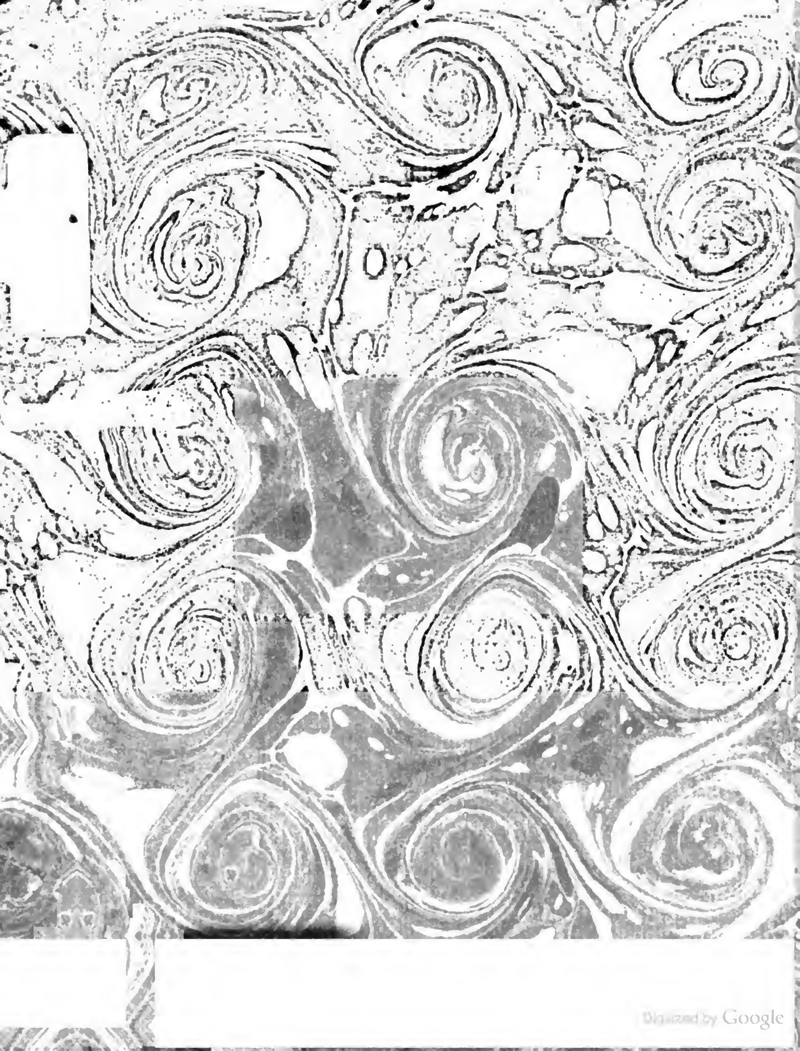

ACTA ERUDITORUM

ANNO M DCL XXXIII
publicata,
ac
SERENISSIMO FRATRUM PARI,

DN. JOHANNI GEORGIO IV,
Electoratus Saxonici Hæredi,
&
DN. FRIDERICO AUGUSTO,
Ducibus Saxoniæ &c.&c.&c.
PRINCIPIBUS JUVENTUTIS
dicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ.
Prostant apud J. GROSSIUM & J. F. GLETITSCHIUM.
Typis CHRISTOPHORI GüNTHERI.
Anno MDCLXXXIII.

POTENTISSIMI AC SERENISSIMI
PRINCIPIS ET DOMINI,

DN. JOHANNIS GEORGII III

Ducis Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montium, S. R. Imperii Archi-Marſchalli & Electoris, Landgravii Thuringiæ, Marchionis Miſniæ, Superioris item ac inferioris Luſatiæ, Burggravii Magdeburgici, Comitis Principalis Hennebergici, Comitis Marcæ, Ravensbergi, & Barbiæ, Dynaſtæ in Ravenſtein &c.

DOMINI NOSTRI CLEMENTISSIMI

Pignoribus Sacratiſſimis

SERENISSIMIS PRINCIPIBUS
AC DOMINIS,

DN. JOHANNI GEORGIO IV,

Electoratus Saxonici Hæredi,

&

DN. FRIDERICO AUGUSTO,

Ducibus Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montium, Landgraviis Thuringiæ, Marchionibus Misniæ, Superioris item ac inferioris Lusatiæ, Comitibus Principalibus Hennebergicis, Comitibus Marcæ, Ravensbergi, & Barbiæ, Dynastis in Ravenstein &c.

DOMINIS NOSTRIS CLEMENTISSIMIS.

ANnus jam, PRINCIPES SERENISSIMI, lapsus est, ex quo primitias Actorum Eruditi Orbis, quæ notitiæ propagandæ causa colligimus, CELSISSIMIS NOMINIBUS VESTRIS studio subjectissimo inscripsimus; incredibilem cumprimis illam Vestram, & illustri Juventæ omni in exemplum, quod studiosissime æmuletur, positam in bonas litteras propensionem, uti par erat, venerati. Neque nunc, ubi alterum Actorum annum (primum enim triennium CELSITUDINIBUS VESTRIS consecravimus integrum) pari animi submissione oblatum imus, argumentum qualiscunque alloquii petendum longe est: omnium oculis animisque adhuc obversante illustris victoriæ imagine, quam POTENTISSIMI VESTRI PATRIÆQVE PATRIS auspiciis, sub urbis Viennæ mœnibus, Septembri hujus anni mense de Turcis partam, Vobis quoque, dulcissimis tanti HEROIS Filiis, non possumus non gratulari. Et sane nunquam majore vi Christiano orbi immanissimus hostis incubuit, formidando toti Europæ exercitu, cui instruendo tot annos, ac universas vastissimi Imperii vires impenderat, in Austriam effuso, ejusdemque metropoli, a qua Germaniæ totius fortunæ suspensæ videbantur, acerrime oppugnata. Nunquam majori discrimini Christiana cum religione bonæ etiam litteræ fuerunt objectæ; isto jam imminente hoste,

cujus in artes ac ſcientias non minus, quam in oppida & pagos graſſatur furor, nec ullum humanitatis cultum, quacunque fines imperii porrigit, ſupereſſe patitur, quique torrentis haud dubie inſtar Germaniam omnem inundaſſet, ac cædes, vaſtitatem, barbariem quaquaverſum circumtuliſſet, ſi clauſtro illo ac propugnaculo, Vienna, potiri ex voto ſuo potuiſſet. Quominus mirabitur quisquam, ſi, dum Germania univerſa ob liberatam Viennam, & diſcusſum quod cervicibus noſtris imminebat periculum, adhuc exultat, & cum Heroum aliorum, tum VESTRI inprimis GENITORIS, DOMINI NOSTRI CLEMENTISSIMI, intrepidos auſus & fortia ac glorioſa facta pleno ore celebrat, nos quoque concepti ſemel ex tam illuſtri, ac ad omnem poſteritatem memoranda victoria, Muſisque noſtris non minus quam rei publicæ fructuoſa, gaudii ſenſum exuere nondum poſſumus aut abjicere. Equidem bene ſtatim ſperabamus, & ex prima trepidatione recipiebamus animos, cum fama nunciaret, POTENTISSIMUM PARENTEM VESTRUM adverſus barbarum hoſtem expedire arma, ſuisque auſpiciis decreviſſe rem gerere; nec ab hoc propoſito ullis eorum precibus, qui Sereniſſimum caput tanto objici periculo minus tutum arbitrabantur, dimoveri poſſe. Illum enim Divini animi Heroicum impetum, nonniſi Divinitus accenſum eſſe ac excitatum, certo perſuaſi

eramus

eramus, jamque victoriam animo præcipiebamus; antequam Danubium SAXO, Principesque alii pro Christo bellaturi, cum copiis suis contigissent. Tantum vero abest, ut spes ea nos fefellerit, ut felicissimus expeditionis eventus superaverit prope vota nostra; validissimo Turcarum exercitu tam brevi tempore fuso, castris opulentissimis exuto, ac in turpissimam conjecto fugam. Cujus victoriæ ut fructus ad omnes Christianum nomen professos pertinet, ita gloria ejusdem maximam partem VESTRO, SERENISSIMI FRATRES, PARENTI merito vindicatur, qui Divini Numinis auxilio fretus, hostem & primus aggredi, & ea parte voluit, ubi acerrima dimicatio futura præsumebatur, spretoque omni, utut insuperabile non paucis videretur, discrimine, primus propugnaculis hostem mascula virtute dejecit, primus etiam vexillo in castris Turcarum erecto signum dedit victoriæ, non oculis profecto designata e longinquo, sed armis fortique & ab ipso Deo armata manu comparata. Eam ergo gloriam & Saxonici Nominis novum decus, quidni & & Vobis, DOMINI CLEMENTISSIMI, impense gratulemur? Quibus PARENTEM OPTIMUM ex difficillima expeditione salvum ac incolumem rediisse, saluti, victorem vero rediisse honori utique tanto majori fuit, quanto illustrius Heroicæ fortitudinis exemplum, quod ævum omne imitetur,

na-

natum inde DOMVI VESTRÆ SERENISSIMÆ fuit. Faxit modo Æterni Numinis benignitas, ut illa VOBIS, ut illa nobis felicitas perpetua sit, DEXTRAQVE ILLA IMPERII MANUS, quod cognomen non minori jure JOHANNI GEORGIO III *Genitori vestro, quam ex Celsissimis Majoribus olim ALBERTO, debetur, vigeat perpetuo, possitque, & Imperii decus, & puræ ac orthodoxæ religionis cultum, infracta & inconcussa constantia asserere: Vos vero, SERENISSIMI PRINCIPES, virtutum omnium ac doctrinæ ornamentis egregie instructos, idem benignissimum Numen, in POTENTISSIMI PARENTIS, ubi is non nisi post seros (quod toto pectore vovemus) annos vitæ gloriæque satur ad superos emigraverit, Heroicum in Republica & Ecclesia propugnanda vigorem aliquando succedere jubeat. Ita valete, & conatibus nostris Paterna munificentia haud parum excitatis, clementissime favere nunquam desinite. Dab. Lipsiæ Calendis Decembr. A. MDCLXXXIII.*

VESTRARVM SERENITATVM

subjectissimi

Actorum Collectores.

N. I.

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Januarii, Anno MDC LXXXIII.

S. AURELII AUGUSTINI HIPPONENSIS Episcopi Operum Tomus Quartus, continens enarrationes in Psalmos, post Lovaniensium Theologorum recensionem castigatus denuo ad manuscriptos Codices Gallicanos, Vaticanos, Belgicos &c. nec non ad editiones antiquiores & castigatiores, opera & studio Monachorum Ord. S. Benedicti e Congregatione S. Mauri.

Parisiis, 1681. in fol.

D. AUGUSTINI monumenta tanto jam olim in pretio fuerunt, ut eorum causa, cum in Hispania exemplaria deessent, circa A. C. 650 Tajo Cæsaraugustanus Episcopus Romam mitteretur. Nec mirum, ante nobile artis typographicæ inventum, Monachorum calamos describendis Augustini operibus, quibus ambones & pulpita in templis & scholis assidue personabant, sufficere non potuisse, cum post varias & toties in Germania, Belgio, Italia & Gallia iteratas editiones ne per typorum quidem compendia exprimi potuerint satis. Nam ut libros de Civitate DEI, Confessionum libros, aliaque Augustini scripta statim a prima artis typographicæ origine seorsim excusa prætereamus; fuerunt, qui nec laborum nec pecuniarum impensis, quas tot voluminum immensa moles exigebat, deterriti universa Augustini opera, quæ colligi potuerunt, prelo subjici curarent. Primus id fecit *Johannes Amorbachius*, Basileensis. Is enim omnia Augustini opera ex Italia, Gallia & Germania ', cujus bibliothecas per Augustinum Dodonem Phrysium sufficienti pecunia instructum perscrutatus fuerat, ad se comportata edidit, & undecim partibus distinxit; e quibus octo priores eos Augustini libros, quos ipse

 in

in suis Retractationibus recenset, continent, reliquæ cæteros, quorum nulla mentio in Retractationibus injicitur, complectuntur. Plurimos vero Sermones plurimasque Epistolas & enarrationes in Psalmos, quas jam antea circa A.C. 1489, 1494 & 1495 excudi curaverat, undecim his partibus adjicere noluit, quæ A. C. 1506 *Basileæ* lucem aspexerunt. In eadem urbe postea A. C. 1528 & 1529 obstetricante *Erasmo Roterodamo* ex officina *Frobeniana* Augustinus denuo prodiit in decem tomos distributus, & solidis nullaque columnarum intercapedine distinctis paginis a sequentibus editionibus diversus, quæ in eadem Rauracorum Augusta A. C. 1541, 1542, & 1543, & iterum 1556, iterumque 1569 *Martini Lipsii*, *Johannis Costerii*, & *Johannis Ulimmerii* studio Augustinum exhibuerunt. Hos Basileæ labores in exornandis Augustini operibus *Venetiæ* imitatæ sunt. Hic enim Augustini opera decem tomis in quarto comprehensa *Valgrisius* excudit A. C. 1571, quam editionem ibidem A. C. 1584 alia excepit, cum jam A. C. 1577 *Antverpia* ex *Plantiniana* officina Augustinum *Thomæ Gozæi*, *Johannis Molani*, & aliorum *Lovaniensium Theologorum* curis recognitum dedisset, quem paulo auctiorem *Colonia Agrippina* A. C. 1616 præsentavit. Sed nullibi magis qvam apud Gallos calcographorum operæ in Augustini monumentis exprimendis desudarunt. Nam ut de *Lugdunensibus* editionibus superiore seculo A. C. 1571. & hoc seculo 1664, cum indice undecimum tomum implente, adornatis nihil jam commemoremus, sola *Parisiorum Lutetia* vel decies Augustinum civitate donavit: nempe primum A.C. 1515, deinde A. C. 1531 ex officina *Claudii Chevallonii* cum Jacobi Hemeri Stutgardiensis ad Gallum Millerum Ecclesiæ Tubingensis Theologum epistola nuncupatoria, quæ totam editionis hujus rationem fusius exponit; porro A. C. 1541, & iterum A. C. 1571 apud *Morellium* & *Nivellium*, tum A. C. 1586, 1609, 1614, 1626, 1635, & 1652. Est autem inter has Augustini editiones, quas hactenus recensuimus, hoc discriminis, quod recentiores locupletiores quidem, sed antiquiores sinceriores & emendatiores habeantur. Quamobrem *Hieronymus Vignier*, qui Basileensem Erasmi editionem omnium præstantissimam esse judicat, in gratiam eorum qui antiquiores & castigatiores Augustini editiones possident, ne aut plurimis Augustini sermonibus, epistolis aliisque tractatibus carere, aut recentiora exemplaria, multis quidem Augustini scriptis, sed plurimis quoque mendis auctiora comparare sibi

re sibi cogantur, omnium S. Augustini operum, ante A. C. 1614 Basileæ, Lutetiæ, Antverpiæ, Lugduni, & Venetiis editorum, supplementum una cum aliis quibusdam antea ineditis Augustini monumentis Parisiis anno 1654 publici juris fecit.

Cum vero in hoc literarum genere nihil sit tam consummatum, quod non successu temporis magis magisque exornari & expoliri possit: *Monachi Benedictini Congregationis S. Mauri* multorum MSC. Codicum undique diligenter conquisitorum fiducia freti, sub auspiciis Christianissimi Galliarum Regis Augustini opera denuo novo cultu novisque typis adornanda Parisiis susceperunt. Et primus quidem cum secundo tomus A. C. 1679 in lucem prodiit; quos A. C. 1680 tertius excepit. Quartus anno superiore 1681 in lucem publicam emissus *Expositionem in Psalmos* continet, quibus Augustinus jam olim in secessu apud Cassisiacum, ubi se ad baptismum comparabat, in tantum delectatus fuerat, ut ardentissimo eos per totum terrarum orbem, si fieri posset, recitandi desiderio flagraret, & Manicheis incomparabilem hunc thesaurum & salutis suæ remedium negligentibus graviter indignaretur. Atque hæc magnifica de Psalmis opinio conscientiæ divinæ motibus impressa Sanctum Præsulem facile impulit, ut, cum pro officii sui ratione doctrinæ cœlestis mysteria plebi sibi commissæ propinaret, eamque admonitionibus suis ad pietatem informaret, inprimis etiam Psalterii enarrandi curam in se susciperet. Nec tamen, cum primum opus hoc aggressus est, ordinis rationem magnopere habendam sibi duxit, sed prout loca, tempora, casus & personæ suggerebant, Hippone-Regio, Carthagine, Uticæ atque alibi Psalmos Davidicos interpretatus est, donec expositione Psalmi CXIIX, qui in Hebræis fontibus CXIX est, cum cæteris omnibus enarratis solus adhuc superesset, amicis instanter id efflagitantibus, coronidem huic operi imponeret, eumque triginta & duobus Sermonibus illustraret, ex quorum procemio discimus, S. Augustinum Psalmos modo publice sermocinando, modo dictando exposuisse. Quamvis vero Ferrandus in *Vita Fulgentii* hunc Augustini ad Psalmos Commentarium in quindecim decadas distributum referat, quod confirmant versus ad epitomen Commentariorum Augustini in Psalmos, in vetere quodam Colbertino Codice contentam, quorum hoc est initium:

Cantica Davidico Christum modulantia plectro
Explanata tenet floridus iste liber:
Maxima succinctis reserans mysteria verbis,
Et profluos sensus sub brevitate loquens.
Hunc Augustinus toto Venerabilis orbe
Egregius Præsul, Doctor Apostolicus,
In populis largo diffundens flumine lingvæ
Ter qvinis decadis grande peregit opus &c.

Augustini tamen tempore vel jussu hanc operis partitionem, cujus nec Possidius meminit, nec in plerisque Codicibus ullum vestigium apparet, factam esse credibile non videtur. Unde doctissimi Editores in præfatione quarto huic Augustini Tomo præmissa suspicantur, idem forte Augustino accidisse, quod Livio, quem, ut Petrarcha in *epistola ad Boccatium* observat, *in partes quas decadas vocant, non ipse qui scripsit, sed legentium ignavia scidit.* Cæterum quam rationem in Psalmis exponendis Augustinus secutus fuerit, quas leges sibi statuerit, & cui Versioni institerit, eadem Præfatio prolixius exponit, cui præter Indicem locorum in Latinis Psalteriis variantium, Cassiodori, Petrarchæ, & aliorum de hoc Augustini in Psalmos Commentario, cujus Manuscriptos aliquot Codices nostra etiam Academia in Bibliotheca Paulini Collegii asservat, elogia annectuntur. Ipsum vero opus, cujus prior pars enarrationes Psalmorum LXXIX, posterior reliquorum expositiones continet, variis lectionibus, aliisque notulis minutiore characterum forma ad singulas paginas subjectis illustratur. Postremo ne quid desit, Indices accedunt; unus codicum ad quorum fidem hoc Augustini opus recognitum & emendatum est; alius locorum Sacræ Scripturæ in his Augustini ad Psalmos commentariis explicatorum; alius rerum; & alius denique variarum lectionum ex omissis selectarum.

ACTA SANCTORUM MAII
collecta, digesta, illustrata a GODEFRIDO HENSCHENIO *&* DANIELE PAPEBROCHIO *e Societate Jesu.*
Tomis tribus.
Antverpiæ, 1680. in fol.

GEsta eorum, qui vitæ sanctimonia fuerunt conspicui celebrare & in plurium ferre notitiam utile cumprimis censendum: ac tueri

tueri ipsorum gloriam, conservare memorias, deprædicare virtutes sanctitatem vitæ & admirari secum & imitandam commendare aliis, plenum pietatis officium est. Quocirca probandum eorum studium, qui Sanctorum Dei memorias hoc cultu venerati sunt, ut eas literis vel ipsi consignarent, vel iisdem commendatas ab aliis colligerent & conservarent. Quod si maxime omnia, quæ prædicantur de iis, vero consentanea non sint, raptus tamen istis narrationibus in admirationem animus, arcanis quibusdam stimulis agitur atque inflammatur, exemplis ob oculos positis, quæ doceant regere animum, frænare cupiditates improbas, opes, honores, voluptates contemnere, capere de injuriis gloriam, ex calamitate solatium, ex cruciatibus voluptatem, ex ipsa denique morte vitam. In his inculcandis haud levem operam Sancti olim posuerunt Patres, passimque occurrunt apud S. Hieronymum, Cyrillum, Bedam, Gregorium, Athanasium, Theodoretum, Basilium, Hilarium, & alios multa insignia fidei, pietatis & constantiæ exempla: qvibus sequentium Scriptorum simplicitas plura attexuit, a Romana Ecclesia solicite conquisita & asservata. Constat quid e Veteribus hac in parte præstiterint Eusebius Cæsareensis, & Simeon Metaphrastes qui & Logotheta dictus est, ut & Palladius, inter Græcos: quos secuti Latini accuratius huic studio incubuerunt; alii succincte Sanctorum gesta complexi, alii ornare ea stilo aggressi, alii undecunque collecta in unum congerentes. Nota sunt *Menologia* & *Martyrologia* Veterum, quibus doctissimi Viri Eusebius, Hieronymus Beda, Ado, Notkerus, Elorus, Usuardus, Maurus, quique hoc secuti sunt Rosweydus, Baronius, Wilsonius, Saussaius, Galesinius, & alii exquisitam impenderunt operam. *Vitarum* quoque *Patrum* huc pertinet collectio a diversis diverso adornata studio. Cumprimis vero *Acta Sanctorum* eo referenda sunt, quæ ad superstitionem usque solicita conservavit Antiquitas: nec Martyrum solum, sed aliorum etiam, qui vitam insigni sanctitatis opinione terminassent, præcipue si prodigiis essent post mortem celebrati, res sive gestas sive confictas conscripsit atque collegit. Sane vix monasterium licet reperire, quod non istiusmodi componendis Actis operam dederit; e quibus multa depromsit, quæ Historiali Speculo insereret Vincentius, a diutina apud Bellovacos commoratione Bellovacensis dictus, quibus suam quoque Legendam auream instruxit Jacobus de Voragine Genuen-

um Episcopus, & Catalogum Sanctorum adornavit Petrus de Natalibus. Nam Bernhardi Guidonis Episcopi Lodevensis, Joannis Gilemanni & Antonii Gentii monumenta, in quibus summo labore plurimas collegisse perhibentur Sanctorum Vitas, quod in Bibliothecis manuscripta latent, nec adhuc prodiere in publicum, recensere nil attinet. Multa enim e claustrorum secretis ad Historiam Sanctorum pertinentia in Antiquis suis Lectionibus evulgavit Henricus Canisius, & doctorum virorum benignitate & promptitudine adjutus prodidit superiobus annis in *Spicilegio Veterum Scriptorum, qui in Galliæ Bibliothecis maxime Benedictinorum supersunt*, doctissimus e Congregatione S. Mauri Monachus Domnus Lucas Acherius: qui cum ab anno 1655 duodecim Tomos miscellaneæ antiquitatis Ecclesiasticæ, Synodorum, Monasteriorum, Abbatiarum, Vitarum historias, Martyrologia & complures Epistolas complexæ edidisset, anno 1667 decimum tertium evulgans, simulque Indices accuratos omnium antea editorum Voluminum exhibens, metas hujus studii se fixurum nec ulterius progressurum indicavit. Diversorum quoque Sanctorum gesta, prout ea se obtulerunt, vel in Bibliothecis reperta, vel ab amicis suppeditata, peculiaribus libris emiserunt erutaque e tenebris dilucidarunt Joannes Molanus, Joannes Maldonatus, Henricus Sedulius, Andreas Saussaius, Philippus Ferrarius, Andreas du Chesne, Christophorus Brovverus, Matthæus Raderus, Nicolaus Serarius, Carolus Stengelius, Antonius Bosius, Petrus Nannius, Joh. Bapt. Manzinus, Thomas Boucherius, Paulus Bombinus, Nicolaus Trigautius, Ful. Cardulus, Phil. Gothus, Alphonsus Ciacconius, Joannes a Bosco, Bonaventura Moronus, Jo. Ant. Guarnerius, Marius Mutius, Aubertus Miræus, Antonius Sanderus, Chrysostomus Henriquez, Joannes Vastovius, Joannnes Colganus, Marcus Velserus, David Hœschelius, Lucas Holstenius aliique complures: ii potissimum, qui Religiosorum Ordinum annales conscripserunt, quique singulorum cœnobiorum, urbium., regionum & provinciarum Antiquitates, sacras præsertim, eruerunt ac illustrarunt; nam hi ferè omnes vel ipsi Vitas eorum, qui sanctitatis laude in qualibet provincia floruerunt, memorant, vel enarratas ab aliis nec dum editas exhibent.

Majori autem molimine opus hic aggressi sunt justis voluminibus Acta Sanctorum complexi, Boninus Mombritius Mediolanensis,

Jacobus

Jacobus Faber Stapulensis, Georgius Wicelius, Aloysius Lipomanus Episcopus Veronensis, & qui hos omnes colligendi industria supergressus est Laurentius Surius Carthusianus. Ex quo sua deinceps hauserunt Franciscus Haræus, Zacharias Lipelous, Petr. Ribadeneira, Cornelius Grasius, & multi alii, qui Sanctorum vitas diversis rationibus & variis idiomatis edidere. Omnes tamen id potissimum egerunt, ut superstitiosum & idololatricum Sanctorum cultum simplicioribus ista tanta eorum turba obtruderent, in Divorum autem numerum post mortem referri eos qui vitam severis legibus exegissent & præclare factis studuissent, propositis tot exemplis docerent. Cæterum eruditio adspersa fuit nulla, nec in tam vastis Operibus reperta salis mica, anilibus fabulis, quibus refertæ omnes paginæ, nullam melioris literaturæ partem admittentibus. Primus eam huic studio inferre cogitavit hoc seculo HERIBERTUS ROSWEYDUS, animo constituens omnia Sanctorum Acta quæcunque scripta essent unquam, undequaque conquirere, editaatque inedita, collectaque emittere in lucem Annotationibus illustrata, quibus & obscura illustriora, & ambigua firmiora & pugnantia certiora redderentur, multa præterea ad sacram & profanam eruditionem utilia in istis exhiberentur. Universi hujus sui instituti rationem ipsemet exposuit, editis anno 1607 Antverpiæ *Fastis Sanctorum, quorum Vitæ in Belgicis Bibliothecis manuscriptæ extant*: quibus veluti specimen totius Operis annexuit *Acta Præsidalia Sanctorum Tharaci, Probi, & Andronici*, olim mutile edita a Baronio. Ad quam rationem compositæ omnia Sanctorum omnium Acta *sedecim Tomis* edere, hisque *duos* Illustrationum in eosdem Tomos adjicere se velle pollicitus est. Sed Præclaro huic instituto, cui exequendo Bellarminus ducentos vitæ vix sufficere annos, nec minori spatio temporis rem tantam perfici pro dignitate posse censuerat, Rosvveydus jam sexagenarius perficiendo se parem credidit; anno tamen 1629 morte subtractus antequam primum Tomum emitteret in publicum, consummandum hoc arduum Opus alteri reliquit.

Quod aggressus JOANNES BOLLANDUS, eruditione summa & eloquentia insigni instructus, ita partes has implevit, ut non ii saltem, qui Sanctorum cultui superstitiose dediti sunt, fabulasque pro historiis accipientes nubem pro Junone amplectuntur; sed & alii, qui Historiæ Ecclesiasticæ student, temporum rationes intelligere, antiquita-

quitates Ecclesiæ priscæ cognoscere, alia item ad eruditionem spectantia ex his monumentis haurire possint. *Ordinem* eum servavit quem Fasti Romani tenent, religiose observans, ut quo quisque e vita hac discessisset die, in istum reponeretur. *Acta* ipsa quo primum scripta olim fuere stilo exhibuit, certis capitibus, si prolixiora ea sint, ut respirare qvasi Lector possit, distincta. Qvibusvis *Præfationes* præmisit seu prolegomena, quæ locum, in quo præcipue Sancti quique coluntur, quove orti, aut ætatem degere, vel quem reliquiis suis celebravere, indicant; tempus quo vixere ex certis characteribus eruunt; Vita quælibet, a quo scripta, quo tempore quibus probata, citata, e qua lingua conversa, annotant; cujus humanitate vel ipsi communicati sint codices, vel ex istis descripta & commodata Vita, docent. Ipsis actis subjecit *Annotationes*, quibus vel variæ lectiones, quæ alicujus esse momenti visæ sint, in diversis MSS. animadversæ indicantur, vel si quæ occurrunt obscura explicantur, temporum ratio a vulgata dissentiens chronologia exponitur, alia item utilia & erudita in medium afferuntur. Omnium porro qvæ copiosius traduntur, in marginibus epitomen sive *Summaria* apposuit, ut cui integra Acta evolvere non vacat, habeat eorum velut breviarium, cujus beneficio vastum Volumen exiguo tempore possit perlegere. Cumque nonnulla auctorem, cum ipsos Tomos ederet, etiam sedulo indagantem fugerent, quæ deinde absolutis istis amicorum beneficio assecutus est, ea in *Appendices* conjecit singulis Tomis subjectas, in quibus etiam nonnulla emendavit, quorum non perfecta imbutus fuerat cognitione, cum ipsi excuterentur Tomi. Et ut omnibus numeris absolutum prodiret hoc Opus, instructissimos singulis Tomis addidit *Indices* sex, quorum priores duos cuilibet Volumini præmisit, quatuor posterioribus eidem subjectis. Primus *hagiologicus* ordine literarum alphabetico nomina exhibet Sanctorum, quorum Acta quilibet Tomus continet, diem istis sacrum annotans & synopsin Actorum tradens; secundus *chronologicus* juxta seculorum ordinem Sanctos sistit, de quibus in volumine quovis agitur, annumque quo isti nati, mortui, ad dignitates evecti, vel translati sint, ex certis chronologicis notis aut probabili conjectura indicat: tertius *historicus* quorumvis qui in quolibet Tomo memorantur nomina propria cum brevibus lemmatibus annotat: quartus *typographicus* nomina regionum

urbium-

urbiumque continet Sanctorum ortu, obitu, vel reliquiis nobilitatarum: quintus *grammaticus* verba obsoleta, peregrina, aut cæteroquin obscura, quæ in quolibet volumine occurrunt, recenset: sextus denique *moralis* rerum plane omnium quarum notitia ad virtutum vitiorumque tractationem accommodari possit, instar Locorum communium, ubertimam segetem proponit & commonstrat.

Labor autem is cum major Bollando videretur, qvam qui ab ipso uno posset perfici, adjutorem sibi anno 1635 adscivit GODEFRIDUM HENSCHENIUM egregie Latinis Græcisque literis ac Theologicis disciplinis eruditum: cujus opera adjutus JANUARII mensis Acta eum in habitum, quem hactenus diximus, composita anno 1643 binis Tomis edidit, mille centum & septuaginta Sanctorum, & aliorum plurimorum memorias & res gestas illustrantibus. His *generalem*, ut vocat, præmisit *Præfationem* ad Thomam Luytens Abbatem Lætiensem, in qua recenset, quibus auctoribus, & quorum excitatus exemplo ad hoc elucubrandum opus accesserit, quid in eo spectarit, quem tenuerit ordinem, a quibus adjutus fuerit, & e quibus fontibus pleraque hauserit.

Quindecim post annis FEBRUARII Sanctorum Acta, laboris hujus socii Bollandus & Henschenius tribus Tomis dederunt anno 1658, mille trecentos & decem quibus Sanctos sistunt, eadem servata ratione, quæ in Januarii Actis apparet. Cumque ambo in isto opere desudarint, & communi quidem consilio omnia ordinarint ac mutua scripta recognoverint, singuli tamen seorsim singulas Vitas discusserint, prolegomenis, annotationibus, & summariis marginalibus, indicibusque ornarint ac dilucidarint; curandum duxere, ut cujus potissimum labore quodvis esset elucubratum, aut e Græco versum, excerptum aut annotatum, primis nominum literis in exteriori margine, ad initium Vitæ cujusque aut Tractatus de Sancto appositis annotaretur, quo Lectori constet, cujus quodvis acceptum sit ferendum industriæ. Commendari in hoc mense cumprimis meretur insignis Henschenii de Dagoberti II ætate Digressio, qua ad I. Febr. diem Actis Sigeberti præfatus est, cujus etiam argumentum late in Diatriba *de Tribus Dagobertis* anno 1655 seorsim excusa pertractaverat. Dagoberto enim secundo antea nemini cognito ex vetustis Sanctorum Actis regnum septendecim annorum asseruit, quod posteritatis oblivione per annos

 mille

mille occultatum latuerat; unde patet, quantam historiæ etiam politicæ lucem Acta hæc inferant.

Dum vero continuando huic studio intendunt, inque ordinandis Martii Actis ambo desudant, & primus eorum Tomus prælo jam esset subjectus, Bollandum septuagenario proximum anno 1665 superveniens mors abstulit. Quo extincto ad istius exemplum de idoneo συνέργῳ Henschenius sibi prospiciens DANIELEM PAPEBROCHIUM, industria & eruditione insignem virum, adscivit: quo adjutore anno 1668 Acta Sanctorum MARTII tribus inclusa Tomis prodierunt. Sub eorum *principium* prolixa & luculenta Narratio de vita, operibus, virtutibusque Joannis Bollandi, (cujus etiam imaginem æri incisam primus Tomus præfert) de inchoatæ ab eo Sanctorum hujus collectionis exordio, progressu, ac universa ratione, de amicorum Principumque officiis ad eam provehendam collatis, de piorum atque eruditorum virorum circa ipsum judiciis, deque ejus extremis, legitur. *Secundo* Tomo Martyrologium Bedæ, & Flori ad istud Supplementum, ex MSSis edita; *Tertio* Observationes ad S. Theophanis Chronographiam, & Genealogicum stemma Regum Francorum per tres Dagobertos (in primo Februarii Tomo assertos) deductum, præmiserunt: singulis autem tomis Græca Synaxarii, ex Menologio jussu Basilii Imp. collecto, subjunxerunt.

APRILIS Acta anno 1675 prodierunt tribus arctata tomis: quorum *primus* duos antiquissimos Catalogos Romanorum Pontificum, cum variis ad illos observationibus, præfert; *secundus* præfixum habet Propylæum antiquarium, circa veri ac falsi discrimen in vetustis monumentis ac chartis, præsertim diplomatis, observandum: non tantum ut cognitæ reddantur formulæ notariales pro seculorum atque locorum varietate diversæ, sed ipsi quoque literarum in Diplomatis ductus cognoscantur. Cum enim in istis ad historicam fidem conciliandam recipiendis, non minori sit versandum cautela quam in nummis, quorum multi sub larva antiquitatis inducunt in fraudem, vix ab oculatioribus agnoscendam: rationem earum cognoscendarum discernendarumque tradendam censuit Daniel Papebrochius, ante quem nemo in hunc usque diem peculiari tractatione istam rem aggressus fuerat, quam postea discutiendam sibi sumsit Joannes Mabillonus in augusto *de Re Diplomatica* Opere; Archivi Sandionysiani diplomata quædam, quæ

quæ falſa cenſuerat Papebrochius, vera eſſe aſſerens. Ut adeo doctiſſimorum horum virorum acceptum ſit ferendum induſtriæ, quod novum hoc antiquariæ artis genus intelligamus, in qua de veterum inſtrumentorum ratione, formulis & auctoritate agitur: unde non ſolum eccleſiaſtica & civilis hiſtoria, ſed maxime privatorum hominum Eccleſiarumque fortunæ plurimum pendent. *Tertius* tomus in fronte præliminarem gerit Exegeſin, qua ea quæ hactenus de Dagobertis tribus Francorum Regibus, nullo prævio auctore adjutus, primus Henſchenius in Diatriba antehac edita, & in Februarii Actorum tomo primo illuſtrata, conſtituerat aſſerueratque, ſtabiliuntur & confirmantur, nonnulla autem ob nova quædam interea reperta documenta innovantur, annusque determinatur, quo Dagobertus II obiit; ex cujus (non vero Dagoberti III) poſteris aſſumtos ultimos ſtirpis Merovingicæ Reges, clarius comprobatur. Singulis iterum tomis Acta Græca ad quemvis eorum pertinentia ſubjecta ſunt. Sancti autem quorum annua memoria in hunc menſem cadit, propriis deſignati nominibus ſunt mille quadringenti viginti, certo numero ultra octodecim millibus expreſſis.

MAJI Sanctorum Acta anno 1680 prodiere tribus tomis, non integra tamen, ſed dimidia ſaltem, & ſedecim priores dies exhibentia, reliquis in tres ſecuturos tomos rejectis. *Primo* Papebrochius Ephemerides Græcorum Moſcorumque præfixit: has quidem æneis inſculptas tabulis, quæ omnium Sanctorum, quorum quovis die apud Ruthenos memoria colitur, figuras referunt; iſtas vero metricas, quæ de ſingulorum dierum Sanctis hexametrum Græcum verſum, & e Græco in Latinum converſum, recitant, Utraſque annotationibus illuſtratas licet cernere. Sancti autem Antonii, vel Antonini, Archiepiſcopi Florentini Vitam ad ſecundum Maji diem prolixius idem executus eſt, eque Franciſco Caſtilionenſe, & Leonardo de Serubertis, & Summario Proceſſuum deſcriptam eam ad MSC. Codices Florentinos exactam dedit, ac Antonio Magliabechio dicavit. Nec exiguam tomi hujus partem occupat Vita Pauli V. Pont. Max. quam a Jo. Ant. Gabutio deſcriptam integram Actis inſerendam duxit Henſchenius *Secundo* tomo Hodeporica duo ſacra præmittuntur, alterum Joannis Phocæ, qui anno 1185 loca ſancta adierat, cujus locorum ſacrorum ecphraſin e Græca Leo Allatius Latinam fecerat, Græcolatinamque anno 1653

Bartholdus Nihusius ediderat; alterum Antonini Placentini e MSC. erutum per Ignatium a S. Antonio, decimo vel undecimo scriptum seculo. Cæterum ingravescens Henschenii ætas, & infirma Papebrochii valetudo, curam injecerant Moderatoribus hujus Operis de socio illis dando, adjunxerantque *Danielem Cardonum*: verum Antverpiensibus anni 1678 feralis autumnus, qui e sola Professorum domo quatuordecim sustulerat intra hebdomades quatuor, istum quoque, dum in solatium auxiliumque morientium se incautus effundit, e vivis subtraxit, priusquam alicui parti Anni sacri præfigendo nomen suum famam publicam mereretur. Elogium tamen ejus Tomo alteri præfixit Conradus Janingus, in partem sacrorum horum laborum ipsius loco adscitus. Vita Stanislai auctore Joh. Longino, sive Glugosso, Canonico Cracoviensi scripta, & Gregorii Nazianzeni auctore Baronio prodita, Carmen item prolixius Nazianzeni Græcum de Vita propria a Dan. Cardono in solutam orationem Latinam conversum, præ cæteris in hoc tomo annotari merentur. *Tertium* præliminaris de Episcopis & Patriarchis Ecclesiæ Hierosolymitanæ tractatus insignit, in quo Chronologiam & Acta eorum, cum nonnullis aliis ad Historiæ orientalis notitiam facientibus, exposuit Papebrochius: ad exemplum Henschenii, qui similem operam in Romanorum Pontificum accurate texendo Catalogo posuerat, sub initium Actorum Aprilis extante. Singulis tomis his subjuncta sunt *Acta Græca* ex Menologio, Basilii Imp. jussu collecto, & MSCis Bibliothecarum Vaticanæ, Regis Christianissimi, Collegii Claromontani, Ducis Sabaudiæ, Petri Franc. Chiffletii, & aliunde ita congesta, ut quodlibet Volumen in fine ea reddat, quæ ad dies pertinent, quorum Sanctos istud describit, & proinde sedecim saltem dierum Acta Græca prodeant; reliquis mensis hujus (quem in sex tomos Collectores partiti sunt,) diebus in tres reliquos tomos sepositis: sed quos ante quartum & octogesimum seculi annum non prodituros esse, Auctores in Dedicatione primo Tomo præfixa ad Reverendissimum & Celsissimum Principem FERDINANDUM B. L. DE FURSTENBERG Episcopum Paderbornensem & Monasteriensem, ut omnium studiorum, sic & operis hujus Mæcenatem, professi sunt. Nisi, quod metuendum, spes nostras nunc longius differat Henschenii fatum, quod octogenario major superiori anno die 12 Septembris obiit. Sed bene sperare jubet Papebrochii, cui novus nuper socius *P. Franc. Battius* additus,

ditus est, alacritas & indefessus in his tractandis studiis animus: a quo non residuam modo Maji partem & Junii Acta nobis promittimus, verum totius Semestris a Bollando, Henschenio, & ipso adornati grande Supplementum, egregiis eruditionis monumentis instructum, exspectare jussi sumus: nil dubitantes, si vitam Divina concesserit gratia, eundem in habitum reliquorum etiam sex mensium Acta Sanctorum ipsum àc Socium esse composituros.

NOVUS ISMAEL, CUJUS MANUS contra omnes & omnium manus contra eum; sive P. DANIEL PAPEBROCHIUS Jesuita omnes oppugnans, orbi expositus per D. Justum Camum.

Augustæ Vindelicorum, 1683. in 8.

Satyram, sub Dialogi forma adornatam, libellus hic continet adversus Jesuitas, infidos, ut Auctor ait, reliquorum Ordinum socios, & ex istorum Ordine præ cæteris, contra superstitem Actorum, quæ modo enarravimus, collectorem Danielem Papebrochium. Nam cum ab istis *Jansenismum Lovanii recrudescere* passim jactaretur; hic autem in Commentationibus suis ad Acta, passim reliquos Ordines, Benedictinos puta, Augustinianos, Franciscanos, Minimos, Dominicanos, & cumprimis Carmelitas, eorumque auctores, perstrinxisse, certe antiquitati eorum minus favere videretur, calumniis hanc toti gregi illatam injuriam confutandam censuit, qui sub *Justi Cami* nomine libellum hunc evulgavit. Facetus inprimis & lepidus in Papebrochium videri voluit, in præmissa Tomo III Maji Patriarcharum Hierosolymitanorum Historia Chronologica Parergo VII. n. 131. 133. p. 30. scribentem: *Bollandum motu omnino proprio, molesteque nonnihil ferente Henschenio, ac joco potius quam serio, S. Jacobum Eremitam in Palæstina, qui seculo VI vixit, Carmelitis accensuisse*; quod is nullos isto tempore Carmelitas extitisse statueret. Igitur in jocos hos, quos e seriis Bollandi verbis confinxisse Papebrochium Satyræ auctor persuasus est, quindecim epigrammatibus ludendum sibi duxit, Carmelitarum Ordinis antiquitatem in dubium vocari ægerrime ferens.

VALENTINI HENRICI VOGLERI de rebus Naturalibus ac Medicis, quarum in Scripturis Sacris fit mentio, commentarius; accessit ejusdem Physiologia historiæ Passionis JESU CHRISTI.

Helmstadii, 1682. in 4.

UT nulla philosophiæ sanioris pars est, quæ non perito Sacrarum literarum interpreti genuinum earundem sensum eruere volenti inserviat; ita scientiam rerum naturalium, non tantum historiæ creationis declarandæ multum lucis afferre, sed aliis quoque locis sacris explicandis prodesse insigniter, præter *Franciscum Vallesium in libro singulari de Sacra Philosophia, Guilielmum Ader in Enarrationibus de ægrotis & morbis in Evangelio Tolosæ* impressis, *Johannem de Mey in commentariis physicis Mediobuigi anno 1651* publicatis, *Thom. Bartholinum de Morbis* (ut vocat) *biblicis*, & alios in vulgus eruditorum notos, nuper in commentario quem diximus ostendere aggressus est *D. Valent. Henr. Voglerus, in Academia Julia non ita pridem artis medicæ Professor clarissimus.* Ediderat ipse ante hos novem annos *Physiologiam historiæ passionis JESU CHRISTI*, quam commentario huic iterum subjungere hæredibus Viri jam beati placuit. Nisi ipse morte fuisset præventus, haud dubie majorem limam operi adhibuisset suo; interim multa in eo occurrunt, quæ curiosum Sacrarum historiarum studiosum oblectare aut erudire possunt. Loca quæ physicæ doctrinæ ope dilucidantnr, *aut* rerum naturalium mentionem solum faciunt, ut in historia creationis a Mose descripta factum; *aut* descriptiones earundem continent, quales apud Jobum, XXXIX. XL. XLI. cap. potissimum leguntur; *aut* res supra, vel contra naturæ vires, factas memorant, ad quam classem pertinent miracula a DEO aut sanctis viris patrata, quorum omnium catalogum in fine operis leges consignatum. Quod deinde res medicas attinet, eo refert non tantum quæ ad morbos in sacro codice nominatos, ac ad eorundem curationem pertinent; verum etiam ea, quæ generationis aut nutritionis mentionem injiciunt; ut de conceptu, uteri gestatione & partu, cum quæ alibi, tum quæ præcipue in historia Abrahami, Isaaci, & Jacobi, Johannis

hannis item Baptistæ & CHRISTI memorantur. Multa etiam de variis generis morbis ac ægrotantibus, leprosis, gonorrhæis, cœcis, surdis, mutis, claudis, & modis curandi hosce differit. Ubi tamen τὸ θεῖον in morbis dictis, nec non discrimen eorum qui per miraculum, ac qui per vires naturæ aut artis opera sanati sunt, observare & annotare non neglexit. In *Physiologia historiæ passionis JESU CHRISTI* declarat acerrimum Christi angorem animi, quem in horto, antequam caperetur, sensit: deinde sudorem ejus sanguineum, spineam coronam, aceti felle & vini myrrha conditi potum, solis eclipsin, sitim in cruce pendentis, acetum & hyssopum potui datam, clamorem Christi morientis, mortem repentinam illico secutam, terræ motum ingentem rupes dirumpentem, ex latere mortui perfosso profluentes humores, conditurам demum corporis monumento inferendi; quam prolixius, aliorum sententiis in medium allatis, describit.

PHILOSOPHIA VETUS ET NOVA AD usum Scholæ accommodata &c. Editio altera multo auctior.

Parisiis, 1681. in 12. & Norinbergæ, 1682. in 4.

OPus hoc, cujus prior editio Parisiis itidem prodiit anno 1678, Illustrissimo Domino Jacobo Nicolao Colbert Archiepiscopo Carthaginensi, Rothomagensi Coadjutori &c. a Bibliopola in epistola dedicatoria veluti Auctori nuncupatum, Philosophiam tum Scholasticam tum experimentalem hodiernam utiliter conjungit, eleganterque ac perspicue explicat. Distributum est juxta posteriorem editionem in sex tomos; primus Logicam, alter Metaphysicam, tertius philosophiam Moralem, quartus Physicæ partem primam generalem, quintus Physicæ partem secundam de corporibus vitæ & sensus expertibus, sextus partem Physicæ tertiam de corpore animato continet. Prior editio quatuor tomis ista omnia complectitur: nam in secundo philosophia Moralis & Metaphysica, in quarto partes Physicæ tum de viventibus tum de rebus vitæ expertibus conjunctæ sunt. Intercedit nihilominus inter utramque editionem haut leve discrimen, tum quoad ordinem partium, tum quoad res ipsas propositas. In priore editione Logicam philosophia Moralis statim sequitur, in posteriori Logicæ Metaphysicam mox subjicere placuit,

quoniam

quoniam utriusque eadem pene est subjecta materies, dum circa generales quasdam notiones ambæ indefinite versantur. Physicæ prior editio ordine doctrinæ prius de animatis, post de inanimatis agit; posterior opposita naturæ methodo explicatis vitæ expertibus viventia tradit. Multæ doctrinæ ex pristinis sedibus in alias repositæ; inprimis quæ in Physica erant, de materia prima, formis substantialibus, quantitate, infinito, tempore, loco, motu universim spectato, in Metaphysicam rejectæ speculationes. Multæ plenius denuo expositæ, quanquam & in priore editione legantur, quæ in posteriore omissa sunt, aliqua studio, quædam negligentia typographorum. Insignes accessiones factæ sunt Metaphysicæ, *de Deo ut infinito & immenso*: Philosophiæ Moralis articulis *de Libertate, Religione, Lege divina*: Physicæ capitibus de natura corporis; de causis extrinsecis gravium descensum efficere potentibus ex D. Perrault; de motu gravium juxta numerorum imparium progressum accelerato; de experimentis circa aerem ex D. Mariotte; de firmitate & siccitate; de vi elastica; de mundo; de maculis Solaribus ex D. Picard; de Lunæ motu (ubi de novis Cyclis a Casfino excogitatis, quibus tempora longe facilius & accuratius, quam hactenus contigit, digeruntur, item de eclipsium Solarium & Lunarium observatione & utilitate ex eadem) de motu Lunæ circa proprium axem ex ejusdem Cassini Institutionibus Selenicis nondum editis; de fontium origine; de Thermis, de æstu maris, de terris, salibus, lapidibus, metallis; de plantarum vegetatione & nutritione, de structura & usu cerebri, de incessu animalium ex Malpighio & Perrault; de tactu, gustatu, aure, oculo, saporibus, odoribus; de lumine & coloribus ex Mariotte & Boyle; de vocis organis & mechanica eorundem structura ex D. Perrault; de diaphragmate ex eodem; de structura & motu cordis; de hepate, hepaticis remediis & affectibus; de sanguinis per renes percolatione, de sanguinis analysi mechanica ex observationibus microscopicis a Lovvenhock factis; de insectis &c. Integra capita accesserunt parti secundæ Physicæ; *de Artis Gnomonicæ principiis, de plantarum analysi & viribus.* Parti vero tertiæ; de nova ratione explicandi motus musculorum; de volatu & natatu; de motu animalium naturali, de qualitatibus tactilibus, de tubo optico, de microscopio, de varia animalium respiratione juxta diversos aeris status, de arteriarum structura & pulsu, de perturbato cordis & sanguinis motu, item febribus, de prima alimentorum præparatione. Colophonis loco est ex Boyle Appendix de Phosphoris.

LA

LA PHILOSOPHIE DES IMAGES, PAR le P. C. F. Meneſtrier, de la Compagnie de Jeſus.

Philoſophia imaginum, ſive ſymbolorum & emblematum: Auctore R. P. Claudio Franciſco Menetrerio, Soc. Jeſu.

Pariſiis, 1682. in 8.

SApientia, quæ in Emblematis Symbolisve habetur, antiquam habet originem; nec hodie aut heri iſta ſunt nata, ſed Sapientum primis in uſu fuere: quibus imagines erant quod verba, & qui tabulis ſignisque, etiam cum non loquerentur docentes, doctrinas diſcipulis ſuis inſtillabant. Univerſa rerum natura materiam præbet huic philoſophiæ, nec quicquam iſta protulit, quod non in Emblema abire poſſit, ex cujus contemplatione utilem virtutum doctrinam in vita civili capere liceat: adeo ut quemadmodum Hiſtoriæ ex Numiſmatibus, ita Morali philoſophiæ ex Emblematis lux inferatur, quæ ad quosvis humanæ vitæ actus inſigne commodum & eximium decus afferunt. Hæc ſane ad immortalem Heroum gloriam repræſentandam e triumphalibus ſuſpenduntur arcubus, hæc ad prodigioſam & admirandam Majorum virtutem oſtentandam explicantur in atriis, hæc ad defunctorum memoriam ſancte colendam circumferuntur in exequiis, hæc denique paſſim reperiuntur ab Imperatoribus, Pontificibus, Regibus & Principibus depicta, fuſa, impreſſa, inciſa, æri, argento, aurove: ut in ſymbolicis his involucris interioris animi affectus erudite explicatos & æternitati commiſſos agnoſcamus.

Collegerunt ea, ſive ab aliis inventa, ſive proprii ingenii felicitate reperta, in peculiares libros præſtantiſſimi diverſarum gentium Viri: quorum quidam, cum liberum hoc doctrinæ genus exiſtimaretur, ut unusquisque pro arbitrio quidvis aſſumeret condendis emblematis, certam in artem iſtud redegerunt & ejus præcepta tradiderunt: quæ tamen non ab omnibus recepta, ſed adverſis legibus oppugnata ſunt. Nam cum quidam ſtatuiſſent, omne ſymbolum velut corpore & anima conſtare, quorum iſtud figura, hanc lemma referat: corpus autem in eo ſimplex eſſe debere, nec e pluribus conſarcinandam eſſe imaginem: integrum humanum corpus ſymbolicam iconem ingredi

 non

non posse, partem tamen corporis ei constituendæ non esse ineptam: sensum ejus non cuivis obvium, neque tamen ita reconditum esse debere, ut nec eruditis pateat: lemma non alia quam Latina vel Italica lingua esse efferendum & hemistichio includẽdum; plures etiam hujusmodi regulas tradidissent: alii in contraria omnia ivere, symbolum ab emblemate toto distare cœlo existimantes, nec lemma in symbolo rationem formæ, figuram materiæ instar habere contenderunt, species etiam, in quas alii symbola dispescunt, heroica, naturalia, & moralia commenti, minus agnoverunt. Ejusmodi autem sunt plerorumque rationes, ut contendere pro se quisque magis quam evincere videatur.

Omnes quotquot in hoc studio laborarunt Auctores, tam eos qui artis hujus præcepta & regulas dederunt, vel peculiaribus libris, vel dum aliud agunt expositas, quam qui insignibus exemplis studium hoc illustrarunt, MENETRERIUS elegantissimus aliarum non magis quam hujus scientiæ Doctor recensuit. Qui postquam universam imaginum, quam vocat, Philosophiam, a nemine antea ea docendi ratione & doctrinæ copia excultam, Orbi exponere statuisset; egregium etiam Commentarium edidisset, quo a præstantissimis in Gallia Viris Maximo Regi attributum emblema & symbolum, Solem plures irradiantem orbes referens, adjecto lemmate: NEC PLURIBUS IMPAR, eleganter copiose & erudite asseritur & illustratur; (*la Devise du Roy justifie; à Paris 1679 in 4.*) hoc anno omnes, qui de symbolis & emblematis aliquid in literas miserunt, commemorandos sibi putavit. Cumque ab *Italis*, ut imaginum pingendarum sic emblematum condendorum facultate & perspicacissimis & exercitatissimis, labor ille præcipue occupatus sit, horum laudat plures, eorumque Opera succincte enarrat & de iis sententiam fert. Sunt vero: Paulus Jovius, Ludovicus Domenicus, Hieronymus & Vincentius Ruscelli, Scipio Ammiratus, Alexander Farra, Bartholomæus Taegius, Lucas Contilus, Joannes Andreas Palatius, Franciscus Camburaccius, Scipio Bargalius, Torquatus & Hercules Tassi, Julius Cæsar Capacius, Albertus Bernardettus, Jacobus Sassus, Andreas Chioccus, Johannes Baptista Licinius, Horatius Montaldus, Johannes Baptista Personus, Paulus Aresius, Abbas Ferrus, Silvester Petrasancta, Constantius & Pamphilus Landi, Cæsar Trevisanus, Felix Milensius, Stephanus Guazzus, Thomas Garzonus, Petrus Gritius, Johannes Bellonus, Rudolphus Moje-

schinus

ſchinus Pius, Johannes Baptiſta Piccaglia, Guido Caſonus, Franciſcus Lancus, Franciſcus Contarenus, Ruggerius Peſcus, Hieronymus Aleander, Marinus Bolizza, Johannes Baptiſta Albertus, Emanuel Teſſaurus, Petrus Abbas; Franciſcus Carmenus, Philippus Picinellus, Aurelius Corbellinus, Gabriel Simeonius, Bernardinus Percivalius, Alcibiades Lucarinus, Johannes Baptiſta Pittonus, Bartholomæus Arnigius, Valerius Zanus, Octavius Strada, Ulyſſes Aldrovandus, Johannes Paulus Reinoldus, Simon Birallius, Principius Fabricius. Ex *Anglis* unicum Abrahamum Frans: Ex *Batavis* neminem: Ex *Hiſpanis* Didacum Saavedram, Johannem Oroſcium Covarruviam, Johannem Franciſcum de Villava, Andream Mendonem, Alphonſum de Ledesma, Johannem Baptiſtam Chriſtinæum, Johannem Pinedam, Balthaſarem Corderium, Didacum Ortuneſium de Calaorra, Petrum la Sierra, Marcum Martineſium: Ex *Germanis* Anshelmum Botium, Athanaſium Kircherum, Jacobum Maſenium, Academicos Altorfinos, Henricum Engelgravium, Carolum Regium, Martinum Breſſerum, Julium Gulielmum Zincgrefium, Jacobum Typotium, Joachimum Camerarium, Salomonem Neugebauerum, nominat.

A *Gallis* autem ingenii acumine & felicitate ad ſummam dignitatem emblemata cum lemmatibus evecta eſſe prædicat; verumque hujus artis eos indagaſſe uſum, cum priſcis Franciſci & Adriani Amboſiorum, Andreæ Alciati, Claudii Paradini, Claudii Minois, Ludovici Brettani, Henrici Stephani, Mauritii Sevi, Caroli Bovii & aliorum exemplis, tum recentioribus Petri Moanæi & Dominici Buhurſii illuſtribus documentis demonſtrat: quorum iſte egregium de arte emblematum lemmatumque (*de l'art des deviſes*) commentarium venuſtiſſimis ingenioſiſſimisque emblematis illuſtratum edidit; hic inter Dialogos, quos elegantiſſimos eruditiſſimosque inter Ariſtum & Eugenium inſtitutos compoſuit, inſignem & prolixam tractationem de eorum natura & conſtitutione, vitiisque ac virtutibus ſuſcepit, ſelectiſſimaque eorum exempla attulit, peculiare huic argumento tribuens Colloquium, quod in iſto Opere ſextum locum tenet. Artem vero hanc emblematicam illuſtrium Virorum in Galliis opera ad majus & conſummatum decus provectam Auctor oſtendit; ac ipſi Cardinali Mazarino, qui ex Italia in Galliam ſtudii hujus amorem attulerat, maximopere iſtud probatum fuiſſe, ingenio præſtantiſ-

ſimorum hominum Henr. Lud. Haberti de Hontmor, Dnn. Clementis, d' Ouvrier, Chapelain, Charpentier, Perraut, Quinault, Bourzeys, Talemann, Buſſieres, & Mademoiſelle de la Vigne poſtea excultum & perfectum docet.

Huic de Auctoribus, qui emblematum ſymbolorumque naturam & exempla tradiderunt, Diſſertationi, ipſe ſubjicit Auctor exempla plurima & ſymbola de Cœlo, Sole, Aurora, Lumine, Nocte, Planetis, Pareliis, Cometis, & ſideribus deſumta, quæ pleraque ex Scriptoribus, de quibus antea ſententiam dixerat, depromſit. Partem autem *primam* ſe jam ſaltem dare, ſymbola ab aſtris & cœleſtibus rebus petita exhibentem, indicat; cui *alteram* ex elementis conflata; & *tertiam* ex artificialibus corporibus compoſita oſtenſuram, numero eorum millenarium quater ſuperante, ſit adjecturus. *Hiſtoriam* etiam Symbolorum ac emblematum, *Artemque* eorum condendorum certis incluſam regulis, quæ firmioribus nitantur fundamentis, ſe traditurum pollicetur. Eo nempe allaborans ut abſolutam reddat & omnibus numeris perfectam hanc doctrinam, quam & hodie paſſim in magnatum aulis, ſuperbis ædificiis, magnificis monumentis, templis, aris, monetis, libris, veſtibus etiam exornandis inſignem utilitatem afferre ac egregium decus conciliare videmus: de qua, licet apud ipſos non ſatis exculta, præclare judicarunt Veteres; quod vel unius Clementis Alexandrini patet ſententia, dum Lib. V Stromat. pag. 415 inquit: χρησιμότατον τὸ τῆς συμβολικῆς ἑρμηνείας εἶδος εἰς πολλά, καὶ πρὸς τὴν ὀρθὴν θεολογίαν συνεργοῦν, καὶ πρὸς εὐσέβειαν, καὶ πρὸς ἐπίδειξιν συνύσεως, καὶ πρὸς βραχυλογίας ἄσκησιν, καὶ σοφίας ἔνδειξιν. Σοφοῦ γὰρ τὸ χρῆσθαι τῇ συμβολικῇ φράσει δεξιῶς, φησὶν ὁ Γραμματικὸς Δίδυμος, καὶ τὸ γνωρίσαι τὸ διὰ ταύτης δηλούμενον.

MARTINI RUARI nec non aliorum illuſtrium, ſpectabilium doctorumque Virorum ad ipſum vel ejus cauſa ſcriptarum EPISTOLARUM SELECTARUM Centuria altera & ultima.

Amſtelodami, 1681. in 8.

MARTINUS RUARUS natione Holſatus, Vir exceptis ſectæ ſuæ, quæ fuit Socini, erroribus ſic ſatis probus, ob ſummam eruditionem

nem & maximas ingenii dotes non modo inter ſuos illuſtre obtinuit nomen, ſed & magnis ubique viris, a religione ejus alioquin alienis, gratiſſimus vixit. Occaſionem qua ex Lutherano Altorfii factus ſit Socinianus, ipſe memorat Centuriæ hujus pag. 173. 174. 175. 176, dum nempe in Erneſtum Sonerum crypto Socinianum incidiſſet, ac Gregorii Nyſſeni λόγον quendam κατηχητικὸν, ſuaſu Rittershuſii & Hoeſchelii, Romana veſte tum primum induendum ſibi ſumſiſſet. E Norico agro pulſus, egit deinde paſſim in Germania, Dania, Anglia, Belgica, Gallia, Italia, maxime autem Polonia, & tandem in urbe Gedanenſium domicilium ſibi legit, fortunarumque ſuarum ſedem ibi collocavit, præcipuorum Regni Poloniæ Senatorum negotia curæ ſuæ commiſſa adminiſtrans. Et quamvis Eccleſiæ miniſtri munus inter ſuos nunquam geſſerit, ſibi tamen haud potuit temperare, quominus errores ſuos disputando, diſſerendo, aliove modo inter cives Dantiſcanos diſſeminaret. Hinc aliquoties a magiſtratu hujus urbis loco excedere juſſus eſt, ſed interveniente Caſtellani Cracovienſis Stanislai Koniecpolski, ſupremi militiæ Regni Poloniæ Ducis, aliorumque nonnullorum ex præcipua Nobilitate interceſſione, iterum iterumque ſuſpenſa fuit injunctæ migrationis executio. Cum autem libertate propriæ conſcientiæ non contentus, dogmatis ſui virus nihilominus hominum animis inſtillare pergeret, Dantiſco expulſus in Straſſinio, uno vel altero milliari inde diſtante pago, cum familia ſubſtitit: donec a Vladislao & Johanne Caſimiro Poloniæ Regibus, ex commendatione cum aliorum Regni Conſiliariorum, tum inprimis memorati Cracovienſis Caſtellani, in miniſtrorum Regiorum numerum adſcitus, libere ubique non modo commorari & negotia exercere, ſed & ſacra ſua peragere potuit: id quod uberius cognoſcere licet e pluribus Centuriæ huic inſertis epiſtolis a XLIIX ad LXXXIX, tum ab ipſo tum ad ipſum vel ejus cauſa exaratis, pag. 324.--417. Scriptorum hujus Viri cum antea nullum prorſus extaret, quod ipſe vel ſua non amaret adeo, vel incommodis quibusdam intercedentibus perficere non poſſet, quæ majorem animi & corporis tranquillitatem poſtulabant; ejus tandem *Epiſtolas* hinc inde diſperſas poſt obitum Parentis colligere inſtituerunt ſuperſtites duo filii, Joachimus & David Ruari. Harum *prima* Centuria Amſtelodami anno 1677 in lucem & conſpectum hominum edita, magno cum applauſu eruditorum, quod illic res magni in religione momenti

inter diversarum sententiarum atque sectarum asseclas, pertractari & examinari viderent, fuit excepta. Quæ res animum addidit natu minori filio Davidi, ut ex sua officina *alteram* quoque eamque ultimam parentis aliorumve illustrium & doctorum Virorum ad eum vel ejus causa scriptarum Epistolarum Centuriam anno 1681 evulgaret, eam simul spem in Præfatione faciens Lectori, propediem & *reliqua* hujus Auctoris tam *Historica* quam *Theologica, quæ nullius turbare conscientiam, sed solummodo ad mores corrigendos pietatemque colendam incitare Christianos* scribit, esse secutura.

Multa vero in altera hac Epistolarum Centuria continentur, quæ cuivis docto, tum ob stili elegantiam, tum rerum erudite cognoscendarum jucunditatem, eas facile commendant: siquidem in iis non Philosophus modò, Politicus, & Historicus, sed & potissimum Theologus invenit, quorum notitia eum forte antehac fugiebat. Et ad *Philosophum* quidem spectat subtilis admodum disputatio de loco mundi, seu spacio illo quod ipsum universum ambitu suo complectitur p. 206. 207. 285, de divisione puncti in infinitum sive actuali sive potentiali a p. 207. usque ad 217. & p. 286. 287. 288. de mundi æternitate contra Peripateticos p. 19. 218. 241. de ratione formali pœnæ in malo ob culpam simpliciter sumtam posita, sive hæc sit propria sive aliena pag. 242. 250. *Politicum* non minus quam *Historicum* oblectabunt ea, quæ leguntur de statu Galliæ post Henrici IV mortem p. 25. 26. de Rhatichio profitente novam docendi methodum Augustæ Vindelicorum pag. 32. de Argentorato ejusque Academiæ statu p. 34. 35. de Judæorum Cracoviæ synagoga p. 75. istiusque urbis intra & extra muros spectatæ amplitudine, templo item arcis regiæ cum nonnullis ejus monumentis p. 77. de salis fodinis quæ sunt Veliciæ, & proventu earundem annuo pag. 77. de reliquorum Poloniæ oppidorum ratione p. 96. de elegantiis istius gentis in excipiendis hospitibus p. 97. 98. de homagio Imperatori a Noribergensibus præstito, & pompa qua exceptus is fuit sub urbis hujus ingressum p. 197. de Nelli, qui Cæsari a jocis fuit, faceto quodam responso p. 199. de insigni spectaculo sive certamine στοχαστικῷ, quod annulare vocant, Onolzbachii edito in nuptiis Joachimi Ernesti Marchionis cum Solmense Comitissa Sophia p. 201, de Conventu Principum Francofurdiensi & bello Germanico circa annum M DC XXX. pag. 290. de fœdere super mutua quorumvis de religione dissidentium tolerantia inter Ordines

dines Regni Poloniæ anno M D LXX ſancito p. 379. de bello Scythico feliciter a Polonis anno M DC XLIV profligato p. 397. 400. de formandis ſtudiis politicis p. 405. de felici Polonorum expeditione in Moſcos p. 436. Quæ *Theologo* diſcutienda ſint, ad unam haud facile redegeris claſſem. *Didactica* ſunt quæ diſſeruntur de baptiſmo aquæ, an & quatenus in Eccleſia neceſſario ſit retinendus p. 251. in Scripturis ſacris explicandis antiquorum Scriptorum conſenſu haud eſſe innitendum p. 284. de uſu gladii inter Chriſtianos p. 300. 301. de Chriſti Deitate p. 303. 304. in quibus ſubinde heterodoxa adſperſa prudens Lector deprehendet. In *Polemicis* exercere quem poterit Ruarus, more Socinianorum acerrime diſputans contra ſervum arbitrium in rebus ſpiritualibus p. 13. 14. futurorum contingentium divinam præſcientiam p. 15. 16. 17. 18. fidem infantum p. 19. 20. finalem electorum perſeverantiam p. 53. 54. 55. 56. trium Perſonarum in una Eſſentia Divina ſubſiſtentiam p. 124. 125. Chriſti Deitatem p. 308. ſeqq. unionem perſonalem duarum naturarum in Chriſto p. 126. 127. 128. officium ejus mediatorium p. 129. 130. nomen Patris eſſentialiter ſumtum & de Chriſto uſurpatum p. 131. 132. 133. communicationem idiomatum p. 134. 135. 136. peccati originem ex lapſu Adami naturalem p. 154. Idem diſputat contra idololatriam Eccleſiæ Romanæ p. 438. 439. abuſum auricularis confeſſionis atque indulgentiarum p. 440. & qui committitur in alleganda veteris Eccleſiæ auctoritate pag. 441. *Exegeticis* annumeranda veniunt ea, quæ ad loca Scripturæ varia utpote Pſalm. XCVII. 5. (p. 120. 121.) CX. (p. 116. ſeqq.) Jeſ. IX. 6. 7. (p. 52. 53. 112. 113. 114.) XXXV, 4. 5. 6. (p. 108. 109.) LIII. (p. 114. 116.) Zach. II. 8. (p. 110. 111.) Matth. IX. 2. (p. 101. 102. 103.) XXIV, 24. (p. 54. 56.) Joh. XII. 41. (p. 106. 107. 108.) Actor. II. 34. (pag. 119. 120.) VII. 53. (p. 270. ſeqq.) 1. Cor. IIX. 6. (p. 132. 133.) Gal. III. 19. (p. 270.) Hebr. I. 7. (p. 118. 119.) II. 13. (pag. 53.) aliaque more ſuo, id eſt Sociniſtico, commentatus eſt. *Caſuiſtica* & Practica ſunt: An cum nemine in religione diſſentiente literarum liceat colere commercium? ob dictum Johanneum II Epiſt. v. 3. p. 7. 10. 11. Num aliquanto liberius in ſententias variarum ſectarum Chriſtiano integrum ſit inquirere? p. 38. 39. Quomodo is, qui deſperationi propter peccatum aliquod proximus ſit, erigi & in ſtatu ſuo firmari debeat? p. 140. ſqq. An & quatenus Sociniani ſacram ſynaxin celebrare poſſint apud Lutheranos? p. 27. (& iterum p. 169. 170. ubi eadem legitur epiſtola, Leuſchnero tributa, quam pag. 27 Huſvvedelius

ſcripſiſſe

ſcripſiſſe ferebatur) Num ab iis ſententiis, quæ manifeſta & conſentiente piorum Veterum interpretatione firmantur, ob conſequentias, quas forte aliquis non poſſit ſolvere, ipſi diſceſſio facienda ſit p. 258. ſeqq. An & quatenus Chriſtiano liceat magiſtratu fungi p. 268. ſeqq. An omnia exacte prius in Theologia cognoſcenda ſint ipſi, qui ad munus aliquod publicum in Eccleſia cupit accedere, p. 297. An quisquam religionis & conſcientiæ cauſa ullo incommodo afficiendus ſit in Republica p. 333. ſeqq. p. 351. 363. 369. 378. 425. An major in eo eluceat charitas, qui bona proximi ad ſe non rapit, quam qui ab uxore alterius abſtinet p. 422. An ob tranquillitatem in Eccleſia ſervandam, reticenda ſint aliquando dogmata, ſi maxime vera, minus ad ſalutem tamen neceſſaria p. 443. Inter *Aſcetica* prolixa illa parænesis, ad colendum pietatis ſtudium p. 41. ſeqq. cum diſcurſu de militia hominis Chriſtiani p. 47. 48. 49, numeranda eſt. Huc referenda etiam commonefactio eorum, quæ virtutum homine Chriſtiano dignarum cultum non parum impediunt p. 412. Ad *Critica* pertinet virgula cenſoria, quam in Dialogum Weigelii de Chriſtianiſmo Ruarus ſtringit p. 56. 57, nec non judicium Georgii Konigii Theologi Altorfini de Socinianorum ſcriptis p. 180. ſqq. vindicatio cujusdam loci Volkeliani ex ejus Lib. IV de vera religione male intellecti p. 422, laudatio funebris & luctus ob mortem Johannis Crellii p. 428. 429, & judicium de ſcriptis Hugonis Grotii p. 438. *Hiſtoriæ* ac prudentiæ *Eccleſiaſticæ* tandem inſerviunt, quæ memorantur de Heilbrunnero Theologo Neoburgenſi p. 51. Valentino Weigelio p. 57. 58. Joachimo Eberhardo, Philoſophiæ magiſtro, ejuſque enthuſiaſmo Argentorati in publica concione ſe exerente, carcere & deportatione coërcito p. 81. de Jona Schlichtingio p. 317. de Erneſto Sonero, e cujus diſciplina ſe & alios fratres profectos eſſe teſtatur Ruarus p. 86. 91. 92. 174. 175. de Martino Smiglecio p. 96. de Petro Bertio p. 164. 165. ejusque defectione ad Papatum p. 167. de Jo. Crellii Locis Theologicis, qui nunquam tamen prodiere, p. 171. ejusque virtutibus p. 187. de templo Freidenſtadienſi, viros a fœminarum aſpectu, ſuæ ſtructuræ commoditate, prohibente p. 33. de Synagoga Judæorum Cracovienſi, pictis imaginibus intus exornata, quas in Romanenſibus alias hi deteſtantur p. 75. 76. de ſtatua lignea templi Cracovienſis in formam hominis aſino inſidentis facta, ejusque ſolenni deductione, quæ in Dominica Palmarum quotannis ſuſcipitur p. 77. de moderato Ruari ac prudenti ſectam ſuam ſequendi ſtudio p. 177. 178. 179. de diſputatione

ejus

ejus Gedanensi p. 345; de feliciore statu Remonstrantium in Belgio, succedente in Principis Mauritii locum Frederico Henrico Nassovio pag. 266. 267; de Floriani Crusii medici in spargendis erroribus Socinianis apud Gedanenses studio p. 361; de ejusdem & Zvvickeri ac Ladebachi proscriptione p. 372; de libero sacrorum Socinianorum exercitio in Strassinio prope Dantiscum pago p. 373. sqq. de Duræi εἰρηνοποιοῖς conatibus frustraneis p. 415. &c.

S. ANASTASII SINAITÆ ANAGOGICARUM Contemplationum in Hexaëmeron Liber XII, hactenus desideratus; cui præmissa est Expostulatio de S. Johannis Chrysostomi epistola ad Cæsarium Monachum, adversus Apollinarii hæresin; a Parisiensibus aliquot Theologis non ita pridem suppressa.

Londini, 1682. in 4.

ANASTASIUS Antiochenus Patriarcha, qui quod in monte Sinai vitam monasticam excoluisset, *Sinaita* vulgo dicitur, exeunte sexto seculo fatis suis defunctus varia post se opuscula, & inter hæc Anagogicas contemplationes in Hexaemeron reliquit, quod opus extrema sui parte hactenus caruit. Nam in Bibliothecis Patrum Contemplationum istarum libri tantum undecim comparent. Nunc vero duodecimus, juxta fidem MSC. quod ex Johannis Dallæi Bibliotheca in Colbertinam transiit, cum interpretatione Latina & conjecturis *Andreæ Dacerii* accessit. Ac ne quis miretur, cur liber hic duodecimus tamdiu in tenebris delituerit, præfationis Auctor monet, in eo nonnulla cum Transsubstantiationis doctrina pugnantia contineri, quæ librorum Censores supprimere, quam sibi suæque religionis hominibus negotium facessere, maluerint. Atque idem fatum *D. Chrysostomi ad Cæsarium Monachum epistolam* ob eandem rationem etiamnum experiri, in Expostulatione præfationi subjuncta queritur. Enimvero celeberrimum istum Ecclesiæ Doctorem epistolam aliquam ad Cæsarium Monachum exarasse; quamvis ea nec inter opera Chrysostomi legatur, nec a Catalogorum Scriptoribus recenseatur; ex *Vetere* aliquo *Scriptore, qui* post septimi seculi medium *contra Severianos & Acephalos scripsit*, opera Turriani in lucem edito, nec non e *Nicephori Patriarchæ Constantinop.* disputa-

tione adverſus Iconomachos, quæ in Colbertina Bibliotheca manuſcripta extat, & aliis monumentis abunde conſtare arbitratur eruditus Expoſtulator. Neq; dubitat eam Chryſoſtomi epiſtolam adhuc extare, cum ſuperiori ſeculo Petrus Martyr e Florentina Bibliotheca iſtam deſcripſerit, quod apographum in Cantuarienſis Archiepiſcopi Thomæ Crammeri bibliothecam translatum quorſum poſtea pervenerit, cum ſub Mariæ Imperio hæc bibliotheca diriperetur, incertum. Accidit autem, ut doctiſſimus Vir *Emericus Bigotius*, dum ante aliquot annos in Italia verſaretur, Florentiæ in eandem epiſtolam, quam olim Petrus Martyr ibidem deſcripſerat, incideret; quam Pariſienſem Archiepiſcopum Petrum de Marca pro genuino Chryſoſtomi fœtu agnoviſſe ejusdem conſobrinus Fagetus epiſtola ad primum Palenſis in Bearnia Curiæ Præſidem teſtatus eſt. Nec Fagetus modo rem iſtam in publicum protulit, ſed ipſe etiam Bigotius ſe epiſtolam illam, quamprimum occaſio daretur, in publicam lucem emiſſurum pollicitus eſt, & cum ſub prelo gementem *Palladii Dialogum de vita Chryſoſtomi* illicò lucem viſurum amicis ſignificaret, hanc Chryſoſtomi epiſtolam poſt ejusdem vitam, loco maxime oportuno, ſe itidem editurum haud ſemel pronunciavit. Quod neminem non noviſſe, cui aut ipſe Bigotius, aut *Menagius*, aut *Juſtellus*, aut *Baluzius*, aut *Formentinus*, aut *Santolius* aliique clariſſimi viri non ſint penitus inſalutati, Expoſtulationis Auctor aſſerit; ſubjungens, fuiſſe etiam, qui Bigotii præfationem viderint, ipſumque apud amicos libere profeſſum, ſe aliquot ejus exemplaria jam excuſa ſibi aſſervaſſe, & alia nonnulla apud amicos quoſpiam repoſuiſſe; eſſe inſuper Viros probos, qui *Robertum Bigotium* in ſupremo Pariſienſium ſenatu Conſiliarium, hanc ipſam Chryſoſtomi epiſtolam in conſanguinei ſui manibus vidiſſe profiteantur, denique in Angliam, Belgium, ac alio miſſa prioris paginæ jam excuſa aliquot exempla, hanc epiſtolam cum Palladio mox prodituram, rem omnibus notam feciſſe. Sed eventum promiſſis non reſpondiſſe dolet; cum a Pariſienſibus nonnullis Theologis, e quibus *Dn. Grandinum* & *Dn. Faure* nominat, & epiſtola illa diu deſiderata, & Bigotii præfatio, ſuppreſſæ fuerint; eamque ob cauſam in iſto Palladii volumine poſt pag. 236 integer quaternio deſit, per quam immanem lacunam lector ad fraudis cubilia deducatur. Cauſam autem tam inopinatæ ſuppreſſionis non aliam eſſe ſcribit, quam quod Chryſoſtomus in hac epiſtola Tranſubſtantiationi adverſetur, aſſerens, *panis naturam*

turam

turam integram permanere; quamvis Divina sanctificante Gratia, mediante Sacerdote, Corporis Dominici appellatione dignus habeatur. Quæ verba Petrus Martyr anno 1548. in *Disputatione adversus Gardinerum* Wintoniensem Episcopum allegavit. Quæ vero ad hoc Chrysostomi testimonium Gardinerus, & postea Perronius adversus Plessæum disputans, & Gamachæus regesserunt, (quorum ultimus epistolam illam non Johanni Chrysostomo, sed Eleemosynario tribuit, illumque excusandum pronunciat, quod Transsubstantiatio ejus temporibus non ita perspicue tradita fuerit) Expostulationis Auctor breviter recenset & confutat; & quod Parisienses illi Theologi, qvi hanc Chrysostomi epistolam supprimendam censuerunt, rebus suis haud bene consuluerint, demonstrat. De cætero, quod Chrysostomum non modo Transsubstantiationi, sed etiam reali Corporis & Sanguinis Dominici præsentiæ adversatum, cum Albertino & Auctore Disquisitionis de Sanguine Christi existimat, in eo Virum Clarissimum falli minime dubitandum est.

Die unüberwindliche Festung/ oder gründlicher Bericht/ wie gantz neue Festungen/ auf eine fast unüberwindliche Weise/ anzulegen.

h. e.

MUNIMENTUM INEXPUGNABILE; SEU Munitionum, tum pene inexpugnabilium exstruendarum, tum legibus Batavicæ architecturæ extructarum firmandarum magis perficiendarumque, solide ostensa ratio, Auctore Ernesto Friderico a Borgsdorff, Architecto.

Ulmæ, 1682. in 8.

HOdierno Marte oppugnandis munitionibus impetum suum novis indies artibus intendente, nec operibus ex Architectura militari hactenus recepta, sive procul arcendis longo tempore hostilibus insultibus; sive tumultuariæ per subitam vim expugnationi cavendæ; sive mutuæ inter se opi ferendæ, sufficientibus: occupatum hactenus ab illustribus ingeniis plurimis laborem, in perficienda Architectonice, struendisque quantæcunque hostium vi paribus munimentis, sibi etiam

ſumere voluit Auctor, editoque hoc ſcripto publicis impertiri commodis.

Profeſſus autem, ſe minime ſtudio detrahendi quicquam debiti honoris illis, quibus præcipua ſua debeat Architectura (ſic dicta) Batavica aut Freitagiana, animum huic operæ adjunxiſſe; ſed exemplo celeberrimorum hujus ævi Architectorum inductum, arti promovendæ cogitata ſua, quantumvis ab aliorum ſenſis aliena, publicare decreviſſe. *Inexpugnabilis* titulum, Munitioni ad normam a ſe præſcriptam exſtructæ tributum, eo jure tuetur, quo ſupremos mundi Magnates Invictiſſimos ſalutamus: quos quemadmodum heroica ſua facta, quibus alios antecellunt, hoc titulo inſigniunt; ſic merito Illam, quæ ſupra conditionem aliarum, nec ſubitis impreſſionibus capi, nec diſpoſitis per ſuggeſtus tormentis accedi, disjicive poſſit, & cui expugnandæ parem omnino viribus oppugnatorem nulla bellorum hucusque geſtorum ſuppeditet hiſtoria, hoc nominis ſibi vendicare.

Novæ porro ſuæ muniendi rationi XVII ſequentia Axiomata (eo, quo ab Auctore referuntur, ordine hic recenſa) tanquam principia præſtruit:

I. Hoſti rectis itineribus, foſſis vineisque ad munitionem acceſſum; & diſpoſitis per aggeres tormentis valli ruinam molienti, maxima infertur a tormentorum viribus noxa & impedimentum.

II. Vineæ hoſtiles eruptionibus, manuque facta disjectione, efficaciſſime retardantur.

III. Violenti impetus impreſſionesque jactibus tormentorum, impactos globos &c. grandinatim evibrantium, validiſſime infringuntur.

IV. Ab occupatione & infeſſione ſtratarum valli ruinarum Hoſtem oportet poſſe prohibere.

Partes Munitionis V. plurimi ſumtus plurimum conferant ad defenſionem.

VI. defenſæ defendentibus mutuam viciſſim opem præſtent.

VII. defendentes defenſis robore minimum ſint pares: ne Hoſtis plus, quod impetere, quam a quo impeti poſſit, offendat.

VIII.

VIII. Cuivis lineæ oppugnatæ, individuæ ab altera quapiam suppetiæ sunt destinandæ.

IX. Quo pluribus Munitio cincta fuerit Propugnaculis, eo est validior.

X. Cavendis subiti impetus expugnationibus Polygonum interius æque munitum sit atque exterius.

XI. Anguli defensi exigantur ad rationem angulorum defendentium.

XII. Munimentum obsessorem ubivis ictibus tormentorum suorum habeat obnoxium.

XIII. Hostis usibus terra, quoad fieri potest, subducatur: ut quærendis latibulis eandem secum advehere necesse habeat.

XIV. Munitio oppugnantem nec ex alto magis, nec ex profundo, sibi habeat infestum, quam idem Ipsam possit experiri.

XV. Defensorum commeatui communicationique tutus tectusque Munitionem circumcirca sit ambitus.

XVI. Justa Munitio, exercitus probe instructi præliumque capessituri exemplo, diversis sibique in subsidium & vicem succedentibus operum suorum velut aciebus, Hosti suo occurrat.

XVII. Quemadmodum in prælio, prostratis cæteris, vel ultima legio sustinere adhuc pugnam potest; sic Munitionis hæ acies ita inter se sint diversæ, ut singulas, ad extremam usque continuata oppugnatione, Hostem oporteat devincere.

Atque his sive conditionibus sive defensionis debitæ momentis omnibus, ut propositos hucusque muniendi modos destitui; sic suum veluti fundamento niti, speciosis admodum discursibus contendit: quibus brevem subjungit explicationem sex Schematismorum, diversas munitionum, legibus supra dictis exstructarum, species exhibentium.

Defectibus denique Munitionum Batavicarum medetur, correctis præcipuis Munimenti partibus, Collo puta, Alis, & faciebus Propugnaculi, Fossa, Collibus tormentariis, Præmunitionibusque: ita ut Axiomatibus modo memoratis utcunque conciliatæ, defensioni præstandæ sint ac alias aptiores.

LE CABINET, OU LA BIBLIOTHEQUE des Grands, &c. Par Gedeon Pontier, &c.

id eſt:

Bibliotheca Magnatum, continens obſervationes & indagationes omnium Statuum ſive Poteſtatum ſupremo dominio gaudentium, multasque noſtri temporis relationes ſingulares & exquiſitisſimas: Hiſtoriam, Chronologiam, Topographiam, Hydrographiam, Politicam, Inſignia, Symbola, Miracula, & egregia alia. Dedicata Regi a Gedeone Pontier *Presbytero Theologo, Protonotario Sedis Apoſtolicæ.*

Pariſiis, 1682. in 8.

QUicquid ampliſſimus hic titulus promittit, exhibetur Tomis parvis duobus, in unum non magnum volumen compingendis: Ita compendio laboris factum eſt, ut ex vaſtiſſima & infinita pene materia pauciſſima allata ſint, quæ lectores expectant. Nec minima libri pars in digreſſiones abſumitur, quas in præfatione excuſaturus Autor, non utiles ſolum, ſed & neceſſarias, ad relaxandam lectoris laſſitudinem, & amœnam ejus inſtructionem, eſſe aſſerit. De delectu etiam ſive ordine, quem lector exigeret, ita ſe defendit, ut dicat genus ſcribendi naturale, quo ipſe uſus ſit, ſemper præferri a ſagacioribus, compilationibus ſcholaſticis & affectatis. Tractat autem tomo opuſculi primo de *Pontifice Romano, Duce Sabaudiæ, Magno Duce Hetruriæ, Duce Mantuæ, Mutinæ, Parmæ* & de Ditioue *Tridentina.* Ex Italia in *Galliam* progreditur, & de Rege quædam, pluſcula de Epiſcopis refert, commemoratis omnibus, qui hodie Cathedras Metropolitanas & Epiſcopales obtinent. Pergit ad Ducem *Lotharingiæ*, inde ad *Imperatorem*, ut vocat, *Germaniæ*, ubi pauca quædam, ſed mutila, de Auguſtiſſimo Cæſare, dein provincias, urbes, flumina refert; ſingularibus vero capitibus agit de Electoribus; concludens hunc tomum narratione de Rege *Hiſpaniæ.* Tomo ſecundo tractat de Regibus *Britanniæ, Luſitaniæ, Sueciæ, Daniæ, Poloniæ,* tum de *Moſcorum, Tartarorum Precopenſium* Dominis. Dein de Rebuspubl. Liberis, *Veneta, Belgio fœderato, Helvetiis,*

Genua

Genua, *Geneva*, *Luca*, & *Ragusa*. Inde ad Barbaros digressus, de *Turcis*, *Persis*, *Tartaris Asiaticis*, *Sinensibus*, *Indis*; Denique etiam in Africa de *Mauritanis*, sive *Maroccensibus*, *Abyssinis*, *Ægyptiis*, de *Monomotapæ*, & *Congi* Regnis. De omnibus aliqua, eaque pauca, digressionibus plurimis interpolata: v.g, Tomo primo, capite de Pontifice, agit de *Etymologia tituli Cardinalium*; de *origine Campanarum*; de *ritu Jubilæorum*; de *titulo Pontificis*, cur *sanctissimus* appelletur, contra Protestantes, (hos enim arrepta occasione undique insectatur;) de *acu magnetita*, de *Prophetia* S. *Malachiæ*, qua Pontifices futuri per ænigmata designantur, & aliis ejuscemodi, intermixtis etiam & annexis Philologicis quibusdam, aut potius Grammaticis, quæ notare & excerpere longum foret; atque hoc modo per totum Opus sibi indulget.

Etsi vero instituti nostri memores, censura abstineamus, non possumus tamen vel in ipsius auctoris gratiam, (qui in calce operis observationes & correctiones quasdam ipse adjecit,) vel ad nostratium instructionem dissimulare, excidisse Scriptori huic multa, dum compilatores qualescunque, vel rumores incertos sequitur, & locorum peritia caret, quæ emendatione indigent. Specimen unum & alterum ex illis capitibus apponemus, quæ res notissimas continent. Tom. I. p. 252 hoc habet: *Erfordia est urbs præcipua Landgraviatus Thuringiæ, spectans ad Domum Saxonicam, sicuti etiam Dresda; Est alia urbs Erfordia quam defunctus Archiepiscopus Moguntinus sub dominationem suam, ante aliquot annos redegit, adjutus copiis Gallicis sub ductu Pradelli Gubernatoris S. Quintini.* Hæc manifeste erronea sunt: una est enim in Thuringia Erfordia, ut omnes norunt, neque aliam possidet Elector Moguntinus. P. 269 refert: *Visurgim oriri in Saxonia Naumburgensi, haud procul a Saxonia Altenburgensi*; quod plane falsum est, oritur enim Vierra, (qui postea auctus ad Mundam Fulda flumine, Visurgis nomen sumit) in finibus Franconiæ, trans sylvam Thuringicam, milliaribus Germanicis 16 a Naumburgo dissitis. P. 294 ubi paucissima de Serenissimo Potentissimoque Saxoniæ Electore, Domino nostro Clementissimo, refert, (quæ examinare supersedemus,) pro descriptione quadam provinciæ, quam Lector merito expectare poterat, hæc subjungit: *Magdeburgum est maxima totius provinciæ urbs; possidet hanc Elector Brandenburgicus, ex præscripto Pacis Monasteriensis; tenet in hac præsidium validum, nullique sumtui parcit, ut eam muniat. Archiepiscopus ejus est Lutheranus*

nus, idemque simul est Episcopus Hallensis &c. Magdeburgum autem nunquam fuit urbs superioris Saxoniæ, sed inferioris, nec in Electoratu Saxonico præsidium aliud tenetur, quam summi Principis nostri. Tacemus quæ occasione Wittebergæ, (nam præter hanc & Dresdam nullam aliam, neque Saxoniæ neque Misniæ urbem, ne Lipsiam quidem nostram, nominat) in B. Lutherum effundit, dudum explosa. Pag. 279 Beatum Rhenanum, scriptorem Germanicarum rerum citans, prænomen ejus pro sanctitatis elogio habet. Scribit enim *le Bienheureux Rhenanus.* Ita scilicet vocari solent, quos minorum gentium Sanctos, sive beatificatos, Romanus Pontifex pronunciat. Contra Geographiam etiam, præter alia plurima, peccant enormiter, quæ in descriptione Norvegiæ p.70. Tom. II. affert: *Hæc regio*, ait, *est extreme frigida, inprimis illa, quæ est ultra polum Arcticum*; At Norvvegiæ ultimum promontorium viginti plus minus cis polum gradibus situm est, & constat cum summo periculo explorantium, plagam ulteriorem & polo vicinam esse inhabitabilem. Sed alia omnia excerpere & refutare majoris operæ, nec nostri est instituti. Notavimus hæc cavendi erroris causa, nullo, ut jam professi sumus, insectandi auctoris studio; scimus etiam facilem esse in materia diffusissima lapsum, & quantumcunque docti & laboriosi hominis vires ad scribenda talia vix sufficere, ut adeo tutissimum sit, unumquemque de rebus patriæ suæ, quas probe cognitas habet, aut de peregrinis ex diuturna experientia, vel probatissimis auctoribus, commentari.

DE MOTU ANIMALIUM J. A. BORELLI Neapolitani, Opus posthumum. Pars altera.

Romæ, 1681. in 4.

POstquam de externis Animalium motionibus, quas spontaneas communiter vocant, harumque viribus, seu de virtutis robore, quam natura in contrahendis musculis, ac superandis ipsis appensis resistentiis seu ponderibus adhibet, in *prima*, elapsi anni mense Novembri exhibita, parte Borellus egerat: in hac *altera* primo immediatas mirabilium horum effectuum causas, hinc motiones animalis internas, v. g. sanguinis circulationem, respirationem, urinæ secretionem &c. exponit, uno verbo

rerbo, integram quasi œconomiam animalem, felici non minus successu,ac methodo plane mechanica atque probabili tradit.

Prius dum præstare satagit, cum contractio seu decurtatio actio musculi primaria sit, multis nihilominus modis fieri queat, inquirit, quinam horum possibiles & huic negotio congrui magis sint. Negat siquidem, musculum contrahi per simplicem ac talem fibrarum suarum tractionem, qua pondera a funibus sublevantur: negat, idem fieri a virtute quadam elastica ejus fibris propria: pariter, nec musculos tendi ac indurari putat, ob quietem suarum partium, nec per exsiccationem aut alterationem illi similem qualis pilis torrefactis contigit, nec per corrugationem fibrarum, ut in lumbricis apparet, verum non tam causa, quam effectus contractionis musculorum lumbrici internorum est. Tandem autem, postquam evicit, musculos non per condensationem longitudinis fibrarum & approximationem extrèmitatum ad invicem contrahi, concludit, illos indurescere ac tendi per inflationem a corpore superveniente, i. e. per incuneationem aliquam horum contractionem fieri.

Proin, rejectis causis contractionis musculorum immediatis, quæ ab aliis hactenus venditatæ, sc. facultate Galenicorum locomotiva incorporea, spiritibus animalibus aëreis, item sanguine aut succo quovis musculi porositates inflante, sive a cordis vi impelli, sive, perinde ac in contractione funis madidi, per aëris compressionem, aut proprio pondere immitti supponatur: veram hujus motus æthiologiam declaraturus duas causas socias ad eum requiri suspicatur, unam intrinsecam magis, alteram forinsecus supervenientem & a voluntate instillatam, quarum hæc priori superveniens simile quid fermentationi aut ebullitioni moveat, quod subitaneam illam musculorum inflationem contractoriam præstet.

Extrinsecus hoc superveniens succum cerebri spirituosum pronunciat, eumque per nervos cavos ac medullari substantia infarctos adduci, probabiliter satis edisserit: qui tamen sibi relictus cum ad inflationem illam efficiendam minus adæquatus foret, de alio quodam subjecto seu concausa, ex cujus cum succo nerveo contactu tale quid contingat, sollicitus est hic Scriptor, eamque lympham vel sanguinem pronunciat. Ita quidem, ut hi succi salini simili ratione, ac alia diversi generis salina concreta horumque fluores, per vices, a voluntate seu arbitrio

 deter-

determinatas, ebulliendo fibras musculorum divellant ac distentant, adeoque abbreviationis horum causa vera existant.

Quibus absolutis, simulque difficultatibus, quibus theoria hæc impugnari posset declinatis, Motiones animalis internas tam naturales, quam mixtas, explicandas aggreditur, & primo quidem Cordis & Sanguinis circulatorium motum. Sanguinem continuo motu per corpus ferri, licet in corde interruptus hic appareat, docet, mox subnectendo, qua ratione a corde inchoatus ad & per venas idem continuetur: illud quidem a fluidi moti gravitate, quæ augmentum ab impetu motus proprii pariter ac ab impulsu cordis suscipiat, sanguinemque eadem ratione mechanica, qua syphunculi, spongiæ, filtra, funes & cuncta porosa ab aqua contigua madefiant, ad venas capillares cogat; hoc vero a Venarum constrictione, quam vel harum fibræ, vel musculi & viscera ambientia, præstent, valvulis maxime istarum parietibus internis affixis sanguinem versus cor potius dirigentibus, ejusque regurgitationem ad partes impedientibus. Atque horum occasione a circulari hoc sanguinis motu crasin ejus vitalem conservari ostendit, simulque, qua necessitate natura tanta celeritate (i. e. paulo majori spacio, quam una vigesima parte horæ) totum sanguinis circuitum absolvere cogatur, diversis phænomenis animalibus exponit, ac denique, quare per easdem vias reiterari sæpius sanguinis cursus debuerit, scilicet ad flumen hujus vitale conservandum, illum defæcandum, chylum commiscendum, reliquasque œconomiæ animalis functiones perficiendas, deducit Auctor.

Pro cordis autem motu explicando membrum hoc cum aliis Neotericis musculum concipit, ex fibris maxime spiralibus coagmentatum, adeoque, non secus ac cæteros musculos, totam hujus substantiam, inflari, tendi ac indurescere: ita tamen, ut turgescentia hæc fibrarum a natura non ad tractionem & approximationem extremorum terminorum ordinetur, sed potius ut fibræ inflatæ & turgidæ cavitates ventriculorum arctent & instar præli sanginem in his contentum exprimant, i. e. cordis, instar glomi excavati fibræ tumescentes sinus illos repleant, figura cordis externa haud immutata, neutiquam vero, ut communis fert sententia, sua contractione illius parietes abbrevient ac illorum spatia constringant. Hinc usum & actionem auricularum & valvularum cordis declaraturus, & cum Anatomicis aliis Venæ Cavæ extremi-

tatem

tatem totam musculosam observans, hoc in eum finem factum auguratur, quo illa sua restrictione sanguinem in obliquum auriculæ dextræ sinum propellat, adjuta, ut superius dictum, a totius sui tractus motu peristaltico & musculorum atque viscerum repetita compressione, quod idem Vena Pulmonalis ageret: usque dum utraque auricula vi suarum fibrarum contractiva arctata ostiis suis clausis regressum sanguinis ad venas sufflaminent, huncque ad ventriculos elutrient, qui sua plenitudine seu mole valvulas horum tricuspidales ac mitrales inflando ostia venarum dictarum exacte claudat, proin suæ resilitioni obicem injiciat, a cordis vero præli compressione ad arterias urgeatur.

De cætero in propositione 56 & insequentibus, præmissis nonnullis lemmatibus mechanicis, vim facultatis Cordis motivæ commensurare ac ponderare suscipit, & postquam virtutis musculorum reliquorum potentiam ex cognitione effectus seu ponderis ab eo suspensi in *parte prima* elicuerat, methodus nihilominus hæc cordi adaptari haud posset: ex similitudine potius & analogia, quam cor cum cæteris ejusdem animalis musculis habet, magnitudinem hujus effectus conjicit; i. e. existente cordis mole fere æquali unius v. g. temporalis & masseteris musculi; dum horum vim præsciremus, probabiliter satis cordis vim motivam illi æqualem asserere possemus, i. e tantam, quæ per se considerata, æque ac musculi illi maxillæ, majus pondus, quam 3000 librarum, suspendere posset: imo ulterius demonstrat, cor sua contractione majorem longe resistentiam superare, quam sit vis illa, quam ipsius cordis musculi fibræ exercent, seu potentiam musculi cordis minorem esse ejus momento, quod resistentiam totius arteriarum sanguinis & impedimentorum earundem dilationis ulterioris, adeoque vim ponderis 180000 librarum, transcendat.

Tandem in causas motum cordis efficientes dum inquirit, harum immediatam non differre ab ea, quæ musculos artuum movet, i.e. pariter hujus tensionem ab ebullitione succi nervorum spirituosi & sanguinis, hincque emergente inflatione, dependere, autumat Borellus: primam vero ac mediatam motionis cordis ab ea, quæ musculos artuum agitat, discrepare, quatenus musculus cordis sui juris videatur, & quodam sibi naturali instinctu moveatur, e contra ex musculis artuum illi & tunc saltem, quos & quando volumus, contrahantur. Et cum exin

concludendum veniat, non a voluntate & absque omni vellicatione ſuccum nerveum cordi inſtillari & pulſationes hujus reciprocas effici, de organica quadam ſtructura cogitandum fore, tali, quæ paſſim in operationibus naturalibus obſervetur, & adæquata videatur ad phænomena pulſationum cordis ſalvanda quam hanc ſuſpicatur. Nimirum quemadmodum ſpongiæ, filtra aut fiſtulæ vitreæ anguſtiores, licet fluore quodam repletæ fuerint, hunc ex inferioribus ſuis orificiis non ſenſim, ſed guttatim & interpoſitis morulis emittant, & quidem propter canaliculorum nimiam anguſtiam & liquoris aliqualem lentorem: Sic (quamvis non impoſſibile plane credat, motum cordis ab eadem facultate animali cognoſcitiva, ſed ſine advertentia ſeu actu reflexo, ob conſuetudinem habitu acquiſitam fieri) ſuccus ſpirituoſus intra cerebrum ſemper equidem nervorum cordiacorum orificia madefaciat, per illorum tamen anguſtias, ſpongioſa medulla plenas, difficulter & per vices tantum defluat, momentaneas guttularum illarum ejectiones momentanei pulſus ſequantur, propter ſucci vero ſpirituoſi præſentiam & nervulorum anguſtias perpetuas & uniformes morulæ quietis æque temporaneæ, i. e. motibus æquales exiſtant, donec ſuccus ille vel fluxibilior aut acrior evadat, aut a cauſa quavis concitatius agitetur. Quoniam autem orificia & canales nervorum ad artus abeuntium aliter conformati ſint, ut niſi motu quodam convulſivo concutiantur, a motione ſpirituum, qua actus imperii appetitus exercetur, ſuccus ſpirituoſus per illos ad muſculos exprimi nequeat, inrerrupti & inæquales magis horum motus contingant.

Et hic quidem abrumpimus Lector Benevole. Nam copia ſolidæ abſtruſæque doctrinæ, quam fuſius exhiberi, cum liber adhuc in paucorum manibus verſetur, publici intereſſe putamus, quæ ſuperſunt plurimi momenti cætera in menſem proximum rejicere nos cogit.

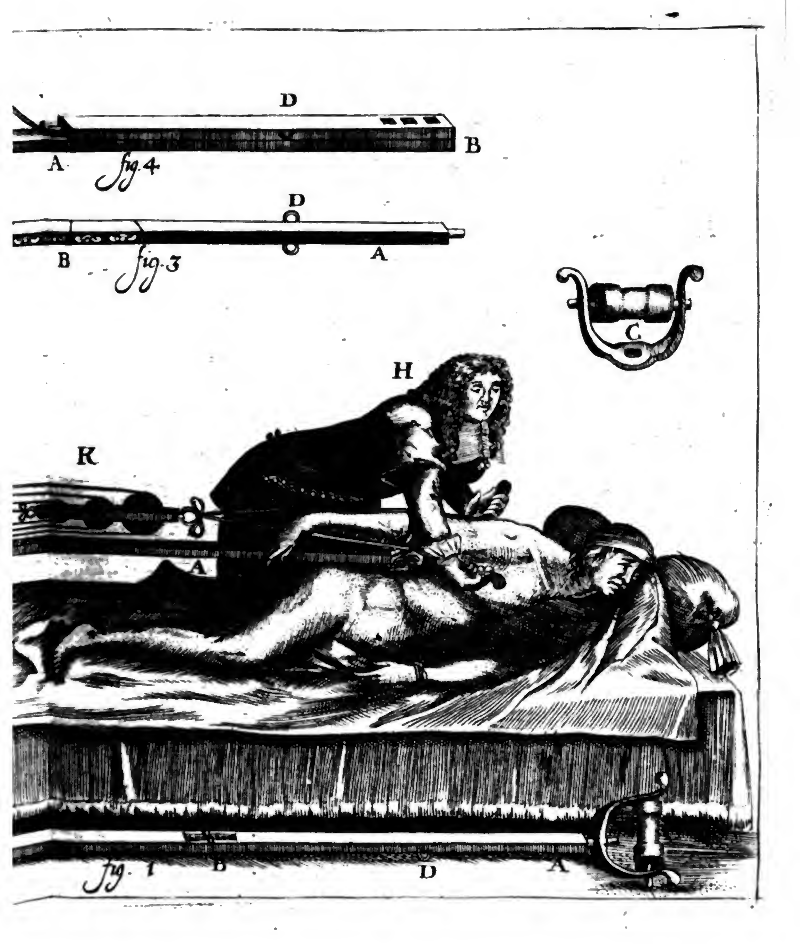
LES DISCOURS DE CHIRURGIE, POUR l'explication des nouvelles Machines pour les Os & pour la Verole, ou maladie venerienne, lors qu'elle y fait des Nodus & Exoſtoſes & des Anchyloſes aux jointures, Avec l'art de la guerir methodiquement par la ſeule application du Mercure. Par I. Michault.

A Paris, 1682, in 8.

i. e.

TAB. I ad A: 1683. pag. 37.
F
G
F
G
E
E
A
I
K
A
fig. 2
B
F
G
E
A
E A Sohn fc.

D
B
A
fig.4
D
B
A
fig.3
C
H
K
A
fig. 1
D
A

i. e.

Discursus Chirurgici, explicantes novas machinas, inservientes reductioni ossium luxatorum & fractorum, ac Lui Venereæ, si in illorum juncturis nodos, exostoses & anchyloses produxerit, cum arte hanc methodice per solum Mercurii usum curandi, &c.

PRimarius equidem Scriptoris hujus scopus videtur, ut naturam, differentias, causas ac therapeiam Luis venereæ exponat, hancque posteriorem a solo Mercurio expectandam esse, edoceat, decocta vero lignorum (alias in hoc affectu frequentioris usus ac felicissimi successus) rejiciat ac detestetur, eo quod calefaciendo & exsiccando acrimoniam Salis Venerei augeant, adstringendo evacuationes cohibeant, doloresque partium, morbo huic solennes, potius intendant, quam levent. Antequam nihilominus argumentum hoc tractandum suscipit, in Cap. I nonnulla circa machinam quandam, ossibus luxatis & fractis reponendis maxime appropriatam, quam cunctis reliquis, hactenus Chirurgorum officinis familiaribus, anteponendam putat, præfatur, hancque & ejus explicandi rationem Iconismo *Tab, I* exprimit. TAB. I.

Sc. quatuor figuræ 1, 2, 3, 4, Instrumentum hoc quatuor exhibent modis, ut 1 illud integrum & restituendo humero luxato accommodatum denotet: 2 ut actu reponendo eidem humero applicatum: 3 prout fracturis ministrat: 4 ut complicatum, quo de loco ad locum commode transportari queat. Litera A Totum machinæ corpus indicat, B hujus in medio incisuram, C ferramentum ad formam circini victorii inversi paratum, ac trochleam, ex ligno solidiore factam, longiorem & brachii crassitiem æquantem, in medio sui gerens, D annulos duos exiles, quibus membrum inter operandum machinæ alligatur; E, F, G, hujus pedem, H Chirurgum operantem, & I ejus ministrum, qui solitarius hujus instrumenti tractationi sufficit, dum reliqua veterum machinamenta pluribus ministris opus habeat; K duas trochleas tractorias, quibus extensio & contraextensio simul atque æqualiter peraguntur, quale quid in Medicina nondum visum Autor ait.

Ast quia nostris Chirurgis jamdum a pluribus annis similis & forsan latioris seu amplioris usus innotuit machina, explicato hacte-

nus Iconismo *Tabulam II* jungere voluimus, Chirurgo prudentiori, utra ex his duabus majoris æstimanda veniat, judicandum concedentes.

TAB. II. *Fig. 1.* Machinam sistit integram, ex ferramentis tribus longis & parallelepipedis A, B, C, ac scuto D, pro extendendo humero parato, corio molliore obducto & zonulis duabus instructo, coagmentatam.

Fig. 2. Idem instrumentum in suas partes A, B, C, D, resolutum, quibus accedit ferramentum E, femori extendendo dicatum, corio exterius pariter obvelatum, interius autem cochleam (*a*) quemadmodum scutum D foramen (*b*) pro excipienda habenula, seu clavo trochleari, (*c*) habens.

Fig. 3. Trochleam tractoriam, inversa sua parte conspiciendam, quo uncus ejus prominens (*d*) appareat, furcula (*e*) ferramenti A excipiendus & per clavum (*f*) firmandus.

Fig. 4. Zonam cum laqueo, membro extendendo injiciendam.

Fig. 5. Machinam integram luxato humero applicatam.

Modus autem operandi hic est. Si humerus reponendus fuerit, ferramento C affigitur scutum D alæ supponendum & Zonis suis thoraci alligandum: quod si vero femur luxatum, eidem C adaptatur ferramentum E, convexitate sua perinæo ægri applicandum. Hinc Zona *Fig. 4* membro læso, & illius laqueus uncis machinæ tractoriæ injicitur. Quo facto Chirurgus partem luxatam supra Zonam dictam manibus suis firmiter complectitur, Minister autem trochleam *Fig. 3* eousque vertit seu circumagit, donec istam sufficienter extensam deprehendat Chirurgus, qui ministro ab extensione sensim remittente, eam versus acetabulum suum dirigit adeoque reponit.

JOH. HELFR. JUNGKEN M. L. MEDICUS præsenti seculo accommodandus &c.

Francof. 1682. in 8.

SOlertem atque ingenuum maxime Rerum Chymicarum ac Medicarum Propagatorem pronunciare haud veremur hunc Sciptorem, utpote qui, quæ in *Chymia sua Experimentali*, cujus tenorem ultimus elapsi anni recensebat mensis; tradiderat, præcepta Chymica & Medica, quo veros

TAB. II. ad A. 1683.

pag. 38.

Fig. 1.

e A

f

fig. 2.

e A

f

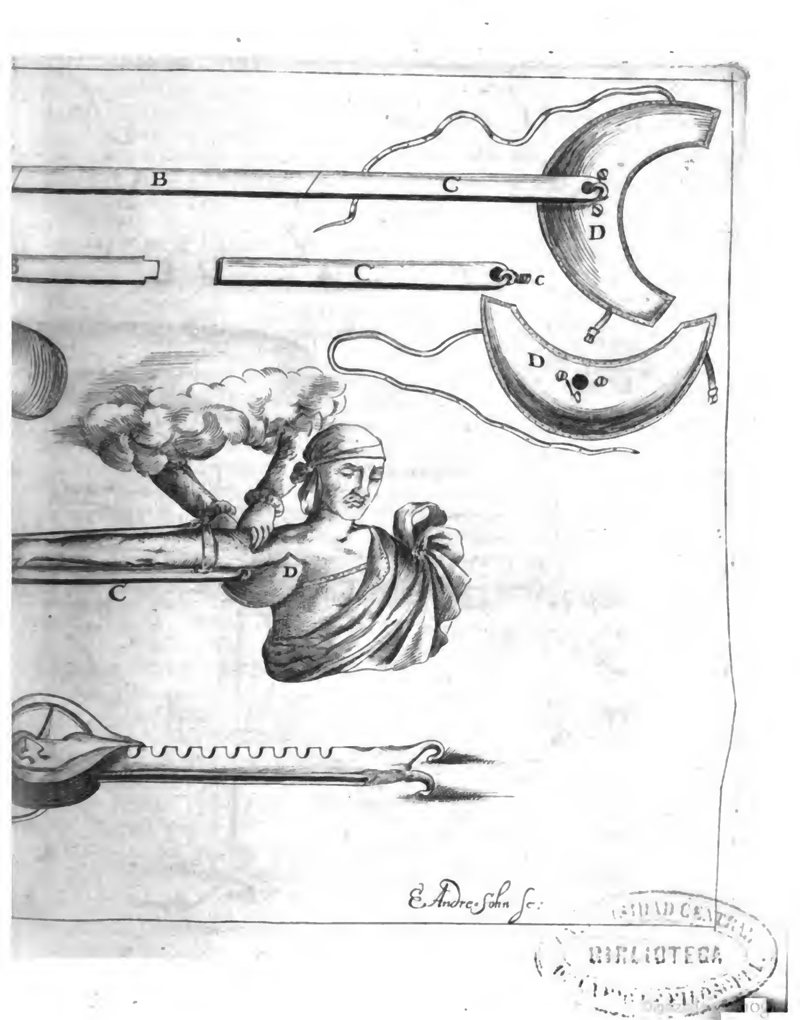
E

fig. 5.

A B

fig. 4.

fig. 3.

B
C
D
B
C
c
D
D
C
E. Andre Sohn sc:

veros generaret & aleret Hippocratis filios, nunc, paucis saltem, iisque vix sensibiliter immutatis, repetiit, quædam ibi dictorum transponendo, contrahendo, prolixius explicando, ac negligendo, quorum tamen loco alia ibi omissa subnexuit, v. g. Camphoræ, Scammonii & fuliginis anatomen, item sectionem satis amplam de puerorum affectibus, horumque cura.

CAUSA SPIRITUS SANCTI VICTRIX, demonstrata a Christophoro VVittichio.

Lugduni Batavorum, 1682. in 8.

ANni jam quatuor elapsi sunt, quod novus Arianorum promachus, Christophorus Sandius Coloniæ (ut libelli titulus habet,) *Problema paradoxum de Spiritu Sancto* typis exscribi publicis curavit. In quo, ut Spiritus S. ὑπόστασιν & subsistentiam, contra Sabellianorum, Samosatenianorum & Photinianorum sententiam adstruere videretur, non quidem per eum cum *Bidello* unam personam Angelicam, sed *genus Sanctorum Angelorum*, vel *collectionem Spirituum S.* intelligi posse existimat. Hanc novam ac portentosam opinionem, a Sandio ad examinandum orbi eru ditorum propositam, *Christophorus Wittichius, Theologus ac Professor Lugdunensis* celeberrimus discutere sustinuit, edito Lugduni Batavorum anno 1678 tractatu, cui titulus: *Caussa Spiritus Sancti Persona divina, ejusdem cum Patre & Filio essentia, contra C. C. S. Problema paradoxum asserta vel defensa.* Ad hunc libellum, primum socius quidam Sandii, qui sub literis A. A. (ut ille sub C. C. S.) latere voluit, Epistola quadam ad Christophorum Gittichium (ita enim scriptum pro *Wittichio*) exarata, respondit: Deinde a C. C. S. responsum MStum & quidem prolixum ad Wittichium, ut ipse memorat, transmissum fuit. In quibus quidem ambo antagonistæ priorem sententiam dereliquerant; sed ne tacuisse censerentur victi, novas exceptiones attulere, queis *Spiritum Sanctum plures Angelos principes esse*, v. gr. Septem illos de quibus Apocal. I, 4 agitur, probare ausi sunt. Has *Autor Cl.* heic diluit, existimans, non posse dictum problema melius confutari, quam si contendatur, *Spiritum Sanctum in illis locis, in quibus*

bus ut persona distincta a Patre & a Filio introducitur, describi ut Deum Summum ejusdem cum Patre & Filio essentiæ. Itaque loca illa V. & N. T. a Sandio & Socio suo propter hanc causam in alienum sensum detorta, vindicat ac a detorsione perversa liberat. Et quoniam hac occasione varia disseruerat Sandius; Wittichius quoque *primo*, quid sit ratio & quomodo illa sese habeat in Adami posteris; *secundo*, quid censendum de revelatione, quidque ea, prout in Scripturis continetur, valeat; *tertio*, quomodo ratio ad revelationem se habeat exponit, non dissimulans, se cum Vedelio in Rationali Theologico, circa usum rationis in rebus Theologicis facere.

CHRISTOPHORI VVITTICHII CONSENSus Veritatis in Scriptura divina & infallibili Revelatæ cum veritate Philosophica a Renato des Cartes detecta, cujus occasione Lib. II & III Principiorum Philosophiæ dicti des-Cartes maximam partem illustrantur: cum Indice. Editio secunda a multis mendis emaculata & non parum aucta.

Lugduni Batavorum, 1682. in 4.

Auctor ante tres & viginti annos primum edidit hunc Consensum Veritatis adversus illos Cartesianæ Philosophiæ hostes, qui dissensum inter hanc & Theologiam dari statuunt; quos inter tum eminebant Lentulus & Revius. Hinc methodus Autoris; qua per 50 capita partim generalia de philosophandi ratione ex Sacra Scriptura, partim specialia, de motu telluris &c. elenchtice pertractat, & ita quidem, ut Christianismum & Cartesianismum nullibi adversa fronte concurrere arbitretur. In hac vero secunda editione non tantum sphalmata quæ in prima typographus commiserat, delevit; sed &, ne sine novo ornatu prodiret, nonnulla, quæ ad uberiorem intellectum veritatum demonstratarum facere viderentur, variis in locis adjunxit; ceu notat in præfat. ad Lectorem.

N. II.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Februarii, Anno MDCLXXXIII.

S. CÆCILII CYPRIANI Opera recognita & illustrata per JOHANNEM OXONIENSEM Episcopum. Accedunt Annales Cyprianici, sive tredecim annorum, quibus S. Cyprianus inter Christianos versatus est, historia chronologica delineata per JOANNEM CESTRIENSEM.

Oxonii, 1682. in fol.

Quem in frontispicio egregii hujus operis figura æri incisa capite plexum sistit, Cæcilium Cyprianum Carthaginensis Ecclesiæ Episcopum, hunc in ipso opere vivum adhuc & spirantem animadvertimus. Relicta enim a Sanctissimo Præsule tractatuum & epistolarum monumenta perlustrare nemo potest, quin ejusdem ingenium sacris & profanis literis excultissimum, pectus seculi contemptu & insigni pietatis zelo flagrans, os ad facundiam animos penetrantem natum atque factum, oculos ad disciplinæ ecclesiasticæ custodiam assidue intentos, viscera ardentissima caritate & misericordia erga captivos, exules, & paupertate pressos redundantia, totumque spiritum corporis ergastulo pro Christi gloria cum omni sanguine egredi paratum, velut in speculo nativis coloribus repræsentari deprehendat.

Ac jam olim quidem labor iste Viros de re literaria & Christiana præclare merendi cupidos occupavit, ut Beatissimi hujus Martyris scripta ex Bibliothecis collecta & a mendis repurgata, quo omnium oculis usurpari manibusque versari possent, prælo subjici curarent. Nam post vetustissimam ipsique arti typographicæ pene coævam editionem, quæ *Spiræ* A. C. 1471 prodiit; & aliam antiquam, cujus neque patriam neque ætatem Typographus notavit; & *Parisiensem*, quam A.

C. 1512 *Gulielmus Remboldus* procuravit; *Erasmi Roterodami* opera denuo Cyprianus A. C. 1520, & 1525 ex *Frobenii* officina emendatior, auctior & nitidior in publicum exivit. Intra idem tempus *Coloniæ* A. C. 1520 apud *Henricum Alopecium*, & ibidem A. C. 1522 apud *Johannem Soterem* Cypriani opera excusa sunt, quæ deinceps *Lugduni* A. C. 1528. 1537, 1549, & 1550 *Sebastianus Gryphius*, & *Parisiis* A. C. 1541. *Arnulphus Langelier* e suis officinis typis iterum expressa publicarunt. Neque hic prætermittendum *Henrici Gravii* in exornando Cypriano studium. Is enim *Coloniæ* A. C. 1544 notas suas in officina *Quenteliana* impressas ejusdem operibus adjecit. Hunc *Romæ* A. C. 1563 *Paulus Manutius*, qui quatuor epistolarum libris quintum addidit, & paulo post *Parisiis* A. C. 1564 *Gulielmus Morellius* excepit. Sed omnes operosis suis in Cyprianum lucubrationibus, quæ *Antverpiæ* A. C. 1568, & 1589; *Parisiis* A. C. 1574, 1603, & 1616, nec non *Coloniæ* A. C. 1617 lucem publicam aspexerunt, prætergredi conatus est *Jacobus Pamelius* Canonicus Brugensis. Hic enim codicibus editis pariter & manuscriptis diligenter inter se collatis Cypriani opera novo plane ordine digesta, & tribus tomis distincta annotationibus suis illustravit, ut vitam Cypriani ex ejusdem scriptis contextam, & locupletissimos indices ipsius cura concinnatos taceamus. Atque hæc Pamelii in illustrando Cypriano diligentia longe majoribus encomiis digna foret, si ad propositum hoc, præter industriam, sincerum & nullis partium præjudiciis addictum animum attulisset, nec primitivæ Ecclesiæ statum, invito Cypriano, ad hodiernos Ecclesiæ Romanæ mores accommodare laborasset. Quod cum animadverteret *Simon Goulartius*, operæ pretium facturum se existimavit, si Pamelianis annotationibus responsiones suas, ubi opus foret, superadderet, quas *Genevæ* A. C. 1593. cum Pamelianis annotationibus, diverso charactere conjunctim editas, Ecclesiarum in Belgio Reformatarum Pastoribus & Symmystis dedicavit. Nostro vero seculo de Cypriano egregie meruit Vir Clarissimus *Nicolaus Rigaltius*. Cum enim prius Tertulliano operam suam impendisset, postea etiam Cyprianum, Magistro suo Tertulliano, cujus quotidiana lectione valde delectatus est, haud inferiorem, ad fidem optimorum codicum accurate recognovit, & eruditis observationibus, quas galeata, ut appellat, præfatione munivit, A. C. 1648 *Lutetiæ Parisiorum* illustravit, iisdemque ignoti Auctoris de non iterando hæreticorum

torum baptiſmo tractatum nunquam antea editum interjecit. Et ex hac Rigaltii recenſione, cum ejusdem annotationibus integris, nec non Pamelii & aliorum Commentariis ſparſim interjectis, Cyprianum *Pariſiis* A. C. 1666. rurſus edidit *Philippus Priorius*, qui ſuas etiam annotatiunculas adjecit, & eandem rationem in Minutio Felice, Arnobio, Firmico Materno, &, Commodiano, quos cum Cypriano ſimul uno volumine complexus eſt, ſervavit.

Sed his jam omiſſis ad poſtremam Cypriani editionem, quam indefeſſa plurimum annorum diligentia adornatam ſuperiore demum anno in Anglia Viri incomparabili doctrina, ſingulari erga exteros humanitate, & maximis in rem literariam meritis inſignes, *Job. Fell* Oxonienſis & *Job. Pearſon* Ceſtrienſis Epiſcopi vulgarunt, veniamus. Ea vero poſt elegantiſſimam præfationem, primum genuina Cypriani opera in Tractatus & Epiſtolas diſtincta hoc ordine exhibet, ut tractatum de Dei Gratia ad Donatum, reliquos tractatus ſeu libellos de idolorum vanitate, de teſtimoniis adverſus Judæos ad Quirinum, de habitu virginum, de unitate Eccleſiæ, de lapſis, de oratione Dominica, de mortalitate, de exhortatione martyrii, ad Demetrianum, de opere & eleemoſynis, de bono patientiæ, nec non de zelo & livore ſcriptos, quibus Concilium Carthaginenſe de baptiſmo hæreticorum Præſide Cypriano habitum ſubjicitur, excipiant Epiſtolæ partim pacis tempore, partim in ſeceſſu, partim poſt reditum, partim in exilio, partim poſt reditum ab exilio, & partim denique in ultimo ſeceſſu paulo ante mortem exaratæ. In quibus cum neque Eraſmi, neque Pamelii ordo ſervatus fuerit, ne quem hæc varietas perturbaret, recepti hactenus numeri ad principium cujusque epiſtolæ in margine ſignantur, in quo etiam per univerſa Cypriani opera ſingulorum librorum & capitum argumenta, & allegata S. Scripturæ dicta, & temporum, quibus Carthaginenſis Eccleſiæ Antiſtes libellos ſuos & epiſtolas edidit, momenta diligenter annotantur. Ipſi vero contextui, majoribus literis expreſſo & certis paragraphis diſtincto, variæ plurimorum codicum undique diligenter conquiſitorum lectiones, & poſt exigui intervalli diſcrimen doctiſſimæ Oxonienſis, quem laudavimus, Epiſcopi annotationes, quibus integer fere Rigaltius ſimul interſeritur, ad ſingularum paginarum calcem attexuntur.

Cæterum cum jam olim librariorum vel inſcitia vel ad lucrum

 ſuum

ſuum ingenioſa perverſitas Cypriano non minus ac aliis Eccleſiæ Patribus ſpurios quosdam fœtus obtruſerit, hæc etiam Cypriano adſcripta vulgo opuſcula, ſive genuinis ſuis Auctoribus vindicata, ſive ignotis & incertis Auctoribus relicta, cum liberali mantiſſa quorundam hactenus nondum editorum, ſeorſim acceſſerunt. Longum nimis foret omnium iſtorum opuſculorum, quæ Reverendiſſimus Fellius itidem variarum lectionum collatione & ſuis annotationibus illuſtravit, ſeriem recenſere; quocirca ea tantum, quæ in reliquis editionibus, Rigaltianis etiam & Pamelianis, deſiderantur, breviter notamus. Atque hic primo loco *Arnoldi Carnotenſis* Bonæ Villæ Abbatis, cujus librum de Cardinalibus Chriſti operibus Cypriano perperam adſcriptum a Librariis fuiſſe jam pridem Viri docti monuerunt, *Opera omnia* cum ejusdem *meditationibus*, quæ hactenus delituerant, nunc primum ſimul edita occurrunt. Neque ſilentio prætereunda *S. Cypriani Pœnitentia* ſeu confeſſio, juxta fidem Bodlejani codicis & aliorum exemplarium nunc primum evulgata, quam illuſtriſſimus Editor ante Conſtantini M. ætatem compoſitam, & illam ipſam ἐξαγόρευσιν vel ſaltem ejus partem eſſe exiſtimat, cujus in Panegyrico Cypriani *Gregorius Nazianzenus* meminit, quam *Gelaſius* cum Concilio Romano inter Apocrypha rejecit, & quam *Phocius* in Bibliotheca ſua prolixius exponit, dum Cod. 184 tres de Cypriano Martyre libros ab Eudocia Auguſta heroico carmine redditos enarrat, quorum primus res Juſtinæ Virginis, ſecundus Cypriani juvenilem ætatem magicis artibus & peſſimis quibusque flagitiis infamem, & tertius utriusque martyrium perſequitur. Equidem cum hodierna Eccleſia Græca pariter & Romana duos Cyprianos Martyres & Epiſcopos agnoſcat, unum Carthaginenſem, & alterum Antiochenum, cui vulgo tribui ſolent quæ de magia & Juſtinæ amoribus veteres nonnulli tradunt; exinde plerique hactenus exiſtimarunt, Nazianzenum, Prudentium & reliquos, qui horum veſtigiis inſiſtunt, nominum ſimilitudine deceptos Cyprianum Carthaginenſem cum Antiocheno confudiſſe. Verum cum Gregorium Nazianzenum ea quæ paulo ante ætatem ſuam Antiochiæ geſta perhibentur, tam immani errore ad Cyprianum Carthaginenſem retuliſſe haud probabile videatur, & jam priſcis illis ſeculis fingendi licentia & credendi facilitas rerum geſtarum fidem perturbaverit, Illuſtriſſimo Fellio veriſimillimum videtur, Chriſtianum

aliquem

aliquem, dum Cypriani acta posteritati commendaret, ne res ejus gestæ nimis humiles & quotidianæ viderentur, pia quadam fraude prodigiosas illas narrationes attexuisse, &, ut patriam suam demereri posset, dramatis hujus scenam Antiochiæ posuisse, & hæc figmenta alios quidem credidisse, alios autem, cum hæc Cypriano Carthaginensi minus convenire perspicerent, Cyprianum quendam Antiochenum in theatrum produxisse: quamvis ne sic quidem somnia ista cum personarum, locorum atque temporum circumstantiis ita cohæreant, ut non mendacium ubique pellucere periti rerum æstimatores deprehendant. Ex his igitur fontibus profluxit illa Cypriani Pœnitentia seu confessio, cujus particula aliqua in Latinum e Græco sermone conversa nunc cum aliis Cypriano vulgo adscriptis opusculis publicatur. At Cypriani secreta, & librum Græco idiomate ejusdem orationes complexum, postquam e membranis describi Reverendissimus Præsul curaverat, religioni habuit in publicum edere, quod fœda barbarie & superstitiosis dæmonologiæ mysteriis scaterent. Succedit igitur *Cypriani de Pascha Computus* seu *expositio bissexti* ex codice Cottoniano & Rhemensi, quem *P. Mabillon* Ord. Benedict. pro suo erga Antiquitatum Ecclesiasticarum studium amore ex Gallia suppeditavit, cum *Jacobi Usserii* Archiepiscopi quondam Armachani, *Thomæ Gale* S. Theologiæ Professoris, & *Johannis VVallisii* Geometriæ in Oxoniensi Academia Professoris, conjecturis & notis edita. De qua cum Viri docti varie sentiant, Cl. Fellio probabile videtur, opus hoc Paschale, quod Cypriani seculo non indignum judicat, illum ipsum librum esse, quem Paulus Diaconus tanquam Chronicum non inutile a Cypriano conditum laudavit.

Sed de his Cypriani opusculis pro instituti ratione satis diximus. Pergimus igitur ad *Annales Cyprianicos* a *Johanne C striensi* elaboratos, a quibus quantum lucis S. Cypriani operibus accedat, æstimare quilibet facile potest, qui in Auctorum scriptis accuratum historiæ ordinem commentarii vicem supplere cogitaverit. Quamvis verò vita S. Cypriani, a principio fidei susceptæ & cœlestis nativitatis usque ad martyrium deducta, breve admodum annorum spatium complectatur; vix credi tamen potest, quantis difficultatibus hæc tempora laborent, cum præsertim intra tredecim hos Cypriani annos quinque Episcopi Romanæ Ecclesiæ præfuerint, nec pauciores Successores

 Impe-

Imperium tenuerint Romanum: quorum chronologiam admodum confusam & perturbatam cum Cypriani annis & rebus ab ipso gestis ita conciliare, ut ad amussum omnia quadrent, magnis utique constare laboribus oportet. Sed nihil in Historia Ecclesiastica tam arduum est, quod Viri hujus celeberrimi ingenio impervium esse possit. Itaque per omnes istas difficultates feliciter eluctatus, quid Cyprianus non modo singulis annis, sed singulis etiam fere mensibus egerit exploravit, ut non tam Annales Cyprianicos, quam Cyprianica menologia scripsisse videatur. Simile quid ante Cestriensem Episcopum *Pamelius* tentavit, in Cypriani scriptis, & præcipue epistolis, idem præstare conatus quod in Ciceronis epistolis ad Atticum juxta temporum seriem digerendis Manutius præstitit: sed receptæ Pontificum Romanorum chronologiæ nimis inhærens haud raro a recto tramite aberrat, & lectorem secum in transversa rapit. Nec satis feliciter Pamelianos calculos Annalium Ecclesiasticorum conditor *Baronius* correxit. Meliorem in hoc ordine disponendo operam posuit eruditissimus *Lombertus*, sed cum ea res ulteriorem adhuc diligentiam postulare videretur, id operis Cestriensis Episcopus in se suscepit, quod ut ipse in præfatione horum annalium fatetur, non sine maximis molestiis consummavit, dum omnes temporis notas in Cypriani epistolis & libellis expressas excuteret, Imperatorum & Pontificum Romanorum annos observaret, & ut singula inter se & cum iis, quæ *Cornelius*, & *Pontius*, & *Dionysius Alexandrinus* eodem tempore divulgarunt, collata amice conspirare possent, solicitus curaret.

Annalibus his Cyprianicis Vita Cypriani per *Pontium* ejus Diaconum descripta subjungitur, cum passione Cypriani, & Veterum quorundam Scriptorum elogiis, & septem indicibus, quibus admonitio ad lectorem inserta legitur de notis Senecæ & Tironis, quas S. Cyprianus auctario satis grandi locupletasse fertur, dum vocabula Christianorum usibus necessaria adjiceret, quæ in Codice a *Grutero* edito affatim comparent.

Quod superest, Cl. Virum *Henricum Dodwellum*, ut observationes suas Cyprianicas, quarum edendarum spes nobis facta est, orbi literato communicare haud moretur, communi nomine rogamus, summopere gaudentes, tot præclaros Viros quasi agmine facto in id incumbere, ne in Cypriani cultu quicquam amplius desiderari possit.

Mel-

MELCHIORIS LEYDECKERI S,S. Th. Doct. & Prof. de œconomia Trium Personarum in negotio salutis humanæ libri VI, quibus universa Reformata fides ex certis principiis congruo nexu explicatur, demonstratur, ac defenditur,

Trajecti ad Rhenum, 1682. in 12.

POstquam Theologia Christiana in Scholis per modum artis, servato doctrinarum certo inter se invicem nexu, tradi cœpta est, nulla propemodum secta fuit, quæ non placitis magistrorum suorum insistens, peculiarem & scopo suo commodam elegerit methodum. Ac, ut de aliis heic taceamus, nuper apud Reformatos Theologos in Belgio Fœderato celeberrimus *Melchior Leydeckerus*, seriem dogmatum Theologiæ suæ, novo invento ordine, ex œconomia gratiæ Trium SS. Personarum in negotio salutis occupatarum ordinare instituit. Nam operum gratiæ salutarium dispensationem, distributionem, atque patefactionem, prout terminantur ad SS. Trinitatis Personas distinctæ, *œconomiam*, ex *Ephes. I. 10, Coloss. I. 25* sumto vocabulo, nominat.

Præmissa est opusculo erudita præfatio, qua Ecclesiam Christianam per Judaismum & Gentilismum potissimum oppugnatam & corruptam fuisse docet, omnem simul in fide Christiana errorem, istius SS. mysterii impugnationem esse statuit. Libere vero in eadem pronunciat, illorum methodum sibi non probari, qui hodie (Coccejanos haut dubie notat,) omnem Theologiam ad œconomiam fœderum Dei reducunt: partim quod illa non eque ac SS. Trinitatis œconomia, omnium fidei veritatum demonstrationem, tanquam principium præstet; partim quod illa SS. Trinitatis œconomiam præsupponat; quippe in qua hæc manifestetur πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως, fœderisque adeo sit promissio: *Ego sum DEUS tuus*, Justificator, Redemtor, Sanctificator. Quinimo nunquam fœderis œconomiam intelligi posse, nisi cognita prius SS. Trinitatis œconomia, contendit. Inde porro τῶν ἐξ ἐναντίας errores de fœdere & V. & N.T. derivat, quod non, ut ipse fecit, a SS. Trinitatis œconomia cœpissent θεολογεῖν. Hoc enim si factum, visuros illos fuisse putat, Filium

lium Dei Expromissorem fuisse, non fidejussorem, & trinam Trium Personarum gratiam semper viguisse ad patrum V. T. ut sanctificationem & salutem, sic etiam plenariam justificationem. Quod cum Coccejanis fuisset neglectum, Patri in V. T. negatam esse plenariam justificationem, uti Filio mediatorii muneris executionem ac expromissoriam (ut ipse loquitur) sponsionem, & Spiritui S. υἱοθεσίας testimonium cum conscientiarum tranquillatione.

Et hac de causa ipse ulterius hypothesi suæ incumbens, per omnes Theologiæ Reformatæ articulos, sex libris comprehensos, demonstrare nititur, Trium Personarum in negotio salutis humanæ operationem, variis Scripturæ S. locutionibus expressam. Ubi recte quidem cum Orthodoxis tradit, articulum modo nominatum ita fundamentalem esse, ut ex eo omnis Dei salutaris notitia dependeat. Sed dum trinam operationum salutarium œconomiam per singulas fidei Christianæ partes explicare aggreditur, Calvinianorum hypothesin de absoluto prædestinationis decreto, & qui inde fluunt alios errores, vel substernit, vel admiscet. Retenta igitur illa hypothesi, cum *libro I* generalia exhibuisset, Patri in *libro II* atribuit operationes, quæ ad Judicis officium & beneficiorum salutarium procurationem & destinationem pertinent: *Filio* in *libro III* eodem modo, quæ impetratoriæ & mediatoriæ sunt operationes, adscribit: *Spiritui S. libro IV* quæ applicationem & speciatim sanctificationem spectant, sine qua non est cum Deo Sancto peccatoribus commercium. Itaque pergit docere, Patrem in V. T. mysteria gratiæ & promissionem Filii sub umbris dispensasse, atque œconomiam legalem instituisse, data lege, qua suam majestatem, ut Domini, Creatoris, & Judicis ostendit, additis ceremoniis, quæ postulatam & præstandam per Mediatorem peccati expiationem demonstrarent; non negata interim per promissum Messiam remissione, ἀφέσει, quæ & Sacramentis sit obsignata. At ἐν πληρώματι τοῦ χρόνου (pergit) revelatum esse per incarnationem Filium. Qui quidem ut Propheta docuerit, obtulerit se in cruce ut Sacerdos; ac postquam παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, triumphans Rex assumtus sit in gloriam. Exinde factam esse Spiritus S. conspicuam revelationem; & quidem per symbola sensibilia, quando is in Christi locum παράκλητος successit, consedit veluti ad Ecclesiæ gubernacula, eamque, ceu suum templum, abundantissime

sua

ſua replevit gratia ac donis, ſeu ordinariis ſeu extraordinariis, quæ deſcribuntur. His ita expoſitis *libro V* œconomiæ SS. Trinitatis objectum, quod Eccleſia eſt, declarat. Tandem conſummationem ejus pleniſſimam in fine ſeculorum futuram *libro ultimo* traditurus, quatuor Noviſſima, quæ Theologis dicuntur, hypotheſi ſuæ convenienter, ſed breviter explicat. Sub finem opuſculi, ſpecimen Oratoriæ eccleſiaſticæ, in gratiam S. Theologiæ cultorum editurus, tres exercitationes practicas, de *cognitione peccati ex lege: paupertate ſpirituali* ad Matth. V. 3. & *ductu Spiritus S.* annexuit, addito etiam epilogo, quo de methodi concionandi auctoribus apud Reformatos celebrioribus agit.

L. ANNÆI SENECÆ TRAGOEDIÆ cum notis Johannis Frederici Gronovii, auctis ex chirographo ejus; & variis aliorum.

Amſtelodami, 1682. in 8.

QUi primi formis exprimendos Scriptores veteres dederunt, nequaquam ex probatiſſimo quemque exemplari ſemper petierunt: interdum etiam in corrigendis, quæ non aſſequebantur, & propterea mendoſa putabant, nimium ſibi permiſerunt: & qui deinceps renovatis identidem editionibus inchoatum a prioribus munus perficere conati ſunt, in non paucis offenderunt ipſi, & aliquid rectius inveniendi occaſionem præbuere ſequentibus. Atque hi præclare omnino agere cenſendi ſunt, dum in Veterum monumentis id præſtant, ut veram ac genuinam cuique Auctori lectionem reſtituturi, librariorum errores fraudesve detegant; verba omiſſa vel disjecta ſuo loco reponant; repetita aut ſpuria, quæ interdum in ipſum recepta ſunt textum, explanationis ſaltem aut memoriæ cauſa ad marginem olim a ſtudioſis allita, ejiciant; ignoratione alicujus ritus, moris, caſus, fabulæ, vocisque rarioris obſcura loca illuſtrent; ſincerumque adeo & priſtinum in habitum compoſitum Scriptorem quemlibet orbi exhibeant. In hoc ſtudiorum genere eximiam noſtris temporibus navavit operam doctrinæ copia, ingenii acumine, indagandi felicitate præſtantiſſimus vir *Johannes Fredericus Gronovius.* Qui poſtquam pluribus Græcis æque ac

Latinis Scriptoribus, Mſcorum Codicum ope & ingenii ſolertia, utiliſſimis emendationibus lucem attuliſſet, verasque e variis lectionibus conſtituiſſet: SENECÆ etiam Tragœdiis eandem operam præſtitit, plurimasque in iis corruptas lectiones ejecit, veris in eorum locum repoſitis; cumprimis membranaceo Codice Florentino adjutus: quem ſpectatiſſimæ manus ac fidei cum in Magni Hetruriæ Ducis bibliotheca agens deprehendiſſet, potiſſimum ſequendum putavit, utpote antiquiſſimum, integerrimum, & γνήσιον τοῦ πατρός παιδίον. Ex hoc igitur multa loca depravata emendavit, correcta ab aliis vel aſſenſu ejus confirmavit vel diſſenſu diſpunxit, integros verſus loco ſuo motos reſtituit, dumque *Octaviam* iſto codice abeſſe videret, eam Senecæ non eſſe, prorſus confirmatus eſt. Idem ſtudium, conferendi iſtum codicem cum editis Senecæ tragœdiis, quum poſtea Nicolaus Heinſius Florentiæ degens ſuscepiſſet, varietatesque, quibus ab aliis membranaceum iſthoc exemplar abiret, enotaſſet; ex ipſius excerptis ſua ſupplevit Gronovius, & anno 1661 Senecam ſibi redditum edidit, Sereniſſimoque Electori Palatino dicavit. Cujus editionis exemplaribus haud ita multo poſt diſtractis, novam eamque auctiorem moliebatur, & jam recenſere Scriptorem hunc cœperat: ſed vix abſoluto Thyeſte ſuperveniens mors anno 1671 huic operi eum ſubtraxit, & in decem usque annos iteratam editionem diſtulit. Quam aggreſſus *Jacobus Gronovius* eruditionis paternæ hæres, & quæ parata erant, & quæ alia hic illic occurrebant adſcripta, e quibus conſilium parentis intelligeret, congeſſit, ac ſuperiori anno in publicum emiſit. *Variorum*, quæ adjectæ ſunt Gronovianis, notas ſe auctore neutiquam acceſſiſſe, in Præfatiuncula indicat, ac correctione indigere monet: quas tamen ob leves quosdam nævos rejiciendas non exiſtimamus, cum multa utilia ad graviſſimum Scriptorem rectius intelligendum afferant. Etſi mirandum utique eſt, *Farnabium* in lectione Claſſicorum Auctorum, e quibus non paucos notis ipſe ſuis illuſtravit, diligentiſſime verſatum hallucinari adeo potuiſſe, ut in *Hercule Oetæo* v. 1193, 1194, verba hæc: *aut centum anguibus vallatus hydram tabe paviſſem mea*; per paraphraſin ſic redderet: *aut circumdatus fœcundæ capitibus hydræ mortem extimuiſſem, ſanguine meo ab hydræ veneno in tabem verſo*; perſuaſus nempe, *paviſſem* hoc loco a *paveo* eſſe, quod a *paſco* deducendum vel tyro videt.

LES

LES DIVERSES ESPECES DE NOBLESSE, & les manieres d'en dresser les preuves: par le R. P. Menestrier de la Compagnie de Jesus.

id est:

De diversis Nobilitatis generibus, eamque probandi modis: auctore R. P. Claudio Francisco Menestrerio e S. JESU.

Parisiis, 1681. in 12.

AD scientiam, quam vocant Heraldicam, sive ut Galli loquuntur *du blason*, de qua Auctor antehac commentarios scripsit, necessariam idem existimat notitiam diversorum Nobilitatis generum ac titulorum: rationis item, qua ea probetur demonstreturve, cognitionem. Hanc tradere doctissimus Jesuita libello hoc, duodecim qui capitibus absolvitur, alloboravit. Capite I distinctionem hominum in liberos & servos inde usque a Noachi temporibus deducit: discrimen autem liberorum sive ingenuorum universali gentium mori tribuit; quo factum, ut alii aliis dignitate & prærogativa quadam præferrentur, sive quod *Sacerdotes* essent divino cultui vacantes, sive *milites* tuendæ patriæ intenti, sive *aulicis* ministeriis occupati. Cum autem nobilitas a *noscendo* nomen acceperit, non mirum esse, quod primis statim temporibus signa quædam usurpata fuerint, quibus Nobilitatis prærogativa innotesceret, eaque gaudentes a vulgo secernerentur. Eo pertinere ait, insignia clypeorum & galearum, quorum antiquissimus usus; quorum etiam jus & usum probare oportuit eos, qui aulas Principum sectari, inque solemnibus festivitatibus suas cuperent esse partes, Froisardo, Olivario de Marca, Monstreletio, & aliis veteribus Gallis Romanorum, quos vocant, sive fabularum heroicarum scriptoribus *Paladins* dicti, id est, Palatini. Cum vero non una esset nobilitatis species, disquiri cœptum, quali quisque gauderet: nec promiscue ad hastiludia & hujusmodi equestres ludos omnes esse admissos, qui nobiles censeri vellent. Nam quum inter plebejos essent, qui magistratus gererent, aut amplas facultates, possessiones, & fundos adepti mercatura & opifi-

ciis abſtinerent, indeque a Principibus aliquam nobilitatis ſpeciem, quæ *patritia* & *urbana* nominaretur, impetraſſent: ab aliis potiſſimum diſtingui voluiſſe militaris nobilitatis viros, vocarique *Gentiles* cœpiſſe, ſive *Gentils hommes*, *Gentil huomini*, qui gentis ſive familiæ ſplendorem demonſtrarent, qui arces ſive caſtella poſſiderent, aut poſſeſſas a majoribus probare poſſent. Confirmat hoc antiquis & recentibus exemplis, & vocabula atque gloſſemata, quibus militaris hæc nobilitas indicatur, explicat: qualia ſunt *hidalgos*, *escuyer*, *damoiſeau*, *valet*, *chevalier*, *ſcutarius*, *armiger*, *domicellus*, *junker*, *freyherr &c.*

Capite II originem probandæ Nobilitatis in adipiſcendis Eccleſiaſticis dignitatibus exponit. Nam etſi ad Chriſtianam religionem omnia hominum genera, etiam ſervi, reciperentur; hos tamen, ut & libertos, ab Ordinibus ſacris Canones arcuiſſe, ex Decretis Conciliorum Nationalium Gallicanorum & Germanicorum probat. Factum inde putat, quod nobiliores tantum & opulentiores ad Eccleſiaſticas dignitates adſpirare potuerint, & in monaſteria recepti ſint, cum plebeji paupertate a ſtudiis repellerentur. Expreſſe poſtea cautum, præſertim in Germania, ut excluderentur plebeji: quod indecorum exiſtimarent, ſi in Conventibus publicis Prælati Eccleſiaſtici admitterentur, qui ignobili loco eſſent nati; accedente præſertim poteſtate & jurisdictione in ditiones & urbes, quas Eccleſiaſticus ordo Nobilium inſtar ſibi acquiſiverat. Diſplicuiſſe quidem iſtum rigorem Pontificibus, quod probat ex eorum Decretis in gratiam plebejorum factis; Imperatores autem Germanicos Nobilitati eſſe patrocinatos, imo id ſtuduiſſe, ut filii, fratres, agnatique ſui in Capitula reciperentur, unde mos manaverit, ut etiamnum Archiepiſcopi Electores *Nepotum* titulo a Cæſare inſigniantur. Ortis dein inter Imperatores, Fridericum Barbaroſſam cumprimis ejusque ſucceſſores, & Pontifices diſſidiis, ac diſtractis in Gibellinam & Guelpham factionem animis, Nobilitatem fere ab Imperatorum partibus ſteriſſe, plebem Pontificibus adhæſiſſe: quorum ope ad Eccleſiaſticas dignitates plebeji adſcenderint, & in monaſteria recepti fuerint.

Capite III diverſam probandæ Nobilitatis civilis rationem Gallorum a Germanis ex Tacito & Cæſare affert. Germanos enim Principes ſive proceres, qui omnes ex equeſtri nobilitate erant, aſſumſiſſe ſibi comites ex plebe, ut iſti jura redderent & patritiorum partes agerent;

at in

at in Gallia plebem servorum loco habitam fuisse. Ibidem tamen postea invaluisse, ut *Seniores* (ita enim olim Nobiles, qui hodie *Seigneurs*, vocabantur) principum loco essent, minores, id est, plebeji, in consilium adhiberentur. Idque etiamnum in Gallia Aquitanica, *Languedoc* dicta, ubi conventus Ordinum sub Rege habentur, servari quodammodo asserit: in aliis quoque Galliæ provinciis munia quædam soli Nobilitati conferri, exclusis plebejis, multis exemplis demonstrat. In Germaniæ quibusdam provinciis, Franconia, Suevia, Bavaria, ab Equestribus Societatibus, præsertim hastiludiis, Nobilitatem patritiam exclusam esse: idemque pluribus in locis circa receptiones ad præbendas Capitulorum Cathedralium servari docet. In Italia eo ventum esse, ut Nobiles a dignitatibus urbanis plane excludantur, aut ad eas cum plebe dividendas adigantur, per exempla deducit; & quomodo sodalitia plebeja in civitatibus constituta, certisque insignibus & vexillis distincta fuerint, enarrat, in quæ equestres familiæ referri maluerint, quam muneribus publicis carere. In Germaniæ quibusdam locis, veluti Augustæ & Noribergæ, patritias familias solas in Senatum admitti, observat.

Capite IV de receptis modis, quibus Nobilitas probetur, agit: sive per testimonium Principis, ut aliquando a Pontificibus & Regibus factum; sive per Nobiles alios duos, quatuorve, interdum etiam septem, qui juramento interposito, vel editis scriptis, generis claritatem attestentur. Tutissimam vero probationem per Instrumenta fieri; de quibus multa annotat, ut & de monumentis aliis sepulchrorum, antiquis item picturis in parietibus fenestrisque templorum, in quibus Equites cum scutis, galeis, sagis, alioque vestitu & ornatu, quo soli Nobiles utebantur, intueri, indeque generis claritatem cognoscere liceat. In Italia argumentum nobilitatis etiam peti a turribus, quas ædibus in urbe suis jungere non nisi Nobilibus fas fuit. In Hispania & Lusitania libros publicos extare, quibus nomina & natales nobilium inscribantur, & qui plenam faciant fidem. In Germania plurimum tribui libris hastiludiorum, sive torneamentorum: certiorem autem probationem haberi ex receptione ad Capitula. Refert etiam exempla testimonii quod Heraldi, sive reges, uti vocabantur, insignium (*Roys des armes*) dederint; inter quæ notabile est quod datum fuit Petro Baroni de Brandenburg Belgæ, quem Carolus V Imp. in ipso prælio ad Albim cum

 Johan-

Johanne Friderico Electore Saxoniæ commiſſo, anno 1547 Equitem creavit.

Capite V, (cujus numerus & rubrica errore typographi p. 169 deeſt) formulas quaſdam atteſtationum de Nobilitate in Gallia, annis 1534, 1537, & 1556 conſcriptas profert.

Capite VI (pro quo *quintum* falſo numeratur pag. 187, ut ex adjecto indice ſub finem libri patet) de diverſis Nobilitatis ſpeciebus agit, quarum tres conſtituit: *magnam, militarem, civilem*. Ad *magnam* Principes refert, & illuſtribus ex familiis ortos, ac Principibus ſanguine junctos, aut magnis dignitatibus & titulis claros. Excelſæ nobilitatis hujus argumentum eſſe ait, ſi ea gaudentes recipiantur in Ordines Equitum regios & illuſtres, v. g. Sancti Spiritus, Aurei velleris, Periſcelidis, Elephanti, Annunciationis. Equitum auratorum decus illuſtre olim, hodie obſoletum, eviluiſſe notat. Quod autem de Ordinibus Equitum Melitenſium & Teutonicorum addit, quaſi eorum dignitas olim majori Nobilitati competierit, ita verum eſt, ut qui ad ſummam horum Ordinum præfecturam ſive magiſterium perveniunt, principali dignitate gaudere cenſeantur; ad ipſos autem Ordines adipiſcendos Equeſtre genus ſufficiat. Alteram Nobilitatis ſpeciem, quam *militarem* vocat, iis conſtare ait, qui equeſtria ſtipendia Principibus a longo uſque tempore præſtare tenentur, & in Gallia Gentils-hommes vocantur. Horum ſigna eſſe ſcuta, vexilla, galeas, trabeas, & alia: hos in conventibus provinciarum ſtatim poſt Eccleſiarum prælatos, ante Civitates collocari, inque haſtiludiis, Capitulis & officiis quibusdam ſolos admitti. Contineri has prærogativas in Diplomatibus, præſertim Cæſarum, quæ interdum hac clauſula concedantur nonnullis, ut eodem jure cenſeantur, quo illi, qui quatuor generationum Nobilitatem demonſtrare poſſunt. Exemplum hujusmodi diplomatis affert a Carolo Quinto Imperatore Georgio Sabino eruditione clariſſimo viro & inſigni Poëtæ, anno 1541 conceſſi. Dubitat tamen, an in Capitula hunc in modum nobilitati recipiantur. Probationes vero Nobilitatis poſt annum demum a milleſimo trecenteſimum exigi cœpiſſe exiſtimat, quod ante iſtud tempus nulla, niſi ſola militaris, extiterit, qua gaudentes ex feudalibus bonis, a ſolis militibus poſſeſſis, noti ſatis fuerint; ſed poſtquam civicus ordo ad Nobilitatem adſpirare cœpit, diſtinctiones & vetuſtæ Nobilitatis probationes exortas eſſe, præſertim in admiſſionibus ad Capitula.

Hoc

Hoc loco digreditur ad Episcopos Galliæ, qui nobiles creant, vasallosque nobiles habent, & eorum ministerio utuntur ad pompam, quoties Episcopatum solenniter adeunt, quod pluribus exemplis confirmat. Addit multa de dignitatibus & officiis, quæ non personis tantum, sed & familiæ nobilitatem tribuant, atque ita de tertio Nobilitatis genere, nempe *civili*, & quomodo in Gallia id obtineatur, docet, ejusque exempla affert. Fatetur tamen, hanc olim ignotam fuisse, neque ab his, qui civilia munera gererent affectatam, aut ad liberos propagatam: videri potius ab initio eatenus tantum inventam esse aut valuisse, ut a tributis immunes faceret.

Capite VII persequitur tractationem de Nobilibus militaris & antiqui generis: formalem eorum rationem in feudis militaribus positam asserens, quæ majores eorum possederint, omni alio plebejæ vitæ genere abstinentes. Exponit hoc loco locum Ciceronis de *Gentilibus* in Topicis ad Trepat. & notat ex Spelmanno, nomina & insignia nobilium familiarum circa annum Christi millesimum cœpisse, & esse adhuc aliquos in Hibernia, qui insignibus careant: in Suecia etiam pluribus familiis nobilibus deesse cognomina, & patris nomen filio referri, Græcorum more. In Hispania cognomina ex auctoribus gentis orta fuisse refert, vel ab arcibus, quas possederint, vel a munitis locis, in quorum expugnatione strenuam operam præstiterint, vel ab urbibus oppidisve, in quibus diu habitaverint: præcipuos autem esse, quos *Hidalgos de Solaro conocido*, Nobiles terræ cognitæ sive celebris vocant. Interserit quædam de Venetis, Florentinis, & Neapolitanis familiis. De Germanis quæ affert non usque adeo certa sunt: neque verum, omnia Franconicæ Nobilitatis insignia in arce Herbipolensi, quod narrat, depicta esse: cum tantum earum familiarum ibi conspiciantur, quæ feuda ab Episcopatu illo, sive Ducatu Franconiæ tenent: & plurimæ aliæ, non minus nobiles, ab aliis Franconiæ Principibus & Dynastis, qui ad Franconiæ Ducatum non pertinent, feuda habeant; diversa enim est Franconia, sive circulus Franconiæ, a Ducatu Franconiæ.

Capite VIII de Nobilitate Gallica, tam veteri quam nova, speciatim agit, & per singulas provincias familiarum quarundam refert nomina, quæ excerpere nil attinet. Cumprimis autem memorabile est, quod hic narrat: Reges Galliæ necessitate temporum adductos, civibus *Parisiensibus* indulsisse, ut feuda Franca, id est nobilia seu equestria,

ſtria, ſibi compararent, & pro lubitu Equitum titulum aſſumerent, præcipuas tamen Pariſinas familias non facile ex hoc indulto beneficio, verum ex dignitatibus & muneribus potius collegiorum, ſeu tribunalium & curiarum, quæ in urbe ſunt, nobilitatem ſuam allegare. Ex Italia complures illuſtres familias propter crebra commercia, & occaſione nuptiarum Catharinæ Medlceæ cum Henrico Secundo, in Galliam perveniſſe, v. g. Gondios, Fliſcos, Grimaldos, Spifamas, Trivultios &c. In *Neuſtria* ſive *Normandia* propter Gallorum & Anglorum bella familias veteres plurimas interiiſſe: unde factum ſit, ut Ludovicus XI plusquam octingentos prædiorum equeſtrium poſſeſſores nobilitarit. In *Campania* bellorum injuria vetuſtam Nobilitatem maxima ex parte jam Caroli Calvi temporibus extinctam fuiſſe: ſtatutis igitur quorundam locorum, veluti Tricaſſium civitate, Catalauni, & alibi, cautum, ut Nobiles haberentur, qui nobili materno ſaltem genere eſſent nati. Poſtea cum Provincia hæc ob nundinas celebres diteſceret, in eam non paucas familias ex aliis provinciis conceſſiſſe, aut in majoribus civitatibus emerſiſſe. *Picardia* Nobilitatem incrementa ſumſiſſe ex Gallorum cum Anglis & Belgis bellis, interiiſſe tamen præcipuas familias, quarum tituli ad alios fuerint delati. At illas regiones quæ Principes ſuos ſupremos olim habuerunt, v. g. *Bituricenſem*, *Delphinatum*, *Burgundiam utramque*, magnum Nobilitatis numerum & ſplendorem conſervaſſe. Quasdam etiam familias in urbibus extitiſſe, quarum Senatoribus dignitas Nobilitatis a Regibus per diplomata fuit conceſſa: quod inprimis Lugduni factum, quam in urbem ob mercaturæ præſertim commoda ſplendidæ ex Italia familiæ confluxerint. In *Delphinatu* olim quatuor Barones in Conventu Ordinum reliquæ Nobilitati prælatos, in ſedilibus conſediſſe, cæteris omnibus circumſtantibus. Multas vero familias nobilitatem ſuam functionibus debere, quas majores in tribunali ſive parlamento regio Viennenſi geſſerunt: quod tamen Conſtitutionibus regiis poſtea reſtrictum eſt. In *Arvernis* & *Lemovicibus* viciniſque regionibus, ubi nulla parlamenta aut alia ejusmodi collegia habentur, veterem Nobilitatem magis quam in aliis locis conſervatam fuiſſe, neque alibi clarioribus tutulis eam probari poſſe: eſſe etiam in regionibus illis montanis, a bellorum tumultibus remotis, egregia prædia; quasdam vero familias originem ſuam Pontificibus debere, qui Avenione ſederint, vel Cardinalibus ex infima plebe interdum electis. In provin-

provincia *Narbonensi*, & urbibus Massiliæ, Arelati, & Avenionis, ingentem esse veteris & novæ Nobilitatis mixturam, multasque familias ex Italia & Hispania Comitum tempore eo confluxisse. In *Septimania*, vulgo *Languedoc*, tempore hæresis & belli Albigensium, veteres familias fere intercidisse, surrogatis novis, ex urbium incolis, præcipue ex Tolosanis. In *Aquitania*, ab Anglis olim possessa, urbem Burdigalensem privilegiis immunitatum tam large fuisse ornatam, ut plurimi ex illustribus & nobilibus familiis in civium numerum recipi affectaverint, idque etiam in aliis civitatibus obtinuisse, ut lege fuerit corrigendum. Ad hanc provinciam referuntur tractus *Agennensis*, *Condomensis*, *Armeniacus*, & alii, illustribus olim & nunc repleti familiis. Idem refert de regione *Foxensi*, *Bearnensi*, & partibus *Navarræ* ac *Biscajæ*: in qua postrema omnes incolas nobilitatem prætendere ait, quod soli Christianam religionem servassent, cum totam Hispaniam Mauri Mahometica superstitione inficerent. Recenset deinde præcipuas *Pictaviensium* & *Andegavensium* atque *Turonensium* familias. De *Britannia* autem *Aremorica* notat, splendorem familiarum situ locorum a commerciis cum aliis remoto, tum maxime jure primogenituræ fuisse conservatum, vetita divisione inter fratres, & assignata junioribus, quos *juveugneurs* vocant, modica ad alimentum portione, quam *paragium* nominant, quamque junior a seniore in feudum accipit: neque tamen ad juramentum homagii tenetur, neque jurisdictioni primogeniti subjectus est, & ab hoc ita honoratur, ut dextræ ejus, si in domum senioris venerit, assideat. In *Burgundia* denique utraque illustrem & frequentem Nobilitatem reperiri scribit.

Capite IX agit de Nobilitate *Allobrogum* sive *Sabaudiæ*, ejusque districtuum, e quibus multas numerat familias. Conservatam harum nobilitatem per collegia supremæ Curiæ & Cameræ Camberitanæ, in quam soli nobiles admittuntur, asserit. *Geneva* etiam, cum Sabaudiæ subesset, Præfectos sive Capitaneos Principum nomine constitutos fuisse ex sola Nobilitate docet, eorumque nomina ab anno 1213 ad annum usque 1519 recenset: in Capitulum item Genevense, quod nunc Anecii sedem habet, solos Nobiles recipi affirmat. Nobilitatis majoris indicium esse Ordinem Annunciationis, cujus catalogum Capreus ediderit. *Bressensem* & *Bugiensem* tractus, a Sabaudia avulsos & Burgundiæ annexos, multa ait Nobilitate insideri, cujus familias,

milias, monasteria item solis Nobilibus patentia recenset. Addit quædam de tractu *Valdensi*, sive *pays de Vaud*, cujus partem Bernates Helvetii occuparunt; sed plura de Nobilitate *Pedemontana* affert, quæ Augustæ Taurinorum, Vercellis, Comi, Astæ, Clerii, Nicææ, Salutiæ, Susæ, Fossani, Clerassi, aliisque in oppidis frequens habitat, quam Franciscus Augustinus della Chieza Salutiensis Episcopus libro integro descripserit. Claudit hoc caput recitatione publicationis sententiæ contra Bernates, per fecialem Imperatoris anno 1544 dictæ, qua isti jubentur restituere Duci Sabaudiæ regionem Valdensem & alia; quod se facturos receperunt, modo Dux solveret quæ ipsis debet stipendia.

Capite X recenset Nobilitatem *Lotharingicam*, quam in sex Marchionatus & duodecim Comitatus divisam esse scribit. Inter antiquas Nobilitatis hujus prærogativas refert jurisdictionem in subditos exercendam cum Paribus, quos ex subvasallis suis constituebant: hoc jus paragii sive *de parage* vocatum, olim in civitatibus etiam locum habuisse, adductis exemplis Metensium, Montensium in Hannonia, & Valencenarum ostendit. Sed Carolum Lotharingiæ Ducem, non ita pridem defunctum, Nobilibus jurisdictionem ademisse commemorat, postquam pace Pyrenæa in ditionem rediisset. Belgium fœcundum nobilibus fuisse a multis seculis, occasione bellorum inter Gallos & Belgii sive Burgundiæ Principes gestorum: Leodiensem vero regionem, olim Nobilibus abundantem, paucos hodie habere Nobiles ait, mercatoribus aliisque Leodii incolis opulentioribus plurima prædia possidentibus. Officium Advocatorum, qui jus tuendi Ecclesias & monasteria, indeque certos reditus vel feuda ab Ecclesiis recognoscenda habuerint, valde honoratum fuisse sub nomine *Voweit*, quod Germanico Voigt vel Voyt respondet, ex *Advocati* voce corrupto, ex Jac. Hemricurtio tradit. Recenset etiam *Luxemburgensem* & *Limburgensem* Nobilitatem ad exiguum numerum redactam, dein *Brabantinam* & *Namurcensem* enarrat, in quibus & ipsis antiquæ familiæ pleræque extinctæ sint; addit *Geldricæ* Nobilitatis catalogum, & laudat Jo. Bapt. Christinæi tractatum *de Jurisprudentia heroica*, sive de Jure Belgarum circa Nobilitatem & insignia. Quamvis vero olim in illis provinciis soli Equites ad Præfecturas & judiciaria Collegia admissi fuerint, creatos tamen postmodum esse a Principibus ad aliarum regionum exemplum Nobiles ex civico ordine: & nunc

nunc qui munera in ſupremis Curiis exercent, per ea ipſa nobilitari tradit, ſed cum aliqua reſtrictione, qualis anno 1631 facta eſt.

Capite XI ad modum probandæ Nobilitatis demum accedit, qui in Gallia, Burgundia, & Lotharingia obſervatur, dilata de *exteris* tractatione.

Caput XII *De Inquiſitione Nobilium* inſcribitur: in quo refertur, quomodo cum ſeculo undecimo & duodecimo illuſtres & equeſtres viri ad bella ultramarina ſive ſacra a Pontificibus inducti, prædia & feuda ſua ob ſumtus incolis urbium & oppidorum vendidiſſent, Reges, quia ab emtoribus & poſſeſſoribus ejusmodi militaria ſervitia recipere non poſſent, illorum loco prædiis onera impoſuerint. Ortum inde diſcrimen feudorum francorum, ſive immunium, & non immunium: probandamque fuiſſe Nobilitatem antiquam ab iis, qui immunes eſſe ab impoſitionibus illis cuperent, quarum aliquot exempla ab anno 1316 usque 1617 adducit.

Hæc non piguit ex libro hoc exiguæ quidem molis, ſed multa complectente, paulo fuſius excerpere, quia non ubique obvia ſunt, & antiquitates illarum gentium referunt, quæ cum Majoribus noſtris vel communes origines, vel conſuetudines non multum diſcrepantes habuerunt: ut adeo Auctoris hujus ſtudium lucem haud exiguam Hiſtoriæ Germanicæ afferre poſſit.

BREVIARIUM THEOLOGICUM, ſeu Controverſiarum præcipuarum, inter Theologos Auguſtanam Confesſionem invariatam profeſſos, poſt publicatum Librum CONCORDIÆ *non ſine periculo aliquando ſchiſmatis agitatarum*, THEOLOGICA CONSIDERATIO, *edita auctore AUGUSTO VARENIO D. Sereniſſ. Ducum Megapolit. Conſiſtorii Provincialis Directore, Facult. Theolog. & totius Academiæ Seniore.*

Roſtochii, 1682. in 4.

INter Ecclesiæ Doctores jam inde ab incunabulis ejus non leves sæpe dissensiones ac schismata viguisse, dum quisque quam sententiam animo complexus est, mordicus tenere, alienas morosius & arrogantius refellere studuit, nemo in Historia Ecclesiastica tam hospes est qui ignoret. Ac utinam hic fidem solum facerent jactæ seu hæresium seu schismatum faces in caussis Victoris Romani, Adamantii, Novati, Donati, Arii, Nestorii, Eutychis, Theodori Mopsuesteni, Fullonis Antiocheni, Severi, Themistii, Hormisdæ, Sergii & Cyri, Felicis & Elipandi, aut Byzantinorum cum Romanis, vel Latinorum inter sese, aut quicquid uspiam discordiarum Ecclesiam Christianam priscis temporibus afflixit! nec istud incendium bellorum plusquam civilium, quibus damnis mutuis certatur, nostras etiam, quæ post reformationem B. Lutheri, ab Augustana Confessione nomen adeptæ sunt, corripuisset Ecclesias. Quantum enim damni a Filiis intra sinum suum educatis istæ perpessæ fuerint superiori seculo, & ipsa Synergistarum, Majoristarum, Interimistarum, Flacianorum, Osiandri, Huberi, Islebii aliorumque in fanaticas partes abeuntium ostendunt nomina, & plenius explicat ipsa *Concordiæ* inter Theologos illorum temporum sancitæ *Formula:* etsi & hæc in signum contradictionis posita, non minus Filios matris unius inter se digladiantes, & mutuis sese vulneribus ingenti Ecclesiæ malo conficientes, experta fuerit. Verum de his superiorum temporum dissensionibus Auctori nostro, celebratissimi nominis & maximorum meritorum Theologo, in præsenti Libro aut nihil aut parum est negotii, qui saltem instituit *domesticas illas Controversias, quæ nostro inprimis seculo, post undique receptum Concordiæ Librum, ejusdem Confessionis Augustanæ Doctores, & sollicitos habuerunt, & nunc placide salvaque Ecclesiæ pace, nunc majore contentione nec sine periculo schismatis agitatæ, varie aliquando diviserunt,* succincta collatione & examine repræsentare & πάντα ὑπὸ μίαν σύνοψιν σωματοποιεῖν. Intempestivum equidem videri poterat hoc argumentum, postquam Augustanæ Confessionis Doctoribus sectas & discordiam domesticam sæpius objiciunt οἱ ἐξ ἐναντίας. Sed cum & hi satis bellorum domi habeant, Pontifices puta in cathedra toties sibi contradicentes; contradictorios Conciliorum Canones; Doctores scriptoresve publicos, imo integros Ordines in præcipuis fidei articulis & in ipsa summa rei Christianæ dissidentes, & se mutuis armis, assidente ac imparem se liti dirimendæ ostendente summo Pontifice, conficientes:

tes:

tes: ideo nec ipsi de aliorum discordia magnopere triumphare poterunt, nec Auctor, pro eruditione sua, & quam longo rerum usu comparavit, prudentia Theologica summa, sibi negligendum esse duxit, si quid Iliacos intra muros peccetur. Quanto enim pretiosior & auro contra carior, quanto res delicatior vera Religio & fides catholica est, adeo ut nisi tota suscipiatur, tota repellatur, nec ullas veri cum falso mixturas aut conciliationes admittat; quanto etiam nunc ingeniosioribus insidiis a Cacodæmone impetitur, & vel cautis sæpe nec opinantibus, multo magis dormitantibus eripitur, interque tot discrimina difficilius tenetur; tanto magis pro illa sincera illibataque retinenda cordatis Theologis vigilandum, & velut pro aris ac focis dimicandum erat. Id animo secum reputans θεωλογικώτατος *Varenius*, non saltem in asserendo vero Theologico, sed & falso destruendo hic parem adhibuit solertiam, omnia secundum Scripturæ regulam dirimens, ac ὑποτύπωσιν ὑγιαινόντων λόγων in Libris Symbolicis Ecclesiæ suæ comprehensam. Deinde cum regna veritatis cœlestis etiam contra maledicentissimos adversarios, citra invectivas asperiores personales, inculpato moderamine, ac prudenti caritatis temperamento defendi, imo latius extendi possent; idem Noster omnibus quoque conviciis & mordentibus verbis, velut manifestis operibus carnis, semper & ubique abstinuit, inque revincenda refellendaque heterodoxia magis de illorum, contra quos tecto ut plurimum nomine calamum strinxit, emendatione quam subversione solicitus fuit, ut errorum quidem regna & Diaboli μεθοδεία in iis destruantur, homines tamen non perdantur, sed, si velint, sanentur, vel emendentur; totusque adeo elenchus citra rixas zeli veritatis pallio velatas ad medicinam valeat, non ad hominis in doctrina exorbitantis interitum, vel extremum supplicium, etsi quotquot illam pertinaciter respuunt, huic tandem reserventur. Ipsam vero dogmatum σωματοποίησιν sic adornavit subactissimi judicii Auctor, ut ea omnia, de quibus nunc leniore sententiarum collatione, nunc majore contentione ac declinationis periculo ad castra adversa, inter A. C. Theologos hucusque certatum fuit, juxta seriem Articulorum, in summam vel breviarium quoddam redigeret; (cum antea singula minutius, per integros XV annos, Collationibus Academicis XXIV in Academia Rostochiensi publice habitis ac seorsim excusis excussisset) factis hinc inde necessariis digressionibus, queis modo sententiam adversariorum & ejus a vera doctrina

ctrina dissonantiam, modo certamina superiori seculo jam sepulta & ex Ecclesiis sublata, sed nostra ætate renovata aut interpolata, plenius exhiberet. Qualis est inprimis in fine subjuncta *peculiaris Dissertatio* de satisfactionis & meriti Jesu Christi universali sufficientia, efficacia, & circa hanc Reformatorum modernorum sententia moderatiore. Articulorum vero & materiarum singularum hic pertractatarum Catalogus sub calcem libri attexitur locupletissimus, quem jam exscribere supersedemus, Auctori celeberrimo immortales gratias pro utilissimo hoc labore a Theologorum filiis & omni posteritate decernentes.

Historisches Spruch-Buch/ darinnen 100 vornehme Sprüche aus GOTTes Wort Alten und Neuen Testaments mit Historien illustriret, durch Johann Meelführern/ anietzo mit den andern 100 vermehret durch *M. Jacob Thomasen* der *Philos. Fac.* zu Leipzig *Seniorem* und *Prof. Publ.*

seu

Sylloge C dictorum illustrium V. & N. T. historiis memorabilibus illustratorum a Jo. Meelfuhrero; cui totidem adjecit ac simili modo illustravit M. Jac. Thomasius Fac. Philosoph. Lipf. Senior & Prof. Publ.

Lipsiæ, 1682. in 4.

SI fidelissimum præcipiendi genus est, exemplis doceri, iisque ad rationem vitæ erudiri; operam illos ludere dici nequit, qui aut in morum doctrina, aut in sacrarum etiam literarum expositione, sententias illustres exemplis statim ex historia petitis illustrant. Nam ut aures hominum novitate rerumque singularium narratione maxime lætantur; ita sententiæ & vitæ regulæ ejusmodi exemplis confirmatæ, memoriæ imprimuntur facilius & retinentur fidelius. Hanc ob causam vir olim pie doctus *Johannes Meelfuhrerus, Pastor & Ecclesiastes Onolbacensis*, τῶν ἐν ἁγίοις, centum dicta illustriora ex S. codice V. & N. T. collegit; quæ, ut lectori Christiano redderentur magis familiaria, adspersis variis historiis, exemplis & monitis condire quasi voluit. Piam laudati viri industriam

duſtriam ac inſtitutum utile imitari placuit noſtro *Jacobo Thomaſio*, viro ob merita in rem literariam celeberrimo. Nam etſi is per muneris ſui rationem aliis ſtudiis occupabatur; tamen ubi per horas ſubſecivas, ad jucundiſſimum laboris levamentum, hiſtorias confugeret, aut pietati excitandæ S. Literas evolveret, ſententias inde inſignes cum exemplis annotavit, quæ ab ipſo vel ulterius declarantur, vel illuſtrantur, vel collatis diverſorum teſtimoniis comprobantur; utili ſane ad pietatis ſtudium promovendum labore. Cui libro Auctor doctiſſimus tres indices ſubjici curavit, quorum unus, ut pericopis Evangelicis ac Epiſtolicis in Eccleſia receptis illa dicta vel exempla applicari queant, oſtendit: id quod in gratiam eorum, qui populum Dei publice informant, monendum erat.

DE MOTU ANIMALIUM J.A. BORELLI Opus poſthumum. Pars II.

Romæ, 1681. in 4.

CUm Actis ſuperioris menſis totum partis ſecundæ Operis hujus tenorem, propter rerum ſummam ubertatem, inſerere non licuerit, quæ illius reſtant præſentibus exhibere voluimus. Cap. 7. ad Motus mixtos progreditur Auctor, & inter hos primo de Reſpiratione agit, cujus cauſas motivas non pulmones ſtatuit, ſed diaphragma & muſculos intercoſtales thoracem extendentes, hinc aeri, pondere & elaſticitate connata tracheam irruenti, ſpatium parantes, ita tamen ut coſtæ, remittente hoc motu muſculorum tractorio, reſiliant & thoracem conſtringant, ſicque, clauſa ſimul epiglottide, aërem ad penitiores pulmonum cavernulas urgeant. Dum autem rima laryngis aperiatur, & adhuc ab actione ſua quieſcant muſculi dicti, relaxeturque ſimul diaphragma, aerem ſponte & abſque illius muſculi conatu recedere, vi ſua elaſtica locum, in quo expandi poſſit, ſibi quærentem, i. e. liberam contingere expirationem: in vehementioribus vero expirationibus, v.g. tuſſi, vociferatione &c. muſculos abdominis conſtrictos hujus viſcera cum diaphragmate ſurſum impellere, hinc aërem excludere, ſimul coſtis ab expanſione ſua libere reſilientibus; nunquam tamen omnem aërem e pulmonibus ejici, ſed ejus non exiguam molem in horum tubulis remanere.

Sicut

Sicut autem natura ex unica actione & eodem instrumento plura commoda non raro acquirat, ita Respirationem quoque plures animali utilitates præstare docet, inter quas sine dubio potissima & præsentanea magis sit vitæ conservatio & perennatio: quæ neutiquam a refrigerio & ventilatione flammæ atque caloris cordis, nec a sequestratione fuliginum ab igne hujus genitarum, nec ab exactiore sanguinis & lymphæ seu chyli miscela, nec totaliter & absolute a circulationis sanguinis e ventriculo cordis dextro ad sinistrum promotione dependeat; sed, quia aer respiratione attractus potissima vitæ animalium causa sit, hic sanguini commixtus ratione motus sui tremuli seu oscillatorii, instar penduli, motum vitalem ipsi imprimat & conservet. Hinc problematis illius Harveani, hactenus vix a quopiam soluti, cur sc. fœtus secundinis exutus, si semel aërem hauserit, postea ne momentum quidem sine illius usu vivere possit? aliorumque phænomenorum circa respirationem observabilium, v. g. cur expiratio cohibita non minus ac inspiratio impedita molestiam suffocationis inducat & perimat? quomodo in aëre rariore & in vase vacuo animalia mox intereant? quare aqua pulmonibus immissa, item aër crassior ac nimis condensatus, suffocent? &c. rationes reddit: explicatæ vero respirationis utilitati aliam adhuc addit, ad animalis perfectam conservationem pariter facientem, sc. quod sanguis venosus & nutritioni, spirituum animalium elaborationi, aliisque actionibus ineptus una cum chylo novas aëris particulas intra pulmones recipiat, ejusque grumi intra angustias pulmonum denuo solvantur, & arteriosi sanguinis fluorem recuperent.

Postquam ergo de compositione sanguinis in pulmone facta egit, de ejus purificatione seu a sero secretione, quæ in renibus celebratur, sollicitus est, quam non per fermentationem, sed necessitate quadam mechanica, i. e. per vasorum renalium angustiam & configurationem fieri, ostendit; hacque occasione *Willisii*, serum a sanguine per præcipitationem, interveniente coagulo quodam separari, asserentis, item *Malpighii*, qui præter renum structuram fermentationem sanguinis perpetuam ad urinæ secretionem concurrere docet, sententias stringit.

Quo facto ad epatis, officinæ animalis satis famosæ, conformationem & usum se convertit, glandularum structuram & mechanicum operandi modum his præmittens: atque bilem pariter in jecore absque ullius

ullius fermenti concurſu, ac ſolo artificio mechanico ſeparari autumat, & quidem non a tota maſſa ſanguinea, ſed ab hac ſaltem ejus portione, quæ per lienem, inteſtina, meſenterium aliaque abdominis viſcera circulata a vena portæ adducitur, utpote quæ bilioſum ſuccum partim ab alimentis novis ſuppeditatum, partim per ductus cholodochos ad duodenum depoſitum, reſorbeat, & epatis acinis glanduloſis reaffundat: adeoque circulationem quandam bilis per abdomen, æque ac circulationem ſanguinis maſſæ per totam corporis peripheriam, concipit.

Porro Spirituum animalium naturam atque influxum explicaturus, illis conſiſtentiam liquidam & ſpiritui vini analogam attribuit, eosque ad nutritionem duplici modo conferre, ait: vel quatenus ad viſcera & glandulas abdominis, in quibus immenſi ac frequentes nervorum plexus conſpiciuntur, ttansmiſſi chylum perficiant, hujusque aliquam portionem conſtituant; vel quatenus in ipſis partibus nutriendis ſuum officium, modo inferius explicando, præſtent.

Motum autem ſpirituum horum per eosdem canales ſeu funiculos nerveos duplicem ſtatuit, unum a cerebro ad partes, pro motu & nutritione; alterum a partibus ad cerebrum, in ſenſatione, interveniente quo ſucci etiam cardiaci & venenata miasmata illi communicentur.

Succum nihilominus nerveum nutritium diverſum pronunciat ab hoc, qui locomotivam ac ſenſitivam functionem exercet, huncque per ipſarum fibrarum nervearum tractus ſeu canales, illum per interſtitia harum, nervum inſtar funiculi conſtituentium, ferri putat: ne ſibi confuſi unus alterius texturam alteraret ſeque mutuo impedirent. Contingere autem ſucci nervorum nutritii effuſionem ſomni potiſſimum tempore, imo hujus cauſam exiſtere: quatenus illa ſine ebullitione ſeu effervefcentia quadam in cerebro fieri haut poſſit, quam obſtructio orificiorum filamentorum nerveorum, hinc animalium functionum ceſſatio, ſeu ſomnus, neceſſario excipiat, manente nihilominus cordis & thoracis motu reſpiratorio integro, utpote, ſi non omnimode, certe maximam partem a nervo intercoſtali & vago dependente, quorum radices partim ab illo cerebri loco, in quo dicta ebullitio contingat, remotiores, partim aliis nervis ſtrictiores & peculiariter configuratæ ſint, ut ab illa ebullitione affici nequeant.

Progreditur hinc Noſter ad Spiritus alterius generis, ſeu ad ſuc-

cum

cum illum ſpirituoſum ſeminalem, in teſticulis elaboratum, poſtquam horum molem totam ex innumeris canaliculis conſtare, ſibi ab *Auberio*, Anatomico Piſano, 1657 demonſtratum, hoſque ductulos ſeminales ſubſtantia quadam ſpongioſa refertos eſſe docuit. In illis ſiquidem, fermentitiis inſimul fluoribus turgentibus, ſanguinis portionem albugineam, glutinoſam & ſelectam in vivaciſſimum & actuoſiſſimum ſuccum genitalem elaborari, ad epididymidas, veſiculas ſpermaticas & uretram deponendum: quatenus in illis teſticulorum vaſculis non ſaltem a nervis aliquid recipiat, ſed a fermento illorum intrinſeco exaltetur, ejusque partes ſpirituoſæ in libertatem majorem vindicentur, ut per vivificam & ſumme activam energiam uteri muliebris poros celerrime penetrare & automa embryonis in ovulo latitans animare atque evolvere queat, in coitu a ſpiritibus cerebri animalibus magis actuatus, cum impetu ſingulari tunc temporis organa genitalia irruentibus. Inſimul tamen & ſecundario ſuccum hunc genitalem ſingulare balſamum & elyxir individuale, animam & corpus generantis actuans, cum aliis Scriptoribus pronunciat, per nervos membrorum genitalium maximam partem reſorbendum & ad totum corpus diffundendum. Tandem vero circulariter quodammodo ſpiritus, ad inſtar ſanguinis, in animali moveri, concludit.

Et quo animalium geneſis commodius percipi poſſet, hujus explicationi quædam de generatione & vegetatione plantarum præmittit, ubi inter alia ſemini earum exiguam ejusdem ſpeciei plantulam, perfectiſſime elaboratam, ſubeſſe, cum aliis recentioribus adſtruit. Semina vero terræ commiſſa ſuccum ſuum nutritium ab aquea humiditate petere, quam impulſam præprimis ab aëris ambientis pondere, non per potentiam ſucci cujusdam fermentitii, ſed per ſtructuram vaſorum ſuorum mechanicam, transforment ſibique exin appropriatum nutrimentum parent: ipſas vero plantas productas reſpirationem imperfectiorem, a qua earum vita dependeat & conſervetur, exercere. Hinc animalis generationis negotium ipſum explicat Borellus, & ſemen virile haud vi quadam incorporea, aut per afflatum quendam, ſed contactu corporali & per admixtionem ſuarum particularum, ovum muliebre fœcundare ait, & quidem non organa fœtus, ipſi actu & perfecte inexiſtentia, ſaltem exagitando & actuando, ſed eadem ſimul efformando ac perficiendo.

Quo-

Quoniam autem eadem naturæ lege, qua aliquod animal gignitur, crescit & nutritur, idem dissipetur ac destruatur, modusque nutritivus in eodem sine destructivo concipi nequeat, sed se mutuo foveant ac juvent; prius de partium deperditione, hinc earum reparatione, differit. Adeoque doctrinam illam præclaram Sanctorii de insensibili transpiratione innuens, necessitatem hujus evacuationis pro vita animalis perpetuanda summam exponit; hinc de nutritione hujus agens primo ventriculi avium carnosi (dentibus non pennatorum succenturiantis) structuram & actionem evolvit, diversa diversorum animalium alimenta recenset, aliquam chyli portionem ad epar, per venas mesaraicas deferri autumat, omnem vero chylum in corde, pulmonibus aliisque corporis membris in sanguinem transformatum cum succo nerveo immediatam nutritionis materiam declarat, ac denique modum nutriendi mechanicum explicat. Postmodum famis & sitis ætiologiam cum modo, quo utraque tollitur, indagat, causam doloris ac lassitudinis explicat, convulsionum artuum, tremoris ac tandem febrilium excandescentiarum rationes reddit: has posteriores a succi nervei acrimonia extraordinaria, cor p. n. irritante, derivans. Et sicut partem totius hujus de motu animalium operis primam quatuordecim, ita hanc secundam quatuor Tabulis æneis exornat ac dilucidat.

LETTRES ESCRITES SUR LE SUJET d'une nouvelle decouverte, touchant la Veuë, faite par M. Mariotte;

A Paris, 1682. in 4.

i. e.

Epistolæ concernentes novum quoddam inventum circa visionem, propositum a Domino Mariotto.

Binæ sunt Epistolæ, quibus occasionem dedit assertum Mariotti, visionem non tam in tunica oculi *retina*, quam in *choroide* fieri; quod cum rationibus nonnullis ante quindecim, & quod excurrit, annos Pecqueto per literas communicasset, inter eas tamen sequens Experimen-

tum expoſuerat. Sc. affigi jubet parieti obſcuriori chartulas duas albas rotundas, quarum dextra facilioris diſtinctionis gratia ſiniſtram magnitudine notabiliter ſuperet, ita ut harum una ab altera ad duorum pedum longitudinem diſtet, & paulo altiorem aut humiliorem locum occupet: hinc minorem oculo dextro fixo (ſiniſtro interim clauſo) intueri, ſenſimque ad novem vel decem pedes recta ab illa recedere præcipit, oculum dextrum firmum ſemper in chartula ſiniſtra detinendo. Quod dum fit, perdit tandem hic chartulam dextram, mox denuo videndam, ſi oculum eundem ad trium, imo plurium & ultra ſeptem vel octo pedum diſtantiam, ſive in altum, ſive profundum, ſive ad latus convertas: idemque ſuccedet, ſi ad eandem diſtantiam chartulas transponendo (ſc. ut ſiniſtra dextra evadat) ſiniſtro oculo chartulam minorem, nunc ſiniſtram, dicta ratione inſpicias. Sicut autem in illo puncto aut parte oculi, ubi radii chartæ majoris non amplius percipiuntur, ſubſit retina, choroides minime; ita non illam, ſed hanc, primarium viſus organum declarat Abbas Mariottus.

Hoc experimentum (in ſe quidem certiſſimum & ſatis jucundum) attendens Dominus *Perrault*, per alia ſcripta philoſophica celeberrimus, ejus tam ætiologiam, quam conſequentiam inde elicitam, negat in epiſtola hujus faſciculi prima, ad Mariottum exarata. Poſt dubium enim illud, quod olim ſe ad Pecquetum transſcripſiſſe refert, quaſi nimirum retina in diverſis locis, præprimis ubi viſio contingit, vaſis ſanguine turgidis intertexta ſit, quæ tanquam corpora opaca ſatis magna, & objectis ac tunicæ choroidi interjecta, conorum viſivorum puncta ſatis exilia neceſſario intercipiant, i. e. viſionem in hac impediant: Supponit ac prolixe ſatis deducit, æqualitatem & lævitatem organi ad functionem hanc præſtandam maxime neceſſariam eſſe, adeoque choroidem, quam aſperam & ſcabram valde pronunciat, minus; retinæ contra ſuperficiem, humori vitreo contiguam, quam aptiſſimum & primarium viſus inſtrumentum exiſtere. Contra quæ quamvis excipi forſan poſſet, vaſa retinæ exilia adeo eſſe, ut ſua interpoſitione objecti in choroidem incidentiam haud turbent; imo ipſi retinæ aſperitatem, functioni huic minus congruam, eosdem vaſorum ramos inducere poſſe: utrique tamen huic dubio ſatisfacit. Primo ſc. quod quamvis vaſa hæc craſſitie ſua pilum haud excedant, ſatis tamen impedimento futura ſint infinitis conorum viſivorum extremitatibus, quarum ope objectum

ctum magnitudinis notabilis, præprimis longius distans, repræsentatur, recipiendis: alteri vero, quod vascula illa, dum crassiorem tunicæ retinæ substantiam trajiciunt, ab hac undique cooperiantur, adeoque hujus lævitas & æqualitas conservetur. Quibus addit, quod, cum actio hæc per contactum, reliquis cunctorum sensuum contactibus longe teneriorem, fiat, illius quoque organum teneritudine atque subtilitate ejusmodi gaudere debeat, quæ ad transmittendos spiritus subtilissimos hoc disponat, ac per quam ab impressionibus, etiam levissimis, idem commoveatur. Hanc conditionem pelliculæ choroideæ utpote crassæ valde, & tenui meninge, a qua emanat, longe crassiori, denegat, in gradu autem excellentiore retinæ tanquam mollissimæ ac tenerrimæ cerebri ipsius substantiæ, concedit, Nec minoris momenti credit *Perrault*, quod Choroides cum nervo optico haud communicet, & parte illa, qua visio fit, membrana alia, Tapes dicenda, cooperiatur.

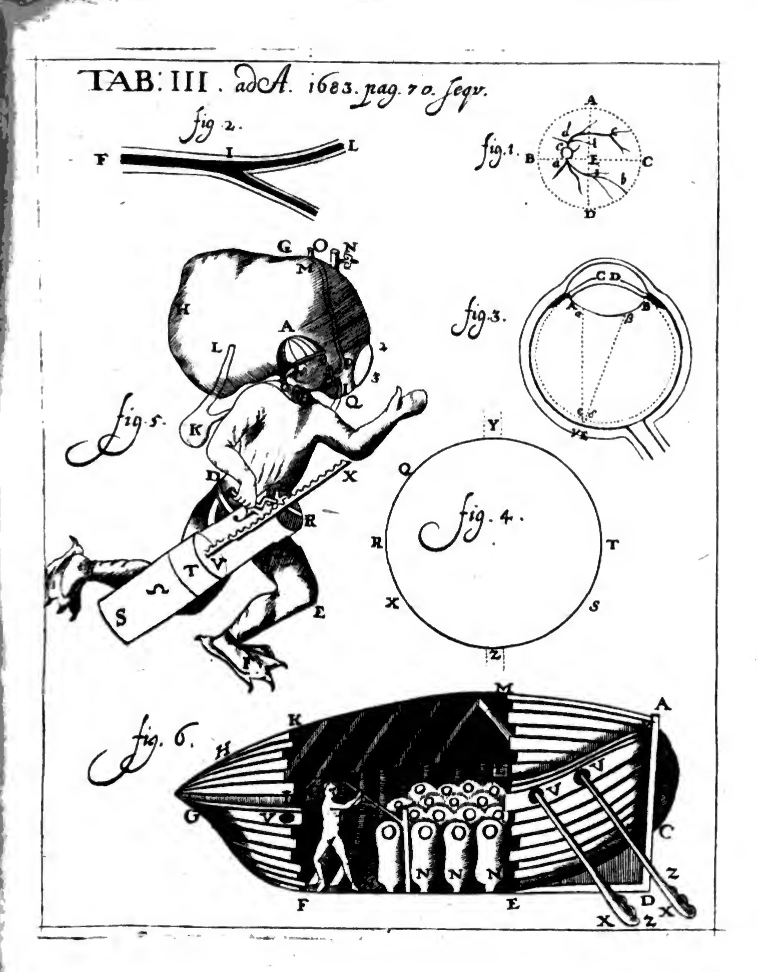
Nihilominus phænomeni Mariotti ætiologiam facile explicari posse putat idem, Retinam in officii sui possessione minime turbando; dum concessa illa organi visorii æqualitate seu lævitate patescat, locum, ubi retina a nervo optico progreditur, negotio huic minus commodum esse, quatenus hic tunica dicta polituram seu lævitatem illam, quam in reliquis suis partibus exhibet, non habet. Cui accedat, locum, ubi nervus opticus in retinam nondum explicatur, partem ab hac plane diversam esse, vel quod spiritus per locum hunc angustiorem necessario ibi cumulentur & per eundem maximo impetu ferantur; vel quod omnes illæ fibræ, quarum extremitates in partem retinæ diffusam spiritus visivos effundunt, ibi coarctentur, utraque vero ratione visus turbetur. Tandem ipsi non absurdum videtur asserere, forsan hunc retinæ locum visioni ideo minus adæquatum esse, quod choroide subjacente, hic perforata, destituatur: Ex hoc tamen neutiquam inferri debere, choroidem alia ratione, quam aliquid, sine quo visus commode & perfecte fieri non possit (pari ratione ac palpebræ, ligamentum ciliare, humor crystallinus &c.) conferendo, minime tanquam organum primarium, huic inservire.

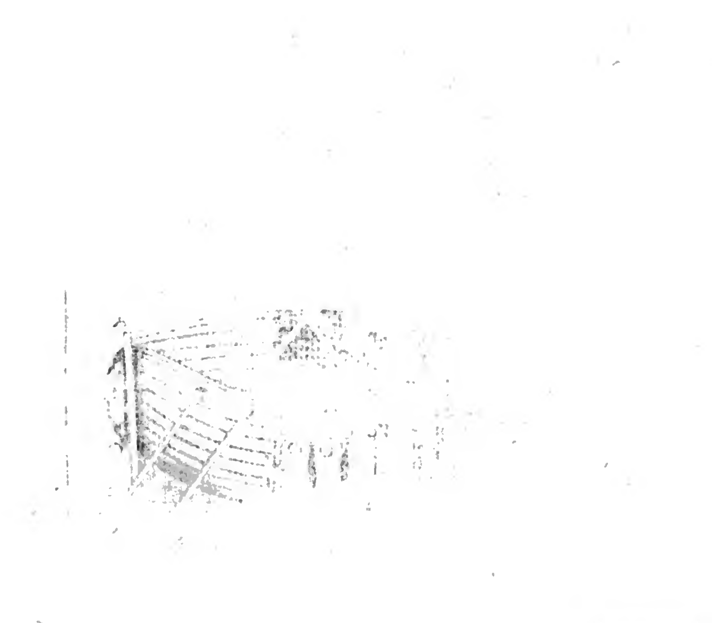
Mariottus contra in Responsoriis ad hæc, præter dogmatis sui verosimilitudinem, quam olim jamdum Pecqueto per binas epistolas declaraverat, pro illo ulterius defendendo, ac Perraulti dubiis evertendis, alia adhuc non minoris momenti profert. Et primo quidem negat, vasa retinæ sanguiflua visionem in choroide supposita turbare, si uter-

que oculus ſimul agat; quoniam hac ratione viſioni nec directe, ideo quod in illa retinæ parte, quæ axin viſionis huicque vicina loca in choroide tegit, nulla vaſa reperiantur; nec indirecte, quatenus unius puncti luminoſi radii non unum utriusque oculi punctum feriunt, nocere poſſint. Nec vaſa hæc in ſingulo oculorum, utut in dicto loco exiſterent, radiorum acceſſum ſufflaminare; quod diaphana, tenuiſſima & lineæ partem vix æquantia ſint, ac quoniam in retinæ potius ſuperficie, vitreo humori contigua & a choroide quam remotiſſima reperiantur. Quamvis enim inter vaſa ab axi viſorio remotiora, nonnulla ſatis magna & ad turbandum viſum apta ſint, præprimis ubi ex nervi optici baſi exurgunt ac in ramulos elabuntur: hoc tamen impedimentum longe minus eſſe, quam quod in ipſa nervi dicti baſi contingit, quatenus hæc ſepties aut octies latior deprehenditur, quam craſſities maximi illorum ſurculorum.

Quod ſuum ſuppoſitum ut probet Dominus Mariottus, ſequens commendat experimentum. Sc. per oculi recentis, antequam extra orbitam ſuam protrahatur, corneam tunicam duas lineas, unam verticalem, alteram horizontalem, ducit, quæ in centro ejusdem membranæ ſe ad angulos rectos ſecant, &, poſtquam nervum opticum ſupra choroidem amputavit, oculi circumferentiam ligula chartacea metitur: hinc faſciolæ hujus medium, atrato puncto notatum, ſuper dictum interſectionis locum ſeu corneæ centrum ponit, & hac ratione oculi peripheriam denuo ſecundum alterutram illarum linearum menſurat, ut in ſcleroticæ parte, corneæ oppoſita, punctum, in quo extremitates illius chartulæ coëunt, obſervet; quod idem ſecundum alteram lineam facit, quo punctum axis viſorii in facie ſclirotidis exteriore deprehendat. In hoc oculum inſtrumento tenuiore ad duarum aut trium linearum profunditatem perforat, eoque extracto foramini acum aut clavum exiliorem ejusdem longitudinis immittit: poſtmodum eundem transverſim ſecat, illo modo, quem in altera ad Pecquetum quondam exarata epiſtola docuerat, & nec in loco retinæ perforato, nec hujus vicinia ullum vas ſanguiferum conſpici, ſimul tamen apparere teſtatur ramificationem eorum in retina circiter talem, qualis in *prima* ſequentium figurarum ſiſtitur. In qua circulus ABCD retinam conſtituit, exilior circulus *a e* baſin nervi optici, AED, BEC tractus duarum linearum quæ in puncto E ſibi ad angulos rectos incidunt, & ſectiones planorum

TAB. III. *Fig. 1.*

TAB: III . ad A. 1683. pag. 70. seqv.
fig. 2.
fig. 1.
fig. 3.
fig. 4.
fig. 5.
fig. 6.

norum per lineas illas abeuntium repræſentant; E punctum aut axem viſorium retinam perforantem, *e d c*, *a f b* vero bina majora hujus tunicæ vaſa, quorum trunci utplurimum ex baſi dicti nervi exurgunt; *di* & *fi* autem propagines horum duas minores & centro E propinquiores. Quo facto humorem vitreum a retina tollit, quo ſanguis exiliorum horum ramorum ſplendentis & vividæ ſatis rubedinis conſpiciatur, indeque horum tunicas diaphanas eſſe, colligatur: quod quidem commodius fieri putat, ſi acu quidam horum ſurculorum leventur, eis chartula alba ſupponatur, ac reſecentur, hinc microſcopio exactiori exponantur; ſic enim vaſa illa talia circiter apparere, qualis eſt *Figura* ſecunda, in qua linea nigra FIL flumen ſanguinis, & reliquum totum craſſitiem membranæ transparentis & ſanguinis flumine longe latioris repræſentant.

TAB. III. *Fig. 2.* *Fig. 3.*

Quod ſi vero conſideretur figura oculi *numero 3.* notata, in qua AB humorem cryſtallinum refert; CD aperturam uveæ, $\alpha\beta\gamma$ conum luminis ab uno luminoſi corporis puncto emanantem, $\delta\epsilon$ partem ſuperficiei anterioris retinæ axi propinquam, & baſin coni minoris $\delta\epsilon\gamma$ ut partem majoris $\alpha\beta\gamma$ excipientem, ita ut foramen uveæ CD ordinarie duarum linearum & $\alpha\beta$ ejusdem fere latitudinis obſervetur, $\beta\gamma$ ſex circiter lineas cum duabus tertiis, ac $\gamma\delta$ retinæ craſſities, tertiam lineæ partem æquet. Quemadmodum autem $\beta\gamma$, 6 linearum & duarum tertiarum, ſe habeat ad $\alpha\beta$, linearum duarum; ita $\delta\gamma$, tertia lineæ pars, ſe habeat ad $\delta\epsilon$, adeoque $\delta\epsilon$ decima circiter lineæ pars foret. Supponendo vero, ſtrias, ſeu fila ſanguinis exiliora parvorum ramulorum vigeſimam quartam lineæ partem non tranſcendere, $\delta\epsilon$ ad craſſitiem fili ejusmodi ut 24 ad 10 ſe habiturum, aut ſi craſſities illa vigeſima lineæ pars ſit, ut 2 ad 1. Et per conſequens, ſi vaſculum aliquod in ſpatio $\delta\epsilon$ adſit, notabilem coni luminoſi portionem utrinque tractulum illum ſanguinis ſuperaturum ad choroidem usque, & ſi conus ille a ſtella quadam producatur, hanc oculo non exciſuram, etiamſi oculum in uno & indiviſibili cœli puncto, ſatis longo tempore, figere liceat, quale quid ab oculi nimia mobilitate tamen vix expectandum. Imo, ſi forte oculus in punctum hoc dirigatur, & ſtella leviter tantum viſa ſit, impreſſionem, quæ a viſione præcedanea remanſit, & illam, quæ aliorſum momento poſt converſo oculo ſequitur, ſtellam illam exhibituram, quaſi ſemper æqualiter viſam: ſimili circiter modo ac carbo ignitus, celerrime

lerrime in gyrum motus, ſemper inſtar circuli apparet, ideo quod ſecunda hujus luminis impreſſio fiat, antequam prior extincta. Et per conſequens impoſſibile eſſe, aliquid hujus defectus inter videndum percipi, aut ſtellam notabilem oculum elabi, ſi aliam lateralem quis intueatur, quamvis tunica vaſis pellucida refractionem ſimilem retinæ refractioni haberet. Aſt quoniam materiam ſulphuream agnoſcat, adeoque ejusdem refractio fere eadem cum cryſtallini refractione ſit, refractionem radiorum in tunica illa fieri, eosque focum exilem in choroide, ſub parvo ejusmodi vaſe in puncto γ formare, quamvis hoc non niſi quartam lineæ partem, aut adhuc minus ab ea diſtet, ideo quod differentia refractionis harum membranarum atque retinæ vix ſenſibili exiſtente, radii, qui verſus extremitates exiliores deflectunt, latera fluminum ſanguinis tenuiorum tranſeant.

Quod vero objecta minora per interpoſitiones majorum ſanguinis fluminum oculum effugiant, hoc experimento evincit Mariottus. Circulum ſc. chartaceum album, cujus diameter pedem æquat, ſecundum *figuram quartam*, parieti obſcuriori affigit, cujus lateri dextro, ad pedum duorum diſtantiam chartulam minorem, probe illuminatam, cujus diameter pollicis tantum dimidii eſt, jungit, eam ad 4 pollices inferius collocando. Ab his chartulis decem aut plures pedes recedit, usquedum, dextrum oculum ad viciniorem marginem chartæ majoris dirigendo, parvam amittat, ac dirigendo eundem ad marginem oppoſitam illam pariter perdat. Uno verbo augere ac imminuere hanc diſtantiam jubet, ac tentare, usque dum oculum per circumferentiam chartæ majoris vertendo minor oculum ſemper elabatur, & videndo purum ad latus, v. g. verſus puncta QRST, eam denuo conſpiciat. Et tunc animadverti, quod circa loca Y & Z, ſupra & ſub diametro illius circuli verticali, ſpatium tres pollices longum & 3 aut 4 lineas latum ſit, in quod oculus directus chartulam parvam adhuc perdit: cujus rei cauſa non niſi truncis vaſorum *a f b* & *e d c figura prima* attribui poſſit.

TAB. III. *Fig. 4.*

Porro ut Choroideam non adeo incongruam, prout quidem Perrault eam pronunciarat, ad videndi actionem eſſe demonſtret, diverſas hactenus ignotas in eadem per anatomen aliaque experimenta exponit proprietates, eidem functioni maxime litantes. Sc. ejus ſuper-

ſuperficiem concavam non aſperam, ſed quam læviſſimam, totam hanc pelliculam non craſſam, ſed tenuem, vaſa ſanguifera exiliſſima partibus ejus nervoſis ita intertexta eſſe, ut viſum turbare minime queant, it. nigredinem ipſius ad viſionem perfectam abſolute neceſſariam exiſtere &c. E contra retinam minus adæquatum viſus organum videri, ex variis hujus conditionibus, v. g. craſſitie atque mollitie huicque intertextis vaſis ſanguiferis, concludit.

Denique contra cauſas viſus in baſi nervi optici deficientis, a Perraulto recenſitas varia monet, v. g. præter viſcoſam ſeu medullarem ſubſtantiam & vaſa ſanguifera nihil aliud, adeoque nec fibras, in retina reperiri, nihil lucis ſenſibilis per poſteriora & nervum opticum oculum ſubintrare: imo ſi ætiologiæ illæ veræ exiſterent, i. e. ſi faſciculus fibrarum baſin nervi optici oppleret, aut notabile lumen per oculi tergum ſubingrederetur, hæc in anteriore retinæ parte viſionem deſtruere.

INVENTA NOVA MACHINÆ AC NAVIS urinatoriæ: auctore Joh. Alphonſo Borello.

UT ſcientiis omnibus magis magisque excolendis ſtrenue per Europam omnem, quæ ſeculi noſtri felicitas eſt, viri docti incumbunt: ita non defuerunt etiam, qui *urinandi artem*, utiliſſimam utique, & pretioſis quibusque ex imo maris fundo extrahendis inventam, novis excogitatis machinis perficere conati ſunt. Campanarum urinatoriarum ea in re uſus dudum innotuit, aliæque ſunt ab aliis inventæ rationes, quibus reſpirare ſub aqua homo poſſit. Aſt noviſſime *Joh. Alphonſus Borellus*, cum in eo ipſo *de Motu animalium* Opere, cujus extrema ſupra recenſuimus, modum, quo ſub aqua libere piſces natant ac quoquoverſus moventur, accuratiſſime ſcrutatus eſſet, ſpeculando novum genus machinæ, quo homo longo tempore non vivere tantum ſub aqua, ſed & progredi quo velit, ac natare piſcium inſtar, aut inſtar cancri repere poſſit; navis item qua navigare ſub aqua commode poſſimus, conſecutus eſt. Nos, cum in paucorum adhuc manibus Borelli laudatum ſæpius Opus verſetur, non dubitavimus inventorum horum deſcriptionem ipſis Borelli verbis, una cum figuris hoc loco exhibere, rem Curioſorum examini ſubjicientes.

Machinæ constructio, qua homines demersi intra aquam possint per plures horas respirare & vivere.

TAB. III. *Fig. V.*

Fiat vas, seu vesica ænea, seu stannea BMHC diametro duorum pedum, quæ caput A hominis continere possit ad instar galeæ, seu cubiculi, & strictiori collo BC adhæreat scapulis, vertici, & supremo pectori, atque funiculis circa collum æneum BC, stricte alligata veste pellea caprina non penetrabili ab aqua; tunc homo sic tectus, si intra aquam demergatur, poterit per plures horas vivere, libere respirando aerem intra vesicam æneam BMHC inclusum, dummodo aer inclusus debitis temporibus renovetur, ut inferius declarabitur. Fieri vero debet fistula ænea curva IQKL, longitudine trium pedum, quæ in inferiori intermedia curvatura bursam pelleam K annexam habeat, & duo extrema fistulæ orificia I, & L intra cavitatem vesicæ caput ambientis desinant, ut in una anteriori I aer insufflari debeat, altera vero L circa verticem hiet.

Ex hoc artificio duo bona consequentur: primo aer expiratus, & in fistulam insufflatus in longo circuitu IQKL ab aqua externa refrigeratur, sicut aer in tota vasta vesica contentus ab ambiente aqua frigesit. Secundo quod, quando stricto ore circa fistulæ orificium I intra eam aerem insufflamus, non fit expiratio per nares, sed solummodo per os, ut patet experientia; ergo si expiratio & ejectio spiritus fiat insufflando aerem intra fistulam illam prælongam & retortam, necesse est, ut in illo circuitu guttulæ vaporosæ adhæreant, & condensentur in parietibus internis fistulæ, velut in pileo alembici contingit, & mox defluendo in bursam illam K excipiantur; hinc fiet, ut aer egrediatur ex altero fistulæ orificio L circa verticem, nedum refrigeratus, sed etiam depuratus & exsiccatus; & ideo non excipietur per nares, & per os eadem illa portio aeris mox expirata calida, & madida, sed alia distincta, jam refrigerata & purificata; ergo commodissime respiratio continuari poterit, saltem per horæ medietatem, absque periculo suffocationis.

Quantitas postea aquæ, quæ cum vaporibus ab ore expiratur in horis 24, non superat libram unam, ut Santonius observavit, & ideo a bursa illa commode excipi potest: nec te sollicitum teneant fumi, & fuligines, quæ ex poris capitis & faciei transpirant. Nam pueri, qui hieme, tecto capite in lecto dormiunt, non suffocantur ab iisdem fuligi-

nibus.

nibus; & proinde urinatores non lædentur ab iisdem fuliginibus in loco similiter clauso.

Quia vero homines vivere non possunt, nisi aer inclusus intra vesicam æneam renovetur, oportet, ut in summo vertice vasis adsint duæ fistulæ æneæ N & O valvulis vel epistomiis clausæ, ut urgente necessitate homo ad confinium aeris accedendo quousque fistularum orificia N, O, extent, ibi apertis epistomiis per unum canalem PMO exsufflari, & ejici aer vetustus possit, dum per reliquum canalem N novus aer circulari motu excipiatur, & mox clausis epistomiis denuo demergatur.

Cæterum vestis caprina debet habere formam quam simillimam humano corpori, & artubus ejus, quæ exacte uniri & aptari debet, cum suis chirotecis & soleis, ut commode motus & contrectationes fieri possint.

Insuper vas æneum, seu vesica capiti imponenda in anteriori ejus parte 2, 3 insertum debet habere vitrum speculare conglutinatum farina calcis vivæ, & ovi albumine, ut homo videre possit ea, quæ in fundo, & in medio aquæ existunt.

Nec obest pondus vasis ænei, aut levitas aeris in eo inclusi. Nam facile totum compositum ex homine & vase reduci potest quam proxime ad æquilibrium cum aqua, additis novis plumbeis fragmentis, vel augendo molem inclusam aeris. Manifestum est igitur, quod tali artificio potest homo intra aquam demersus diu respirare & vivere.

Modus, quo homo eodem artificio sub aqua pro lubitu moveri ac quiescere potest, instar piscium.

TAB. III. *Fig. V.*

Ut igitur nos in aquam demersi, simili machina uti possimus, portare nobiscum debemus grandem Syringam R S, cingulo D alligatam, ad instar gladii, quæ molem aeris contineat æqualem uni pedi cubico; hæc quidem foraminulo S clauso, & ferruminato, insertum habeat cylindrum XV, cum suo epistomio T, exacte claudente rimas omnes laterales; idque vite perpetua, cum suo manubrio Y trahi ad extra, & impelli ad intra possit, a quo aer in Syringa contentus valde condensari, & rarefieri poterit, quod naturæ aeris non repugnat.

His præparatis supponamus, quod homo A F cum caprina, qua induitur, cum cingulis & tegumento capitis æneo BGHC, cum syringa RS, & aere incluso, sit minus gravis specie, quam aqua, ut emineat su-

pra aquæ ſuperficiem aliqua pars galeæ MG; tunc additis fragmentis plumbeis, redigatur tota moles innatantis hominis fere æque gravis ſpecie cum aqua, ut nimirum extet exigua verticis particula G. Et immiſſo epiſtomio T verſus S condenſetur aer incluſus TS in ſyringa, & proinde anterior ejus pars TΩ, quæ aere prius replebatur, mox ab aqua occupabitur, & ideo moles ſyringæ cum epiſtomio minus ſpatium in aqua occupabit: quapropter tota moles natantis hominis cum annexa ſyringa in aqua occupabit minus ſpatii, quam prius; & proinde gravitas ejus ſpecifica augebitur, & ſic primo loco redigetur ad æquilibrium cum aqua, & tunc ubique in medio profunditatis ejus homo quieſcet: & ſi ulterius immiſſo epiſtomio T aer ſyringæ magis comprimatur, & major aquæ copia in ea excipiatur, jam homo gravior ſpecie ipſa aqua redditus, ſponte lento motu cadet ad fundum. E contra retracto epiſtomio T verſus R, & aere ſua vi elaſtica rarefacto, & expulſa aqua ex ſyringæ cavitate TR, fiet denuo homo minus gravis ſpecie, quam aqua; & proinde ſponte furſum aſcendet, quousque aliqua pars ſummi verticis GN extet ſupra aquæ ſuperficiem.

Jam non eſt neceſſe, ut fuſius inſinuemus, quomodo homo per fundum aquæ incedere ad inſtar cancrorum valeat; & ſi libuerit, remigio palmarum manuum, & pedum, ad inſtar ranarum, per aquam natare poſſit.

TAB. III. *Fig. VI.*

Navis urinatoriæ fabrica & uſus.

Artificium erit ſimile præcedenti, quo nimirum navis occupando in aqua ſpatium ſe ipſa æquale magis, aut minus poteſt ſponte, ad inſtar piſcium quieſcere in medio profunditatis aquæ, aut ad fundum deſcendere, vel verſus ſuperficiem ſupremam elevari. Hoc fiet, ſi navis ACEG fundum EF perforatum fuerit in N, N, N; & utres caprini ON, ON &c. in navi contenti prono ore N aptentur, ut orificium cujuslibet utris N minutis clavis figatur, aut funiculis circa interna labra prominentia foraminum ſtricte alligentur, ut aqua per foramina ingreſſa ventrem cujuslibet utris replere poſſit, & nequeat per ſuturas, aut per interſtitia clavorum intra navem exſtillare aut diffluere. Facta tali præparatione patet, quod quando omnes utres ON, ON, in ventre navis contenti aqua repleti ſunt, tunc quidem navis minus ſpatii in aqua occupat, quam prius, & quam ſit moles navis. Et proinde gravior ſpecie in ipſa aqua reddita eſt; ideoque deſcendet navis ad fundum non

non secus ac saxum: at si compressis utribus (vecte PO, vite aut alio modo) aqua per foramina N, N extra navim ejiciatur, tunc navis majus spatium in aqua occupabit, quam prius; & transibit per æquilibrium, & tunc quiescet in medio aquæ; si vero deinceps levior ipsa aqua efficiatur, sursum ascendet.

In tali porro navi aptari possunt remi VX, duplici pelle caprina ad foramina lateralia V, V, claviculis annexa, & stricte circa remos alligata, ut aquæ ingressum in navi prohibeant; & hisce remis ad instar pedum navis parum in aqua gravitans poterit impelli, & promoveri innixis vectibus remorum super fundum arenosum. Imo possumus alternatim eam leviorem ipsa aqua reddere, quando sublevata passus conficere debet.

Pro motu vero transversali, remi habere debent palmas XZ flexibiles, similes pedibus anserum & ranarum, ut ampliari possint solummodo, quando aquam retrorsum impellunt; & colligantur complicenturque, quando remi retrahuntur.

Sed forsan facilius navis incessus fiet, impulsæ, non a remis lateralibus, sed ab unico solo remo flexibili, & resiliente palmato, in puppi posito, a cujus vibratione navis, sicuti pisces a cauda impulsi, per aquam commodius incedere poterit.

CLAUDII PTOLEMÆI HARMONICORUM libri tres, e Cod. MSS. undecim nunc primum Græce editi, a Joanne Wallis, SS. Theol. D. & Geom. Prof. Saviliano,

Oxonii, anno 1682. in 4.

EDiderat hos Principis olim Mathematicorum libros Venetiis anno 1562, cum *Aristoxeni Harmonicis*, Latio a se donatos, *Antonius Gogavinus*, *Graviensis* (*Meibomio* in *præf.* ad *Nicomachi Gerasini enchiridion harmonicum*, ex *Gesneri* & *Desselii Bibliothecis*, *Antonius Herrmannus Gogava dictus*.) At, quod nulla Musices, Græci sermonis exigua cognitione tinctus, nullo præterea usus judicio, laborem hunc sumsisset, acrem incurrit *Meibomii*, in *præf.* ad *Aristoxeni Harmonica*, censuram. E cujus manu orbis eruditus, jam ab annis circiter triginta, ex quo scilicet suum in emaculandis Veterum scriptis studium, editis græco & latino

 idio-

affectuum pro variis vitæ conditionibus, mutationibus concentuum s. Tonis, non inconcinno utplurimum ratiocinio comparat. Corporum vero cœlestium motu designatum circulum, Zodiacum, perfecto respondere systemati contendit: in cujus (ex uno puncto, per diametrum, trianguli æquilateri, quadrati & hexagoni latera, secti) divisionibus rationes harmonicæ universim omnes non uno modo contineantur. Ipsum porro stellarum motum, in longitudinem, motui sonorum, aut transitui a gravioribus ad acutiores; in altitudinem, tribus concentuum generibus; in latitudinem, mutationibus secundum tonos: Aspectus ad Solem, ordini Tetrachordorum; Sphæras tandem Planetarum sonis stantibus perfecti systematis congruere pronunciat.

Hos *Ptolemæi* libros *Cl. Editor*, collatis summa industria Codicibus, dilucida non solum *Versione*, in qua perspicui fidique, non minus ac cauti Interpretis munere probe perfunctus est; sed & *Notis* uberrimis, quas aut variæ Codicum Lectiones (e quibus potiorem ubique in textu sectatus, reliquas calci paginarum singularum subjecit) sufficiebant, aut ipse pro dexteritate sua, Autori illustrando emendandoque, ex ingenio proprio censuit adjiciendas, instruxit: ubique, cum de *Autore*, tum de Orbe literario præclare; in restituendis tamen Tabellarum, quæ sectionem Canonis multivariam exhibent, numeris miserrime depravatis, omnium præclarissime meritus: quod, purgato hoc Augiæ stabulo, *Ptolemæi Harmonica*, summo (juxta *Meibomium*) judicio scripta: a se vero hic loci codicum vitio plane diversa, non minori studio & labore sibi denuo reddiderit similia, h. e. harmonica.

Subjunxit *Idem* his eruditissimam *Appendicem, de Veterum Harmonica ad hodiernam comparata.* Ubi quæ hac de re apud Veteres Musicos (*Aristoxenum, Euclidem, Nicomachum, Alypium, Gaudentium, Bacchium, Aristidem, Quintilianum, Martianum Capellam*) a *Meibomio* editos; *Ptolemæum* item, & nondum editos *Porphyrium* & *Bryennium* sparsim occurrunt; præcipua, si non omnia, atque ex *Boethio*, aliisque nonnulla, in ordinem ita congessit, ut uno velut intuitu; quæ fuerit Veterum Harmonica, quatenus ea ad nos descendit, summatim perspiciatur: retentis simul Græcorum vocibus, & formulis loquendi (quasi tot vocabulis Artis) adnotatis simul Autorum locis, unde sunt desumta. Quæ omnia ita contulit cum hodierna Musica, ut quid utrique commune sit, utcunque sub diversis loquendi formulis, eruditus lector, Musicæ hodiernæ non ignarus, facile intelligat.

❁)o(❁

N. III.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii, Anno MDCLXXXIII.

TITI LIVII PATAVINI HISTORIARUM Libri qui extant. Interpretatione & Notis illustravit JOHANNES DOUIATIUS Antecessorum Parisiensem & Regiorum Professorum Primicerius; jussu Christianissimi Regis, in usum Delphini. Tomis quinque.

Parisiis, 1679, 1680, & 1681. in 4.

PEr aliquot hactenus annos diversorum auctorum studio, diverso successu adornati, Galliarum Delphini usum præ se ferentes prodierunt præcipui Scriptores Latini veteres. Postquam enim Illustrissimus CAROLUS SANCTA MAURÆUS MONTAUSERII DUX, Vir domi & militiæ egregius, omnibusque ingenii ac doctrinæ copiis instructus, post collatam sibi Patricii, sive Franciæ Paris summam dignitatem, mandatumque Normanniæ totius Regimen, a Rege maximo unici præterea Filii institutionem creditam & spes publicas commissas accepisset: Auctores veteres ad vitam recte componendam & comparandam eruditionem plurimum conferre intelligens: in usum Serenissimi sui Alumni, & Gallicæ Juventutis gratiam, istos novo habitu induendos duxit, vt amotis omnibus discendi molestiis, nihil admodum in istis relinqueretur, quod Principem, & reliquam Juventutem illustri loco natam, ab lectione eorum absterreret, & ad vernaculas (quæ quotannis fere renovantur, & vix unquam tamen Auctoris sensum scopumque assequuntur, aut ad dignitatem ejusdem accedunt, semper ab ejus ratione modoque recedentes) interpretationes invitaret. Igitur cum in istis multa superesse animadvertisset, quæ quanquam ab interpretibus tractata, conjecturis tamen disceptata & correctionibus variis in dubium vocata, obscuriora adhuc essent, aut minus cohærentia,

aut non satis explicata, quæque adeo illustrari verbis aliis & explicari notis oporteret: ut ad illos Auctores evolvendos facilior & mollior aditus haberetur, optimam rationem existimavit, si servato contextu Auctoris cujusvis, ad optimos Codices a quolibet præstantissimo Editore exacto, *Interpretatione* quadam singula ejus verba, ubi res postulat, per alia propria & eandem vim habentia redderentur, obscuris verbis expressiora, translatis propria substituerentur, & omnis locutionis difficultas, quæ ex verborum vel recondito sensu aut impeditiore situ oriri poterat, suffectis facilioribus aliis vocibus, iisque in naturalem ordinem revocatis, tolleretur: porro adjectis quibusdam *Notis*, iisque brevibus, si quid esset antiqui moris, aut historiæ veteris, aut fabulæ, parumque perspecti sermonis, perspicuum efficeretur. Facit enim interpretatio, ut abditus verborum sensus perspicuus reddatur; faciunt autem Notæ, ut obscura illustrentur, & abstrusæ res pateant. *Indices* præterea copiosos & ad superstitionem accuratos omnium omnino verborum subjici voluit; quorum beneficio quisque locus in auctore quolibet, modo aliquod ex eo verbum sucurrat memoriæ, negotio facili reperiatur, vocumque perpetuus usus, prout frequens ille vel raro occurrit, & ad eas inveniendas via statim commonstretur.

Ad hoc institutum promovendum propositis amplissimis præmiis invitati, quicunque intra Gallici regni fines literarum laude florerent: & selecti ex omni genere & ordine viri literati, fœminæ etiam nobiles in societatem præstantissimi studii hujus vocatæ sunt; ingenia excitante, qui sublimiorem Principi suo doctrinam instillabat, quemque ad imbuendum excolendumque virtutibus & literis Serenissimi Delphini animum vocaverat religio & sanctitas sua, scientiarumque divinarum & humanarum cognitio singularis, & in suadendis quæ recta sunt incredibilis vis eloquentiæ, JACOBO BENIGNO BOSSUETO ante Condomensi, nunc Meldensi Episcopo: eademque fovente, cui in regendis Delphini studiis secundæ erant partes PETRO DANIELE HUETIO, Abbate Alnetensi, consummatæ eruditionis viro, editisque in lucem ingenii monumentis clarissimo; qui in partem principalium studiorum promovendorum adscitus, perficiendis istis utilem navavit operam, & has commentandi rationes egregie juvit: adeuntibus ipsum, tanquam omnis eruditionis solidiorisque doctrinæ oraculum,

lum, horum Commentariorum auctoribus, si qua difficultas occurreret, quam excellenti ingenio & doctrinæ summa vi tollere ipse optime posset.

Horum ἐργοδιωκτῶν auctoritate & consilio publicam lucem adspexerunt Scriptores Latini, quos juxta seriem annorum, quibus prodierunt, additis nominibus Commentatorum, hic recensebimus:

L. Annæus Florus ab *Anna Tanaquilli Fabri Filia, 1674.*
C. Salustius Crispus a *Daniele Crispino, 1674.*
P. Terentius a *Nicolao Camo, 1675.*
Phædrus a *Petro Daneto, 1675.*
P. Virgilius Maro a *Carolo Ruæo, 1675.*
Cornelius Nepos a *Nicolao Courtino, 1675.*
Vellejus Paterculus a *Roberto Riguesio, 1675.*
Panegyrici Veteres a *Jacobo de la Baune, 1676.*
Cl. Claudianus a *Gulielmo Pyrrho, 1677.*
Justinus a *Petro Josepho Cantelio, 1677.*
Q. Curtius a *Michaele Tellierio, 1678.*
Valerius Maximus a *Petro Josepho Cantelio, 1679.*
M. Accius Plautus a *Jacobo Operario, 1679.*
M. Manilius a *Michaele Fayo, 1679.*
T. Lucretius Carus ab *eodem, 1680.*
Dictys Cretensis & Dares Phrygius ab *Anna Tanaquilli Fabri Filia, 1680.*
An. Manl. Sev. Boetius a *Petro Callyo, 1680.*
Sex. Pomp. Festus & M. Verrius Flaccus ab *Andrea Dacerio, 1681.*
Sextus Aur. Victor ab *Anna Tanaquilli Fabri Filia, 1681.*
Aulus Gellius a *Jacobo Proustio, 1681.*

Horum præstantissimorum Virorum & doctissimæ Virginis exemplo, ad eandem formam TITI LIVII Patavini, Romanæ Historiæ Scriptorum principis, superstites Historiarum libros adornandos edendosque, auctoritate Illustrissimi Montauserii Ducis, sibi sumsit *Johannes Doujatius* Antecessor Parisiensis & Professor Regius. Qui cum Serenissimo Delphino septenni literis erudiendo per sesquiannum antea dedisset operam, ab Illustrissimo Præside Octavio Perignio, primo ipsius studiorum adjutore, quem tanto muneri mors immatura subtraxerat, evocatus; ejusdem Celsissimi Principis studiis porro prodesse hac quoque in

 parte,

parte, & ipsius usibus Livium auctorem eximium, cujus unius ingenium Populus Romanus par suo imperio habuit, accommodare officii sui putavit. A Romulo igitur usque ad annum imperantis Augusti alterum & vigesimum, per annos ferme septingentos quadraginta quatuor, *centum & quadraginta libris* deductum Opus aggressus est *Interpretatione*, si quando verba occurrerent (quod raro tamen accidit) obscuriora; & *Notis*, ubi res parum obviæ traderentur, illustrare. Nec temperare sibi potuit, quin aliorum Interpretum exemplo alicubi etiam extra indictas necessariæ explicationis lineas excurreret; dum aut varias lectiones composuit atque expendit, aut Geographicis scrutandis est immoratus diutius, aut accuratius tractandis firmandisque rebus dubiis inhæsit nonnunquam. *Effigies* etiam Virorum maxime illustrium, quorum Livius gesta describit, e nummis aliisque eruditæ vetustatis monumentis, quoad licuit, suis ubique locis insertas, vel Volumini subjectas, exhibuit. *Fastos* magistratuum cuivis Decadi subjecit, annos etiam & magistratus summo in margine cujusvis paginæ allevit; in eorum ineunda ratione Carolum Sigonium secutus: qui ad Marmorum seriem, quæ in Capitolio posita a Verrio Flacco fuerant, Fastos suos digesserat, eorumque lacunas, quas temporum invexisset injuria, suppleverat, singulorum annorum gesta accurato ubivis studio adjiciens: quem postea secutus est Stephanus Vinandus Pighius, magistratuum omnium seriem, qua fieri potuit, tribus Voluminibus anno 1599 editis complexus. Ad ipsum constituendum *Textum* usus est Codice vetustissimo Claudii Puteani, (quem Gronovius jam antea evolverat) copiam istius e Regia bibliotheca faciente Præfecto clarissimo Petro Carcavio: alios etiam veteres Codices subministrantibus Illustrissimo Joh. Jacobo Memmio e sua, doctissimo Stephano Baluzio e Colbertina Bibliotheca.

Cum vero longe maxima pars hujus tam ingentis tamque egregii Liviani Operis, ingenti rei literariæ jactura, deperdita sit, vixque exigua ejus portio, & ex *quatuordecim* Decadibus (in quas fastidiosam legentium ignaviam Livii centum & quadraginta libros dispescuisse verosimile est) *tres* saltem & *dimidia* restent: huic damno aliqua ratione mederi studuit Editor. Sane quidem quæ desiderantur centum & quinque volumina an alicubi adhuc lateant, an prorsus interierint, nemo facile dixerit; periisse tamen ea longe videtur verosimilius. Erasmus in episto-

epiſtola, Simonis Grynæi Livianæ editioni præfixa, ad Carolum Montioium, (quæ eſt in Volumine Epiſtolarum Eraſmi Lib. XXVIII. epiſt. XV. edit. Londin. f. 1685, 1686) quinque priorum Decadis quintæ librorum, anno 1531 e Monaſterii Lauriſſeni, vulgo Lorsſenſis, (Lorsheim) Bibliotheca erutorum occaſione, non optat modo ſed pene auguratur, fore ut hic Auctor totus & integer nobis aliquando reſtituatur: *Quanto plauſu*, ait, *excipi par eſt tantam Livianæ hiſtoriæ acceſſionem? Atque utinam faxit Deus Opt. Max. ut hic autor totus & integer nobis reſtituatur. Ejus rei ſpem nonnullam præbent rumores per ora quorundam volitantes: dum hic apud Danos, ille apud Polonos, alius apud Germanos, haberi Livianæ quædam nondum edita jactitat. Certe poſteaquam haſce reliquias præter omnium ſpem objecit fortuna, non video cur deſperemus & plura poſſe contingere. Atque hic, mea quidem ſententia, principes viri rem ſe dignam facerent, ſi præmiis propoſitis eruditos ad perveſtigandum tantum theſaurum ſollicitarent, aut etiam ad editionem perpellerent: ſi qui forte ſunt, qui rem publicæ utilitati paratam, gravi ſtudiorum jactura premunt abduntque. Vehementer enim abſurdum videtur, homines ut parum auri argentive inveniant, tantis impendiis tantisque periculis, ad ipſos pene inferos terræ viſcera perfodere: & hujusmodi theſauros tanto illis pretioſiores, quanto corpore præſtantior eſt animus, prorſus negligere, nec ulla veſtigatione dignos judicare. Midarum hic animus eſt, non Principum.* Et vero anno ſeculi hujus decimo quinto Bambergæ, Hectore Cotzavio Imperialis Eccleſiæ Decano Bibliothecam publicam recognoſcente ac transferente; inventa eſt a Johanne Horrione Societatis Jeſu Theologo prior pars libri XXXIII antea deſiderata; quæ Venetiis primum cum Antonii Quærengii notulis, ac deinde Paderbornæ multo correctior anno 1617 prodiit. Præterea membranam palmulæ, qua pila luditur, a ſphæriſterii magiſtro injunctam, deperditorum quippiam Livii continentem, ſe vidiſſe Doujatio narravit Johannes Capellanus, Vir celeberrimus. In Regis etiam Hiſpaniarum Scorialenſi bibliotheca nondum in vulgus editos quosdam Livii libros haberi vulgo fertur. Conſtantinopoli vero in Turcarum Imperatoris regia integrum Livium extare, ex Imperatorum Græcorum bibliothecis, quas inſtructiſſimas fuiſſe nemo ignorat, ſuperſtitem, jam olim Petrus Vallius (Pietro della Valle) Epiſtolarum exotericarum Partis primæ ſeptima narravit: adjiciens,

eum Codicem quinque millibus ducatonis Magnum Hetruriæ Ducem aliquando redimere voluisse; Galliarum etiam Regis Legatum Sansium, e gente Harlæa, decem millibus eundem animose licitum esse, ac citra dubium grandi hac æris summa istum obtinuisse a bibliothecæ in palatio Imperatoris Turcici custode, si is invenire Codicem istum potuisset, quem disjectum ferebat, cum exhiberi sibi eundem Legatus cuperet. Quo ipso tamen vanitas narrationis hujus manifesta & fides sublesta redditur. Ut adeo quæ nuper modo percrebuit fama de Livio integro, a Bassa quodam Regi Galliæ pro immensa vi auri quam postulaverat oblato, eodem loco habenda sit: nec magis e Græcia ab oriente is sperandus sit, quam a Septentrione ex insulis Hebridibus & Orchadibus; quarum in una, *Hiona* dicta, a Fergusio Scotorum regulo, Alarici Gothorum Regis comite, cum Roma diriperetur, inde avectas & eo perlatas reliquas Titi Livii Decades superesse, Paulo Jovio in Descriptione istarum Insularum p. 77 non omnino vanum & irritum fuit visum; qui *certa istarum Decadum e tenebris erutarum exempla ad Franciscum Galliæ Regem a Scotis transmissa* relatum se accepisse ibidem commemorat. Neque ad Franciscum olim, neque hodie ad Ludovicum quicquam eorum pervenisse, nova hæc Doujatii editio monstrat: qui grandes quas ætatis injuria hominumque incuria Livio invexere lacunas, nulla repertorum modo Codicum ope, a quibus destitutus erat, sed *Freinshemii* solius ingenii felicitate & doctrinæ copia, qua is, quicquid Livio perierat, in multis aliis veterum Historicorum libris varie dispersum eruerat, collegerat & contexuerat, explendas putavit. Nam quæ doctissimus Vir Holmiæ anno 1649 minori forma ediderat Livianæ *Decadis secundæ supplementa*, Serenissimæ Sueciæ Reginæ nuncupata; in cujus Academia Upsaliensi Eloquentiæ & Politices Professorium munus tum gerebat, ab eadem postea Holmiam ad Bibliothecarii & Historiographi functionem evocatus; reliquarum item, *quintæ* dimidiatæ, *sextæ*, *septimæ*, *octavæ*, *nonæ*, & prioris partis *decimæ* Decadum supplementa Argentorati anno 1654, & iterum 1662 excusa, ita recudi curavit Doujatius, ut secundam Decadem a Freinshemio scriptam primæ Livianæ in *primo* novæ hujus editionis Tomo subjecerit: quinque vero, quas diximus, reliquas Decadas Freinshemii studio elaboratas, & jam antea editas, cum in locum, ubi Liviana deperdita sunt, reposuerit, & *quarto* Tomo incluse-

cluserit; iis, quæ nondum editæ extabant, ex Freinshemiana hæreditate redemtis, dimidiatæ *decimæ* & integrarum *undecimæ, duodecimæ, decimæ tertiæ,* & *decimæ quartæ* Decadum supplementis in *quintum* Tomum dispositis & nunc primum evulgatis: adjectis margini sectionem in capita notantibus numeris, argumentorum item summariis, & indicatis Auctorum locis, ex quibus, quæ narrat, depromsit Freinshemius. Ut adeo centum & quinque Livii libros deperditos Freinshemio suppletos debeamus; Doujatio autem acceptum ferendum sit, quod postremi eorum quadraginta & quinque, qui ab annis bene multis in obscuro delituerant, nunc eruditorum manibus volvantur. Ipsius etiam industriæ lacunas *sub initium libri XLI* ejusque *sub finem capitum 18, 19, & 20; libri XLIII post caput 3, & in fine libri; libri XLIV sub finem capitum 30, 32, 34, 35, 40, & extremo eodem libro; libri XLV sub finem capitis 14, 21, & 39,* adhuc extantes, quas Freinshemius supplere neglexerat, ipse autem Tomo III, p. 731. seqq. restitutas exhibet, expletas debemus: ejusque beneficio integritatem Livio redditam, & in unum corpus redactum hunc totum Scriptorem literario Orbi gratulamur.

HISTOIRE DU REGNE DE MAHOMET II Empereur des Turcs par le Sieur Guillet;

sive

Historia Regni Mahometis II Turcorum Imperatoris, G. Guilleti: Tomi duo,

Parisiis, 1681. in 12.

DE rebus Turcorum optandum esset, ut Turci scriberent: non tam ad explendam curiositatem nostram, quam ut aliqua ferocissimæ gentis ad literas propensio, mitigandorum morum spem faceret. Hæc enim ex cultura ingeniorum concipi potest, quod exemplis aliarum nationum apparet, quæ feritatem non prius mutarunt, quam studiis humanioribus emollirentur. Sed manet Turcis antiqua barbaries, ut spreta literatura, unice armis, & premendis dura servitute populis incumbant. Inde est quod nullam memoriæ ad posteros, aut exteros,

per

per literarum monumenta propagandæ, curam habeat gens cætero-quin superbissima; sive factorum conscia, & præsentibus contenta, sive hanc operam nobis, ut otiosis, relinquens, ut ipsi prædicatores acceptorum damnorum simus, scribamusque non modo de victoriis illorum, sed & de nostris vitiis & erroribus, quibus non minus aucta est res Turcica, quam sua virtute. Justus ergo vindex Deus, per annos fere mille, truculentos istos hostes continuis successibus in populum Christianum, religionis nomen jactantem, vim deserentem, armavit & fovit, & nunc quoque ad fines nostros minitantes & insultantes perduxit, ut metuendum sit, eadem nos passuros esse, qui eadem cum majoribus nostris peccamus. Certe comparato cum nostris temporibus illo Christianorum statu, qui fuit ante annos hos ducentos, aut paulo plures, ovum ovo vix similius reperiemus. Constabit id ex Auctore hoc Gallo, qui tempestive ad interrumpendum lethargum nostrum, ex scriptoribus illius ætatis historiam *Mahometis secundi* composuit, duobusque non magnis tomis complexus est: stylo, quantum de lingua peregrina judicare valemus, eleganti, commodo ordine, sententiis opportunis. Divisit opusculum in libros VII. Incipit ab ortu Mahometis hujus, qui incidit in annum Chr. 1430; finit anno 1481, quo flagellum hoc Asiæ atque Europæ, in medio rapinarum cursu, fato suo succubuit: Eo qvidem ipso tempore, cum occupata per suos Hydrunte Calabriæ urbe, Italiæ excidium intentaret, tanto tunc terrore repletæ, ut Pontifex Romanus alteram sedis translationem in Avenionem meditaretur. Infremuit autem moriens Tyrannus, eripi se destinatis, idque in inscriptione sepulchri testatum relinquere voluit, tacitis omnibus, quæ per annos triginta, felici scelere, perpetraverat, hoc tantum questus: *Constitueram Rhodum expugnare, & superbam Italiam* Nihil illi erat, *duo Imperia*, Cæsarei nominis axiomate decorata, *Regna duodecim, Urbes* alicujus nominis *ducentas*, interque eas *Constantinopolin* & *Trapezuntem*, coercuisse aut subjugasse. Sed hæc facili negotio, & jucunda lectione peti possunt ex ipso auctore, qui non facundiæ tantum, sed & eruditionis non vulgaris, & peritiæ militaris specimina dedit. In additionibus vero Tomo secundo adjectis, Lectoribus ad intelligendas phrases de re bellica & nautica, commendat tractatum suum: *De artibus viri militaris, aut Dictionarium Equestre. Des Arts de L'homme d'Espee, ou du dictionnaire du Gentilhomme.*

HISTOIRE

HISTOIRE DU CALVINISME PAR MONsieur Maimbourg.

sive

Historia Calvinismi Ludovici Maimburgii.

Parisiis, 1682. in 12.

PRimus est hic liber, quem Auctor edidit, postquam titulum *Societatis Jesu*, quo usus in aliis scriptis suis fuerat, deposuit: unde nata ipsi Præfationis ad Lectorem occasio, qua & libros quosdam suos Pontificia censura notatos, & seipsum jussu *Innocentii* XI, ex Societate (cujus membrum per 55 annos fuerit) ejectum commemorat. Queritur autem, quod non potuerit, sæpe licet obsecrans, eam impetrare gratiam (quæ tamen ne *Luthero* quidem denegata fuerit) ut sibi indicaretur, quid peccasset. Applicat sibi inde dictum Apostoli: *Nihil mihi conscius sum.* Examinasse se ait Conciones, quas per annos fere triginta, *Lutetiæ* præsertim habuerit, & quæ, postquam a concionando desiisset, per annos decem aut duodecim scripserit. Provocat ad Sermones, ad Epistolas, ad Tractatus breves de controversiis, & ad Libros Historicos, omnia typis vulgata, quod semper locutus sit, & scripserit ad normam Ecclesiæ Romanæ & legum Regni inviolabilium, quodque auctoritatem *S. Sedis* & *Pontificis* extulerit, quantum per *Evangelium, Concilia*, & *Patres* licuerit: vixisse etiam se honeste & moribus inculpatis. Subjungit tamen ex eodem Apostolo: *Sed non in hoc justificatus sum.* Esse nempe Sanctissimo Patri majus & penetrantius lumen, etiam quando non pronunciat ex Cathedra, quam sibi. Potuisse illum perspicere, quæ Auctor non viderit, & quoniam ita placeret Pontifici, velle se reum esse, etiamsi nesciat causam, & credere, quod in præsens expediat, impositam pœnam a se subiri. Regem quidem pro justitia & bonitate perpetua patrocinium sibi præstitisse, quia non fuisset indicatum (ut promissum fuerit) quid peccasset, ideoque impedivisse Decreti executionem ultra annum, ita ut in ordine Jesuitico ut antea remanserit. Constituisse se vero tandem, obedire plenissime Pontifici, & paci seipsum sacrificare, ut Jesuitas gravi molestia liberaret, seque in quietem

affereret. Venia itaque ipsius Regis paruisse se Decreto Præpositi generalis Jesuitarum hac formula concepto: *Obsequentes jussui & mandato S. S. D. N. Innocentii XI, Patrem Ludovicum Maimburgium ex Societate nostra dimittimus & pro dimisso ab omnibus habendum esse declaramus.* Cum igitur jam jussu Pontificis & permissione Regis Jesuita amplius non sit, futurum se profitetur, quem esse Rex velit, eique majori quam unquam zelo & libertate serviturum. In dedicatione vero ad Regem, omissis Panegyricis, quibus alii invictam vim armorum & prolatos justo titulo, ut ait, ad Rhenum usque Regni terminos, concessamque Europæ, incomparabili moderatione successuum, pacem, splendide & facunde prosecuti sint; majus aliquid & immortalitate dignius ad gloriam Regis præstiturum se esse existimat: *Calvinismum* nempe describendo, id est, omnium quos Gallia unquam habuerit, hostium sævissimum & terribilissimum, qui olim furiis & impietate *Protestantium* extrema bellorum civilium mala patriæ intulerit. Hunc vero jam inermem, dejectum, humilem ad pedes Regis jacere, imo ad nihilum fere redactum & agonizantem deprehendi. Quod quomodo Rex obtinuerit, non hic tantum, sed in fine libri pluribus exequitur. Debere autem plurimum Ecclesiam Gallicanam & Clerum Franciæ, alio etiam nomine, incomparabili pietati Regis, qui precibus illius in negotio *Regalium* plus, quam olim ipse *Ludovicus Sanctus* indulserit, utut hic ingenti zelo Ecclesiæ commodis favisset, & ejus jura & libertatem mascule defendisset.

Opus ipsum libros sex complectitur, quorum *primi* Exordium memorabile est. Scribit enim Auctor, se post editam *Lutheranismi* historiam (de qua cum tempus Actorum nostrorum præcurrat, hic nihil annotamus) demonstraturum esse, quemadmodum hæresis illa funesta fœcunditate aliam perniciosiorem produxerit, quæ antequam armis, ut hodie, exueretur, plus mali *Galliæ*, quam illa, utut furiosa, *Germaniæ* intulerit. Omnem enim rabiem, quam rebellio, perfidia, avaritia, impietas, crudelitas, desperatio, aliique affectus turbulentissimi & sævissimi, sceleratissimis priorum seculorum hominibus inspiraverint, tempore avorum & patrum per Calvinismum eo fine fuisse exercitam, ut ferro & igne in ruinis religionis & Politiæ stabiliretur. Monumenta igitur superba hæreseos hujus in historia esse, *quatuor* magna & ordinata prælia, *ducentos aut trecentos* conflictus cruentissimos, plerasque

ex

ex pulcherrimis urbibus captas, direptas, eversas: diruta templa; statuas Sanctorum capitibus truncatas; sepulchra Regum violata; exteras copias in Regnum invectas; Reipublicæ speciem in Monarchia extructam, & plusquam *decies centena Gallorum millia*, incognita causa, variis & horrendis tormentis enecata. Ex qua Auctoris propositione (quam instituti memores referimus, non examinamus) de sequentibus totoque libri stylo judicium fieri potest. Habetur autem libro hoc primo narratio rerum ab anno 1520 usque ad annum 1543 gestarum, primaque Calvinismi tum in Helvetia, tum in Francia, regnante Francisco I, origo recensetur. Ubi ut alia taceamus, cum *Johannis Calvini Noviodunensis* vitam Auctor describit, *Luthero* doctrina inferiorem eum fuisse asserit, stylo elegantiorem. Dogmata prope omnia, præterquam de S. Eucharistia, ex Luthero hausisse. Utrumque multum debere *Waldo, Wiclefo, Husso*. Peccasse Calvinum gravius & imprudentius in eo, quod religioni *omnem ornatum, succum, & unctionem*, ut loquitur detraxerit, & eam in sceleti formam redegerit; rejectis omnibus, quæ per sensus recepta, mentem hominum a visibilibus ad Deum invisibilem elevare possunt; Idque jam ipsos Calvinianos factum nolle.

Librum II ab Historia executionis truculentæ adversus Merindolienses, Valdensium reliquias, anno 1545 peractæ, & ab aliis, etiam Catholicis ejus temporis Scriptoribus improbatæ, (qua fatente Auctore, 3000 hominum omnis sexus & ætatis ferro, igne & tormentis enecata fuerunt, sexcenti validiores in nexum ad remigia triremium dati: exustis 900 domibus) auspicatur, culpam in miseros fere totam, aut aliqua ex parte in militum licentiam transferens, executores vero excusans, eoque a Thuano & Duplexio, quibus dicam scribit, dissentiens. Pertexit postea historiam increscentis sub *Henrico* II & *Francisco* II Calvinismi, ad annum usque 1560; quo *Catharina Medicæa* Regis mater ad Regni gubernacula admota est, recensetque qua ratione, cum Regina *Navarro* & *Condæo* Regii sanguinis Principibus Calvinismum professis, & *Coliniis* fratribus, potentibus ejus sectæ viris indulgeret nimium; majus robur malum hoc acceperit.

Lib. III facta ad res Scoticas digressione, quomodo natus in illo Regno Calvinismus fuerit, commemorat; ubi cum ad miserandum

 Mariæ

Mariæ Stuartæ Scotiæ Reginæ, quam mire extollit, obitum Historiam deduxisset, ex nuper edito libro rerum Belgicarum *Auberii Maurerii* repetit, Gallicos Legatos, qui pro liberanda Maria apud Elisabetham publice intercesserint, clandestinis suggestionibus mortem ejus suasisse. Inde in Galliam regressus pergit exponere, quomodo Regina a *Condæo* & *Colinio*, *Admiralio* seu Maris Præfecto, etiam ipso *Anna Momorantio* (quem *Connestabilem* vocant) Catholico licet, inducta, cum *Antonio Navarræ Rege* gubernationem Regni partita fuerit, tanta eum Hugonotorum elatione, ut in arce ipsa regia Fontisbellaquea conciones suas habuerint; Montlucio etiam, Episcopo, hæresin prædicante. Porro de Triumvirali fœdere inter Ducem Guisium, Annam Mommorantium, & Jacobum Santandreanum Mareschallum inito, ac Hugonotis opposito: de Edicto mense Julio anno 1561 ex sententia Parlamenti contra Hugonotas promulgato, sed conniventia Magistratuum, & Cancellarii inprimis Hospitalii eluso: de Colloquio Poissiacensi Reginæ auspiciis instituto, sed re infecta abrupto, non sine invectivis in Theodorum Bezam, uberius disserit; libroque finito additamentum annectit, p. 263, ubi de rebus Scoticis & Anglicis egerat, inserendum; conciliationem *Ecclesiæ Anglicanæ* cum *Romana*, tum ex argumentis aliis, tum ex declaratione seu professione fidei, a *Ducis Eboracensis* uxore primi matrimonii, paulo ante mortem anno 1670 edita, quam Gallico sermone exhibet, ominatus.

Libro IV exhibet gesta ab anno 1562 ad 1564; cumque de novo Edicto d. 17 Jan. anno 1562 in Hugonotarum gratiam condito; Navarri Regis ad Catholicos transitu; Reginæ in alendis factionibus subdolo studio disseruisset: sensim ad civilium Galliæ bellorum Historiam, quorum culpam omnem in novum Protestantium Evangelium conjicit, progressus, occupatum a Condæo Hugonotarum ductore Aurelium; Rothomagum, in cujus obsidio Rex Navarræ ex vulnere obiit, a Catholicis obsessum, captum & crudeliter direptum; pugnam Drocensem; obsidionem Aurelii, in qua Dux Guisius a sicario, quem ab Admiralio Colinio immissum statuit Auctor, trucidatus occubuit; primamque pacem Edicto Martii anno 1563 compositam, sed a Pontifice Romano summe improbatam enarrat; ac sub libri calcem Calvini, anno 1564 extincti, elogia vituperiaque fusius prosequitur.

Libro V novorum motuum occasiones, & eventum ad annum usque

usque 1569 exponit, & quomodo Regina Hugonotis olim addicta, ad Catholicorum partes palam nunc transierit, ac habitis cum Legato Pontificio in urbe Avenionensi, & Bajonæ postea cum Duce Albano colloquiis, Hugonotas in suspicionem conspirationis adversus se initæ adduxerit, recenset; ad Belgicorum etiam motuum Historiam digressus. Inde tentatam a Condæo Metim: irritos judicioque Auctoris impios Condæi & Colinii de Rege cum tota familia intercipienda ad Meldas conatus: circumsessam a Condæo Lutetiam, præliumque ad suburbia, quo Conestabilis Mommorantius cecidit, victoria tamen penes Catholicos fuit, commissum: suppetias Condæo ex Germania a Friderico III Electore Palatino submissas: collectum contra pro Rege a Johanne Guilhelmo Saxone (quem male filium Augusti Saxoniæ Ducis vocat, cum filius fuerit Johannis Friderici Electoratu a Carolo V exuti, Serenissimæ Familiæ Vinariensis progenitor) equitatum; pacem inde anno 1568, metuente Rege, ne exercitus a Joh. Guilhelmo Saxone adductus ad Hugonotas transiret, cum Hugonotis initam, sed eodem anno, quod Rupella præsidium Regium admittere Condæi & Colinii patrocinio subnixa abnueret, abruptam: prælium denique anno 1569 ad Carnacum commissum, quo Princeps Condæus, cum captivum se jam dedidisset, non excusando facinore occisus est, uberius enarrat.

Libro VI refertur instauratio belli, duce Colinio, post mortem Condæi facta, adjuto iterum copiis Germanorum a Friderico Palatino submissis: Obsidio *Pictavii* frustra ab eo tentata: Clades deinde Protestantium ingens ad *Montconturium*, mense Octobri anno 1569 secuta; qua non obstante, Regina mater pacem cum illis denuo iniit mense Augusto anno 1570, nec minus illis, ut Auctor tradit, indulsit, quam si victores fuissent. Non enim tantum libertas exercitii religionis extensa est ad plura loca, sed & urbes munitæ quatuor, inter quas *Rupella*, pro securitate traditæ. Fatetur tamen Scriptor, non bona fide versatam esse in hoc negotio Reginam, sed id egisse, ut Protestantes aut eorum proceres per insidias opprimeret, idque anno 1572 in famosa illa *Parisiensi laniena* effectui dedisse, instigato Rege filio, adversus Colinium inprimis, sed ita, ut crudelis impetus de perdendis simul omnibus, quem efferata mente Rex conceperat, impediri postea non posset. Culpat igitur hanc sævitiam, & concedit, cædem nocentium & innocentium pro-

miſcue toto fere Regno expreſſo Regis juſſu perpetratam, excuſari non poſſe. Commemorat etiam mortem *Johannæ Navarreæ*, Reginæ, quæ ad funeſtas illas filii Henrici, poſtea Galliæ Regis, hoc nomine Quarti, nuptias, Lutetiam venerat. Accidit autem illa ante lanienam, menſe Junio, non ſine ſuſpicione veneni, quam tamen Auctor, quantum poteſt, diluit: Nec laudibus ſummarum virtutum hanc Reginam fraudat, impacta tamen hæreſeos nota, quam fervente zelo & cum crudeli Catholicorum perſecutione profeſſa eſſet; cæterum fere ſola iis moribus, ut *bona Calviniana* dici potuerit; cum reliqui, excepto Colinio, qui eſſent, aut quid crederent, ignari, nullam religionis aut pietatis curam haberent. Quem eundem animum in Aula regia corruptiſſima, etiam Catholicis, nec aliam inter utrosque differentiam fuiſſe ſcribit, quam quod hi Miſſas, illi conciones frequentarent. Recenſet poſtea & ſumma laude extollit factum Epiſcopi *Lexovienſis* (*Liſieux*) *Johannis Hennuyeri*, qui cædem Proteſtantium, Præfecto regio mandatam, auctoritate & facundia ſua impedierit, eo cum ſucceſſu, ut hoc beneficio permoti hæretici illius loci, omnes ad Catholicam religionem ſponte redierint. Sed cum poſt annum 1572 multa ad noſtra tempora narranda ſupereſſent, & de Calviniſmo, i. e. doctrina ipſa parum, de Eccleſiarum illarum conſtitutione, & ritibus nihil plane, quod Lectores expectare potuiſſent, dictum eſſet; hic tamen ſubſiſtendum & reſpirandum ſibi eſſe ſtatuit Auctor, ſcopum ſuum uti videtur aſſecutus, quem ex *epilogo* operis, dedicationi & exordio reſpondente, non difficile eſt clarius intelligere.

Occaſione enim ab Epiſcopi hujus facto ſumta, Axioma & regulam extruit, *Etſi hæreticos ſummo jure fas ſit ſupplicio afficere, idque Calvinus exemplo Michaelis Serveti, Genevæ capite plexi, ipſe probaverit, nihil tamen effici iſto rigore.* Demonſtrat hoc ſecutorum temporum, poſt lanienam Pariſienſem, hiſtoria breviter relata. Proteſtantes nempe adeo irritatos fuiſſe, ut pacificationi nulli fiderent, ſed urbes Regni munitiſſimas occuparent, ſummaque cum pertinacia defenderent. Poſt Caroli IX mortem ſub *Henrico* III, quoniam alia remedia non viderentur ſupereſſe, *Ligam* illam ſive unionem, ſub prætextu religionis, ſed alio longe fine initam fuiſſe, cum ſummo rei Catholicæ detrimento: odioſam etiam exteris, Regique demum ipſi, qui ejus faſtidio compulſus

pulsus fuerit, ut Protestantium auxilia imploraret, exitiosam. Semper deinde victos fuisse Catholicos, auctam vero Protestantium securitatem & potentiam, donec ab Henrico IV serio licet ad Catholicam fidem converso, Nannetense edictum anno 1598 impetrarent. Rebellasse quidem postea, ex ingenio hæreseos, & a Ludovico XIII post expugnatam præsertim Rupellam, armis exutos, in eum recidisse statum, in quo non aliis quam sibi nocere possent; mansisse tamen errores altis radicibus nixos; atque sic constare, debilitari hæreticos posse, sed non hæresin, cujus vis subrui non nisi animarum conversione possit. Hanc igitur gloriam a Deo reservatam esse scribit *Ludovico Magno*, qui efficacioribus mediis, quam quæ per integrum seculum in Gallia adhibita fuerint, ita depresserit hanc sectam, ut jam debilis & languens, manifeste ad finem suum tendat. Tenuisse Regem medium inter rigorem & indulgentiam, egregieque temperasse justitiam & clementiam. Destruxisse primum templa, contra edicta ædificata. Prohibuisse cœtus in locis, quæ edictis non fuerint permissa. Abstulisse malis Catholicis libertatem transeundi ad Protestantes; his vero semel conversis, reditum ad pristinos errores. Obstetrices non nisi Catholicas ideo tolerare, ut infantes baptismo in casu necessitatis illarum ministerio servari possint, cum id negent suæ sectæ mulieribus Calviniani. Frustra hæc & injuste pro persecutionibus haberi. Neque enim dirui alia templa, quam quæ contra edicta fuerint extructa; sublata quidem esse tribunalia partita inter Protestantes & Catholicos, sed ob abusum. Nullis edictis permissum Catholicis, ut Calvinismum profiterentur, sed Hugonotis tantum eum jam professis concessam religionis libertatem. Et Edicta ipsa urgente necessitate temporum & ob certas causas condita fuisse, quibus cessantibus ipsa quoque expirent, & valere debere Hospitalii Cancellarii dictum, quo Edicta illius temporis, Protestantium gratia condita, defendebat; *Edicta nempe sive Leges temporibus accommodari debere, non tempora legibus*. Dein etiam contraventionibus plurimis meruisse Protestantes, concessionibus omnibus privari, sed Regem adeo benignum esse, ut etsi devictis omnibus qui contra summam ejus potentiam conjuraverant adversariis, non injungat tamen Protestantibus subditis suis, quod Principes ejus sectæ, Rege in omnibus longe inferiores, Catholicis in sua ditione faciunt, nempe ut exercitio publico

publico careant, quod Rex omni jure, per modum retorsionis facere possit. Quod si regeratur, tutius concedi libertatem religionis Protestantibus, quia non credunt, Pontifici jus esse Reges ob hæresin deponendi, id quod tamen Catholici doceant; responderi: Calvinianos in Reges Galliæ non semel conspirasse, ut constet exemplo conjurationis Ambosianæ, & quæ ad Meldorum oppidum tentata sint, itemque ex pactis inter Hugonotos & regni hostes pro tollenda Monarchia & erigenda Republ. initis. Deinde non credi in Gallia, Pontifici jus esse in Reges animadvertendi, aut subditos juramento fidelitatis absolvendi: Reges enim Galliæ protestari contra hæc asserta, ut probasse se dicit exemplo Caroli IX, apud Pium IV pro Regina Navarrea, ut libro IV dixerat, hæretica licet, quam ille excommunicatam ditione insuper exuere nitebatur, protestatione solenni intervenientis. Itaque Regis gratia fieri, quod Protestantes in locis assignatis religionis & disciplinæ suæ usum retineant, quamquam per edicta amplius non obligetur, cessante ratione & tempore. Agere igitur Regem justo quidem zelo, sed spiritu amoris, ut leniter ad religionem revocentur, quam majores eorum infeliciter deseruerint. Animari autem Regis industria Episcopos, ut probos & doctissimos Missionarios etiam in abditas Alpium valles ablegent: erogare insignes pecuniæ summas in conversos pauperes: legibus etiam conversionem promovere; cumulare resipiscentes gratia & beneficiis, sed omnem spem ad dignitates & munera obstinatis auferre. Hinc tanto cum successu immensam multitudinem quotidie hæresin abjurare: reliquos etiam, speciosioris prætextus causa, jam ipsos desiderare, ut secundum doctrinam Evangelii, *compellantur intrare*. Longe itaque plus præstitum esse statuit Regis lenitate & justitia, sine turbis & tumultu, quam omnium prædecessorum armis aut suppliciorum rigore. Concludit tandem sperandum esse, Deum labores Regios in pace non minus prosperaturum, quam in bello; futurumque, ut incendium Calvinismi, quod tantas Galliæ strages intulerit, & ex quo vix fumus supersit, brevi tempore prorsus extinguatur: Ut ita una lege sub una Monarchia Christianissimi Regis uniti, uno etiam vinculo fidei & veræ religionis connectantur. Hanc autem solummodo in Ecclesia Catholica Apostolica & Romana inveniri, in ovili Christi, sub pastore supremo, qui Ecclesiæ caput sit visibile, utpote S. Petri successor & Jesu Christi vicarius.

RE-

REMARQUES SUR L' HISTOIRE DU Calvinisme, de Monf. Maimbourg.
A la Haye, 1682.
sive
Notæ ad Maimburgii Historiam Calvinismi.
Hagæ Comitum, 1682. in 12.

AUctor nomen in titulo omissum, epistolæ nuncupatoriæ ad *Serenissimum Principem Arausionensem* subjunxit, *Rou.* Exorditur ab excusatione, quod ab amicis impulsus, non quidem refutationem (hanc enim ab optimo quodam inter Europæos scriptore susceptam esse,) sed notas margini libri Maimburgiani festinanter adscriptas, in publicum emittat. Præmittit monita tria generalia. (1.) Jesuitas nunquam sine certo scopo, inprimis vero ad commodum suæ Societatis, historias scribendas aggredi: itaque Maimburgium Stradæ & aliorum exemplo, de *Arianismo* scripsisse, ut occasionem haberet sub Arianorum persona *Jansenistas* exagitandi: de *Iconoclastis*, ut imaginum & reliquiarum cultum defenderet: de *decremento Imperii*, ut Regi applauderet, ob defensionem libertatum Ecclesiæ Gallicanæ: de *Lutheranismo*, ut traduceret sectam, quæ in Germania non minus nocuerit rei Pontificiæ, quam *Reformati* in Gallia. Itaque historiam Calvinismi non alia causa compositam, quam ut Gallis Catholicis implacabile odium adversus Reformatos inspiraretur, quod eos insensibiliter moveret, ad aliquid audendum *laniena Parisiensi* simile, cujus culpa Regi ejusve Consilio imputari non posset, sed in furorem populi rejici. Tales autem fines ab historia abesse debere, quam liberam & affectibus purgatam esse deceat, ideoque hanc fide non dignam, sed suspectam pronunciat. (2.) Hausisse Auctorem mala fide, quæ tradit, ex infectis fontibus, rariusque & illubentius allegare *Thuanum*, *Mezerajum* aliosque scriptores æstimatos, quam alios valde mediocris auctoritatis, tum apertos Protestantium hostes, malisque moribus, quam librorum laude, celebriores. (3.) Nimis esse præoccupatum, neque ullam materiam sine fervore tractare, quod nemini placere possit, qui æquitatem & modestiam amet. Probari hoc ait *verbis Pag. I. lib. 1.* ita ut in scenam procedat flammas oculis, ore maledicta

 gerens,

gerens, declamator, non historicus; libellum accusatorium, non historiam scribens. Sic ergo Protestantes plerumque non aliis epithetis insignire, quam *sceleratorum, extreme impudentium, pestilentium, furiarum infernalium, bestiarum &c.* Se itaque nescire, qua ratione liber hic, ut rumor sit, in aula Regia & alibi tantopere placeat, cum non aliud sit, quam pura Satyra, & Rhapsodia ex tabernarum vilibus chartis concinnata, innumeris etiam Soloecismis in Grammaticam linguæ Gallicæ peccans, non varians cum judicio materias, non forma magni ingenii effectus exhibens, sed styli impetu & bile tumens, qui nihil habeat deficati & placituri. Hoc modo progressus fit ad annotationes, quas, ut apparet, Auctor verbis Maimburgii adscripsit, non multis tamen locis, ita ut quaternionibus novem totus liber absolvatur. Ex quo quædam subjungimus aliquo respectu cæteris notabiliora, de quibus tamen judicium merito suspendimus.

Pag. 13. ubi Maimburgius statuerat cogendos esse, qui Ecclesiæ contraria docent, ad recantandos errores: dignum hoc dogma esse, ait, Jesuita, idque observari extorquendo revocationes hoc ipso tempore ab illis, quos *relapsos* vocant, atque ita tractatum putat fuisse *Theodorum Maimburgium*, Historici gentilem, qui bis Catholicus, nunc demum in Britanniam confugerit, secunda vice reformatam religionem cum securitate professurus.

Pag. 21. Lutherum Calvino ideo præferri a Maimburgio ait, quia in Gallia versatur; aliter facturo, si inter Lutheranos in Germania viveret, tunc enim inventurum, quo Calvinismum emolliret. *Pag. 27. 28.* fateri videtur, se non esse Theologum, ideoque declinat disputationem de Eucharistia. *Pag. 37. & seqq.* dum rejicit imputationem, quasi cantus Musicus, quo in Psalmis Reformati utuntur, mollis sit; & effœminatus, & contrarium demonstrare aggreditur, vehementer taxat adversarios, qui hymnis sacris melodias profanas ex trivio, tabernis & scenis desumtas, ridicule & cum scandalo accommodaverint: Provocans ad *librum Canticorum* approbantibus Theologis & cum privilegio Regis, a *Florentino Lamberto* impressum. *Pag. 44,* ubi Maimburgius Calvino abjudicat facultatem mittendi Doctores seu pastores, laudat Auctor *defensionem reformationis a Claudio* (celebri Reformatorum ministro) *editam*, qua contrarium sit demonstratum. *Pag. 51. & seqq.* magni viri illustrisque & excellentis auctoris elogio mactat *scriptorem anony-*

anonymum tractatus *Gallici*, cui titulus est: *Les derniers efforts de l' innocence affligée: Ultimi conatus afflictæ innocentiæ.*

Pag. 61. scribit convinci posse Jesuitas, quod mortem Angliæ Regis Caroli procuraverint. *Pag. 65*, cum *Maimburgius* ex *Maurierio* retulisset, *Mariæ Stuartæ* necem clandestinis Gallici legati suggestionibus promotam fuisse, Auctor integrum *Maurierii* locum inserit, ex quo Maimburgius causam istius supplicii allegare supersederit, continuas nempe *Mariæ* adversus *Elisabetham* molitiones.

Pag. 98 & seqq. defendit *Theodorum Bezam*, quem Maimburgius ob Epigramma Latinum juvenile, lasciviæ & fœdi criminis insimulat, & elogium Bezæ a Pasquierio & Thuano Scriptoribus Catholicis datum opponit. *Pag. 118* acriter insurgit in stylum Maimburgii Gallicum, neque plures paginas libri ejus, quam errores esse ait, sive in dictione, sive in constructione & puritate; itaque veram credi posse famam, quod ob tales defectus, prædicationem in templis omiserit, & ineptiæ ejus deberi, quod jam per annos decem, tot historias scripserit. *Pag. 194* ad Epilogum Maimburgii, in quo Regis consilia de opprimenda hæresi extollit, regerit Auctor: magnis virtutibus Regis summa deberi encomia, Protestantes tamen ideo non cæcutire in perspiciendis perniciosis consiliis eorum, qui puritatem regiæ prudentiæ corrumpant, ejusque gloriam apud exteros & posteritatem æterna inficiant macula. Hos crudeles Protestantium hostes, *nempe Jesuitas*, non minus ipsi Regi metuendos esse, neque alia causa per tot annos ad eversionem Protestantium laborare, quam ut Regem demum ipsum subvertant, cum aliter scopum suum, *universalis Monarchiæ*, obtinere nequeant. Jam quidem Regi blandiri, quod potentia ejus ad stabiliendam suam opus habeant, at quando fornicem ædificii sui, ultimo cæmento inserto, concluserint, subducturos esse tigilla. Interim vereri eos, ne Rex pro sagacitate sua hæc eorum molimina deprehendat, & quæ olim adversus Regum vitam attentaverint, ad animum revocet, jugumque potentiæ Jesuiticæ, jam satis extensæ, excutiat. Protestantes vero solos esse, qui obstacula progressibus illorum opponant, conspirationes perfidas ebuccinent, & tanquam *Argi* multoculi secretas machinationes revelent, pro Rege vero fidelibusque ejus ministris excubent: desiderare itaque lupos, ut canes ab ovili removeantur. Denique nihil quidem Rege æquius & benignius

nignius esse, & injustissime ideo agere, qui eum ad diversa contra naturam suam incitent: se tamen clementiam & justitiam nominare non posse, si homines non quidem ferri, & tormentorum bellicorum vi & strepitu, attamen occultis & languidis modis enecentur, neque mitiorem mortem esse, si quis fame, vel anni spatio languens extinguatur, quam si ferro intra horæ quadrantem expediatur. Maimburgium quidem dicere, destrui templa usurpata, sed cum omnia non sint usurpata, ille tamen speret, omnia destructum iri, fieri id jure non posse. Nulla etiam æquitate libertatem conscientiæ & religionis subditis a principe adimi: quid fieret Catholicis, si dominum Turcam haberent? Nihil durius esse, quam quod fœminis parturientibus Egyptiaco more injungatur. Tribunalia, dimidia ex parte Protestantibus assignata, non alio fine sublata esse, quam ut injustitia plenarie exerceatur. Tandem dignitates & munera denegari fidelibus, & offerri apostatis; exemplo spiritus, qui tentationes suas dolosa mundanæ gloriæ & opulentiæ promissione incrustat. Subnectit alia, ut ostendat vane jactari a Maimburgio, sibique ipsi contradicenti, cum scribit, magnam nihilominus libertatem Protestantibus relictam esse. Marillacorum atque Pellissoniorum nomen, historiæ Regiæ parum olim honorificum futurum existimat Auctor, qui distributis pecuniis ad religionem homines inducant; Apostolos enim auro & argento vacuos, mundum convertisse.

NOTÆ AC ANIMADVERSIONES IN CÆSARINI FURSTENERII Tractatum de Jure Suprematus ac Legationis Principum Germaniæ.

Coloniæ Allobrogum, 1682. in 8.

Cum ante annos aliquot pax Noviomagi inter Cæsarem, Hispanos & Batavos, aliosque Confœderatos ex una; & Gallos Suecosque ex altera parte, interveniente potissimum Magnæ Britanniæ Rege, cuderetur, in limine statim lis mota fuit a Gallo Lotharingiæ Duci de titulis & jure mittendi legatos primi ordinis, dum in literis Salvi Conductus Ministros

nistros ipsius ad pacis negotium ituros, non Legatorum, sed Deputatorum saltem nomine dignatus erat. Ægro hoc animo ferens Lotharingius, mox, Neoburgico & Luneburgo-Brunsuicensibus Ducibus in partes tractis, effecit, ut ad intercessiones Fœderati Belgii Ordinum, Galli tandem, se hac in re Imperatoris exemplum secuturos esse, responderint. Annuente igitur Cæsare, nec in dubium hoc Principum jus vocante, res omnis, invitis quantumlibet Gallis, qui Imperatorem cum Principibus hac in causa committi posse speraverant, ad mentem & sententiam Principum fuit composita, manentibus tantum de ceremoniarum paritate litigiis. Hæc calamum excitavit personati cujusdam *Cesarini Furstenerii*, qui in tractatu de Suprematu & Jure Legationis Principum Germaniæ 1678 edito totus in eo occupatur, ut ex fundamento competentis Germaniæ Principibus Suprematus, (quem a Superioritate territoriali ita distinguit, ut hanc unice in summo cogendi seu coercendi jure consistere, & tantum a simplici coercendi facultate differre dicat, quantum in legibus Romanis vis publica a privata differt: illum vero ex amplo territorio & tali potentia, qua quis exercitum extra fines ducere, & armis, fœderibus, legationibus ac cæteris Juris Gentium functionibus aliquid momenti ad rerum Europæ generalium summam conferre possit, mensuret) non solum jus mittendi legatos charactere repræsentatitio vestitos, sed eorum quoque legatis ipsis easdem ceremonias, quæ Electorum & Italiæ Principum Legatis exhiberi solent, *Excellentiæ* nempe *titulum, visitationem novissime advenientis, & locum potiorem visitantis apud visitatum*, prolixe vindicet. Hujus igitur Furstenerii tractatum κτ̀ πόδα sequitur Notarum Auctor, quarum summa hæc est: (1) rejicit Suprematus vocabulum, tanquam novum & ens merum rationis, p. 11. nec (2) admittit differentiam essentialem inter Superioritatem territorialem & Suprematum, cum per accidens saltem fiat, quo minus aliquis ob regionis aut virium tenuitatem momentum æque magnum ad publica Gentium negotia possit adferre; imo esse periniquum, jus a vi & potentia metiri, p. 14 & 25. neque (3) Suprematus vocem eo sensu, qui Gallico *La Souveraineté* respondeat, Germaniæ Principibus tribui posse, cum hoc Superioritatem ab omni subjectione & fide homagii liberam involvat, Status autem & Germaniæ Principes singuli & reali & personali obligatione subjiciantur Imperio, p. 18, 25, 48 & 56.

48 & 56. Hinc passim concluditur, quod, everso sic fundamento, corruant simul ipsi imposita, nempe Principibus Germaniæ vi Suprematus Legatos primi ordinis mittendi jus non esse, neque adeo legatis ipsis easdem ceremonias, quibus Electorum & Principum Italiæ Legatos excipere solent exteri, deberi p. 14, quia hi non virtute Suprematus vel Superioritatis territorialis, sed usu & consensu Gentium possessione vel quasi Juris mittendi legatos primariæ dignitatis gaudeant, qua cæteri Germaniæ Principes hactenus destituantur, p. 17, 19 & 26, neque omnes ceremoniarum regulæ ex potestate mittendi legatos fluant, p. 80. Quæ omnia fusius in his animadversionibus deducit Auctor, & cum ad rationes tum exempla a Furstenerio allata uberius respondet.

D. CHRISTIANI THOMASII LIPSIENSIS Annotationes Theorico-Practicæ in Celeberrimi JCti JOHANNIS STRAUCHII *Dissertationes Justinianeas.*

Francofurti & Lipsiæ, 1683. in 4.

QUid ad concinnandas has annotationes Auctorem compulerit, ipse in præfatione ad Lectorem eloquitur, in qua concisam nimis Strauchianarum Dissertationum brevitatem & enatam inde thesium obscuritatem accusat. Has tenebras igitur ut accensa face dispelleret, brevibus breves addidit explicationes, eosque, qui Strauchii mentem dilucidiorem reddant, Auctores, paucissimis allegavit, nonnunquam etiam in exponenda legum sententia tum ab ipso Strauchio, tum aliis quoque commentatoribus, quin volutatis inter se rationibus, ab omnium fere Doctorum opinionibus, in quibusdam secessum fecit. Quibus observantias Judiciorum Saxonicorum varias a Strauchio omissas utili perquam instituto adjunxit.

PHILIPPI ALBERTI Ortthens/ *CONSILIARII Pfedelbaco-Hoenloici Tractatus Juridico-Politicus de Regali Conducendi Jure.*

Norimbergæ, 1682. in 8.

Quem-

QUemadmodum laude sua nequaquam defraudandi sunt illi, qui cum aliis, tum præcipue Historiæ Germanicæ adminiculis probe suffulti, Jus Imperii nostri Publicum universale ad stateram legum domesticarum magis magisque examinare satagunt: ita non parcius encomium merentur, quotquot specialioribus ex eo materiis enixe illustrandis insumunt operam. Hos inter etiam Auctor præsentis libri est, qui quum, ipso se Judice, præter *Maulium*, *Ehrmannum*, & *Abasverum Fritschium*, huic ipsi doctrinæ pro ratione instituti vel levi brachio, vel minus sufficienter incumbentes, haud facile reperiret, qui de hoc Conducendi Jure data opera fuissent commentati, id sibi relictum putavit esse, ut ipse in hoc genere scriptionis locum vacuum primus occuparet. Quod quidem eo studio aggreditur, ut non modo Jus Conducendi in decem capitibus per quatuor causarum genera perspicue tradat, sed etiam occasione ejus de Regalibus, Jure territoriali, Præscriptione immemoriali, Fluminibus Publicis, Pace Publica, Pignorationibus, Jure Stapulæ, Salvo Conductu Criminali, Jure Protectionis, Asyli, Pacis Burgensis, Repressaliarum, quæ omnia in fronte libri exhibentur, disserat, & in his ipsis quæstiones varii quidem, sed ab instituto non plane dissimilis argumenti CXXI perquam utiles & jucundas, propositis ubique & affirmantium & negantium rationibus, non inconcinne resolvat. Quibus omnibus triplex, capitum nempe, quæstionum, & rerum index accedit.

LUDOVICI GUNTHERI MARTINI, J.U.D. Civitat. Annæbergensis Pro-Consulis & Syndici, Justiniani Institutionum Libri quatuor cum Annotationibus Theoretico-Practicis.

Dresdæ, 1682. in 12.

QUamvis ea sit bonorum Auctorum, qui textum Institutionum Juris Justinianei tam Theoretice quam Practice in usum cupidæ legum Juventutis certatim illustrarunt, copia & ubertas, ut ejus rei ne spicilegium quidem superesse cæteris videatur; nihilominus tamen eo tendit quorundam industria, ut novi Jurium tyrones ad evolvenda Imperatoris sacratissimi elementa novis subinde commentatiunculis excitentur.

tentur. Præſtitit hoc reapſe Auctor annotationum præſentium, quas, ut ipſe profitetur, perſpicua brevitate, relictis omnibus ſuperfluis, conſcripſit, iisque interpretationes legum a Doctoribus receptas & multo jam uſu Fori comprobatas inſeruit.

JOHANNIS SCHILTERI PRAXIS JURIS Romani circa Tutelas & Curas in Foro Germanico, ad Pandectarum libros XXVI & XXVII.

Jenæ, 1681. in 4.

INter Jura Gentium antiquiorum poſitiva, quorum uſus etiamnum ſat amplus cernitur, ceu luna inter minora ſidera facile effulget Romanum, quippe quod a ſapientiſſimis hominibus conditum, tanti moratiores plerique populi æſtimarunt, ut ad iſtud, in decidendis privatorum apprime controverſiis, ſi propriæ forſan leges & conſuetudines ſileant, veluti ad communem totius Europæ ἀνομίαν provocent tantum non univerſi. Nec tamen nulla fuit olim nec adhuc hodie eſt Teutonicarum legum auctoritas, quarum liberæ Germaniæ Gentes adeo tenaces fuerunt, ut per complura ſecula non ſolum Jus Romanum omne neſciverint, ſed ſuos quoque mores & inſtituta domeſtica, Francis ſibi decus Imperii vindicantibus, in ipſam Italiam attulerint. Etſi vero ſero admodum, ſeculo nempe poſt C. N. XV, Imperatoris Maximiliani I. auſpiciis Romanorum jura in Germaniæ noſtræ judicia Comitiali decreto fuerunt tandem admiſſa, cuivis tamen ditioni ſuarum legum ac conſuetudinum adhuc conſtat illibata ſanctitas, & eorum, qui νομοθεσίας jure in Germania gaudent, libero arbitrio relictum eſt, utrum velint iſtud, quod quidem ex inſtituto valet, in forum admittere, an vero rejicere, aliasque novas & contrarias illi leges ferre. Peccarunt hac in re non pauci Romani Juris Interpretes. Cum enim ab ævo Ottonis M. qui Reipublicæ Romanæ reliquias cum Italiæ regno, perpetuo & indiſſolubili nexu Germaniæ adjunxit, ſplendidus iſte Imperii Romanorum titulus ſenſim ſeſe ſucceſſu temporis patriæ noſtræ affricuiſſet, & Lothario II. imperante, Romana Themis quorundam privatæ ſortis hominum indu-

industria in Italia primitus resuscitata ac dein in Germaniæ oras traducta esset, factum inde, ut JCti, non tam ingenio, quam (quæ fuit temporum istorum infelicitas) solidiori cognitione Romanarum æque ac Germanicarum rerum historica, nec non Morali ac Civili Philosophia destituti, & antiquo Romanæ Majestatis fulgore fascinati, Jus Romanum, cui summo studio tum unice incumbebant, non modo in Germania, quæ pro veteris Imperii Romani lacinia falso ipsis habebatur, ad publica pariter & privata negotia, posthabitis legibus ac consuetudinibus propriis, accommodaverint, sed ad id etiam omnes in universum Respublicas tanquam ad Lydium lapidem examinarint. Utut autem hic error in Italia forte primo natus esse videatur; cum ipsis tamen Romanorum Juribus Alpium juga transiit, & rudioribus adhuc annis nostram Germaniæ Rempublicam non parum sæpius afflixit. Hinc multoties ejus Ordinum potestas male cum Præsidum aliorumque Romanorum Magistratuum vicaria ac temporali collata; hinc plena in Germaniam Monarchia Cæsarum asserta; quin omnis libertas avita, quæ semper Arsacis regno acrior fuit, vocata in dubium. Nec raro apud interpretes legas, hoc vel illud Jure Romano usitatum, mutato Imperii Statu, correctum esse, cum tamen quandoque id, quod correctum dicitur, longe prius in Germania obtinuerit, quam Jus Romanum pedem eo intulisset. Haud sinistro autem Germaniæ fato contigit, ut, efflorescente nostris temporibus Historiæ Germanicæ studio, & data in amplexum Jurisprudentiæ saniori morum ac civili Philosophia, crassos errores istos plerique exuerint, & Jura Romana cum Germanicis amico perquam connubio ita junxerint, ut suus quæque maneat honos, & tum publicus Germaniæ Status non ad Romanas, sed domesticas leges exactus, inconcussus perstet, tum lites subditorum pro re nata secundum utraque, quatenus recepta vel retenta sunt, in summis perinde ac aliis Iudiciis dirimantur. Quod quidem sicut alii non infeliciter hactenus docuerunt: ita in hoc genere omnino Roscium se exhibuit Excellentissimus *Schilterus*, qui illustris SECKENDORFII & celeberrimi *Strauchii* doctrinis probe innutritus, longe utilissimo instituto *Praxin Juris Romani in Foro Germanico* juxta ordinem Edicti Perpetui & Pandectarum sub schemate Exercitationum Theoretico-Practicarum exposuit. Confert in hac semper principia Juris & Consuetudinum Germaniæ cum Ro-

mani Iuris assertis, leges insigniores succincta [illegible] enucleat, nec, quod complures solenne habent, sola usus Forensis allegatione & Pragmaticorum auctoritate contentus est, sed & Praxeos, sicubi a Theoria abscedit, rationem, Iuriumque tam Provincialium quam Localium differentias, harumque causas, sedulo rimatur; adeoque Ius, quo utimur, quove salvis moribus patriis & cujusvis Reipublicæ statu uti possumus, observatis monitisque Practicis ita illustrat, ut huic præstantissimo operi, cujus partes hactenus, & eam quidem, quæ circa Tutelas & curas ad l. 26 & 27 Pandectarum occupatur, anno 1681 celeberrimus Auctor edidit, manum ultimam propediem admoveri Orbis literatus expectet.

JACOBI BERNOULLI COGITATIONES de Gravitate Ætheris.

Amstelodami, Anno 1683. in 8.

AEris nostri atmosphærici gravitatem multi recentiores Philosophi experimentis suis astruxerunt. Sed Iacobus Bernoullus ex Systemate Cometarum edito clarus, gravitatem hac Dissertatione asserere aggreditur etiam ætheri i. e. juxta scholam Cartesianam materiæ subtili, quæ globulorum secundi elementi nomine venit. Occasio scripti hæc ipso narrante fuit. Inciderat nuper in Cogitationes de Aeris gravitate D. Volderi, in quibus cum legisset, omnem motum ad duo genera vulgo revocari, pulsionem & attractionem, attractionem autem & ipsam pulsionem esse, plures motus qui attractionis speciem præ se ferre poterant examinavit, utrum per pulsionem explicari commode possint. Differendo igitur de natura pulsionis per digressionem disputat, virtutem clavi seu gubernaculi in navi non unice naturæ vectis tribui posse cum veteribus ac plerisque modernis, neque etiam Stephanum Gradium causam satis manifeste reddidisse; sed potissimam rationem virtutis, quæ gubernaculo ad gubernandos navium cursus inest, consistere in motu quodam laterali, quem in appicta figura explicat.

Hinc ad institutum suum reversus, attractiones magneticas & electricas (*prout Cartesius tradidit Part. 4. Princip. n. 133. seqq.*) attractionem

nem a Sole vaporum & exhalationum e terra (*in quo motu explicatio Cartesii satis jejuna sit cap. 2. de Meteor.*) attractionem olei in lampade, suctionem & respirationem, attractionem catenæ & tractionem cursus, attractionemque baculi per pulsionem fieri monstrat. Examinatis præcipuis attractionum generibus, credebat se in iis satis planam pulsionem reddidisse; verum consideranti attentius maximæ difficultates occurrerunt. Quem in finem ultimo exemplo de baculi attractione manu facta inhæret, inquiritque causam, quæ partes baculi cohærentes faciat, ut nulla possit moveri absque altera. Postquam ergo ostendisset, non cohærere partes cæmento aut glutine, non particulis ramosis figuram hamorum vel uncinulorum præ se ferentibus, non funiculo, (*quale Francisci Lini Angli fuit somnium*) non quiete, (*ut opinatus est Cartesius prolixe refutatus*) concludit cohæsionem partium baculi & ita in genere duri corporis adscribendam extrinseco alicui corpori comprimenti, & quidem aeri, cum præter ipsum nullum detur quod corpus durum immediate tangat & ambiat. Enimvero quoniam ille solus aer, qui v. g. in attractione baculi per motum brachii expellitur, & per circulum ad alterum baculi extremum defertur, baculum post manum pellere ejusque partes cohærentes facere non sufficit, necessaria consequentia inferendum, generalem totius atmosphæræ pressionem veram esse istius cohæsionis causam.

Cui assertioni stabiliendæ parallelismum instituit inter cohæsionem marmorum politorum & particularum insensibilium duri corporis. Ne quid vero assumat quod alii sensuum præjudiciis occupati vix largiuntur, consultum ducit dissertationis suæ orbitam tantisper deserere examinareque, an hæc aeris pressio seu gravitas extra dubium sit. Primum igitur & præcipuum, quod illi natales dedit, recenset celeberrimum illud experimentum Torricellianum, *quod etiam procedat, si loco Mercurii quicunque alius adhibeatur liquor, puta aqua.* In eo, uti juxta recentiorum doctrinam, in tubis suspensi liquores aeris pondere vel pressione sustentari videantur, exponit, eaque quæ huic explicationi possunt in contrarium objici, diluit. Maximam difficultatem reperit, quod cum pressio illa aeris externi artificiose arcetur & impeditur, ne in liquorem inclusum se exerat, liquor qui toto suo pondere repente deorsum ruere debebat, hæreat nihilominus in fistula. Hunc effectum

 virtu-

virtuti elasticæ aeris adscribi notat, quia minima portio aeris alicubi incarcerati vel inclusi in sustentandis aut pellendis liquoribus tantum possit, quantum totius atmosphæræ pondus; hanc tamen elaterii æquipollentiam cum atmosphæræ gravitate non sine limitatione intelligendam experimento monstrat.

Ut itaque rectius sentire discamus circa rem valde obscuram, operæ pretium æstimavit, notionem quam de hoc aeris elaterio haberet ipse, & quousque id extendendum sit, tradere. Hunc in finem altius repetens naturam & causas gravitatis in corporibus, duplicem motum a DEO mundo sublunari inditum docet, unum generalem, quo omnes hujus materiæ particulæ in eandem plagam circa commune aliquod centrum, Terræ videlicet, rapiantur: alterum peculiarem, quo unaquæque particula materiæ in omnes plagas infinitis modis moveatur; illum motum gravitatis, hunc elaterii non incommode appellari. Quanam autem ratione effectus gravitatis ex motu illo communi elici posset, ex sententia Cartesianorum deducit. *Postquam autem*, inquit, „porro, *Naturæ consulti viderunt, eum solum motum non sufficere salvandis omnibus, circa suspensionem liquorum phænomenis, quippe qui non explicat, quare suspensus hæreat in tubo liquor obturato vasculo, ubi totius tamen atmosphæræ gravitatio intercepta: hinc alium adhuc aeri peculiarem atque a motu gravitatis independentem adscripsere motum, quo aeris particulæ conatum quendam* (non communem aquæ aliisque fluidis crassioribus) *habeant sese expandendi, dilatandi, remotoque obstaculo majus occupandi spatium, quique conatus in aere incluso par sit sustentando tanto ponderi liquoris alicujus, quantum sustinere valeat gravitate sua tota Atmosphæræ moles.*

Hanc aeris vim elasticam cum fateantur omnes fere hydrostaticorum scriptores, miratur Bernoullus noster, paucos in naturam & causas illius penitius inquisivisse aut sollicitos fuisse, ut certas illi regulas præscriberent, atque omnes evolvendo casus aeris liberi, inclusi, condensati, rarefacti exponerent, quantum in singulis horum casuum effectum aer sortiri debeat. Ipsemet quoque causam elaterii sive conatus sese dilatandi in aeris particulis, quam alii aliam cogitant, determinare non audet, sed effectum elaterii hujus paulo distinctius contempla-

templatur. Et quia multis videtur comprehensu difficile, qua ratione pauxillum aeris etiam non compressi, ingentis atmosphæræ pressionem æquivalente pressione & actione efficaci repellere irritamque reddere valeat, hinc ad captum illorum se accommodaturus atque elaterium hocce mitigaturus, aliud quidpiam præterea in aere considerat, quod *Resistentiam* vocat *passivam*, & ita effectum soli hactenus elaterio tributum bipartitur, *partem* relinquendo *actioni elaterii*, *partem asserendo resistentiæ illi passivæ*, simulque monstrat, quo pacto idem sequi debeat effectus, omniaque allata experimenta non minus, sed forte intelligibilius solvi possint, etiamsi aer longe minori, quam vulgo creditur, elatere foret præditus, cætera vero mere passive se haberet, resistentia supplente elateris vicem. Annotat autem, per aeris resistentiam passivam se non tam intelligere qualitatem aliquam in ipso aere latitantem & a nostra cognitione remotam; quam defectum virtutis in liquore aerem premente, qui non satis habet virium ad aerem loco movendum vel condensandum. Illustrata hac aeris resistentia passiva exemplo duorum corporum se invicem prementium, nimirum duorum luctatorum vel duarum pilarum, leges seu regulas aliquas rationi & experientiis maxime Boylianis consonas, tum pro aeris elaterio, tum pro ejus resistentia passiva statuminat, exque iisdem ad experimenta, quæ ad aeris gravitatem impugnandam afferuntur, respondet, ostendendo omnia vel per elaterium aeris, vel per ejus resistentiam passivam, vel per utrumque commode posse explicari.

Quam suam digressionem finiens Auctor, non amplius dubitat asserere, eandem gravitatem quoque esse causam cohæsionis partium duri corporis. Hoc supposito, inter suspensionem liquorum & cohæsionem corpusculorum hanc instituit comparationem: Sicuti in tubo longiori $29\frac{1}{2}$ digitis argentum vivum descendit, ita etiam corpora dura v. g. partes baculi sive attracti sive suspensi debere disrumpi, cum pariter superarint pondus similis columnæ atmosphæricæ. Atqui hoc repugnat experientiæ, testanti ferramenta plurium perticarum prodigiosæque longitudinis catenis trahi aut suspendi, suspensa teneri multorum annorum decursu. Qui effectus cum a tantillo pondere cylindri atmosphærici, toties minori esse nequeat, concludendum erit, ætherem ipsum omnemque materiam subtiliorem longe supra

atmoſphæræ limites diffuſam aliqua quoque gravitate præditam eſſe, quæ juncta cum gravitate atmoſphæræ effectum producat, quem hæc ſola producere nequibat. Hanc ergo ætheris gravitatem probat *e natura & cauſis gravitatis* ſecundum ſcholam Carteſianam, *e deſcenſu liquorum in vaſis occluſis ex hypotheſi Carteſiana de preſſione materiæ cæleſtis.* Conceſſa itaque ætheris preſſione ſeu gravitate, rationem reddit, *ob quam partes baculi & catenæ longiſſimæ tam firmiter cohæreant,* difficultatesque removens ac quæſtiones ſolvens exponit, *cur liquores non ad infinitam altitudinem in tubis ſuſpenſi hæreant, licet præter atmoſphæram omnis materia ſubtilis gravitet; cur Embolus evacuatæ antliæ nonniſi centum plus minus libras ſuſtineat? cur mercurius repurgatus in ſex pedum altitudine hæreat*, ubi Roholtum notat; *cur preſſione ætheris durorum, non item liquidorum particulæ connectantur,* (qua occaſione de natura liquidi & duri, mollitie & lentore agens perſtringit Carteſium) *quare manus bacillum ligneum frangere poſſit, non clavum ferreum? cur manus facile clavum attrahat, ægre frangat ſeu inflectat?* cujus cauſam ex ſuis placitis Carteſiani non facile inveniant; *cur lignum conatu frangendi facto juxta lineam perpendicularem facile, in directum nequaquam frangatur?*

Atque ut diſtinctiſſime omnibus ſcrupulis ſatisfaciat, qui ex non plene intellectis Mechanicis Staticisve legibus ſuboriri poſſunt, ſupponit in corpore, quantumvis magno, nullas per ſe vires eſſe ad reſiſtendum; omnia autem corpora in ſingulis ſuis ſuperficiebus ambientibus ſeu hedris premi a totidem columnis aereoæthereis, conſideratque quo pacto diverſæ hæ preſſiones nos juvent impediantque in iis impellendis. Ea de cauſa nova quædam mechanica principia jaciens demonſtrat, *quid fiat ubi corpus elevatur perpendiculariter? cur majus corpus majorem pariat elevanti difficultatem? cur corpus facilius ad latus impellatur quam elevetur ſurſum? Quid fiat, ubi duo corpora complanata ſunt revellenda? quare corpus anguloſum difficilius moveatur ſphærico? cur corpora æquilibrata moveantur facillime, minus tamen facilius majori?*

Poſt hæc examen inſtituit inſigniorum experimentorum, quæ vel ad confirmationem gravitatis ethereæ, vel per eandem explicari commode poſſunt, quorum rationes hucusque vel obſcuræ, vel difficiles,

ciles, vel insufficientes fuerunt. *Primum experimentum* est duorum marmorum, quæ si exacte polita sunt sibique super imposita, adeo pertinaciter cohærere solent, ut a pondere etiam multo majori, quam est similis columnæ atmosphæricæ pondus, divelli nequeant; qui proinde effectus gravitati ætheris adscribendus. *Secundum experimentum* affert itidem duorum marmorum in evacuato recipiente cohærentium, ob non alterius quam ætheris pressionem evidentissimam; hic simul modum monstrat idem experimentum instituendi, ut nulla de aere id efficiente suspicio remaneat. *Tertium experimentum* est anomalia ascensus & descensus in Barometro, in quo nimirum Mercurius frigidissima aura notabiliter magis descendere aliquando conspicitur, quam alio tempore longe mitiori. Hujus non posse rationem proferre eos, qui aeris atmosphærici gravitatem unicam suspensionis liquorum causam profitentur, ait *Bernoullus*. Si enim propter aerem hyeme leviorem factum descendere Mercurium dicant, debebit semper aura existente frigidiuscula descendere; Si vero aer tempore hiemali gravior & densior fit, oportet tum Mercurium altius impelli in tubum: & tamen ipse frigidissimo tempore subsidit humilius. *Boyle* hanc varietatem occultis aeris mutationibus attribuit; causam manifestiorem Auctor noster istam affert: tempore frigidiori Mercurius in tubum assurgere deberet altius, propter majus Atmosphæræ pondus: idem tamen etiam debebit subsidere humilius, quod materia subtilis directius intrans tubum, minus perdat de motu suo, adeoque fortius Mercurium premat deorsum; utrum ergo assurgat vel subsidat, hoc dependet a sola prævalentia alterutrius pressionis. Nempe tum ascendet Mercurius, quando incrementum ponderis atmosphærici (quo Mercurius pellitur sursum) superat incrementum pressionis materiæ subtilis in tubo (qua premitur argentum deorsum) & vicissim tum descendet, cum incrementum prius exceditur a posteriori, quod fit maximo ingruente frigore, ubi globuli directius, quam alio tempore tepidiori tubum ingredientes, omnem fere suum motum & vim deprimendi retinent. Easdem anomalias locum habere in Thermometris *ex Robolto & Voldero* adducit, causam ante allatam ex suis principiis repetens. *Quartum experimentum* sistit duo hemisphæria evacuata sibi firmissime cohærentia, cujus phænomeni genuinam rationem rejectis aliorum explicationibus evolvit.

Ad

Ad finem Dissertationis demonstrationem phænomeni hydrostatici ab aliis neglectam, a *Roholto* male factam subjungit; *cur sc. in fistulis gracilioribus liquor internus semper sit nonnihil altior externo?* Ostenditque porro ex illius non comprehensa vera ratione vanam spem motus perpetui nonnullos concepisse; ex eadem autem intellecta constare, *cur vicissim in fistulis gracilioribus superficies Mercurii semper depressior sit superficie ejus extra fistulam; item cur superficies aquæ in fistulis sit concava, Mercurii convexa?* Insuper artificium detegit, *ex cognita sola fistulæ latitudine & altitudine inclusæ aquæ, quæ supra aquam stagnantem emixet, mensurandi particularum aerearum magnitudinem.*

Tandem repetitis generatim Dissertationis membris concludit: Ætheris sive Gravitatem sive Pressionem, sive arctam Compactionem aut Constipationem mavis, qua omni vacuo excluso partes quæ intime sibi junctæ hærent, incumbunt, & incumbendo premunt, sua opinione non tantum Mechanicæ legibus optime convenire, sed & cum mirabili hujus Universi structura necessario plane nexu illigatam esse, sine qua si esset mundus, solidissima quæque corpora dissipata conspicerentur, brachia nobis deciderent ex humeris, manus a brachiis, digiti a manibus, articuli a digitis &c. omniaque denique corpora scopæ forent dissolutæ.

Appendix Dissertationis explicatio Problematis prioris, quo Systemati Cometarum annexo quosdam offenderat.

Cæterum se primum de gravitate ætheris cogitasse, qua dura corpora cohærerent, *Bernoullus* noster putaverat. Sed cum bona pars Dissertationis sub prælo prodiisset, ab Amico monitus in *Malebrancii* sagacissimi Philosophi Scrutinio veritatis (*Recherche de la verité lib. 6. cap. 9.*) reperit eundem iisdem rationibus & exemplis gravitatem ætheri asseruisse. Non diffitetur antehac librum illum se perlustrasse fugitivo oculo, veruntamen non observasse se, saltim non meminisse, tale quid sibi ibi occurrisse: fortuitum ergo consensum dicens, non invidere laudem inventionis cupit Malebrancio.

CENO-

CENOTAPHIA PISANA CAJI ET LUCII Cæsarum, dissertationibus illustrata a Fr. Henrico Noris Veronensi, Augustiniano, Sereniss. Magni Ducis Etruriæ COSMI III Theologo & in Pisano Lyceo Historiæ Ecclesiasticæ Professore.

Venetiis apud Paulum Balleonium, A. 1681. in fol.

INscripta marmora, literatosque lapides, Deorum videlicet templa, aras, tabulas votivas, obeliscos, columnas, cipposque sepulchrales, quam optimos fidelissimosque antiquitatis omnis testes atque interpretes esse, nemo eruditorum temere abnuet. Itaque cum, relegata ad Garamantas barbarie, reflorescere in Italia Germaniaque bonæ literæ occepissent, Inscriptiones id genus magno studio & exquisita diligentia collectæ hinc inde, & ex tenebris, ad quas damnatæ videbantur, in publicam lucem sunt protractæ. E Germanis huic operæ insudarunt Conradus Peutingerus, Johannes Huttichius, Petrus Apianus, Bartholomæus Amantius, Michael Scrinius, Laurentius Schraderus, Nathan Chytræus, Franciscus Svvertius, Henricus Smetius, Marcus Velserus, &, qui unus instar omnium est, Janus Gruterus, quippe qui absolutissimum Inscriptionum opus sub initium seculi hujus edidit. Ex Italis, quorum patria fœcundissima quædam antiquitatum omnium mater est, Cyriacus Anconitanus, Jacobus Mazochius, Johannes Marcanova, Sebastianus Maccius, Johannes Zaratinus Castellinius, Cassianus a Puteo, Laurentius Pignorius, Jacobus Philippus Thomasinus, alii. Quandoquidem vero plurimæ Inscriptiones tam lectu quam intellectu sunt difficiles, vel quod corrosæ admodum sint, vel detruncatæ, Oedipis omnino fuit opus qui solverent hæc veluti ænigmata atque interpretarentur. Oedipos igitur hac in re egere, h. e. Inscriptiones a se aliisque collectas commentariis ac notis illustrarunt Bonaventura Castilionæus, Antonius Bosius, Sertorius de Ursatis, Octavius Boldonius, Humphridus Prideaux, &, qui vel principe inter hos loco constitui mereretur, Thomas Reinesius. Nec eximendus horum numero est Onuphrius Panvinius Veronensis. Hic enim florentis Reipublicæ Romanæ fastos post Sigonium ut conderet, non Imperatorum tantum numismata aliaque

plura antiquitatis cimelia perlustravit, sed & Lapidum Inscriptiones tota urbe atque Italia sparsas collegit. Et hic est ille Panvinius, quem uti sympatriotam agnoscit *Fr. Henricus Noris* (nam & ipse Veronensis est) ita imitandum quoque sibi in accurata rerum antiquarum pervestigatione proposuit. Est *Noris* equidem professione Theologus, Augustinianus quippe & in Academia Pisana, quæ Magno Hetruriæ Duce Patrono ac Nutritio gaudet, Historiæ Ecclesiasticæ Professor; quam spartam etiam se probe adornare, emissa in lucem, ut alia nunc taceamus, *Historia Pelagiana & dissertatione de Synodo V Oecumenica, in qua Origenis ac Theodori Mopsvesteni, Pelagiani erroris auctorum justa damnatio exponitur, & Aquilejense schisma describitur*, nec non *Vindiciis Augustinianis pro libris a S. Doctore contra Pelagianos ac Semipelagianos scriptis* (quæ omnia junctim edita sunt Patavii a. 1673, recusa deinde in Germania a. 1677) sat abunde testatum fecit. Sed hunc Theologum Pontificium rei antiquariæ atque nummariæ non minus, quam Panvinium, concivem suum, esse quam studiosissimum atque scientissimum, cum *duplex* ejus *dissertatio de duobus Diocletiani & Licinii nummis, cum auctario Chronologico de Votis Decennalibus* Patavii in fol. a. 1676 edita, cum *Cenotaphia* potissimum *Pisana Caji & Lucii Cæsarum* dissertationibus ab eo illustrata, & Venetiis a. 1681 in folio impressa, illustri admodum sunt documento. Nam in his non Historici tantum ac Chronologi obit partes, sed acerrimi quoque Critici atque Philologi, quemadmodum & ipse f. 63, se non tam historiam jam, quam Philologicos Commentarios scribere profitetur. Nimirum in hoc Volumine, quod & ipse titulus præ se fert, *Coloniæ Obsequentis Juliæ Pisanæ origo, vetusti Magistratus, Sacerdotum Collegia; Cæsaris utriusque vita, gesta & annuæ eorundem inferiæ exponuntur, & aurea utriusque Cenotaphii latinitas demonstratur.* Erant equidem hæc Cenotaphia jam tum, cum vix reperta in agro Pisano, & in pulcherrimo urbis illius cœmeterio collocata essent, a *Curtio Pichena* in Commentariis in lib. I Taciti scriptis publicata; imo abs *Ferdinando* quoque *Ughello* Tomo III Italiæ sacræ, ubi Pisanæ Ecclesiæ Archiepiscopi referuntur, inserta, sed mirum quantum deturpata & mendis undique scatentia. Ea itaque erroribus repurgatis nitori pristino restituit Norisius, nec æri tantum insculpta in

Ope-

Operis frontiſpicio exhibuit, ſed & diſſertationibus longe eruditiſſimis, addo, & prolixiſſimis, elucidavit.

In Diſſertatione prima, quæ VI capitibus abſolvitur, Auctor agit *de Piſanæ Coloniæ antiquitate, ejusque vetuſtis magiſtratibus & Sacerdotum Collegiis*. Ac *I* quidem *Capite* originem Piſarum deducit a Piſæis, antiqua Peloponneſi gente, qui Trojanorum profugorum ſpoliis onuſti, & victrice claſſe in Hetruriæ littora delati, prima Piſanæ urbis fundamenta jecerint. Addit poſtmodo, Romanis cum Liguribus in agro Piſano commiſſa fuiſſe prælia, Piſasque ea tandem tempeſtate, qua Pyrrhus in Italiam venerit, Romanorum dominio ſe ſubmiſiſſe. Liguribus tandem, qui Piſanos valde infeſtarant, a P. R. debellatis, atque in longinquas terras abire juſſis, Coloniam Latinam Piſas, ſic ipſis Piſanis poſtulantibus, ductam, Piſanosque jus civitatis Romanæ indeptos, tribuique Galeriæ (nam Romæ 35 tribus erant) fuiſſe accenſitos; Piſis etiam Prætores, Pro-Prætores, Conſules, legionesque ipſas, durantibus per LXXX annos bellis Liguſticis hiemare conſueviſſe. *Cap. II*, præmiſſo de Coloniis militaribus, quas Sylla, poſtque illum Julius Cæſar ad continendam in poteſtate Italiam invexerat, diſcurſu, ad Coloniam militarem Piſanam accedit, & cur *Juliæ*, cur item *Obſequentis* nomen tulerit, luculenter oſtendit. *Julia* autem dicta vel a Julio Cæſare eſt, vel, ut Noris autumat, ab Auguſto, qui & ipſe Cajus Julius Cæſar Octavianus audierit; a quo & iterum Coloniam Piſas fuiſſe deductam conjicit, quod magna veterum colonorum pars abſorpta bellis civilibus fuerit. *Obſequens* autem eo quod, cæteris urbibus colonos invite ſuſcipientibus, Piſani ſpontanea liberalitate domos & agros victori gentium populo, quo liberati ab hoſtibus vicinis fuerant, tradidiſſent. *Cap. III* Piſanæ coloniæ Magiſtratus ex vetuſtis Inſcriptionibus producuntur (nam & horum in Lucii Cæſaris Cenotaphio injicitur mentio) Duumviri videlicet, quibus faſces duo conceſſi erant cum lictoribus, Quæſtores, qui vectigalia, portoria, tributa, decimas fructuum frugumque, omnes denique publicos reditus P. R. curabant, inque ærarium Romanum deferebant; Ædiles item ac Decem-primi vel Decuriones, qui idem in Coloniis erant, quod Romæ Senatores, unde & Senatores non raro ſunt appellati. *Cap. IV* antiqui Coloniæ Piſanæ Sacerdotes ſeu Flamines Auguſtales exhibentur (nam in Cenotaphio *Statulenus Flamen*

P 2 *Augu-*

Augustalis nominatur) Augustales illi sic dicti ab Augusto, cui adhuc vivo uti templum Augusteum, ita Sacerdotes quoque a Pisanis erant consecrati; quemadmodum & Julio Cæsari adhuc superstiti M. Antonius, teste Cicerone in II Philippica, *Flamen Dialis* fuerat designatus. Hi *Flamines Augustales* non confundendi cum *Sodalibus Augustalibus*, quorum Collegium ex XXV post Augusti fata abs Tiberio componebatur. Flamines præterea alii municipales, alii provinciales, alii etiam perpetui erant, alii temporarii, ut liquido a Noris ex vetustis Inscriptionibus demonstratur. *Cap. V* Pontificatus veterum Romanorum exponitur; Statulenus siquidem non *Flamen* tantum *Augustalis*, sed & *Pontifex minor publicorum P. R. sacrorum* in Cenotaphio Cajano appellatur. Scilicet & Majores & Minores erant Pontifices. Majores numero erant XV, e quibus Pontifex maximus legi suevit; minorum, qui speciale collegium constituebant, numerus est incompertus. Commodum hic Pontifices XV Ciceroni in Orat. de domo sua nominatos ordine percenset Illustrator omnes, eorumque tum familias, tum dignitates, res gestas atque fortunam operose exponit. Ad Pontificem postea minorem Statulenum reversus, de Diis municipalibus, quos ante jus civitatis Romanæ urbes illarumque cives coluerant, disserit, distinguensque Pontifices perpetuos a temporariis suam de *Pontificibus Quinquennalibus* sententiam annectit. *Cap. VI* Quia autem præter Pontifices, & *Augures* ad templa dedicanda, Comitia Decurionum habenda, aliaque more Romano, præmissis auspiciis, facienda in Coloniis constituebantur, de illis quoque dicere quippiam Panvinius Virbius voluit. Et hi ipsi erant *Sodales Augustales*, quos a *Flaminibus Augustalibus* discriminandos esse jam dictum. Nimirum uti Pisani honoris causa Augusti adhuc superstitis sacerdotem, quem Flaminem Augustalem dixere, vocaverant, ita Tiberius, ejusque exemplo plerique in urbe Sodales Augustales, qui consecrati post mortem Augusti tanquam Numinis sacra peragerent, constituebant. Ex his sex primi nominati *Seviri Augustales*, Magistri item *Augustales*, cumque numerus eorum in Coloniis ac municipiis excresceret, in *Seniorum* ac *Juniorum* Collegium distinguebantur, quibus omnibus Seviri illi præerant.

In Dissertatione II *Caji & Lucii Cæsarum*, quorum honori dedicata erant *Pisana Cenotaphia*, *vita & res gestæ* capitibus XVIII *exponuntur:*

tur. Itaque *Cap. I* agitur de Patris M. Agrippæ Vipsaniæ tum natalibus obscuris (nullis enim majorum imaginibus erat inclutus, imo gentis plebejæ atque ignobilis) tum matrimoniis ejus illustrissimis, rebusque gestis longe maximis; de Caji item & Lucii nativitate, illorumque ex Vipsaniis in Julios & Cæsares transitu per adoptionem Augusti facto, nec non educatione, cui præter Verrium Flaccum Augustus ipse fuit moderatus. *Cap. II* de novo matrimonio, quod Julia post extinctum in Campania Agrippam, editumque in lucem Agrippam Posthumum cum privigno Augusti Tiberio, sic volente patre, iniit; dein de Caji primis militiæ sub vitrico Tiberio adversus Germanos misso rudimentis, & fascibus consularibus ei vix annos XIV nato, inusitato hactenus exemplo, collatis. *Cap. III* de titulo *Principum Juventutis*, qui & Cajo & Lucio fuit datus, deque Tiberii, cum Tribunitiam potestatem abs Augusto accepisset, in Insulam Rhodum secessu, & probabili hujus causa. *Cap. IV* de Toga virili a Cajo induta, Romanisque circa eam rem ceremoniis, de anno togæ sumptæ, & de congiario ab Augusto die virilis togæ a Cajo sumptæ dato. *Cap. V* de Pontificatu Caji, ubi occasione nummi cujusdam universus Sacerdotum Romanorum habitus, insignia & officia exponuntur, Pontificum nempe, Augurum, Quindecim-virorum atque Epulonum. *VI* de Herodis, cui regnum Judææ a P. R. delatum tum erat, regimine, deque mirifica Iosephi, Iudaici Historici, cum annalibus Romanorum congruentia. *VII* de honore Augurum, qui & Lucio Cæsari fuerat collatus, ut & de patronis Coloniarum & Urbium, qui ex præpotentibus civibus Romanis legebantur. Nam & Lucius Iuliæ Pisanæ Obsequentis patrocinium susceperat a Pisanis exoratum. *VIII* de titulo *Patris patriæ* Augusto Imperatori dato, de templi Martis ultoris dedicatione, de Naumachiis ab Augusto exhibitis, & filia Julia ob adulteria in Insulam Pandatariam relegata, *IX* de Armeniæ & Arabiæ tumultu (qua occasione de Regibus Armeniæ disseritur) & expeditione ad reprimendum illum instituta. Nam Cajus Cæsar Dux huic bello destinatus, eique tanquam rector juventæ M. Lollius adjunctus una cum Marco Censorino, Cneo Domitio, & Sejano. *X* de templo Jani ab Augusto ter clauso (ubi obiter, quo anno Ovidius natus, & quo tempore in exilium abierit, disquiritur) deque Tiberii Rhodo Samum tum navigantis cum Cajo in Asiam tendente congressu.

 XI de

XI de Romanis in Oriente provinciis, ad quas cum extraordinario Imperio Cajus Cæsar tum mittebatur, & Regibus ac Dynastis Asiaticis, qui tanquam amici sociique P. R. advenientem eas in regiones Cajum Augusti filium quæsitissimis honoribus exceperunt. *XII* de Caji in Arabiam expeditione; ad quam feliciter obeundam cum Juba, Rex Mauritaniæ, libros Geographicos ad Cajum scripsisset, ὡς ἐν παρέργῳ de Juba aliisque Mauritaniæ & Numidiæ Regibus differitur. *XIII* de Consulatu Romano a Cajo in Syria inito, ejusque Collega consulari L. Æmilio Paulo, deque hujus & uxoris Juliæ, quæ neptis Augusti & Caji soror erat, miserabili exitu. *XIV* de Caji Cæsaris cum filio Phraatis, Parthorum Regis, colloquio, paceque inter Romanos & Parthos sancita; de Tiberii Romam reditu, de Lucio in Hispaniam misso, deque Æmiliæ Lepidæ, quæ sponsa destinata ei fuerat, Patre. *XV* de morte Lucii Cæsaris, deque Inferiis annuis seu honoribus parentalibus abs Pisanis eidem decretis. *XVI* de Sulpitio Quirino aliisque præsidibus Syriæ, de Augusti in Asiam itinere, ejusdemque Romam reditu, & ludis Actiacis post hunc institutis. Hic prolixum illud de præsidibus Syriæ parergon inseritur, eo quod plurimos circa illos errores historicos chronologicosque Auctor deprehenderat. Enumerat itaque antecessores Sulpitii Quirini omnes, nec hos tantum, sed & successores, quia & Montacutius eos ad Hierosolymæ usque excidium percensuerat. Fuerunt autem secundum Auctorem Syriæ Præsides isti, & hoc ordine: Sextus Cæsar, Q. Cornificius, L. Statius Murcus, P. Cornelius Dolabella, L. Cassius, L. Decidius Saxa, P. Ventidius Bassus, C. Sosius, L. Munatius Plancus, L. Calpurnius Bibulus, Q. Didius, Varro, M. Tullius Ciceronis filius, M. Agrippa Vipsanius, M. Titius, C. Sentius Saturninus, P. Quintilius Varus, P. Sulpitius Quirinius, Q. Cæcilius Silanus Creticus, Cn. Pompejus Piso, L. Pomponius Flaccus, Tiberius, L. Vitellius, P. Petronius, C. Cassius Longinus, T. Numidius sive Ventidicus Quadratus, Domitius Corbulo, Cincius, C. Sestius Gallus & P. Licinius Mucianus. Hi Syriæ fuere Præsides ab A. U. 707 usque ad A. U. 822, quo Syria omnis, ut ait Tacitus, a Vespasiani sacramento fuit. Se e diverticulo cum Autore redeamus in orbitam. *Cap. XVII* agitur de felici Caji in Armeniam ingressu, atque infelici ex ea regressu. Tumultibus enim in Arabia compositis Parthos ad petendam pacem adigebat Cajus, Armeniisque

que acie victis novum illis Regem Anobarzanem, Tigrane ejecto, imponebat: sed cum in obsidione Artageræ a præfecto Urbis vulneraretur per insidias, valere incipiebat pessime, cumque in Italiam reverteretur ab Augusto revocatus, in Lycia princeps summo Imperio destinatus moriebatur. Annus itaque & dies, quo obiit, h. l. excutitur. Si illustratori nostro habenda fides, Cajus Cæsar mortuus est d. XXI Febr. A. U. 756, & ante ipsum Lucius Cæsar d. XX. Augusti A. U. 755. *Cap. XVIII* de luctu Augusti, de Agrippa Posthumo, Cæsarum fratre, & Tiberio ab eo adoptato, de Basilica Caji & Lucii, deque porticu a Livia in honorem eorundem extructa, de Caji Cæsaris ossibus cineribusque Romam deportatis & nemore sub nomine Cæsarum conserto, agitur.

In Dissertatione III *Inferiæ Cajo & Lucio Cæsaribus a Colonia Pisana decretæ IX Capitibus explicantur.* Nam in his Cenotaphiis ritus veterum Romanorum funebres tam fuse ac dilucide describuntur, ut vel hoc nomine inter præcipua P. R. monumenta reponenda esse videantur. Noris eos tantum hic ritus exponit, qui in Tabula Lucii Pisana recitantur, ac *I* capite agit de vestibus lugentium atris atque albis; *II* de templis Deorum ac thermis in luctu clausis; *III* de diebus atris apud Romanos geminaque Christianorum circa dies superstitione, de diebus item Ægyptiacis in Calendario (quod post Hervvartum & Bucherium Lambecius notis illustravit) vetusto annotatis, & de Ludis Circensibus ac Scenicis; *IV* de cadaveribus extra urbem concrematis atque aris sepulcralibus; *V* de Inferiis seu victimis crematis ac libamentis funebribus; *VI* de tempore nocturno lugubribus sacris destinato, de die, quo annuatim Cæsaribus est parentatum, de cereis & facibus in funere accendi solitis; *VII* de cinctu Gabino sacris operantium, & de pyra seu rogo; *VIII* de statuis & columnis in honorem illustrium virorum positis, iisque equestribus & pedestribus, quales Cajo præ Lucio fuere decretæ, & *IX* de lege Ælia Sentia, quandoquidem in Cenotaphio Cajano & Sexti Ælii Cati tanquam Consulis id temporis Romani fit mentio.

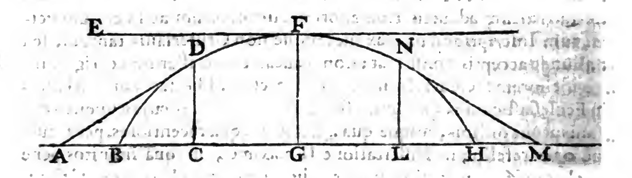
In Dissertatione IV *Latinitas & Orthographia utriusque Tabulæ Pisanæ a Viri clarissimi censura defenditur.* Intelligit autem Fr. Noris Octavium Boldonum, Episcopum Theanensem, qui in libro II Epigraphicæ duplicem Latinitatis facit ætatem; aliam videlicet auream Romæ, aliam in Coloniis Romanis deteriorem, inque his Inscriptionibus

nibus, quamvis aureo ſeculo eas natas eſſe non abnuat, impuræ Latinitatis apparere veſtigia contendit. Auctor itaque, poſteaquam in diſſertationibus antecedaneis Hiſtorici, Chronologi, Philologique partes non infeliciter eſt tuitus, Grammaticum ex profeſſo nunc agit, ſeque in hac quoque palæſtra Roſcium probe exercitatum repræſentat. Ac *I* capite non inficetur, latinitatem puram aliquid limi ex diverſis Romanorum coloniis attraxiſſe; Lapides tamen Romano Imperio florente inſcriptos longe certiores teſtes cenſendos eſſe dicit, quam vetuſtiſſima quæque volumina, tot indoctis librariorum manibus defœdata; in quibus tamen in codices referendis peccari non minus, quam in libris exſcribendis ob exſcriptorum vel inſcitiam, vel negligentiam poſſit; quale quid & Cenotaphiis Piſanis obtigiſſe ex *Curtio Pichena & Ferdinando Ughello*, qui ea mendoſiſſima publicaverant, oſtendit. Cap. II auream utriusque Cenotaphii latinitatem vindicat, tum ex Lapidibus, quos vocat, eruditis, tum ex celebratiſſimo illo Codice Virgiliano, qui in Laurentiana Florentiæ Bibliotheca hodiedum ſancte aſſervatur. Eſt enim codex Romana majori litera exaratus, ac tantæ, ſic cenſente Nicolao Heinſio, qui & noviſſimam Virgilii editionem ad ejus faciem reformavit, vetuſtatis, ut parem per univerſam Europam nullum habeat; certe mille ducentorum circiter annorum antiquus, & Lucas Holſtenius ut autumat (qui per aliquot menſes in Bibliotheca Medicea habitavit, judiciumque poſtea de nobilioribus ejus MStis tulit) circa Valentis & Theodoſii tempora ſcriptus, & deinceps a Turcio Rufo Aproniano Aſterio, qui Romæ conſulatum cum præſidio A. C. 494 Theodorico in Italia regnante geſſit, (nam & ejus familia hac occaſione a Noris evolvitur,) emendatus. In eodem capite & ſubſequis voces harum Inſcriptionum impuræ latinitatis Boldono incuſatas defendit Noris maſcule, armis non aliunde, quam ex antiquitate Romana, & Codice, quem diximus, Virgiliano ſumtis. Cum enim Boldonus dicendum fuiſſe contenderet *Maximus* pro *Maxſimus*, *cæterum* pro *ceterum*, *quotannis* pro *quodannis*, *atque* pro *adque*, *præerunt* pro *prærunt*, *Imperii* pro *Imperi*, *ultra extremos fines* pro *ultra extremas finis*, *devictis* pro *devicteis*, *vulneribus* pro *volneribus*, *acervus* pro *acervos*, *ſimillimum* pro *ſimillumum*, *obiit* pro *obit*, *neve* pro *nive*, *ſpoliis* pro *ſpoleis*, *Cai* pro *Gai*, *Gabino* pro *Cabino*, *legitime* pro *legitume*, *in perpetuum* pro *in perpetuom*

petuom &c. hæc omnia Fr. Noris amice conspirare cum aureæ latinitatis scriptione ex antiquissimis Romanorum Inscriptionibus Scriptoribusque contra Boldonum adstruit. In cap. tandem VI & ultimo non *orthographiam* tantum, sed & *phrases* Cenotaphiorum horum manu quasi asserit, subque finem *de accentibus* quoque, qui & ipsi in utraque tabula visuntur, aliquid adnotat, eosque non recenti quadam consuetudine, quod multi Eruditorum existimant, sed jam olim imperante Augusto, ipsaque adeo ætate Latinitatis aurea apponi consuevisse, tum ex his ipsis Inscriptionibus, tum ex priscis Grammaticis demonstrat. De cætero uti in hac ultima dissertatione, ita in antegressis quoque Auctor asserta sua tum adductis Romanorum Historicorum ac Poetarum verbis, tum Inscriptionibus, maxime, iisque non Gruterianis tantum, sed & aliunde acceptis confirmat; non paucas etiam illarum corrigit, inque meliorem faciem reformat. Eadem etiam libertate, qua in Historia Ecclesiastica aliisque libris fuit usus, scriptores cujuscunque religionis atque ordinis, eosque qua anteriores, qua recentiores, per totum hoc opus refellit; in Dissertatione II maxime, in qua infinitos pene prochronismos, metachronismos, aliosque errores Virorum maximorum ac celeberrimorum detegit ac confutat. Non refellit autem tantum, sed justis subinde laudibus scriptores allegatos exornat. Nec absque gratæ mentis indicio pulcherrimisque encomiis eos nominat, qui ex cimeliarchis suis tum numismata tum Inscriptiones aliaque antiquitatis rudera lustranda ipsi suppeditarunt, Christinam inprimis Reginam, Principemque Serenissimum suum COSMUM III, ac præter hos Julium Justinianum D. Marci apud Venetos Procuratorem, Johannem Maurocenum, ad eandem dignitatem evectum, Dominicum Theapolum Patritium Venetum, Carolum Patinum Equitem & Professorem Patavinum, Carcavium nummariæ antiquitatis apud Regem Galliæ custodem ac Bibliothecarium, Cæsarem Leopoldum Auximam, Johannem Petrum Bellerium, Josephum Magnavacam, Antonium Magliabecum, Johannem Lazara, Apollonium Bassetum, Jacobum Sponium, alios. Annexus est in fine *Index rerum notabilium*.

NOVA METHODUS DETERMINANDI Maxima & Minima, Auctore D. T.

QUia quidam ex Amicis, cum viderunt Methodum meam Tangentium, quam in Actorum horum mense Decembri superioris anni p. 391, sqq. communicavi, apprime desiderarunt scire, qua ratione hinc determinare valeam maxima & minima, aut num hoc forte eadem Methodo non possit præstari: hic quædam, quo horum petito satisfiat, aperire constitui.

Notandum itaque *primo*, quod determinatio Maximorum aut Minimorum nihil aliud sit, quam determinatio specialis casus circa Tangentes Curvarum. Quod ut facile capias, exemplo illustrabo. Sit quæcunque indeterminata BC=X, quæ determinare debet maximum aliquod; litera *a* denotet datam aliquam lineam BH; maximum quod determinari debet, sit $aax^3 - 2ax^4 + x^5$; hoc maximum repræsentetur per lineam FG, quæ ponatur æqualis y; erit itaque $aax^3 - 2ax^4 + x^5 = y^5$, quæ utique æquatio curvæ alicujus naturam ope duarum indeterminatarum exprimit. Jam vero, ut maximum hoc inveniatur, nihil aliud opus, quam ut hujus Curvæ BDFH maxima ordinatim applicatarum determinetur; hæc autem cum sit linea FG, ubi Curva hæc tangitur a linea EF parallela axi BH, nihil aliud opus, quam quærere Tangentem hujus Curvæ BDFH, in quovis puncto generaliter, atque tunc omnes speciales casus quoque determinati erunt, & per consequens etiam hic ipse, ubi linea EF seu Tangens parallela est axi. Sit itaque in præsenti exemplo AB=t, juxta regulam quam exhibui de Tangentibus, erit $t = \frac{2aax^3 - 2ax^4}{3aaxx - 8ax^3 + 5x^4}$

Notan-

Notandum *secundo*, prout facile perspicuum, quod si Tangens EF est parallela axi, denominator hujus fractionis æqualis est *o* seu nihilo. Unde habebitur $3aa - 8ax + 5xx = 0$, æquatio, ope cujus quantitas x & proinde maximum determinatur.

Notandum *tertio*, quod pro eadem quantitate BG determinanda, si maximum aliquod detur, semper alia adhuc æquatio possit inveniri, quærendo Tangentem ab altera parte hujus Curvæ. Cum vero sic duæ Æquationes habeantur eandem incognitam includentes, non difficile erit rerum harum peritis determinare id quod quæritur. Sic ponendo $LH = Z$, erit maximum $a^3zz - 3aaz^3 + 3az^4 - z^5 = y^5$; hinc juxta regulam meam de Tangentibus erit $HM = \frac{3a^3zz - 6aaz^3 + 3az^4.}{2a^3z - 9aazz + 12az - 5z^4.}$

Unde jam juxta annotationem secundam denominator hujus fractionis $2a3 - 9azz + 12azz - 5z^4$ æqualis *o*, in qua æquatione si restituatur loco z quantitas ipsi æqualis $a - x$, obtinetur $-3axx + 5x^3$ seu $x = \frac{3a}{5}$ æquatio secunda, ope cujus longitudo BG invenitur.

Atque sic fundamentum aperui, unde tam expedita methodus maxima & minima determinandi derivatur, ac hactenus ullam videre mihi licuit, quæque talis:

Sit BH data aliqua æqualis a, cujus respectu maximum aut minimum aliquod quæritur: ponatur $BG = x$ & $GH = z$, jam

Primo erit $z = a - x$.

2. formetur maximum ope quantitatis z, ita ut x non ingrediatur compositionem hanc. Sitj autem exempli gratia maximum illud $a^3z^5 - 3aaz^6 + 3az^7 - z^8$, in qua quantitate termino, ubi z duas obtinet dimensiones, præfigatur binarius; ubi 3 habet, ternarius; ubi vero quatuor, quaternarius, atque sic porro semper exponens potestatis z eidem termino præfigatur: totum vero aggregatum sic proveniens adæquetur nihilo: erit itaque in præsenti exemplo $5a^3z^5 - 18aaz^6 + 21az^7 - 8z^8 = 0$, seu $3a^3 - 18aaz + 21azz - 8z^3 = 0$.

3. In hac ultima æquatione restituatur $z = a - x$ & invenietur simplicissima æquatio pro quantitate x, quæ maximum seu minimum desideratum determinat; veluti in præsenti exemplo, si in æquatione $3a^3 - 18aaz + 21azz - 8z^3 = 0$ restituatur $z = a - x$, invenietur $x = \frac{3a}{8}$, ope cu-

 jus

jus maximum desideratum utique determinatum est. Spero itaque me hisce, qui tale quid a me rogarunt, abunde satisfecisse. Ubi ex occasione moneo, quod in editione Methodi meæ de Tangentibus Curvarum in articulo tertio p. Actorum anno 1682 quædam false sint impressa, verba nimirum hæc: *Transposita vero y cum signo—omnes termini ponantur æquales nihilo seu o.* Debet enim esse: *Si vero maxima potestas quantitatis y penitus absit, omnes termini ponantur æquales nihilo seu o.* Itidem in articulo penultimo, ubi dicitur, *ac assumatur æqualis*, debet poni, *assumatur A D æqualis.*

NOVA INVENTIO TUBI, PROMTI USUS & sumtus minimi, quantumcunque grandibus conspiciliorum vitris adhibendis, cœlum terramque versus, inserviens: scripto ad Dominum Borellum, Regiæ scientiarum Academiæ, transmisso delineata. 1682.

Ex Gallico in Latinum translata, ex Diario Eruditor. Parisiensi XXIX. 14. Dec. 1682.

Die 18 nuperi Novembris *Dominus Borellus* Academiæ Regiæ Tractatum communicavit, quem antegresso mense Septembri acceperat, cum titulo; *Telescopium Catadioptricum & Diacatoptricum, sive descriptio aliquot machinarum, ad faciliorem Telescopiorum usum accommodatarum,* Autore Domino *Bossat* Tolosano, Diœceseos Rivensis incola.

Cum longiora Telescopia præstantioris etiam sint effectus: eadem e vitris majoribus construendi ratio vel mille mediis quæsita est. Simul ac vero ad longitudines insigniores perventum est, deprehensæ etiam sunt difficultates, quæ in tractatione tuborum 80 vel centum pedalium, ut nihil se incurvent, & prout res exigat, quaquaversum moveri possint, erigendorum, se objiciunt.

Has difficultates Celeberrimus observationibus suis astronomicis Dominus *Hevelius* in Machina sua cœlesti, ubi constructionem exhibet grandiorum tuborum, conatus est tollere: at cum in omnibus speculationibus suis, tubo mobili ex communi usu assuevisset; illi in debito situ retinendo, tot funibus & trochleis opus habuit, ut longe difficillimum

mum videatur, per hoc omne decentem harmoniam, summa illa facilitate & regularitate quæ requiritur, servari potuisse.

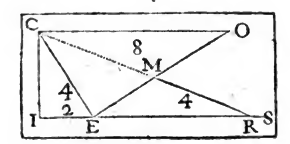
Huic rei Dominus *Boffat* mirificum (utcumque magni, & vel mille pedum sint tubi) adhibet remedium, ingenioso, & intellectu facili commento: structura sc. tubi immobilis ad polum directi, beneficio speculorum planorum mobilium, extremitati tubi aptatorum, objectumque, ut ad oculare deferatur, versus objectivum reflectentium, omnes in universum motus, quos tubus ad cœlum erectus deposcit, supplens. Cumque ita sola specula, quærendis persequendisque objectis moveri sit necesse, tubus hic perpetuo manet immobilis: & quivis eundem ipse pro lubitu contrahere potest, speculi ita dispositis, ut objectum pluries reflectant.

Interea dum tractatus iste imprimatur, nosque delineationem ejus dare possimus, cum explicatione omnium figurarum, quas eximius hic Mathematicus, ostendendis diversis modis, quibus necessarius motus speculorum efficitur, submisit; e re arbitrati sumus, generalem ejus inventi notitiam Curiosis facere: quod sc. in antecessum confiteri omnino nos oporteat, illud & per omnia certum & evidens, ac usus esse posse in Astronomia eximii, ob facilitatem sibi propriam, citra laborem suspensionis & directionis, cujuscunque magnitudinis tubos tractandi.

PROBLEMA GEOMETRICUM DN. COMIERS.

PRoposuit Anno 1681 d. 16 Oct. in Diario Gallico generali problema quoddam Mathematicis solvendum Clarissimus Dn. Comierius, centumque aureorum Ludovicianorum præmium illi publice promisit, qui intra triennium, *solo circulo lineisque rectis usus*, idem solverit. Quod quanquam vexatissimum illud Deliacum problema duplicandi Cubi in sinu fovere, adeoque præscripta ratione insolubile nobis quidem videatur; iis tamen, ad quorum manus Gallorum Ephemerides & Mercurius (*Journal des Scavans, & Mercure galant*) non perveniunt, publicandum duximus: si forte eorum alicui ratio suppetat, qua felicius, atque hucusque a compluribus in Galliis tentatum esse accepimus, nodum hunc solvere, & inventi nobilissimi gloriam juxta ac pretium consequi contendat.

Est vero problema sequens.

Datis in Triangulo rectangulo CIE, latere IE, 2 (eoque ut lubet producto in S) & Hypothenusa CE, 4; data praeterea recta CO, parallela lateri IS, 8: super recta terminata EO, per Elementa Euclidea Geometrice assignare punctum M, ut ducta ex C per M recta CR, ejus pars MR aequalis sit lineae CE.

OBSERVATIO CIRCA BILIS MOTUM AB epate ad vesicam biliariam & intestinum.

Circa officinam humoris fellei ut Scriptores varient, cunctis Anatomicis constare arbitror. Ego quemadmodum, si non omnem, certe maximam ejus partem in epate elaborari, hujus vero notabilem portionem folliculo fellis infundi, aliis concedo, ita haud parca manu per ductum epaticum & cysticum hoc contingere hactenus suspicatus fui; prout superioris anni Calendae Januarii horum Actorum pag. 20. seqq. testari potuerunt: Quae E. postea huc facientia annotavi, publico pariter exponere volui. Scilicet aperto vivi canis abdomine, ex vesicula biliaria omnem expressi hujus humorem, ligavi ductum cysticum, expectaturus, an nihilominus, si subjectum aliquandiu superstes foret, aliquid bilis, non obstante hoc vinculo, denegatoque folliculo fellis cum poro epatico commercio, in illo colligeretur: proin consuto denuo abdomine animal per 24 horas vivum conservavi, vivumque resecui. Et per ductum equidem communem Cholodochum, bilis ad intestinum confluere videbatur, praeter modum tamen insimul tumente extremitate canalis cystici filo intercepta; nihil autem fellis, sed loco hujus tantillum sanguinis congrumati & sapore amaricante, sine dubio a bilis expressae reliquiis, tincti deprehendebam. Quo sane experimento in eo confirmatus fui, in cane, homine, similibusque animalibus, quibus pori epatici & cystici adaequata contingit communicatio, notabilem bilis quantitatem, ab epatico ad cystin, per hujus mea-

meatum, secedere, adeoque ex hac bilem ad intestinum non continuo, sed interpolato motu ferri, cum forsan in finem, ut in diverticulo hoc stagnans fermentativam magis induat potentiam.

Quod præter affluxum illum, effluxum ex vesicula necessario interdum impedientem, comprobare videtur, quod quæ per ductum intestinalem in subjectis vivis continuo motu emanat, bilis aliquoties epaticæ bili similis a me observata fuerit, i. e. talis, qualem ligato ductu cystico, aut plane rescissa vesicula, in aliis deprehendimus, nempe dilutioris flavedinis, consistentiæ fluidioris, saporis minus amaricantis & aliquando dulcedinem sacchаro Saturni æmulam in lingua gustantium relinquentem: cum econtra bilem ex eorundem subjectorum folliculis extractam spissiorem longe, coloris saturatioris & amaritiei intolerabilis deprehenderem.

*LETTRE DU S^r. N*** CONSEILLIER du Roy &c. a son Amy Monsieur Antoine* Wion *d' Heroual tresrenommé entre les Sçavans, au sujet des Libelles, qui de tems en tems se publient en Flandres contre les RR. PP.* HENSCENIUS *&* PAPEBROCHIUS *Jesuites.*

id est:

EPISTOLA DOMINI *** CONSILIARII Regii ad familiarem suum Dn. Antonium Vionem Herovallium, celeberrimum doctrina virum, de Libellis, qui subinde in Flandria adversus Reverendos Patres HENSCHENIUM & PAPEPROCHIUM Jesuitas disseminantur.

Actorum Sanctorum, quæ in primi mensis anni hujus Actis pag. 4 recensuimus, a Bollando cœptum, ab Henschenio continuatum, a Papebrochio perficiendum studium, multorum malevolorum cavillationibus sugillari, & cumprimis *Carmelitas* Papebrochio infestos gerere animos calamosque, ob labefactatam ab eo Ordinis ipsorum antiquitatem, criminosi libelli exemplo pag. 13. ceu luculento specimine osten-

ostendimus. Non istam vero tantum, quæ sola ad nos pervenit, sed plures istius generis maledicas circumvolitare chartas, & sub *Prodromi*, *Armamentarii*, & *Speculi Carmelitani*, *Pomi* item *discordiæ*, titulis editos extare libros, fabulosam Carmelitarum originem levibus argumentis magno molimine adstruentes, & Actis Henschenio-Papebrochianis maligne insultantes, hæc docet Epistola: cujus auctorem, qui dissimulavit nomen, *Carolum Fresneum, Dominum du Cange*, editis studii ac eruditionis rarioris monumentis celeberrimum, & *Glossarii ad Scriptores mediæ & infimæ Latinitatis* vasto Opere, ac *Byzantina Historia illustrata* universo Orbi cognitum, perhibuerunt, quorum favore ista ad nos pervenit. In hac id potissimum agit, ut silentio & contemtu generoso vindicandas doceat injurias, ac negligendas chartas amarulentas, indignas quibus confutandis Papebrochius ingenium applicet otiumque impendat: rectius vero facturos censeat Carmelitas, si omissis de origine sui Ordinis anilibus fabulis, quibus Græcis & Romanis veteribus origines cœlestes vaniter jactantibus luxuriosiores ipsi indulgeant, veritati dent victas manus, nec publicum stultitiæ testimonium domestico præconio quærere porro pergant.

GEMINIANI MONTANARII ASTRONOMI Patavini de Cometa nupero Anno 1682 viso ad Illustr. Antonium Maliabechium Epistola.

Patavii, 1682. in 4.

QUanquam scriptum hoc (Italico idiomate editum) epistolæ mensuram non excedat, suffragium tamen ejusdem, tum pro Nodo Cometæ, contra seriem signorum continuo mobili; tum contra caudæ productionem ex refractione radiorum solarium, a figura cometæ depromtum: Prognosticon denique, ex historia Cometæ Anni 1531 ab Apiano observati, huic tantum non per omnia similis, contra Astrologos Italiæ forte dira minitaturos, detortum, non indigna nobis visa sunt, quorum mentionem aliquam hic faceremus.

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Aprilis, Anno MDCLXXXIII.

JO. SCHILTERI J.C. DE LIBERTATE Ecclesiarum Germaniæ Libri VII. Accedit de Prudentia Juris Christianorum liber singularis: itemqve de Fatis Ecclesiarum per Joannem divinitus revelatis, Dissertatio.

Jenæ, 1683. in 4.

INæstimabile libertatis bonum, cujus desiderio homines, nisi a se alieni, tenentur omnes, adeo majoribus nostris proprium, ut nihil avidius proseqverentur, nullaqve re magis a ceteris gentibus internosci cuperent. Fuere tamen infelicia temporum intervalla, qvando acerrimi libertatis custodes ac vindices pravis artibus occubuere illorum, qvi mutua ope imperii majestatem juvare, eamqve omni re, & obseqvio potissimum tueri debebant. Ecclesia hoc malum in primis experta, cujus libertas ab ortu statim, contra fas ac pudorem, improborum studiis pressa, majoribus obnoxia haut fuit periculis, qvam cum in perniciem ejus conspirarent sacrarum rerum antistites. Qva manu contra, qvove successu aliqvando defensa, per vim æqve ac doctorum ingenia steterit illibata, qvo consilio rursum, & novis adhibitis machinis, vel convulsa inclinaverit sæpe, vel instaurata pristinum splendorem receperit, annalium fide constat. Diversa autem heic sors populorum noscitur, pro administrationis cura, ac sapientum varietate, unde graviora certe civitatum ac magnorum imperiorum momenta æstimari solent. Gallorum felicitas ingens ante omnes, ubi regum potentia, doctrina episcoporum, ac publica eruditissimorum hominum consensione, regnum libertatis floret, jamqve tot seculis contra vaferrimas aliorum rationes inconcussum persistit. Inter plures hujus

lei teſtes, æterna ſunt nomina, Duareni, Pithoei, Puteani, Marcæ, Baſuzii, qvibus eccleſia patria ſeſe plurimum debere, & memor fatebitur ſemper, & merita digne prædicabit. Nos illhac parte inferiores laudare qvidem poſſumus induſtriam, non ſine inſigni utilitate probatam, qvam in Schardii, Goldaſti, & Hortlederi collectionibus fere deprehendimus, ſed plenam elaboratamqve tractationem ibi fruſtra reqvirimus. Ut igitur optimi civis munere fungeretur vir cultu litterarum, judicio, rerum agendarum dexteritate, ac prudentia inclitus *Joannes Schilterus J. C.* poſt varia exqviſitæ doctrinæ monumenta, e philoſophia, civili ſacroqve jure, ad communes uſus edita, amore tandem patriæ, eccleſiarum in Germania libertati manum admovit, & opus, diu votis præſtantiſſimorum expetitum, primus apud nos ſeptem libris abſolvit.

Scopus ei propoſitus hic eſt præcipuus, reddere eccleſiam reipublicæ, & concordiam utriusqve conciliare; qvem etiam in comitiis Noribergenſibus, anno ſecundo ac viceſimo ſæculi antecedentis, Imperii proceres in oculis habuere, ad formulam primævæ libertatis provocantes: iſta autem non impetrata, monſtrare, qvæ odia, qvæ diſcrimina & inveterata mala ſint conſecuta, qvæqve horum cauſſæ extiterint, ſimul ac remedia ſalutaria apertius indicare. Et ut ordine ſingula cohæreant, hiſtorica ſerie libertatis naturam ac vim ab origine eccleſiæ Germanicæ repetit, ex incorruptis veteris ævi documentis, inaniſſimarum fabularum commentis ubiqve ſpretis, vel etiam detectis. Cumqve nuda minime ſufficiat inſtituto præſenti narratio, prudentiæ regulas jungit, & ex divino atqve humano jure tradit luculenter, qvænam eccleſiaſticæ libertatis fundamenta habeantur, a qvibus poſita ac dirui cœpta, novis per occaſionem dogmatibus callide ſubſtitutis, aucta ſuperſtitione, ac diſciplina antiqva prope ſublata: itemqve qvo conatu, ſucceſſu & eventu pleraqve acciderint. Hinc facto jus adplicat, & controverſias ex temporum ſpatiis, qvibus ortæ ſunt, æſtimatione ſeria expendit, atqve ad legum normam dijudicat. Neqve etiam raro peramœna digreſſione in partes vocat civilem libertatem, qvod utraqve arctisſime copuletur invicem, & unius oppugnatio alterius opem imploret. Argumenti hujus eſſe cenſentur, qvæ de origine Electorum diſqviruntur, deqve officiis palatinis in Francorum imperio, de prima eorundem ſede, de Germaniarum diviſione, de prærogativa imperii, & regni

gni Germanici, de jure Imperatoris universali, respectu aliarum in orbe Christiano rerumpublicarum, de Rege Hispaniarum, & jure Imperatoris Germanici in Hispaniam, de jure exaugurandi Imperatoris, & similibus non tam obviis ac vulgo putantur. Sed neqve contentus, ita secundum diversas ætates, ac sæculorum vicissitudines, lites earumqve caussas disceptasse; deliberativæ prudentiæ insuper specimina passim exhibet, si qvando justitia rei demonstrata, modos recuperandæ libertatis, ejus impedimenta, speciosa involucra, simulacra, occultas in ausu atqve consilio rationes, his pariter contraria studia inde ab imperio Caroli Magni aperit, ac deniqve necessitatem cum justitia reformationis a majoribus institutæ, ex fontibus suis diducit. Qvæ de concordia Germanorum, & dissidiorum utrobiqve auferendorum ratione, salva tamen libertate ecclesiastica, alicubi annectit, orthodoxæ ecclesiæ judicio ac moderatiori censuræ ingenue juxta devoteqve submittit. Cognito jam fine, atqve tractandi habitu, in præsenti opere, partito etiam singulorum librorum notitia tradenda foret: verum qvod Scriptor nobilissimus hoc ipsum data opera in *præfatione ad Lectorem* exeqvatur largiter, illac remittimus argumenti hujus studiosum.

Liber *de prudentia juris Christianorum* eo pertinet, ut, qvæ sub initium libri primi de libertate ecclesiarum, de societate inter Deum & hominem dicta sunt, amplius exponantur, ac præterea cultus divinus inter Christianos rationalis magis magisqve innotescat. Magna utiqve prudentia humana patitur deliqvia, nisi huc eatur, & imperfecta illa, mutila atqve corrupta ex divina sapientia mensuram accipiat & complementum. Neqve potest non magni fieri tale propositum, qvo per doctrinæ profanæ gustum, & ordinem proficiendi naturalem, qvæ sancta atqve veneranda ob sublimitatem omnibus esse debent, non sentientibus ingeruntur; ut nosse incipiant, omniqve cura qværant, qvæ antea tanqvam simpliciora longe infra supercilium suum posita existimabant. Similia qvædam conatus erat idem superioribus annis in *morali introductione ad veram jurisprudentiam*, qvæ hoc libro absolvit, & qvænam illa summa in vita morali sperari qveat, qvave ratione comparetur, satis abunde docet.

De *Fatis ecclesiarum* ultimo loco differit, qvatenus illa per Joannem divinitus revelata sunt, cum ibi multa obveniant, qvæ ad illustrationem faciunt eorum, de qvibus in præmisis actum. Qvamvis autem

meri jam tum hujus revelationis interpretes verſentur in manibus eruditorum, id præſertim tamen in præſenti agitur, ut, miſsis ceterorum opinionibus, perſpicua ſententia, qvæ verbis ac menti Joannis ex fidei analogia & hiſtorica veritate conveniat, apte proferatur. Scopum itaqve primo demonſtrat ſcriptionis divinæ iſtius, qvod non tam in profundo ſenſu & recondito eruendo, aut intervallis temporum ſignandis, qvam in cognitione veri ſtatus eccleſiaſtici conſiſtat, qvalis inde a tempore hujus revelationis, & qvis ille futurus, item, qvomodo eccleſia vera a falſa, chriſtianiſmus verus a ſimulato & antichriſtianiſmo diſcerni posſit. Mox totius Apocalypſeos diviſionem oſtendit genuinam, eamqve bimembrem: cujus altera pars continet ſeptem epiſtolas, ad ſeptem eccleſias Aſiæ minoris, qvibus fata inſinuantur earum, ſicut ab initio ſeſe habuerunt; altera vero complectitur capita reliqva, ubi qvo propius ad finem accedit, eo diductior eſt atqve explicatior. In ſingulis annotat, qvid evenerit, & ſive futuris adhuc ſæculis formam det, ſive exempla illorum, qvæ Deus reprehendat, inqve eccleſia cupiat emendari, qvidve ſuperſit, in ſolatium tamen piorum, ut animo ſemper præſenti atqve conſtanti reperiantur, ac velut in ſpeculo lætam contueantur & expectent cataſtrophen.

LETTERE DI GIAN PAOLO OLIVA, della Compagnia di Gieſu, Tomo Primo.
ſive
Epiſtolarum Joh. Pauli Olivæ, Soc. Jeſu, Tomus Primus.
Romæ in 4. Bononiæ in 8. 1681.

Auctorem non *Jeſuitam* tantum, ſed et Societatis illius, per totum orbem multas ob cauſas famigeratisſimæ, caput & *Præpoſitum Generalem* fuiſſe, ſatis notum eſt. Deceſſit admodum ſenex Romæ, æſtate anni proxime præteriti. Experientia, in urbe tot excellentisſimorum hominum ſede, per multos annos, in negotiis gravisſimis & variis acqviſita, etiam mediocre ingenium excolere potuiſſet: ſed auctori reliqva etiam a natura & eruditione adminicula largiter adfuerunt, qvod vel ex epiſtolarum hoc Tomo, licet non magno, judicari haud

haud difficulter poteſt. Scriptæ ſunt *lingva Italica*, numero 5651, interqve eas non paucæ ad ſummos Principes, magnosqve omnium ordinum viros; admiranda br vitate, maxima elegantia & concinnitate, aliisqve omnibus artificiis, ſine affectatione tamen adhibitis, qvibus vel ſuperiores demulceri, vel pares coli & commoveri, inferiores autem, prout res poſcit, graviter aut comiter tractari poſſunt & debent. Sed præſtat qvædam non vulgaria ex Præfatione, ſi non ab ipſo auctore, certe a non mediocris eloqventiæ aut ingenii viro conſcripta, referre. Narratur autem, Auctorem duodecim annorum ſpatio, neqve precibus amicorum, neqve ſuperiorum auctoritate induci potuiſſe, ut in publicationem literarum ſuarum conſentiret. Neqve enim decorum muneri Apoſtolici concionatoris, neqve ætati & profesſioni ſuæ conveniens putaſſe, ut chartarum diverſisſimarum chaos evulgaret. Ante annum etiam hujus ſeculi qvinqvageſimum exempla literarum non ſervaſſe, cum tamen annis validior, curis minus gravatus, & ingenio vegetior eſſet. Cesſiſſe tandem minis amicorum, qvi dicerent, ſe poſt mortem ejus compilaturos & edituros, qvæ ad alios ſcripſerit. Territum vero vel maxime fuiſſe infelicitate *Cardinalis Pallavicini*, cujus veneratio, aliis ſcriptis qvæſita, in commiſerationem verſa ſit, cum poſt mortem ejus epiſtolæ nullo delectu fuiſſent publicatæ. Ne igitur ſuæ ederentur, in univerſum nempe & promiſcue, coactum fuiſſe qvasdam edere; exemplo fere miſerorum, qvi in vinculis ſe ipſos jugulant, ne palam cadant ſub carnifice. pudori tamen ſuo conſuluiſſe, qvantum licuerit, ſubtrahendo nimis familiares, aut qvas ingratas fore conjeciſſet; ideoqve multas jam reviſas, imo & impreſſas laceraſſe. Valde vero abſonum viſum eſſe ipſi, poſtqvam plus qvam viginti tomis, de rebus ſacris, bibliothecas Societatis augmentaſſet, epiſtolas edere, materiæ non ſemper ſanctæ aut ſeriæ, ſed ſæpe curioſæ, facetæ, certe humanæ. Deinde merito doluiſſe, qvod ex epiſtolarum voluminibus qvatuordecim, amanuenſium calamo, per annos præfecturæ viginti collectis, in ſcriniis, ſecreti cuſtodiendi cauſa, ſervari debeant, qvæ dictaverit; mandata dando, negotia expediendo, nodos ſolvendo, caſus præveniendo, ſuſpiciones diluendo, offenſas amovendo, Principibus hoc illudve perſvadendo, diſciplinam ſervando, gloriam Dei promovendo: & adigi ſe patiatur ad edendas reliqvias & qvisqvilias, qvæ exhibeant reſponſiones ad gratulationes in feſtis, & oblata munuſcula, qvæqve ad

 mor-

mortes improvisas deplorandas, ad natales infantum celebrandos, ad eventus tristes aut lætos narrandos scripserit. Hoc esse folia præbere, fructus negare; pampinos offerre, uvas pedibus conculcare. Coactum vero ad hoc esse, atqve ita in Scyllæ scopulos illisum, ut voraginem Charybdis evitaret: solatia tamen cepisse ab exemplo celeberrimorum Ecclesiæ doctorum. Nam ut Ennodius Ticinensis Episcopus taceatur, qvi epistolas Rhetorico acumine, & ironiis pungentibus impleverit; Gregorium certe Nazianzenum, summum Theologum, Patriarcham, solitarium etiam, ad Celeusium Præfectum, ad Basilium, Amphilochium, Anisium, magnarum dioecesium Præsules, acutis sæpe jocis, eaqve affabilitate, delitiose aliqvando usum, ut theologiæ & infulæ oblitus videri possit. Augustinum qvandoqve ita scribere in epistolis, ac si sub umbra platani cum familiaribus sermones cæderet. Qvin ipsum etiam Hieronymum, lapide pectus tundentem, vultum cinere fœdantem, scorpiones lateri applicantem, gratias agere lepidissima eruditione Eustochio virgini, fructus in canistello, & flabella ad abigendos culices mittenti. Sidonii deniqve Apollinaris exemplum respexisse, cui epistolæ varii argumenti honorem mitræ, & nomen Sanctitatis non abstulerint: neqve impedierint, qvo minus is a Bellarmino inter sacros scriptores referatur, & in menologiis memoretur. Sperare igitur ex epistolis his, utut indifferentes materias continentibus, neqve ad claustrorum solum disciplinam scriptis, hausturos esse viros etiam religiosos ideas aliqvas, qvibus uti possint ad insipida, qvæ evitari non semper qveunt, condienda. Optare sane ut epistolis conveniat dictum de arbore Apocal. 22. 2. *& folia ejus ad sanitatem gentium.* Additur in fine præfationis excusatio alia, de omissis temporum in editione hujus tomi notis, qvod auctor plerumqve diem & annum exemplis adscribere neglexerit, & autographa sine molestia & temporis jactura haberi & inspici non potuerint; meliorqve ordo in seqventibus tomis promittitur.

MEDULLA THEOLOGIÆ VETERIS TESTAMENTI Exegeticæ, Thetico-Polemicæ, ac Homileticæ; seu Epitome Bibliorum Regiorum, Criticorum, Exegeticorum & Vindicatorum, qvantum ad dicta Vet. Testam. classica numero CCCXXV. opera Johannis Thilonis, SS. Theol. L. & Lipsiæ ad D. Nicolai Ecclesiastis

Lipsiæ, 1683 in 4.

Cum

Cum *Matthæus Polus* insigne illud opus, qvod Synopsis Criticorum aliorumqve Biblicorum Interpretum inscribitur, indefesso studio elaborandum in se suscepisset, varias & qvandoqve haud leviter inter se pugnantes diversorum Auctorum sententias cordati Lectoris arbitrio potius dijudicandas relinqvere qvam suum ipsius judicium interponere maluit, sufficere ratus, si optimos qvosqve Scripturæ Interpretes in compendio & uno qvasi obtutu perlustrandos fideliter exhiberet.

Verum hanc methodum non satis tutam, sed scepticis fluctuationibus, præsertim apud eos, qvi nondum solida Theologiæ fundamenta posuerunt, fores aperturam Vir pl. Rev. L. *Johannes Thilo* Lipsiensis, patriæ suæ dignissimus, dum viveret, Ecclesiastes existimavit, eamqve ob causam in id incubuit, ut Theologiæ Studiosos contra illud periculum qvalicunqve præsidio muniret.

Hoc igitur consilio classica, qvæ vocant, S. Scripturæ dicta qvatuor sectionibus pertractare aggressus est, qvarum *prima* præcipuarum versionum collationem sistit, *altera* circa notas philologicas & exegeticas occupatur, *tertia* pro confirmandis fidei articulis & confutandis adversariis theses qvasdam Theologicas cum suis argumentis & vindiciis exponit, & *qvarta* deniqve usus locales, ut appellat, & homileticos subjungit. Sub finem additus est index variarum lectionum, qvæ circa Chaldaicam & Græcam horum dictorum versionem in Bibliis Regiis Antverpiensibus & Polyglottis Anglicanis deprehensæ fuerant.

Nihil autem in hoc Syntagmate desideramus, qvam qvod optimo Auctori medullam Novi Testamenti eadem methodo concinnare jam parato propositum suum & multorum vota ob mortis interventum implere haud licuerit.

CEREMONIES ET COUTUMES, QVI s' observent aujourdhui parmi les Juifs, traduites d' Italien de Leon de Modena, Rabin de Venise, par le Sieur de Simonville.

id est,

Ceremoniæ & Ritus, qvi observantur hodie inter Judæos, translati ex Italico LEONIS Mutinensis, Rabbini Veneti, per Dominum de Simonville.

Parisiis 1681. & Hagæ Com. 1682. in 12.

Rabbi

Rabbi *Leo de Modena*, qvæ Mutina olim dicebatur, conscripserat Italica lingva exiguum librum *de Ritibus & Ceremoniis Judæorum hodiernis*; qvem cum non sine mendis 1637 Lutetiæ expressum videret, seqvente ipse anno Venetiis accuratiorem edidit, abscissis qvæ displicebant ex prima editione, aliisqve & melioribus in locum illorum surrogatis. Dignus liber Christianis visus fuit, qvi in alias qvoqve lingvas transfunderetur, ut a pluribus legi posset, qvemadmodum Anglicano sermone conversus Londini prodiit 1650; Gallice vero, uti ex Regio privilegio, hujus editionis parti secundæ annexo, apparet, 1674. Qvanqvam vero interpretis nomen in privilegio expressum non est, non alium tamen putamus esse, qvam qvi novæ nunc dedicationi ad Episcopum Meldensem subscripsit, sc. *Rich. Simonem*, h. e. celebrem illũ auctorẽ *Critices Veteris Testamenti*, Aprili mense superioris anni a nobis delineatæ. Judaicus liber concisus & brevis est, novem octernionibus comprehensus; sed in qvinqve partes ita divisus, ut I Ædificia, Vestimenta, Synagogas, Precationes, Lotiones &c. II Lingvam, Studia, Vota, Ciborum genera: III Festos dies: IV. Matrimonium, Circumcisionem, Primogenituram: V. deniqve Hæreticos, Proselytos, Mortem, Sepulturam, Paradisum, Infernum, & his cognata referat. Interpres de suo adjecit præfationem satis amplam, qva meritissimos viros *Buxtorfios* nonnihil pungit, qvod in *Synagoga Judaica*, Pater qvidem sine ordine pleraqve tractaverit; Filius patris Teutonicum fœtum Latine editurus partem hujus Judaici libri suo inseruerit, eumqve imitari conatus sit, ut confusionem ex paterno scripto tolleret, sicut etiam multa in illo disjecta sub unum caput revocaverit. Itaqve in eo est præfationis auctor, ut Leonis parvum librum Buxtorfiano grandiori præferendum esse persvadeat, qvod nihil habeat superfluum, multa vero contineat, qvæ ne attigerint qvidem Buxtorfii. Deinde notitiam Judaicorum rituum ex usu commendat, qvem interpretandis S. Scripturis afferant: etiam Hispanicos Judæos tum pronunciatione, tum scriptione Hebraica præstare ceteris docet; cujus rei hanc causam reddit, qvod Hispania olim perfectissimos Grammaticos habuerit, sicut Gallia præstantiores Talmudistas. Hæc ex Præfatione. Ipsi libello interdum Notas interpres subjecit, qvibus cum alias res, tum præcipue Hebræas voces explicat. Qvintæ parti inseruit geminum de *Karaitis & Samaritanis* supplementum. Karaitis, adhuc in Occidente fere incognitis,

gnitis multa falſo a Rabbiniſtis affingi, probat fide Commentarii in Pentateuchum, ſub finem ſeculi XIII manu ſcripti, cujus auctor Karaita *Aaron Joſephi filius* appellatur. Ex qvo ſibi conſtare ait, Karaitas univerſam V. T. Scripturam recipere, eamqve per ſeipſam, & qvidem ſecundum literalem ſenſum, explicare: traditiones non omnes reſpuere, ſed incertas tantummodo, fabuloſas, & ridiculas: in ceteris tam ritibus, qvam doctrinis a Rabbiniſtis vel parum vel nihil differre. Altero ſupplemento ritus Samaritarum deſcribit ex ipſorum ad Scaligerum epiſtolis, qvarum Latinam verſionem cum Antiqvitatibus Orientalibus, Morino & aliis obſervatis, Londini 1682 excuſam, menſe Junio ejusdem anni p. 176 memoravimus. Addit de calumniis, qvibus a Judæis Samaritani onerentur; de Pentateucho aliisqve libris; & itidem de literis illorum ad Doctores Anglos miſſis, qvarum ultimæ 1676 ſcriptæ Pontificis Samaritani mortem ſignificent. Tandem qvæſtionem admiſcet: An hodieqve Samaritani vera ſacrificia offerant, qvod conſtare putat ex literis ad Scaligerum: dignum tamen æſtimat, qvod a peregrinantibus diligentius exploretur.

COMPARAISON DES CEREMONIES des Juifs & de la diſcipline de l'Egliſe, par le Sieur de Simonville.

Comparatio Ceremoniarum Judaicarum cum Diſciplina Eccleſiæ, per Dominum de Simonville.

Pariſiis 1681 & Hagæ Com. 1682 in 12.

IN fronte auctor præſcripſit, hunc librum inſtar *Supplementi* eſſe ad præcedentem Leonis de Modena. Eadem ſcilicet brevitate, capitibus XIX plurima pertractat ad religionem & ritus pertinentia. Tenax eſt cap. 1. hypotheſis ſuæ, qvam in Critica Sacra ſtabilire conatus eſt, principium credendi nō Scripturæ ſolum, ſed & Traditioni aſſerendum. Qvia tamen acris illa Chriſti in traditiones Judaicas cenſura difficultatem facit; remedium qværit in examine traditionum ad præſcripta Vincentii Lerinenſis. Cap. 2. agit de Theologia & Kabbala: Cap. 3. de morali utriusqve religionis diſciplina: Cap. 4. de legibus & auctoritate

magiſtrorum. Sed cap. 5. de comparatione Synedrii cum Pontificatu Romano, habet, qvæ fortaſſe non omnibus ſui ordinis probabuntur. Pontifici enim majorem poteſtatem non tribuit, qvam Principi Synedrii, qvi *Hannaſchi* dicebatur: Epiſcopis omnibus jus ſuffragii deciſivi vindicat: Eccleſiam non a Pontifice ejusqve curia, ſed ab univerſa Eccleſia ſimul ſumta repræſentari ſtatuit, cujus caput ſit Pontifex D. Petri ſucceſſor, qvi habeat prærogativam ſuffragii: neqve nunc dici poſſe, *Notus in Italia Deus*, ſicut olim vere dicebatur, *Notus in Judæa Deus*, dilatato per totum orbem Chriſtianiſmo. Superfluam etiam eſſe & & nullius fundamenti qvæſtionem, num Concilium ſit ſupra Papam, an Papa ſupra Concilium. Concilia enim ad Synedrii exemplum conſtare debere ex Papa, ut præſide; & Epiſcopis, ut presbyteris aſſidentibus: qvod ſi ſchiſma oriatur, aliter diſqvirendum eſſe. Capp. 6. & 7. Epiſcoporum officium comparat cum Capitibus ſive Præſidibus Synagogarum in urbibus: & ex eodem fundamento aſſignat Epiſcopo Presbyteros, qvorum ipſe primus ſit, & aliqvando κατ᾽ ἐξοχὴν eodem nomine vocetur. Statuere igitur abſqve eorum conſilio nihil potuiſſe. Hodie Canonicos in presbyterorum ſive aſſeſſorum locum ſucceſſiſſe, ſed cantionibus fere ſacris occupari. Irridet auctores, præſertim Hiſpanos, qvi Cathedralium Eccleſiarum antiqvitatem ad Apoſtolorum tempora retrahant: tum nugas agere ait Carmelitas monachos in *novo ſuo Breviario*, ubi tradunt prophetas, Eliæ ſucceſſores, in monte Carmelo Eccleſiam B. Virgini exſtruxiſſe, hosqve prophetas Virginem inviſiſſe, & ab hac idem officium recepiſſe. Laudat veterem tam Synagogarum, qvam Cathedralium vel Epiſcopalium Eccleſiarum morem, qvæ Scholas ſynagogis & templis adjunxerint. Tridentinum qvidem Concilium de reſtituendis ejusmodi ſeminariis cogitaſſe, ſed alia plane eſſe, qvæ hodie Epiſcopi Galliæ inſtituant. Capp 8. 9. 10. preces, benedictiones, & Feſta utriusqve eccleſiæ comparat. Capp. 11. & 12. Talmudici operis originem & uſum enarrat. Capp. 13. 14. 15. de libris Judæorum, qvibus vel in Synagogis, vel in ſtudiis privatis utantur, multa notabilia refert. Cap. 16. Hebraicæ lingvæ notitiam Theologis neceſſariam aut utilem cenſet. Cap. 17. methodum ad eam addiſcendam facilem oſtendit, commendatis Schickardi & Buxtorfii libellis Grammaticis. Capp. 18. & 19. de Liturgiis tam Judæorum, qvam Chriſtianorum ſatis ingenue agit, diſſentiens a Cardinale Bona, qvi Liturgias, Apoſtolorum nomine inſignitas,

gnitas,

gnitas,genuinas esse statuit,qvod auctor probari posse negat. Mutationes etiam Liturgiarum plurimas candide refert, fateturqve, Formulare seu Missale Romanum, *Franciscanorum* potius dici debere; cum ab his concinnatum, & a Nicolao III Pontifice promulgatum sit, & ægre, nec ab omnibus Ecclesiis, receptum. Ita brevi hoc tractatu multa continentur scitu & examine digna, nec operam perdet, qvi illum in Latinum sermonem traduxerit.

INDICES SYNTAGMATIS INSCRIPTIonum, a THOMA REINESIO collectarum & illustratarum, in modum SCALIGERO-GRUTERIANORUM *adornati.*

Lipsiæ, 1683. fol.

Quod superiori anno prodierat, in Actis Aprilis p. 89. recensitum, *Inscriptionum Antiquarum*, quas collegerat & Commentariis illustraverat THOMAS REINESIUS *Syntagma*, necessariis Indicibus destitutum fuit hactenus: non sine molestissimo desiderio eorum, qui hæc studia & monumenta litterarum colunt. Subveniendum igitur isti bibliopola ratus, ab harum Inscriptionum studioso *Indices* confieri postulavit. Qvi optimam rationem existimans, qvam invenit Smetius, postea autem perfecit summa diligentia & cura Scaliger, in vasto illo & admirando *Inscriptionum antiquarum totius Orbis Romani Corpore*; ut præcipua quæque & observatu in primis digna, per totum Opus qvomodolibet dispersa, in certas pro argumentorum varietate classes capitaque digereret, ad quæ singula ejusdem argumenti juxta litterarum ordinem referrentur; eandem tenuit: & *viginti qvatuor capitibus* eodem ordine, argumento, & modo, qvem Scaliger servavit, adornatis, velut totidem locis communibus, qvidqvid memorabile tam verborum & notarum, qvam rerum in Inscriptionibus occurreret, collectum digessit: ut tabulis his, ad calcem Syntagmatis apponendis, uno velut obtutu cernere liceat

Templa, Sacerdotes, Aras, simulacra Deorum,
Balnea, Aqvæductus, Septa, Theatra, Vias,
Sacra, Magistratus, Monimenta insculpta sepulcris,
Marmoreasqve omnes Urbis & Orbis opes.

L' AMBASSADEUR oder Staats-Botschaffter/und dessen hohe Staats-Verrichtungen.

De Legato ejusq; munere, Tractatus auctore Dn. de VVicqvefort; ex Gallico in Germanicum sermonem translatus a Joh. Leonhardo Sautero.

Lipsiæ & Francofurti, 1682 in 4.

ETsi post Franciscum Hotomannum, Albericum Gentilem, Hermannum Kirchnerum, Fridericum Marselaerum, Carolum Paschalium, varii de gravissimo Legati munere, dignitate, potestate, juribus ac privilegiis commentarios scribere aggressi sunt; tamen illi ceremoniarum solennia, qvæ Legatum maxime observare oportet, in illis tradere vel omiserunt, vel leviter saltem attigere. Itaqve, ut hanc philosophiæ civilis partem, ab aliis fere omissam, suppleret *Dn. de Wicqvefort*, in libro hoc suo laudabilem operam insumsit. Nam postqvam de jure legationis, legatorum divisione, statu, virtutibus, officio ac privilegiis, certas qvasi regulas proposuisset, easqve cum rationibus tum exemplis ex recenti aularum historia petitis confirmasset, jus illud ceremoniarum, per mores gentium cultiorum introductum copiosissime exseqvi ac illustrare instituit. Qvæ cura ac industria Auctoris amplissimi, cum hac in parte fuerit singularis, pretium operæ se facturum putavit *D. Jo. Leonhardus Sauterus*, si librum hunc Gallico idiomate semel atqve iterum antehac publicatum, in Germanicam nostram lingvam transferret, ut, qvi Gallice nesciunt, eundem vernacula nostra expositum legere possint.

MYSTERIA CERERIS ET BACCHI, in vasculo ex uno Onyche Sereniss. & Reverendiss. Principis ac Domini, Dn. FERDINANDI ALBERTI, Ducis Brunsvicens. ac Luneburg. per Epistolam ad eundem evoluta, a Johanne Eggelingio, Reip. Brem. Secretario.

Bremæ, 1682, in 4.

Vascu-

IV.

TAB. IV.

VAsculum a sculptore hic exhibetur onychinum, idqve *Mantuanum* appellatum hactenus, qvod fortissimus Heros *Franciscus Albertus*, Dux Saxoniæ Inferioris, Cæsareæ tum temporis summus militiæ Dux, in expugnatione Mantuæ, a gregario ipsi milite qvodam oblatum, centum ducatis id redemerat. Nunc illud in Pinacotheca Sereniss. ac Reverendiss. Principis ac Domini, Dn. *Ferdinandi Alberti*, Ducis Brunsvicensis ac Lunæburgensis, Capituliqve apud Argentoratenses Evangelici Senioris, sancte asservatur, capsulæ viridi, holoserico intus & extus obductæ, funiculoqve argenteo cinctæ, inclusum. Nam cum solennibus testamenti tabulis id Princeps supra laudatus destinasset carissimæ conjugi, celsissimæ Principi ac Dominæ *Christinæ Margarethæ*, natæ Duci Mecklenburgi ac Gustrovii, hæc & ipsa per dispositionem testamentariam devolvi id cimelii ad Germanam suam unicam *Sophiam Elisabetham*, Ducem Brunsvicensem ac Gvelpherbytanam, voluit. Qvæ cum *Ferdinandi Alberti*, doctissimi Principis, fuerit mater, ipsi pretiosissimum hoc vasculum, (nam illud 150000 Imperialium pretio æstimatum esse accepimus) tanqvam aliqvod prælegatum, ut JCtorum filii vocant, assignavit. Vasculum ipsum tantæ magnitudinis est, qvanta ære expressa conspicitur ex onyche integro, cui parem Europa vix vidit, constans, &, res insculptas si contempleris, totius paganæ Theologiæ, seu superstitionis potius, compendiarium qvoddam mysterium complectens; ut non abs re censet *Joh. Henricus Eggelinus*, Reip. Bremensis Secretarius in Epistola ad Eundem celsissimum Principem *Ferdinandum Albertum*, qvi incomparabile hoc vasculum hodieqve possidet, perscripta. Cum enim is suam de hoc onyche exponere animi mentem fuisset jussus, ad nutum clementissimi Possessoris se componens, qvid de imaginibus ei insculptis sibi videatur, prolixa epistola, qvæ & typis publicis exscripta est, edisseruit. Est autem Eggelingio hoc Vasculum *Guttum*, qvo vinum guttatim in sacrificiis Gentilium svevit. Aliud enim vas est, qvo vinum prægustabatur ante sacrificium, qvod *simpulum* dictum fuisse constat; aliud, qvo inter victimæ illud cornua deinceps effundebatur. Qvo tempore ac loco fabrefactum hoc Guttum fuerit, se dicere haud posse, ingenue profitetur. Ex Appiano tamen colligit, id Mithridatis fuisse Ponti Regis, a Pompejo Magno devicti ac triumphati. Nam in Talauris urbe ejus 2000 pocula *ex onyche* gemma facta, compactaqve auro inventa;

Pompejus etiam, ut refert Plinius, tertio triumpho, qvem Mithridate victo egit, primus in urbem *murrhina* induxit, primusqve sex pocula Jovi Capitolino dicavit. Mithridates præterea sacrorum, inprimis Bacchi, eodem Plinio teste, per omnem vitam fuit curiosus. Sed cum Guttum isthoc per binas aureas Zonas in tria segmenta, mediumqve horum in tres iterum classes satis conspicuas distingvatur, de singulis ordine suam exponit sententiam antiqvitatis gnarissimus Secretarius. In prima classe segmenti medii (ita enim vocat) qvæ Sacellum qvoddam repræsentat, qvatuor consistunt personæ, binæ majores, ac totidem minores. Illarum prima, qvæ vestita qvidem, sed dextrum humerum cum pectore & pedibus denudat, *Proserpina* ei est, sinistra manu floridum attollens papaver; altera, qvæ geminas faces tenet, *Ceres*, qvippe qvæ Proserpinam sibi a Plutone raptam facibus in Æthna accensis qvæsivisse per universam terram fertur; tertia fœmella in canistro poma præferens, *Pomona*; & qvarta masculus capite vittatus, ac cætera nudus, maritus Pomonæ, *Vertumnus*; qvia & hi Semidei grata ruricolis sint Numina. In secunda classe, qvæ lauro a prima distingvitur, qvatuor itidem personæ sistuntur. Harum prima Eggelingio est *Ceres*, sed in curru constituta, & dextra aliqvid prætendens, qvod in parte epistolæ mythologica muliebre organon esse existimat; secunda *Triptolemus* cum Cerere in curru stans, lorisqve serpentes duos alatos regens: fertur enim *Triptolemus* sationem a Cerere edoctus, accepto abs eadem curru cum alatis Draconibus, id beneficii gentibus celeriter omnibus patefecisse. Ante currum hujus procumbit *Bacchus*, isqve seminudus, & sinistra cistæ mysticæ resupinatæ, sed qvæ uvis plena est, innixus. Juvenis autem alatus supra Bacchum ei est *Zephyrus*, ex antro suo qvasi proruens, & *glebas*, ut Claudianus de eo, *fœcundo rore maritans*. In tertia classe qvaternarius personarum se offert alius, tres fœminæ videlicet, cum uno juvene, seu viro. Illæ Sacerdotes Græcæ sunt Eggelingio, eæqve ob verecundiam erga Deos vittatæ. Et prima qvidem dextra porcam offert, sinistra papaver. Cereri enim & sus & papaver, qvod & *Cereale* Virgilio dicitur, offerri consuevere; sus qvidem, qvia excavatis scrobibus terram convulsisset, papaver autem, qvod terram tum rotunditate, tum montium ac vallium inæqvalitate, tum seminibus innumerabilibus, sic censente qvidem Phornuto, scite repræsentet. Altera Sacerdos album hircum seu arietem adducit cornibus,

nibus, (nam & Cereri Virenti mactatus est Aries, teste Eupoli) læva phialam cum uvis ac piris adfert. Tertia sedens in canistro fructus genibus sustinet, dextra spicam. Juvenis, qvi propter ficum arborem fiscinam capite ficis aliisqve fructibus plenam gestat, Eggelingio videtur esse *Phytalus*. Huic enim Ceres, cum hospitio excepta ab eo esset, ficum plantam, ut Pausanias refert in Atticis, elargita est. Sacris ipsis ita expositis, ad instrumenta pergit auctor, qvæ in inferiori vasculi zona sunt exhibita. Hic primum intuentibus occurrit calathus cum mappa, isqve panibus, ut Eggelingio videtur, repletus ex papavere forte confectis; dein binæ faces decussatim junctæ: nam facum in sacris Eleusiniis longe maximus fuit usus; porro canistrum aliud, sed qvod cognosci ob gemmæ foramen, qvod ad emittendum per aureum tubulum liqvorem spectabat, cognosci satis nō potest. Canistra enim in sacrificiis adhiberi solita, qvæ ex cannis, unde & dicta sunt, contexi mos erat. Seqvuntur Tibiæ, sacrificiis & ipsæ solennes, & facies Bacchi seu Apollinis, cui supposita est *Fistula disparibus septem compacta cicutis.* Conspiciuntur etiam in fundo (loqvimur ex mente Eggelingi) patera & urceolus, qvæ & ipsa ad solennem sacrificii ritum spectabant. Deniqve & saccus exprimitur fructibus refertus & cista mystica, cui draco insidet, & cui caput senile, qvod Sileni esse auctor autumat, est adsculptum. Additus est & fasciculus, isqve thyrsorum forte vel ferularum. In segmento superiori jugamentum lemniscatum conspicabile est, idqve ex implexis frondibus, floribus, pomis, frugum spicis, boumqve craniis contextum. Sed ne sic qvidem mandato Serenissimi Principis fecisse satis sibi visus est Eggelingius, nisi & mythologiam sacrorum horum subjungeret. Ostendit igitur in his sacris vetustissima ac maxima qvæqve Theosophiæ gentilis contineri. Nimirum cum Sole nihil pulchrius atqve utilius, terra nihil benignius advertissent Gentes, illum patrem, hanc matrem Deorum atqve hominum appellabant, variisqve nominibus ac cultibus ob varia beneficia venerabantur. *Bacchus* enim Sol est; cui serpens tribuatur, eo qvod corpora humana, infirmitatis pelle deposita, revirescere qvasi faciat; *Ceres* terra, mater fœcundissima, cujus fœcunditas non per organon tantum muliebre, sed & canistra fructibus repleta, nec non per frondes, flores, & crania boum (nam sine corruptione nulla fit generatio) denotetur. Deinde & qvatuor anni tempora ex qvatuor signis idem interpres elicit. Nam *Ceres* vestita

ſtita & faces tenens *hyemem*; *Proſerpina* pectore ac pedibus denudata,& papaver manu geſtans, *ver floriferum*; *Vertumnus* nudus *æſtatem*; &*Pomona autumnum* ſignificare illi videntur. Imo & qvatuor Elementa ex aliis ſignis producit; per *Cererem* nempe *terram*; per *Triptolemum*, noctu in ignem a Deo clam obrutum, *ignem*; per *Bacchum* a Nymphis educatum, *aqvam*; & per *Zephyrum aerem* indicari exiſtimans. Cæterum Bacchus ciſtæ myſticæ innixus ſecuritatis ruſticæ ipſi eſt ſymbolum; & Bacchus ſeminudus, morum in compotationibus detectio; nec non Sol de die terram illuſtrans, & de nocte ſe abſcondens.

* * * *
* * *

Et hæc illa Cereris & Bacchi ſunt myſteria, prout ex vaſculo illo onychino a clariſſimo Eggelingio ſunt evoluta. Nobis ſimile qvid in mentem ſtatim venit, ſimul atqve Onychem ære expreſſum conſpicere ſine evolutione Eggelingiana licuit. Et primum qvidem Thesmophoria, qvæ & ipſa in honorem Cereris erant inſtituta, expreſſa in eo cenſebamus; ſed re accuratius penſitata, ſacra Eleuſinia, *μυςήρια κατ᾽ ἐξοχὴν* dicta, & qvibus tota Græcia, imo orbe univerſo, nihil celebratius ſanctiusqve fuit habitum, ſic figurata eſſe depræhendimus. Neqve enim eadem Thesmophoria ſunt, id qvod multi exiſtimant, cum Eleuſiniis. Illa enim Cereri *τῇ θεσμοφόρῳ*, ob acceptas videlicet leges, celebrabantur; hæc in memoriam errantis ob raptam Proſerpinam Cereris, & inde acceptarum frugum. In his autem Eleuſiniis ſacris & memoria Bacchi, cui ſua alias peculiaria erant feſta, recolebatur, eo qvod, cum Cereris e Jove filius eſſet, una cum matre ſororem Proſerpinam apud Plutonem accenſa face qvæſiviſſet; unde & ſexto Eleuſiniorum die Jacchum myrto coronatum ac lampadophorũ producebant. Vide Joh. Meurs. *de Eleuſin. c.28*. De cætero, qvamvis Delii hariolatoris nomine non indignum cenſeamus Eggelingium, diſſimulare tamen non poſſumus, nobis onychem hunc paulo fixius intuentibus diverſas ab illo conjecturas circa imagines qvasdam fuiſſe obnatas. Ac primum qvidem impetrare a nobis non potuimus, ut crederemus, *Vertumnum* & *Pomonam*, qvamvis minorum gentium Deos, in tam exigua ſtatura fuiſſe repræſentatos. Nobis initiati videntur duo ſic exprimi. Qvi enim myſteriorum horum participes fiebant, in ſacello qvodam exiguo illis initiabantur. Athenienſes autem his myſteriis etiam liberos ſuos adhuc pueros initiari certo tempore curabant. Sed cur nudus, inqvies, alter

tam

conſpicitur? Forte, qvia veſtem ſuam, qva initiatus fuerat, jam laceratam Cereri ac Proſerpinæ dedicarat. Initiati enim, qva tum veſte amicti erant, eam nonniſi longo uſu detritam deponebant, depoſitamqve Cereri ac Proſerpinæ conſecrabant; qvod ex Ariſtophanis Scholiaſte *Meurſius* in libro jam allegato *c. 12* luculenter docet. Adde, qvod denudatio corporum in ſacris Eleuſiniis fuerit longe freqventiſſima. Qvod Cererem in altera claſſe exhibitam attinet, ea vas muliebre manu prehendere creditur. Sed virile nos, niſi ſculptor aut oculus nos fallit, agnoſcimus. Neqve id præter morem ſacrorum horum. Nam, ut teſtatur Tertullianus adverſus Valent. c. 1, *in ſacris illius* (Cereris) *ſimulacrum membri virilis revelatur*; qvanqvam pro muliebri vel ea ſat loqvuntur, qvæ Clemens Alexandrinus in Parænetico, & Arnobius Lib. V adverſus Gentes de detecto Baubonis pudendo, tanqvam gratiſſimo Cereri ſpectaculo, referunt. Et qvis neſcit, ſacra Eleuſinia celebrari obſcæniſſima licentia qvadam conſveviſſe? In tertia claſſe fœmina illa tertia, qvæ propter ficum in ſaxo ſedet, ſacerdos eſt Eggelingio, ſed nobis videtur *Ceres*. Nam uti in prima claſſe ut facem gerens, & in altera ut Triptolemum in curru inſtruens, ita in tertia in ſaxo ſedens ac reqvieſcens efformata eſt. Nam Ceres in ſacris Eleuſiniis τὸ πάντα eſt. Neqve cauſæ qvid obſtat, qvo minus & hanc fœminam agnoſcamus Cererem. Spicam certe, præter caniſtrum fructiferum, in genibus repoſitum dextra ſuſtinet, qvæ perpetuum Cereris in nummis inſigne eſt; & ſpicam qvidem, ut videtur, hordeaceam. Nam hordeum cummaxime in ſacris Eleuſiniis, præter molam & liba, adhibebatur, idqve in campo Rhario natum. Nec aliud certaminis Eleuſinii, qvod ſeptimo die inſtituebatur, erat præmium, qvam hordeum, qvippe primum Eleuſine natum. *V. Meurſ. l. c. c. 28.* Accedit, qvod cum Ceres Proſerpinam qværens Athenas perveniſſet, a Celeo hoſpitio excepta in ſaxo reſpiravit. Sic enim *Ovid. lib. IV Faſtorum*;

Sic venit ad portus Attica terra tuos;
Hic primum ſedit gelido mœſtiſſima ſaxo,
Illud Cecropidæ nunc qvoqve triſte vocant.
Sub Jove duravit multis immota diebus,
Et lunæ patiens, & pluvialis aqvæ.
Sors ſua cuiqve loco eſt, qvi nunc Cerealis Eleuſis
Dicitur, hæc Celei rura fuere ſenis.

Sed & hæc conjectura est, qvam nemini obtrudimus. Ad pedamentum vasculi ut descendamus, faces primum conspiciuntur, decussatim positæ, eæqve majores. Nam qvinto Eleusiniorum die faces Cereri dicabant Athenienses, deqve magnitudine invicem concertabant. *V. Meurs. l. c. c. 26.* Facies illa, qvæ medio loco exhibetur, nobis Bacchi videtur, non Apollinis, qvodqve capiti suppositum est, non fistula ex septem cicutis compacta, qvæ Pani tribuitur, sed fasciculus fistularum duobus ligamentis constrictus. Nam Bacchus una cum Cerere invenisse fruges, & cum validissimo exercitu magnoqve tibiarum fistularumqve concentu peragrasse orbem, & agriculturam docuisse mortales fuit creditus. V. *Nat. Comes Mythol. L. V, c. 14.* In fundo jacent duæ πλημοχόαι inversæ h. e. vasa fictilia ad turbinis figuram accedentia, leviterqve in fundo compressa, qvibus nono Eleusiniorum die Athenienses utebantur, unde & hic ipse dies πλημοχόης nomen retulit. Nam qvod patera videtur esse Eggelingio, nobis est pars inferior alterius πλημοχόης. Nono enim ultimoqve mysteriorum die binas plemochoas implebant, unamqve ad ortum, alteram ad occasum statuebant, tandemqve utramqve, mystica aliqvot verba præfati, evertebant. V. *Meurs. l. c. c. 30.* Restat, præter saccum malis punicis plenum, cista mystica, cujusmodi circumferri in sacris Eleusiniis solebant. Nec aliter Ceres Ægyptiis culta sub Isidis nomine. Ita enim *Apulejus lib. XI Metamorph. Ferebatur ab alio cista secretorum capax penitus celans opera magnificæ religionis.* Erant autem in illa, ut Clemens refert in Protreptico, reconditæ sesamides, pyramides, lanæ elaboratæ, liba multis distincta umbilicis, micæ aliqvot salis, draco, mala punica, corda (in Græcis est καρδίαι, sed Reinesius Var. Lect. lib. 1, c. 23, substituit κράδαι, & exponit, *rami ficulni, cacumina ramorum, συκῆς ἀκρεμόνες*; nos legeremus, κριθαὶ *hordea*, ob causam paulo ante adductam) ferula, hederæ, placentæ & papavera. Dixerimus hunc qvoqve morem κακοζηλίαν fuisse Diabolicam, simiamqve DEI his ipsis cistis mysticis Arcam illam Fœderis (in qva tabulæ lapideæ, decem præcepta Dei digito scripta continentes, aurea item urna habens Manna, virga Aaronis qvæ floruerat, & liber Deuteronomii servabantur) imitari apud paganos voluisse. Sed qvid sibi vult Draco cistæ insidens? & qvid caput barbatum eidem adsculptum? Serpens alias anni vertentis semper fuit hieroglyphicum. V. *Pier. Valer.*

Valer. Hieroglyph. lib. 14, c. 4, & 7. Recte igitur ſerpentes tribuuntur Cereri ſeu Terræ, qvia qvotannis fert fruges, recte & Baccho ſeu Soli, qvi & ſerpere Lucretio dicitur:

Annua Sol in qvo contundit tempora ſerpens.

Caput autem barbatum aut Saturni eſt, qvem Ceres Patrem habuit (nam in ſacris Eleuſiniis major, qvam Bacchi, ejusqve pædagogi Sileni habenda ratio,) aut Æſculapii, qvem βαθυπώγωνα fuiſſe Lucianus in Jove Tragœdo tradit. Nam octavus Eleuſiniorum dies Ἐπιδαύρια dictus in honorem Æſculapii, qvi Epidauro Athenas, ut ſacris initiaretur, advenerat. Æſculapio autem Draco fuit dicatus; Cujus fabulæ mythologiam ſi excutias, redit eadem cœli anniqve, de qva modo diximus, circularis revolutio. Cum enim Æſculapius, Apollinis filius, nihil aliud ſit, qvam aer a Sole temperatus ac ſalubris redditus, hanc ſalubritatem Sol (ſunt verba *Natalis Comitis lib. 4, c. 11*) *per anniverſarias ſui curſus converſiones, viciſsitudinesqve caloris ac frigoris, hominibus impertit.* Nec aliam ob cauſam duo ſerpentes Æſculapii amplecti alibi cernuntur baculum, qvam *qvia Sol, e qvo ipſe naſcitur, qvaſi ſenectutem deponens, incipit a principio arietis vires reſumere, donec ad cancrum perveniat, atqve cum illo multa & herbarum & animalium genera vires reſumunt.* V. *Nat. Com. l. c.* Sed hæc conjeciſſe ſufficiat. Oculatiores forte erunt alii, qvibus aut major eruditionis antiqvæ eſt apparatus, aut qvibus vaſculum ipſum inſpicere licuerit.

AUGUSTI BUCHNERI ORATIONUM Academicarum Volumen Secundum, Feſtas continens.
Dresdæ, 1682. in 4.

Cum plures Poetæ pariter atqve Oratores, tum ſuperiori tum noſtra ætate extiterint, qvi, ſi non ſuperarunt veteres, certe æqvarunt aut proxime attigerunt illorum gloriam, vel principe inter hos loco conſtituendus venit *Auguſtus Buchnerus*, Poeta atqve Orator Academiæ Wittebergenſis non intra Germaniæ tantum fines, ſed apud exteros qvoqve longe celebratiſſimus, isqve Dresdæ d. 2 Nov. 1591 natus, & Wittebergæ d. 12 Feb. 1661 vivis ereptus. Et meritiſſimo qvidem id ſuo. Erat enim Varro ſui temporis, & cum reliqvis politioris literaturæ

 ſapien-

ſapientiæqve veteris præſidiis inſtructus largiter, tum terſo cumprimis ac numeroſo dicendi genere plane admirabilis. Nam uti optimos qvosqve aureæ illius ætatis Scriptores vaſto animo fuerat complexus, ita mera ſcriptitabat aurea, imo auro contra chara, & latiniſſimis Scriptorum veterum monumentis comparanda dicam, an præferenda? Poſteaqvam igitur emiſſis in orbem literarium limatiſſimis ſcriptis legentium qvorumqve animos velut iyngibus attraxiſſet, inſatiabili qvadam cupiditate, qvicqvid tum in proſa tum in vorſa ab eo erat compoſitum, ab eruditioribus fuit expetitum. Collectæ itaqve abs digniſſimo ejus & genero & ſucceſſore Ottone Prætorio *Orationes Panegyricæ* & *Orationes Funebres*, & A. 1669 Wittebergæ in lucem publicam emiſſæ. Collectæ etiam ante qvadriennium ejus *Epiſtolæ* ad Illuſtriſſimos Heroas clariſſimosqve viros ſcriptæ, eæqve in duo volumina redactæ. Recuſæ etiam Francofurti & Lipſiæ 1679 *Diſſertationes Academicæ* in 4, qvæ duobus ante libris in 8 comprehenſæ, auctore adhuc vivo prodierant. Sed *Feſtæ* adhuc deſiderabantur, h. e. illæ, qvæ tum Catharinalibus ſeu feſto Facult. Philoſ. in Acad. Witteb. die, tum in ſolenni Magiſtrorum promotione, tam ab aliis, (nam & ea problemata, qvæ Magiſtri noviter creati pronunciarunt, elaboravit) qvam ab ipſo diſſertiſſimo Viro fuerant recitatæ. Igitur & illæ tandem blattis tineisqve ereptæ, & cura induſtriaqve Mart. Gabrielis Hubneri, qvi & reliqvis Buchnerianis libris obſtetricantes manus adhibuit, adhibebitqve ulterius, in Electorali Dresda publicatæ. Hæ Feſtæ Orationes, numero XXIII, ſi genus dicendi ſpectes, non cothurnatæ ſunt omnes æqve ac Panegyricæ volumine primo comprehenſæ, at latiniſſimæ tamen, & ſvaviſſimo omnigenæ conditionis nectare veluti irrigatæ. Sunt enim & argumenta illarum varia, qvæ breviter non percenſere non poſſumus. In *I* diſſerit Orator de Statuis Magico ritu conſecratis, ubi varia de Iyngibus & Rhombis Magicis Scriptorum loca explanantur; in II de Imaginibus, in qva Baronium potiſſime, antiqvitatem Imaginum in Annalibus hinc inde propugnantem, ſcite atqve erudite confutat. In *III* id qvæſtionis ventilat, num nomina Idolorum inſerenda ſint carminibus? Ita autem cenſet, abſtinendum Chriſtiano penitus Deorum nominibus, majorum qvidem, qvos vocant, gentium præcipue, niſi aliqva urgeat neceſſitas, reliqvorum autem non niſi rariſſime & caute, & cum accurato delectu per tropologiam aliqvam, neutrorum autem cum aliqvo

liqvo divinitatis elogio utendum esse. In IV problematice qværitur, qvid dicendum de Sidonio, Ennodio, Ausonio, aliisqve, qvi Joves, Martes, Phœbos, Apollines, Minervas, Veneres, Parcas, Nereides, Charitas, Musas, sua ingredi carmina sunt passi. In V reprehendit, qvi Deorum nomina secure ac perlicenter usurpant; absolvit tamen, qvi & parce, & sobrie, & cum judicio sibi id permittunt. Addit, cautione olim ea in re fuisse opus, eo qvod in medio paganismo Ecclesia fuerit constituta; hodie nihil tale magnopere extimescendum, cum in tanta veritatis luce nemo his nominibus offendatur. Nihil itaqve impedire, qvo minus in profano carmine Martem pro furore, Bacchum pro ebrietate vel vino dicamus; sed in carminibus sacris, & cum de fidei nostræ mysteriis loqvendum, omnino ab illis abstinendum. In VI agit de Mimica Diaboli, qva cultum Dei sibi vendicavit, tum personas sanctas, tum res ac ceremonias populi Judaici imitatus. Dicit enim Diabolum imitatum esse Mathusalemum in Nestore triseclisene, Noachum in Baccho, Mosen in Zoroastre, Simsonem in Hercule, Christum a Prophetis prædictum in Phœbo, Baccho bimatre, Æsculapio & Bellerophonte. Deinde repræsentasse Urim & Thumim in Oraculis, Hammonio & Dodonæo, Hierosolymitanum templum in Delphico, vestes item Sacerdotum candidas & lineas, lotionem ante rem divinam, integras & sine labe hostias, primitias frugum, decimas, sacros panes, abstinentiam a sangvine animalium, jejunia & res sacras oleo perfusas. In Orat. VII totus est occupatus in Eusebio Pamphilo refellendo, qvi in Constantini Oratione auctoritatem Sibyllinorum carminum ex qvarta Virgilii Ecloga adstruit, & ex Poeta hoc Prophetam facit. In VIII locum in tit 18, L.6, Cod. de *Mathematicis* exponit, ostenditqve 1, non alios intelligi hac voce, qvam Astrologos, qvi ex nativitatibus hominum & observatione stellarum futura monent; 2, hoc Astrologiæ genus Romanis legibus damnatum semper ac severissime fuisse prohibitum. In IX ex professo agit de Prudentia temporum seu recognoscentia illorum atqve observantia, qvam novo vocabulo *discretionem* Itali, rectius *discernentiam* dicerent. Intelligit autem excellentem illam animi virtutem, qvæ momenta omnia temporum, locorum, rerum, ne minutissima qvidem negligens, acute dispicit, perite æstimat, solerter discutit, subductisqve rationibus callide statuit, qvid agendum, qvid omittendum, qvod prius, qvod posterius, & qvo commo-

disſime & efficacisſime tractandum modo. In X, qvæ inſcripta eſt de docendi munere, id potius diſceptatur, utrum parentes magis qvam præceptores revereri atqve obſervare oporteat; ſed tandem cum multa tum de parentibus tum magiſtris magnifice ac vere prædicaſſet, non poſtponendos præceptoribus parentes cenſet, illos puta, qvi liberos a ſe procreatos cum cura atqve ſolicitudine educant, inſtituendosqve aliis tradunt. In XI qværitur, an recte mentem Platonis damnaverit Themiſtius Peripateticus, qvod eos populi Rectores conſtituendos eſſe dixiſſet, qvi eſſent Philoſophi aut certe philoſopharentur. Dixerat enim Themiſtius, Platonem hanc ſententiam periculoſe admodum enunciaſſe, laudaveratqve meliorem Ariſtotelis ſententiam, qvi non philoſophandum eſſe principi, at philoſophos tamen in conſilium adhibendos ab illo eſſe pronunciaverat. In XII negat 1, periculoſe locutum fuiſſe Platonem; neqve enim eos ab illo intelligi Philoſophos, qvi concluſiones argute nectant, & magna volubilitate lingvæ de vero & falſo, de honeſto & turpi diſputent, cætera nihil eorum facientes, qvæ præcipiant; hos enim Sophiſtas eſſe Platoni atqve Aretalogos, ſed qvi juſte, moderate, fortiter atqve prudenter agant, & officia vivendi, qvæ ſcirent, non omitterent. 2, negat, meliorem hac in re Ariſtotelis eſſe ſententiam. Satius enim eſſe, ſi & ipſe ſapiat princeps, atqve ad lancem vocet ſuggeſta ab aliis atqve diſpiciat. In Orat. XIII diſqviritur: Utrumne in Oratione latina exotica ſeu peregrina, Græca puta & alia admiſceri cum laude poſſint. In XIV reſpondetur, nec abſtinendum plane externis vocabulis, nec nimis indulgendum, & cum judicio ac delectu adhibenda eſſe. Poſſe v. g. uſurpari in epiſtola ad Amicos Eruditos ſcribenda, in Comœdia, Satyris & Epigrammatis, in diſſertationibus item Philoſophicis ac Theologicis, ſed neceſſitatis aut doctrinæ, non oſtentationis cauſa. In ſeriis autem operibus atqve orationibus præſertim, in Heroicis etiam Carminibus & Tragœdiis, aut abſtinendum prorſus a Græcis, aut certe rarisſime parcisſimeqve illis utendum. In XV qværitur, an Hiſtorici, qvi operibus ſuis interſerere conciones ſolent, improbandi ſint vel approbandi? In XVI reſpondet, non deculpandos eſſe Hiſtoricos, ſi in orationibus id genus ingenii vim & artificium dicendi exerant, cum Hiſtoria Eloqventiæ ſit opus; Hiſtoricos etiam non delectare tantum, ſed & inſigniter prodeſſe, dum præclaros conceptus de rebus ſuppeditent, gravisſimasqve rationes & conſilia de rebus

rebus maximi momenti eleganti idoneaqve oratione exprimant. In XVII hoc ζήτημα proponitur; num accusandi vel castrandi veniant historici principum vitia sceleraqve enarrantes, eo qvod majestatem principum polluere, pudori offendere & integritatem legentium corrumpere videantur. In XVIII contendit Orator, non dissimulandas esse hallucinationes atqve enormitates principum; cum veritas omnis historiæ fundamentum, speculiqve instar esse debeat, qvod non decora tantum & elegantias, sed nævos atqve verrucas in homine exhibeat; finem præterea historicorum esse, ut componendo virtutes & vitia, illarum amorem ac studium, horum fugam atqve odium animis inculcent; idemqve factum in sacris literis, multorum libidines, adulteria, incestus aliaqve scelera referentibus, In XIX qværitur, 1 an Cæsar ita sit dictus, qvod ex utero sit cæsus, ut Suidas, Cedrenus atqve Etymologicum magnum refert. 2 cur Claudianus principem distingvat a Cæsare, cum Cæsaris tamen appellatio eandem, qvam Principis vox, potestatem designet? In XX enarratis variis de voce Cæsaris sententiis, refellit Græcorum adductorum fidem, ostenditqve, non Julium primitus sic dictum, sed ante ipsum longe plures ex gente Julia. 2 apud Claudianum, Cæsarem non alium esse qvam Candidatum Imperii seu designatum ejus hæredem, nec aliter differre Principem ibi a Cæsare, qvam Imperatorem hodie a Rege Romanorum. In XXI qværitur, num Misnia dicta sit a Misna rivo, secundum Detmarum, Episcopum Martisburgensem, an a missionariis militibus hic collocatis, secundum Radericum, an a Mysis, populo antiqvissimo, secundum Melanchthonem, Peucerum, Reineccium atqve Albinum? In XXII explosa primum & prolixe qvidem sententia Philippo-Reinecciana, ac deinde Radeviciana, Detmarianam amplectitur, Misniam ab amniculo Misna denuncupatam, cum & aliæ clarissimæ urbes ab obscuris fluviolis sortitæ nomen, & Detmarus loco & tempore fuerit Misenæ proximus, Martisburgo qvippe residens & 41 annis post Misenam conditam natus. Additur tandem Festis hisce orationibus Oratio XXIII tanqvam pulcherrimum corollarium, Oratio inqvam de Pace ab illustrissimo Heroe H. a F. A. 1641 scripta, cui & Index rerum in hoc volumine contentarum subjungitur.

JACO-

JACOBI THOMASII ORATIONES argumenti varii.

Lipsiæ, 1683. in 8.

APem Atticam Xenophontem, alterum illud cum Platone Socraticæ amœnitatis lumen, ob mirificam eamqve inaffectatam jucunditatem dictum olim fuisse accepimus. Nos eodem jure Apem Philuræam salutare nunc possumus *Jacobum Thomasium*, Philosophum atqve Oratorem Academiæ hujus, qvam patriam agnoscit, famosissimum. Is enim uti apis sedulæ instar per floriferos scriptorum omnis generis volitavit saltus, ita libavit in illis omnia, & incredibili diligentia, qvicqvid mellificio suo inservire unqvam-usqvam est visum, in cellulas suas, qvas plurimas habet, constipavit. Nec alia ejus dictio est, qvam Xenophontea h. e. mellea, & ab ipsis Musis velut instillata. Loqvuntur id præter *Præfationes* superiore anno editas, *Orationes* ejusdem luci publicæ nunc nuper expositæ, eæqve juxta seriem temporum, qvibus habitæ sunt, ordinatæ, & doctissimis hinc inde scholiis illustratæ. Has numero XXI in duas classes partitur Auctor ipse in præfatione ad Lectorem, in *septem* videlicet *juveniles priores*, & *XIV viriles reliqvas*, &, posteriores hasce qvod attinet, harum argumenta partim ab ipsis temporibus fuisse imperata scribit, partim ab ipsomet liberrime fuisse lecta, qvoties videlicet cunqve Orationis aliqvid in honoribus Philosophicis conferendis pronunciandum ipsi fuerit. Qvod si priores percurras cum reliqvis, earum alias Historicas, alias Philosophicas, alias Theologicas, qvoad materiam primariam, esse videas. Historicæ sunt XI de Regibus Poloniæ, IV de Augusto, Electore Saxoniæ, VI de Mauritio El. Sax. VII de Christiano I, V de Christiano II, X de Georgio, Principe Anhaltino, it. XIV de Alexandro Alesio natione Scoto, & Lipsiensi Theologo, cujus vita a nemine antehac, qvod sciamus, memoriæ fuit prodita, & XVI de Jacobo Wellero, magno illo Saxoniæ Theologo, nec non II de disputatione Lipsica Lutheri cum Eccio, & XIX de congressu Lutheri cum Cardinale Cajetano. Philosophici argumenti sunt: IIX de Felicitate Literatorum, IX pro Aristotele habita, negante idoneum Ethicæ auditorem esse juvenem, XII de Secta Nominalium, XIII de Ideis Platonicis exemplaribus, XV de Syncretismo Peripateticæ

ripatetico (qvanqvam hæ tres ad historicas qvoq; ob historiam, qvam spirant, Philosophicam referri qveunt) XX illorum errori opposita, qvi præexistentiam animarum humanarum adstruunt, & XXI de præstantia vitæ Theoreticæ. Θεολογικώτεραι sunt: I ostendens, mysterium SS. Trinitatis ex ratione, clauso Scripturæ sacræ libro, ductu luminis naturalis cognosci haud posse ac demonstrari; III de potentia Angelorum, XVII Eucharistica pro pace Turcica, & XIIX de Indulgentiis Pontificiis, earumqve expugnatione. Deest orationibus his tersissimis juxtim atqve eruditissimis non minus, qvam *Præfationibus*, Index rerum notabilium necessarius. Sed in eo jam nonnemo est, ut indicem utriqve libello adjiciat, eumqve postea literato cum orbe communicet; id qvod non præsignificare Lectoribus hic loci non possumus.

OBSERVATIO ATQVE EXPERIMENTA circa usum Spiritus Vini externum, in hæmorrhagiis sistendis.

NEminem illorum, qvos inventa hujus seculi Physica atqve Medica sollicitos tenent, usus *Liqvoris* illius *styptici* latet, qvem Colonellus qvidam Gallus *Vivient* dictus, superioribus annis invenit, qviq; per Galliam, Angliam, Daniam, Germaniam aliasqve provincias, non sine Inventoris singulari fama, & marsupii turgescentia circumlatus fuit, ita qvidem, ut hoc per varios successus comprobato, remedii hujus conficiendi rationem Potentissimus Magnæ Britanniæ Rex 5000 Imperialibus comparaverit. Ex vitriolo & alumine medicamentum hoc constare, pleriqve augurabantur; an bene, vel male, impræsentiarum haud disqviram: licet, qvem ante octennium circiter ex gratiosa manu Generosissimi cujusdam Viri, cum summa asseveratione, eum ab ipso Inventore Gallo immediate prodire, acceperam, Liqvor per varias circumstantias ingredientia hæc testaretur. Ast cum sangvinem in grumum condensando, & obice hoc vasa sauciata seu lacerata obturando illum stypticam virtutem exerere, multi tunc temporis assererent, simileqve ex illius applicatione mihi qvoqve phænomenon conspicere contingeret: cogitabam annon Spiritus vini qvoqve idem præstare, i.e. fluxus sangvinis compescere posset? Observabunt siqvidem mecum cuncti, qvi experimenta physica non abhorrent, aut forsan me haud monitore observarunt, spiritum illum sulphureum, sangvinem, qvem exci-

excipit fluidisſimum e vena eductum, coagulare, ſeu in grumum ſpiſſum maxime, & carnem compactiorem referentem, cogere; ut illius potentiæ coagulatoriæ taceam, qvam in bilem qvoqve exerere, mechanica docet: adeoqve non plane paradoxam theoriam illam meam judicabunt, qva ſimili modo eundem in ſanginem vitalem qvoqve forſan acturum, i.e. hujus aliqvam portionem coagulaturum, hinc hæmorrhagias vulnerum, vaſorum etiam notabiliorum, ſtiturum, augurabar. Dum autem & hic experiebar, rationem ſine experientia, pariter ac navim ſine rectore fluctuare & a dubiorum infinitorum procellis agitari, varia in canibus hunc in finem adornabam experimenta, horumqve vaſa non tantum minora, v. g. in tibia, ſed majora qvoqve, ſc. cruralia & jugularia, venoſa æqve ac arterioſa, aliqvando arteriam ſolam, interdum ejus ſociam venam ſimul, modo ſecundum longitudinem findebam, modo transverſim reſecabam; & a ſola Spiritus vini ad pauca momentula applicatione conſtipabantur hæc, ſangvisqve ſtabat, ac nunqvam expectationi ſucceſſus haud reſpondebat. Qvamvis autem nec in diſcindendis ac lacerandis vaſis, nec in applicando ſtegnotico una eademqve ratione me uſum fuiſſe recorder, nihilominus repetitis tentaminibus cuncta removere dubia cunctasqve penitus explorare circumſtantias haud detrectavi, inter operandum ſeqventes obſervans encheiriſes. Sc. *primo*, ſufficienter ac probe removi integumenta externa, cutem ſc. cum pingvedine, &, qvi interdum obſtabant, muſculis, ut nuda conſpicerentur vaſa diſcindenda, neqve illorum moles aut contractio hæc aperta comprimendo, obſtruendo, aut qvocunqve modo obturando id præſtarent, qvod liqvori meo adſcripſiſſem. *Deinde* ſecundum longitudinem freqventius, rarius per transverſum, vaſa ſauciavi, pariter ne horum extrema vel ſpaſmis propriis corrugata, vel a partibus adjacentibus, in qvas retrahuntur, compreſſa, ſine ullius etiam medicaminis uſu, hæmorrhagiam ſupprimerent: qvemadmodum ex Chirurgia notum hic ſuppono vaſorum in partibus muſculoſis laceratorum, hinc hæmorrhagiæ remedium, ſc. ut reliqvis cunctis irritis illa per transverſum diſcindantur. Fiſſuras tamen has *tertio* ſatis longas, & nuperrime in vena jugulari externa, qvæ in cane longe eſt interna major, harum unam digiti latitudinem æqvantem paravi, deſiderato tamen cum ſucceſſu. *Qvarto* in applicatione Spiritus vini ita me geſſi, ut prius aliqvid ſangvinis, qvi de vera vaſis laceratione teſtaretur,

tur,

tur, emiſerim; hinc, ſine ulla vel arteriæ in parte ſuperiore, vel venæ in inferiore, compresſione, ſplenium, modo ſimplex, modo duplex, liqvore illo imbutum, plagæ impoſuerim, digitis vel propriis vel ab uno adſtantium mutuatis hoc qvam levisſime apprimendo, i. e. vix potentiorem, qvam qvæ pulſui explorando ſolennis, compresſionem adhibendo. *Qvinto* fluxu ſedato, interdum animal cum plumaceolis iisdem, cum Spiritu vini de novo impraegnatis, & faſciis commodis deligavi, ac per aliqvot horas qvietum detineri curavi: crebrius tamen ſine ulla faſciatione dimiſi, ne ſtillicidium qvidem ſangvinis in eo obſervans, ut ut varie ſe volutaret, ambularet &c. *Tandem* ultra qvadrantis horæ ſpatium me compreſſionem liqvorisqve admotionem nunqvam continuaſſe, teſtabuntur, qvi obſtetricantes manus his meis experimentis commodarunt; imo poſt pauca horæ minuta ſæpius ad deambulandum martyres hos chirurgicos dimiſiſſe, memini: ſemper Spiritum vini magis dephlegmatum celerioris efficaciæ deprehendens.

Aſt de Experimenti fide certo modum qvoqve operandi indagare placuit, i. e. an Spiritus vini, prout qvidem olim opinabar, ſangvinem congrumando, an vaſa potius conſtringendo, effectum illum præſtaret? Ubi remotis plagulis circa vulnus vix me unqvam aliqvid coaguli ſangvinei vidiſſe recordor: qvid tamen proxime ſuperioribus diebus in cane, cujus primo arteriæ cruralis, ſtatim ſub abdomine, truncum, & hac conſtipata poſtmodum venam jugularem externam aperueram, qvemqve his factis mox ſtrangulari curaveram, deprehenderim, referre lubet. Nempe poſt trihorium ſufficienter luſtrata plaga conſolidata, nulloqve circa hoc viſo grumo, per ſuperiorem & intra abdomen reconditam partem immittebam ſtylum, tentaturus, an hic ad inferiora detruſus vulnus vaſis rumperet: aſt qvamvis eum ſurſum ac deorſum agerem, ſine laceratione tamen, qvam metuebam, hoc contingebat. Aperiebam arteriæ ejusdem partem inferiorem, ut per hanc ſtyli prodiret apex globoſus, qvi tamen nullum ſangvinis grumulum protrudebat. Hinc locum ipſum affectum, qvi reliqva arteriæ parte durior & rubedinis obſcurioris erat, incidebam: nec intra labia, nec meatum hujus aliqvid ſangvinis deprehendi. Venæ jugularis vulnus, pariter nulla grumoſitate externa ſtipatum, ab immiſſo a parte ſuperiore ſtylo promptius hiſcebat, forſan, vel qvod Spiritus vini contactum brevius longe, ac arteria dicta, ſuſtinuerat, vel qvod tenuior longe exiſteret

ret ejus ſubſtantia, vel impetuoſius forſan inſtrumentum adigeretur: per vulnus autem recrudeſcens cum ſangvine fluido tantillum qvoqve congelati prodibat, qvem effectum Spiritus vini ſuſpicatus fuiſſem, niſi mox in aliis partium internarum venoſis vaſis, v. g. vena portæ, ſimiles grumorum ſangvineorum moleculas mecum vidiſſent adſtantes. Alterius cujusdam ſubjecti arteriæ & venæ crurali dextris transverſim reſciſsis ac intra pauca minuta conſolidatis, itidem immittebam ſtylum, hunc ad extremitates illarum deſuper movendo: ubi ſingularem obſervabam harum anguſtiam, inſtrumentum non niſi difficulter admittentem; imo hujus apex per aperturam protruſus, membranulam qvandam tenuiorem videbatur ſimul promere, ſimilem forſan pelliculæ tenerrimæ, qvam vaſorum plagis liqvorem ſtypticum Gallorum inducere *Acta Hafnienſium* perhibent. Qvibus accedit, qvod Spiritus vini non ſtatim & ex tempore ſangvinem in grumum cogat, econtra momentaneo qvaſi contactu partibus corporis ſolidioribus, v. g. carni, cerebri & epatis ſubſtantiæ, nervis &c. firmitatem notabilem, imo tractu temporis duritiem, inducat, fibras ſc. earum conſtringendo & harum laxitatem cum denſitate commutando. Et ultra qvadriennium aſſervo cor in muſeo meo, e cadavere humano extractum, qvod poſt aliqvot tantum dierum in ſpiritu vini ſimplici macerationem, oſſeam fere ſoliditatem induit, omnisqve ideo putredinis adhuc expers cernitur: ita ut veroſimiliter augurari liceat, liqvorem conſtringendo ſeu denſando in vaſa potius, qvam ſangvinem agere, ſicqve hæmorrhagias compeſcere, qvod illis minus paradoxum videbitur, qvibus illius virtus in vulneribus conſolidandis & gangræna arcenda maxima innoteſcit.

HIPPOCRATES DE INUSTIONIBUS ſive Fonticulis. Opus Hiſtoriis Medicis refertum & in Praxi utiliſſimum, Auctore R.R. Doctore Medico.

Lugduni 1681. in 12.

QVanto Hippocratis amore atqve admiratione Auctor hujus libelli, ſc. *Raimundus Reſtaurant*, teneatur, vel exinde colligere licet, qvod pluribus ſuorum ſcriptorum titulis ejus nomen affixerit. Edidit ſiqvidem olim idiomate Gallico, *Hippocratem de uſu frigidi potus, Hippocra-*

pocratem de Circulatione Sangvinis , *Hippocratem de China Chinæ*, imo in præſenti tractatu librum ſuum *de Uſu Vini Emetici in curatione febrium malignarum ad mentem Hippocratis* , *item Hippocratem de uſu Lactis in curationibus morborum*, allegat. In Præfatione hujus noſtri in Martianum & Helmontium invehitur , fonticulorum & cauteriorum uſum ex Medicorum ſcholis plane proſcribentes : pariterqve illis contradicit , qvi hactenus crediderunt , hæc remediorum genera non niſi ſuperfluos ac vitioſos humores educendo operari. Hinc novam & paradoxam proponit & explicat ſententiam, hæc ipſa *ſtimulos* ſaltem exiſtere, *qvibus attracto ad partem agram neceſſario igne, reſeratis ductibus , qvi obſidentur a crudis ſuccis , natura partis nutritioni incumbere poſſit, ſuperflua, obſervato naturalis circuitus ordine, per emunctoria conſveta expellat, aut calorem in partes oppoſitas revellat.* Qvod idem in ipſius opuſculi (in 5 libros digeſti) *Libro primo*, præmiſſa ſecundum principia Hippocratea doctrina de Natura Hominis, repetit. Qvo facto regulas, inuſtiones feliciter præſcribendi, tradit, ſpectantes affectus in genere, cum circumſtantiis aliis ſimul obſervandis , v. g. conſtitutionis ſ. temperiei , molis corporis atqve ætatis: ac cum *Helmontius*, doctrinam Medicorum de Catarrhis oppugnans, lemma ſuarum theſium fecerit *Catarrhi Deliramenta* , contra illum *Sapientiam Catarrhi* adſtruit. Seqventibus vero in libris de morbis in ſpecie agit , qvos inuſtionibus profligare ſatagit. Theoriam ac ætiologias, qvibus in his cunctis utitur, mittimus; aſt legi merentur hiſtoriæ & obſervationes ejus practicæ, qvas illis ſubinde intermiſcet, qvales v. g. ſunt qvas pag. 245 de contumaci alvi fluxu per applicatum occipitio cauterium ſedato ; p. 248 de hypercatharſi enormi, veſicatoriis in nucha applicitis, cedente ; p. 277 de hydrope, qvi, aliis omnibus incaſſum tentatis, eadem partium ſuperiorum inuſtione ſæpius feliciter ſanatus fuit, it. pag. 322 de febre hectica per fonticulos ſubacta, recenſet.

MAGNUS HIPPOCRATES COUS REdivivus. Tomus primus, Phyſiologica continens, *Auctore R.R.*

Lugduni 1681. in 12.

PHysiologica hæc corporis Oeconomia specimen qvasi totius operis est, qvo hominem ex duobus principiis, aqva nimirum & igne, constare idem Auctor asserit: qvoqve dispositionem totius Hippocraticæ Physiologiæ, in qvinqve Libros digestæ dispositionem, horumqve summa capita tradit.

LE MEDICIN DE SOI-MEME, OU L' Art de se conserver la Santé par l' Instinct.

i. e.

Medicus sui ipsius, seu Ars sibi sanitatem conservandi per Instinctum,

Lugd. Bat. 1682. in 12.

ANonymus hujus Libelli Scriptor, cum observasset, qvanto hactenus Medicina atqve Medici contemptui se exposuerint, ponderassetqve causas, propter qvas illa æqve ac hi negligendi videantur, demonstrare conatur hoc opusculo, artem Medicam homini non magis, ac brutis necessariam esse. Qvemadmodum enim bruta per qvandam Medicinæ speciem, qvam in se ipsis habent, & qvæ ab eorum instinctu naturali dependet, se in statu sano conservant, suosqve morbos curant, hincqve arte illa vana ac deceptoria, cujus mancipia nosmet profitemur, supersedent: ita nos, qvi communi cum brutis animali natura gaudemus, cum illis qvoqve hac medicina domestica & qvasi connata uti debere, & ex ea eadem emolumenta pro conservanda ac restituenda sanitate nostra petere posse, si modo, ut illa, hujus consilia & monita seqvamur.

Qvod ut commodius præstet, in *prima* Scripti hujus *parte* prolixe declarat, hominem æqve, ac animantia cætera perfectiora, instinctu seu appetitu qvodam naturali gaudere, per qvem ad bonum apprehendendum & malum fugiendum feratur: seu certum qvoddam principium vel potentiam agendi cunctis animalibus inesse, qvod causa omnium illorum actionum, præprimis illarum, qvæ horum conservationem concernunt, existat; adeoqve nec homini, qvatenus animal, seu ut corporeus est, denegandum, cujus ope; abstracta rationalitate, pro sui conservatione easdem cum illis actiones exerceat, id est, media insultibus morbosis resistendi habeat, nisi animalis in homine naturæ

con-

conditionem deteriorem pronunciare velimus. Atqve hunc qvidem Instinctum animalem seu naturalem non tantum in hominis primis & tenerioribus annis observari putat, dum infans v. g. nutricis mammam mox apprehendit ac sugit, anteqvam hujus lac sibi nutrimentum necessarium esse dignoscat, ignotos & sibi ingratos, præprimis qvi ex ulnis nutricis aut matris illum eripere tentant, horret ac fugit, non sane qvod malum sibi emergens prævideat, utpote ad ratiocinia ejusmodi formanda minus aptus; sed in provectiore qvoqve ætate nonnullas hominem actiones edere, qvas rationi adscribere vix liceat; V. g. qvando qvis mente negotium magni momenti seu ponderis volvit, simul tamen alimenta, de qvibus haud cogitat, assumit, utpote negotio illi unice animum omnem applicans: aut cum qvis rerum arduarum meditationi ac deliberationi affixus, simul tamen frigescens, ac cameram foco instructam subintrans, hunc mox petit, corpus, non mentem, illuc convertendo: aut cum maniaci & ad brutalem stuporem redacti, sine omni rationalitate actiones satis arduas edunt, solo naturæ impetu ad has impulsi. Sicut proin Instinctus hic naturalis brutis principium adæqvatum contingat sanitatem conservandi morbisqve medendi: ita idem sufficere qvoqve posse putat noster Auctor cunctis hominibus, qvi eo eundem in finem uti haud detrectant; qvatenus maximam morborum partem præsentiscamus, illorum qvoqve, qvi subito nos obruunt, sine dubio per merum hoc principium. Dum non solum illi, qvi morborum procellas aliqvando sustinuerunt, sed & qvi ab iisdem per totum vitæ tempus immunes exstiterunt, fateri cogantur, qvod sæpius morbi ingruentis signa in se perceperint, qvamvis aut diæta accuratior, aut exercitium corporis conveniens, aut qvædam evacuatio, aut naturæ robur hunc in prima herba interdum extinxerit. Per qvod autem principium, nobis cum brutis commune, homines æqve ac illa affectus sibi obvenientes qvasi præsagiunt, per idem qvoqve illorum remedia hos reperturos credit, nisi aliæ diversæ curæ eos ab investigatione illorum arcerent: potissimum cum constet, plebejos & agrestes homines, utpote aliis negotiis haud distractos, ac necessitate qvadam (qvatenus ruri degentes a Medicis & pharmacopoliis remotiores sunt) ad sui suæqve sanitatis studium compulsos, si per instinctum illum naturalem ad evacuandum v. g. corpus adigantur, simplicia, qvæ natale solum fert, assumere, hisqve sæpe morbos alias incurabiles sanare; Imo cum temporibus & in locis illis, ad qvæ Medicina in artis

artis formam redacta nondum pervenerat, nec adhuc pervenit, homines æqve commode vivant, plures morbos per euporista facilius ac tutius ſanent, imo longæviores extiterint atqve exiſtant, qvam illæ gentes, qvæ de natalibus ſingulariqve cultura hujus artis gloriari poterant, eamqve adhuc indefeſſo ſtudio exercent. Concludit E. qvemlibet hominem per inſtinctum proprium ſe in ſtatu ſanitatis conſervare & a morboſo vindicare poſſe, modo illum obſervet ac ſeqvatur, & qvidem cum majore ac feliciori qvam in brutis ſucceſſu, dum ratio qvæ reliqvis animantibus denegatur, illo melius uti, & inter remedia unius ſpeciei, ſelectum huic vel illi individuo adæqvatum inſtituere concedat.

Qvare in *parte ſecunda* ſigna, qvibus mediantibus Inſtinctus morbos ingruentes ac metuendos dignoſcit, expoſiturus, qvædam de cauſis horum præmittit, qvas Medicos ſuperiorum æqve ac hujus ſeculi latitaſſe putat, ac in remotiores, ſc. affectus animi & errores in diæta commiſſos, atq; proximas, nempe plethoram & fæcum alvi diuturniorem juſto retentionem, qvalitates vitioſas ſangvinis maſſæ imprimentem dividit, adeoqve primarium morborum internorum focum ſeu ſedem, non, ex communi ſententia, pancreas, meſenterium, epar &c. ſed vaſa potius ſangvifera cum inteſtinis, & inter hæc potiſſimum Colon, proclamat, hocqve freqventiorem illorum radicem eſſe prolixe non minus qvam curioſe comprobat. Signa vero morborum, per inſtinctum naturalem obſervabilium, recenſet plura, v. g. laſſitudinem ſpontaneam, coloris in facie & habitu mutationem, marceſcentiam corporis, ſomnolentiam, vigilias, animum proſtratum, ſudores nocturnos, ſiccitatem faucium, appetitum imminutum &c. qvæ tanqvam totidem nuncii, qvos Medicus noſter internus emittat, periculum ſanitatis indicent. Qvibus diverſas ſubnectit hiſtorias, qvarum prior evincit euporiſtis ſimplicioribus ac plebejis medicamentis ſæpius in morbis curandis plus perfici, qvam Medicorum dogmaticis conſultationibus atqve præſcriptionibus: altera, qvantum impatientia ac moroſitas ægri ſanitatis recuperationi obſtet, declarat: tertia mortis metum, qvarta nimiam curioſitatem ſeu ſubtilitatem, & qvinta medicinæ aliqvam cognitionem ægris interdum valde nocivam teſtantur.

In parte tertia remedia recenſet modoſqve ſuggerit, evitandis morbis, qvos Inſtinctus monſtravit, congrua. Ubi in genere ſimpliciora compoſitis majoris efficaciæ declarat, horumqve ſtudium accuratius

tius & naturæ ductui conforme a Medicis hactenus neglectum fuisse dolet. Hinc in specie causarum morbificarum rationem habendo, qvibus modis pathematis animi horumqve effectibus mederi liceat, disserit; diætam seu moderamen in assumendis alimentis Venerisqve usu præscribit; tandemqve causarum proximarum intuitu sangvinis abundantiam seu plethoram per venæ sectionem, ac fæcum diuturniorem in Colo moram per clysteres & purgantia, simul tamen diæta accuratiore & venæ sectione pariter adhibita, solvere docet; his immiscendo talia qvæ venæ sectionem contra ejus osores defendunt, simul tamen ejus abusum vituperant: exceptiones ac difficultates circa clysterum ac purgantium usum & vires destruit, horumqve utendi modum ac tempus exponit. Practicorum autem vulgarium, item Chymicorum fumivendulorum methodum & medicamina rejicit, demumqve in genere tempus & modum remediis medicis utendi subdit, una cum cautela, qvantum astris horumqve influxui vario tribuendum sit.

ERASISTRATUS, SIVE DE SANGVInis Missione. Auctore Luca Antonio Portio, Medico Romano.

Venet. 1683 in 12.

QVemadmodum ea, qvæ per venam incisam promovetur, sangvinis emissio inter probatissima remediorum genera locum suum hactenus tenuit, cum a cordatioribus Medicis in periculosissimo qvandoq; morborum statu (ubi videlicet sangvinis copia uberior, aut orgasmus ac exæstuatio intensior præprimis urgent) ad auxilium vocata effectum, qvem spondet, salutarem fere semper præstet, nec unqvam facile conceptam de se spem inani eventu frustretur: ita & non minus detestandus ejusdem abusus nostris temporibus in tantum invaluit, ut non raro ceu gladius in manu furentis plurimorum hominum interitum ante diem perficiat. Videmus siqvidem haud paucos ex medentum turba, immo integras adeo nationes ac populos tam immani flagrare cruoris siti atqve cupiditate, ut absqve discrimine in morbis tantum non omnibus, nullo neqve ægroti, neqve occasionis respectu habito, ad phlebotomum statim, tanqvam ad sacram anchoram, recurrant, utut intempestiva hujusmodi ac immoderata sangvinis profusio-

ne nihil aliud pene efficiatur, nisi qvod decumbentibus (qvibus sicca morte perire amplius non licet) ad evitandos cruciatus diuturnos artificioso hoc compendio vitæ terminus acceleratur. Hanc ergo perversam sangvinis prodigalitatem ut ex animis popularium suorum excuteret *Lucas Antonius Portius, publicus Romæ Medicinæ Professor, vir gravis & non tam artium liberalium studiis, qvam animi candore atqve ingenuitate clarus* (mactat eum hoc elogio Gregor. Roscius in Præfat. ad Lect: præsentem emisit libellum in IV dialogos distributum, qvorum interlocutores producuntur Erasistratus, Helmontius, Galenus ac Th. Willis, isti sangvinis missionem omni modo dissvadentes, hi vero eandem exemplo suo ac rationibus comprobantes.

Proinde in *primo* dialogo potissimum disqviruntur ea, qvæ in communi circa evacuationes ex corporibus animalium notari debent; proponitur doctrina plethoræ, tam ejus, qvæ qvoad vasa, qvam qvæ qvoad vires esse dicitur; abstinentia etiam a cibo ac potu, qva methodici veteres in curationibus morborum ut plurimum usi fuere, qvid emolumenti conferat, qvid detrimenti, explicatur. *Secundus* obstructiones vasorum sangviferorum, & qvæ inde conseqvuntur, inflammationes, hasqve vel cum, vel sine venæ sectione sanandi methodum exponit. *Tertium* dialogum format discussio eorum argumentorum, qvæ ad evincendam Phlebotomiæ utilitatem a natura in morborum crisi spontaneis sangvinis eruptionibus interdum sibi opitulante petuntur, & probandi vim ipsis nullam inesse fuse monstratur. *Qvarti* deniqve summa est examen historiarum Medicarum a Galeno atqve Willisio pro asserenda Venæ Sectionis præstantia adductarum, ubi & obiter mentio injicitur diversarum animi affectionum, qvas venæ percussio tum in ægro tum in adstantibus ciere solet, harumqve curatior tractatio peculiari operi (cujus & in dedicatione hujus libri ad Christinam Sveciæ Reginam jam tum spem fecit Auctor) reservatur; universa autem postremo venam secandi ratio tanqvam res anceps & periculi plena, a qva nihil proficui certo exspectari possit, damnatur ac rejicitur.

Qvo vero Galeno nihilominus sua qvaliscunqve constet auctoritas, sub finem hujus opusculi adjecta est lepida nec inficeta *Galeni Apologia*, in qva coram Erasistrato graviter se excusat hic Medicinæ Parens, errorisqve incuria potius qvam consulto commissi reatum serio depreca-

precatur, culpam protinus omnem in sectatores suos servum pecus devolvens, qvi nimia dogmatum suorum admiratione abrepti carbones sæpissime pro thesauro, h.e. pro genuinis scientiæ Naturalis ac Medicinæ principiis absurdissima ut plurimum & exsibilanda utiq; commenta recipiant; namqve si secundum regulas & cautiones a se traditas venæ sectio institui debeat, tunc vel nunqvam, vel rarissime admodum sangvinem esse mittendum.

L' OPTIQVE, PAR LE P. PIERRE ANGO, de la Compagnie de Jesus,

h.e.

P. Petri Ango, e Societate Jesu, Optica in tres Libros divisa, omnia illa, qvæ ad propagationem & proprietates Luminis, Visionem, Vitrorum visui perficiendo inservientium figuram & dispositionem spectant, facili methodo demonstrans.

Parisiis in 12. 1682.

Autor hujus Tractatus, tribus Libris tria sigillatim argumenta, in frontispicio explicata, complexi, ut passim *Aristotelem* extollit; sic in limine causam Aristotelicæ contra *Recentiorum* Physicam graviter perorans, sua facit omnia, qvæ de sensu & sensibilibus *Princeps Philosophorum* edisseruit: professus tamen, non Philosophum sed Geometram se hic acturum, missis de Lumine qvæstionibus physicis, ad explicandas ejus proprietates, a motu certo dependentes, statim se accingit.

Intelligendo huic motui, a qvo Luminis propagatio, aerem nostrum compressionis & dilatationis, instar spongiæ, capacem esse supponit: cujus pori, aut vacua spatia, æthere, substantia infinities subtiliori, liqvidissimaqve repleantur. Cumqve firmamentum soliditate sua ætheri incluso impervium, eundem hunc gravitate sua versus centrum Universi deprimat; ab æthere porro & aerem eo versus premi: intendi pressionem hanc ab una parte, Solis & astrorum motu; ab altera, ignibus subterraneis, calore Solis & stellarum inferius producto, motibus & respiratione continua tot animalium, sufflaminari, & in diversis tractibus diversam effici.

Hoc præjacto, ipsum motum in duas species distingvit, unam Vi-

brationis; Undulationis alteram, a priori dependentem: Illam, omnibus corporibus gravibus in æqvilibrio suspensis, commotisqve; Hanc iis saltim, qvæ compressionis & dilatationis sunt capacia, partibusqve non implexis, sed uniformiter una super altera collocatis (velut aer, & fibræ musculorum corporis humani) constant, competentem. Utramqve motu spirituum, violento aliqvo impulsu ultro citroqve in musculis commeantium (qvi Vibrationis est) & musculorum, reciproco isto spirituum accessu recessuqve concitatorum, tremula agitatione (qvam Undulationem esse vult) non incongrue explicat: advocatis etiam in subsidium, qvas lapilli guttæve in aqvam casu excitari comperimur, Undulis. Qvibus, ut Philosophi hactenus compressionem dilatationemqve aeris, soni productricem, dextre compararint: sic se, tum exemplo defuncti P. Pardies (ex cujus de hoc argumento schedis ἀνεκδότοις bonam partem huc transtulerit) tum ipsa utriusqve convenientia ductum, easdem ad declarandam propagationem luminis non temere afferre contendit.

Hunc tamen Undulationis motum, tradit *Autor*, non reali translatione, qvod qvidem Undularum circuli a centro magis magisqve recedentes præ se ferre videantur; sed sola agitatione, & mutua veluti partium intumescentia & subsidentia perfici: qvod præter sensus judicium, levi Undularum attactu haustum, extensa chorda fortiterqve percussa manifestum faciat. Continuari vero eundem alterna partium vicinarum elevatione & depressione, juxta ductum rectarum, seu radiorum a centro motus qvaqvaversum divergentium: vi tamen Undulationum tanto magis continue imminuta, qvanto magis ipsæ fuerint auctæ; iisdem interea æqvali tempore se invicem subseqventibus, & elevationis depressionisqve vices peragentibus. Undulationes has in oram vasis, cui aqva infusa sit, impingentes, leges seqvi reflexionis; aliasqve Undulationes, prioribus varia decussatione, citra mutuum tamen sive impedimentum sive destructionem occurrentes, efficere: angulis incidentiæ & reflexionis constanter æqvalibus.

Ut porro seqventia tanto rectius intelligantur, ad productionem soni longo discursu *Autor* digreditur: ostendens eum simplicem qvalitatem minime esse; dependere vero a motu partium subjecti sui, eoqve nullo alio, qvam Vibrationis & Undulationis, teste individuo motuum horum soniqve nexu. Esse a diversitate Vibrationum, Undula-

dulationumqve diversa sonorum genera & intervalla, qvorum proportio pendeat a proportione celeritatis Vibrationum, qvæ qvo sæpius simul auribus allabantur, eo gratiores efficiant sonos; qvo infreqventius, eo ingratiores. Qvæ ut speciosis experimentis non inconcinne comprobat; sic & alia de tibiarum buccinarumqve sonis admiscet, de qvibus uberiorem, *peculiaribus de Vibrationis & Undulationis motu tractatibus*, ad qvos subinde provocat, doctrinam pollicetur: optandumqve foret, ut qvæ presse toto passim Tractatu hoc perseqvitur, qvæqve Schematum hinc inde nævis, Sculptoris dubio procul rudi negligentiæ debitis, obscura Lectori qveunt videri, Illorum editione, restitutis etiam integritati suæ figuris, reddantur explicatiora.

Hactenus Undulationes, qvantum illæ, vel in eodem medio directe continuantur, vel diverso ipsisqve impervio obviantes repercutiuntur, adeoqve luminis directæ & reflexæ propagationi inserviunt, saltim contemplando, refractionis oblitus omnino poterat videri: hujus itaqve causa ad Undulationes in diversæ densitatis medium offendentes descendens, has a circularibus in alterius generis curvas abire; in medium densius lapsas tardari, in rarius, incitari; radiumqve, cujus directionem illæ seqvantur, illic ad perpendicularem inclinari, hic a perpendiculari retrocedere; refractioniqve obnoxium esse demonstrat.

Post ad cardinem negotii versus, difficillimum pronunciat, citra Undulationis cujusdam adjumentum proprietates explicare Luminis; sive ignis subtilis loco, sive qvalitatis alicujus simplicis hoc censeatur: eundem vero, qvem superius inter sonum & Undulationem perpetuum adstruxerat nexum, inter hanc & Lumen oppido observari posse; ut nullum sit sine comite Undulatione Lumen, nullaqve sine Lumine Undulatio. Hujus interim generis Undulationes, originem suam actioni cujusdam ignis debentes, prioribus & impetu & subtilitate longe præstare: cum igneæ naturæ corpora sint actionis ut continuæ, sic maxime intensæ; qvorumqve partes qvæcunqve citissimo circa centrum suum motu raptæ, substantiam liqvidam circumjectam, dummodo hæc condensationis, ut æther, sit incapax, non possint non undiqvaqve premere: Notasse se vero alias in Physicis (qvod variis porro hic exemplis firmat) corpora luminosa respiratione, h.e. compressionis & dilatationis motu esse prædita; unde necesse sit, impetu illorum ad partes undiqve circumpositi medii delato, pressas has concitari ad producendum

freqventissimas citissimasqve Undulationes: qvarum qvæ a diversis corporibus sit ratio (præmisso, aerem devehendo sono destinatum, luminis simul esse vehiculum non posse; sed id officii substantiæ infinities subtiliori, & per hoc subeundis poris exilissimis idoneæ, cedere debere) exemplis ab accensa flamma, muscis, vitris piscibusqve noctu lucentibus, lapidibus luciferis, & præcipue Sole accersitis luculenter declarat.

Explicata sic Undulatione, radium directum propagante, non difficile arbitratur, reflexionis causam ex supra dictis intelligere: refractioni vero luminis mirum in modum ea consentire, qvæ de refractione Undulationum notaverit: cum *Cartesii*, *Maignani*, *Grimaldi*, *Hoockii* hypotheses, suo judicio, partim sibi non constent; partim refractioni explicandæ, aut nihil inserviant, aut minus consentiant. Memorabile interim esse, viam, qvæ radio ab uno puncto ad aliud per diversæ densitatis media tendenti, lege refractionis conficienda est, omnium possibilium esse facillimam. Cujus effati demonstrationem elegantissimam, a *P. Pardies Domino Fermatio* transmissam, vellemus ut *Autor*, promissi memor, ad calcem Tractatus hujus adjecisset: non indecorum principio huic dioptrico, in *Actis superioris anni p. 185* asserto, suffragium laturam.

Lumine ergo ad hunc modum se diffundente, corpora diaphana Undulationum oportet esse capacia, aut minimum libero easdem transitu non prohibere: sive id beneficio plurimorum rectorum pororum contingat; sive, qvod *Autori*, circa corpora pellucida solida, non improbabile est, solo materiæ subtilis in illorum partes valido impulsu. Cumqve eadem porro uniformia sint & continua: constare ex opposito, *Idem* disserit, opaca corpora constitui plurimis partibus parvis, maleqve inter se unitis, qvas radii recepti, ob crebram refractionem adeo obliqve feriant, ut turbata aut rupta Undulatione, hi penetrare tandem neqveant: unde etiam contingat, ut vitrum in pulverem, partesqve adeo irregularium figurarum comminutum, & duo liqvores, qvorum alter unctuosus sit & crassiusculus, commixti, ex pellucidis in opacorum transeant speciem.

Claudit Librum primum de Coloribus disqvisitio: qvos *Autor* nihil aliud esse statuit, qvam Lumen a corporibus plus minus reflexum: prout hæc partibus constant, vel similibus, qvalibus alba & nigra; vel dissimilibus, qvalibus cætera. Accedere proxime ad Lumen alba,

alba, idqve citra moram maxima vi reflectere; unde, cum radiis Solis ægre accendantur aut transitum præbeant, arcendo eorumardori chartæ aut velaria coloris hujus opponantur: nigra contra, simul ac radiis speculo ustorio collectis tangantur, flammam concipientia, & ob partium mollitiem & laxitatem Undulationis reflexæ incapacia, radios acceptos non remittere, indeqve non male ab *Aristotele* tenebris, ut priora luci, comparari. Esse porro alba corpora e particulis rotundis, h. e. uniformibus, mediocriter politis, invicemqve probe compactis: nigra, ex irregularibus, circumqvaqve foraminosis, obtecta insuper & repleta aliis mollibus & laxis corpusculis, Lumen receptum absorbentibus. Inter has duas colorum species cæteros, purpureum, rubrum, flavum; cinereum, viridem, cæruleum, diversa partium albarum nigrarumqve mixtione, qvam distincte explicat, productos, diverso gradu, velut umbras, interjici.

Librum dein secundum a brevi dictorum de Undulatione ἀνακεφαλαιώσει exorsus, Visionem fieri pronunciat receptione specierum: qvæ qvomodo figuram & colores objectorum repræsentent, fuse explicat: non sine erudita doctrinæ de Coloribus, modo propositæ, ἐξηγήσει. Qva ratione ulterius species, intra oculum receptæ, in Retina pingantur; & qvæ oculi vicissitudines circa sensum distantiæ, magnitudinis & situs objectorum, singula exemplo oculi artificialis (qvo nomine cameram obscuram censet, per vitrum tubo specilli objectivum foramini insertum, objectorum imagines recipientem) dilucide illustrat: Choroidi in specie impressionem specierum, ipsamqve adeo Visionem abjudicat; qvod ob nigrorem ejus, nullius coloris susceptivum, tum objecta ibidem pingi neqveant; tum nec ipsa radios luminosos (qvippe corporibus nigris, juxta antegressa, maxime infestos) citra sensum doloris acerrimum sufferre diu possit.

Post oculi fallacias, ex interjectu, cum diaphani inæqvalis densitatis, tum corporis politi; picturæ Perspectivæqve (qvam posteriorem, peculiari *Autoris* opera exornatam, Orbis expectat eruditus) deceptionibus; binorum oculorum in idem objectum directione; corporum in gyrum celeriter actorum motu, aliisqve causis ortas expendit. Toto vero passim Libro complura scitu digna, pro præsentis identidem

tidem argumenti cognatione, opportune evolvit: inter qvæ ex pluribus, qvæ de luminosis excellentioris gradus, retinam lædentibus, & nubeculis coloratis post illa conspecta visum turbantibus, earumqve numero; de binis Aqvilarum palpebris, qvarum ope citra noxam fixis Solem intueantur oculis; de duplici aeris refractione, astrorum Solisqve diametrum apparentem prope Horizontem ampliante, Solisqve ibidem Elliptica figura; de igniculis & fulgore, in oculo, hemicrania aut ictu pugni lacessito, excitatis; de imaginibus & phantasmatis, qvæ recens expergefacti aliqvando videre sibi videntur, discutienda sibi sumsit *Autor*, suo merito referimus.

Ultimo Libro *Autor* remedia explicat corrigendo Visui; sive vitio aliqvo, sive naturali impotentia (per qvam nec remota nimis, nec nimis propinqva, aut exilia distincte concipimus) laboranti. Qvæ cum a vitris politis, oculum inter & objectum debite collocatis, petenda sint, duorum illa generum constituit, Microscopia & Telescopia: qvorum commune officium sit, cum radios ea ratione cogere, & ad oculum transmittere, qvæ conveniat distantiæ, ex qva nudo oculo objectum omnium distinctissime alias cernere liceat; tum, ut tanto clarius objectum intra oculum pingatur, eosdem qvam possit plurimos colligere: ea porro inter ambo differentia, ut Microscopia, objectorum prope positorum propria, radios ita disponant, tanqvam a longinqvo veniant; Telescopia contra, objectis longe dissitis admovenda, eadem hæc velut ex propinqvo intueri faciant. Utraqve porro in Simplicia, uno vitro constantia; & Composita, ex pluribus constructa, distingvens, qvæ singulorum propria sunt, ex qvo sc. Vitrorum genere sint, & qva ratione adornanda; qvomodo radios tum parallelos, tum divergentes afficiant; qvibus oculis, qvaliterqve se habentibus, & qvomodo applicanda; qvæ Vitrorum circularium proprietates; qvi simplicium & compositorum Telescopiorum & Microscopiorum defectus, & qvibus Microscopiis, Telescopiisqve aliis tollendi; ad finem usqve Libri discutit.

Ver=

Vernünfftmäßige Gedancken über die grosse Conjunction beider obersten Planeten Saturni und Jovis &c.

h.e.

DE CONJUNCTIONIBUS MAGNIS SATURNI & Jovis earumqve ut & nuperæ effectibus & significationibus cogitata &c.

JOHANNIS CHRISTOPHORI STURMII Prof. Altdorfini.

Altdorfii A. 1682. in 4.

QVibus nimis credulum & metui nimis obnoxium vulgus alias territare consueverunt Astromantæ, cum coeuntes cœlo Planetas superiores aut oculus detexit, aut Ephemerides indicarunt: his nuper vel maxime, cum uniti fulgerent Saturnus & Jupiter, animos hominum percellere laboravit qvidam, qvi schedis germanice editis Conjunctionis dictæ vim nimiopere extulit. At qvemadmodum Astrologiæ Judiciariæ nunqvam non bellum indixit sanior Philosophia: sic omnem a Conjunctionibus istiusmodi sive spem sive metum ex vano trahere, succincto hoc tractatu solide ostendit Clarissimus Autor. In qvo de Conjunctionibus Magnis, Veris & Mediis necessaria præfatus, qvam, cum sui ipsius, coeuntiumqve Planetarum; tum triplicitatum, in qvibus contingunt, ratione vim, ex consulto Astrologorum exerceant, qvibusqve rationibus hæc Conjunctionibus asseratur, recenset: suam post epicrisin subjungens; argumentorum ab Astrologis adductorum momenta expendit, qvamqve ruinosa, & partim absona, partim secum invicem pugnantia, nec ullo ab experientia fido & rationabili testimonio suffulta sint, demonstrat: suo ubiqve loco interspergens, qvæ supra memorati Astrologi de nupera Conjunctione effatis opponenda censuit.

JOANNIS HANCKE, Soc. Jes. & Prof. Olomucensis Tenebræ summatim illustratæ;

seu

Doctrina Eclipsium pro opportuniore discentium usu in compendium redacta.

Moguntiæ, 1682. in 4.

Cum doctrina Eclipsium inter Astronomicas principem citra dubiũ teneat locum, suaqve & utilitate & jucunditate animos ad se præcipue rapiat cœlestium phænomenon cognoscendorum cupiditate flagrantes: & vero obvia fere compendia Tyrones calculo ineundo non satis instruant; *Riccioli* porro *Almagestum* (qvod de grandioribus aliorum etiam Astronomorum systematibus censendum est) multis intricatum difficultatibus, copiosa varietate sua non paucorum arceat studia; nec, qvi commodo discentium vulgati sunt in hanc rem Astronomorum libri, distractis dudum exemplaribus, compareant amplius: qverulis multorum desideriis Elucubratione hac subveniendum ratus *Autor*, qvæ ad supputanda qvarumcunqve Eclipsium momenta inserviunt, in compendium retulit.

Distinxit eam in tria capita: qvorum primum, Theoriam motus Solaris; alterum, Lunaris; Tertium, utriusqve Luminaris Eclipsibus propria, succincte dilucideqve complectitur: insertis unicuiqve capitum calculi exemplis, & subnexis Tabulis ad calculum necessariis, iisqve ex Riccioli mensuris & hypothesibus, in Almagesto usurpatis, propria sine dubio *Autoris* opera supputatis.

OCCULTATIO HYADUM ET PALILICII, qvæ accidit Vesperi die $\frac{9\ \text{Januar.}}{30\ \text{Decemb.}}$ Anni 168$\frac{1}{2}$ observata Vratislaviæ a Gottf. Schultz D.

Dum circa horam qvintam vespertinam, invitante cœli serenitate, ad instantem Palilicii occultationem supellectilem necessariam instruebam & disponebam, commodum animadvertebam, Lunam duabus Stellulis qvartæ magnitudinis, & ut puto, sub gemina inter Hyades a Bayero θ insignita comprehensis, imminere, hasqve brevi ab illa tegendas esse. Qvare sine mora ulteriore me ad observationem accinxi, & primo binas dictas stellulas cum Lunæ vicinæ maculis contuli, tantumqve eas ab invicem distare deprehendi, qvantum *Insula Ficaria* a *monte Porphyrite* removetur. Mox existebant

Tem-

Tempus æſtimatum.			Tempus ex altitud. corr.				Altitudines Qvadr. captæ.	
H.	′	″	H.	′	″		o	′
4	55	0	5	4	1	*Mons Sinai* & *Inſula Apollonia* major ſub eodem Verticali.		
4	58	30	5	7	32	Borealior duarum ſtellularum, Mons *Ætna* & *Besbicus* Inſula erant in eadem linea recta.		
5	5	10	5	14	14	Altitudo Capellæ.	48	52
5.	22.	0	5.	31.	9	Borealior occultatur, exiſtens in linea recta cum Inſula *Creta* & Oſtio interiore *Freti Sirbonici*.		
5.	28.	40	5.	37.	50	Auſtralior, Mons *Ætna* & Inſula *Sardinia* in eadem linea recta.		
5.	34.	0	5.	43	12	Auſtralior, Inſ. *Creta* & *Byzantium* in linea recta.		
5.	35.	0	5.	44.	12	Auſtralior occultatur.		
						Animadvertebam jam, aliam qvandam ſtellulam dimidia Tubi apertura a margine lunæ occidentali diſtantem, qvam & ipſam paullo ante tectam fuiſſe, Situs ad Lunam arguebat.		
						Emerſionis momenta occupatione qvadam interveniente obſervare non potui.		
6.	25.	20	6.	34.	45	Altitudo lucidi Humeri Orionis. *dub.*	27.	33
7.	47.	0	7.	56.	47	Altitudo Canis minoris	23.	9
8.	1.	0	8.	10.	51	iterum capta *dub.*	25.	23
8.	8.	15	8.	18.	8	tertium capta	26.	20

Tempus æſtimatum.	Tempus correctum.		Altitudines Qvadr. captæ.
H. ′ ″	H. ′ ″		° ′
8. 13. 20	8. 23. 14	Stellulæ antea occultatæ jam integra Tubi apertura a margine Lunæ occidentali removebantur, interqve hanc & illas medio fere ſpatio alia comparebat ſtellula, duabus iſtis minor, qvæ & ipſa tecta fuerat.	
8. 31. 50	8. 41. 49	Inſulæ *Creta* & *Corſica* ſub eodem Verticali.	
8. 43. 30	8. 53. 32	Palilicium dimidia Tubi apertura a ſectione lucis & umbræ diſtabat.	
		NB. *Tubi apertura præciſe capit diſtantiam ſtellarum E & O Tauri apud Bayerum.*	
8. 47. 30	8. 57. 33	Mons *Horminius*, Sinus *Syrticus*, & Palilicium in linea recta.	
8. 58. 30	9. 8. 36	Mons *Sinai*, Inſula *Cyprus* & *Circaium Promontorium* ſub eodem verticali.	
9. 5. 50	9. 15. 58	Palilicium, *Ætna* & Inſula *Besbicus* in eadem recta.	
9. 26. 40	9. 36. 53	Palilicium, *Sinus Syrticus*, & Inſula *Besbicus* in linea recta.	
9. 31. 45	9. 42. 0	Palilicium occultatur, exiſtens in linea recta cum *monte Ætna* & *Sinu Syrtico*.	
9. 45. 0	9. 55. 18	Altitudo Cordis Leonis *dub.*	24. 1
9. 46. 10	9. 56. 29	Mons *Sinai*, & *Promontorium*	

Tem-

Tempus æstimatum.	Tempus correctum.		Altitudines Qvadr.
H. ′ ″	H. ′ ″		° ′
		ad *finum Apollinis*, sub eodem verticali.	
9. 53. 30	10. 3. 51	Altitudo Cordis Leonis	25. 53
10. 27. 40	10. 38. 10	Mons *Sinai*, & Insula *Calathe* sub eodem verticali.	
10. 38. 0	10. 48. 32	Mons *Sinai* & margo orientalis *Siciliæ*, sub eodem verticali.	
10. 45. 20	10. 55. 54	Emersio Palilicii e disco Lunari.	
10. 47. 40	10. 58. 15	Palilicium, Montes *Horminius* & *Porphyrites* in linea recta.	
10. 49. 20	10. 59. 55	Mons *Sinai* & *Porphyrites* sub eodem Verticali.	
11. 8. 20	11. 19. 0	Altitudo Cordis Leonis	36. 58

Ex observatis hisce oppido liqvet, Stellam subiisse Lunæ discum paullo infra Paludem *Mareotim*, emersisse vero ad montem *Hippocum* inferiorem: Viam itinerariam ejus transiisse infra Paludem *Mareotim*, ad Insulam *Leam*, inter *Strophades*, supra *Melos*, per montem *Masicytum*, stringendo limbum australem montis *Didymi*, per *Antitaurum*, *Moschum* superiorem, *Fretum Ponticum*, *Caucasum* superiorem, & limbum australem *Insulæ Majoris* maris Caspii: & $1^H 13' 54''$ post corpus lunare delituisse.

LES MOEURS DES ISRAELITES,
Par M. Fleury, Precepteur de Monseigneur de Vermandois.

i. e.

MORES ISRAELITARUM,
Auctore Dn. FLEURIO, Dni de Vermandois Præceptore.

Parisiis 1681. Hagæ Com. 1682. in 12.

 Nun-

NUnqvam satis inculcati populo Christiano potest pietatis & morum sanctimonia, his præsertim temporibus, qvibus *abundat iniqvitas & refrigescit charitas multorum.* Nec aliud Auctor hic, qvem *Jac. Benignus Bossuetus Episcopus Condomensis* (nunc Meldensis) in Approbatione Opusculi *Presbyterum Parisiensis Diœcesis* nominat, insigniqve mactat Elogio, propositum habet, qvam ut posita ob oculos vitæ simplicis ac innocentis idea, qvalem populus qvondam Israeliticus coluit, seculi lascivientis mores pro virili emendet, ac ad vitæ sanctitatem illustri exemplo Lectorem reducat. Ita enim persuasum habet, vitam populi Judaici sacris Veteris Testamenti literis descriptam, & naturæ societatiqve humanæ maxime conformem extitisse, & non in morum tantum disciplina, sed Oeconomia qvoqve ac Politia præceptiones saluberrimas præbere: vulgo vero non aliam ob causam despicatui duci, qvam qvod ab institutis hodierni ævi discrepet, qvæ a simplici ac frugali vitæ ratione, moribusqve pastoritiis & agrestibus veterum, ad ignaviam luxumqve deflexerunt. Eo itaqve studio vitam moresqve Israelitarum describere aggreditur, tribusqve partibus opusculum distinguit: *Prima* de Patriarchis, eorumqve nobilitate, libertate, divitiis, occupationibus ac frugalitate; *altera* de Israelitis ab exitu ex Ægypto usqve ad captivitatem Babylonicam, deqve eorum nobilitate, laboribus, agricultura, regione qvam incoluerunt seu Terra sancta, opibus, artibus, opificiis, vestitu, suppellectile, domibus, victu, purificationum ritibus, matrimoniis, uxoribus, liberorum educatione, studiis, elegantia, oblectamentis, luctu, religione, jejuniis, votis, prophetis, regimine, auctoritate senum, re forensi, militia, Regibus; *tertia* de Judæis ex captivitate reversis, eorumqve sub Persarum & Macedonum dominatu conditione, Regno Assamonæorum, posteriorum deniqve Judæorum corruptis moribus, sectis, ac superstitione, succincte tersеqve differens.

LES MOEURS DES CHRESTIENS, par M. Fleury.

Mores Christianorum, Auctore Dn. Fleurio.

Parisiis & Hagæ Com. 1682. in 12.

Idem

IDem in hoc libello Auctori ſcopus, qvi in ſuperiori fuit, depravatos ſeculi mores corrigere. Præfigitur autem opuſculo non Boſſueti tantum Meldenſis Epiſcopi, ut in priori factum, ſed ipſius etiam Cenſoris Sorbonici luculentum ejus encomium; nec deerunt ex noſtris, qvibus liber probabitur, plurima in eo memoratu digna, tum candide & eleganter narrata deprehenſuris. Qvanqvam enim inter alias ſcribendi cauſas eam etiam alleget Auctor, ut Proteſtantes agnoſcant, ſe ſine ratione a Romana Eccleſia diſſentire, qvæ in dogmatibus pura ſit, etſi moribus & diſciplina veterum ſanctitati diſſimilis: reperient tamen omnes multa, qvæ ad excitandum pietatis ſtudium faciunt, collato veterum Chriſtianorum cum noſtri temporis hominibus exemplo. Id vero ita præſtat Auctor, ut in qvatuor Epochas totam Chriſtianæ vitæ & diſciplinæ Hiſtoriam diſtribuat. Agit enim 1 de Eccleſia Hieroſolymitana, qvalis in Actis Apoſtolicis deſcribitur. 2 De ſtatu converſionis tum Judæorum, tum maxime gentilium, poſt Apoſtolica tempora, uſqve ad Conſtantinum M. 3 De proximo poſt Conſtantinum tempore. 4 De ſeqventibus a qvarto uſqve ad noſtrum ſeculis. Ubi præſupponit in Eccleſia Romana, ut jam notatum eſt, dogmatum puritatem; diſſimulat etiam & emollit multa in externis, qvæ diſſentientes poſſent offendere: ubi qvam bene hypotheſi & cauſæ ſerviat, accommodatis, qvos citat, Auctorum teſtimoniis, alii diſpicient. Lapſum tamen morum in clero & populo ingenue agnoſcit, ejusqve varias cauſas refert. Relaxationem puta diſciplinæ, pietatis, concordiæ, beneficentiæ, patientiæ, frugalitatis, aliarumqve virtutum, poſtqvam perſecutiones ceſſaverunt: contagium vitiorum ab admixtis magno numero paganis, Chriſtianiſmum non ſerio, ſed Principum, & moris, aut commodi externi cauſa amplexis: Hæreſes, præſertim in Oriente, monſtroſas & multiplices; dein Mahometiſmum: In Occidente barbararum gentium irruptiones & cum Chriſtianis coalitiones: oppreſſa per barbariem ſacra ſtudia, ac ſcholaſticas contra invectas ſpeculationes: Epiſcopos ad munia Aulica ac regendas provincias admiſſos: Caſiſtarum, qvos vocant, varia inventa & relaxamenta circa Moralem Diſciplinam: bella tum inter Chriſtianos ipſos geſta, tum adverſus Mahomedanos ad liberandam Terram ſanctam ſuſcepta: Literatos duobus abhinc ſeculis græcæ & latinæ lingvæ ſtudio ad Ethnicorum mores reducendos, contemtimqve de religione judicandum perverſos, &c. Qvibus omnibus opponere ſe

ſcri-

ſcribit veterum Chriſtianorum, & qvi ſubinde in corruptioribus licet ſeculis eorum exempla æmulati ſint, mores & vitam; ſummeqve lætaturum, ſi qvi commoveri ſe patiantur, ut illorum exemplo, etſi in carne manentes, vivant tamen vita ſpirituali, qvæ genuinus effectus eſt gratiæ Jeſu Chriſti.

JOH. LUDOVICI FABRITII APOLOgeticus pro genere humano contra calumniam Atheiſmi, ad Ampliſſ. Virum Philippum van Heiring.

Heidelbergæ in 4. 1682.

ETſi Chriſtiani, qvi divinis teſtimoniis fidem habent, dubitare non poſſunt, notitiam DEI omnium mortalium mentibus inſitam, juxta cum contemplatione operum DEI mirandorum ſumtam efficere, ut nulla gens adeo barbara ac efferata eſſe qveat, qvin Numen aliqvod (qvalecunqve tandem,) credat, idqve cultu qvodam proſeqvendum eſſe cenſeat; Tamen infelici hoc noſtro ævo legimus, non deeſſe, qvi, ut graviſſimo omnium ſceleri, atheiſmum puta, patrocinium parent, affirmare haut dubitant, & olim fuiſſe & extare adhuc populos ac gentes integras, qvæ beſtiarum inſtar, ſine DEO, lege & omni religione vitam hanc tranſigant. Hanc calumniam, qvæ generis humani parti affingitur magnæ, ut dilueret *Autor Clariſſimus*, Ariſtæum *primum* opponentem ſibi tum ex veteri, tum nova gentium hiſtoria, populos omni religione deſtitutos introducit; *deinde* vero oſtendit certiori hiſtoriarum fide nixus, falſa eſſe, qvæ de atheiſmo veterum Germanorum ex Jul. Cæſare, Romanorum ante Numam Pompilium, Græcorum ante informationem ab Ægyptiis acceptam, incolarum novæ Zemblæ, Zeilan, Souldanorum in extremæ Africæ oris, habitatorum Magellanicæ, Peruvianorum, Braſilianorum ante Chriſtianorum in illas regiones adventum, Chichimecarum in nova Hiſpania, & aliarum gentium barbarie atheiſtica adferri ſolent. Concedit, qvod per abuſum ſanæ rationis, multæ gentes neſciant cultum veri Numinis; ſed inde illis abjudicare velle omnem religionem, abſurdum putat. Qvare tandem diſſertationem hanc ſuam concludit, *nullam gentem adeo eſſe efferatam, qvin Numen aliqvod habeat.*

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Maji, Anno MDCLXXXIII.

ACADEMIE DES SCIENCES ET DES arts, contenant les vies, & les eloges historiques des hommes illustres, qui ont excellé en ces professions depuis environ quatre siecles parmy diverses nations de l'Europe; par ISAAC BULLART, Chevalier de l'Ordre de Saint Michel. Divisé en deux Tomes.

a Paris 1682. fol.

id est,

Academia Artium & Scientiarum: exhibens vitas, & elogia, ac res gestas illustrium virorum, qui clari in sua arte quatuor intra sæcula apud diversas in Europa gentes extiterunt: auctore ISAACO BULLARTIO, Eqvite Ord. S. Michaelis; duobus Tomis divisa.

Parisiis, 1682. fol.

CLarorum virorum facta moresque posteris tradere, scribente Tacito, antiquitus usitatum: his quoque temporibus non negligendum sibi duxit ISAACUS BULLARTIUS: summo studio & exquisita industria qui non laudes saltem eruditione & artibus illustrium virorum composuit; sed vitas quoque eorundem, quantum earum consequi licuit, descripsit; & ut tanto expressior ipsorum memoria exstaret, icones adiecit æri incisas: duorum artificum non contemnendorum, *Larmessini* & *Bulonnesii*, opera elaboratas. Nam cum imagines ac statuæ, præclare meritorum de humano genere hominũ vultus referentes, jam priscis temporibus, non magis ornamenti loco adhibitæ, quam ut memoria eorundem prorogaretur, ac posteri incitarentur ad imitandas insignes eorum virtutes, quorum

ſimulacra ſaxis, cera, ære, argento, aurove expreſſa cernerent, propterea *animorum incitamenta* Senecæ epiſtola LXIV dicta, receptæ fuerint: laudabile ſane iſtorum ſtudiũ eſt, qui immortalitati defunctorum, utilitatibus vero ſuperſtitum, hoc dare ſatagunt, ut habitus oris, cujus jucunda recordatio, cum vita præſtantium virorum ne intercidat, ſed in omnis poſteritatis oculis verſetur. Quo ſtudio veteres cumprimis flagraſſe, Alexandri Severi exemplo, *imaginibus clarorum virorum lararium ſuum exornantis*, quod narrat Lampridius; ac Titi Pomponii Attici *ſingulari* de iis edito *volumine*, ſed quod injuria ævi ad nos non pervenit, manifeſtum eſt. Idem propoſitum ſecutus eſt auctor hoc opere, in quo litterarum & eruditarum artium gloria illuſtrium virorum imagines, æneis inſculptas formis, nitideque expreſſas, exhibet: ſubjecta cujusque vita gallico idiomate deſcripta: quam monumento, ſive ſepulcrali inſcriptione, qua cujusvis tumulus inſignitus fuit, claudit & obſignat. Cui ſtudio ſumma cum laude, nec minori felicitate, cœpto cum immortuus fuiſſet, ipſius filius JACOBUS IGNATIUS BULLARTIUS immorandum, iſtudque abſolvendum duxit: ita quidem, ut prolixiori verborum in elogiis ambitu repudiato, quem interdum adhibuerat parens, verſibusque Ronſardi ac aliorum poetarum Gallicorum, quos pater inſperſerat, reſectis, Vitas ab ipſo conſcriptas expoliret: novas autem, quarum notitia parentem fugerat, ſed quam ipſe conſecutus fuerat, adjiceret: pluribusque imaginibus opus exornaret. In duos iſtud diviſit tomos: quorum prior quinque libros continet: *primo* rerum publice gerendarum laude inſignes; *ſecundo* rerum geſtarum narrationibus bene meritos; *tertio* juris ſcientia claros; *quarto* litterarum elegantiorum opera præſtantes; *quinto* pingendi, ædificandi, ac ſtatuarum apte concinnandarum artis peritos, exhibente. Poſterior ſex libros complectitur: quorum *primus* rerum ſacrarum cognitione eximios; *ſecundus* philoſophiæ, matheſeos, & medicinæ ſtudiis præſtabiles; *tertius* vario ſcientiarum genere excellentes; *quartus* carminum gloria celebres; *quintus* artium variarum, typographiæ, mathematices, geographiæ, muſicæ, rei bellicæ, ſive inventione, ſive cognitione, ingens nomen meritos; *ſextus* denique pingendi, oculorumque oblectandorum adjuvandorumve ſcientia inſignes ſiſtit.

JUSTI-

JUSTINI HISTORIARUM PHILIPPI-carum Libri XLIV: ex recensione Joannis Georgii Grævii; cum ejusdem castigationibus.

Lugduni Batavorum, 1683. in 8.

OMnium regnorum & rerumpublicarum, quæ floruerunt ante Servatoris Christi in terris ortum, origines, progressus, & finem persecutus est olim *Trogus Pompejus*, laudatus Plinio, Charisio, Augustino, & veteri Virgiliano interpreti, aliisqve. Hujus historiam in compendium redegit *M. Junianus Justinus*, ob id *compendiarius Trogi* dictus Saresberiensi: cujus ætatem in Antonini Pii tempora referunt; nullum autem ex vetustis scriptoribus, qui ex fœda barbariei tempestate, tristique rei litterariæ naufragio quasi eluctati ad nos pervenerunt, tyrociniis studii historiarum eo accommodatiorem esse, doctissimi viri censent. Tam terse sane, tam emendate scripsit, ut sæculi sui captum superare, nec solarum rerum, sed & verborum flosculos ex Trogo, optimi ævi scriptore, delibasse videatur. Nec præter eum quisquam amplius exstat eorum, qui secundum seriem temporum res plerarumque gentium digesserunt, in iisque ordine pertexendis elaborarunt: omnibus, sive totis sive maximam partem absorptis, & longa superioris memoriæ nocte, optimarumque artium fatali silentio deletis. Quo majori in pretio habendum conservandumque istum existimarunt, qui bonarum litterarum studia, superiori & hoc sæculo, industria sua excoluerunt. Inter quos illustre nomen *Jacobi Bongarsii*: qui ei perpoliendo magnam & utilem cumprimis operam impendit; quippe e decem optimæ notæ manuscriptis codicibus eundem integritati nitorique suo redditum emendatumque & notis illustratum anno 1581 Parisiis edidit, Vir amplissimæ dignationis, exquisitæ prudentiæ, & rarioris doctrinæ. Hunc secutus *Franciscus Modius* ad Fuldensium membranarum fidem eundem emaculatum, cum notarum spicilegio emisit. Et ad horum editiones plures aliæ compositæ passim prodierunt. Post eos *Daniel Pareus* Francofurti anno 1630, *Matthias Berneggerus* Argentorati anno 1631, *Marcus Zuerius Boxbornius* Amstelo-

dami anno 1638, *Isaacus Vossius* Lugduni Batavorum anno 1640, *Tanaqvillus Faber* Salmurii anno 1671, *Johannes Vorstius* Berolini anno 1673, *Johannes Schefferus* Holmiæ anno 1678, *Josephus Cantelius* Parisiis anno 1677, studii sui, quod auctori huic impenderunt, monumenta in publicum emisere: quorum plerorumque notas, chronologiam, & indices, resectis tamen amputatisque non negligendis observatis, Amstelodamenses anno 1669 auspiciis Schrevelii excuderunt, & hos secuti Lugdunenses in Galliis, ac Uratislavienses typi sunt imitati. Utilem autem cumprimis & salutarem Justino operam Joannes Georgius Grævius impendit, ad Florentinam anni 1525 Juntarum editionem vulgatas hactenus componens, & insignem emendationem, eaque haut parum lucis pluribus scriptoris hujus locis, vel ætatis vitio, vel correctorum culpa depravatis afferens: quo studio suo exornatum notisque insignitum Justinum Trajecti ad Rhenum anno 1668 minori forma edidit. Igitur cum recudere denuo longe utilissimum auctorem superiori anno cuperet bibliopola Lugdunensis, vocato in consilium doctissimo & melioribus litteris juvandis nato Viro, omnes omnium qui hactenus Justinum illustraverant notas integras illibatasque, Bongarsii puta, Modii, Berneggeri, Vossii, Fabri, Vorstii, Schefferique adjiciendas, suas vero iisdem attexendas censuit: omittendas autem Cantelianas putavit, utpote serenissimi Delphini in usum adornatas, instituto autem suo, qvod auctorum emendationi sinceræque lectioni intendit, parum inservituras. Nec indicem a Freinshemio coeptum, a Vorstio autem & Scheffero locupletatum neglexit: adeoque quidquid egregii ad exornandum auctorem hunc in litteras unquam missum fuit, congessit; ut omnibus elegantiarum numeris absolutam hanc recensionem, nec meliorem hac editione ullam extitisse antea, merito affirmare liceat.

Die deutsche Bibel D. Martini Lutheri aus der Grund-Sprach / dem Context und Parallel-Sprüchen / mit Beyfügung der Auslegung / die in Lutheri Schrifften zu finden / erkläret durch D. Abraham Calovium.

id est,

id eſt,

Biblia Germanice a Luthero verſa, e fontibus, contextu, dictisqve parallelis, ſecundum ductum ipſius Lutheri, ejusdemqve utplurimum verbis declarata per D. Abrah. Calovium.

Witteberga, 1682. in fol.

POſtqvam Biblia Illuſtrata Latine jam ante decennium edidit Auctor celeberrimus, inq; iis ψευδερμηνείαν heterodoxorum exegetarum haud poſtremi, H. Grotii, polemice adduxit & rejecit; jam Germanice eundem ſacratiſſimum Codicem evulgavit, inqueeo Interpretum orthodoxorum principis, B. Lutheri, verba, ubi ubi potuit, exegetice adhibuit & retinuit. Hæc nimirum cura præcipua in hoc Opere Theologi jam per XXXII annos in cathedra Lutheri docentis ſcribentisque indefeſſe. Præterea tam capita, qvam libros accurate in ſua membra diſtinxit; verbis ſingulis, ſi opus fuit, aut integris periodis interpretationem apte ſubjecit; eamque e lingvis ſacris, contextu & paralleliſmis pure hauſit; ipſiusque Lutheri ore, ubi adhuc in ſcriptis ejus potuit audiri, fideliter expreſſit; adeo ut de literali ſenſu ubique, deque uſu non raro conſtare queat. Totum Opus in V. & N. T. eſt diſtributum, illudque qvatuor, hoc duobus Tomis, ſubjectis totidem Indicibus univerſalibus, comprehenditur & abſolvitur: ut iis, qvi dulcius ex ipſo fonte bibi aqvas, hoc eſt S. Scripturæ ſenſum e verbis Spiritus S. & Lutheri puriſſime cognoſci norunt, haut ingratum eſſe poſſit.

LA GENESE TRADUITE EN FRANCOIS, avec l' Explication du Sens literal, & du Sens ſpirituel, tirée des SS. Peres, & des auteurs Eccleſiaſtiques.

Sive

Geneſis, Gallice verſa, cum explicatione ſenſus literalis & ſpiritualis, excerpti ex SS. Patribus & Auctoribus Eccleſiaſticis, Tomis duobus comprehenſa.

Juxta exemplar Pariſienſe 1682. in 12.

Auctorem, licet nomen non adscripserit, celebrem Parisiis esse apparet ex testimonio censorum, qui plura ejus opera laudant: ipse vero Commentarium suum in Esaiam prophetam allegat. Præmisit amplam præfationem, bipartitam, in qva multa sunt pie & candide dicta. Parte priori agit de auctoritate Moysis, miraculis ejusdem, & Christi atqve Apostolorum testimoniis probata. Deplorat tempora nostra, qvibus necesse sit Divinitatem Christi Christianis probare, postqvam paganorum impietas convicta jaceat. Affert hujus probationis tria capita, indeque concludit, miracula nova pro veritate desiderari non debere, sed, ut ait Augustinus, *credendum esse mundo credente, nisi qvis velit ipse prodigium esse, qvi prodigia postulet.* Horrendum etiam esse, qvod de veritate librorum sacrorum inter Christianos disceptandum sit, cum de antiqvis auctoribus profanis nemo nisi summe stupidus aut impudens neget, libros ab iis, qvorum nomen ferunt, scriptos esse. Provocat ad Judæos, qui libros Moysaicos, qvamvis multa contra illos contineant, circumferant & pro authenticis habeant, majori cum stabilimento fidei, quam si Judæi omnes conversi essent, & paganis aut atheis suspicionem collusionis facerent. Laudat exemplum Augustini, qvi Manichæorum scepsin tandem abjecerit; & damnat dubitationes Philosophicas, qvibus tot magna ingenia hodie abripiantur ad Atheismum. Qvanqvam vero externis adminiculis argumentorum non opus habeant *pectora fidelia & simpliciter Christiana*, qvalia deprædicat Augustinus: prodesse tamen externa illa etiā fidelibus ad firmandam fidem. Confert postea Mahommetis imposturas, earumqve falsitatem & turpitudinem, cum veritate Christiana. In parte posteriori præfationis institutum & ordinem operis sui enarrat. Præmittit iterum laudationem Moysis, qvi non tantum ex divina inspiratione, sed & testium egregiorum traditionibus scripserit. Amramus enim pater Moysis narrare huic potuit audita a Levi patre suo: Levi vero vixit annis 33 cum Isaaco: Isaacus 50 annis cum Semo: Semus ante diluvium 100 annis cum Methusalem proavo suo, qvi 260 annis cum Adamo vixerat. Sic inter Adamum & Isaacum duos tantum, Mathusalemum nempe & Semum; inter Isaacum & Amramum, parentem Moysis, unum Levi interfuisse, qvi visa & audita ab iis, qvi viderant, suis narrarent. Ostendit fundamen-

damentum hujus calculi in adjuncta tabella chronologica. Qvod attinet ad Textum & Commentationes, profitetur versionem Gallicam (cui Latina Vulgata e regione apposita est) ad fontes Hebræos adornatam, & ex optimis interpretibus. Capitibus singulis subnectitur Annotatio ad sensum literalem, deinde ad spiritualem seu moralem, vel ubi materia prolixitatem non exigit, uterqve conjungitur. Spiritualem sive Mysticum sensum dari omnino statuit contra eos, qui id negant: laudat tamen judicium Augustini, qvi monuit, ne nihil, & ne omnia figurate scripta censeantur, ex lib. 16. Civ. D. c. 2. Excusat, qvod Origenem, & qvi eum imitantur, qvamvis pro sanctis doctoribus habeat, secutus tamen non sit. Auctam enim fontium notitiam, & erutum postea sensum literalem, ad veritatem solidam & ædificationem, facientem. Chrysostomum refert plusqvam 60 homiliis Genesin explicasse, sed eo fine, ut exemplis Patriarcharum ad fidem & pietatem auditores excitaret; ad difficultates vero Textus non respexisse. Augustinum libris 33 in Genesin commentatum ad refutandum *Faustum Manichæum*, qvi Deum & Patriarchas horrendis blasphemiis & conviciis infestaverat. Consulendos etiam libros Augustini XII, qvibus adversus eosdem Manichæos opus Dei hexaemeron, & tria Geneseos priora capita explicavit, tum libr. 12 & 13 Confessionum. Petit veniam, quod hos auctores secutus, prolixior aliqvando, præsertim in primis capitibus fuerit. Lectionis vero utilitatem summam fore spondet ob egregia sanctorum exempla, qvibus plus, qvam præceptis, apud populum proficiatur. Nihil certe præferri posse *tribus* illis *Patriarchis*, qvorum Deum se supremum Numen nominaverit, repetente id Christo Matth. 8, 11, qvi & beatitudinis locum in sinu Abrahami collocet Luc. 16, 24. Nec satis prædicari posse Adami pœnitentiam, Noachi obedientiam, Josephi patientiam, aliorumqve illo tempore virtutes, qvi teste Augustino veri Christiani fuerint, licet nomen non gererent. Ipsum vero Moysem, qvantum virum, *ministrum Veteris Testamenti*, *heredem Novi!* Vitia etiam & eorum pœnas cum ædificatione legi. Commendat deniqve simplicitatem styli Mosaici, adducto testimonio auctoris pagani, περὶ ὕψεως cap. 7, & encomio D. Augustini lib. 4. de Doctr. Chr. c. 6. Mirum igitur non esse, qvod primitiva Ecclesia tanti fecerit Sacras lite-

literas, & qvod Concilia vetusta eas nominent *sancta verba & adoranda*.

METHODUS PLANTARUM NOVA, brevitatis ac perspicuitatis causa synoptice in Tabulis exhibita, cum notis Generum tum summorum tum subalternorum characteristicis, & observationibus nonnullis de seminibus plantarum. Auctore Joanne Raio M. A. e Societate Regia.

Londini, 1682. in 8.

Cum plantarum multitudo atqve varietas fere infinita, mirumqvantum confusionis obscuritatisqve in animis Botanophilorum pariat, de methodo investiganda soliciti semper fuere Botanici, cujus beneficio plantæ & clare intelligi, & facile addisci, & retineri fideliter possent. Methodum autem ei rei prosperandæ adinventam ab illis non unam esse videas. Alii enim differentias plantarum a locis arcessunt natalibus; alii a diversis temporibus, vel mensium anni intercapedinibus; alii ab usibus, quos hominibus præstant in cibo, in medicina, in sensuum oblectatione, operibusque mechanicis; alii a signatura externa; alii ab auctoribus, a quibus nomenclatura plantis fuit imposita; alii a foliis horumque vel convenientia, vel disconvenientia; alii abs qvalitatibus, odoribus puta ac saporibus; alii a radicibus diversis. Sed nulla methodorum harum tum ob prolixitatem nimiam, tum ob dubia inextricabilia approbare se potuit perspicacioribus Phytologiæ mystis. Alia igitur methodus reperta ab aliis, eaqve melior & naturæ magis consentanea. Atqve hic præter cæteros mirifica *Andreæ Cæsalpini* commendanda est solertia. Nam hic primus, qvod sciamus, plantas a seminum & conceptaculorum unicuiqve flori succedentium numero, una cum corculi seminalis, hoc est puncti, unde germinatio incipit, situ, in genera seu classes distinxit. *Johannes* autem *Rajus* Anglus, qvi & ipse notas plantarum characteristicas certas ac proprias, qvæ & omnibus sub unoqvoqve genere contentis speciebus, & solis convenirent, investigavit, tum semina plantarum, earumqve conceptacula, tum flores & perianthia, eo qvod

qvod nonnullorum generum certiores longe notas, qvam aut semina aut eorum involucra suppeditent, in consilium adhibuit, atqve adeo methodum plantarum partim a seminum & conceptaculorum seminalium numero, figura, situ &c. partim a floris & perianthii in eisdem convenientia aliisqve accidentibus differentias generum constitutivas sumpsit, plurima, ut ipsemet in præfatione fatetur ingenue, ex *Andrea Cæsalpino*, *Joachimo Jungio*, *Fabio Columna*, & *Roberto Morisonio* mutuatus. Tabulas synopticas genera plantarum & species, harumqve differentias ac notas characteristicas repræsentantes præcedunt sectiones V, qvarum I generales qvasdam de seminibus plantarum observationes exhibet, II de foliis plantarum seminalibus agit, qvæ a succedentibus foliis parvitate, superficie lævi, figura, ac modo nascendi differant. III de plantula seminali, reliqvisqve semine contentis. IV de floribus plantarum, harumqve partibus ac differentiis. V de divisione plantarum generali in Arbores, Frutices, Suffrutices, & Herbas, qvanqvam tertium membrum, Suffrutices nimirum, Autor resecat, & ad Herbas refert, plantarum tria genera statuens, Arborem, Fruticem, & Herbam. His ita præstructis per Tabulas synopticas disponit plantas, initio ab Arboribus facto, earumqve divisione in sectione nova seu Tabula generali exposita. Exhibentur postmodum Tabula I Arbores pomiferæ harumqve species cum differentiis ac notis characteristicis. II Pruniferæ. III Bacciferæ. IV Nuciferæ. V Coniferæ. VI Lanigeræ. VII Siliqvosæ. VIII arbores vasculis seminalibus membranaceis membrisqve extantibus aut adjunctis auctis, qvibus subnecti posse autor censet, qvæ anomalæ sint & sui generis. Arbores excipiunt Frutices. Horum partitione in Sectione II facta, sistuntur in Tabula I Frutices bacciferi cum speciebus ac differentiis secundum methodum semel cœptam. II Frutices bacciferi foliis deciduis non spinosi. III Frutices foliis deciduis spinosi. IV Frutices seminibus nudis aut vasculis per maturitatem siccis inclusis, floribus non papilionaceis. V Frutices floribus papilionaceis. VI Frutices, qvi cum herbis genere proximo conveniunt, & herbæ fruticescentes dici possunt. Fruticibus subjiciuntur herbæ, harumqve tabula generalis in Sectione III præmittitur. Sistuntur autem Tabula I speciali plantæ imperfectæ, qvæ flore videlicet aut semine carent, aut carere saltem, qvia sponte qvasi proveniunt, videntur, eæqve spe-

cificatæ & certis characteribus discriminatæ. II Herbæ semine minutissimo, & nudo oculo vix conspicuo. I I Herbæ acaules epiphyllospermæ, capillares, vulgo dorsiferæ dictæ, qvia semina earum aversæ foliorum parti adnasci æstimantur, in punctis videlicet seu lineolis illis ferrugineis ibidem conspicuis. IV Herbæ flore imperfecto seu stamineo. V Herbæ flore imperfecto sexu carentes. VI Herbæ flore imperfecto monospermæ semine triqvetro. VII, (post sectionem videlicet IV, qvæ generatim agit de herbis flore composito, qvi ex pluribus videlicet flosculis in unum totalem florem coeuntibus constant,) Herbæ flore composito seu aggregato, planifolio, natura pleno, lactescentes. VIII Papposæ Herbæ flore discoide. IX Herbæ flore discoide nudo. X Herbæ flore composito discoide. XI Herbæ corymbiferæ dictæ discoide nudo seu non radiato. XII Herbæ flore ex flosculis fistularibus, capitatæ vulgo dictæ. XIII Herbæ flore composito anomalæ, iisqve affines, in qvibus capitula aut spicæ florum compressiores flores compositos imitantur. XIV Herbæ flore perfecto seminibus nudis solitariis h. e. ad singulos flores singulis. XV Umbelliferæ plantæ seu semen in umbellis gerentes. XVI Herbæ umbelliferæ semine crassiore & minus compresso. XVII Herbæ stellatæ dictæ, qvia folia caules ad intervalla stellæ radiantis in modum ambiunt. XVIII Herbæ asperifoliæ. XIX Plantæ verticillatæ fruticosæ. XX Plantæ verticillatæ herbaceæ. XXI Herbæ semine nudo polyspermæ. XXII Herbæ semine nudo polyspermæ, sed nullo perianthio tectæ. XXIII Herbæ pomiferæ. XXIV Herbæ bacciferæ. XXV Plantæ multisiliqvæ seu corniculatæ. XXVI (post insertam sectionem de herbis, qvarum semina conceptaculis per maturitatem siccis ad singulos flores singulis donantur) Herbæ flore monopetalo uniformi. XXVII Herbæ flore monopetalo difformi. XXVIII Herbæ flore monopetalo bicapsulares, item herbæ flore monopetalo, vasculis seminalibus in terna aut plura loculamenta divisis, nec non herbæ tetrapetalo flore uniformi siliqvosæ & capsulatæ. XXIX Herbæ flore tetrapetalo uniformi siliqvosæ. XXX Herbæ flore tetrapetalo siliqvosæ, semine rotundo seu globoso. XXXI Herbæ flore tetrapetalo uniformi seminibus capsula brevi inclusis. XXXII Herbæ flore tetrapetalo uniformi anomalæ & sui generis variæ. XXXIII Herbæ flore papilionaceo scandentes. XXXIV

XXXIV Herbæ flore papilionaceo erectæ seu non scandentes, item herbæ flore papilionaceo siliqvis articulatis. XXXV Herbæ flore papilionaceo siliqvis geminatis duplicem seminum seriem continentibus. XXXVI Herbæ flore papilionaceo non scandentes trifoliæ. XXXVII Herbæ flore pentapetalo seu polypetalo foliis integris in caule conjugatim dispositis. XXXVIII Herbæ flore pentapetalo aut polypetalo, foliis in caulibus nullo aut alterno ordine dispositis. XXXIX Herbæ flore pentapetaloide anomalæ. XL Herbæ culmiferæ seu qvæ caulem teretem geniculatum & plerumqve concavum edunt, foliis cinctum ad singula genicula singulis, & qvidem culmiferæ grano majore. XLI Herbæ culmiferæ grano minore. XLII Herbæ graminifoliæ, non culmiferæ, flore stamineo. XLIII Herbæ radice bulbosa donatæ eæqve graveolentes. XLIV Herbæ radice bulbosa odore nullo aut minus gravi præditæ. XLV Herbæ radice bulbosa tunicata odore nullo aut minus gravi. XLVI Herbæ foliis, floribus, pericarpiis aut radicibus bulbosis affines. XLVII Herbæ anomalæ & sui generis. Subnexa est *Synopsis Methodi*, qva *Andreas Cæsalpinus* in subfruticibus & Herbis disponendis utitur, & *Index* plantarum in Tabulis dispositarum copiosus, isqve non Latina tantum, sed & Græca qvoqve & Anglica plantarum nomina præ se ferens; nec non *summorum Herbarum generum notæ characteristicæ; & nova Herbarum in tria genera divisio* memoriæ juvandæ ergo addita.

JO. GEORGII KULPIS COLLEGIUM Grotianum, super Jure Belli ac Pacis in Academia Giessensi XV Exercitationibus institutum.

Prostat Francofurti ad Mœnum apud Albertum Ottonem Fabrum, in 4to, 1682.

Cum Hugo Grotius primus fuerit, qvi nobilissimam de Jure Naturæ & Gentium disciplinam in justum artis systema redegit; opus ejusdem aureum de J. B. & P. non solum seculi adplausum meruit; sed multos etiam viros doctissimos excitavit, qvi eandem scientiam vel ductu laudati Grotii excolerent, vel in libros illius commentarios aut notas scriberent. Qvos cum legere sine magistro juvenes

ejusmodi rerum adhuc imperiti neqveant, *Autor clarissimus*, novo instituto, sed captui discipulorum satis commodo, universi operis Grotiani argumentum, velut in compendium redegit: ita, ut observato ordine materiarum qvo se inseqvuntur invicem apud Grotium, sententias prolixiores paucis verbis excerpserit, ac ubi illæ obscuræ visæ sunt, vel non satis probæ, adjecto uno alterove vocabulo, reddiderit perspicuas & planas, aut etiam si opus fuit, emendaverit; interdum etiam postulantibus sic auditoribus suis, in argumenta, qvæ pro contraria sententia adferri solent, inqvisiverit, ac collatis postmodum aliis interpretibus, suam sententiam stabiliverit. In qva opera tamen non dissimulat, se ex doctissimi viri *Ulrici Obrechti* JCti Argentoratensis fontibus, qvædam in suos rivulos derivasse. Nam hujus se scholas, cum Argentorati degeret, freqventasse gratus profitetur. In prima Exercitatione, de natura ac indole hujus disciplinæ, per modum προπαιδείας philosophatur: in qvatuordecim seqventibus, ut jam dictum est, Grotii vestigiis insistit; fideliter tamen allegatis aliorum testimoniis, qveis in hoc compendio passim usus est, aut qvos etiam censura qvadam modeste notavit.

EHRENFRIEDI KLOZII DIFFERENTIÆ Juris Civilis & Reformationis Francofurtensis.

Francofurti 1682. in 4.

IN strepitu litium Fori componendo & administranda cuivis justitia geminam Germania nostra trutinam agnoscit, unam Juris domestici ac in sinu nati, alteram vero peregrini & a Romanis asciti, Comitiali tamen consensu Procerum Germaniæ qvasi civitate donati. Cum igitur ex utriusqve lancibus suum cuiqve hoc ordine reddatur, ut litium momenta aliiqve actus civiles semper ad normam prius Juris patrii, sive universale sive particulare illud fuerit, ponderentur, ac demum eo in casu, ubi hæc deficere videtur, ad alteram a Romanis acceptam, recurratur, liqvido patescit, utriusqve naturam exacte futuro JCto cognoscendam esse, nisi qvis non sine probro idem audire velit, qvod Qvintum Mucium Servio qvondam dixisse refert Pom-

Pomponius. Et hinc non poteſt non omnium puncta ferre eorum inſtitutum, qvi Jus Romanum cum Jure proprio, vel Provinciali vel Statutario ita conferunt, ut qvod inter ea diſcrimen intercedit, uniciuqve ponatur ob oculos. Luculentum hic hujus rei ſpecimen dedit Auctor, qvi in hoc ipſo libro Juris Civilis & Reformationis inclytæ Civitatis Imperialis Francofurtanæ differentias ex ipſis textuum viſceribus ſuccincte pariter & perſpicue exponit.

ERNESTI GOCKELII, PHILOSOPH. ET J. U. D. nec non Reip. Ulmenſis Conſil. Methodica Tractatio de Jurisdictione ſuprema, inprimis ad ſtylum & praxin Cæſareo-Imperialis Judicii Aulici.

Ulmæ 1682. in 4.

Per Jurisdictionem ſupremam intelligit Auctor h. l. eam, qvæ verſatur circa Judicia ſive primæ ſive ſecundæ inſtantiæ, qvamqve exercet, vel aliis exercendam concedit ſummus Princeps ut lites componantur. Qvoniam vero ſcopus ejus σκοπιμώτατος eſt, hoc in libro Imperii noſtri Germanici pandere Jurisdictionem, qvanta ea per Judicium Imperiale Aulicum ſeſe potiſſimum exſerit, hinc, præmiſſis qvibusdam generalioribus & ſumma Juris dicendi poteſtate Cæſari vindicata, de Jurisdictione ipſius Judicii Imperialis Aulici, Commiſſionibus Cæſareis & Appellationibus diſſerit; mox, Ferdinandi III Imperatoris Ordinatione Judiciali Aulica ſecundum Alphabethi ſeriem in epitomen redacta, ipſum, qvi in hoc ſupremo Judicio obſervari ſolet, Proceſſum, brevibus exponit, tandemqve Taxam Imperialem Aulicam, ut & Imperii ac Cameræ Imperialis auctam matriculam appendicis loco annectit.

JOHANNIS VOET P. F. G. N. J. U. D. ET Anteceſſoris Lugduno-Batavi Compendium Juris juxta ſeriem Pandectarum, &c.

Lugduni Batav. 1683. in 8.

PAndectas in nuce daturus Auctor, nil aliud hoc libello agit, qvam ut ad latiora Juris volumina, aliqvando majori cum fructu evolvenda, tyronibus paret aditum. Hinc intra cancellos compendii subsistens, nulla antiqvitatum monimenta, nullas historias, nulla auctorum testimonia, nec alia ex disciplinis Philosophicis petita huic opusculo admiscet, sed levi ac simplici via progressus, thesium suarum robur non aliunde, qvam ex solis legibus, iisqve haud magno numero constipatis, sed præcipuis, data simul in contextu contrariarum brevissima & nervosa analysi, depromit, hisqve consvetudines & mores patrios, in qvibus illi divortium a Jure Romano faciunt, ad calcem cujusqve tituli superaddit. Qvibus ita ad finem perductis, succedunt Civilis atqve Canonici Juris differentiæ, qvas ipsi paratitlorum textui inserere noluit, ne nondum firmata discentium ingenia in diversum abeuntibus Canonum placitis turbarentur. Indicis loco subnexæ sunt definitiones atqve divisiones variæ, juxta seriem Institutionum Imperialium digestæ, qvas tenaciter memoriæ mandari svadet. Sub finem vero procemii huic ipsi libello præfixi, *ὡς ἐν παρόδῳ* tangit qvendam, qvi diu *Cepha Pistophili* larva tectus, varia in se vibrasset spicula, sed cum semel & iterum repulsus, apertius professo nomine fuisset criminatus, huic epistola qvadam ad Amicum se respondisse dicit, cui iste denuo præfationem suæ *Vi veritati illatæ repulsæ* præmissam, opposuerit. Cum vero hæc ipsa nihil novi ac solidi contineret, eam contemtu se vindicaturum profitetur, hoc unice lectorem rogans, ut utriusqve scripta postrema probe ad se invicem conferat, & ex iis de justitia & injustitia causæ ferat judicium.

JOHANNIS SCOTI ERIGENÆ DE divisione naturæ libri qvinqve diu desiderati.

Accedit appendix ex Ambiguis S. Maximi Græce & Latine.

Oxonii A. C. 1681. in Fol.

INter Ecclesiasticos noni seculi Scriptores fama haud postremus est Johannes Scotus Erigena, a natali solo forte sic appellatus, qvod editionis hujus Autor non cum plerisqve in Scotia vel Hibernia indigenis

genis Erin dicta, sed in Ergene qværendum suspicatur. Est autem Ergene ipso teste pars non contemnenda Herefordensis Comitatus Walliæ contermina in eo terræ tractu, qvi a modernis Wallis Erynug vel Ereinuc dicitur. Qvam conjecturam exinde firmat, qvod Johannes hic ab *Hidensium Annalium* conditore, & *Johanne Rosso* in lib. de Regibus, Wallus nominetur, & qvod Scoti Walliæ fines aliqvando occupaverint, unde Scoti cognomen Erigenæ accedere potuerit. Sed nolumus jam ejus patriæ, de qva Autores admodum inter se dissentiunt, qvi vitam ejus attingunt, diutius immorari. Illud ex *Prudentio Tricassino* coævo Scriptore constat, qvod in Hibernia saltem versatus fuerit, anteqvam in Gallias abiret, ubi eum *Carolus Calvus* assiduum & familiarem mensæ & cubiculi comitem habuit, donec certaminum, qvibus liber adversus *Gotteschalcum* scriptus ipsum implicaverat, pertæsus in Angliam concessit. Illic vero dum Magistri officio fungeretur, eadem cum Prudentii Cassiano fata expertus & puerorum graphiis confossus perhibetur, sive dogma Eucharistiæ, ut *Genebrardo in Liturg. Dionys.* & *Vossio in hist. Pelag.* aliisqve placet, sive alia qvæcunqve causa, qvam in tanto Historiarum silentio divinare difficile est, puerilia hæc arma in ipsius necem concitaverit.

Inter ingenii monumenta, qvæ reliqvit, sunt *libri qvinqve de divisione naturæ*, in qvibus per modum dialogi inter magistrum & discipulum, post generalem rerum divisionem in ea qvæ sunt & non sunt, qvatuor naturæ differentias exponit, qvas statim sub initium operis summatim hoc ordine recenset: *prima est, qvæ creat & non creatur, secunda in eam qvæ creatur & creat, tertia in eam qvæ creatur & non creat, qvarta qvæ nec creat nec creatur.* Qvid de singulis statuat perseqvi, ne vel obscuritate rerum vel nimia prolixitate lectori tædium creemus, supersedemus. At de integro opere, qvod juxta fidem antiqvi manuscripti cum alio Gallicano diligenter collati in Anglia nunc primum prodit, præfatio monet, qvod diu sine nomine circumlatum, & a *Trithemio Johanni Scoto Mailrosio* perperam tributum, sed a *Wilhelmo Malmesburiensi* & aliis Historicis Johanni Erigenæ recte vindicatum fuerit, cum vel e subjecta *S. Maximi* versione, unum eundemqve utriusqve operis Autorem esse constet.

Scripsit nimirum *S. Maximus* inter alia expositionem *ambiguorum*

rum aliqvot locorum, qvæ in *Gregorii Nazianzeni* operibus continentur. Atqve hæc ambigua ſaltem ex parte latine vertit Scotus Erigena, qvæ nunc una cum epiſtola ejus nuncupatoria ad Carolum Calvum (ejus enim ad nutum hoc tentaverat) libris de diviſione naturæ inſtar appendicis accedunt. Ea vero qvoad Græca magna ex parte *Emerico Bigotio*, ſed qvantum ad Latina *Johanni Mabillonio* accepta referri cupit doctiſſimus Editor, ex cujus emendationibus ad calcem additis apparet, Erigenam in Græcis alphabetarium fuiſſe.

Sed nihilominus præter Maximi Ambigua etiam *Dionyſii Areopagitæ* pleraqve monumenta in Latinum ſermonem tranſtulit. Et hoc opus, qvod in Bituricenſi Jeſuitarum Collegio manuſcriptum *Labbeus*, ac ſimul cum *Dionyſii Carthuſiani* commentariis Coloniæ A. C. 1536 typis excuſum extare *Simlerus* & *Friſius* in Bibliotheca ſua referunt, itidem Carolo Calvo dedicavit, ad qvem eo nomine duas epiſtolas, unam ſoluta, & alteram ligata oratione ſcripſit, qvas una cum *Anaſtaſii Bibliothecarii* ad eundem Carolum de eodem argumento epiſtola, in Hibernicis ſuis epiſtolis *Jacobus Uſſerius* in publicum emiſit.

Qvamvis autem hæc Dionyſii verſio Scotum noſtrum apud nonnullos in Hæreſeos ſuſpicionem adduxerit, longe tamen gravius ejus liber *de Prædeſtinatione*, qvem *Hincmaro Remenſi* & *Pardulo Laudunenſi* impellentibus adverſus Gotteſchalcum ſcripſit, impugnatus eſt. Selecta enim ex hoc libro capitula & *Prudentius Tricaſſinus*, cui ea *Venilo* Archiepiſcopus Senonenſis transmiſerat, & *Eccleſia Lugdunenſis*, ſive Diaconi ſui *Flori Magiſtri*, ſive alterius cujuſpiam opera utens confutavit. Qvin & *Synodus Valentina* iſta Scoti capitula tanqvam Scoticas pultes veritati nauſeam afferentes rejecit & damnavit, cujus canones poſtea *Synodus Lingonenſis* confirmavit & *Tullenſis apud Saponarias* publice relegit, qva de re *Jacobus Uſſerius* in Hiſt. Gotteſchalci, nec non *Gilbertus Maugvinus*, qvi hunc Scoti librum una cum Prudentio, Floro & aliis noni ſeculi monumentis ad hanc controverſiam pertinentibus publici juris fecit & diſſertationibus illuſtravit, ejuſdemqve Antagoniſta *Ludovicus Cellotius*, qvi ut per Gotteſchalci latera Janſeniſtas pungeret, Hæretici illius hiſtoriam qvinqve libris complexus eſt, prolixius egerunt.

Nec

Nec meliora fata liber Erigenæ *de Eucharistia*, in qvo Berengario prælusit, habuit. Nam *Adrevaldus* Floriacensis Ordinis Benedictini Monachus Veterum Patrum sententias de Corpore & Sangvine Christi adversus Erigenam collegit, qvem libellum Tomo XII *Spicilegii Dacheriani* insertum cernimus. Et postea circa medium seculi undecimi liber ille in *Concilio Parisiensi* & *Vercellensi* damnatus, & in *Romano* insuper combustus apud *Lanfrancum* & alios Autores legitur. Num vero liber ille Scoti adhuc supersit, nec ab eo differat, qvi sub *Ratramni* nomine vulgatus extat, ut *Petro de Marca in epist. ad Dacherium*, & *P. Parisio* ord. Canonic. Regul. Congreg. S. Genovefæ Theologo, hoc ipso anno fatis suis defuncto, in dissertatione ad finem Tomi I de perpetua Ecclesiæ fide circa Eucharistiam edita videtur, nondum satis manifestum est, ut ex iis liqvet, qvæ in eam rem disseruit *Johannes Mabillon* in præf. ad part. 2 qvarti Seculi Benedictini.

Idem Mabillon diligentissimus antiqvitatis Ecclesiasticæ indagator Erigenæ librum *de Visione Dei* in MSC. Codice Claronariscensi prope Audomaropolin deprehendit, qvi nondum lucem publicam aspexit.

Reliqva opuscula, qvæ Scoto tribuuntur, ut *Commentarii in Martianum Capellam, excerpta ex Macrobio, de disciplina Scholarium liber, disputatio cum Theodoro Studita, Versio Moralium Aristotelis, versio libri Aristotelici de regimine Principum, Commentarii in decem Aristotelis Categorias, dogmata Philosophorum, homilia, de fide contra Barbaros, & Tomi Paraphrastici*, pleraqve Scoto supposita videntur.

Cæterum qvi huic Scoto, vel ob consensum in doctrina de S. Cœna, vel ob alias causas bene volunt, allegant, qvod inter sinistras multorum censuras haud pauca doctrinæ & sanctitatis elogia tulerit, & Chrysostomi cognomento decoratus fuerit; qvod Græca qvam affectavit literatura, gliscentibus inter Nicolaum I & Photium dissidiis, multum invidiæ ipsi conciliaverit; qvod multa in eo reprehendantur, qvæ in aliis Patribus, si non probata, saltem dissimulata fuerint; deniqve qvod, cum martyr obiisset, grata posteritas ad d. 4 Id. Novembr. memoriam ejus celebraverit, inqve *Martyrologio Romano*, qvod A. C. 1580 prodiit, decus illi suum adhuc integrum constiterit.

At contra qui ſentiunt, inter hæreticos illum referunt, nomenqve ejus faſtis ſacris aut merito expunctum, aut nunqvam illis inſertum, omniaqve qvæ de honorifico martyrii titulo ex antiqvo epitaphio & aliis monumentis afferuntur, ad alium Johannem pertinere contendunt. In hoc autem utraqve pars conſentit, qvod Erigenæ ingenium, ſubinde ſpinoſis & perplexis ſpeculationibus nimium indulgens, in varios errores prolapſum fuerit, a qvibus hos de naturæ diviſione libros immunes haud eſſe, lubens agnoſcit Vir doctiſſimus, cujus induſtriæ hoc opus diu ab eruditis fruſtra qvæſitum & deſideratum debemus.

DANIELIS GEORGII MORHOFII STENTOR ὑαλοκλάστης, ſive de Scypho vitreo per certum humanæ vocis ſonum fracto Diſſertatio, qva ſoni natura non parum illuſtratur.

Kiloni A. 1682. in 4.

INter ævi hujus Panepiſtemonas referendus vel maxime venit *Daniel Georgius Morhofius*, Profeſſor Academiæ Kilonienſis celeberrime jamdudum florens. Neqve enim intra Themidis, cujus ſumma axiomata jamdudum obtinuit, ſeſe continere poteſt cancellos, qvin libero & excelſo animo per latiſſimos ſcientiarum lingvarumqve omnium campos fertur, Poeſeos qvippe & Eloqventiæ qvas publice profitetur, antiqvitatis item omnis, atqve uti Philoſophiæ univerſæ, ita Naturæ imprimis arcanorum & olim & recens inventorum conſultiſſimus. Utiqve naturæ illum myſtagogum eſſe vel ſolus hic libellus, *Stentor* ὑαλοκλάστης inſcriptus, ſeu *de Scypho vitreo per certum humanæ vocis ſonum fracto diſſertatio*, locupletiſſimus poteſt eſſe teſtis. Omnia enim in illo allegationibus rariſſimorum Autorum, omnia experimentis recentiſſimis ſunt plena, nec ullum eorum ſine acuta atqve accurata diſqviſitione a perſpicaciſſimo hoc viro dimittitur. Ediderat is jam ante decennium *Epiſtolam* de hoc ipſo argumento, inſtigante Collega ejus celeberrimo & Medico apud Kilonienſes primario *Johanne Daniele Majore*, ad quem & denuo tractatum hunc auctum atqve interpolatum perſcripſit. Hæc dici non poteſt, qva aviditate

lecta,

lecta, qvoqve applausu excepta ab Eruditis fuerit. Eodem certe anno in lingvam Belgicam conversa a non-nemine est, exemplaqve primæ editionis spatio temporis non longissimo distracta omnia, frustraqve adeo in Bibliotaphiis fuere qvæsita. Flagitatus itaqve Autor impetrari a se non difficulter fuit passus, ut novam scripti illius adornaret editionem, præsertim cum rem ab *Athanasio Kirchero* vocari in dubium, & a *Daniele Bartoli* desiderari in hoc experimento nonnihil intelligeret. *Epistolam* autem mutavit in *Dissertationem*, eamqve non in capita tantum XVIII tribuit, sed & singulis lemmata seu summaria præmisit.

Primum autem, ut levi & insono qvasi pede potissima percurramus, occasionem meletematis hujus exponit Autor, suppeditatam scilicet a Nicolao Pettero, Oenopola Amstelodamensi, qvi scyphos vitreos voce non unos, Morhofio aliisqve comitibus præsentibus, perfregerat. Deinde vitrum, corpus illud ex arena, cinere, & sale, summa caloris vi, per colliqvationem compactum, tanqvam Phænomeni hujus subjectum, considerat, idqve non fragile tantum, sed & ductile, malleabile & flexibile, penetrabile item ac porosum esse ostendit, inventis novissimis connotatis, aliorumqve autorum sententiis hinc inde confutatis. Vindicatis in vitro poris, investigat soni rationes, easqve ex æqvalitate tensionis ac proportione impetus ad mobile deducit; & qvia corpus tenditur vel secundum lineam, vel secundum superficiem ac soliditatem, primum agit de tensione corporis secundum lineam in chorda, & cur chordarum æqve tensarum altera tacta non tactam ad sonum lacessat, dispicit; dehinc de tensione corporis secundum superficiem in tympano, ut & de tensione corporum solidorum, metallorum puta, & ex metallis conflatorum v.g. campanarum, nec non lignorum, qvorum & clarior effici possit sonus, si in cineres redigantur; ex sale siqvidem illorum per ignem tenso novus per παλιγγενεσίαν artificialem sonus excitetur. Qvia autem sonum non in tensione tantum, sed & in motu consistere dixerat, in motum porro inqvirit, qvem duplicem facit, internum alterum, qvi a particulis tensis oriatur, si non actu semper se moventibus, at perpetuo tamen mobilibus, alterumqve externum, qvi internum illum particularum motum conseqvatur, motum videlicet aeris externi corpus sonorum in cavitate ambientis, qvi & undulatorius

rius ab eo, qvia eadem proportione per totum aeris veluti oceanum se diffundit, dicitur. Differit postea de scyphorum vitreorum voce frangibilium figura & capacitate, de voce item clamantium frangendis vitris apta, vocalem U ululanti similem fortiorem esse innuens, qvam reliqvas A E I; nec non de soni in spatium ingens propagatione; qva occasione non Tubæ tantum Stentorophonicæ hodie usitatæ fit mentio, sed & Buccina Alexandri M. qvæ ad LX milliaria audita fertur, sed conficta videtur Morhofio, in duplici figura, altera qvidem ex *Kirchero*, altera ex *Achilleno* exhibetur. His ita subtiliter expositis, non obscuram amplius causam esse ait, ex qva vitri fractura proveniat. *Data* enim *tali conditione materia* (en ipsa Morhofii verba!) *ex armillis parum flexilibus constantis, dato etiam eo, qvod moveri ac comprimi ab externo impellente & undulis illis aereis possint, fieri potest, ut ultra resiliendi potentiam compressæ particulæ resiliant, ipseqve aër vi qvadam erumpens ipsum vitrum rumpat, ea regione, qvæ qvam maxime ab aere impellente stringitur.* Hæc cum non absone conjectasset, memorabilia qvædam non de scyphorum tantum vitreorum, sed & campanarum, imo & montium saxorumqve fractura subjicit. Qvod autem vitrum per diapason vel sonum octavæ disrumpatur, id rationis dat Autor, qvod octava sonorum omnium sit complementum, fortiorqve longe sit cæteris ob vim motus duplo vehementiorem; non diffitetur tamen vitrum per sonum unisonum rumpi certius, in hanc sententiam tum a *Daniele Bartoli*, tum proprio experimento pertractus; qvanqvam per octavam qvoqve eundem effectum obtineri δευτέρως posse existimet. Sed explicandum jam illud erat, qva ratione vitri partes a sono homogeneo moveantur. Ita igitur hac de re censet Morhofius, *corpuscula undularum aerearum voce propulsatarum hoc præcipue in sono poris vitri esse configurata, ut eos subeant, in reliqvis non ita*; ab impulsu enim & motu rem omnem procedere; & qvoniam ab arteria aspera formatur sonus, mirificissimam ejus compositionem non incongrue hic loci contemplatur; ostensoqve præter impetum etiam celeritatem, modificationem & configurationem soni reqviri, sententiæ suæ tibicinem subdit ex Hookio, eamqve motu chordarum unisonarum simili illustrat, imo & alia in sonis sympathiæ exempla v. g. lignorum, lapidum ac statuarum adducit. Impetus autem jam dicti

dicti omnino magnam & plane admirabilem esse efficaciam, exemplis tonitruum ac tormentorum fragoribus confirmatur. Horum enim obstupenda vis est in frangendis corporibus, fenestris, ovis, scyphis vitreis, in corrumpendo vino & cerevisia, in piscibus exanimandis, in laxanda alvo. Mira etiam vis campanarum in tempestatibus discutiendis, mira etiam clamoris militaris. Ubi non incommode & illa ventilatur qvæstio, num muri Hierichuntini vi naturali soni proportionati conciderint, an eversi per miraculum divinum fuerint? Autor postqvam Rabbinorum hac de re explosit nugas, speciose multa pro sententia Mersenni, muros illos naturali sono fuisse dirutos existimantis, affert; agnoscit tamen, tandem vel Deum ipsum, vel angelos immediatam eversionis illius causam, præsertim cum & Apostolus fidei unice ruinam murorum illorum adscribat. Sed hæc obiter de sono explosivo disseruerat. Ad vocem itaqve humanam, qvæ certo sono vitri intima perrumpit, e diverticulo qvasi redit. Cujus modificatio cum sit varia, illius qvoqve artis, qva aliqvis a natura surdus, atque adeo mutus per visum informari sic potest, ut & ipse loqvi discat, & per visum loqventes alios percipiat, autores atqve experimenta profert; deinde de mirabili sonorum corporibus proportionatorum efficacia, nec non de viribus Musicæ in movendis affectibus morbisque curandis plurima ac plane admiranda subjungit, ac deniqve dissertationem hanc de scypho vitreo per certum vocis humanæ sonum fracto *Hamelii* & *Fogelii* testimoniis, novo item de eo experimento (rumpi & illum posse affirmans, *si alius juxta positus scyphus æqvisonus digito in gyrum ducto ad sonum commoveatur*) & ingeniosissimo epigrammate Germanico obsignat. Sed Autorem inspicere ipsum pretium erit operæ. Is enim uti cornucopiæ qvoddam est eruditionum non trivialium, ita legentes qvosqve sic delectabit, ut ardentissimum in ipsis reliqvorum ingenii fœtuum, qvos affectos perfectosve domi fovet, desiderium accendat.

TRATTATO SOPRA LA PESTE DI GIORGIO Calafatti Nobile Cretense, Dottore e Professore Publico di Medicina Teorica nel celebre studio di Padoua.

 i.e.

id est,

Georgii Calafatti Nobilis Cretensis, Medicinæ Theoreticæ in Academia Patavina Doctoris & Professoris Publici, Tractatus de Peste.

Venetiis, 1682. in 8.

PEstis, qvæ multas hactenus Europæ provincias afflixit, multorum etiam naturam ejus ac medelam explorantium ingenia, diverso cum successu, exercuit. Idem argumentum tractaturus Nobilissimus *Calefattus*, pestem veram a contagio distingvendam monet: illam enim ab aeris corruptione dependere, & citra aliarum rerum contactum per inspirationem solam homines opprimere; hoc vero, etsi etiam universalem causam supponat, nonnisi per contactum rerum aut personarum infectarum propagari. Præterea peste vera non homines tantum sive bene sive male dispositos, sed bruta qvoqve corripi asserit: contagio autem homines tantum male dispositos, non vero bruta, nisi res infectas devorarint. Qvemadmodum vero illos ad contagium excipiendum maxime pronos & aptos judicat, qvi rariore corporis habitu ac cute gaudent: sic densiori textura instructos majori cum periculo idem experiri censet, qvod hæc venenum semel conceptum non adeo facile evaporare sinat. Inde, qva ratione homines pestis corripiat, ostendit, signaqve ejus triplicia, scilicet prognostica, indicativa, & rememorativa seu *ἀναμνηστικά*, & causas pestis explicat, ac demum remedia tam præservativa, qvam curativa, prolixa serie recenset.

EXPERIMENTA NOVA CIRCA PANCREAS. Accedit Diatribe de Lympha & genuino Pancreatis usu. Authore Joh. Conr. Brunnero, M. D.

Amstelodami, 1682. in 8.

CUm observasset *Cl. Brunnerus*, Pancreas, cui superiora secula vix pulvinaris, ventriculum fulcientis, aut spongiæ, recrementa serosa absorbentis, munus concesserant, a diversis magni nominis hoc ævo Medi-

Medicis atqve Anatomicis, v. g. a *Sylvio & Graefio*, ad vitam summe necessarii laticis fontem, unde omnis animali salus æqve ac interitus promanet, constitui, i.e. in theoria ac praxi omne fere punctum illud ferre: per experimenta, in pluribus canibus vivis adornata, hypothesin hanc laudabili maxime conatu examinavit; scilicet vel pancreas post ligaturam decentem extrahendo, vel hujus ductus tantum resecando, adeoqve commerciũ hujus visceris cum intestino intercipiendo; & qvidem utplurimum animali sospite & incolumi manente, commodeqve post consolidatum abdominis vulnus edente, bibente, egerente, & uno verbo, cunctas functiones vitales rite obeunte; imo uno qvoqve ex martyribus his anatomicis catulos pariente, in dissectis vero post mortem omnibus visceribus ordinarie & secundum naturam constitutis. Atqve hæc qvidem aliqvoties repetita experimenta horumqve administrandi rationem prolixioribus non tantum circumstantiis describit, sed relationibus etiam illorum alia phænomena anatomica passim immiscet, v. g. pulsum cordis in cadavere canino, per flatum receptaculo lumbari immissum, resuscitatum & ab octava matutina ad duodecimam cum dimidia horam continuatum; humorem pancreaticum non acidum, sed insipidum fere aut subsalsum, observatum; Thoracici ductus & Lymphatici superioris varium concursum, & ad venam cavam habitudinem; insertionem ductus pancreatici in cholodochum singularem &c. Hinc lymphæ amplum satis in oeconomia animali usum explicat, ac duplicem eam pronunciat, glandularum sc. conglomeratarum, & conglobatarum: qvarum illa viscidior alimentis digerendis, in ore, ventriculo ac intestinis, commisceatur; hæc vero limpidior magisqve defæcata, immediate ipsi chylo intra glandulas mesenterii, ductum thoracicum, & venam subclaviam affundatur; utramqve nihilominus unam scaturiginem, sc. sangvinis serum, agnoscere docet. In specie ad Menstruum seu humorem ventriculi solventem digreditur, hujusqve acorem, hactenus Scholis Medicorum adeo decantatum, per argumenta non minus ac experimenta, destruit; illum autem vel ratione substantiæ suæ aqveæ salinas alimentorum particulas dissolvere, vel activitatis, qvam a spirituum animalium elasticitate recipiat, has & alias divellere, digestione præprimis superveniente ait; ita ut deliqvescendo qvasi alimenta in chylum abeant, ex iis vero emollitis, per ventriculi & intestinorum reciprocas constrictiones & triturationes, hic, instar emulsionis

nis

nis cujusdam, simul exprimatur; variis experimentis hypothesin hanc suam comprobans. Ast intestinorum tubum postqvam elabatur chylus, a conglobatarum demum lympha, tam intra mesenterium, qvam extra hoc, perfectionem ultimam hunc demum ait recipere: ita tamen, ut, cum qvædam animalia lympha conglobatarum glandularum plane destituantur, sc. ovipara & qvæ non lactant, adeoqve nec vasis lacteis gaudent, in his conglomeratarum lympha uberior observetur, v. g. in pennatis & serpentibus, imo ex his non improbabile fiat, aliqvid chyli per venas qvoqve mesaraicas rubras massæ sangvineæ adduci. Usum ergo pancreatis Noster cum suspicatur, ut ejus succus chylificationem in ventriculo inchoatam, cum glandularum intestinalium latice, continuet, ciborum particulas exagitatas irretiat, simulqve bilis acrimoniam temperet, neutiqvam vero, qvæ *Sylvii, Graefii* aliorumqve est sententia, cum eadem effervescat: qva occasione in puero ductum pancreaticum atqve cholodochum (præter consvetum alias in homine naturæ ordinem) diversis & transversi fere digiti distantia, in duodenum osculis insertos, mediante nihilominus canali qvodam transverso communicantes, se vidisse refert. Qvod autem resciſſo qvamvis pancreate omnes actiones naturales rite se habeant, ideo contingere putat, qvoniam ad alia filtra glandulosa tunc temporis idem succus copiosius redundat, adeoqve in his usum pancreatis, alimentis & chylo præstandum, restituit. Deniqve qvomodo chylus ac lympha sangvini connubat, qvosqve usus cruor æqve ac aliæ partes ab hac percipiant, exponit: sc. qvod sangvinis partes cunctas involvat, spirituosas irretiat, hasqve æqvaliter dispenset, salinas temperet, cunctas vero alias, agglutinet, a glandulis conglobatis resorpta chylum diluat, intra conglomeratas vero aliis, & nominatis jamdum succis præparandis inserviat; Spiritibus animalibus, qvi sine visco hoc alias facile evanescerent, aut intempestive ac tumultuarie moverentur, vehiculum ac frænum existat, & animal intra & extra uterum nutriat. Qvibus demum *Joh. Conr. Peyeri*, Schediasma de pancreate & ejus usu, una cum Autoris Responso subnectitur.

JAN. ABR. A GEHEMA, EQ. MED. DOCT. S. R. M. Polon. Consil. & Medici Extraord. de Morbo vulgo dicto Plica Polonica, Literulæ ad D. Cornel. Bontekoe.

Hagæ Comitis, 1683. in 8. & Hamburgi in 12.

QVi miles & centurio hactenus extiterat, e castris Martialibus ad Medica transiit Scriptor præsens, non tantum de Moxæ in Podagra usu hoc ipso anno edito tractatu, sed & Epistola hac publicata. Sc. cum videret, raram hanc de Plica Polonica materiam a paucis admodum Medicis sufficienter fuisse enucleatam, imo ipsos Poloniæ Practicos ad alios, sc. Italos, suos, qvos morbo hoc affectos observant, non sine Nationis suæ dedecore ablegare, qvasdam a se in eodem malo observatas circumstantias congessit, harumqve causas & medelã a *Dn. Bontekoë*, ut Practico celeberrimo, petit. Præprimis autem Russis potius, qvam Polonis, morbum hunc gentilitium seu inqvilinum asserit; per contagium eundem propagari, variisqve præter plicas capillorum symptomatis, v. g. paralysi, arthritide, contracturis, colica, visus imbecillitate, coecitate &c. stipari: imo certis aqvis vim plicandi, & qvidem in momento fere, subesse. Gloriari in his plicis Sarmatas ait, easqve non saltem in capite, sed in pube qvoqve gestare; imo Scythiæ, Poloniæ & Russiæ bruta nonnulla, oves sc. canes, ac freqventius eqvos, iis infuscari: & qvod stupendum, foetus qvoqve, calvastros natos, per solius imaginationis maternæ vim temporis tractu plicas contrahere.

Occultatio Palilicii observata GEDANI a JOHANNE HEVELIO, *Anno æra Christ. 1683, die 9 Januarii St. n. vesp.*

Ordo Phasium.	Temp. sec. Horol.amb. Hor. ′ ″	Observationes Palilicii.	Distantiæ & Altitudin. ° ′ ″	Qvo Instrum.	Tempus Correct. Hor. ′ ″
1	8 43 5	Dist. Palilicii a Sectione luminis & umbræ Lunæ.	0 29 39	Micromos.	8 49 5
2	8 47 30	Eadem distantia	0 27 22		8 53 30
	8 54 30	Altitudo Pollucis.	48 48 0	Qvad. or.	9 0 5
	8 55 15	Eadem altitudo	48 53 0		9 1 22
3	8 58 10	Dist. * a Sect. luminis ac umbræ denuo capta.	0 22 48	Microm.	9 4 10
4	9 22 30		0 13 41		9 28 30
5	9 42 15	Initiũ Occultationis Palilicii		Telescop.	9 48 15
	9 50 40	Altitudo Reguli	24 22 0	Qvad. or.	9 56 35
	9 54 15	Eadem altitudo	24 40 0		9 59 51
6	10 55 30	Finis Occultationis Palilicii		Telescop.	11 1 30
7	11 3 58	Dist. * ab occid. Lunæ limbo	0 5 19	Microm.	11 9 58
8	11 9 10	denuo	0 7 36		11 15 10
9	11 13 20	Iterum capta.	0 9 7		11 19 20
	11 19 12	Altitudo Reguli	36 16 0	Qvad. or.	11 25 32
	11 21 2	Eadem altitudo	36 22 0		11 26 20
	11 23 20	denuo observata	36 40 0		11 28 46
10	11 28 32	Dist. * ab occid. Lunæ limbo.	0 15 12	Microm.	11 33 56
	11 35 40	Diameter Lunæ	0 31 30	Microm.	11 41 40
11	11 44 23	Distantia Palilicii a limbo Lunæ occidentali.	0 22 48		11 50 23

Notanda.

Hæc observatio ex voto, cœlo perqvam sudo a me peracta est; non solum enim ipsum initium occultationis exqvisitissime, sed & ipsum momentum emersionis notavi; tum nonnullas distantias, priusqvam stella tecta fuit a confinio Lucis ac umbræ, ope Micrometri, tum post emersionem diligenter dimensus sum. Luna eo tempore nondum ad Oppositum venerat Solis, sed confinium Lucis & umbræ incidebat ad Mont. Porphyritem, Mare Syrticum & Sinum Sirbonis; diameter Lunæ erat 31′. 30″ & Libratio ad Paludem Mœotidem minima extitit, Luna versante circa maximam Latitudinem Austrinam. Linea vero Itineraria Stellæ incedebat sub centro Lunæ ad 4 circit. minut. & qvidem ad Sinum Syrticum, Mont. Sipylum, inter Montem Olympum, & Mont. Didymum, ad Sinum Atheniensem, per Fretum Ponticum, infra Insulam Majorem Maris Caspii.

TRAITE DE LA PRATIQVE DES BILLETS, entre les Negotiants, par N. N. Docteur en Theologie.

Sive

Sive

Tractatus de usu schedularum inter Mercatores N. N. Theologiæ Doctoris.

Lovanii, 1682 in 12.

Diu multumqve agitata est inter Christianos, nec immerito, qvæstio de usuris, an & qvatenus eæ licitæ sint; incumbit enim fidelibus, ut a peccatis, sub periculo amittendæ salutis, abstineant. Cum autem Mercatores, ut de aliis jam nihil dicatur, sine fœnore negotiari non possint, & de hoc per schedulas, (billets) aut cambii, qvod vocant, literas, sibi cavere soleant, Autor hic conscientiæ illorum prospecturus, qvæstionis statum proponit, qvid mutuum & qvotuplex sit, & qvæ usurarum ratio & utilitas explicat, deinde assertum it, usuras ad præscriptum Legum exerceri posse, nec peccari contra jus divinum naturale, positivum; humanum sive Gentium, Canonicum, Civile, decreta Pontificum, Conciliorum, Regum; & respondet ad objectiones. Hæc omnia breviter & terse, ut mereri videantur, transferri etiã in alias lingvas, & cum pluriũ regionũ legibus conferri, atqve expendi.

LA VIE DU SULTAN GEMES, PAR LE Sr. J. B. de Rocoles, &c.

Sive.

Sultani Gemis, unici fratris Bajazethis II Turcorum Imp. Vita, per J. B. de Rocoles, Historiographum Gallicum & Brandeburgicum.

Lugduni Batavorum, 1683 in 12.

Turci illius, sive Gemis, sive Zizimi, aut aliud nomen habuit, crudelitatem Fratris fugientis, sed ab Alexandro VI Pontifice, ære Turcico corrupto, veneno sublati, multi illorum temporum Scriptores meminerunt. Excerpsit & examinavit illa Rocolius, aliis jam libris famam adeptus, & additis ingeniosis digressionibus, Commentarii historici modum implevit, in materia fere sterili. Secutus inter alios est *Verdierium*, qvi compendium rerum Turcicarum Gallice scripsit, aliaqve non pauca: sed hunc cum uxore in Xenodochio prope Lutetiam miserrime & exemplo literatis metuendo viventem se deprehendisse, non sine dolore commemorat.

METHODUS AUFERENDI OMNES TERMINOS INTERMEDIOS EX DATA AEQVATIONE,

per D. T.

EX Geometria Dn. Des Cartes notum eſt, qva ratione ſemper ſecundus terminus ex data æqvatione poſſit auferri; qvoad plures terminos intermedios auferendos, hactenus nihil inventum vidi in Arte Analytica: imo non paucos offendi, qvi crediderunt, id nulla arte perfici poſſe. Qvapropter hic qvædam circa hoc negotium aperire conſtitui, verum ſaltem pro iis, qvi Artis Analyticæ apprime gnari, cum aliis tam brevi explicatione vix ſatisfieri poſſit: reliqva, qvæ hic deſiderari poſſent alii tempori reſervans.

Primo itaqve loco, ad hoc attendendum; ſit data aliqva æqvatio cubica $x^3 - pxx + qx - r = 0$, in qva x radices hujus æqvationis deſignat; p, q, r, cognitas qvantitates repræſentant: ad auferendum jam ſecundum terminum ſupponatur $x = y + a$, jam ope harum duarum æqvationum inveniatur tertia, ubi qvantitas x abſit, & erit

$$\begin{array}{llll} y^3 + 3ayy + 3aay + a^3 = 0 \\ \quad - pyy \quad - 2pay - paa \\ \qquad\quad + qy \quad + qa \\ \qquad\qquad\qquad - r \end{array}$$

Ponatur nunc ſecundus terminus æqvalis nihilo (qvia hunc auferre noſtra intentio) eritqve $3ayy - pyy = 0$. Unde $a = \frac{p}{3}$: id qvod indicat, ad auferendum ſecundum terminum in æqvatione Cubica, ſupponendum eſſe loco $x = y + a$ (prout modo fecimus) $x = y + \frac{p}{3}$. Hæc jam vulgata admodum ſunt, nec hic referuntur aliam ob cauſam, qvam qvia ſeqventia admodum illuſtrant, dum hiſce bene intellectis, eo facilius, qvæ modo proponam, capientur.

Sint jam ſecundo in æqvatione data auferendi duo termini: dico, qvod ſupponendum ſit, $xx = bx + y + a$; ſi tres, $x^3 = cxx + bx + y + a$; ſi qvatuor, $x^4 = dx^3 + cxx + bx + y + a$, atqve ſic in infinitum. Vocabo autem has *æqvationes aſſumtas*, ut eas diſtingvam ab æqvatione, qvæ ut data conſideratur. Ratio autem horum eſt: qvod eadem ratione, prout ope æqvationis $x = y + a$ ſaltem unicus terminus poterat auferri, qvia nimirum unica ſaltem indeterminata hic exiſtit a, ſic eadem ratione ope hujus $xx = bx + y + a$, non niſi duo termini poſſunt auferri, qvia duæ indeterminatæ a & b adſunt;

adſunt; ac ſic porro ope ſeqventis $x^3 = cxx + bx + y + a$, non plures tribus auferri poſſunt, qvia tres tantum indeterminatæ a, b, c. Ut autem intelligatur, qva ratione hoc aſſeqvi liceat, oſtendam qva ratione duo termini ex data æqvatione ope aſſumptæ $xx = bx + y + a$ ſint auferendi: hinc enim (cum ubiqve eadem Methodus ſit procedendi) facile conſtabit, qvomodo in hac re progrediendum, qvousqve qvis velit. Sit itaqve

Tertio, Æqvatio Cubica $x^3 - pxx + qx - r = 0$, ex qva auferendi duo intermedii termini: auferatur primo ſecundus terminus (id qvod eqvidem non opus eſt, ſed ſaltem hic ob nimiam prolixitatem evitandam fit) tunc hinc obtinebimus æqvationem ſimilem huic $y^3 - qy - r = 0$. Jam ſit aſſumta æqvatio (juxta ſecundã annotationem) $yy = by + z + a$, & fiat porro hinc tertia æqvatio (procedendo juxta cognita Analyſeos præcepta) ubi qvantitas y penitus abſit, & obtinebitur

$$\begin{array}{llll} z^3 + 3azz & + 3aaz & + a^3 & = 0 \\ \quad - 2qzz & - 4qaz & - 2qaa & \\ & + qqz & + qqa & \\ & - qbbz & - qbba & \\ & + 3rbz & + 3rba & \\ & & - rr & \\ & & - qrb & \\ & & + rb^3 & \end{array}$$

Ponantur jam in hac æqvatione Cubica ſecundus & tertius terminus æqvales o (qvia hos duos intermedios auferre noſtrum propoſitum) & orientur hinc duæ æqvationes $3azz - 2qzz = 0$, & $3aaz - 4qaz + qqz - qbbz + 3rbz = 0$; qvarum ope duæ indeterminatæ determinantur: invenitur ſiqvidem $a = \frac{2q}{3}$ & $b = \frac{3}{q}$ multiplicatum in $\frac{r}{2} \pm \sqrt{\frac{rr}{4} - \frac{q^3}{27}}$. Si itaqve loco a & b modo inventæ qvantitates ſubſtituantur in æqvatione $yy = by + z + a$, ejus ope, in æqvatione data Cubica, duo termini poterunt auferri; ſeu qvod eo recidit, data æqvatio Cubica ope hujus æqvationis $yy = by + z + a$, in aliam Cubicam æqvationem transmutabitur, ubi duo intermedii termini ablati erunt. Et ſic idem proceſſus obſervatur ad tres, qvatuor, qvinqve &c terminos auferendos. Cum enim data æqvatio ſemper ope aſſumptæ ad aliam redigatur, qvæ æqve altas dimenſiones obtinet (veluti unico intuitu patet hic fieri) in hac tertia, tres, qvatuor, qvinqve &c termini poterunt æqvales poni nihilo, atqve hinc totidem ſemper æqvationes habebimus, qvot indeterminatæ

 adſunt,

adſunt, ut proinde hæ ſemper ope harum æqvationum poſſint determinari.

Notandum qvarto, qvod hinc ſimiles regulæ poſſint formari, atqve exhibet Dn. des Cartes pro auferendo ſecundo termino ex data æqvatione, dum dicit, qvod ad auferendum ſecundum terminum ope æqvationis $x = y + a$ in æqvatione qvadratica qvantitas a debeat æqvari $\frac{p}{2}$; in æqvatione Cubica $\frac{p}{3}$, atqve ſic porro. Dico etenim, qvod ad auferendos duos terminos ope æqvationis $xx = bx + y + a$, in æquatione Cubica $x^3 + qx + r = 0$, a debeat ſupponi æqvalis $-\frac{2q}{3}$ & $b = \frac{3r}{2q} \pm \sqrt{\frac{9rr}{4qq} + \frac{q}{3}}$: in æqvatione qvadratoqvadratica, $x^4 + qxx + rx + s = 0$, debeat ſupponi $a = -\frac{2q}{4}$, & $b = \frac{3r}{2q} \pm \sqrt{\frac{9rr}{4qq} + \frac{3q}{4} - \frac{2s}{q}}$: in Æqvatione $x^5 + qx^3 + rxx + sx + t = 0$, $a = -\frac{2q}{5}$, & $b = \frac{3r}{2q} \pm \sqrt{\frac{9rr}{4qq} + \frac{3q}{5} - \frac{2s}{q}}$: in æqvatione deniqve $x^6 + qx^4 + rx^3 + sxx + tx + u = 0$, $a = -\frac{2q}{6}$, & $b = \frac{3r}{2q} \pm \sqrt{\frac{9rr}{4qq} + \frac{4q}{6} - \frac{2s}{q}}$, atqve ſic in infinitum. Qvi itaqve ſimilibus delectatur, his bene intellectis, rem hanc facile ulterius promovere poterit.

Qvinto, Qvalis autem promotio Analyſeos hæc ſit, & qvanti uſus, periti Analyſtæ facile judicabunt: Ego unicum ſaltem hic corollarium deducam, qvod nimirum hinc Methodus exhibeatur omnium æqvationum cujuscunqve gradus Radices analytice determinandi, idqve exemplo oſtendam. Sit etenim æqvatio Cubica $x^3 - pxx + qx - r = 0$, auferatur hinc ſecundus terminus ope hujus $x = \frac{y}{3} + \frac{p}{3}$ & invenietur

$$\begin{array}{l} y^3 - 3ppy - 2p^3 = 0 \\ \quad + 9qy + 9pq \\ \qquad - 27r. \end{array}$$

Ponatur jam brevitatis cauſa $3pp - 9q = q$, & $2p^3 - 9pq + 27r = r$: Unde erit $y^3 - qy - r = 0$. Jam hæc æqvatio rurſus transmutetur in aliam Cubicam, ubi duo intermedii termini abſint, idqve fiet (prout ſupra indicatum) ope æqvationis $yy = by + z + a$, ſi nim. qvantitas a fiat æqvalis $\frac{2q}{3}$ & $b = \frac{3}{q}$ in $\frac{r}{2} + \sqrt{\frac{rr}{4} - \frac{q^3}{27}}$ (fiat brevitatis cauſa $\sqrt{\frac{rr}{4} - \frac{q^3}{27}} = f$, & $\frac{r}{2} + \sqrt{\frac{rr}{4} - \frac{q^3}{27}} = g$) tunc etenim invenietur hinc

$z^3 = -\frac{216f^3g}{q^3}$ Unde $z = -\frac{6f}{q}\sqrt[3]{g}$ Antea erat $yy = \frac{3gy}{q} + \frac{2q}{3} + z$, cum vero qvantitas z modo inventa, erit $y = \frac{3g}{2q} + \sqrt{\frac{9gg}{4qq} + \frac{2q}{3} - \frac{6f}{q}\sqrt[3]{g}}$.

Porro

Porro antea qvoqve ſupponebatur $x = \frac{p}{3} + \frac{y}{3}$; cum itaqve y jam inventa, erit tandem $x = \frac{p}{3} + \frac{s}{19} + \sqrt[3]{\frac{ss}{499} + \frac{19}{27} - \frac{2s}{19}\sqrt[3]{\frac{1}{s}}}$ Radix æqvationis Cubicæ $x^3 - pxx + qx - r = 0$, qvæ Radix diverſa eſt ab expreſſione Cardanica, & præcipue qvoqve in eo, qvod unicum ſignum radicale Cubicum includat; cum Cardanica expreſſio duo involvat.

Notandum vero ultimo, qvod non ſolum ope æqvationum exhibitarum annotatione ſecunda, duo, tres, qvatuor &c termini ex data æqvatione auferri poſſint; ſed qvod variis aliis æqvationibus, diverſis ab his, idem qvoqve facere poſſim: imo qvod omnes poſſibiles æqvationes, ope qvarum hoc negotium peragi poſſit, facile enumerare valeam: Ac qvod proinde (per annot. 5) omnium æqvationum, omnes poſſibiles expreſſiones Analyticas Radicum, hac Methodo exhibere poſſim, prout ſuo loco diffuſius explicabo. Jam ad confirmationem horum, qvæ modo dixi, breviter oſtendam, qva ratione etiam alia expreſſio Radicum Cubicæ æqvationis, ope ablationis terminorum poſſit detegi, qvæ apprime reſpondet Cardanicæ expreſſioni. Sit etenim $y^3 - qy - r = 0$, ſupponatur $yz = zz + a$, & ope hujus inveniatur tertia, ubi y penitus abeſt,

$$z^6 + 3az^4 - rz^3 + 3aazz + a^3 = 0: \\ \quad\quad - qz^4 \quad\quad\quad - qazz$$

in hac æqvatione, ſi termini, ubi z qvatuor & duas dimenſiones obtinet, ponantur æqvales nihilo, invenietur $a = \frac{q}{3}$ & hinc erit $z^6 - rz^3 + \frac{q^3}{27} = 0$: Unde $z = \sqrt[3]{\frac{r}{2} + \sqrt{\frac{rr}{4} - \frac{q^3}{27}}}$ qvæ reſtituta in æqvatione aſſumpta $yz = zz + \frac{q}{3}$ exhibet $y = \sqrt[3]{\frac{r}{2} + \sqrt{\frac{rr}{4} - \frac{q^3}{27}}} + \frac{\frac{q}{3}}{\sqrt[3]{\frac{r}{2} + \sqrt{\frac{rr}{4} - \frac{q^3}{27}}}}$, Radicem deſideratam æqvationis $y^3 - qy - r = 0$.

ISMAELIS BULLIALDI OPUS NOVUM ad Arithmeticam Infinitorum, Libris ſex comprehenſum.

Lutetiæ Pariſiorum, in fol. 1682.

Pro-

PRodiit anno 1656 Oxonii *Arithmetica Infinitorum D. Joannis Wallisii*, Geometriæ Professoris Oxoniensis celeberrimi: qvam postqvam, titulo libri invitatus, evolvisset *Cl. Bullialdus*, utilitate inventi amplissima adductus est ad pertexenda ea, qvæ reliqva sibi a *Wallisio* facta esse deprehendit. Tam nobilem enim methodum, tamqve late profuturam, non sola inductione, in qva substitisse *Bullialdo* visus est *Wallisius*, absolvi, sed geometricis arithmeticisqve demonstrationibus exornandam ratus, jam inde ab anno 1662 fila huic operi contexendo ducere cœpit: qvod, postqvam ad sextas usqve qvantitates delatus, involutionem rationum & numerorum in altioribus gradibus occurrentium multitudinem exhorruisset, consummatum luci exposuit publicæ. Qvam autem in condendo Opere, in qvo nova plurima, nemini hactenus Mathematicorum animadversa, demonstrationibus qvamplurimis novis elegantissimisqve instructa pertractavit, tenuerit, brevi sex librorum, in qvos distributum est, recensione non difficulter intelligetur.

In *primo* autem *Libro*, primi fundamenti loco simplices numeros adhibens, atqve a positis ab unitate deinceps exorsus, imparium, pariumqve & triangularium proprietates evolvit; eosqve tum ipsos, tum ipsorum summas inter se comparat: Triangularium præcipue, qvorum scilicet usum veluti perpetuum comperit, ita ut citra opem eorum multæ qvantitates, nec plene cognosci, nec commode inter se comparari possint, naturam sedula indagine rimatus est, diligenterqve explicuit.

Secundo post *Libro*, gradu ad qvadratos promoto, horum & triangularium mutuas habitudines, & mirabilem cumprimis connexionem, qva summæ, ex diversis seriebus qvadratorum ab unitate, & contiguis deinceps numeris continuatorum collectæ, sibi in infinitum respondent, demonstrat: juxta qvam nempe,

Seriei	primæ triplum secundæ qvadruplũ tertiæ qvintuplum	+ qvintuplo	secundæ tertiæ qvartæ	=	duplo tertiæ triplo qvartæ qvadruplo qvintæ

seriei, & sic in infinitum.

Tertio, universali nulliqve hactenus usurpata methodo, sub qvibus numeris aut magnitudinibus triplum summæ Qvadratorum, qvadruplum summæ Cuborum, & qvintuplum summæ Qvadrato-qvadra-

qvadratorum, in ſerie continua ab unitate ſumtorum contineatur deducit: ortus porro oſtendit multiplicium ex his, corundemqve ad multiplices maximorum, Qvadrati, Cubi, Qvadratoqvadrati, in ſummis memoratis poſitorum habitudines; qvas ad conſeqvendum proportiones definitarum ab illis magnitudinibus figurarum apprime utiles pronunciat.

Idem etiam *Qvarto Libro* circa Qvadratocubos & Cubocubos qvintas ſc. & ſextas qvantitates præſtat: i. e. ſub qvibus magnitudinibus ſummæ, illorum ſextuplum, horum vero ſeptuplum contineatur, enunciat; atqve hic, ut in antecedentibus, diſpoſitionem numerorum & analogiam, aliis Autoribus ignotam adhibet, eaqve demonſtrando perficit, qvæ *Celeberrimus Walliſius* inductione inchoaverat. Ex qvibus omnibus *Bullialdus* concludit, ſpatiorum plurimorum, ſolidorumqve menſuras, & rationes qvas inter ſe habent, methodo Arithmeticæ Infinitorum oſtenſive demonſtrari & definiri poſſe: adhibitis non ſolum illis poteſtatum gradibus, qvibus demonſtrationes prægreſſæ conſtant; ſed etiam altioribus, qvibus ſuæ qvoqve proprietates inſunt & rationes.

Huic aſſertioni confirmandæ, *Libro qvinto*, in tres partes diviſo, ex antegreſſis facilius atqve ab *Archimede* præſtitum eſt, demonſtrat, qvas inter ſe ſervent rationes, ſphæra, cylindrus & conus, eorumqve ſuperficies. Parabolas deinde qvadraticas in cono ſectas, cubicas, qvadratoqvadraticas & ſuperſolidas conſiderat; earum qvadraturas exhibet, & qvomodo ad ipſas ducendæ ſint tangentes, non ſine aliqva in *Walliſii* & *Stephani de Angelis Conica* ſtrictura docet. Conoidea porro, ab ipſis genita, ut ſe habeant ad cylindros & conos æqve altos, & ſuper iisdem baſibus conſtitutos definit. Hyperbolas deinde conicas & cubicas contemplatus, in ſphæroidibus definit.

Libro tandem *ſexto* in Theorematibus qvibusdam, qvæ ad parabolam & circulum junctim conſideratos ſpectant, occupatur, & occaſione data refractiones radiorum luminoſorum in lentibus vitreis ſphæricis, parabolicis, hyperbolicis & ellipticis, qvæqve illarum perficiendis teleſcopiis conducant, determinat: demonſtrationibus qvarundam propoſitionum, qvas *Dn. Walliſius* inductione probaverat, in antecedentibus a ſe omiſſis finem operi faciens.

REMARQVES SUR LES ACTES DE LA derniere assemblée generale du Clergé de France.

Sive

Animadversiones in Acta nuperorum comitiorum generalium Cleri gallicani, sive Examen commonefactionis pastoralis, & methodorum, qvas Clerus proposuit. Opus ex Anglico Dn. Burneti Gallice versum a Dn. de Rosemond.

Londini, 1683. in 12.

ANnus jam vertitur, cum auditum est, Clerum Gallicum Romano-Catholicum, auctoritate Regia congregatum, commonefactionem ad Galliæ Protestantes edidisse, per qvam ad conciliationem cum Ecclesia Romana paterne & humanissime invitarentur. Propositos etiam, methodorum nomine, XVII modos fuisse, qvibus conversio illorum absqve violentia procurari posset. Et utrumqve qvidem scriptum non Lutetiæ tantum Parisiorum, sed in Belgio etiam jam superiori anno excusum, publice prostat. In Anglia vero non recusa tantum nuper hæc opuscula, sed sub examen etiam vocata sunt a Burneto, cujus in ea animadversiones Anglico idiomate compositas in Gallicum Rosemondus vertit, ac cum iis simul publici juris fecit.

Exhortatoria vero Cleri Calendis Jul. 1682 Parisiis data, subscripta habet nomina Archi-Episcoporum VIII, Episcoporum XXVI, aliorumqve Prælatorum & Theologorum complurium. Stylus benignus est, & temperatus. Compellantur Protestantes fratrum nomine; vocantur blande in sinum Ecclesiæ; urgentur sæpius, ut dicant, qvare separationem sive schisma fecerint? Præsupponitur, non aliam illos causam habuisse, qvam corruptelam morum in Ecclesia Romana deprehensam, sed ob hanc deseri unionem fidei non debuisse; peccatum id Donatistarum & Novatianorum fuisse. Laudatur Regis Christianissimi zelus ad reducendos errantes, & tollendum schisma. Additur

tur tandem cautio & protestatio, qvam integram hic legi; qvia digna consideratione est, non ingratum fortasse Benevolo Lectori futurum est. *Qvod si*, inqviunt, *facere adhortantibus nobis pertinaci animo renuitis; si nec precibus vinci, nec flecti charitate, nec monitis adduci ad concordiam vultis, Angeli qvidem pacis amare flebunt; nec tamen vos continuo, ut fieri par esset erga nimium pervicaces, relinqvemus vobis: sed per sepes & spinas oves Christi qværere non desinemus: & cum effecerimus omnia, propter qvæ mentes vestræ nobis reconciliari debuerint, pax nostra demum, vobis eam respuentibus tam officiose tam sincere oblatam, revertetur ad nos, nec amplius reqviret Deus animas vestras de manu nostra; & qvemadmodum hic error vester novissimus erit pejor priore, sic erunt novissima vestra pejora prioribus. Verum meliora speramus, Fratres, & saluti vestræ viciniora.* Animadversionis ad Pastoralem hanc Epistolam summa est, male convenire vocem Jacobi cum manibus Esavi. Inter ipsa enim blandiloqvia hæc, adversus Protestantes summum rigorem adhiberi, & fidem tum Regiorum Edictorum, & benevolentiæ Pastoralis, a Clero ostentatam, ipso facto subverti: certe spiritum Christi misericordis & placidi non apparere. Deinde, frustra exigi professionem causarum schismatis; eas enim notissimas & toties vulgatas esse, qvotidieqve scriptis & doctrina publica exhiberi.

Seqvuntur Methodi XVI (alii XVII numerant) ad convincendos Protestantes partim a Cardinale Richelio, partim ab aliis inventæ, ac a Clero Gallico superiore anno publicatæ; & in earum singulas, Burneti Angli animadversiones, qvibus id agit Auctor, ut ostendat, istis qvidem machinis religionem, qvalem Calviniani profitentur, non subrui. Ac optandum omnino esset, ut & ea, qvæ Clerus Gallicus his ipsis methodis parti adversæ objicit, & qvæ ad ea Burnetus regerit, recenseri hic accurate possent. Fatendum enim, qvod præcipua controversiarum, qvæ inter Romano-Catholicos, & Protestantes Calvinianos hodie intercedunt, momenta hic expendantur. Ast fieri hoc ea brevitate non potest, qvæ instituto nostro convenit: & nulli dubitamus, librum hunc non magnum, Cleri Gallici methodos, & Burneti ad eas responsa complexum, propediem in latinum etiam sermonem iri translatum, ut legi ab omnibus, etiam Gallicam lingvam non callentibus possit.

Deniqve Burnetus sibi qvoqve licere existimat, qvæ Romano-Catholicis convincendis conducant, proferre in medium, qvæqve suspectam religionis Romano-Catholicæ veritatem faciant. Scilicet 1, qvod sibi auctoritatem definiendi credenda arrogent, & obedientiam cœcam exigant, plebem a lectione S. Literarum arcendo, utendo lingva peregrina in cultu publico, atqve ita occultando mysteria divina, & populum in ruditate ac ignorantia detinendo. 2. Qvod ad evehendam Cleri potentiam tot dogmata foveant, jactando summum miraculum in conversione sacramenti, vim consecrationum, necessitatem confessionum particularium, & qvod vim sacramentorum dependere faciant ab intentione sacerdotum, ut adeo omnium hominum salus in illorum arbitrio versetur. Eodem pertinere exemptionem cleri ab imperio Magistratus politici, hierarchiam Pontificiam, hujusqve prætensam super Reges & regna potestatem. 3. Qvod doctrinam invexerint, ficto purgatorio, venditisqve censuris, per qvam opes provinciarum Christianarum magna ex parte in Cleri dominium concesserint. Plus hæc dogmata illi profuisse, qvam Hispaniarum Regi inventam Americam. 4. Qvod auctoritatem sibi, & dogmatibus atqve potentiæ suæ qværant, falsis diplomatibus, corruptis libris, fictis miraculis, & Sanctorum fabulis, ut jam cordati & doctissimi ex eorum cœtu agnoscant ac erubescant, Rituales etiam libros a fabulis purgandos. 5. Qvod summa iracundia & crudelitate adversus dissentientes grassentur, contra doctrinam & exemplum Christi. Tandem axiomata eorum, qvibus maxime innituntur, aggreditur, negatqve probari posse jactatam successionis Episcopalis non interruptam seriem; nec recte Ecclesiæ immunitatem ab omni errore attribui credit; obstare enim Judaicæ Ecclesiæ exemplum tempore Christi, qvæ vera fuerit, capitali licet errore de officio Messiæ inqvinata; infallibilitatem etiam seu Ecclesiæ, seu Pontificis Romani frustra prætendi; & Traditionum ac Præscriptionum principium admitti non posse, qvod applicando, qvæ invocationi Sanctorum, & præsentiæ corporis Christi in cœna ex fundamento Traditionis deductæ objici possunt, pluribus exeqvitur; ipsisqve tandem Galliæ Episcopis Traditionis neglectum ac violationem imputat, qvod sententiam tot seculis in Romana Ecclesia receptam ac stabilitam, qva Romano Pontifici jus Reges ac Principes hæreticos aut hære-

hæreticis patrocinium præbentes deponendi vindicatur, non ita pridem publico solenniqve decreto rejecerint.

REFLEXIONS SUR L' UNION QVE les Calvinistes ont fait avec les Lutheriens &c.

Sive

Considerationes unionis, qvam Calvinistæ iniecerunt cum Lutheranis.

Ad exemplar Parisiense, 1683. in 12.

ANni sunt plusqvam qvinqvaginta, cum Ministri Reformatarum Ecclesiarum, Synodo Carentoni habita, decreverunt, Lutheranos, qvi vellent, in communionem suam recipere, additis rationibus, qvod in principiis fidei idem cum Reformatis sentiant, nec in cultu suo habeant, qvæ idololatrica sint. Qvod igitur Clerus Gallicanus in Methodo convincendi Protestantes, ex hoc decreto primo loco Richelii Cardinalis ductu arripuit, id dissertatiuncula hac acrius exeqvitur Anonymus, & Reformatis dicam scribit, qvod in Lutheranis dogma consubstantiationis ferant, nec ob id Fraternitatem Christianam & communionem publicam iis denegent, cum tamen ex illo, vel Calvino teste, adorationis necessitas seqvatur; Impostores itaqve & obstinatos esse, qvod ob hanc potissimum Catholicos Romanos vitent & schisma foveant: sublato enim hoc obstaculo idololatriæ, qvam prætexant, nihil restare, qvo minus cum Romano-Catholicis conciliari possint. Sed huic objectioni qvid Reformati respondeant, non est ignotum. Burnetus, sive qvisqvis est, qvi nuper ad methodum illam animadversiones edidit a nobis jam jam recensitas, ita se expedit, ut dicat, Reformatos qvidem consubstantiationem non magis, qvam Transsubstantiationem credere, nec Calvinum, dum contra Lutheranos disputaret, frustra ostendisse, qvid ex dogmate illo seqvatur: sed qvoniam Lutherani consecutionem negent, nec in praxi illam exhibeant, sed adoratione Elementorum abstineant; non convenire, ut ob errorem Theoreticum in hoc articulo

a communione excludantur: ſed Pontificios longius progredi, nec intra opinionem conſiſtere. Ideoqve merito ſchiſmatis cauſam, neqve tamen hanc ſolam dediſſe. Hæc ille. Qvæ autem ſit Eccleſiæ noſtratis ſententia, inſtitutioni CHRISTI conformatiſſima, qva & præſentia realis creditur, & adoratione, deficiente mandato, in actu hoc ſacramentali, abſtinendum eſſe ſtatuitur, ex confeſſione publica & libris eam exhibentibus & explicantibus, peti poteſt.

CONFERENCES DES PROTESTANTS opposées aux XVII Methodes du Clergé de France.

Sive

Collationes Proteſtantium, oppoſitæ XVII methodis Cleri Gallicani.

Lutetiæ, 1682. in 12.

PAucis pagellis Miniſter qvidam ſive Eccleſiaſtes, ut videtur, inter Reformatos Gallicos, ſententiam ſuam exponit ad poſtulatum Cleri Romano-Catholici, ut colloqvia inter diſſentientes inſtituantur, qvæ abnuiſſe, habitis ſynodis, videntur Reformati. Adducit multas rationes, qvibus oſtendat, non abnuenda eſſe, & reſpondet ad dubitationes, victoriamqve ſuis, ut doctioribus, & veritatis fundamento inſtructis, certam pollicetur. Sed conditiones accipiendi colloqvii has proponit (1) ut ex utraqve parte tres aut qvatuor ſint collocutores, ex doctiſſimis electi. (2) ne ad audiendum admittantur, qvam qvos utraqve pars probaverit. (3) ut placide & absqve conviciis agatur. (4) ut nemini negotium exhibeatur, ob dicta, ſed plena libertas & ſecuritas præſtetur. (5) ut promittatur utrinqve, ſeqvenda eſſe, qvæ vera deprehendantur; non qvidem gloriæ ſed ſalutis cauſa. (6) judicium unice ſit ex ſacris literis. (7) ut acta ſubſcribantur & firmentur ab utraqve parte. (8) ut qvoniam a Reformatis exigitur, ut cauſas ſchiſmatis profiteantur & probent, non procedatur ad aliam & novam cauſam, niſi prius illa, qvam propoſuerint,

fuerint, pro insufficienti declaretur: satis enim esse, ad amovendam schismatis culpam, si vel unam causam probent. Videt autor conditiones has admissum non iri, neqve tamen, præter qvintam, ullam relaxari posse. Itaqve nunqvam fore putat, ut ad colloqvia perveniatur; satius tamen esse, ut Protestantes ad ea paratos se, certis nempe, iisqve qvas proposuit, conditionibus, ostendant, qvam si illa defugiant, & calumniandi occasionem præbeant, ac si id ex causæ desperatione facerent.

OBSERVATIONES QVÆDAM ANATOMICÆ circa Pilos, in diversis corporis membris repertos, ut & circa dentes, ossa &c. communicata ab Eduardo Tyson M. D. & Regiæ Societatis Socio.

Excerptæ ex collectionibus Philosophicis Anglicanis num. 2. pag. 11. seqq.

E*Pistola cujusdam* Norimbergæ anno 1680 datæ, & Collectionibus Philosophicis Anglicanis insertæ, qvæ cadaver humanum, ante 43 annos sepultum, ac tum forte erutum, maximam partem in pilos longos ac crassos conversum fuisse perhibet; item Scriptorum variorum, *Hippocratis scilicet, Plinii, Cælii Rhodigini, A. Lusitani, Schenckii, Eustachii, Marcelli Donati, Sculteti, Panaroli, Wierii, Hildani, Bartholini &c.* in diversis corporis humani, aliorumqve animalium internis partibus, pilos observari testantium occasione, observationes hasce illustrissimæ Societati Regiæ nobile ejusdem membrum Eduardus Tyson proposuit. Putat vero, vix ullum interaneorum phænomeno huic freqventius expositum esse, qvam ovarium seu testiculos muliebres, ejusqve rei exempla non ab aliis tantum se percepisse varia memorat, sed & horum tria ex propria autopsia refert.

Primum scilicet in cane fœmella, cujus anteriora satis naturaliter constituta, posteriora emaciata erant, omentum justo majus & extremitatibus suis intestinis, cornubus uteri lateriqve abdominis dextro annatum, observabatur, ut non nisi cum difficultate separari hinc potuerit; illa vero qva adhærescebat, sui parte aliqvantum inflam-

flammatum pluribusqve glandulis intertextum idem cernebatur. In hujus variis insimul membris pilos vidit, scilicet in omento dicto, uteri cornubus, ovario, venis & ventriculo cordis dextro, alios qvidem liberos & separatos, alios in parvis glandulis defixos. Cornua uteri, in qvibus fœtuum antecedancorum vestigia, extremitatibus suis coaluerant, ita ut ambo testiculi unam saltem magnam & informem constituerent glandulam, cui insculptæ cavitates sinuosæ materiam purulentam ac pilos continebant, qvorum hi longitudine unciam aut unciam cum dimidia æqvabant. Fatetur Tyson, se ad conspectum eorum in ventriculo cordis & venis valde consternatum futurum fuisse, nisi *Cardanus* in cujusdam Hispani, *Slovacius* in fœminæ Cracoviensis, & *Scultetus* in illorum, qvi plicam patiuntur, sangvine tales se vidisse perhiberent.

Alteram observationem ex dissectione juvenculæ, una cum D. Morton, & D. Daniele Cox a se Anno 1679 administrata, promit, in cujus cadavere præter alia specialiora, pro illius mortis ac morbi lenti causis habenda, tumorem testiculi dextri singularem, in duas vesiculas membranaceas, caput humanum æqvantes, abeuntem, deprehenderunt. Vesiculæ hæ parte sua interna invicem communicabant, ac substantia seu liqvore, coagulo & sero lactis simili, turgescebant, qvatenus lymphæ pallidiori moleculæ steatomosæ aut coagulatæ materiæ, qvæ mollis & adiposa, coloris subflavi, ac omnis fere saporis expers observabatur, innatabant. Harum nonnullæ aqvæ calidæ immersæ aliqva sui parte dissolvebantur, & pilos intertextos gerebant; una vero dimidium pugnæ humanæ æqvans, multum eorum coloris argentei, mollium & firmorum, ulnam cum duabus unciis utplurimum longorum, & ab omni connexione liberorum fovebat. Aliqvandiu asservati pili hi ad subfuscum magis colorem vergebant, freqventiusqve contrectati rumpebantur. In externa majoris illarum vesiculæ parte residuum conspiciebatur ovarii seu testiculi, & in hoc nonnulla ovula, aut hydatides, hujus propemodum (O o) crassitiei: simulqve, qvod mirandum, substantia inibi latebat, qvæ denti oculari seu canino figura, duritie, colore omnibusqve circumstantiis qvam simillima erat. Hæc basi sua latiore membranæ ovarii adhærescebat, ac ejus & utrinqve lateri bina alia ossa aut dentes minores & irregularis magis figuræ adstabant, qvorum forma & magnitudo figura prima sistitur.

TAB. V Fig. 1.

Qvi-

TAB. V
ad A: 1683.
pag: 216.
fig 4.
fig. 1.
fig. 2.
fig. 3.
E Andre Schn sc.

Qvidam dentem & pilos hos partes embryonis corrupti suspicabantur, sed contradicit his Tyson, (1) qvod præter reperta, nec ossa, nec purulenta materia fuerit observata; (2) dens extra ovarii vesiculam, pili intra eandem, extiterint: creditqve, lusum potius qvendam naturæ subesse, qvæ, dum in animalis productione deficit, vegetabile formet, qvatenus dentes atqve ossa primo molliores existant membranæ aut tendines, postmodum in cartilagines, tandemqve in ossa indurescant; pari scilicet ratione, ac tendines crurum in pennatis ossescant, & arteriam magnam, portionem emulgentium ac iliacarum arteriarum in fœmina qvadam Oxoniensi viderit osseæ soliditatis. Præter illud qvoqve, qvod ex Willisio de arteria carotide, qvodqve alias de aortæ principio, in bove, eqvo & cervo ossescente, notissimum supponit, aliqvando tunicam epatis & splenis humani, ac in alio subjecto pulmonis tunicam, partim scirrhosam, partim osseam, se vidisse testatur: hincqve infert, simili forsan etiam modo portionem qvandam ovarii muliebris scirrhosam aut callosam soliditatem induere posse, circumstantia qvadam occulta dentis formam suppeditante.

Ad pilos vero intra folliculum generandos multum conferre putat pingviorem illam substantiam, in qva hi continentur, similiter ac fila bombycum, tela aranearum, gossypium & lanugo graminis tomentosi &c ex determinatis fiant succis; Ita tamen ut hic simul cola sua inveniant, per qvæ instar filorum metallicorum ferantur. Dum pili, qvorum prior observatio meminit, maximam partem in exiguis glandulis radicabantur: iis vero, qvos observatio secunda exhibet, generandis & propagandis materia pingvior & steatomatosa congruum existat solum, perinde ac nonnullæ plantæ, dum vegetant, radices suas per fluidum aliqvod corpus, scilicet aqvam emittunt atqve explicant. Qvod qvidem vel ideo probabile magis suspicatur, qvod subseqvens similesve historiæ allegandæ, ubi ejusmodi pili reperti fuerint, pariter pingvem seu adiposam ejusmodi substantiam simul adfuisse, testentur.

In tertia siqvidem observatione seu dissectione fœminæ cujusdam, 39 circiter annorum (qvæ per longum satis tempus variis calculi renum agitata fuerat symptomatis, urina scilicet cruenta, dolore intenso, vomitibus &c tandem ipsi sine dubio evadentibus lethali-

bus) prope uterum visa fuit cystis sive sacculus, magnitudinem ovi gallinæ Indicæ æqvans, & in hoc ejusdem cum antecedanea generis materia pingvior ac candidorum atqve mollium pilorum insignis copia, carnosæ vero intra folliculum substantiæ annatum os, mandibulæ haud absimile, i. e. diversos alveolos, qvibus, qvasi in triangulo, tres dentes molares, & qvartus aliqvantum adhuc latitans, infixi, habens, ut ex *fig. 2* constat. Alter autem hujus ren calculum satis magnum continebat, *fig. III* delineatum.

TAB. V fig. 2 fig. 3.

Tandem materiam hanc unctuosam cum pilis sæpius circa uterum reperiri, ex *Sculteto* de Trichiaſ. *Schenckio* & *Horstio* comprobat: *D.* vero *Needham* superioribus annis in fœminæ cujusdam ovario valde tumido dentem qvoqve cum pilis se vidisse perhibet.

OBSERVATIO SINGULARIS CIRCA VENÆ pulmonalis propaginem, tussi sangvinolenta rejectam, relata a D. B.

A tubo pulmonum horum compagem ita exedi posse, ut interdum cum sputo illorum qvædam arrosa vasa excernantur, non adeo qvidem experientiæ repugnat: ast sine suppuratione prævia tale qvid contingere, se primum & unicum observasse *Tulpius* credit, dum *lib. 2 obs. 12* venæ arteriosæ seu arteriæ pneumonicæ surculum, longitudine digitum auricularem æqvantem, & *observ. 13* duos insignes venarum pulmonalium ramos cum sangvine & sine ullo pure rejectos fuisse, perhibet, adeoqve in hæc verba erumpit: *Mirabuntur Medici, tantam parenchymatis pulmonum dissolutionem, sine prævio pure. Qvod ipsum forte non minus qvoqve mirabuntur posteri, licet nec visuri, nec lecturi simile exemplum in ullis Medicorum monumentis.* Nihilominus qvid elapsi anni mense Septembris in fœmina qvadam honestissima hujus generis viderim, posteritatis causa hic referre, congruum duxi. Scilicet postqvam hæc per aliqvot septimanas de ardoris cujusdam molesta sensatione circa & supra scrobiculum cordis, defluxionibus ad pectus, tussim subinde moventibus conqvesta fuerat, ex improviso hæmoptosi satis enormi corripiebatur, qvæ qvidem remediis adæqvatis adhibitis mox cedebat, ægraqve per

per triduum ne guttulam qvidem ſangvinis amplius rejiciebat, & ſatis commode reliqvas functiones animales exercebat, aliqvalem ſaltem dyſpnœam perſentiſcens. Sed qvinto poſt primam ſputationem cruentam die adeo impetuoſam hujus illa experiebatur recidivam, ut intra decem circiter horas ſangvinis ſinceri, floridi, ſpumoſi ac omnis purulentæ heterogeneitatis experſis, ultra qvinqve libras excerneret, cum ſumma & præcipiti maxime virium proſtratione ac præcordiorum anguſtia. Sub principium poſterioris hujus paroxyſmi ſimul cum fluido ſangvine ſolidiorem paulo rejiciebat ſubſtantiam, membranaceam ſcilicet & digitum longam æqve ac latam, qvam tunicæ tracheæ interioris portiunculam cum eodem *Tulpio lib. 4. obſ. 9* dixiſſes: finem autem eidem imponebat, poſtqvam ſub excretione hac ferina totam noctem inſomnem egerat miſera, immaniſſimus qvidam tuſſis inſultus & cum hoc rejectum vas, ab omni fere parenchymate liberum, variisqve ramis inſtructum, cujus iconem *figura qvarta tabulæ V* ſiſtit, corpus vero in liqvore apto ab illo tempore integrum, cuilibet conſpiciendum, aſſervo. Ab hujus qvippe vaſis excretione tuſſis aliqvando miteſcebat, ac ceſſabat in momento qvaſi cruenta expuitio, niſi qvod primo & altero die qvædam ſaltem qvaſi ſangvinis ſtriæ aut punctula exiguum illud pituitæ, qvod tuſſiendo excernebat Noſtra, interdum leviter tingerent. Haud tamen ob id ſpiritus reddebatur liberior, ſed indies potius difficilior, præcordiorum anguſtia eadem & in orthopnœam abiens cum febre continua, ſingulis veſperis ingraveſcente, ac tuſſi recrudeſcente, uno verbo, talibus ſymptomatis, qvæ vomicæ pulmonum generationem teſtabantur, ægram vigeſimo, ni fallor, a prima affectus hujus ingruentia die, ſuffocantis. Venoſum ſeu venæ pulmonalis propaginem hoc vas longitudine palmam æqvans, fuiſſe, conjicere jubebat hujus ſubſtantiæ textura, aſt per fiſſuram ejus, ubi a trunco majore illud ſeceſſiſſe probabile erat, ſubſtantiam carneam, polypo non abſimilem ac totius forſan hujus tragædiæ actorem primarium, intueri licebat.

TAB. V fig. 4.

OBSERVATIONES MEDICO-PHYSICÆ TRES, excerptæ ex Epiſtola Dn. Petri Rivalieiz ad Dn. Jac. Sponium Medicum Lugdunenſem, Nemauſi qvinto Calend. Aprilis 1683 data.

 Obſ.

I. Ossa cum alvi facibus dejecta.

SUsanna de Fontfroide, uxor Claudii Rivalier, Pharmacopolæ Nemausensis, qvinqvagenaria major, qvæ per viginti qvinqve annos ulcus uteri, cum omnium ægritudinis istius symptomatum syndrome, sustinuerat, atrocibus tandem alvi & coccygis doloribus correpta est, qvi per trium aut circiter hebdomadarum spatium noctesqve diesqve sævientes, deliria, convulsivos motus, ileumqve excitarunt. His sedatis, duodecim aut tredecim ossa, parvula qvidem, verum integra & recte conformata cum biliosis alvi dejectionibus excrevit. Horum figura peculiaris in nullis unqvam bipedum qvadrupedumqve ossibus visa fuit, ne suspicari contigisset ab ægrotante deglutita esse. Defunctæ cadavere aperto, prædictum uteri ulcus callo obductum inventum est; abscessus autem steatomatis naturam redolens uterum inter & rectum intestinum adfuit. Sanis interim & inculpatis visceribus donata, nullam in partibus carneis osseisve læsionem præbuit. *Martio Mense 1678.*

II. Nævus monstrosus.

Magdalena de Poussaq uxor D. de Genas de Puyredon, Nemausensis, mulier juvenca, in primis graviditatis mensibus, lienes ovillos infarctos & assos ab ancilla in lance gestatos, casu intuita est. Edulii nidor nares appulit, oculisqve cibum extreme gratum devorans, vix cupidinis suæ compos, manum tunc temporis auri & collo admovit, tanqvam partes has scalpere voluisset, ut mos illis est qvi aliqvid vehementer appetunt. Graviditatis suæ tempora sine ulla invaletudine percucurrit. Adveniente tandem pariendi tempore, filiam enixa est, qvæ adstantibus alterum caput gerere visa fuit. Tumorem scilicet habebat dimidii capitis magnitudine, qvi ab extrema aure dextra ad mentum usqve in longum protendebatur, & latitudinem ab inferiori malæ parte ad mediam colli regionem sortitus erat, radices suas late diffundens, ita ut basis apice duplo latior esset. Color ipsi modo ruber, modo lividus: vasis eodem colore præditis ubiqve apparentibus instructus, mirum in modum aliqvando attollebatur & inflabatur, aliqvando detumescebat. Pulsabant vasa, motusqve totius tumoris, qvandoqve arteriarum, imo respirationis motum & ordinem seqvi videbatur. Moles ista indies augebatur, prout filiola ipsamet crescebat. Mulierculæ tam monstrosum nævum horrentes,

cum

cum acicula punxerunt. Sed erumpentem torrentis instar sangvinem vix cohibere potuerunt, filiolaqve vix mortem evitavit. Vocatos interim medicos & chirurgum de fœdo tumore extirpando interpellarunt. Sed cum tenerrima cutis ligatura forti, serica nempe aut linea, secta potius qvam compressa fuisset, bombacinam adhibuimus: eaqve qvotidie arctius constricta, intra mensem, præcisis radicibus aut saltem ad minoris digiti crassitiem redactis, tanqvam acrocordon propendebat tumor. Totum præternaturale corpus, ob constricta, per qvæ sangvinem & spiritus accipiebat vasa, sensim desiccatum & fœtens forcipe præcisum fuit. Apertum corpus, vasa omnis generis, spongiosam carnem, nervorum plexus, cellulasqve instar veri & genuini lienis exhibuit: filiolaqve sanitati restituta nullum præter parvæ cicatricis vestigiū præ se tulit. *Octobri mense 1678.*

III. Ovum ovo prægnans.

Occurrit mihi forte, *Majo mense 1682*, gallinaceum ovum vitello & albumine instar ovorum communium perfecte instructum, in qvo ovum aliud columbini magnitudine continebatur. Situm erat in majoris ovi medio, putamen inter & vitellum cui paulisper adhærebat, mediante materia qvadam viscida, qvæ non impedivit, qvo minus ab illo facile avelleretur, illæsa, qvæ vitellum majoris ovi continebat, membrana. Contenti istius minoris ovi testa imperfecta nec solida, facile a substrata, seu ovi substantias succingente tunica, qvatenus friabilis, separata fuit. Hac autem aperta membrana, prodiit primo liqvor albumineus, intus & extra candidis filamentis conspersus, qviqve albuminis proprie dicti haud dubie loco erat. Emersit deinde substantia qvædam mucilaginea, crystallina, solidioriqve consistentia donata. Primo liqvori, ut vitellus albumini, cohærebat, & ab illo pari negotio separata fuit. Sphæricam figuram tenacissime servabat, pisi magnitudine. In ipsius medio albæ fibrillæ conspiciebantur, qvæ illam præ se ferebant configurationem, qvam a vario continentis istius crystallinæ substantiæ situ mutuabantur. cum nempe in plano collocabatur, in longum porrigebantur, cum vero sphæricam rursus figuram repetebat, contrahebantur. microscopio examini tradita, punctula qvædam crystallina, nullo ordine constituta, filamentaqve candida perlucidaqve in ipsius circumferentia, qvædamqve etiam minus lucida punctula observabantur. Utraqve substantia in aqvam injecta fuit. Liqvidior

qvæqve primo prodierat, supernatavit: posterior autem sive sphærica fundum petiit: igni traditæ induruere. Illa extensa & diffusa fuit: hæc vero rotunda sphærica solidaqve. In utraqve dissecta nihil heterogeneum adfuit.

OECONOMIÆ SUBURBANÆ a P. CHRISTOphoro Fischer, S. I. conscriptæ, PARS PRIMA.

Pragæ, Anno 1679 in 4.

EJUSDEM OECONOMIÆ PARS SECUNDA, eaqve Posthuma.

Pragæ, Anno 1683 in 4.

INter rei rusticæ Scriptores loco non postremo hic Autor facile meretur poni. Qvi cum in prædiis colendis operæ plurimum studiiqve consumsisset, amplissimisqve, qvæ Societatis suæ viri per Bohemiæ regnum possident, per plures qvam qvadraginta annos præfuisset, negandum nihil censuit eorum votis, qvi enixo a se studio, ut, qvæ tot annorum experientia edoctus in administrata re Oeconomica observasset, cum novitiis communicaret Procuratoribus, efflagitarunt. Qvamvis vero absolutum in hoc studiorum genere Magistrum dari neminem ultro agnoscat, sed œconomiam gymnasium inexhaustum esse, qvod, si alia uspiam in re, hic maxime, res, ætas, labor, usus, cœli temporumqve facies, & indoles telluris indies qvid novi doceant; facere tamen ampliora studuit qvæ accepit, eoqve monita ac documenta rei suburbanæ administrationi & incremento peropportuna hoc opere est complexus. qvo diutius enim hoc in munere versatus est, eo majorem qvoqve earum rerum comparavit sibi peritiam, in qvibus solertis œconomi officia versantur.

Facit ergo Oeconomiam, qvæ qvidem hujus est loci, duplicem, *Ruralem*, & *Domesticam*. Illam in operosa & matura agricultura constituit, annonæqve proventu: in ordinate dispositis ædificiis, copiosis altilibus, feraci braxatorio: in granariis & cumeris munde ac solide conservatis, & in grana custodienda recte distributis; in hortis sedulo cultis, & bene elaboratis lupuletis; in necessariis & aqva perenni versatilibus molis; plenis saniore pecore ovilibus; robustis & utilibus armentis; bona progenie impletis piscinis; copiosis sylvis tam cæduis, qvam vivis, seu germinantibus; suo tempore caute pastinatis & excultis vineis

neis, aliisqve: De qva pars etiam PRIMA agit operis, integra tractatuum Decade, Georgicam qvam vocat, constans, & luci anno abhinc qvarto jam tum exposita. Horum tractatuum *primo* principem rei familiaris partem, culturam perseqvitur agrorum, modum & tempus sationis definit, & varia de tritico, siligine, hordeo, pisis, avena, milio, panico adducit documenta, trituratorum fraudes, qvidve cum in messe, tum in agrorum stercoratione probe attendendum sit, exponit. Monet autem inter cætera, in omni semente verna, maxime in avenacea, projectam prodige nocivam esse, qvod largius illa & velocius germinet, granorumqve densitas cohibeat ubertatem.

In *secundo* piscium & piscinarum curam non invenuste explicat, & de aqvæ in piscinas ductu, de cyprinorum fœtu justo tempore ac numero illis inferendo, de recte constituendis seminariis, de piscatu, de piscium morbis, & piscinarum corruptela restauranda, de arundinetis extirpandis tractat aliqvanto fusius. Piscatorem enim se a nativitate fassus artis hujus fuisse perstudiosum non dissimulat. *Tertium* locum dedit Braxatorio, ubi non modus solum & praxis cerevisias coqvendi ab ovo, ut ajunt, usqve ad mala describitur, sed varii simul cerevisiarum morbi recensentur ac virtutes; qvin & diversa alimentorum atqve medicamentorum, ex cerevisia qvæ parantur, genera. Sub finem, ubi lupuli, qvi præstantissimus in Bohemia omnino gignitur, & in cerevisiariis officinis desideratur unice, naturam ac vires exposuisset, de lupuletis etiam, viniqve sublimati Distillatoriis ad usum sic satis accommodate differit. Ad *qvartum* tractatum, qvi describendis hortis & hortensibus inservit, observationes qvoqve refert de herbarum & animantium Antipathia & Sympathia, nec non de mellificio. *Qvintus* delineandis Pomariis destinatur. Propositis enim Plantarii, Seminariiqve conditionibus, insitionum genera, qvibus nihil natura invenit solertius, explicat; morbos pariter, & curam arborum, ut & remedia nonnulla talparum, insectorumqve damnis opposita. *Sextus* in vinearum cura & cultura occupatur, & de situ ac solo earundem, de apertura & putatione, de prima pastione & propagatione, de vitium pullatione & pampinatione, de vinetorum firmatione & vitiis, de maturitate & vindemiæ collectione monita cum jucunda, tum utilissima subjicit. *Septimus* de sylvis ac lignis instruit Oeconomum. *Octavus*, de ovibus, ovium natura, utilitate, cura, pascuis, & pabulo: præterea de pactis cum opilione ineundis, & hujus officio, de agnellorum ca-

stra-

ſtratione & tonſura, de cavendis opilionum impoſturis, de pratis deniqve, & fœniſecio. *Nonus* curam docet pecoris, cum bubuli, tum porcini. *Decimus* idemqve ultimus Altilia contemplatur, & qvid poſſit commodi ex corte, ex anſeribus, ex noſſotrophio, & periſterotrophio ſperari, commemorat. Sub cujus extremum ἀνακεφαλαίωσιν eorum, qvæ hucusqve fuerunt propoſita, ſubjungit, una cum rerum potiorum indice, & Syllabo Latino-Boemo-Germanico, vocum varium ſenſum & dictionum vim interpretante, ne qvem forte Latina vocabula, huic argumento familiaria ſuſpenſum teneant.

ALTERA pars operis *Domeſticam* œconomiam reſpicit: qvæ ſicut in prudenti regimine omnium actionum domeſticarum, earumve per diſtributa tempora regulari ordine Autori ponitur: ſic diverſis hujus qvoqve partis tractatibus diſtincta argumenta dedit. Et *primo* qvidem Cancellariam Oeconomicam ejusqve reqviſita. Reconditorium enim hic delineat, ſeu ideam Archivi rei familiaris, cum perpetuo Calendario; in qvo præcipuæ Oeconomiæ operæ in ſynopſi per menſes diſtributæ deſignantur, adjectis varii generis prognoſticis ac reminiſcentiis.

Secundo tractatu leges præſcribuntur & inſtructiones, villæ Poſſeſſori ſeu Patrifamilias primum, deinde Capitaneo, ejusqve ſubſtitutis miniſtris; Scribæ puta redituum, Scribæ frumentarii, Exactori ſeu Burggravio, & Braxatori. *Tertius* regimen in dominio aliqvo bene conſtituto attendendum continet, cujus qvidem petitur exemplum e diſtrictu omnium fertilisſimo, Slanenſi. Declarato enim regiminis iſtius fundamento, ſubductisqve rationibus, qvis per annum haberi fructus ex Dominii hujus agris, ex re pecuaria, altilibus, braxatorio, piſcinis, hortis, cenſu, ex lignatione deniqve & venatione qveat, conſtituit; primarias dein expenſas cum acceptis contendit: poſtremo in officialium ſalariis, alimonia familiæ, pecorumqve pabulo deſcribendis ſic verſatur, ut qvantitatem & pondus annonæ in menſem, qvin & in annum neceſſariæ, ſubjectis tabulis demonſtret. *Qvartus* modum tradit rite conficiendi rationes qvotidianas, hebdomadarias, menſtruas, annuas. In *qvinto* variæ villarum luſtrantur officinæ, Molitura, Piſtrinum cum frumentaria taxa, Uſtrina ſeu fabrile, Textrinum cum materia ſua proxima remotaqve. qvo ſimul loco de tractatione cannabis agitur atqve lini, & qvis ſit utriusqve fructus. Corollarii deniqve ſeu mantiſſæ titulo documenta accedunt de villis ſeu bonis emancipatis, de inſtitutione pupillorum, de Judiciis annuis paganis, & hæreditatum devolutione; de terminis ac limitibus cum vicinia; de metarum teſtibus horumqve reqviſitis. Subjungitur huic ſecundæ parti geminus qvoqve index: unus rerum potiorum continet capita, alter vocum ſyllabum trilingvem.

Præter hactenus enumeratas & tertiam Autor partem affectam habuiſſe fertur, in qva Geometriam ruralem, ædificiorum ſymmetriam, officinas metallorum, aliaqve non ad ſplendorem tantum ac ordinem, ſed etiam ad utilem curioſitatem maxime facientia perſeqvi ſtatuerit; Sed fata viri, qvo minus elaborari ac perfici potuerit, interceſſerunt. Adeo incertis eventibus exponuntur, qvæ in extremam ſenectutem conjicimus.

❧ (o) ❧

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Junii, Anno M DC LXXXIII.

DICTIONARIUM ÆLII ANTONII NEBRISsensis Grammatici ac Chronographi Regii,

Lugduni, juxta Exemplar Madriti, 1683. fol.

INter doctissimos superioris seculi Hispanos loco principe collocandus omnino est *Ælius Antonius Nebrissensis*, quippe qui primus, dicente Majoragio, literas apud Hispanos illustravit, barbariemque illorum suo Marte, quod Sepulvedæ de eo testimonium est, expugnavit. Is postquam in patria sub Grammaticæ ac Dialecticæ præceptoribus pueritiæ annos laboriosissime exegisset, per quinquennium in Salmanticensi hæsit Academia, ibique in Mathematicis Appollonio, in Physicis Paschali ab Aranda, in Ethicis Petro Oxemensi, Professoribus clarissimis, dedit operam. Quos cum excellentes quidem scientia, sed in sermone valde incultos reperisset, in Italiam anno ætatis XXI se contulit, non alia fini, quam ut linguæ latinæ Autores jam multis retro seculis ab Hispania exules postliminio quasi patriæ restitueret. Decem in ea annis consumptis ab Alphonso Fonseca, Archi-Episcopo Hispalensi fuit revocatus, a quo liberaliter admodum per biennium habitus ad latinæ linguæ professionem sese toto animo præparavit; nec destitit, etiam post fata hujus, rationem apud se exputare, qua barbaries per omnes Hispaniæ partes longe lateque diffusa profligari tandem posset; utque in arcem quasi hujus rei invaderet, a Salmanticensi Academia, cujus & olim civis fuerat, auspicium ejus cepit, non vane sperans, fore, ut hac expugnata etiam cæteri Hispaniæ populi non difficulter in deditionem consentirent. Illic duplici salario, inusitato antehac exemplo, mactatus spartam Grammaticam insigniter & summa cum laude

laude adornavit. Ac primum quidem duo artis opuſcula tumultuaria, ut ipſe vocat, edidit; quæ cum incredibili totius Hiſpaniæ conſenſu reciperentur, non pigrabatur his fundamentis feliciter jactis ædificium ipſum jamdudum animo conceptum ſuperſtruere. Dimiſerat enim priorem vitæ rationem, uxore ducta, nec aliunde, poſt reditus Eccleſiaſticos abalienatos, victum quærebat, quam ex mercede ſcholaſtica, munificentiſſime ipſi a D. Johanne Stunica, Magiſtro militiæ de Alcantara, Ordinis Ciſtercienſis, cui & pleraque opera dedicavit, perſoluta. Elaboravit autem opera Grammatica, ut ipſe refert, varia. In primo dictiones latino ſermoni admixtas ſtrictim breviterque Hiſpanas fecit; In ſecundo dictiones pari brevitate latine fuit interpretatus. In tertio, eoque in tria magna volumina diſtributo, omnes artis Grammaticæ partes cum ſingularum lectionum enarratione percenſuit. In quarto ſermonem Hiſpanum, incertis tum artis legibus velut oberrantem, certis regulis conſtrinxit. Adjecit etiam Grammaticæ artis commentarios, eosque ejusdem Stunicæ auſpicio inchoatos; prout ipſemet Nebriſſenſis in dedicatione Dictionario Hiſpanico præmiſſa profitetur.

Quod Dictionarium præſens attinet, id in quatuor diviſum eſt partes; quarum prima dictiones latinas in ſermonem Hiſpanum verſas; II nomina propria regionum, urbium, montium, fluminum &c. III neotericas ac vulgares regionum & urbium appellationes; IV voces Hiſpanicas latinitate donatas complectitur. Ut autem completior comtiorque eſſet hæc poſtrema Dictionarii jam dicti Madritenſis editio, præter *Johannis Lopez* Serrani Malacitani labores, multa, quæ deſiderabantur, ex Lexicis atque Hiſtoricis, nec non ex ſacrarum literarum monumentis & juris voluminibus, fuerunt addita; aucta etiam immane quantum ſunt vocabula tum a M. D. *Guilielmo de Ocabaſa*, tum L. D. *Johanne Gonzalez Manrique*; recognita denique omnia, & innumeris a mendis vindicata a R. P. M. Fr. *Petro Ortiz de Lujando.* Speciatim autem primæ parti annexa ſunt verba vetera & raro uſitata apud Terentium, eaque ſecundum Alphabeticum ordinem diſpoſita; Leges item XII Tabularum juxta ſeriem Rivallianæ editionis, & Index M. *Johannis Alvarez Sagredo Burgenſis* longe utiliſſimus, in quo oppoſita emendataque eſt quotidiani ſermonis latinitas, ſeu voces ac phraſes Ciceronianæ barbaris alie-

alienisque substitutæ. Alteram partem, quæ Dictionarium propriorum nominum est, ex probatissimis Græcæ & Latinæ lingvæ auctoribus concinnatum, excipiunt locorum recentiores ac vulgares appellationes, eæque emendatæ, & ab Ocahasa jam dicto auctæ, quibus *Notæ antiquarum literarum Valerii Probi* Grammatici sunt subnexæ. Quartæ parti seu Dictionario Hispano-latino subjicitur & Dictionariolum Arabico-Hispanum, idque a *Francisco Lopez* compilatum. Quid præterea scriptorum posteritati reliquerit Nebrissensis, refert Valerius Andreas Taxander in Catalogo clarorum Hispaniæ virorum, quem vide.

A SHORT VIEVV OF THE LATE TROUBLES in England, By Sir VVilliam Dugdale Kt, Garter King of Arms,

i. e.

Conspectus compendiosus nuperorum Angliæ motuum, Auctore Dn. Guilielmo Dugdalio Equite, Ordinis Periscelidis Heraldo.

Oxonii, 1681, in fol.

Civilium motuum, quibus concussa est hoc seculo Anglia, Historiam componere aggressi sunt multi; ast pauci ea cum dexteritate, judicio, & adminiculis, quibus præsentis operis auctor nobilissimus, Guilielmus Dugdalius. Nosse illum intimius statum Angliæ publicum, vel ex muneris quod sustinet amplitudine (princeps enim Fecialium est, seu Heraldorum quos Reges armorum vocant, occupatus præcipue regendis ceremoniis in comitiis illustrissimi Eqvitum periscelidis seu D. Georgii Ordinis) verosimile est. Tragœdiæ in theatro Angliæ actitatæ spectator ipse fuit, & cum fervérent maxime civiles dissensiones, Oxonii singula, quæ gesta utrinque fuere, in schedis suis in dies prope singulos diligenti annotavit studio; quæ magnam ipsorum horum commentariorum partem constituunt. Acta publica, Diplomata, Remonstrationes, Protestationes, Declarationes, Scriptaque alia utrinque publicata, nec non Auctorum aliorum Relationes Historicas, ac monumenta quæcunque

alia ſedulo evolvit excuſſitque. Motuum autem veram originem, ac rebellium ſophiſmata & arcanas artes detegere nunc feliciſſime Dugdalius potuit, vir civilium rerum minime imperitus, poſtquam eas ab horrendæ ſeditionis architectis tanto olim ſtudio occultatas, tempus ipſum ac negotiorum nexus eventusque luci publicæ expoſuit. Nec vitio vertendum Auctori partium Regiarum, quod paſſim prodit, ſtudium, odiumque in rebelles; cum nemo ſeu fidi Hiſtorici, ſeu boni viri nomen tueri poſſit, qui vel leviſſime excuſare aut diſſimulare in animum inducat parricidarum ſceleſtiſſimorum facinora, quæ & nunc totus orbis damnat, & poſteritas omnis execrabitur.

Exhibet ergo Auctor hoc opere univerſam civilium diſſidiorum Hiſtoriam, quibus ab anno 1637 ad 1660 uſque Anglia flagravit, temporum ſerie exacte ſervata: ſed ita exhibet, ut res armis geſtas, commiſſa prælia, obſeſſas & expugnatas urbes, & ejus generis alia non prætermittat quidem, at præcipue tamen curæ habeat, rationem rerum ac conſilia expendere, & rebellium genuina deſtinata ponere ob oculos. Itaque & ſub auſpicium libri de Presbyterianorum principiis Monarchomachicis, quibus, dum ſtudium oſtentarunt repurgandæ religionis, non diſciplinam modo Eccleſiaſticam, ſed Monarchiam ipſam conati ſunt evertere, erudite diſſerit; & cum ipſam motuum Hiſtoriam abſolviſſet, Diſſertationibus Politicis rebellium actiones accuratius examinat, comprobatque eos revera exitium Religionis Reformatæ, ſtabilimentum vero Syncretiſmi pro fine habuiſſe; doctrinam & diſciplinam legibus Eccleſiæ Anglicanæ firmatam oppugnaſſe; leges Regni fundamentales, libertatem ſubditorum, jura Parlamenti everſum iviſſe; tametſi, ut vulgo fucum facerent, repetitis toties Declarationibus & Remonſtrationibus profeſſos ſemper, nonniſi religionem Proteſtantium, leges Regni, ſubditorum libertatem, ac Parlamenti privilegia tueri ſe velle.

Duo tamen præ aliis Diſcurſus delectationem Lectori curioſo non poterunt non afferre: alter, quo cum civili bello, quod in Anglia Optimates nonnulli Henrico III regnante concitarunt; alter, quo cum turbis, quas in Gallia ſuperiori ſeculo Liga, ut vocari amabat, ſancta dedit, motus illos qui noſtro ævo Angliam concuſſerunt, contulit compoſuitque. Nam ii quidem, qui Henrici III temporibus ante hos quadringentos annos publicam Angliæ quietem turbarunt, iisdem

dem prope, quibus nostra ætate rebellionis auctores, mediis ad destruendam Regis auctoritatem fuerunt usi: sparsis in vulgus malignis de Rege rumoribus, tanquam insidiante libertati publicæ, ut animos plebis a Rege aversos ad suos usus adjungerent; Rege ipso ad paupertatem, negatis subsidiis, redacto, ut prædiis primum, post & cimeliis divenditis, *cum Abbatibus*, quæ verba sunt Matthæi Parisiensis, *& Prioribus satis humiliter hospitia quærere & prandia* cogeretur; armis tandem adversus Regem, & si exui se jam magna auctoritatis Regiæ parte passum, ac omnia fere rebellibus indulgentem pacisque studiosissimum, palam sumptis, prælioque commisso, quo Rex ipse cum filio Eduardo captus est; etsi ad extremum æmulatio inter factiosos oborta occasionem Regi ex malis illis eluctandi pepererit. Ligæ vero Gallicæ dici non potest, quanta fuerit cum rebellione Anglicana similitudo, ut plane hæc ad illius exemplum adornata videri possit: nisi quod Galli Ligistæ Romano-Catholicæ, Angli rebelles Reformatæ Religionis vindicandæ acerrimum studium ambitioni prætexuerunt. Quem parallelismum, non eo tantum, quod utraque factio ab urbibus Regnorum principibus, Gallica a Parisiensi, Anglica a Londinensi suffulta inprimis fuit, ac utraque legitimis Regibus suis, Gallica Henrico III & IV, Anglica Carolo I necem attulit, sed quamplurimis aliis factiosorum technis, molitionibus, consiliis mirifice congruentibus notabilem, & a paucis forte justo studio evolutum, operose Auctor persecutus est. Ut adeo civilis etiam belli, quod Galliam superiore seculo pervagatum est, exactam hoc loco Historiam Lector inventurus sit, collatam cum Angliæ motibus, quorum concitatores Tragœdiam in Gallia actam, in Anglia quoque mutatis tantum personis exhibuere.

Subnectitur Operi Appendicis titulo justum volumen, Pacis Uxbrigiæ anno 1644 Regem inter & Parlamentum, sed irrito labore tentatæ Acta magno collecta studio complexum; ad quæ sæpius in ipso Historiæ contextu, ac Dissertationibus Politicis Auctor provocaverat, velut magni in consiliis Rebellium penitius cognoscendis usus ac momenti.

TRAITE DE LA COMMUNION SOUS les deux especes. Par Messire Jacques Benigne Bossuet, Evesque de Meaux, Conseiller du Roy en ses Conseils, cy-devant Precepteur de Monseigneur le Dauphin, premier Aumosnier de Madame la Dauphine.

id est

Tractatus de communione sub duabus speciebus, Dn. Jacobi Benigni Bossueti, Episcopi Meldensis &c.

Parisiis 1682. in 12.

DEplorandum est rei Christianæ fatum, quod venerabile illud Sacramentum, a Servatore nostro, suprema ante passionem nocte institutum, in acerbissimi dissidii & odiorum materiam versum sit, cum arctissimæ conjunctionis cum ipso & inter ejusdem mysterii participes, vinculum esse debeat. Neque enim de aliis fidei articulis majori vehementia certatum est, & inter præcipuas discedendi a Romanæ Ecclesiæ placitis causas, fuit usus sacri calicis populo Christiano interdictus. Inde tot volumina disceptantium de hac quæstione extant, ut ea plane exhausta videri possit. Placuit tamen *Dn Bossueto*, eandem hoc libello tractare, & *Theologorum Reformatorum* in Gallia scripta quædam nova refutare; maxime vero Autorem libelli, magno cum Protestantium applausu non ita pridem sub titulo *Præservativi* editi, cui nomen est *Jurieux*, aggredi; etsi D. Lutherum etiam, & Georgium Calixtum impugnat. Materiam ipsam in duas partes distribuit. *In prima* probare annititur praxin Ecclesiæ, per quam appareat, communionem sub una specie, jam primis Christianismi seculis, in quibusdam casibus receptam, aut indifferenter habitam fuisse. Demonstratum id esse putat, quod ægrotis non nisi una, *panis* nempe consecrati, species, infantibus vero *vini* data sit; deinde quod eadem panis species ex templis in domos deportata, & ad privatum usum servata fuerit: denique quod ante Leonis & Gelasii Pontificum constitutiones, adversus Manichæos, ut ait, editas, in publica etiam communione usitatum aut promiscuum fuerit sacro calice abstinere; unde infert Ecclesiæ sententiam semper fuisse, præsup-

posita

posita *reali præsentia & concomitantia*, eandem vim & efficaciam uni speciei, ac duabus inesse. *Parte altera* principia hujus praxis afferre & defendere satagit. Horum *tria* recenset. (1.) Non omnes Christi actiones in Sacramentis imitandas aut indispensabiles esse, sed eas solum, quæ ad substantiam Sacramentorum pertineant. (2.) In dignoscendis substantialibus respici debere ad effectum Sacramenti essentialem, collationem nempe gratiæ. (3.) Leges divinas tam Veteris, quam Novi testamenti, præsertim in practicis, ex usu Ecclesiæ perpetuo & constanti explicari debere. Hoc modo ad quæstionem de traditione reditur, cujus necessitatem & utilitatem rationibus & exemplis firmare allaborat, eamque ab ipsis *Reformatis*, aliquibus in casibus, v. g. in baptismo, admissa aspersione loco immersionis, & in baptizandis infantibus, agnosci statuit, urgetque maxime, quod abstemios ad S. cœnam admittant, & responsionem adversarii sui *Jurioei* exagitat, qui in libro *Præservativi* supra dicto, *Articulo 13*, statuit, ab abstemio Sacramentum non ore, sed tantum voto & corde percipi, quanquam eandem gratiam accipiat, quam illi, qui integro fruantur. Perstringit etiam ejusdem Autoris *historiam de restrictione S. Calicis*, aliaque, etsi non nova, quod ipse fatetur, ita tamen pro eruditione & eloquentia sua objicit, ut ad ea sine dubio responsuri sint, qui id sibi incumbere existimaverint.

CONFERENCE AVEC M. CLAUDE MINISTRE de Charenton sur la matiere de l' Eglise par Mess. Jaques Benigne Bossuet Evesque de Meaux &c.

Sive

Collatio Dn. Jacobi Benigni Bossueti Episcopi Meldensis &c. cum Dn. Claudio Ministro Charentonio super articulo de Ecclesia.

Paris. 1682 in 12.

Collationem hanc Calendis Martii A. C. 1678 Lutetiæ habitam, argumenti non minus quam colloquentium dignitas insignem reddi-

reddidit. Actum enim est de Ecclesia, a cujus nutu & Scripturæ autoritatem, & omnes fidei articulos dependere *Jacobus Benignus Bossuetus*, eo tempore Condomensis, nunc Meldensis Episcopus, ab una parte asseruit; quod Charentoniæ Ecclesiæ minister & reformatæ, quæ vulgo sic dicitur, religionis acerrimus hyperaspistes *Claudius* ab altera negavit. Acta hujus collationis, dum recens adhuc esset rerum ibi gestarum memoria, uterque literis consignavit; sed cum *Claudii* relatio typis expressa nondum extet, interim ex *Bossueti* fide summa disputationis illius capita paucis referemus.

Procuravit hoc colloquium, dum injectos conscientiæ suæ scrupulos eximi sibi cuperet, illustris *Virgo de Duras*, quam *Bossuetus*, cum Lutetiam venisset, antequam cum *Claudio* congrederetur, de perpetua Ecclesiæ visibilitate semel iterumque privatis discursibus instruxit, & his quasi velitationibus, quæ primam relationis hujus partem constituunt, ad futuri certaminis arbitrium præoccupavit.

Ad ipsum cum *Claudio* conflictum, in quo alterum relationis caput occupatur, ubi ventum est, *Bossuetus* ex Actis quibusdam Ecclesiarum Reformatarum synodicis, quatuor probationis instrumenta iterum produxit, quæ olim in tractatu suo, cui titulus, *L'exposition* artic. 20 & 21 exposuerat, & pridie collationis Virgini, quam diximus, Principi non alium in finem communicaverat, quam ut illi persuadere posset, ipsos Reformatos in rebus fidei quoad praxin subinde supremum ultimumque judicium Ecclesiæ detulisse; quoties nempe vel in eos, qui post consistoriorum, colloquiorum & Synodorum provincialium sententiam Nationalibus Conciliis refragaturi essent, excommunicationis pœnam statuerint; vel de Spiritus S. gratia Patribus Conscriptis affutura firmiter persuasi, se omnia illorum decreta rata habituros solenniter promiserint, ut in Synodo Victoriaci congregata factum est; vel effrenem Independentium licentiam severis edictis castigaverint; vel, quod in Synodo Nationali Anni 1578 contigit, suis ad colloquia deputatis plenam transigendi potestatem permiserint, adeoque fidem suam illorum judicio submittere haud recusaverint. Ad hæc argumenta partim ex libro de disciplina Ecclesiastica Anno 1667 Charentoni impresso, partim ex Actis Authenticis Amstelodami Anno 1655 a Blondello evulgatis deprompta, cum *Claudius* ipsius *Bossueti* judicio nec ineleganter, nec confuse respondisset

disset, & a bono Ecclesiæ ordine usuque disciplinæ Ecclesiasticæ ad absolutam Conciliorum infallibilitatem perperam concludi demonstrasset; Bossuetus inter alia hæc potissimum regessit: absurdum esse, cum quis ea conditione Conciliorum decretis se subjiciat, nisi ea Scripturæ contraria agnoscat; sic enim Deo pariter & hominibus illudi; nec causam apparere, cur Reformati in Synodis magis quam in aliis judiciis Ecclesiasticis solennem juramenti formulam exegerint, si etiam synodalia decreta ad examen revocare cuilibet liberum relinquatur; denique si absoluta decidendi potestas Conciliis denegetur, nil obstare, quo minus, quot capita, totidem religiones enascantur, nec Independentes condemnari a reliquis Reformatis debuisse, si ipsi quoque cuilibet privato tantum sibi præsumendi licentiam indulgeant, ut Sacram Scripturam melius vel intelligere vel explicare possit, quam in Conciliis congregati tot illustres Ecclesiæ Doctores. Quod cum ab omni probabilitatis specie alienum esse Bossuetus multoties exaggerasset, *Claudius* contra suam Conciliis autoritatem constare non negavit, neque tamen inter ea, a quibus cujuslibet Christiani aures abhorrere debeant, referendum censuit, quod integro Doctorum cœtu errante privati homines etiam indocti duce Scriptura verum apprehendant. Idque Ariminensis Concilii, & maxime Synagogæ Judaicæ exemplo comprobavit, quo sane tempore quilibet fidelis sacrorum oraculorum sensum longe melius penetraverit, quam universa Pontificum & Seniorum in unum congregata colluvies, quæ Messiam a Prophetis promissum reprobavit & ad mortem condemnavit. Hæc cum ultro citroque variis ut solet assertionibus, probationibus, confirmationibus, objectionibus, responsionibus, exceptionibus, & vindiciis, quas prolixitatis vitandæ caussa repetere supersedemus, per quatuor horarum spatium fuissent agitata, disceptatum deinde est, an Christianus, qui S. Codicem nondum legit, Scripturam S. Verbum Dei esse animo suo firmiter & sine metu oppositi persuadere possit, nisi in Ecclesiæ, quæ Scripturam ipsi tradidit, autoritate acquiescat. Atque hic *Bossuetus* statuit, primum actum fidei quem Spiritus S. in lavacro regenerationis humanis cordibus immittit, esse hunc, quod Ecclesiam Catholicam esse credant, eandemque Ecclesiam externum illud instrumentum esse, quo Deus homini Christiano, antequam Scripturam S. legit, hunc actum fidei, quo Scriptu-

ram Dei Verbum esse credit, cœlitus inspiret, ideoque hominem Christianum & Scripturam, & Scripturæ sensum sine examine & scrutinio ab Ecclesiæ manibus accipere oportere. At *Claudius* hæc omnia gratis dici excepit, & ex hoc principio Græcos, Æthiopes, Armenos, & quaslibet Christianorum sectas religionem suam etsi erroneam non incommode tueri posse demonstravit, si se per baptismum fide Ecclesiæ donatas Scripturam ejusdemque sensum ex Ecclesiæ manibus accepisse dicant. Atque hæc controversia iterum prolixam disserendi materiam subministravit, utroque sententiam suam, quantis posset viribus tuente, donec post multas verborum reciprocationes surgerent ac abitum pararent. Id vero dum facerent, abiturientes Durassia rogavit, ne prius a se discederent, quam de separatione ab Ecclesia verba inter se contulissent: quod cum haud gravatim stantes peregissent, tandem receptui canentes hanc verborum pugnam abruperunt, factoque hic fine quieverunt.

Postremo loco, qualis collationis hujus eventus fuerit, Bossuetus memorat, qui postridie Durassiam invisens eandem multis verborum blandimentis in suam sententiam pertraxit, & paulo post iterum cum ea conversatus haud difficulter obtinuit, ut, quod diu jam animo agitaverat, abjurata religione, cui hactenus addicta fuerat, ad Romanam Ecclesiam transiret.

Cæterum cum hæc collationis Acta, antequam a *Bossueto* edita fuissent, per amicorum manus versarentur, exemplar aliquod in *Claudii* manus incidit, eundemque permovit, ut scripto suo, quo, ut jam superius indicavimus, non minus ac Bossuetus collationis hujus historiam complexus fuerat, per modum epistolæ responsum ad Bossueti instructiones superadderet, & familiaribus suis communicaret. Quod ubi ad Meldensis Episcopi notitiam pervenit, is non modo collationis gesta a se pridem concinnata & hactenus a multis non satis fideliter descripta, ac juxta vitiosum aliquod exemplar, ut ipse refert, se inscio Tolosæ typis impressa, publici juris facere, verum etiam animadversiones aliquas, in quibus ea, quæ vel in ipsa collatione, vel in instructionibus præmissis asseruit, ulterius amplificat atque exornat, attexere decrevit. Sunt autem animadversiones illæ numero tredecim, e quibus octo priores relationi Claudianæ, quam a sua admodum diversam esse notat, sunt oppositæ, reli-

quæ

quæ Claudii responsum perstringunt, quod in duas partes divisum esse dicit. Prior enim pars juxta ideam a *Bossueto* nobis exhibitam, circa quatuor quæstiones versatur, scilicet qualis sit Ecclesia, cujus in Symbolo Apostolico mentio occurrit? num recte Ecclesia per communionem externam definiatur? an Ecclesia perpetuo sit visibilis? & quænam illa sit Ecclesia, ad quam promissiones a Christo factæ spectant? quas postquam exposuit & undecim ex iisdem consequentias elicuit *Claudius*, ad alteram partem progreditur, quæ agit de statu Ecclesiæ Israeliticæ tempore Regis Achabi, idololatria Baalitica usque adeo contaminatæ, ut Elias se solum ab isto crimine immunem crederet. Quid ad singula *Bossuetus* animadverterit, in præsenti recensere nolumus, cum non dubitemus fore, ut *Claudius* aliquando, nisi major vis impediat, scriptum suum edat, & a Bossueti animadversionibus vindicet, quo facto nova nobis de his dicendi materia nascetur.

DISSERTATIO HYPATICA

seu de Consulibus Cæsareis, ex occasione inscriptionis Forojuliensis Aureliani Augusti. In qva Cæsarum & Augustorum Consulatus Ordinarii, eorumqve Decennalia & id genus festa regulis nemini observatis declarantur: perpetui vero, tam cum Imperii, qvam cum Æra Christianæ annis, juxta accuratam Chronologiam, nunc primum de integro digeruntur &c. Auctore R. P. Antonio Pagi, Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci Doctore Theologo.

Lugduni 1682. in 4.

Duo illa Cenotaphia Pisana Caji & Lucii Cæsarum ansam dabant *Henrico Norisio*, doctissimo apud Italos Augustiniano, dissertationes prolixissimas quatuor, quas mense Martio hujusdem anni recensuimus, conscribendi. Non absimilem in modum & unica Forojuliensis Epigraphe Aureliani Augusti, cum autori *Antonio Pagi* abs *Ludovico de Thomassin* Supremæ in Gallo-Provincia Curiæ Senatore, & altero Peireskio oblata esset, diffusissimam hanc, addo & eruditissimam dissertationem Hypaticam nobis peperit. In ea Columnæ XV pedes

altæ insculpta Aureliani Augusti, tribunitia potestas quarta tertio ejusdemConsulatui illigata legitur, licet in alia ejusdem Imperatoris, quæ apud Onuphrium, Gruterum, & Golzium extat, & una cum Forojuliensi ab Autore sub initium exhibetur, tribunitia ejus potestas quinta cum Consulatu tertio tantum designato connectatur. Nata igitur hinc doctissimo Pagi fuit occasio, non tertium solummodo Aureliani Augusti Consulatum in Inscriptione Forojuliensi expressum, sed & alios quoscunque a Cæsaribus & Augustis gestos explicandi. Tres autem dissertationis hujus Hypaticæ cum sint partes, in priori agit de Cæsarum & Augustorum Consulatibus tum designatis, tum suffectis, ostenditque, tertium Aureliani Augusti Consulatum in Epigraphe Forojuliensi cum quarta Tribunitia potestate conjunctum, vel esse tantum designatum, vel tertium dici in ordine ad suffectum, quem ante adeptum Imperium idem Imperator gesserat. In altera de eorundem Cæsarum & Augustorum Consulatibus ordinariis, eorumque regulis sermocinatur, Decennalia etiam, & id genus alia festa, post Henricum Norisium & Carolum Dufresnium, ad amussim discutit; magnamque ex illis lucem Historiæ Ecclesiasticæ, Scriptoribus Historiæ Augustæ, Chronologiæ, Nummographiæ & Codici Theodosiano affert. In postrema denique de perpetuis Imperatorum Orientalium Consulatibus tractationem instituit, Fastosque Byzantinos consulares de integro ordinat. Tametsi enim Onuphrius Panvinius Fastos Romanos quam diligentissime digesserit, in ordinandis tamen Orientalibus, qui in Justino Juniore incipiunt, & in Constantino Porphyrogeneta deficiunt, errasse sæpissime fuit deprehensus. Supplentur igitur hic, quæ desiderantur in Onuphrio. Multa certe in lucem de Cæsareis Consulatibus proferuntur, ignorata atqve inexplicata hactenus, sed incredibile quantum ad rem Chronologicam facientia. Tria autem potissimum, quæ parum alias fuere cognita, in ea exhibentur; accurata videlicet Consulatuum designatorum & suffectorum a Cæsaribus & Augustis gestorum tractatio, qua varia Historiæ Augustæ Scriptorum loca illustrantur; deinde ordinariorum Consulatuum ab iisdem assumtorum Rationarium, seu nova Fastorum Consularium Romanorum ab Augusto Imperatore ad Justinum Juniorem, in qvo desiere, illustratio, & ConsulatuumCæsareorum cum Decennalibus & id genus Festis, Triumphis, Ludis secularibus & insignioribus Imperato-

rato-

ratorum factis connexio; & denique perpetuorum Consulatuum, quæ impossibilis alias visa est, certa ordinatio, qua ipsa difficultates, quæ in Fastis Byzantinis digerendis alias se obtulerunt, tolluntur, eorumque usus jam a multis seculis, summo Chronologiæ detrimento, intermissus revocatur. Dissertationi præmittuntur Prolegomena, quibus & Autoris institutum exponitur, & multa in Dissertatione hinc inde asserta uberius dilucidantur; præmissus etiam est index capitum, qui in hoc volumine continentur, & syllabus autorum, qui in eo citantur, notantur, emendantur, illustrantur; nec deest Index præcipuarum rerum in hoc opere contentarum, sed libro finito subjectus.

BIBLIOTHECA ROMANA, SEU ROMAnorum Scriptorum Centuriæ autore Prospero Mandosio, Nobili Romano, Ordinis S. Stephani Equite.

Romæ 1682. in 4.

Quemadmodum nullo non inventi sunt tempore, qui Heroum, cujuscunque gentis, res præclare gestas monumentis literarum consignarent, ipsisque adeo æternitatis tabulis inscriberent: ita nec defuere & olim & hactenus, qui illustres Urbis terrarum quondam Dominæ cives ab oblivione ac silentio vindicarent. Notus præter cæteros a Cl. Viro *Martino Hankio* duobus libris percensitos, est *Plutarchus Chæronensis*, Polyhistor Trajano Imperatori summe æstimatus, qui commentarium scripsit de *Romanorum fortuna*, inque eo res varias illorum, quibus quidem indulgentiorem fortuna se præbuit, commemoravit. Extat etiam liber *Sexti Aurelii Victoris de Urbis Romæ Viris illustribus*; quanquam autorem hujus multi aut Cornelium Nepotem, aut Plinium Secundum, aut Suetonium Tranquillum, sed nullo alicujus momenti argumento, constituunt. Quo loco nec tacendus *Georgius Cassander*. Is enim librum hunc, quem Plinio Secundo adscribit, supplevit, prius agens de tribus illustribus Viris, qui ante Procam fuere in Latio, Evandro videlicet, Latino, & Ascanio, & posterius de novem Viris illustribus, qui cum Pompejo vixere. Ex recentioribus Romanorum illustrium Scriptoribus nominari vel maxime meretur *Janus Nicius Erythræus*, seu, *Julius Victor Rossius*, qvippe qui in Pinacotheca sua uti Ita-

los sui temporis clarissimos longe plurimos, ita Romanos quoque non paucos eleganti stylo percensuit. Sed ecce recentissimum Romanorum illustrium scriptorem, *Prosperum Mandosium*, Nobilem Romanum, & Ordinis S. Stephani Equitem! Nam & hic in opere supra indicato non alios viros exhibet, nisi Romanos, eosque non Marte, sed arte, non bipenni, sed penna, non pilo, sed stilo claros, quique *diu noctuque*, ut ipse loquitur, *in propriis lucubrationibus exarandis insudarunt*. Exhibet autem horum *Centurias quinque*, his quinque alias, si fortuna cœptis faveat, succenturiaturus, inordinatum quendam, quod nec ipsemet diffitetur, observans ordinem, nulla quippe dignitatum, nulla temporis, nulla seriei abecedariæ ratione habita, sed omnimoda libertate sua utens, & scriptores promiscue recensens v. g. jam Pontificem quendam, mox priscum aliquem Poetam aut Historicum, & mox nonneminem vel ex recentissimis. De cætero non *vitas* tantum Romanorum horum, sed & *scripta*, quantulacunque etiam, refert, unde & Bibliothecæ Romanæ titulum liber meruit; inserit etiam hinc inde *Inscriptiones illustrium Virorum sepulcrales*, quæ & gemmarum instar ob argutius dicendi genus in toto hoc opere exsplendescunt.

DES BALLETS ANCIENNES ET MODERNES selon les regles du theatre.

id est,

De saltationibus veterum & hodiernis juxta leges theatri.

a Paris 1682, in 12.

Non minus pervagatus saltandi mos fuit olim, quam hodie passim obtinet; nec minori apparatu in magnatum aulis antiquissimis temporibus, ac hodiernis saltationes institutæ fuerunt: in theatris non saltem, ludis, chorisque ac interscениis apud gentiles, verum in sacris etiam apud Judæos recepto, & ab his ad Christianos derivato earum usu. Quo factum, ut præsules sacrorum, quos a *præsiliendo* appellatos Scaliger affirmat, dicerentur, qui præ cæteris Dei laudes canerent, & hymnos saltationibus ac tripudiis auspicarentur. Non alienum igitur a muneris sui ratione se acturum censuit

fuit Menetrerius S. I. si, postquam de *Dramatibus musicis* commentatus esset, quod in Actis anni superioris mense Julio pag. 226 memoravimus, de *Saltationibus* etiam tractationem susciperet, & veterum Judæorum, Græcorum, Romanorum, aliarumque gentium moribus receptum, ad nostra tempora deductum saltandi morem ostenderet, quibusque initiis ad quantum gradum quantamque absolutæ artis laudem iste pervenerit, exhiberet. Quod commodissime per exempla se præstiturum existimavit: ideoque egregiorum ac admirandorum prorsus in Gallia editorum ludorum orchesticorum recensionem per universum librum instituit: ac in præfatione statim eximiorum duorum meminit; quorum alter Parisiis *felicitatem armorum Gallicorum* repræsentans a Rege exhibitus; alter Lugduni anno 1658, *aram Lugdunensem* Ludovico Augusto consecratam & in æde Gloriæ collocatam referens editus fuerit. Cujus posterioris auctor cum idem qui libri hujus extiterit Menetrerius, ejus occasione arti huic exactiorem se operam dedisse, & quidquid Plato, Aristoteles, Plutarchus, Lucianus, Libanius, Athenæus, Julius Pollux, veteres Scholiastæ græci, aliique recentiores in scriptis suis de orchestica & saltationibus reliquerunt, investigasse ac collegisse indicat; unde libellus hic sibi natus sit. in quo veram indolem & naturam saltationum *(des ballets)* juxta regulas Aristotelis, ad mentem Luciani, & exempla antiquioris ævi, exposuit. Ludicram earum artem non esse primum probat, quod inventionis filia, & musicæ, pictoriæ, & poeticæ æqualis sit: neque poeseos dramaticæ solum partem, sed peculiare constituat genus, quod mixtum ex serio & jocoso, naturali & artificiali, fabula & historia, ideoque peculiaris artis nomine merito veniat: quæ hactenus regulis circumscripta certis non fuerit, quod istæ ex professo a nemine fuissent traditæ: quas ipse ex plurimis scriptoribus colligere, & in justæ artis modum orchesticen concinnare studuerit. Originem saltationum divinam esse, easque in sacris tam apud gentiles, quam Judæos & Christianos olim usitatas, tripudio Mariæ & chori feminarum Judaicarum, postquam eæ transivissent mare rubrum, Exod. XV; populi Israelitici circa vitulum ab Aarone conflatum choreas ducentium, Exod. XXXII; mulierum Israeliticarum in occursu Davidis, cum is Goliathum stravisset, 1. Reg. XIIX; filiarum Silonitarum a Benjamitis raptarum 2. Reg. VI

VI; Davidis item in Psalmis ad choreas instituendas creberrimis exhortationibus, *chori* item in omnibus templis hodienum usitati appellatione ostendit. Apud gentiles autem saltationes in rerum sacrarum numero recensitas fuisse, ipsa *saliendi*, a *saliis* in honorem Martis saltantibus deducta appellatione, pluribus item poetarum locis, in quibus Dii saltantes introducuntur, & furore sacro probat. Qui cum vel *propheticus* ab Apolline, vel *poeticus* a Musis, vel *bellicosus* a Marte, vel *amatorius* a Venere, vel *ebriosus* a Baccho inspiratus fuerit, omnes tamen saltando se exeruisse affirmat, quod tremor ille & concussio ad saltandum eos raperet. Nec vanam esse sanctorum Patrum conjecturam statuit, existimantium angelos & beatos cœlites saltantes laudare Deum; quorum sententiam celebres quidam pictores penicillo expresserint.

Comicas autem saltationes (*Ballets* vulgo dictas) absolutæ magisque perfectæ artis esse docet: quas apud Ægyptios frequentatas, motus cœlestes & harmoniam universi referre, Sophoclis, Euripidis & Aristophanis scholiastæ tradiderint: stropharum etiam & antistropharum epodarumque originem ad istos motus referendam, Marius Victorinus scripserit. Nomen ἀπὸ τοῦ βάλλειν deductum ait, quod a Græcis Galli, Itali, Hispanique acceperint: media etiam ætate apud Latinos usitatum fuerit: quos *ballationes* pro saltationibus, & *ballare* pro saltare dixisse, Concilii Bragensis & Romani anno 826 habiti verbis probat. Definit ex sensu Græcorum apud Athenæum hanc saltationem, quod sit *imitatio earum rerum quæ audiuntur & canuntur*; addit Lucianus: *gestibus, motibus & intervallis eam absolvi*: ita ut quemadmodum cantus flexione vocis, sic saltationes motu & flexione corporis constent. Omnium vero accuratissimam esse definitionem Aristotelis observat, qui *mores & affectus & actiones in his choreis exprimi* ait, *eo quem gestibus effingunt rhythmo.* Unde Tessaurus *metaphoram realem & agentem* eas vocat, *gestu & motu affectus interiores & actiones externas hominum exprimentem.* Nonnullos occasionem his saltationibus ab Hierone Syracusanorum tyranno suppeditatam statuere docet, quod is loquendi usu interdixerit Siculis, ac propterea motibus gestibusque loqui & exprimere sensus eos coegerit. Hinc nomen *pantomimorum* eos adeptos, quod imitando quævis exprimerent: qualis Proteus fuerit, unde nata fabulæ

bulæ occaſio, in omnes habitus ſe commutaſſe eum narrantis.

Poſt hæc *materiam* ſaltationum latiſſime patentem, quod argumentum undecunque, cumprimis autem ex hiſtoria ſive vera ſive fabuloſa depromere liceat; *formam* quam inventio, imagines, motus, harmonia & ornamenta, ſingulorumque commoda diſtributio, aptaque concinnitas ipſis conciliant; *genera* varia, tragicum, comicum, thymelicum, aliaque huc pertinentia excutit; de Luſitanorum etiam ambulatoriis tripudiis (*des ballets ambulatoires*) in plateis urbis inſtitutis, machinis in quibus tripudia peraguntur, ſe provolventibus, de Hieronicis item ludis, e Græciæ Olympicis ad Romanos translatis, quorum artifex Pylades quidam celebratur, diſſerit: Petro Mambrunio autem, qui Diſſertationi ſuæ de epico carmine *tripudium* ejusmodi verſibus latinis expreſſum ſubjecit, cui argumentum fecit, diſſidia populorum religione potius ac pietate, quam armis componi, eidemque præfatiunculam præmiſit, in qua aſſeruit, tripudii pompam latino verſu ſatis commode poſſe exprimi, litem movet, nec inſtituto huic parem eum fuiſſe oſtendit. tum de *ſchematibus* tripudiorum tractat, quæ infinita eſſe ex Luciano, Phrynicho, & Sidonio Apollinari tradit: de *motibus* porro, *harmonia*, *ſcenis*, *choro*, *veſtibus*, *machinis*, apparatuque reliquo tripudiorum erudite tam ex veterum mente quam hodierno more diſſerit, & ubi a decoro longius receſſerint quævis tripudia paſſim inſtituta, admonet: quæ hic recenſere omnia nimis longum foret. Neque enim exempla, quæ plurima in Gallia, Italia, Sabaudia, Hiſpania, Luſitania & Anglia inſtitutorum ludorum orcheſticorum, magnis ſumtibus ſplendidiſſime editorum affert, heic referre inſtituti operis modus permittit.

SCHOLASTICÆ THEOLOGIÆ, AUTORE Stephano Spinula, Epiſcopo Savonenſi, *Pars Prima.* Papiæ 1681, in fol.

Auctor hic, præter ſplendorem familiæ in Italia haud exiguum, & honores quibus ab Alexandro VII publice affectus fuit, comes nimirum nepoti Flavio Chiſio, Cardinali & ad Regem Galliæ Legato,

gato, e Theologis datus, & redux Episcopus Savonæ creatus, claritudinem etiam nominis sui ipse comparavit sibi scriptis Philosophicis, quæ jam iterato edita conspiciuntur. Hæc vero insequitur jam Theologiæ Scholasticæ *Pars prima*, disputationes in primam partem Thomæ complexa, in quibus, post Prolegomena, de Deo uno, de visione, scientia, voluntate, prædestinatione, Trinitate, atque Angelis, subtiliter atque perspicue disquiritur; media etiam & nova quædam via, quæ hoc nomine in toto libro maxime notanda & consideranda est, in Tract. 4 disputat. 3 tentatur inter prædeterminationis & scientiæ mediæ assertores, in ardua illa & periculosa quæstione de conjunctione divinæ voluntatis cum libertate creata: ita nimirum explicato concursu causæ primæ cum secundis, ut nec physica præmotione, nec scientia media opus esse videatur. qua de re viderint domestici ejus, hoc est, Pontificii ipsi heic in diversum abeuntes.

OTHOSOPHIA, SEU PHILOSOPHIA Impulsus universalis Johannis Marci Marci a Kronland, Philos. & Med. Doctoris & Prof. Pragensis &c. Opus posthumum.

Vetero-Pragæ 1682. in 4.

QUo præclaro animo doctissimus Dn. Jacobus Joannes Wenceslaus Dobrzensky de Nigro Ponte, Philos. & Med. Doctor, & Præceptori suo fatis functo referendi gratiam, & de re literaria bene merendi, ante *Liturgiam mentis*, nunc *Othosophiam* ingeniosi præ cæteris Philosophi & Medici publicavit. In quo libro *impulsûs natura, progressus ac vires* explicantur & demonstrantur, argumentum Physicis Mathematicisque acceptissimum. Partibus hoc agitur tribus.

In prima naturam impulsûs exponendo, illum describit virtutem locomotivam, a qua proxime oritur motus, cap. 1, sive vim motricem de novo acquisitam vel de potentia in actum traductam, cap. 6. Principium ejus duplex facit, unum internum seu liberum, alterum externum seu necessarium. Principium liberum sunt animalia, quæ proxime aliquam partem corporis, mediate alia corpora movent. Sicut autem virtus impulsiva in animalibus ex se indifferens est ad omnem differentiam loci, & ipse motus unus est specie juxta loci differentiam extrin-

trinſece & accidentaliter diverſus, ita quoque impulſus nonniſi una ſpecie continetur, plures differentias accidentales habens a variis directionibus ab impellente acceptis: a forma quidem elementi, quatenus dirigitur ſurſum aut deorſum, dicitur levitas aut gravitas: ab aliis motoribus plures differentias admittens: nam & ſurſum & deorſum & ad latus atque etiam circulariter dirigi poteſt. Et licet directio ab impellente v. g. lapidi impreſſa abſumat nativam inclinationem ſeu gravitatem, non tamen interminabilis fit adſcenſus, ſed terminatur impulſus tum per oppoſitam eidem reluctantem gravitatem, tum per reſiſtentiam medii, in quo motus contingit. Principium motus neceſſarium indagaturus oſtendit (1) ejus impulſum neque ad gravitatem neque ad levitatem referri poſſe, cum indifferenter a quolibet corpore produci videatur. quam ſententiam probans declarat *quomodo globus in bellico cylindro impetum ab igne capiat, a quo motore ortum habeat impulſus ſagittæ a nervo excuſſæ.* (2) nullum motum fieri abſque impulſu; inde cauſam reddit, *quod curru vecti urinam in eo motu aut nullo modo aut difficulter reddunt*, & quod *qui navi magis concita feruntur, ubi hæc ripam attigit aut in vado ſubito hæſit, ſibi a lapſu vix cavent.* (3) impulſum non eſſe ſubſtantiam, non ſpiritum illi ſimilem quo animantia cientur ad motum. (4) differentiam motus in animalibus ejuſque determinationem non pendere a ſola voluntate ſeu appetitu, ſed animam, quæ in ſe ipſa habet motus alicujus poteſtatem, ejus ſpeciem vel ideam novam imprimere & imaginativæ & parti mobili: itaque ab anima efficienter, ab idea veluti cauſa exemplari talem motum procedere. (5) motus impedimentum non ab anima, ſed ab organis varie affectis provenire, vel ex defectu ſpeciei, ſicuti in apoplecticis, lethargicis, ſopore ſomnove affectis; vel ex defectu ſpiritus influentis, ut in paralyſi; vel ex defectu vectis ſeu muſculi, ut in membris reſolutis nimia humiditate & infantulis; vel ob mobilem partem nimis vaſtæ molis aut onere ab extra gravatam. Addit ab intenſione ſpeciei, ſi illi robur accedat a ſpecie mundi analoga, opera illa miranda in lunaticis, rabidis, furioſis, maniacis &c. provenire. *Hanc ſpeciem Crœſi filio linguam reſeraſſe, dum nimio terrore percitus, ex nece patri imminente, omnes vires huc collegit: hanc podagricos ſæpe in pedes conjicere, dum ſpecie doloris & quæ huic cohærent omiſſa ob gravius malum, quod effugere properant, ſola ſpe-*

cies motus concitatrix adest, totaque vi imprimitur imaginationi atque inde spiritui. Quibus præmissis concludit, impulsum esse qualitatem a forma vel principio interno mobilis productam: formam vero, ex se indifferentem ad omnem motum, per levitatem & gravitatem veluti ideas determinari: proinde *falso a Peripateticis gravitatem pro causa efficiente motus reputari*, cum ipsa tantum sit exemplaris. porro ideam determinatricem motus elementi esse ejusdem speciei cum idea motus voluntarii, quæ dirigit ad eundem motum, ut quo brachium deprimitur & quo lapis descendit: membro enim mobili speciem hanc motus anima imprimit. *rebus ergo inanimatis etiam inesse quandam notitiam naturalem* ab ejusmodi ideis, a quibus determinatæ agunt, absque tamen cognitione vitali: eas vero ideas in motu voluntario a cognitione ortum habere; in iis, quæ naturaliter moventur per gravitatem & levitatem, h. e. per ideas sursum & deorsum dirigentes a forma elementi emanare necessitate naturali tanquam inseparabiles ejusdem proprietates, quibus ad impulsum certum determinantur: in iis, quæ ab extrinseco impellente moventur, ideam oriri ex corporum mutuo contactu vel unione: tum enim extrema formæ fieri unum, atque sic cum idea insit communi extremo, ab hac utramque formam determinari ad similem impulsum producendum; v. gr. cum lapis alium percutit, ideam hic ab illo recipit ob unitatem formæ, quæ ex unione subjecti facta per illum contactum resultat. Hinc intelligi, *moveri corpora contra nativam gravitatem aut levitatem ad vacuum prohibendum ab impulsu, facta determinatione communis superficiei*, ut uno corpore moto alterum quoque moveatur. Hæc potissima sunt Partis primæ.

In secunda parte de gravitate ad mundi centrum relata tractat. Hic initio disputat, inæqualia pondera motu inæquali deorsum ferri, motum gravium in descensu augeri, contra Ariagam; qua occasione geometrice demonstrare conatur, magnitudinem non posse constitui ex individuis punctis. Deinde rationem gravitatis in mobili ad medium relatæ inquirit, inprimis ut ipsa in humido vel fluido, cui vel aliud fluidum vel corpus concretum incumbit, se habeat: pluribus enim theorematis hypotheses ab Archimede positas illustrat. Hinc ostendit, *aerem & ignem esse sua natura gravia & fluida corpora*, demonstratque ex eo, quod humida sphærice terminentur, vim habere illud principium aquilegorum: *ascensum & descensum aqua facere inter se paria.*

paria. Ad quod ab objectionibus vindicandum *de fluviorum exortu* disserit, rejectis Scaligeri & Caspari Bartholini opinionibus, sententiam Aristotelis explicando, elegantibusque argumentis confirmando. In qua dissertatione verisimilitudines quas inspergit, *cataractas cœli ad diluvium Noachicum concurrentes fuisse vaporosum aerem orbi terrarum circumfusum omnem in aquas a Deo resolutum & depressum; ignes subterraneos tam copiosos seculis futuris tellure rupta urbes populosas absorpturos; die illo supremo mundi exesis & perruptis omnibus claustris ab igne erumpente universa in vitrum colliquatum iri*, aliis judicandas relinquimus. Hoc sine dubio se magis approbat, quod *gurgites & voragines maris, in quibus reciprocatio aquarum æstui maris conformis, qualis vorago est ad Norwegiam celebris, effectum æstus marini* asserit; at in illis, in quibus reciprocatio aliter contingit, ut in freti Siculi Charybdi ter, in Euripo Chalcidis septies diei ac noctis spatio, causam in plurium gurgitum confluxum refert. Inde commode transit ad *æstum maris* seu accessum & recessum singulis diebus bis evenientem, dum plerisque locis sex horis mare affluit ac totidem refluit. Causam ejus facit Lunam; modum agendi hunc existimat: Luna ideam motus sui aquis Oceani sibi subjectis imprimendo eas attollit: hæ vero ductricem suam eo modo quo possunt sequuntur. atque hic æstus universalis primarius est, cujus uti principium definiunt radii lunares superficiem maris tangentes, ita summum incrementum radius ejusdem lunæ perpendicularis adducit: est enim radius omnium fortissimus perpendicularis, maxime debilis ejusdem tangens. In locis igitur, quibus Luna oritur vel occidit minimum, quibus verticalis summum efficit incrementum. Nec obstat in ortu & occasu paria fieri; quoniam occidua terminat tumorem, qui sensim illius digressu sidit, ortiva eundem inchoat. Ex quibus fluxus Oceani, qui in Occidentem assidue fit, derivari poterit; nam cum aquæ assurgentes Lunam comitentur, necesse in eandem plagam fluere, quæ a parte Orientali videntur subsidere. Ab illo universali primario æstu, loco eidem opposito, ad quem radii lunares nullo modo perveniunt, æstus secundarius proxime efficitur. Nam partes aquæ sub illa mole sunt magis pressæ; recipiunt ergo ab his partes contiguæ minus pressæ fluxum, qui per infinitos circulos ejusdem sphæræ continuatus, si nihil occurrat a quo reflecti possit, demum in parte sibi opposita occurrens in eandem altitudinem

partes ibidem minus pressas attollit. Enimvero quia superficies maris non est continua, sed immensa terrarum spatia aquas disjungunt, fluxus quoque a pressione inductus variat, dum alibi quidem a promontoriis intercisus & litorum continua productione elisus aut varie reflexus & nonnisi mutilatus suo pari occurrit. Unde neque eodem semper modo, neque in omnibus locis similiter fieri æstum contingit. Ex quibus rationem differentiæ & varietatis æstuum particularium assignari debere exemplis nonnullis ostenditur.

Considerata ita gravitate & impulsu tam in uno quam in diversis mediis in ordine ad mundi centrum, quorum motus est linea recta, Parte 3 vim gravitatis & impulsus expendit, quam habent ad hypomochlium seu centrum revolutionis, cujus respectu circulariter moventur. Et cum in Mechanica *ad circulum libra, ad hanc vectis, ad vectem reliqua omnia reducantur*, ante omnia de circuli proprietate ad motum comparata agens, demonstrat circulo inesse contrarietatem motus & quietis; circulos majores esse magis mobiles; (quæ utraque assertio est Aristotelis) motus cœlestes nihil commune habere cum motu penduli, contra Galilæum &c. post hæc *de causa librationis inæqualis ob rationem situs* sollicitus est, quamobrem ejusdem ponderis, sola remotione ab hypomochlio, vires augeantur in infinitum? an brachia libræ æqualiter onerata quiescant extra situm horizonti parallelum? aliaque plura de Libræ motu explicat. Tertio motum ponderis trochleæ appensi declarat.

His subjungitur (1) velitatio epistolaris inter Auctorem & Caramuelem, *an libræ seu vectis ratio in centro universi locum habeat?* ubi inter cætera disceptant, *an centro mundi semper idem telluris punctum respondeat; an ipsa vacillet & trepidet ad cujuscunque rei insultum? an terra moveri in gyrum possit?* (2) demonstratio nova Georgii Behmi Matheseos Professoris Olomucensis contra Staticos, præsertim Paulum Guldinum, ostendens in centro universi non haberi rationem vectis. (3) de ista demonstratione inter Marcum Marci & Godefridum Aloysium Kinnerum Theol. & J. U. Doctorem, Capellæ Regiæ Pragensis Decanum &c. amica concertatio. (4) Problema Mathematicum Theodori Moreti: *An Archimedes recte demonstrarit, posse terram a medio Universi amoveri sic, ut non propellantur etiam cætera elementa & cæli?* Quod Marci noster resolvens concludit: nos necdum videri

solu-

ſolutos ea lege quam tulit quondam Hiero Rex Syracuſanus: *Pro vero habendum, quicquid dixerit Archimedes.*

Tandem pagellas vacuas manſuras occupant *Monita quædam Medica* ad valetudinem conſervandam ex familiaribus colloquiis Marci Marci collecta ab humaniſſimo doctisſimoque Balbino, qui ad ea vivens ſuam literarum ſtudiis aptam proficuamque ſenectutem non accuſavit.

LA VIE REGLEE DANS LE MONDE, OU la maniere de bien paſſer la journee, & de vivre dans l' ordre, par Monſieur de la Volpiliere. Docteur en Theologie.

id eſt,

Vita ordinata, ſive modus bene tranſigendi ſingulos dies, & vivendi ſecundum ordinem. Autore Volpilerio, Doct. Theolog.

Lutetiæ 1683. in 12.

MAteria hujus tractatus ſeipſam ſatis commendat, nec auctori eruditio aut facundia defuit ad eam terſe & eleganter explicandam. Diſtribuit autem opuſculum in partes ſive capita *ſex. Parte I* commentatus eſt de tempore vitæ, præterito, præſenti, futuro, variis & ſalubribus monitis ſingula proſequutus. inſiſtit autem hypotheſi Tridentini decreti, *de incertitudine ſalutis. Parte II* monſtrat, quam neceſſarium & utile ſit, de ratione vitæ deliberare; ſcopumque ſive finem tenere, qui non alius ſit, quam Deus; Eo enim referenda & ordinanda eſſe omnia, niſi perniciose aberrare velimus. Eligendum vero cuique pro conditione ſua vitæ genus, ſcopo illi convenientiſſimum, & in propoſito conſtanter permanendum. *Parte III* neceſſitatem ordinis in vita ſervandi ejusdemque facilitatem oſtendit, ſine quo monſtroſe & confuſe fierent omnia. Pendere autem ex ordinatione ſingulorum dierum, totius vitæ ordinem: cum vita nihil aliud ſit, quam dies ſæpe iteratus. Deinde cum agenda omnia tribus conſtent occupationibus, cultu divino, negotiis, recreationi-

ationibus: quomodo eæ per singulos dies distribuendæ sint, summatim docet, & in consilium adhiberi suadet *directores*, quos vocant, *conscientiæ*. Quotidie ex matutino & vespertino tempore aliquam partem precibus & meditationibus piis assignat; actiones cæteras, non consuetudine, nec impetu, aut ex vanitate, & pravis affectibus, imo nullo respectu mere humano, suscipiendas esse dicit, sed motu supernaturali, ex principiis religionis, & ex spiritu gratiæ & charitatis: ut ita ad Deum ejusque gloriam & amorem omnia referantur. sic fore ut, quod D. Paulus exigit, *omnia fiant in nomine Jesu*. Interserit his, ex religionis, quam profitetur, placitis, aliquammulta de sacrificio, quod vocant, Missæ, de precationibus pro mortuis, de meritis operum, de cultu sanctorum, & inprimis Virginis Deiparæ; Hanc enim, ait, mediatricem esse in omnibus, quæ ob peccata cum Deo habemus, dissidiis, illam misericordiæ sinum pandere, & peccatoribus refugium præbere, nec ullum hominibus beneficium a Deo conferri, quam per ministerium divinæ hujus Reginæ, omnis gratiæ dispensatricis. addit invectivas in dissentientes, etiam ex suo cœtu, qui excedi putent devotione erga Virginem, cum tamen, ut ipse opinatur, omnia quæ illi exhibentur, ad filium pertineant, neque hic melius coli possit, quam veneratione matris. Minus paradoxa & a piis omnibus probanda adjicit; de præstanda fidelitate & fervore in exercitiis pietatis, & quomodo in spiritu & veritate Deo serviendum sit. *Parte IV* de negotiis sive laboribus agit, quos unusquisque pro sorte sua, sive manu, sive cura publica, aut privata, suscipere debeat, acriter taxans otium & inertiam juvenum, feminarum, & hominum opulentorum & illustrium. *Parte V* refectiones, & recreationes, non necessarias saltem sed & proficuas esse, ad laborem constantius & durabilius ferendum, statuit: dictum Christi ad Apostolos Marc. 6, 31 allegans: *Requiescite pusillum.* Sed rejicit delectationes vitiosas, inprimis aleam, cujus damna graphice describit, sobrietatem & moderationem ubique commendans. *Parte VI* de intentionibus actionum breviter commentatur, bonis, malis, indifferentibus: & quamvis rigorem Thomæ & quorundam Scholasticorum sequi non videatur, qui indifferentes intentiones in classem malarum conjiciunt; ostendit tamen meritorias (ita enim ex instituto suo loquitur) actiones nullas fore, id est Deo non placituras, nisi fiant

ex

ex gratia sanctificante: eorum enim, qui in mortali peccato hæreant, opera mortua esse. Referenda itaque omnia, ut supra dictum est, ad bonum finem, ad fidem, charitatem, religionem, aliasque virtutes Christianas. Affert effatum Servatoris, rationem ob *omne otiosum* verbum exigentis, & dictum Augustini: *Omne factum, si recte factum non est, peccatum est, nec recte factum ullum esse potest, quod non a recta ratione proficiscitur.* Et pro symbolo commendat, sive quotidiana precatione: *Propter te Domine*; ut omnia pro Deo, & ad gloriam divini nominis fiant. Hoc vovendum esse Deo sub initium cujuslibet anni, septimanæ, diei, imo si fieri possit, uniuscujusque horæ: Sic divina præmia sperari posse, imo Deum ipsum præmium nostrum futurum esse.

EXCERPTA EX LITERIS ILLUSTR. ET CLArissimorum Virorum, ad Nobilissimum Dominum JOHANNEM HEVELIUM perscriptis, Judicia de rebus Astronomicis, ejusdemque scriptis exhibentia, studio & opera Joh. Erici Olhoffii.

Gedani 1683, in 4.

QUanquam ea dudum summi Viri JOANNIS HEVELII in rem literariam sunt merita, ut nec ipsi nec Operibus ejus a cujusquam testimonio existimationis aliquid accedere possit amplius: optime tamen de literis meruisse merito censendus est clarissimus Editor, vulgatis Virorum tota Europa celebrium de HEVELIO scriptisque ejusdem judiciis. Præterquam enim quod communi celeberrimorum hujus ævi Virorum suffragio, de fide, solertia & sagacitate tanti Astronomi, ejusque adeo seu observationum seu hypotheseon pretio & veritate certum reddant unumquemque: quid hactenus inter principes in literis, præcipue Astronomicis, Viros HEVELIUMque commercii intercesserit, & velut historiam aliquam cœlestem, ob oculos ponunt. Habet autem curiosus Lector in hoc libro cum serenissimorum quorundam Principum, & Oxoniensis atque Cantabrigiensis Academiarum, tum summorum celeberrimorumque Virorum Bullialdi, Cassini, Colberti, Felli (Episcopi hodie

Oxonienſis eminentiſſimi) Gaſſendi, Heinſii, Hugenii, Kircheri, Merſenni, Oldenburgii, Riccioli, Robervallii, Uſſerii, Walliſii, Wardi, aliorumque, quos recenſere longum foret, literas, non affectus ſolum in HEVELIUM & Heveliana propenſiſſimi, ſed & eruditionis ſubinde mathematicæ pleniſſimas: ut, quanto Uranies commodo futurum eſſet, ſi cæteræ ad magnum hunc Aſtronomum ab Eruditis undiquaque intra ſemiſeculum ſubmiſſæ, atque ab hoc eodem cum reſponſionibus ſuis in quindecim Volumina digeſtæ, (vide Act. ſup. anni p. 32) fatis propitiis ſubſequerentur, non temere conjectare liceat.

LES DIVERSES ESPECES DE NOBLESSE & les Manieres d' en dreſſer les Preuves, par le P. Meneſtrier, de la Compagnie de JESUS.

id eſt,

De diverſis Nobilitatis ſpeciebus, eamque probandi modis, Tractatus P. Menetrerii, e Soc. Jeſu.

Pariſiis 1683, in 12.

TRactatus hic continuatio eſt illius, quem ſub eodem titulo menſe Februario hujus anni excerptum dedimus, & continet enumerationem nobilitatis, tum majoris ſive titulatæ, tum ſimplicis, ejusque vel militaris, vel patriciæ & civilis. Percurrit vero auctor provincias & civitates Germaniæ, Belgii, Helvetiorum, Britanniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Sueciæ, Daniæ, Poloniæ, Italiæ, Hiſpaniæ, & quæ regiones aut inſulæ regnis & tractibus illis adjacent, aut eo referuntur. Apparet tamen, ob defectum auctorum aliorumque adminiculorum, non magnam notitiam de provinciis Germaniæ, præſertim ſuperioris, ad ſcriptorem hunc perveniſſe: quamvis diligentia ejus & rectitudo judicii non exiguam laudem mereatur. Fatetur ipſe ſæpius, non alibi majorem de nobilitate ad veterem morem ſervanda & probanda, quam in Germania, curam habitam fuiſſe, aut nunc etiam haberi. Potuiſſet induſtria ejus juvari, & familiarum nobilium per plurimas alias Germaniæ provincias, non minor quam in Weſtphalia

phalia ratio haberi, si auctori inspicere & excerpere licuisset, vel archiva Episcopatuum & collegiorum Ecclesiasticorum, in quæ nobiles soli recipiuntur, vel indices sive matriculas nobilium, tam immediatorum i. e. soli Imperatori jure ordinario subjectorum, (quales tantum in Franconia, Suevia, & tractu Rhenano reperiuntur,) quam mediatorum, quos *Landsassios* vocamus, quique ad comitia Principum vocari solent. Ex talibus enim documentis certiora petuntur, quam ex libris, privata auctoritate, aut superficiaria opera compilatis, quales fere sunt qui insignia exhibent. Interim uti diximus, non defraudandus est laude sua auctor, cum quod potuit, etiam in regionibus peregrinis præstitit, exemplumque dedit, quod indigenæ & regionum periti, minori cum difficultate sequi possent.

COURS DE CHYMIE, CONTENANT LA maniere de faire les operations, qui sont en usage dans la Medecine, par une methode facile, avec des Raisonnemens sur chaque operation &c. par Nicol. Lemery, Apoticaire du Roy.

a Paris 1682, in 8.

id est,

Cursus Chymicus, methodum facilem operationum in Medicina usitatarum continens, cum discursibus & notis circa operationem quamvis, auctore Nic. Lemerio, Pharmacopœo Regio &c.

Parisiis 1682, in 8.

Libri olim jamdum impressi quartam, eamque diversis in locis notabiliter auctam & emendatam nunc sistimus editionem, (quæ enim Latine *Genevæ anno 1681* impressa fuit, secundæ editionis Gallicæ versio, adeoque nostra imperfectior longe videtur:) a materiæ ubertate, methodique hactenus desideratæ elegantia commendati, & tantum non omnibus systematis Chymicis antehac editis palmam præripientis.

Primo ſiquidem Auctor de generalioribus hujus artis præceptis, hacque occaſione de principiis rerum, hinc de furnis & vaſis diſſerit, plura addens, quæ in prioribus duabus editionibus (tertia enim frui nobis haud licuit) neglexerat, imo illorum figuras tribus tabulis æneis exprimens: terminos vero technicos dum explicat, locupletior longe pariter obſervatus. Deinde operationes ipſas aggreditur in variis concretis, ſecundum tria mixtorum perfectiorum Regna in claſſes digeſtis: ita tamen ut primo ipſum operandi modum exponat, poſtmodum autem huic ſemper encheiriſes ac annotationes quasdam ætiologias operationum concernentes, annectat, uno verbo, chymiam philoſophice ſatis profiteatur.

De principiis rerum ubi agit, ſpiritus, ſive ſulphureos, ſive urinoſos, ſive acidos, principii nomen haud mereri putat, quod cuncti ſatis compoſiti ſint: non niſi unum ſal, & quidem acidum, terræ viſceribus innatum agnoſcens, unde reliqua ſalia, mineralia æque ac vegetabilia, cuncta, varii nominis, & texturæ paululum mutatæ, v. g. gemmæ, marinum, vitriola, ſalia vegetabilium tam eſſentialia, quam urinoſa & fixa emergant; poſteriora tamen bina ab igne modificentur, ac vegetabili nunquam ſub hac textura inexiſtant. Occaſione ſalis alcali animalis bilem cum acidis effervescere, prout hactenus nonnulli ſibi perſuaſerunt, experientia ſubnixus negat: quamvis acidum cum bile, ſanguine &c. intra corpus ſimili ratione ac in muſto aut cereviſia recenti conſpicitur, fermenteſcere facile concedat.

Mineralium præparationibus egregias meditationes & diſcurſus (olim quoque omiſſos) de illorum geneſi præmittit, ac inter alia vulgarem & hactenus receptam ſententiam, de influxu illo particulari ſeptem planetarum in ſeptem metalla, & vice verſa, examinat ac deſtruit, argumentis haud levis momenti: & ubi in ſpecie de auro agit, Alchymiſtarum errores & impoſturas, quas in illo producendo & metallis transmutandis committunt, cum ſumma artis transmutatoriæ difficultate exponit, concluditque, *Alchymiam* congrue a nonnullis definiri per *artem ſine arte, cujus principium mentiri, medium laborare, & finis mendicare.* Præterea auri uſum cordialem, quem ab influxu ſolis particulari habere vulgo dicitur, dubium reddit, illorum ſimul objectionibus ſatisfaciendo, qui idem

idem metallum, a caponibus devoratum, intra horum viscera aliquid ponderis perdidisse sibi persuadent: insimulque hoc paradoxi subdit, vix aurum exacte homogeneum, id est 24 caratarum, dari, quatenus omne aurum, etiam summe purificatum, portiunculam quandam Lunæ & Veneris retineat; qualem puritatem atque sinceritatem veram argento quoque denegat. Volatilisari posse metalla hinc infert, quod remanentia tincturæ Lunæ, cum sp. vini & sale urinæ paratæ, si per se, revificationis seu deliquationis gratia, igni committatur, maximam partem in auras abeat. Stanno sulphur inesse, per detonationem, quam metallum hoc cum nitro præstat, evincit. De Martialibus horumque ætiologiis ubi sollicitus est, terræ motus & thermarum causas tradit. Occasione Mercurii sublimati venenorum differentias eorumque antidota recenset; hinc quam absurde illi agant, qui Theriacam, Orvietanumve omnibus venenorum generibus opponunt, ostendit. Regulo Antimonii, dum evacuationis gratia propinatur, aliquid molis revera derodi, contra antimonii super ignem calcinatione (adeoque non saltem, quæ nonnullorum est traditio, ex radiis solaribus) pondus augeri, testatur. Stellam reguli Antimonii Martialem non a Planetæ Martis influxu, sed ab ipsa Antimonii textura, derivat. Postquam de calcis vivæ exæstuatione, potentia caustica ac hujus præparatis disseruit, atramentorum sympatheticorum confectionem, applicationem atque agendi rationem ostendit. Omittit vero in hac editione Hæmatitis examen, quod silicum præparationibus & olei de lateribus confectioni in secunda interjecerat. Corallorum rubedinem a cera alba deliquata extrahi perhibet: quam autem in secunda illa editione hinc parandam suaserat tincturam, sicco nunc pede transit, forsan, quod fallacem valde hanc posthac observavit. Aquam marinam per destillationem aliquid salis volatilis evehere, hinc salia per evaporationem parata, illis, quæ crystallisatione sola perficiuntur virtutibus longe inferiora esse, per experientiam comprobat, hacque occasione, quomodo sal marinum Rupellæ paretur, edisserit. Postquam Aquæ regiæ præparationem dedit, in arduum illud phænomenon, cur hæc aurum, non vero argentum solvat aut corrodat, prolixe satis inquirit. Porro spiritui salis armoniaci vim hypnoticam concedit; pulveris sympathetici, ex vitriolo Veneris parati, vim & usum

in dubium vocat. Spiritum aluminis, secus ac communiter asserunt, continuato igne elici posse, item ad spiritum sulphuris per campanam conficiendum parum referre, sive tempore & in loco humido, sive sicco hæc operatio adornetur, docet.

Vegetabilia dum tractat, in horum virtutem purgatricem, ejusque ætiologiam, disquirit, ubi ab iis recedit, qui certo, sive salino, sive sulphureo, principio vim hanc attribuunt, & hanc potius in illorum determinata miscela, hincque dependente humorum fermentatione, collocat. Papyri analysin dum molitur noster, oleum hujus in surditate & flatibus pellendis maxime extollit: Spiritum vero, aciditate omnes vegetabiles spiritus antecellentem, ut diureticum & deoppilativum, commendat.

Corticis chinæ chinæ usum in febribus intermittentibus sub certis cautelis pariter deprædicat, & medicaminis hujus rationem agendi subministrat, una cum ejusdem præparatis. De Sacchari confectione & depuratione compendiose agit, spiritum vero hujus cum sale armoniaco præparatum communi & simplici præfert.

Occasione Tartari vitriolati diversorum acidi phænomenorum explicationem suscipit, v. g. cur acida modo dissolvant, modo coagulent? fermentatio quomodo fiat? acidum ventriculi dissolvens, scholis hactenus adeo decantatum negat; febrium vero causam in acore quodam præternaturali supponit. Opii potentiam narcoticam hujus glutinosæ substantiæ, spiritus quasi inviscanti, tribuit: adsuefieri tamen interdum nonnullos adeo hujus usui, ut drachmam ejus unam sine aliqua noxa aut singulari alteratione assumant, cujus consuetudinis pariter rationem addit. Nicotianam venenum certis animalibus v. g. serpentibus, lacertis, existere testatur, sive fumum hujus admittant, sive cuti eorum vulneratæ aliqua ejus portiuncula intrudatur: aliis vero exterius, scilicet per vulnusculum, admotam hypercatharsin excitare, experimento in cane facto confirmat.

Ex Animalibus dum viperæ præprimis accuratius examen instituit, de hujus venenositate quædam præmittit, ejus formalitatem in acido coagulante quærens. Hinc pulveris viperini confectionem, spiritus, salis, & olei destillationem docet, ac secundum hanc methodum cornu cervi, capillorum, cranii humani &c. analysin

præsta-

præſtare jubet: tandem vero urinæ, mellis ac ceræ præparata potiſſima recenſet.

CONSIDERATIONS SUR LES LETTRES circulaires de l'Aſſemblee du Clergé de France, de l'Annee M. DC. LXXXII.

id eſt,

Conſiderationes ad Epiſtolam Circularem Cleri Gallicani anno 1682 congregati.

Hagæ 1683, in 12.

EXhibuimus nuper, menſe Majo, excerpta ex *Animadverſionibus Burneti*, ad has ipſas literas, quas aggreſſus eſt Anonymus hic, non minori apparatu & argumentorum agmine. Redegit vero conſiderationes, ſive monita ſua, in quatuor capita: (1) Affectatam a Clero fraternæ charitatis blanditiem, pro acerba illuſione habet, cum ex eodem ſtylo amarulenta in Proteſtantes convitia, & ex ipſius Cleri, ut putat, inſtigatione, duriſſimæ perſecutiones procedant. (2) Objectam hæreſin ita repellit, ut meram eſſe dicat petitionem principii: nullum enim fundamentum allegari quam decretum concilii Tridentini, & Traditionem, cui toties contradictum. citatque Auctores ex ipſis adverſariis, qui fateantur, articulos a Proteſtantibus in controverſiam vocatos ex ſcripturis probari non poſſe. (3) Schiſmatis culpam in Pontificem & Clerum retorquet, qui Proteſtantes ſuperiori ſeculo vera & juſta urgentes, non audiverint, & crudeliſsime fuerint perſecuti. Certisſimum vero falſæ Eccleſiæ indicium eſſe, violentiam adverſus diſſentientes, etiam manifeſtos hæreticos. Conſtare hoc ait ex hiſtoria S. Martini Epiſcopi Turonenſis, qui contra Priſcillianiſtas vi agi noluerit. (4) Quæſtionem, *cur Proteſtantes ſchiſma fecerint*; & intempeſtivam & captioſam eſſe aſſerit: ſatis enim notum eſſe, propter quos errores diſceſſio facta ſit, nec quadrare comparationem Evangelicam de tritico & zizaniis; quæri enim, utra pars pro tritico habenda ſit? Proteſtantes hoc nomen jure ſibi tribuere, ob retentam divinam & internam religionis bonitatem, licet externam Eccleſiæ ſpeciem, cum ædificiis & redi-

reditibus Pontificii posſideant. Fruſtra etiam ex Auguſtino & Optato compilari dicta adverſus Donatiſtas, & inepte in Proteſtantes dirigi: illos enim nullum caput fidei, ſed perſonas Epiſcoporum quorundam impugnaſſe, at Proteſtantes plus millies oſtendiſſe, quos articulos admittere non poſſint, nullam tamen ne minimam quidam emendationem obtinuiſſe, neque in præſens ſperare, cum indies ſuperſtitio plebis incrementa ſumat, etiam in tanta veritatis luce. Adducit ad hoc probandum, unum atque alterum exemplum, præſertim continuationem prohibitionis de non legenda a Laicis in lingua patria Scriptura, quicquid contra urſerint Janſeniſtæ. Digreditur ad pleraque controverſiarum capita, ob quæ ad communionem cum eccleſia Romana redire nequeant Proteſtantes; nec moveri poſſe dicit argumentis a deſiderio & voluntate Regis & moribus Pontificis hodierni accerſitis. Regem enim ea eſſe modeſtia, ut imperium in mentes Deo relinquat. Pontificis autem vitam inculpatam laudem quidem mereri, ſed id non efficere, ut pro capite & ſponſo Eccleſiæ haberi debeat, non magis, ac pro judice controverſiarum, pro quo neque ab ipſo Clero agnoſcatur, in quæſtione maxima, quæ nunc de poteſtate ejus movetur. In epilogo, conqueritur de minis Epiſtolæ circularis, in verſione Gallica adjectis, quarum ſenſum proteſtantes ſatis intelligant & effectum ſentiant. Mitiora tamen a Clero ſibi promittere, cogitaturo tandem, quam aliena ſit a diſciplina Chriſtiana, omnis violentia, in docenda religione; quamque noxio exemplo, & infelici ſucceſſu exerceatur. Provocat ad Conſtantini M. tempora & ad hiſtoriam Gabaonitarum: ſpem etiam ſupereſſe a juſtitia & bonitate Regis, qui tot proborum belloque & pace utilium civium millia opprimi non ſit permiſſurus. Etſi enim Proteſtantes iisdem calumniis apud Regem deferantur, quibus Judæi apud Ahasverum, aut Chriſtiani apud Imperatores ethnicos olim onerati fuerint: ita tamen oculatum eſſe Regem, ut veritatem perſpecturus ſit, eoque animo, ut potentia ſua non ſit uſurus in ſubditos proſtratos & omnia toleraturos. Oceanum objectos ſibi aggeres disjicere, ſed parcere littoris ſui arenæ. Nihil impedire Proteſtantes, quo minus Regi obſequantur, niſi timorem Dei & vincula conſcientiæ: neque tam male conſultos eſſe, ut levibus ex cauſis tantas incurrant jacturas, aut oblata commoda reſpuant. Denique Dei cauſam eſſe, qui in manibus habet corda Regis & Cleri. Fidendum eſſe clementiæ & poten-

potentiæ Dei, omnia tandem ad salutem suorum sit directurus, nec ad patientiam & constantiam vires denegaturus, si ulteriores persecutiones immittere decreverit.

HENRICI HAHNII OPUSCULUM AUREUM ad §. de indaganda, *in Instrumento Pacis Osnabrugensis & Monasteriensis comprehensum, & Constitutionem Imperii Ratisbonensem de Anno 1654* von Schuld-Sachen/ *Capital* und Zinsen/ &c. *Curante Johanne Eichelio, Antecessore Primario in Academia Julia.*

Helmstadii 1683, in 4.

Cum infinitis calamitatibus tempore belli Germanici tricennalis obortis remedium aliquod ab Imperatore & Statibus Imperii subinde quæsitum esset, inter alia etiam in instrumento Pacis Cæsareo-Suedico art. 8. §. *de indaganda* &c. promissa fuit indagatio modi alicujus æquitati convenientis, cujus ope persecutiones actionum contra debitores ob bellicas calamitates fortunis lapsos, aut nimio usurarum cursu aggravatos, moderate terminari, indeque nascituris majoribus incommodis tranquillitati publicæ noxiis obviam iri posset. Stetit promisso Majestas Cæsarea, dum antea exquisitis Judicii Aulici ac Cameralis, ut & Electorum, Principum, ac Statuum consiliis, constitutionem peculiarem controversias istas sopientem novissimo Recessui Ratisbonensi de anno 1654, a §. nachdeme auch in dem Friedens-Schluß &c. 170, usque ad §. dieser unserer &c. 175, inseri jussit. Hanc Imperialem constitutionem in præsenti opere sibi distinctius exponendam sumsit Hahnius Antecessor in Academia Julia quondam primarius, ob variam videlicet ac infinitam ejus in praxi forensi utilitatem.

Postquam igitur p. 1 verba sanctionis hujus ex dicto Recessu Imperii retulisset, p. 9 ejusdem dispositionem quasi Logicam, secundum cujus normam etiam commentationem suam instituit, exhibet, memoratam Legem summatim dividens in prooemium, constitutionem ipsam, & sanctionem. *Prooemium* quod d. §. Nachdem auch &c.

170 continetur, exponit p. 25 seqq. *Constitutionem* ipsam, in §. 171, 172, 173, 174 d. Recess. propositam, resolvit in subjectum, (de personis & rebus) prædicatum (quod Lege ipsis sit succurrendum) & ipsam Legis decisionem (seu modum quo subveniri debeat) Ad subjectum & prædicatum accommodat verba §. 171: Setzen demnach/ ꝛc. eaque explicat p. 55 seqq. Modum subdividit in extraordinarium, & singularem. Ad extraordinarium refert (1) statuta particularia d. §. 171 versic. zum zweyten ꝛc. p. 108 seqq. (2) Amicabilem compositionem d. §. 171 vers. zum dritten ꝛc. p. 163 seqq. Modum singularem quatuor capitibus constare asserit, quorum (I) agat de sorte, cujus artic. (1) vult eam non esse minuendam, nec per præscriptionem auferendam §. So viel nun die Capitalia &c 172 p. 210 seq. (2) non tamen exigendam ante triennium d. §. 172, vers. Jedoch fürs andere ꝛc. p. 244 seqq. (3) hoc præterlapso insuper septennium concedendum esse ad solutionem particularem, d. §. 172 vers. Falls aber drittens ꝛc. p. 263. (4) pecunia deficiente aliud pro alio solvendum esse, d. §. 172, vers. oder auff dem Fall ꝛc. p. 281 seqq. (5) debitorem sua prodigalitate vel culpa bonis lapsum hoc privilegio frui non debere, d. §. 172, vers. wäre es aber ꝛc. p. 305 seqq. (6) nec idem plene creditori inopi opponendum esse, d. §. 172, vers. wann auch sechstens ꝛc. p. 320 seq. (7) instrumenta obligationum per vim extorta secundum instrumentum pacis esse dijudicanda, d. §. 172, vers. Siebendes wegen derer ꝛc. p. 329 seqq. (II) Caput tractare ait de pensionibus & usuris residuis, cujus artic. (1) disponit: remissas usuras esse usque ad quartam partem, nisi & hanc debitor se solvere non posse probaverit, §. die verflossenen ꝛc. 173, p. 347 seqq. (2) quartam illam intra decennium post publicatam legem particulatim solvendam esse, d. §. 173, vers. wird aus erst-gedachten Ursachen ꝛc. p. 390 seqq. (3) Sorte vero ante decennium soluta, quartam istam, aut ejus residuum intra triennium vel quadriennium proximum pendi debere, d. §. 173, vers. Wofern aber drittens ꝛc. p. 418 seqq. (III) Caput agit de pensionibus & usuris in futurum solvendis, ad has scilicet privilegium concessum non esse extendendum, §. Anreichend die künfftige Zinß ꝛc. 174, p. 428 seqq. (IV) denique caput proponit casus septem a regulis superioribus exceptos: (1) rerum transactarum, d. §. 174, vers. damit aber gleichwohl ꝛc. p. 439 seqq. (2) rerum judicatarum ac executioni datarum, d. §. 174, verb. die vollzogene ꝛc. p. 444 seq.

(3) Sor-

(3) sortis & usurarum solutarum, d. §. 174, verb. was an Capital &c p. 449 seq. (4) creditorum durante bello & ad redimendam pacem, d. §. 174, verb. was in den Kriegs-Läufften ꝛc. p. 450 seq. (5) creditorum ad emtionem & reparationem bonorum desertorum, d. §. 174, verb. was zu erkauff ꝛc. p. 453 seq. (6) solutorum a fidejussore, d. §. 174, verb. was ein fidejussor &c p. 457 seq. (7) creditorum a piis causis, d. §. 174, verb. und wie es ꝛc. p. 461 seqq. Postremum *Sanctio* continetur §. Dieser unser ꝛc. 175, & explicatur p. 466 seq.

Uti vero Autor in id incubuit potissimum, ut justitiam hujus constitutionis ex immotis Juris Naturalis, Divini, Gentium, Civilis privati pariter ac publici Romano-Germanici principiis ostenderet: ita quæstiones practicas ad præsens negotium facientes sedulo proposuit, & ex legibus communibus, statutis itidem provincialibus, ac variis præjudiciis supremi Judicii Aulici Cæsarei, inclytæ Cameræ Spirensis, multorumque Dicasteriorum Electoralium & Principalium, nec non Collegiorum Juridicorum, accurate, solide, ac perspicue definivit.

Subjunctus insuper est fasciculus varia ad hunc tractatum facientia continens: (1) verba §. *de indaganda* &c art. 8 Instrum. pac. p. 1. (2) D. Wilhelmi Bidenbachii Consiliarii Imperialis Aulici consilium super d. §. *de indaganda* &c p. 2. seq. (3) Simile Consilium Cameræ Spirensis de ann. 1653 d. 16 Augusti, p. 19. (4) Principum Electorum & Statuum Imperii Consilium d. 30 April. 1654, p. 31. (5) Imperatoris resolutionem d. 2 Maji 1654, p. 37. (6) Excerpta ex recessu circuli Saxonici inferioris sub dato Brunsuig. d. 4 Decembr. 1654, p. 38. (7) Excerpta ex recessu Provinciali de dato Halæ 11 Febr. 1655, p. 40. (8) Ordinationem Magdeburgensem d. 16 Febr. 1655 p. 42. (9) Constitutionem Megapolitanam d. 25 Junii 1655, p. 45. (10) Mandatum Principis Anhaltini d. 2 Maji 1655 p. 49. (11) Mandatum Electorale Saxonicum 1656, p. 51. (12) Mandatum Electoris Bavariæ 11 April. 1635, p. 63. (13) Constitutionem Haderslebiensem Christiani IV Regis Daniæ obstagia concernentem de anno 1604, p. 65. (14) ejusdem constitutionis renovationem de anno 1630, p. 69. Neque omittenda laus JCtissimi *Eichelii*, cujus cura opusculum hoc lucem aspexit. Is quippe non solum magno studio ejus editionem promovit, sed &, cum integrum libellum ad finem B. Hahnius morte præventus perducere non

 potu-

potuiſſet, ex amore erga ſocerum hunc ſuum, ultimam manum eidem erudite impoſuit.

MISCELLANEA CURIOSA, SIVE EPHEMEridum Medico-Phyſicarum Germanicarum Academiæ Naturæ Curioſorum Decuriæ II Annus Primus, Anni M DC LXXXII, continens celeberrimorum Virorum, tum Medicorum, tum aliorum Eruditorum in Germania & extra eam Obſervationes &c.

Norimbergæ, ſumptibus Wolffg. Maurit. Endteri, Anno 1683, in 4.

QUas Anno 1670, inſtituto nunquam ſatis laudando, inchoarunt perque integrum decennium feliciter continuaverunt *Academiæ* in Germania *Naturæ Curioſi* eruditiſſimarum Obſervationum Medicarum, Phyſicarum, Chymicarum & Mathematicarum Collectiones, ſeu *Miſcellanea Curioſa;* illas inpoſterum quoque indefeſſo continuatum iri ſtudio, præſens novus hic obſervationum faſciculus ſpem certam literato orbi facit. Abſolutis enim & completis annis Miſcellaneorum decem, nunc undecimus, ſeu ſecundæ Decuriæ primus ſiſtitur, in quo præmiſſo ac repetito Patronorum & Collegarum omnium Catalogo, varii generis obſervationes & experimenta, num. 185, modo cum, modo ſine ſcholiis, uno verbo, methodo alias Societati huic Illuſtriſſimæ ſolenni recenſentur. Huic ſubnexa vero Appendix continet 1 Ejusdem Societatis Leges a Sacr. Maj. Cæſar. confirmatas. 2 Literas ſupplices ad Comitem de Montecuculi pro ſuſcipiendo ejusdem protectoratu, cum hujus reſponſo & Collegii gratiarum actione. 3 Literas ad Electorem Moguntinum ſupplices, pro ſuſcipiendo pariter protectoratu, cum Electoris Reverendiſſimi reſponſoriis, & Academiæ gratulatoria & euchariſtica &c. 4 D. Wedelii orationes binas, de peſtis diritatis cauſis ac antidoto. 5 D. Weizii meditationem de Peſte & Febribus malignis. 6 Joh. Jac. Handeri diſſertationem de Rupicaprarum interaneis & Ægagropilis, & 7 Balduini Hermetem Curioſum.

LA COUR DU ROY CHARLES V SURNOMmé le Sage, & de la Reine Jeanne de Bourbon.

id est,

Aula Caroli V cognomento Sapientis, Galliæ Regis, ac Reginæ Johannæ Borboniæ.

Parif. 1683, in fol. maj.

Cujus non femel mentionem fecimus, quique inter Eruditos, quorum Acta publicamus, jure optimo cenferi meretur, clarisfimus *Meneſtrerius* e Societate Jeſu, ut artem Heraldicam cum amœnioribus quibusque literis magno femper ftudio excoluit: ita operam dare non ita pridem cœpit, conquirendis antiquis figuris ac monumentis, quibus & Gallica illuftrari Hiftoria, & fimul Heraldicæ Artis cultus poffet promoveri. Deditque jam induftriæ fuæ fpecimen, expreffis ære duabus tabulis, quarum altera Caroli V Galliæ Regis, altera Reginæ Johannæ Borboniæ Aulam exhibet, perfonis fingulis per infignia, quæ in veftitu præ fe ferunt, diftinctis. Cum in manus illæ noftras incidiffent, operæ nos facturos pretium exiftimavimus, fi præcipuam ex tabulis illis, quæ Regis curiam repræfentat, æri incidi curaremus, ac explicationem figurarum ipfis Meneftrerii verbis latine redditis Lectori Benevolo communicaremus; fi non alio, at illo tamen fine, ut ad excutienda diligentiori ftudio antiqua monumenta, quibus Germaniæ noftræ Hiftoria exornari, & illuftrium Familiarum arma gentilitia, quorum præcipua apud Germanos Heraldicæ artis ipforum Gallorum confeffione inventores, cura olim fuit, explicari poffe videantur, hoc Galli hominis exemplo Germani etiam noftri excitarentur. Eft vero Tabulæ hujus argumentum folennis ceremonia, qua Ludovicus II Dux Borbonius nomine Claromontani Comitatus, antiqui a Roberti, qui filius Ludovici Sancti fuit, primi Claromontani in Bellovacenfi ditione Comitis, temporibus Borboniorum apanagii, homagium Carolo V Regi præftat; funtque in ea viginti quatuor perfonæ obfervandæ. TAB. VI.

1. Rex Carolus in throno fedens, indutus habitu longo liliis perfperfo, cum collari ex vellere murino *(d' hermine)* cui annexum eft capitium, feu cucullus, fecundum morem illius temporis. Corona

ejus aperta est, & ex sex depressioribus liliorum floribus, prout priores Franciæ Reges eam gestarunt, etiam antequam lilia cœperunt esse Francici Regni insignia.

2. Ludovicus II Dux Borbonius, amictus tunica liliata, cum baculo rubro, velut nota adscititia *(brisure)* Domus Borboniæ. Hæc tunica munita est vellere murino, & revincitur baltheo crasso per fibulam adstricto. Capiti circumcingitur corona, sive sertum re sacreum Equestris ordinis insigne *(chapellet de chevallerie)* quod capillos subligat. Cujusmodi corollæ in pluribus simulacris vetustis conspiciuntur, de quibus Menestrerius in Eroticis antiquis sub titulo *chapelet* consulendus. Hic Princeps junctas manus suas Regis immittit manibus, qui eas comprimit; id quod signum fidei ac homagii est, dominis & superioribus, a quibus cum onere vasallagii feuda recipiuntur, debiti.

3. A læva solii Regii Delphinus est, qui Regnum postea sub nomine Caroli VI tenuit. Togam gerit Franciæ & Delphinatus insignibus quadripartitam, ex pacto cum Humberto Delphino Viennensi, qui ea conditione Johanni Regi Delphinatum concesserat, inito. Innititur dextra throno tanquam præsumptus Regni hæres.

4. Dux Aurelianensis Delphini ad ipsum respicientis frater, vestitus toga liliata cum lambella argentea, velut adscita nota ordinaria filiorum Regiorum postgenitorum, qui Aurelianensium Ducum titulo gaudent.

5. Pone teneros hos duos Principes consistunt tres fratres Regis. I Ludovicus Dux Andegavensis, posteaque Rex Siciliæ, indutus toga liliata cum limbo rubeo, ascito charectere filiorum Regiorum nominis Andegavensis.

6. II Philippus, Dux Burgundiæ, togam quadripartitam habens insignibus Niverni & Burgundiæ, quæ nunc Burgundia hodierna & vetus appellantur. Burgundiam hodiernam sparsa lilia indicant cum limbo argenteo: Burgundiam veterem laterculi aureis & cæruleis fasciis a dextra deorsum exarati, *(bandé d'or & azur)* cum limbo rubro.

7. III Johannes, Dux Biturigum, vestitus, ut frater, toga liliata, cum limbo serrato seu denticulatim inciso *(engreslée)* tanquam ascititia nota filiorum Regiorum nominis Bituricensis.

8. Johannes Artesius, Comes Augensis *(d'Eu)* a Roberto Ludovici

vici sancti Franciæ Regis fratre oriundus, post thronum Regis consistit, illique innititur, cubicularii hac occasione munus exercens. Vestitus est habitu liliato, cum lambella seu fascia trifida novem castellis distincta (*chastelé de neuf pieces*) velut nota adventitia Comitum Artesiæ e Regia Franciæ Domo.

9. Cancellarius pariter post Regis thronum visitur, bacillum, jurisdictionis signum, manu tenens. Vestitus est clerici habitu, cum corona seu serto rosaceo equestri. A tergo duos habet libellorum supplicum Magistros cum cucullis, post quos iterum adstat clericus quidam seu Eleemosynarius.

Omnes hæ personæ editiorem locum occupant: inferiorem vero Comestabilis, duo Mareschalli Franciæ, summus machinarum bellicarum Præfectus, & Thalassiarchus.

10. Comestabilis est Bertrandus Guesclinus, insigne suum, Aquilam nempe duorum capitum coronatorum, cum fasciola rubra totum ambiente (*cottice de gueules qui broche sur tout*) præ se ferens. Longiorem baculum gerit, velut characterem jurisdictionis suæ; & in vita Ducis Borbonii legitur, quod Regi prandenti cum ejusmodi baculo adfuerit.

11. Post illum Mareschallus Ludovicus Sancerranus comparet, quem e Domo Campanica (*de Champagne*) fuisse manifesto arguunt insignia, fasciolæ nempe duæ alternis utrinque patibulis distinctæ (*deux cottices contre-potencée*) cum lambella rubra, tanquam nota ascita minorum natu e Campanica Domo.

12 Mouton de Blainville, alter Mareschallus, in insignibus togam præfert cæruleam cum cruce argentea, aureisque minoribus aliis, cum fascia rubra circumfusa.

13 Post duos hosce Mareschallos conspicitur Hugo Castillonius, Dampetræ Dominus, lineæ Dampetrinæ, ex postgenitis Comitum de Porcean. Dignoscitur ex armis Castilloniorum gentilitiis, quibus pro symbolo postgenituræ additi sunt leunculi duo frontem sibi invicem obvertentes. Supremus is Magister fuit balistariorum, quæ dignitas, postquam tormentorum aliorumque armorum flammantium usus invaluit, in supremam rei tormentariæ præfecturam mutata est.

14. Ultimus ab hoc latere est Johannes Viennensis Franciæ Archithalassus, cum toga rubra & aquila aurea bicipiti.

Dux

Dux Borbonius comites in his solennibus habuit Dominos de Beaujeu, Chaumont, Trie, Borbonium nothum, de Monchy, de Norry, & de Nedonchel.

15. Eduardus Bellijocensis (*de Beaujeu*) Dynasta in Perreux noscitur ex insignibus, leone nigro cum lambella rubra:

16. Postgenitus quidam e Domo Calvomontia (*de Chaumont*) in Vexino, ex fasciis suis rubris & lambella cærulea.

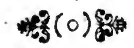
17. Ægidius Nedonchelius Cubicularius Ducis Borbonii, qui super baculo elevat claves castellorum Comitatus Claromontani, quorum nomine Dux Borbonius Regi præstat homagium. Togam gerit cæruleam cum argentea a dextro fascia, quod ipsius est insigne.

18. A tergo ipsius est Dn. Reginaldus de Trie, Eques, Dominus de Plessis, togam gestans auream cum rubra a dextro fascia, quam interstinguit fascia alia argento-cærulea, *pour brisure*, cum merula in angulo dextro, *pour contrebrisure*.

19. In medio consistit Johannes nothus Borbonius, Ducis frater naturalis. Indutus est candido amictu cum quadrante insignium Borboniorum, pro more illius temporis; cum ordinarie liberi naturales nonnisi quartam partem insignium paternorum gererent. Nam ut minores natu ex legitimo matrimonio paterna & materna insignia quadripartito secabant, ut distingui a primogenitis possent: ita liberis naturalibus quadrans tantum insignium paternorum ob vitium natalium concedebatur.

20. Petrus d'Auxy, Dominus de Monceaux, post Dominum de Trie emicans togam habet auro minioque tessellatam, velut insigne suum. Cubicularius is fuit Ducis Burgundiæ, & Capitaneus Duaci; qui idem præsto quoque fuit, cum Ludovicus Andegavensis eidem Regi fratri suo in Basilica S. Pauli Parisiis d. 19 Martii Anno 1374 fidei sacramentum præstaret.

Is qui toga rubra cum fascia argentea indutus est, incognitus Menestrerio fuit, habitus tamen de Domo de Norry, ejusmodi insignia gerente.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Julii, Anno M DC LXXXIII.

LES EDIFICES ANTIQVES DE ROME desſines & meſures tresexactement par Antoine Desgodets Architecte.

i. e.

Ædificia antiqua Romana exactiſſime deſignata & menſurata ab Antonio Desgodets Architecto.

Pariſiis 1682. in fol. charta auguſta.

ARchitecturam, politioribus quibusque gentibus nullo non tempore excultam, Romani inprimis ſummum ad perfectionis faſtigium evexere. Nam ex quo ſemel eos pudere caſarum ac tuguriorum cœpiſſet, quibus inter ſurgentis imperii anguſtias deliciarum ac ſplendoris incurioſi, unique armorum dediti ſtudio, contenti ſat longo tempore vixerant; jamque cum devicti orbis opibus luxuria etiam invecta in urbem eſſet, Græcæque & Aſiaticæ magnificentiæ æmulatio: dici non poteſt, quantis ſumptibus, quantoque ſtudio urbi ſuæ, rerum dominæ, ſplendidiſſimis exornandæ ædificiis Romani incubuerint. Exemplo præivit Auguſtus, qui urbem, dicente *Suetonio*, neque pro majeſtate imperii ornatam, & inundationibus incendiisque obnoxiam, excoluit adeo, ut jure ſit gloriatus, marmoream ſe relinquere, quam lateritiam accepiſſet. Secuti ſunt Cæſares reliqui, excitatis inſana prope ambitione magnificentiſſimis templis, theatris, amphitheatris, arcubus, aliisque operibus publicis, ut quicquid artificum Græcia Aſiaque habebat, Romam ſpe certa mercedis conflueret, nec ullæ tam magnæ opes eſſent, quas non ædificiorum ſumptui Romani promptiſſime profunderent. Ex qvo factum, ut Romana illa opera, & mole, & materia, & ſymmetria, artisque excellen-

tia, alia omnia orbis monumenta crederentur superare;& nunc etiam, postquam dudum non vi quidem temporis, sed barbarorum manibus destructa sunt, ipsa eorum rudera pro absolutissimæ architecturæ exemplaribus reputentur. Nostro tempore nullibi fortasse, quam in Gallia, acriori studio Architectura excolitur, inprimis ex quo tempore non Academia tantum Regia Artium & Scientiarum, ut scientiis quibuscunque aliis, ita Architectonicæ quoque perficiendæ manum admovit, sed peculiaris insuper Academia Architecturæ, illustrissimi Colberti, Regiarum ædium, ut munia alia augusta taceamus, magnificentissimi Curatoris, auspiciis instituta est. Attamen ita huic arti incumbunt Galli, ut Romam tamen velut magistram respiciant, indeque exempla artis præclara mutuentur. Quo fine Romæ quoque Rex Christianissimus Seminarium condidit, in quo, in architecturæ, picturæ & sculpturæ studiis, Gallica ingenia erudirentur, ex urbe harum artium cultu olim hodieque celeberrima, exactiorem earum scientiam revectura in Gallias.

Atque id ipsum institutum, præsens quoque Opus nobis peperit, cujus Auctor, cum in Academia Architecturæ præstantissimis in ea arte viris operam Parisiis per biennium dedisset, ac Romam inde a. 1674 cum alumnis Regiis pluribus, uberioris capiendi cultus causa esset missus, id sibi potissimum incumbere existimavit, ut quantum superesset antiquorum ædificiorum, ipse metiretur exactissime, & minimorum pariter ac maximorum symmetriam accurato studio exploraret, singulaque ichno-ortho-sciagraphice in futuros delinearet usus. Tametsi enim non ignoraret, occupatum jam ab aliis laborem hunc fuisse, eorumque libros, quibus Romana illa ædificia descripta conspectui lectoris sistuntur, ut profitetur ipse, veneraretur, operæ tamen facturum se pretium existimavit, si cum exemplis opera ipsa sedulus conferret, laboremque sæpius exercitum resumeret denuo, ac num typi archetypis responderent, etiam in minimis scrutaretur. Quo studio id visus sibi est deprehendisse, vix ullum Romæ momenti alicujus antiquum monumentum extare, in quo delineando errores non admiserint notabiles, quotquot ante se experiri laborem hunc voluerunt; non ignorantia quidem artis, sed quod vel minutiora curatius expendere neglexerint, vel metiendi curam sibi gravem hominibus operariis, imperitis sæpe, ignavis, ac infidis, commiserint. Quatuor vero inprimis virorum

rum præ oculis ſemper habuit libros ædificiorum antiquorum Romanorum typos exhibentes, *Palladii, Serlii, Labacci & Chambraji*, inque ſingulis antiquitatis monumentis deſcribendis ſic verſatus eſt, ut quo Auctore quodque conditum, quosque in uſus fuerit, aut a quibus reſtauratum ac amplificatum, ex Annalium fide memoret; inde ſtructuræ excutiat rationes, ac ſymmetriam inprimis & proportionem ſingularum partium diligentiſſime deſcribat, figuris ſemper adjunctis; denique Auctorum jamjam dictorum errores hic illicve notatos caſtiget.

Cæterum opera, quæ hoc volumine deſcribuntur, ea ſunt. 1. Pantheon. Templum illud celebratiſſimum ab Agrippa, Auguſti genero, exſtructum, ac Jovi vindici cæterisque Diis olim dicatum; poſtea vero Bonifacii IV Pontificis auſpiciis vero Deo conſecratum, ac ab Urbano VIII magnificentiſſime inſtauratum, cujus nuda moles hodieque ſuperſtes ſtructuræ omnis laudes exſuperare creditur, quodque dignum reputavit *Desgodetius*, cui per partes ſingulas accuratiſſime exhibendo integras viginti & tres tabulas deſtinaret. 2. Templum Bacchi. 3. Templum Fauni. 4. Templum Veſtæ. 5. Templum Veſtæ Tiburtinum. Etſi enim Romana tantum ædificia titulus libri præ ſe ferat, Templum tamen illud Veſtæ, cujus veſtigia Tiburi ſuperſunt, nec non Veronenſe Amphitheatrum, illis immiſcere non dubitavit. 6. Templum Fortunæ virilis. 7. Templum pacis. 8. Templum Antonini & Fauſtinæ 9. Templum Concordiæ. 10. Templum Jovis Statoris. 11. Templum Jovis tonantis. 12. Templum Martis vindicis. 13. Frontiſpicium Neronis. 14. Baſilica Antonini. 15. Forum Nervæ. 16. Porticus Septimii. 17. Arcus Titi. 18. Arcus Septimii Severi. 19. Arcus Argentariorum. 20. Arcus Conſtantini. 21. Amphitheatrum Veſpaſiani & Titi, 13 tabulis deſcriptum. 22. Amphitheatrum Veronenſe. 23. Theatrum Marcelli. 24. Thermæ Diocletianæ, & 25. Balneum Pauli Æmilii.

FRANCISCI VAVASSORIS E SOCIETATE Jeſu multiplex & varia poeſis, antea ſparſim edita, nunc in unum collecta.

Pariſiis, A. 1683, in 8.

ULtra quadraginta jam annos ſcriptis in lucem editis per orbem literarium inclaruit *Franciſcus Vavaſſor*, patria Burgundus, ex

Comitatu Carolesio, & anno ætatis XIV, seculi hujus XXI in Societatem Jesu, ut vocant, cooptatus, & postquam Parisiis Humaniora duos, Rhetoricam quinque, & Theologiam positivam seu expositivam sex & triginta annos docuerat, ibidem Anno 1681 d. 16 Decembr. non sine ingenti literatorum mœrore his terris ereptus. Nam *poetica* ejus *paraphrasis in librum Job* jam anno 1637 prodiit; quam succedentibus deinceps annis alii atque alii felicissimi ingenii fœtus, & quidem 1644 *Theurgicon* seu *liber de miraculis Christi*, Anno 1646 *Orationum volumen*, Anno 1649 *liber de Forma Christi*, Anno 1650 *Cornelius Jansenius Iprensis suspectus*, Anno 1651 *Claudii Avauxii Elogium & Funus*, Anno 1653 *dissertatio de libello suppositititio*, Anno 1656 *Liber Elegiarum*, Anno 1658 *de ludicra dictione liber, in quo tota jocandi ratio ex scriptis veterum æstimatur*, Anno 1669 *liber de Epigrammate, & Epigrammatum libri tres*, ac denique Anno 1679 *Jobus brevi commentario illustratus, cum Metaphrasi poetica aucta & emendata*, qui & cantio ejus cygnea extitit, exceperunt. Nunc postquam fatis cessit hic cygnus, carmina ejus variis temporibus evulgata & dissipata, ut fit, quædam, Elegias puta, Heroica, & Epigrammata in unum corpus collegit *Johannes Lucas*, ejusdem Societatis pater, eaque incomparabili hoc tempore Literatorum Mæcenati *Ferdinando*, Episcopo Monasterio-Paderbornensi & Libero Baroni de *Fürstenberg* dedicavit. Subjunxit etiam his carminibus *Observationes* Vavassoris antehac non editas *de vi & usu verborum quorundam latinorum*. Erat enim Vavassor non comptus tantum orator atque poeta elegans, sed & latinæ literaturæ tam sciens, ut nemo magis; unde & tale illi a Johanne Commirio, Jesuita, positum est epitaphium:

Vavassor jacet hic, quem postquam fata tulerunt,
Ausoniæ Charites dedidicere loqui.

De cætero quoniam idem Vavassor proferre in lucem cœperat *Petri Johannis Perpiniani*, doctissimi & eloquentissimi Jesuitæ, natione Hispani, *Epistolas aliquot* cum operibus ejusdem non evulgatas, & nescio quo casu derelictas, etiam isthoc affectum ejus opusculum perfecit Johannes Lucas, imo has quoque Epistolas Perpinianæas Observationibus jam dictis annexuit, eo quod non emendatissimæ tantum sint latinitatis, sed multa, præter cætera, *de locis Rhetoricæ commu-*

communibus deque erudienda in Græcis latinisque literis juventute complectantur. Eloquentissimum autem fuisse Perpinianum, vel solius Mureti (at quanti Oratoris!) testimonium persuadere cui potest. Ita autem ille Variar. Lect. lib. 15 c. 1 ad Darium suum: *Nunquam quenquam audisti, ac ne audies quidem, opinor, in quem illud de Nestore elogium melius conveniret, cujus ex ore melle dulcior fluebat oratio.*

CENTUM HISTORIARUM EXAMEN, cum sententia definitiva in utroque jure & pro utroque foro: seu Decisiones Theologico-Legales P. F. Cassiani a Sancto Elia Carmelitæ Discalceati Mediolanensis.

Bononiæ, 1682. in fol.

ETsi Theologia moralis ad informandam hominis conscientiam, longe utilissima doctrinæ pars sit; tamen illam, per maligna nonnullorum Jesuitarum principia, in scholis Pontificiorum miris modis fuisse corruptam, notius est, quam ut prolixe declarari debeat. Nam famoso ac pestilentissimo illo de *Probabilismo* doctrinæ genere invento, non tantum omnia legis divinæ vincula laxata sunt; sed & sceleribus omnibus porta patentissima fuit aperta. Id quod ante annos non ita multos demonstravit *Ludovicus Montaltius*, publicatis *literis provincialibus de Morali & Politica Jesuitarum disciplina, a Wilhelmo Wendrockio Salisburgensi theologo*, e Gallico idiomate in linguam latinam translatis & cum *Examine Probabilitatis Jesuiticæ, novorumque Casuistarum* a celeberrimo *Rachelio* Helmstadii editis. *Hic Autor*, qui centum hosce casus (ipse vocat *historias*,) proposuit atque resolvit, non quidem ubique Moralistarum malignorum rationes sequitur, nec *damnatas* Jesuitarum *propositiones* adprobat; sed tamen multas superstitiosas ac inutiles plane quæstiones admiscet, quas ignorare, Christiano fraudi non erit; v. gr. *Cas. XVIII. An liceat mulieri sub veste virili mentiri sexum, ut degere possit intra septa conventus Regularium, donec edat partum conceptum in sacrilego adulterio cum Superiore ejusdem conventus?* LIV. *An amasius juransquinque olim suis concubinis ob affectivam erga illas recordationem, quotidie recitare pro*

singula unam Angelicam salutationem, peccet recitando, vel omittendo? LXXXII. *An inciderit in pœnas violantium clausuram monialis pergens per longum subterraneum usque ad muri fracturam, in qua partim intra, partim extra super stramentum cum amasio cubabat?* IC. *An monialis fornicaria acquirat sibi, vel monasterio pretium sacrilegarum fornicationum?* LXXXV. *An sit dabilis casus, in quo quis teneatur baptizare aqua rosacea?* XXXIV. *An emens rem cum obligatione solvendi cum pecuniis, quas in ludo lucrabitur, teneatur ludere?* &c. Tractavit etiam aliquos casus, qui ad jurisprudentiam, ut titulus libri innuit, referri possunt: ut XXVIII, *An licite fiat compensatio propter ablata ab eo, qui fraudabat gabellam?* XXIX, *An venditori sit restituenda res non ei soluta a mortuo emtore, si ab alio creditore tollatur?* & quæ aliæ sunt hujus generis quæstiones inspersæ; quarum multæ quoque statum ipsorum hierarchicum respiciunt, aut disciplinam monasticam corruptiorem. Sub calcem operis *indicem propositionum damnatarum a Pontificibus R. Clemente VIII, Alexandro VII, & Innocentio XI* subjicit: cui annexus est index rerum & verborum copiosissimus, quem claudit Instructione parochorum & aliorum confessionariorum pro casibus, quorum absolutio vel dispensatio spectat ad sacram Pœnitentiariam seu ad sedem (ut loquuntur) Apostolicam.

TOBIÆ ANDREÆ, Phil. & Med. D. Bilanx exacta Bilsianæ & Clauderianæ Balsamationis. Qua ostenditur, D. Clauderi inventam balsamationem non minus ac veterum longe a Bilsiana differre &c. Omnia per modum epistolæ communicata Samueli Andreæ, SS. Th. D. Ejusdemque & Histor. Professori celeberrimo.

Amstelodami 1682. in 12.

EDiderat Anno 1679 D. Gabriel Clauderus, Medicus Duc. Altenb. & Academicus Naturæ Curiosus, Praxi Medica æque, ac vulgata anno 1678 de Tinctura universali dissertatione, non incelebris, *Methodum balsamandi subjecta humana, aliaque majora sine evisceratione ac sectione hucusque solita*, Bilsiana haud inferiorem eam, imo ob certas circumstantias præstantiorem persuasus. Ægre hoc ferens præsens Scriptor,

Scriptor, quem plerique historiæ Anatomicæ gnari unicum Bilsiano-rum arcanorum conscium, ac inventorum postmodum possessorem ajunt, ad patruelem suum hanc conscripsit epistolam: in qua demonstrare satagit, illam ipsam D. Clauderi condiendi cadavera methodum a Bilsii, suaque immane quantum differre, & huic dignitate & utilitate longe cedere. Postquam enim Dn. Clauderi candorem & balsamandi rationem laudavit, *primo* urget, Bilsium cadavera integra, sine ulla sectione aut exenteratione antegressa, balsamationi subjecisse; adeoque falli Clauderum, qvod concurrente illa hanc a Bilsio præstitam, id est extractas & seorsim præparatas partes rursum repositas fuisse asserat: prolixius declarans, Bilsium finita demum balsamatione, commodioris demonstrationis, aut alterius cujuscunque rei gratia, membrorum separationem & extractionem adornasse, certe minus necessariam habuisse. Et quamvis forsan quatuor illa cadavera, quæ Clauderus olim Roterodami viderat, absque exenteratione non fuissent balsamata (quod tamen non adeo prompte Noster concedit) posse nihilominus omnia citra ipsam ait parari: quod non tantum Bilsius, Auctori arctioris societatis vinculo junctus sancte asseverarit, & anno 1669 in publico Sylvæ Ducis theatro præstiterit; sed & ex natura balsamationis Bilsio & Andreæ communis sequatur, ipseque Auctor in cadaveribus infantuli, avium, pisciumque, citra plumarum evulsionem, aut detractionem squamarum comprobatum dederit. *Deinde* tantæ efficaciæ Balsamum Bilsianum, & suum deprædicat Auctor, ut non tantum cadavera, quorum viscera ulcerosa & corrupta (quale illud, quod Bilsius Sylvæ Ducis præparatum ostenderat) sed etiam peste extinctorum, & quæ per aliquot dies jam sepulta fuerunt, ac putrefieri jamdum cœperunt, in tantum conservet, ut reliquum in integritate sua maneat, id est, ne pars corrupta sinceram trahat: imo fœtorem ex putredine contractum per balsamationis hujus vim obtundi, ac tandem plane dissipari, diversis experimentis comprobat. Quod idem quamvis Clauderus de sua quoque balsamationis ratione sibi polliceatur, spem tamen ejus forsan frustraneam fore autumat; ideo præprimis, quod Clauderus passim fateatur, cadavera sua, antequam ultimam pollinctoris manum experiantur, fermentationibus variis agitari, mephitimque insignem & fœtorem cadaverosum spargere, ut vel hinc Claude-

derianam

derianam balſamationem Bilſiana longe inferiorem judicet: quod uti ne ſanis quidem cadaveribus a putredine & fœtoris exhalatione præſervandis ſit idonea; ſic multo minus cadaverum jamdum putreſcentium fœtorem tollere queat: præprimis cum Clauderus liquorem balſamantem per inciſionem corporis cavitatibus majoribus infundat; Bilſii balſamum ſine ulla inciſura exteriora ſaltim cadaveris alluat. *Tertio* differre etiam Bilſii & Clauderi balſamationem ſcopo oſtendit: quatenus hic exſiccationem, ſeu mumiſationem tantum cadaverum Magnatum intendat, ratione cujus hæc ætatem longiorem ferant; Bilſius autem methodum ſuam primario eo direxerit, ut perveſtigandis iis, quæ Anatome nondum detexit, cadaver totum flexile redderetur & minutiſſimæ quæque illius partes diſſecari commode poſſent. *Quarto* non exiguum inter utramque hanc balſamationis rationem diſcrimen a temporis, quod ipſi impenditur, diverſitate intercedere aſſeverat; ita ut quamvis ſubjectum majus ſine ulla inciſione, tres menſes Clauderus in liquore balſamante maceret, cum inciſione vero ſex vel ad ſummum octo ſeptimanas, adeoque præparationem intra hoc tempus abſolvat: idem tamen hoc de cadavere humano majore tamdiu adeo ſimpliciter aſſerere non poſſit, quamdiu experimentum in tali ſubjecto non feciſſet: quale illum hactenus nondum tractaſſe diverſis argumentis conjicit. De Bilſianis contra cadaveribus ſe certum eſſe, ea ſine omni inciſione prævia, ſpatio bimeſtri, ita præparari poſſe, ut in mumiam diu perennaturam, niſi ob anatomen in illis ad minutula inſtituendam flexibilia conſervare mens ſit, mox mutari queant. Huic *quinto* ſubjungit, non omnia cadavera, quæ ut mumias Clauderus ſervat, ſed pleraque ſaltem ipſius confeſſione per octodecim poſt mumiſationem menſes ſine alteratione, & putrefactionis labe ſubſtitiſſe; ita quidem, ut quamvis longiorem durationem ipſis præſagiat, hoc tamen non ſimpliciter, ſed ſub legitimæ curæ tantum conditione affirmet: Bilſiana vero & ſua, non obſtante plurium ſeptimanarum anatome, poſt elapſos jam aliquot annos, adhuc dum belle ſe habere, nulla, poſtquam in mumias mutata ſunt, balſamationis nova ſpecie in illis inſtituta. Nec *ſexto* Bilſii referre, ſive in aere calido & æſtivo, ſive in frigido & hyemali tempore balſamationem adornet: cum Clauderus frigidiorem & hyemalem potius auram ſeligat. *Septimo* fœtere inter balſamandum cadavera Clauderiana; ſecus ac Bilſiana faciant,

ciant, in quibus balsamatio fœtorem, si quem forte ex putredine concepta jam emittant, superet & penitus extinguat, utut a balsamatione ferventissimis statim exponantur radiis solaribus. Tandem & *octavo* interdum illa post balsamationem & mumisationem ab aeris vicissitudine mollescere, horumque viscera quandam vermiculorum insidiis exposita esse: cum nullum ejusmodi corruptionis vel leve indicium in balsamatis a Bilsio cadaveribus, quocunque anni tempore & aeris temperie observentur.

His omnibus prolixius explicatis, Clauderum præjudicio laborare Epistolæ Scriptor ait, dum Bilsianam balsamandi Methodum plane interiisse putat: utut concedat, Bilsium (quem primum Transfusionis sanguinis Authorem pronunciat) & quidem optimo jure, artē hanc studiosissime celasse. Sibi enim artem hanc, Bilsiana adhuc præstantiorem, cognitam, inque balsamandis minoribus subjectis identidem usurpatam, annexis fini epistolæ observationibus seu experimentis atque testimoniis confirmat: addens demum coronidis loco, descriptionem qvinque illorum cadaverum, olim a Bilsio Marchioni a Caracena demonstratorum, quæ tamen cuncta obstetricantibus Marpurgensium typis jam Anno 1678 in publicum prodierunt.

VITI RIEDLINI ULMENS. PHIL. & MED. D. *ac Poliatr. August. Observationum Medicarum Centuria,*

Anno 1682. in 12.

MEdicorum præprimis nonnullorum auctoritate excitatus, præsens scriptor illa, quæ circa morbos & ægros notatu digna observavit, publico exponere non dubitavit: ita tamen ut pauca de signis, tam diagnosticis, quam practicis, pauciora adhuc de causis, addiderit, adeoque in recensendis observationibus seu historiis totus videatur. Finem hujus opusculi duplicem, theoreticum æque, ac practicum, augurari licebit, quatenus ex *observatione* statim *prima* lac, ex decocti amari haustu amarum, pro materia chylum potius, quam sanguinem, habere colligit; per *observationem quinquagesimam nonam* animi pathematum in movendo corpore, in specie mensibus; & per *septuagesimam octavam* imaginationis gravidarum in fœtum miram

vim, dum filius, quod mater gravida herniotomum viderat, sine testibus nascitur, ostendit. Reliquis vero potissimis historiis varias circa morborum causas & curationes, similesque practico, ut tali, attendendas circumstantias suggerit. Dum v. g. *observatione quarta* febrem pallidam non semper ex obstructione mensium contingere, *Undecima* ex utero vermes, quales non nisi ab Humelbergio antea observatos ait, longitudine dimidiam ulnā superantes, prodiisse, *Decimaquarta* Hypercatharsin pueris & senibus lethalem contingere, & *Nonagesima secunda* Antimonium diaphoreticum rite præparatum in puella, febre maligna decumbente, loco sudoris vomitus & alvi fluxum cum mensibus, atque quidem cum euphoria, excitasse, refert.

Sicut autem singulis suis observationibus aut parallelam alterius cujusdam scriptoris celebris anteponit seu combinat, aut de harum scopis ex variis autoribus quædam præfaminis loco monet: ita demum huic opusculo triplicem indicem, quorum prior Autores & alios, quorum mentio facta fuit, exponit, alter Observationum ipsarum seriem constituit, ultimus vero res & nomina recenset, annectit.

JOANNIS CASSINI

Descriptio novi cujusdam rarique Phænomeni cœlestis, ineunte Vere Anni 1683, Parisiis ab ipso observati, Diario Gallico Eruditorum XI, d. 10 Maji 1683 inserta.

Ex Gallico idiomate translata.

Lux quædam, gemina illi, qua Via Lactea candicat, clarior tamen in medio splendidiorque, & extrema versus debilior, expandit se per signa, quæ Soli hoc verno tempore percurrenda sunt. Animadvertere id primum cœpi in Observatorio Regio vespere d. 18 Martii, biduo ante æquinoctium: cum, observatis quæ in Saturno contingunt vicissitudinibus, oculos in prima stella Arietis figerem, quæ Tubospecillis, tanquam ex binis, suarum diametrorum summa ab invicem distantibus, composita conspicitur. Arietis Taurique asterismi solito longe lucidiores erant, tertio ab hora septima quadrante, finito jam ante

ante semihoram crepusculo vespertino. Lux ista a latere occidentali non erat terminata, nisi a vaporibus, duobus tribusve gradibus ibidem super Horizonte elevatis; ejusque pars clarior latitudinem habebat octo aut novem graduum. Extendebatur oblique propemodum secundum Zodiacum; latere septentrionali duas lucidiores stellas in capite Arietis, cujus totum corpus ambibat, stringens. Secundum longitudinem porrigebatur super Pleiades, sensimque circa caput Tauri evanescens in acumen desinebat.

Cœlum in illo tractu erat clarissimum, ita ut stellas sextæ & septimæ magnitudinis illic nudo oculo distinguere liceret: & Claritas illa, utut nubeculæ a Sole illustratæ similis, non impediebat, quo minus parvæ istæ stellæ in ipso ejus medio conspicerentur, ubi illa magis densa apparebat; quemadmodum usu venit per transversum caudas Cometicas intuentibus. Latitudo tamen ejus major erat, quam ut cauda Cometæ cujusdam censeri posset; quippe quæ triplo quadruplove maximorum Cometarum, mihi hucusque visorum, latitudinem excedebat. De reliquo similis erat illis, non solum pelluciditate, sed & colore, situsque ad Solem respectu, ad quem juxta longitudinem ferme dirigebatur.

Brevi post etiam animadversum est, illam cœli motum versus occidentem sequi: intra eadem enim signa motu hoc translata subsistebat, & cum illis sub vaporibus circa Horizontem condebatur.

Anceps hærebam, annon illa exiguo motu proprio septentrionem versus ferretur: lucidiores enim duas Arietis, quas Lux illa latere suo septentrionali initio stringebat, ipsa postea complexa est; id quod deinceps insequentium dierum observationes ratum fecerunt. In hoc tamen neque tunc, nec post plures dies plane certus esse potui; quod extremitas Lucis hujus, ab omni parte nimis dubia, paulatim languesceret, ut longe difficillimum esset, eam præcise definire; accedente diversa aeris, juxta crepusculi distantiam, per insequentes dies claritate, ob quam jam plus jam minus extensa cernebatur. Unde prima apparitione, quæ lapsa post occasum Solis hora contigit, Lux sensibilior se non nisi ad lucidiores Arietis in latum, & in longum ad Plejades usque diffudit, quas utrasque paulo post complexas tenuit: quod autem medium attinet, quantum visu licuit percipere, in eodem perpetuo tractu versus medium Arietis comparebat.

Postquam Arietis Taurique signa occidere, non cessavi explorare, utrum adhuc vestigium quoddam Luminis hujus, ea altitudine atque situ, quo ipsum conspectum erat, superesset; nihil insoliti tamen ibidem comperi. Ex quo manifestum erat, id revolutione diurna circa Terram memorata signa sequi; quandoquidem sequentibus diebus una cum illis occidens, in eodem cum ipsis loco erat, quo præcedentibus diebus cernebatur: quod juxta Copernicæos idem est, ac intra revolutionem Sphæræ elementaris diurnam, ab occidente in orientem circa axem Terræ, eodem cœli loco fixum permanere.

In hoc itaque statu, a 18 ad 26 Martii, quoties cœlum ab occidentis latere serenum fuit, Lumen illud observavi, citra evidentem animadversionem alicujus mutationis: nisi quod novissima observatione diei 26 non eousque, quo prioribus, versus Tauri cornua extendi, pauloque magis septentrionem versus porrectum videretur. Arietis lucidior, quæ lateri ipsius initio hærebat, tunc plus uno gradu Luci huic immersa erat.

Postrema hac observatione, primam hujus signi stellam detegere non potui, quod humilior esset, vaporibusque profundius conderetur: qui simul expansionem Lucis a parte occidentali, plus ac in observationibus præcedentibus, imminuebant.

Apparebat ergo, citra hoc, illudque quod a crepusculis est, impedimentum futurum fuisse, ut dietim Lux ista magis occidentem versus extensa, Solique proxima conspiceretur: qui sub initium ejus in penultimo gradu Piscium constitutus, a prima Arietis non nisi triginta; & postrema observatione d. 26 paulo plus viginti duobus gradibus distabat: ita ut si Lucem illam præsente Sole licuisset oculis usurpare, huic speciem comæ circumpositura fortassis fuisset.

Ab hoc tempore, Cœlo vesperi ab occidente nubilo, an Lux hæc dissipata esset, exploratum habere non potui; nisi 14, 22, 24, & 28 Aprilis. Tunc, licet crepusculo finito signum Arietis jam occidisset, eadem Lux in signo Tauri se offerebat, ad ejus boreale Cornu usque protensa; appellebatque latere septentrionali ad caput Medusæ & genu meridionale Persei, cujus pes australis claritati ejus immersus erat.

His ergo postremis observationibus longe evidentius atque præcedentibus comperi, Lucem hanc septentrionem versus progressam esse: id quod impedimento fuit, quo minus illa tam cito per crepusculum

lum

lum vespertinum extingueretur, dum Sol interea signo Tauri se admoveret.

Comparatio Phænomeni hujus cum aliis similibus, notabilisque circa hanc materiam animadversio.

Difficile fuerit in historia lapsorum temporum Phænomenon huic novo Lumini per omnia simile reperire, quod plusculis diebus in iisdem cœli signis, citra motum proprium satis evidentem, & cum tanta, præcipue in latum, extensione, citraque Cometæ alicujus, cui originem debuisset, apparitione perstitisset.

Quoad ultimam tamen hanc, & cæteras, durationis, status, directionisque ad Solem circumstantias, plurimum recenti huic convenit, quod Bononiæ anno 1668 tunc conspexi, cum regio jussu honor mihi deferretur, Regiæ Scientiarum Academiæ censeri. Erat id Semita seu Via luminosa, caudæ Cometicæ similis, quæ spatium in longum occupabat 30 graduum, unius & dimidii paulo plus in latum.

Observavi eam 10 Martii die e vaporibus, qui prope horizontem erant, & asterismum Ceti tegebant, exire, latere orientali versus pedem Orionis, occidentali Solis locum versus directam. Longitudo ejus, ut hujus, ad signa Arietis & Tauri se referebat; sed insignem latitudinem australem habebat, mutabatque situm inter Fixas, motu versus orientem & septentrionem proprio, per quem dietim ad sidus Orionis magis accedebat. Apparuit usque ad 19 Martii diem, & hoc novem dierum spatio diversas Eridani Fixas, ut tamen eas visui non subtraheret, transiit.

Refert Dominus Chardin, in Libro suo de coronatione Solimanni Regis Persici: *Idem phænomenon anni 1668, in metropoli cujusdam provinciæ Persicæ d. 7 Martii, qui secundus erat apparitionis dies, observatum; & Ispahani, quæ Regni metropolis est, 10 Martii hora 7 postmeridiana. Apparuisse in parte australi, & secutum esse primum mobile, cum longitudine 30 gr. 32 min.* quod nostræ observationi consentaneum est, *latum fuisse undique ferme æqualiter 6 gr.*, quadruplo plus ac mihi Bononiæ comparuit; ubi nihilominus fuere, qui latius æstimarent: difficile tamen erat latitudinem definire, quod extrema versus debile esset, sensimque deficeret. Addit, *elevatiorem ejus partem versus Orionis balteum & flumen Eridanum fuisse.*

Mihi erat versus Eridanum, baltoo Orionis longe septentrionaliore & occidentaliore. Longitudo, quam is ipsi 72 gr. tribuit, & latitudo ab Ecliptica trium graduum, non magis conveniunt dicto situi.

Subjungit, *extremitatem ejus inferiorem fuisse Cetum, aut flexuram Eridani,* quod exacte consentit observationi meæ, quæ eandem ad ventrem Ceti, qua flexuram Eridani tangit, collocat; citra respectum longitudinis & latitudinis, extremitati huic ab ipso tributæ, ubi errorem commissum esse numerorum apparet. *Persas,* ait, *id appellasse* Niazach, *h.e. lanceolam, a figuræ similitudine. Dixisse eos, nunquam sibi visum, nec fando ab aliis, de ejusmodi phænomeno quicquam acceptum; quamvis Cometa censeretur, cujus caput sub occasu conditum esset, ut super horizonte non posset observari.*

Occasione tamen hac ostendi, Phænomenon hoc cum alio quodam simili, bis mille annis hoc antiquiore, miram habuisse convenientiam: cum eo scilicet, quod Charimander, referente Seneca l. 7. quæst. natur. Anaxagoræ observatum tradit, grandis insolitique luminis, quod magnitudine amplæ trabis per multos dies fulserit; illove, quod idem Auctor Callistheni observatum ait, ignis effigie in longum extensi, antequam Burin & Helicen, amplas Achaiæ urbes terræ motu absorptas mare absconderet: quodque Aristoteli Cometes fuit, qui a principio ob nimium ardorem non apparuerit, sed procedente demum tempore, cum minus flagraret, visus sit.

Dictus Philosophus 6 cap. l. 1. meteororum, de Phænomeno isto, quod tempore terræ motus & inundationis Achaiæ in cœlo visum est, disserens, id jam magnum Cometã, jam magnum sidus appellat; memoratque, circa occasum æquinoctialẽ (quemadmodũ & nostrum) apparuisse: & recensitis notatisque pluribus aliis similiũ phænomenorũ exemplis, subjungit, ingens illud sidus, de quo ante dixerat, hyeme, aura frigidissima & vespere maxime sereno, anno quo Aristeus Archon Athenis regnasset, fulsisse: primo die, ante Solem scilicet occidens, non comparuisse; sequente die parum visum, quippe, Sole ante se parva distantia relicto, occumbens; lumen suum ad tertiam usque cœli partem saltus forma porrexisse, atque hanc ob causam Viam nuncupatum; ascendisse usque ad cingulum Orionis, ibique dissipatum: quod & accidit Viæ luminosæ Anni 1668.

Seneca, cui Phænomenon istud Cometes est, Ephorum mendacii & im-

& imposturæ arguit, dicentem, eum in duas stellas divisum esse: quod, quamvis per totum orbem idem observatus, & præsagium inundationis duarum illarum urbium habitus fuisset, solus ipse sustinuit. Quamvis igitur ejus apparens magnitudo luminis certa fuit, & testimoniis omnium observatorum suffulta, non tamen in determinanda ipsius specie omnium consensus erit; sicut etiam contigit circa Phænomena similia nostri temporis.

Sunt & aliæ Cometarum ambiguorum historiæ, de quibus non nisi magnum aliquod lumen visum est, qualis observatus est post 10, usque ad 23 diem Nov. anno 1618, versus Hydræ sidus in hemisphærio australi, ante insignem Cometam, qui in parte cœli borea sub finem dicti mensis fulsit, duravitque ad finem Januarii anno 1619.

De Natura hujus Luminis.

Lumen hoc insolitum non est sine materia ad Terram radiante; sive ipsa ex se sit luminosa, sive radios suos reflectat aut refringat, a Sole aut alio quopiam corpore luminoso, aut immediate, aut mediantibus aliis corporibus, venientes: & vero directio, quam longitudo ipsius ad Solem habet, ansam suppeditat statuendi, illud ab ipso Sole derivari.

In Synopsi observationum mearum Cometæ anni 1681 num. 12 sustinui, diffusam in Æthere materiem esse posse, reflectendo lumini idoneam, quemadmodum in athmosphæra nostra contingit; eamque in orbita Cometarum, ubi Æther jam plus jam minus purus est, offendi, & caudarum Cometicarum phænomenon, cæterasque, quas illi subeunt, vicissitudines efficere posse.

Quando ergo Lumen hoc tam colore, quam claritate, tenuitate, & situ ad Solem, geminum est lumini Cometarum; credibile est, materiam id ad nos reflectentem ejusdem esse naturæ: sive Cometa ibidem sit, sub radiis Solis absconditus, a quo illud originem trahat (id quod tamen asseverare non auderem, quandoquidem latitudine sua adeo differt ab omnium, qui hucusque observati sunt, Cometarum caudis) sive radios suos immediate a Sole recipiat.

Sicut enim phænomena in aere conspicimus, solarium radiorum immediate advenientium; aliorumque similium, interventu Lunæ appulsorum, refractione & reflexione producta, qualia sunt Irides & sideris

ſideris unius aut alterius Halones : non erit abſonum , ſimilia etiam phænomena, in materia per Ætherem ſparſa, a Sole, ſive immediate, ſive interpoſitu cujusdam corporis Cometici, formari. Ea ipſa materia ſideris alicujus lumen ad nos reflectere poſſet: quale quid accidit, certis Fixis aliquando comam quandam adſciſcentibus, quod non tantum juxta Ægyptiorum obſervationes, ſed propria ſui ipſius contigiſſe teſtis eſt Ariſtoteles , viſa hoc modo ſtellarum aliqua in coxa Canis majoris, principio quidem obſcuriori, intentis tamen oculis ſatis manifeſta.

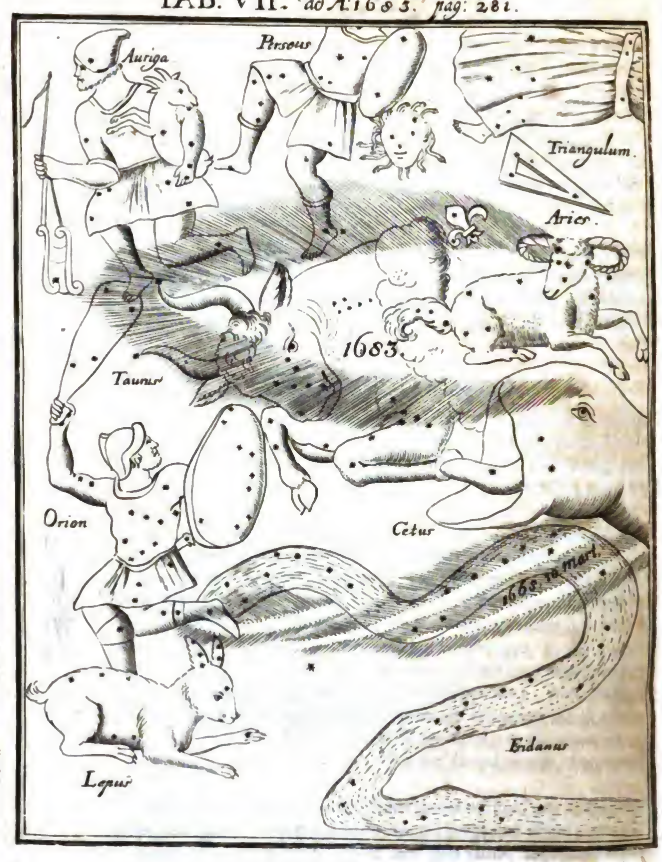
Notandum eſt noſtrum Lumen in eodem tractu apparuiſſe, quem plures Cometæ hujus ſeculi, annorum nimirum 1652, 1665, 1672, 1680, aliique plures ſeculorum præcedentium, in ea ſibi Faſcia obviantes trajecere, cui in Tractatibus meis, ob frequentem Cometarum tranſitum, *Zodiaco Cometarum* nomen feci.

Conjectura de diſtantiâ materiæ hujus luminoſæ.

Quantum ad diſtantiam ſubſtantiæ, quæ ſubjectum eſt hujus Luminis, aut medium, quo id, ſive per reflexionem ſive per refractionem, Terris allapſum eſt, determinari illa menſura ſatis juſta per parallaxin non poteſt; præcipue ob ambiguum ipſius terminum, qui obſtitit, quo minus accurate ad ſtellas fixas diverſis noctis horis, diverſisque Terræ locis compararetur: eam tamen ingentem eſſe, ex circumſtantia motus diurni 24 horarum, quo ſidera æmulabatur, cognoſcere licuit. In communi enim Hypotheſi, quæ venti rabies toto menſe per aerem materiam hanc citra diſſipationem propellere poſſet, tanto cum impetu, quali uno die totam Terram circumivit, talique ordine, ut eadem perpetuo ſidera reſpiceret? Et in Copernicæa, qua vi illa motui Sphæræ elementaris diurno ab occidente in orientem continue teniteretur , ut neque abriperetur, neque diſſiparetur? Neceſſe ergo eſt fateri, materiam hanc eſſe ſupra Sphæram elementarem, & conſequenter in Æthere. Penſato etiam motu ejus proprio nimis exili, eam longiſſime verſus regionem Fixarum elevatam eſſe, ſupponere cogemur.

Non abs re Veteres, illos Planetarum verſus Fixas magis elevari judicarunt, qui harum motui communi propiores eſſent, proprii que motus minus haberent. Nec alia ipſis ratio, Saturnum ſuper omnes

TAB. VII. ad A: 1683. pag: 281.

omnes reliquos Planetas evehendi & infra hunc Jovem collocandi, de quo nemini Astronomorum deinceps plus 20 aut 30 seculis fuit dubium.

Iidem ipsi circa hoc confirmati sunt novis hypothesibus, quæ phænomenis motus illorum repræsentandis inserviunt, utut inter se differant, sibique invicem alicubi adversentur, ut Copernicæa Tychonicæ & Ptolemaicæ. Harum quælibet ordinem Planetarum superiorum Veteribus statutum, per principia sibi propria demonstrat, cum impossibile sit, independenter hoc a quaque hypothesi facere: duobus istis Planetis parallaxin sensibilem, ob exiguam inter Terræ & circuli ipsorum Diametros proportionem, non habentibus.

Non incongrua igitur ratione novorum objectorum situs in mundo, ex comparatione eorundem motus ad motum corporum nobis cognitorum determinatur: qualia per observationes Astronomorum, diversis distantiis, secundum differentes gradus velocitatis apparentis, sunt disposita.

Figuram luminis hujus, quod anno 1683 a d. 10 Martii ad finem Aprilis, observatum est, nec non illius, quod anno 1668 comparuit, exhibet Tabula præsens. TAB. VII.

OLAI BORRICHII DISSERTATIONES

Academicæ de Poetis, publicis disputationibus in Regio Hafniensi Lyceo assertæ.

Francofurti Anno 1683. in 4.

ILlustre jamdudum inter seculi hujus Medicos Chymicosque nomen est *Olaus Borrichius*, Danus, ex quo dissertationem illam longe eruditissimam *de ortu & progressu chemiæ, Hermetis item sapientiam a Conringianis animadversionibus vindicatam*, & *docimasticen metallicam* in lucem evulgavit. Sed posteaquam tractatum *de lingua pharmacopœorum, de causis diversitatis linguarum, ætatibusque latinæ linguæ*, fœtusque id genus plures in orbem emisit literarium, infinitæ lectionis, judiciique acerrimi philologus, criticus ac polyhistor abs nemine non fuit agnitus atque deprædicatus; quemadmodum & in tractatibus illis chemicis, non oculatissimum tantum arcanorum chemicorum indagatorem, sed & floridissimæ latinitatis scriptorem le-

gentibus omnibus sese prodidit. Sed luculentissime idipsum nunc patet ex dissertationibus ejus academicis, in academia Hafniensi ab anno 1676 ad annum 1681 assertis publice, & hoc anno iterum evulgatis. Nam in hisce poetas Græcos atque Latinos, atque ex his quidem illustriores percenset omnes, & quid in illis palmam censoriamve mereatur virgulam, accurate discernit, candideque edisserit. Dissertationibus præmittitur præfatio ad lectorem, in qua nonnulla excerpit ex iis, quæ ante plures annos de epopœia Aristotelica docuerat publice. Ostendit autem Aristotelem jus epicæ poeseos nimis arctis circumscripsisse limitibus, pennasque adeo liberioris alioquin spiritus poetici plus justo circumcidisse, dum dictitavit, poetæ epico canendam esse actionem unam, & quidem, non quæ vere gesta sit, sed quæ fieri & quomodo fieri possit. Hujus enim legibus si sit standum, innumeros poetas e censu poetarum morose excludendos fore, qui vel unius principis vel plurium facinora præclara, sed varia simul enarrarint; nullam etiam historiam Biblicam, nec quicquam eorum, quæ vere contigerunt, argumenti esse epici &c. Liberiorem itaque epico campum permittendum existimat Borrichius, *Aristotelem non esse normam rerum aut artium, sed illum ipsum ad normam quoque redigendum*, asserens.

Dissertationes ipsæ in universum sunt septem, quarum duæ priores in Græcis, posteriores quinque in Latinis poetis percensendis sunt occupatæ. Ac in prioribus quidem, postquam autor artis poeticæ incunabula, multiplicemque ejus usum diserte, ut solet, exposuit, poetas Græcos in certos digerit ordines, epicos scilicet, elegiacos, lyricos, (quibus dithyrambicos etiam & jambicos annectit,) & dramaticos seu tragicos & comicos. Recenset autem Græcos tantum, non alibi etiam natos, qui Græco idiomate poemata condiderunt, quod in *Italica sua Poetarum Græcorum Historia* Neapoli Anno 1678 in fol. edita *Laurentius Crassus* Baro de Pianura præstitit; & recenset quidem secundum seriem ætatis temporumque, quibus floruerunt, cursum, editiones ubique illorum atque interpretes coindicans, & versus ex iisdem aliquot, ut ex ungue cognosci leo possit, subjungens. In Latinis autem poetis recensendis ordinem potius ætatis, quam classium peculiarium intuetur, eo quod plures Latinorum in genere versuum mixto versentur, atque adeo ad varias pertineant classes, va-

tumque

tumque insuper lyricorum, tragicorum, comicorum apud Latinos rarior, epicorum autem atque elegiacorum longe densissima sit nubes. Incipit autem a Livio Andronico, qui A.U.C.DXIV floruit, poetasque ab ejus tempore omnes, qui quidem clarioris præter cæteros sunt nominis, ad initia usque seculi post C.N.XIV enumerat, accuratum circa omnes Tarpam atque Aristarchum agens, nec editiones tantum optimas significans, sed & gemmas ex illis nonnullas assuens, ut velut ex fimbria de texto reliquo judicare cuivis liceat. Ad ea autem tempora dum evagatus est Borrichius, nec barbaros illos & lutulentos, ut sic dicam, poetas præterire sicco pede sustinuit. Erat enim tum poesis fœdis barbarismis squalida, leoninorum versuum crepitaculis horrida, imo & legis pediæ, colorisque poetici, certe majestatis priscæ plane immemor. Sed mitiora spirare cœpit, postquam circa medium seculi XIV Franciscus Petrarcha, Florentinus, inclaruit. Hic enim cum barbara adhuc tempestate illa epico carmini admovisset manum, poetas ævi sui omnes longissimo post se reliquit intervallo. Cujus vestigia cum infiniti propemodum ad nostra usque tempora sint secuti, Borrichius selectiores dissertationibus reliquis recenset, non temporum amplius, quibus floruere, seriem, sed ordinem alphabeticum, ut promtius quærenti inveniantur, sequens. Auspicatur autem ab Italis, ut apud quos lux hæc primum & nata & propagata est; deinde ad Gallos divertit stylum, paucisque deinde Hispanis & Lusitanis enarratis (nam illi & in hoc genere pauciores deprehenduntur & rarius illorum ad nos opera transferuntur) Germaniæ Latinos centum & viginti quatuor admodum longo ordine enarrat, eosque clariores tantum & melioris præ cæteris notæ. Nam poetarum in Germania, si usquam, largissima est seges; quemadmodum & ipse Borrichius hic loci scribit, in sola bibliotheca regis Daniæ centum & plures numerari Germaniæ poetas, a se hic non attactos. Germanos poetas excipiunt Belgæ, hos Angli & Scoti, qui quidem ad Borrichii notitiam pervenere. Nam & vatum in regno illo est affatim, ex una siquidem academia Oxoniensi reditum Carolo regi centum admodum sunt gratulati, nec pauciores morienti principi Henrico, germano regis, ut & nuptiis regiis cum Catharina Lusitana, referente Borrichio, assurrexere. Tandem ex vicinia, Borussia videlicet & Polonia, paucos cum attulisset justisque laudibus exornasset,

 Pastorium

Pastorium puta, Sarbievium, Dachium, Vincentium Fabricium, Tirtium &c. ad Danos suos censor delabitur, omissisque priscis intra suam, patrum, & avorum subinde memoriam se continet. Attingit autem & hic celebriores tantum, & quod solenne ejus fuit per omnes dissertationes, flosculos ex illis amoenissimos, ut totus exinde æstimari hortus possit, interspergit; & quemadmodum vernaculos quoque poetas illustriores Italorum, Gallorum, Hispanorum, Lusitanorum, Germanorum, Belgarum, Anglorum & Scotorum, post Latinos recensitos, nullibi tacuit, ita vernaculos quoque Daniæ suæ vates, imo & poetrias clarissimas, quod & alibi factitavit, immortalitati in hoc libro consecravit. Sed cum inter poetas Daniæ Latinos duo *Borrichii, Claudius* & *Petrus*, velut stellæ effulgeant, his meritissimo suo adjungendus venit hic *Olaus Borrichius*, quippe qui non in censura tantum poetarum, sed & in carmine pangendo vix quenquam habet superiorem. Poeseos haut trivialis documento vel sola esse potest elegia ad poetas, quorum nomina in hoc libro attinguntur, directa; brevis illa quidem, sed tersa, vivida, & ab ipso Phoebo dictitata, quæque reliqua ejus argumenti varii poemata, intra Vestæ sacrarium adhuc delitentia, impatienter sitire nos facit. Sed commodum se nobis offert *Thomas Bartholinus*, Danus, isque uti medicus, ita & poeta optimus, qui præclarum illud de cive suo in tractatu *de Medicis poetis* perhibet testimonium: *Olaus Borrichius, medicus regius & academicus, secundas in poemate partes jure & eruditi orbis confessione occupavit, ne primas dicam. Penetrasse eum in artis poeticæ arcana Parnassus in nuce editus fidem facit, in quo Smetii, Gloneri, Riccioli, Cavalli aliorumque industriam accurate superavit. Augusto deinde poemate augustissimo regi Friderico III publico Academiæ nomine gratulatus est, & in Laboratorio Borrichiano describendo, oculorumque operatione decantanda, firmam facilitatem ostendit.*

PETRI MULLERI JC. JURISPRUDENTIA Elementaris ad ordinem institutionum Imperialium directa, & 53. disputationibus ventilata.

Jenæ, 1683. in 4.

QVi jamdudum, editis pluribus dissertationibus Juridicis omnigenam Jurisprudentiam spirantibus, inclaruit Autor Consultissimus,

mus, ante annos aliquot munere Professorio in Academia Salana ornatus, operam dedit, ut officio huic suo non cum dedecore fungeretur, sed Juventutem sibi concreditam ad sacram Themidem via quasi regia duceret. Quapropter cum initio Professuram Juris extraordinariam accepisset, *titulum ultimum ff. de Regulis Juris antiqui*, non solum legendo, sed etiam 40 Disputationibus publicis expositum absolvit: Posteaquam vero ordinaria Institionum Professio ipsi obtigisset, suarum partium esse existimavit, disputatoriis exercitiis studiosam pubem exercere, ut alacrior & diligentior quisque in evolvenda una alterave controversia evaderet. Tali igitur forma opusculum edere ipsi placuit, ut esset totius legitimæ scientiæ compendium, propterea etiam titulo Jurisprudentiæ Elementaris insignitum. In quo, ut ipse in præfatione ad Lectorem profitetur, non in solius textus expositione acquievit, sed longe plura quoque comprehendit, ut in tabula quasi conspici possint Legum ænigmata, & quæ in vasti juris libris continentur. Subjunxit etiam disputationibus 53, quibus Jurisprudentiam hanc Elementarem inclusit, quinquagesimam quartam de processu Judiciario agentem, Corollaria itidem, disputationibus singulis antea annexa.

DES OFFICES DE JUDICATURE EN general &c, par Mr. Borjon. A Paris 1682. 12.

De officio Judicis in genere, Autore Dn. Borjonio. Parisiis 1682. 12.

PRofitetur Autor in Præfatione hujus opusculi se istud ex opere magno omnes decisiones Juris Romani, Gallici & Canonici [illegible] usum modernum accommodatas continente collegisse: Et [illegible]dem, addit, præter hunc tractatum se adhuc alios duos ex p[illegible]dicto opere compilasse, quorum unus agat de *Parochiis*, & de [illegible]cimis, Novalibus, Portionibus congruis, Residentia, Tributis, Jur[illegible]s Parochialibus, Rationibus, Sepulturis, Domibus Parochialibus, [illegible]tronis, Juribus honorariis, Fundationibus, Proclamationibus, Bapti[illegible], Accidentiis, Aqua benedicta, Exequiis, & omnibus iis,

quæ Parochis ſcitu ſunt neceſſaria, tractet; alter vero *Officia Eccleſiaſtica* explicet, puta Legatorum, Delegatorum & Subdelegatorum, Officialis ſeu Judicis Eccleſiaſtici, Officialis Metropolitani & Primatis, Promotorum, Concionatorum, Inquiſitorum Fidei, Fabricatorum, Cuſtodum, Syndicorum & Procuratorum Cleri: Se confeciſſe inſuper Indicem omnium materiarum in iſto magno Opere contentarum. Ipſum vero hoc Opus elaboratum eſſe ſpatio ſesquiſeculari & compoſitum ex pluribus Codicibus in Folio; hos inter Jus Romanum & Edicta Regum Galliæ duorũ ſaltem Voluminum numerum adimplere, ac adeo facile de labore a Compilatore impenſo conſtare. Cæterum quod præſentem tractatum attinet, complectitur ille 454 theſes ſuccinctas pariter ac perſpicuas, in quibus Autor generaliter ea, quæ ad ætatem, vocationes, inquiſitiones, examen, receptiones, ſalaria, penſionem annuam, præcedentiam, ſeſſionem, inhabilitatem, negligentiam, recuſationes, abdicationes, depoſitiones officialium judicialium totius regni pertinent, exponit, & Lectorem tum ad varia edicta Regum, tum ad Jureconſultos Galliæ, potiſſimum autem ad Rocheflavineum de Parlamentis, & Loeſeum de officiis hereditariis remittit.

FRANCISCI SADARINI JCTI Mediolanenſis Reſponſa cum Rebus judicatis.

Bononiæ, 1681. in fol.

Qui hodie ad Jus Civile appellunt animum, duobus iisque diverſis plane itineribus incedunt. Plerique eorum, ubi Grammaticorum atque Rhetorum præceptis utcunque tincti ſunt, mox leviter guſtatis Dialecticæ principiis, cæteris autem Philoſophiæ partibus ne a limine quidem ſalutatis, nulla antiquitatis cognitione, nulla Græcæ linguæ notitia inſtructi, Icario prorſus auſu Juriſprudentiæ cœlo ſeſe credunt, ac tum demum in magnos Juſtitiæ Sacerdotes evaliſſe putant, quum multarum legum non intellectarum farraginem uno ſpiritu citare, ac crudis ſuis ſtudiis in forum propulſis, Judicum cancellis obſtrepere, miſerorumque clientum marſupia evacuare didicerunt. Quemadmodum verò hæc inania fori tintinabula & clamoſi rabulæ

rabulæ non nisi in Sapientiæ Civilis opprobrium & serendis ex lite litibus nati factique videntur: ita illi e contrario veram non simulatam Jurisprudentiam affectare censendi sunt, qui politiori literatura & Philosophiæ sacris probe imbuti, Jus Civile ad altiora & superiora principia revocant, neque vel Ulpiano, vel Paulo, vel Papiniano, vel ipsi denique Justiniano tam cœco assensu blandiuntur, ut non identidem ad naturalia recurrant præcepta, ipsosque adeo fontes limpidissimos, e quibus amplissima illa Juris Civilis flumina in omnem fere orbem Europæum dimanarunt, invisant. Cum enim Jus Romanum arbitrarium, perinde ac alia Jura quævis positiva, in his, quæ ἐπὶ τὸ πλεῖστον accidunt, constitutum sit, adeoque varia in eo deprehendantur ἐλλείμματα, nemo rectius utiq; ac felicius, cum perorandis tum dijudicandis causis præesse poterit, quam qui solidiori Philosophiæ, Practicæ cumprimis, apparatu succinctus, istos legū arbitrariarū defectus commoda interpretatione supplere, & quid justum, quid utile Reipublicæ, pariter ac privatæ, sit, ubivis dispicere, verasque juris & æqui causas ac fundamenta inquirere novit. Sane hac ipsa de re jam pridem æterna laudum præmia meruerunt viri summi, Guilielmus Budæus, Andreas Alciatus, Franciscus Hotomannus, Andreas Tiraquellus, Barnabas Brissonius, M. Antonius Muretus, Jacobus Cujacius, Franciscus de Victoria, Didacus Covarruvias, Ferdinandus Vazquez, aliique, qui superiori seculo primi omnium nobilissimum Juris Civilis studium connubio longe auspicatissimo partim cum elegantioribus Musis & Græcarum æque Romanarum antiquitatum peritia, partim vera Juris æterni Philosophia maritarunt. Hos eadem nominis non intermoritura fama inter nostrates secuti sunt Hubertus Giphanius, Conradus Rittershusius, Udalricus Zasius, Bachovius, Sutholdus aliique celeberrimi JCti, quorū doctissima solertissimi ingenii monimenta passim adhuc veneratur orbis eruditus. Quibus veris ac gravibus, veterumque illorum simillimis Justitiæ mystagogis meritissimo jure accensendus etiam est SADARINUS noster, quippe qui in his ipsis quinquaginta Responsi usque ostendit, quantum adjumenti juxta ac ornamenti Juridicinæ ferat humaniorum literarum & sanioris Philosophiæ cultus. Neque enim in iis solum causas arduas ad stateram domestici ac Romani Juris accurate expendit, sed etiam rationes legum civilium morales solerter passim indagat, nonnunquam vero defectus

earum

earum & rigorem, ubi ab universali recedunt, petitis e Practica Philosophia subsidiis, supplet ac emollit, nec raro ad auctoritates & testimonia veteris Græciæ atque Latii Sapientum provocat: Plane ad eorum exemplum, quorum responsa Pandectis inserta sunt, qui in decidendis ac definiendis quæstionibus hinc & inde Aristotelis, Ciceronis, Chrysippi, Demosthenis, Draconis, Hippocratis, Homeri, Platonis, Solonis, Xenophontis aliorumque meminerunt. His gravioribus atque seriis dulcia ubique maxima cum jucunditate miscet, qualia sunt, quæ de bibliopolis, bibliothecis, libris, de typographia, typographis atque charta Resp. X, de hasta fiscali, ejus origine & significatione Resp. XIII, de delatoribus & quæstoribus Resp. XIV & XV, ac de ludo chartularum ac alea Resp. L, erudite non minus ac copiose disserit. Ad calcem adjecta sunt Responsa duo, unum *Picenardi*, senatus Mediolanensium Præsidis, alterum *Sertorii*, Senatoris & Advocati Fiscalis, quorum, perinde ac aliorum argumenta, præmissus in fronte libri catalogus sincere exhibet. Coronidis locum occupat alius rerum locupletissimus index.

CLAUDII COLUMBET SENATORIS Paratitla Digestorum.

Parisiis, 1682. in 12.

HOc, quod ordinem Digestorum examussim servat, opusculum, a *CL. Columbeto*, quem summa Juris peritia, patrocinante perpetuo literatorum Mæcenate, purpurato Richelio, ad senatorium munus in principe Galliarum curia quondam evexerat, in usum cupidæ legum juventutis fuit compositum. Quod cum per plurium manus atque calamos volitans, a typographo quodam lucri avido mendis ac erroribus inquinatissimum evulgaretur, ipse mox Auctor autographum ad Franciscum Cottinum, Antecessorem Parisiensem misit, curis secundis subjiciendum. Jamque in eo erat Columbetus, ut opus viri doctissimi manibus perpolitum ac elimatum luci committeret, cum denuo nova editio ex alio corruptissimo exemplari prodiret in publicum. Hinc tertia vice hic libellus prelo subjectus & ex Cottini aliisque MSS. locupletior redditus est, qui tamen, præteritis jure patrio & consuetudinibus Gallorum propriis, non nisi placita juris Romani pandit.

THEO-

THEOPHILI ANTECESSORIS
Institutionum Libri quatuor ex Jacobi Curtii latina interpretatione cum notis ac animadversionibus JO. DOUJATII, Antecessorum Parisiensium & Regiorum Professorum primicerii.
Parisiis 1681. in 12.

Quo seculo floruerit Græcus ille, isque doctissimus Imperialium institutionum paraphrastes, quem plerique Theophilum, alii cum Cujacio Theophilizem appellitant, non una omnium est sententia. Haud defuerunt enim, qui eum Justiniano fecere σύγχρονον, nec alium ab eo putarunt esse, quam qui in prooemio Institutionum, & præfatione de Confirmatione Digestorum secunda, nec non Constitutione de novo Codice faciendo ipsimet imperatori memoratur. Sed hanc opinionem errorem longe maximum jam suo tempore vocavit celebratissimum inter JCtos nomen, Carolus Annibal Fabrotus, qui hunc Theophilum Justiniano multo juniorem, antiquiorem vero auctore Basilicorum fuisse, & præter hanc elegantissimam paraphrasin, plures eruditissimi ingenii foetus, qui tamen injuria temporum perierint, reliquisse, adductis in medium aliquot non levis momenti argumentis, censuit. Quod si hoc veri aliquid habet, delituit hic fidelissimus interpres, & cum blattis ac tineis per sexcentos annos colluctatus est, donec eum superiori seculo profligata barbarie, quæ spississimæ noctis instar bonis literis tenus hac incubuerat, e tenebris protractum, luci primus redderet non vulgaris doctrinæ JCtus, *Viglius Zuichemus*, qui textum Theophili Græcum Basileæ in folio minoris formæ A. 1534 excusum, cum prolixa præfatione ad augustissimum Cæsarem, Carolum V. publici juris fecit. Haud multo post hunc ipsum optimæ notæ auctorem ore latino loqui fecit *Jacobus Curtius*, JCtus Brugensis, quam versionem deinde A. 1587 *Dionysius Gotofredus* cum græco textu & Justiniani verbis conjunxit. Hujus industriam secutus *Carolus Annibal Fabrotus* novam plane editionem molitus est, in qua non modo ductu trium librorum veterum, e Regia Bibliotheca acceptorum, Græcum Viglii exemplar multis in locis emendavit, sed latinam quoque interpretationem textui avthentico re-

spondentem, additis quibusdam scholiis, concinnavit. Cum vero hæ & aliæ Theophili editiones vix amplius prostarent publice venales, hinc non immerito suarum partium judicavit esse primarius in regia Parisiensium academia Antecessor, JO. DOUJATIUS, ut hic longe utilissimus liber, in singulare Studiosorum Juris emolumentum, denuo luci publicæ, dempto tamen textu græco, exponeretur. In quo quid præstiterit vir clarissimus, en! ipsis ejusdem verbis accipe: *Interpretationem* (Curtianam) *ubi opus videbatur, correxit; opus ipsum tum selectis VV. CLL. JACOBI CUJACII & CAR. ANN. FABROTI, tum suis notis illustravit, auctoris errores appictis ad marginem asteriscis indicavit, initium ac summam cujusque paragraphi, quo facilius hæc interpretatio cum institutionum textu comparari posset, ad latus adjunxit, & paraphrasin a mera versione distinxit.*

Succincta HISTORIOLA De tribus Conjunctionibus magnis, Saturni scilicet, Jovis, nec non Martis, *GEDANI*,

Exeunte Anno 1682, & initio Anni 1683, ad 28 Majii st. n. usque

a

JOHANNE HEVELIO,

observatis.

Ex epistola illustris hujus Viri Lipsiam transmissa.

MEnse Septembri anni præcedentis 1682, cum cometa sese oculis nostris prorsus subduxisset, cœpi tres superiores planetas Saturnum, Jovem, & Martem, qui haud multum ab invicem distabant, atque ad conjunctionem vergebant, aliquanto crebrius & diligentius, a die scilicet 17 Sept. novo nostro sextante orichalcico, per plurimas distantias a diversissimis fixis, quandoque etiam micrometro, quando fieri potuit, dimetiri; ut suo tempore ipsæ observationes docebunt. Hac vice solummodo Tibi, Vir Præclarissime, in gratiam Astrophilorum primum referam, quid die 27 Sept. st. n. a me peractum sit; eo præsertim attento, quod nonnulli spem fecissent ea ipsa die, Lunam corniculatam decrescentem omnes tres modo dictos planetas

planetas omnino tecturam; quæ occultationes ut rarissime, & quidem simul una eademque die accidunt, sic sane merentur observari a quibusvis rerum cœlestium scrutatoribus. Quare & ego officio meo nolui deesse; sed summo mane, ab hora secunda, ad solis occasum diligenter his congressibus invigilavi: & utut hæ occultationes de die inciderent, sperassem tamen me optime omnia notaturum; sed cœlum omnino nubilum ab ipso Solis exortu, ad occasum usque id minime indulsit. Mane, hora 3 cœlo aliquanto sereniori, lunam, tum tres reliquos planetas nudo quidem conspexi oculo; sed luna eo tempore adhuc ad septem circiter gradus removebatur s. s. s. occasum versus; unde certo concludere poteram, ante meridiem lunam motu suo reliquos tres planetas haud assecuturam. Quantum autem ex inclinatione cornuum Lunæ quoad planetarum ductum colligere licuit, protinus perspiciebam, nullas fore occultationes, sed tantum transitus; sic ut luna infra illos superiores planetas incederet. In qua opinione magis magisque etiam sum confirmatus: cum die subsequente 28 sc. Sept. mane, nec Regulus fuerit a Luna tectus, quæ stella, ratione utriusque latitudinis, potius occultari debuisset. Regulus namque in ipsa conjunctione, hora sc. 4. 6′ distabat a superiori Lunæ cornu Boream versus adhuc 31′. 55″; id quod optimo micrometro, tuboque egregio accurate observatum est: adeo ut nulla prorsus fuerit occultatio Reguli, sed tantummodo lunæ transitus. Ita pariter accidit die 25 Octob. circa illas occultationes, quas nonnulli prædixerant. Nam Jupiter & Saturnus; nec non Mars die 26 Octob. st. n. minime fuerunt a Luna obtecti; sed Luna satis longe infra planetas incessit: quot vero minutis præcise tempore conjunctionis a planetis abfuerit, cœlum subnubilum adeo accurate micrometro dimetiri minime tum concessit. Situm tamen Jovis & Saturni hac die, 26 hora sc. 1. 40′, mane tubo & micrometro dicto ex voto deprehendere mihi obtigit: quo tempore simul fixa quædam satis conspicua (quod notatu dignum) dictis planetis satis prope adhærebat. Jupiter sese cum tribus comitibus tum offerebat, forte & quartus adfuit, sed ob nubeculas haud fuit conspectus. Saturnus distabat a Jove 16′. 44″, Jupiter a stella (nisi fallor in armo dextro Leonis) 27′. 55″; rursus Saturnus a dicta stella 38′. 1″. Stella dicta versatur modo juxta nostrum Catalogum in 19°. 2′. 9″ Leonis cum latit. 0. 20′. 45″ B.

Die Veneris 30 Octob. mane hora 5 rursus Jovis & Saturni distantiam dimensus sum; ea nimirum spe (cum secundum Ephemerides conjunctio adhuc instaret, atque 3 Novembr. celebrari primum deberet) me jam Jovem aliquanto propiorem Saturno inventurum; sed eadem plane sum frustratus. Siquidem distantia dicta, quæ die 26 Octobr. 16'.44", hac die 25'.5" extitit, atque sic notabiliter major reperta est. Unde certo colligere licuit, conjunctionem jam ante complures dies celebratam esse, quam Ephemerides, calculusque demum die 3 Novembr. exhibent. Id quod subsequentes observationes adhuc clarius demonstrant. Nam distantia Jovis & Saturni, quæ de die in diem (conjunctione instante) paulatim minor fieri debebat, continuo aucta est. Die Solis 1 Nov. hor. 2. mane, ope micrometri nostri dicta distantia extitit 31'. 36"; & die Lunæ 2 Nov. eandem distantiam rursus reperi 35'. 21"; Die Martis 3 Nov. mane hora 1, jam 39'. 9"; die Mercurii 4 Nov. cœlo perquam sereno adhuc paullo major dicta distantia inter Jovem & Saturnum deprehensa est, sic ut amplius meo micrometro eandem dimetiri haud potuerim, sed sextante per distantias eam impetrarim. Ex quibus iterum iterumque satis superque nunc patet, superiores planetas, Ephemeridum computatores, omnemque calculum egregie elusisse, conjunctionemque magnam non die 3 Nov. sed longe citius incidisse; sic ut tabulæ omnes seria correctione, etiam in superioribus planetis (uti jam olim in Mercurio meo sufficienter demonstravi) indigeant: quemadmodum adhuc clarius ex subsequentibus horum planetarum congressibus patebit.

Alteram igitur conjunctionem magnam quod attinet, quæ incidere debebat secundum Ephemeridum scriptores die 26 Januarii hujus anni currentis 1683, eam pariter proposueram diligentissime observare, imprimis cum vidissem adeo enormiter conjunctionem hanc priorem a calculo recessisse; Sed cœlum frequenter nubilum impedivit, ut a 21 Januarii ad 1 Febr. usque, ne semel quidem planetas intueri potuerim. Hincque ab hac die avidissime incepi conjunctioni huic rursus invigilare, quæ altera nunc vice ex retrogresſionibus horum planetarum superiorum incidere debebat. Omnes autem & singulas observationes tam sextante, quam micrometro egregie habitas, cum nimis longum foret, Amice honorande, hic apponere, hac vice non consultum esse duco, sed eas reservabo in annum mearum observationum

vationum climactericum propediem edendum. Quare nonnullas tantum & præcipuas micrometro habitas hic apponam, quæ sufficere huic Historiolæ de trina hac notabili conjunctione magna videbuntur.

Menſ. Dies ſt. n.	Tempus ex altit. corr. Hor. / //	Anno 1683. Obſervationes Saturni & Jovis	Diſtantiæ. o / //	Inſtrumentum.
Febr. 1 die Lunæ veſp.	6 40 0	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 3300 partium; hoc eſt	0 25 5	Microm.
Febr. 2 die Mart. veſp.	9 30 0	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 1900 partium; hoc eſt	0 22 3	Microm.
Febr. 3 die Ven. veſp.	9 0 0	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 2500 partium; hoc eſt	0 19 0	Microm.
Febr. 4 die Jovis veſp.	10 0 0	Diſt. Satur. & Jov. inventa eſt 2300 partium; hoc eſt	0 17 29	Microm.
Febr. 5 die Ven. veſp.	8 30 0	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 2100 partium; hoc eſt	0 15 58	Microm.
Febr. 6 die Satur. veſ.	7 51 0	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 1850 partium; hoc eſt	0 14 6	Microm.
Febr. 7 die Solis veſp.	8 17 19	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 1700 partium; hoc eſt	0 12 55	Microm.
Febr. 8 die Lunæ veſp.	6 10 0	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 1600 partium; hoc eſt	0 12 10	Microm.

Die 9 Febr. veſp. hor. 9. 6. 0″ cœlum omnino nubilum extitit; nihilominus tamen ſemel planetas tubo conſpexi per dehiſcentes denſiſſimas nubes; ſed tantum temporis non concedebatur, ut debite micrometro diſtantiam Saturni & Jovis dimetiri potuerim; oculo tamen fugitivo deprehendebam Conjunctionem ipſam jam celebratam eſſe nocte præcedente inter 8 & 9 Febr. Nam dicta diſtantia jam paullo amplior modo apparebat. Prout etiam die Jovis 11 Febr. veſp. hor. 9. 6. 0″ factum eſt: nam diſtantia inter Saturnum & Jovem erat partium 2000. hoc eſt 0°. 15′. 12″, micrometro, quæ die 8 Febr. tantum inventa eſt 0′. 12′. 10″.

Adhæc conjunctionem jam eſſe celebratam, exinde certo conſtabat,

bat, quod uterque planeta cum ventre ursæ majoris non amplius, ut quidem die 8 Febr. contingebat, in linea subsisteret recta; tum etiam quod Saturnus non amplius ad orbitam Jovialium sub angulo recto commoraretur. Manifestum igitur est, etiam hanc conjunctionem magnam intermediam omnes supputatores, calculosque egregie elusisse: tum illos qui conjunctionem hanc ad diem 27 Januarii; tum etiam eos, qui ad 2 Febr. retulerunt: priores ad 12 fere dies, & posteriores minimum ad 4 vel 5 dies aberrarunt. Sic ut certum sit, quod hæc intermedia conjunctio longe tardius; illa vero prior longe citius contigerit, quam Tabulæ revera promiserunt. Quamobrem omnimode allaborandum omnibus rerum cœlestium cultoribus, ut ab istis maximis deviationibus tabulæ astronomicæ tandem depurgentur.

Quo autem hoc ipsum eo evidentius redderetur, observationes singulis diebus subsequentibus, quoties cœlum tantummodo annuit, diligentissime continuavi, non solum micrometro, sed etiam sextante, diversissimis distantiis a plurimis fixis captis; verum ex iis tantummodo nonnullas micrometro acquisitas hic apponam.

Mens. dies st. novi.	Tempus ex altit. corr. hor. / //	Anno 1683 Observationes Saturni & Jovis	Distantiæ ° / //	Instrumentum
Febr. 12 die Ven. vesp.	9 0 0	Distant. Satur. & Jovis capta est 2200 partium; h. e.	0 17 6	Microm.
Febr. 13 die Satur. vesp.	7 15 0	Distant. Satur. & Jovis capta est 2550 partium; hoc est	0 19 24	Microm.
Febr. 14 die Solis vesp.	6 0 0	Distant. Satur. & Jovis capta est 2900 partium; hoc est	0 22 3	Microm.
Febr. 17 die Merc. vesp.	6 0 0	Distant. Satur. & Jov. capta est 3750 partium; hoc est	0 28 30	Microm.
Feb. 20 die Satur. vesp.	9 0 0	Distant. Satur. & Jovis capta est 5250 partium; hoc est	0 30 12	Microm.

Ex hisce igitur continuatis observationibus satis superque liquet, cum de die in diem planetæ ab invicem magis magisque discesserint, quod conjunctio ipsa inter 8 & 9 Febr. revera jam fuerit celebrata.

Ab

Ab hoc vero tempore die 20 Febr. distantiam horum planetarum micròmetro non amplius, ob nimiam eorum remotionem potui observare; nihilominus tamen singulis diebus sextante iis invigilavi: quo eorum locus postmodum cuique pateret, & ubinam, & qua die stationem celebraverint. Quas omnes suo tempore cuique sub oculos ponam, cum aliis notatu dignis observationibus, aliorumque omnium Planetarum, post II partem Machinæ meæ cœlestis obtentis.

Denique adjiciendum pariter censeo Astrophilorum gratia, quidnam circa tertiam eorum conjunctionem, mense Majo observaverim: ut eo promptius eliciam, quid in Italia, Gallia & Anglia ab Amicis, hocce in negotio detectum sit; & ut videas, mi Amice, Saturnum & Jovem a legibus Astronomorum, etiam tertia vice, quam longissime discessisse: inprimis cum cœlum ipsum mihi hic Gedani ex voto satis annuerit. Sed solummodo ab octavo Maij incipiam, ubi primum micrometro distantias superiorum planetarum dimetiri concessum fuit.

Mens. dies st. n.	Temp. sec. hor. amb. Hor. ′ ″	Anno 1683. Observationes Saturni & Jovis	Distantiæ ° ′ ″	Instrumentum.
Maji 8 die Sat. vesp.	9 6 0	Dist. Satur. & Jovis inventa est 4300 partium; hoc est	0 32 41	Microm.
Maji 10 die Lun. vesp.	9 14 0	Dist. Satur. & Jovis inventa est 3750 partium; hoc est	0 28 30	Microm.
Maji 11 die Mart. vesp.	9 10 0	Dist. Satur. & Jovis inventa est 3450 partium; hoc est	0 26 13	Microm.
Maji 12 die Merc. vesp.	8 45 0	Dist. Satur. & Jovis inventa est 3050 partium; hoc est	0 23 10	Microm.
Maji 13 die Jovis vesp.	9 15 0	Dist. Satur. & Jovis inventa est 2800 partium; hoc est	0 21 17	Microm.
Maji 14 die Ven. vesp.	9 45 0	Dist. Satur. & Jovis inventa est 2550 partium; hoc est	0 19 23	Microm.
Maji 15 die Sat. vesp.	9 30 0	Dist. Satur. & Jovis inventa est 2400 partium; hoc est	0 18 15	Microm.
Maji 16 die Solis vesp.	9 30 0	Dist. Satur. & Jovis inventa est 2250 partium; hoc est	0 17 6	Microm.

Mens.

Menſ. dies ſt.n.	Temp.ſec. hor. amb. Hor. / //	Anno 1683 Obſervationes Saturni & Jovis	Diſtantiæ o / //	Inſtrumentum.
Maji 17 die Lun. veſp.	9 40 0	Diſt. Satur.& Jovis inventa eſt 2150 partium; hoc eſt	0 16 10	Microm.
Maji 18 die Mart.veſp.	10 0 0	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 2100 partium; hoc eſt Hac die extitit vera conjunctio	0 15 58	Microm.
Maji 20 die Jovis veſp.	11 45 0	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 2450 partium; hoc eſt	0 18 37	Microm.
Maji 21 die Ven. veſp.	9 15 0	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 2650 partium; hoc eſt	0 20 9	Microm.
Maji 22 die Sat. veſp.	9 20 0	Diſt. Satur. &Jovis inventa eſt 2900 partium; hoc eſt	0 22 3	Microm
Maji 23 die Solis veſp.	9 5 0	Diſt.Satur. & Jovis inventa eſt 3250 partium; hoc eſt	0 24 43	Microm.
Maji 24 die Lun. veſp.	10 6 0	Diſt Satur. & Jovis inventa eſt 3600 partium; hoc eſt	0 27 22	Microm
Maji 25 die Mart.veſp.	9 30 0	Diſt. Satur & Jovis inventa eſt 4000 partium; hoc eſt	0 30 25	Microm.
Maji 26 die Merc.veſp.	11 0 0	Diſt.Satur. & Jovis inventa eſt 4450 partium; hoc eſt	0 33 50	Microm.
Maji 27 die Jovis veſp.	9 25 0	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 4900 partium; hoc eſt	0 37 15	Microm.
Maji 28 die Ven. veſp.	9 56 0	Diſt. Satur. & Jovis inventa eſt 5325 partium; hoc eſt	0 40 29	Microm.

Ex quibus obſervationibus cuilibet nunc liquidum eſt, cum diſtantia Saturni & Jovis de die in diem continuo decreverit ad 18 Maji, & ab hac die rurſus creverit, conjunctionem horum planetarum eadem ipſa die etiam accidiſſe, & quidem (uti ex obſervationibus diei 15 & 20 Maij patet) hora antemeridiana 10: quæ ſecundum Ephemeridum ſcriptores die 26 primum ingruere debuit. Sic ut hæc tertia & ultima hujus anni conjunctio magna pariter haud mediocriter tabulas eluſerit; ita quidem ut citius ultra 8 integros dies revera contigerit.

De

De cætero, hanc ultimam conjunctionem jam celebratam, die ſc. 18 Maji veſp. hor. 10 fuiſſe, ex eo liquet, quod Saturnus jam non amplius eo tempore ad orbitam Jovialium ſub angulo verſabatur recto: deinde etiam (uti ex ſubſequentium dierum obſervationibus videre eſt,) quod a die 18 Maji ad diem 28, quousque Micrometro diſtantiam Saturni & Jovis dirimere potui, continuo aucta fuit.

Ultimo notandum quoque occurrit, cum die 21 Maji veſp. inter reliquas obſervationes, etiam diſtantiam utriusque Planetæ a ſtella ſuperiori in pede anteriore dextro Urſæ majoris, ſextante obtinuerim, atque eadem dicta ſtella cum utroque Planeta in eadem ſimul fere recta tum conſtiterit linea, quod promptum ſit cuilibet rerum cœleſtium cultori dijudicare, an obſervationes meæ ſextante noſtro novo ſimul obtentæ, cum obſervationibus Micrometro captis omnino etiam conveniant. Sextante diſtantia Jovis a dicta ſtella erat 32 gr. 38 min. 40 ſec. & Saturni 32 gr. 19 min. 45 ſec.; ſicut genuina utriusque Planetæ diſtantia extiterit 18 min. 55 ſec.; Micrometro vero ea ipſa diſtantia inventa eſt ea ipſa die 21 ſc. Maji, 20 min. 9 ſec.; Sic ut ſextante obtenta 1 min. 14 ſec. minor extiterit. Non eſt autem, mi Amice, ut exiſtimes, hoc vel illo inſtrumento me aberraſſe. Minime profecto: quippe Saturnus & Jupiter cum dicta ſtella non omnino in linea recta ſubſtiterunt; prout cuilibet ex globo & calculo patet, hincque neceſſario illam diſtantiam ſextante derivatam etiam paullo minorem oportuit eſſe. Proinde manifeſtum, ſextantem meum novum, etiamſi priori meo minime ſit comparandus, haud eſſe tamen omnino contemnendum: cum ſatis præciſe etiam Micrometro, ejusmodi ſubtiliſſimo inſtrumento, reſpondeat.

Hæc ſunt, Vir honorande, quæ hac vice de tribus iſtis diverſis conjunctionibus breviter Tibi communicare volui; fuſiora ſuo tempore, ut dixi, exſpectabis. Si quid hujus generis ab aliis rerum cœleſtium ſcrutatoribus etiam impetraveris, rogo ut ea mecum pariter communicare haud graveris. Prima occaſione tibi etiam nonnullas occultationes, ab initio hujus anni currentis hucusque a me ex cœlo impetratas, cum aliis quibusdam rebus, ut puto notatu haud adeo indignis transmittam.

Dabam Gedani, a. 1683, die ipſo Solſtitii æſtivi 21 Junii ſt. n. alto Sole in meridie 59°. 7', quadrante quidem parvulo orich. ſed tamen ſatis accurato.

Amice Lector, cum cupido cognoscendi, quæ circa unam alteramve harum conjunctionum visa aliis & notata fuerint, Illustri Hevelio communis fortasse sit cum cæteris cœlestium rerum scrutatoribus: utrisque rem perinde gratam facturos nos arbitrati sumus, publicatione observationis, Nobilissimo Dno. D. Godofredo Schulzio Wratislaviæ superiori anno habitæ, nobisque sequentibus benevole descriptæ, transmissæque.

CONJUNCTIO MAGNA SATURNI ET JOVIS,

Quæ accidit mense Octobr. 1682.

ANno 1682 die 23 Octobr. st.n. post plures noctes intempestas, mane hora 5¼ cœlo sereno, vidi Saturnum & Jovem sibi invicem adeo appropinquasse, ut nudo oculo ægre discerni possent. Per tubum spectatis, simul se fixa quædam oculo ingerebat, quam ψ Leonis apud Bayerum esse pro comperto habebam. Constituebat vero fixa cum Planetis triangulum scalenum, obtusangulum ad Jovem, infra lineam ψ ♄ (tubus enim invertit) existentem. Perpendiculum ex Jove in lineam ψ ♄ demissum, eam ita dividebat, ut portio inter perpendiculum & Saturnum esset partium ejusmodi trium, qualium portio inter perpendiculum & ψ erat quatuor. Aliud vero perpendiculum, & ψ ad lineam ♄ ♃ mente prolongatam, erat fere semissis distantiæ Jovis a Saturno.

Die 24 Octobr. st.n. mane hora 2¼ inter nubes dehiscentes aliquandiu rursus Planetas hosce contemplari licebat. Erant cum fixa ψ fere in eadem linea recta, Jovis centro tantillum infra lineam ψ ♄ existente, ut margine superiori Jupiter hanc quasi tangeret. Distantia Jovis a Saturno ad distanriam ψ ♃ rursus erat ut 3 ad 4.

Die 25 Octobr. mane hora 2¼ rursus Saturnus, Jupiter, & ψ efficiebant triangulum scalenum obtusangulum ad Jovem, jam supra lineam ψ ♄ existentem. Distabat Jupiter a Saturno tribus talismodi partibus, qualium quatuor emetiebantur lineam ψ ♃: & perpendiculum ex Jove in lineam ψ ♄ demissum æquabat unam istiusmodi partem. Porro distantia ψ ♄ tanto superabat diametrum, sive distantiam extremorum cornuum Lunæ, nuper admodum

modum prætergressæ, quanta est distantia *montis Audi, a monte Porphyrite.* Linea ♆ ♃ erat fere horizonti parallela.

Ex his colligo conjunctionem visam accidisse die antecedente, hora matutina tertia præterpropter. Nam cum Jupiter hora 2½ distiterit una sui semidiametro a linea ♆ ♄, quæ juxta *Hevelium* est 9 sec. circiter; Motus autem horarius Jovis tunc temporis fuerit fere 18 secundorum; liquet, ipsam centrorum conjunctionem trium istorum corporum cœlestium accidisse ipsa h. 3, quam libens spectassem, si nubes densæ cœlum paullo post observationem institutam non penitus texissent.

MAUROCENA MEGALOPREPEIA seu Mauroceniadum Fastorum libri decem, in quibus Gentile Serenissimæ Domus Maurocenæ hypomnema collectum ab Antonio de Grassis, J. U. D. Archipresbytero Canonico Cathedralis Clodiensis, Academico Dodonæo.

Venetiis anno 1682, in 8.

Quemadmodum Serenissima Venetorum respublica millenarii ævi firmitate supra tria propemodum jam gaudet secula, ita tam vetustis hodieque suffulta est familiis, ut ortum splendoremque suum a summotis longe ætatibus, imo ab ipsis urbis incunabulis non difficulter possint arcessere. Has inter cum *Maurocena domus* in hunc usque diem tanquam pulcherrimum Orionis sidus effulgeat, Autor ob Mæcenates in ea repertos Poetæ epici suscepit partes, & decem libris *Maurocenorum* res præclarissimas, easque non sacras tantum, sed & in toga & sago gestas percensuit. Originem horum ab antiquissimis deducit temporibus, a *Maroniana* videlicet *Virgiliorum* familia, quæ Mantuæ ad annum usque C. N. 414 floruisse, & postea, cum Attila, Hunnorum Rex, per Italiam ferro & flammis late grassaretur, Patavinorum exemplo, in insulas & æstuaria maris Adriatici recepisse se dicitur. Hæc cum Romana non minus, quam Mantuana nobilitate fuerit conspicua, Tribunatum indepta est inter Electores XII, seu inter electrices familias primi ducis Anaphesti, honoribusque postdeinceps ac dignitatibus in Veneta Republica summis, iisque qua Ec-

clesiasticis, qua Politicis, eminuit. Protulit enim hæc Maurocena domus anno 764 Mauritium, ducem Venetorum VII, a quo *Mauriciana*, & tandem *Maurocena*, cum *Maronina* alias vetusto agnomine audiret, appellari cœpit, & anno 768 *Johannem*, ducem VIII, *Mauritii* filium, *Dominicum* item *Maurocenum*, ducem XXXVIII anno 1148, & *Marinum Maurocenum*, ducem XLV anno 1298. Protulit etiam *Thomam Maurocenum*, patriarcham Venetum I, & *Johannem Maurocenum*, patriarcham XV, præter tres Cardinales, tres Episcopos Venetos, archiepiscopatum videlicet antegressos, totque Episcopos alios diversis in locis constitutos. Dedit etiam reipublicæ Venetæ imperatores bellicos, senatores, divi Marci procuratores, legatosque ad reges longe splendidissimos, quorum omnium res domi forisque gestas cum heroico versu exposuisset autor, tandem suæ quoque ætatis *Maurocenos* illustrissimos refert, justisque exornat laudibus, triumviros inprimis adhuc superstites, & divi Marci procuratores, *Franciscum Maurocenum*, equitem, *Angelum Maurocenum*, comitem S. Annæ, & *Johannem Maurocenum*, equitem, qui & libris VIII, IX & X, imo toto hoc poemate mirifice celebratur. Fastos hosce *Mauroceniadas*, ut vocantur, excipit inscriptio, seu, ut Autor appellat, *elogium paradigmaticum* in triumviros jam laudatos seu *Maurocenos* hodiernos, & *epigrammata* in præstantissimos aliquot *Maurocenos*, una cum indice, in quo & obscuriora carminis exponuntur verba, & Mauroceni vetustiores primum, dein & recentiores secundum alphabeticum ordinem, adjunctis dignitatibus eorum atque officiis, recensentur. Institutum autoris hujusce optimum est, & utroque, quod ajunt, pollice dilaudandum. Neq; enim committendum temere est, ut tot illustrium ex domo *Maurocena* heroum res cedro dignæ silentii veluti cineribus insepeliantur. Optandum autem omnino esset, ut illustrissima hæc gens *Maurocena*, seu, ut olim dicta est, *Maronina* in Maronem aliquem virtutibus meritisque suis dignum incidisset; cujus versibus latinissimo ævo scriptis nec fecis aliquid barbaræ adspersum, nec verba ingesta esse constat in dimensionem syllabarum, legesque alias metricas impingentia. Sed de eo alii viderint. Neque enim instituti nostri morisve est censoriam in Acta Eruditorum stringere virgulam, quippe qui recensitores, haud censores nos profitemur.

TRAITE

TRAITE DE L' ORGANE DE L' OUIE, contenant la structure, les Usages & les Maladies de toutes les parties de l' Oreille, Par M. DU VERNET, de l' Academie Royale des Sciences, Conseiller, Medecin Ordinaire du Roy & Professeur &c.

A Paris, chez Estienne Michallet, 1683. in 12.

id est,

Tractatus de Auditus organo, structuram, usus & affectus cunctarum auris partium complectens,

Auctore Dn. du Verney &c.

INter illa hominis membra, quorum accuratior cognitio Anatomicos hactenus fugit, merito referendum auditus organum, utpote intra ossium solidiorum cavernas maxime reconditum. Hujus descriptionem in se suscepit *Dominus Verney*, præstititque tali solertia ac dexteritate, qualem forsan nullus ante eum hac in parte adhibuit, qualemque ipsius inventum circa *musculos binos internæ brutorum palpebræ*, atque observationes circa *partes nutritioni dicatas* (de quibus *Ephemerid. Gallor. ann. 1678* n. 27 & 30 videndæ) testantur, & a qua non tantum tractatum *de Organo tactus*, ad quem in præsenti scripto Lectorem remittit, sed *Anatomen* quoque *oculi* accuratiorem, item *de motu ventriculi* ad digestionem, in aliis æque animalibus, ac in pennatis faciente, meditationes (quibus eum nunc vacare amicorum literæ perhibent) nobis pollicemur.

Scriptum hoc in tres partes dividit, quarum prior auris tam externæ quam internæ conformationem singulari studio explicat; Altera physiologiam seu usum cunctarum ejus partium integrantium rimatur; Tertia demum harum pathologiam atque therapeiam complectitur; cunctæ tamen varietate & nobilitate argumentorum abundant. Ita v.g. ceruminum, quæ veteres immediate a cerebro, recentiores nonnulli ab auris arteriis deponi afferunt, productioni inservientes primus monstrat glandulas, tunicæ meatus auditorii substratas, & vasis excretoriis instructas: In Aquæductu Fallopii, qui ex cavitate tympani ad extremum palati, circa narium basin abit, ut & in ossiculis quatuor auditus describendis, aliis pariter scriptoribus

accuratior est. Musculorum auriculæ externæ, quos communiter quatuor numerant, duos tantum; internæ, cui duos tantum alias concedunt, tres enumerat: horum posteriorum binos malleo, stapedi tertium assignat, cunctos vero pone tympani membranum collocat; secus ac ab aliis prosectoribus hactenus factum. Ratione nervi auditorii varia exponit, a Willisio, accuratiori alias Neurologiæ interprete haud annotata, & quidem hujus æque portionis mollioris ac durioris; item nervuli, qui tympani membranæ, instar chordæ, subtenditur, quem non auditorii, ut communis fert sententia, sed quinti paris propaginem ait. Præterea auriculæ & meatui auditorio surculum nerveum a secundo (non a primo, prout Willisius putat) vertebrali pari implantari ostendit: ulteriorem item nervi auditorii, postquam auriculam deservit, ad partes vicinas diramationem, majori, quam hactenus factum, cura delineat. Qua occasione iterum Willisium notat, qui interveniente communi surculo hunc cum conjugationis octavæ seu vagæ nervo inosculari, affirmat; autopsiam in homine contrariam adducens, utut in brutis phænomenon hoc admittat. Quibus absolutis differentias quasdam aurium, fœtus nimirum ac adultioris, recenset, sc. portionem meatus auditorii in hoc ossea, in illo membranea duntaxat substantia gaudere; annulumque quendam osseum huic ipsi subjici, annorum tractu cum eodem coalescentem: Aquæductum Fallopii plane membraneum esse; ac tympani pelliculæ aliam adhuc membranam, (a Kerckringio jamdum visam) prætendi sustinet.

In parte hujus scripti altera, multum Mariotto se debere, ingenue professus Autor, Musculos auriculæ asserit concham ejus contrahere ac dilatare; auris internæ duos, malleo implantatos, membranam tympani tendere ac laxare; tertium, mediante stapede, pelliculam, foramini ovali dicatam, contrahere, motus tamen sui instinctus non a voluntate, sed objectorum diversitate, recipientes: Canalem ad palatum terminatum tympani cavitati aerem, per nares attractum advehere suspicatur; organum vero auditus immediatum & proximum labyrinthum pronunciat. Ex anastomosi nervi auditorii durioris, cum nervis quinti & vertebralis secundi paris, variorum phænomenorum animalium ætiologias declarat: v.g. cur auditam vocem imitari conemur; cur homines pariter ac alites se mutuo ad cantandum excitent; & cur a nativitate surdi necessario simul muti existant?

Pars

D
D
C
a a
u
h
h
I
I
C
H
H
A
A

Pars tertia affectus sensorii hujus eorumque remedia prolixe ostendit, secundum ordinem, parte prima observatum: primo nempe disserendo de pathematis auris externæ; hinc de morbis membranæ tympani, tympani ipsius, nervi &c, diversis observationibus hæc illustrans, materiam vero de tinnitu aurium per diversam a communi hypothesin explicans.

Quoniam vero iconismis sedecim, ad declaranda phænomena anatomica facientibus, Dn. Verney quandam baseos cerebri humani, a vasis sanguiferis liberatæ, figuram adjecit, in qua nonnulla, a figuris & textu *Willisiana Cerebri & Nervorum anatomia* aliena sistit, eam inserere hic operæ pretium duximus: quis horum typorum archetypo magis conformis existat, Lector benevolus dijudicet. Sunt autem AA prora cerebri; BB cerebellum; CC locus, ubi cerebri illa portio, quam Willisius posteriorem hujus limbum vocat, in uno latere est rescissa, quod in altero latere simili modo concipi debet; DD corpora striata, seu, ut alii vocant, tubulata, quæ principia medullæ oblongatæ existunt; EE thalami nervorum opticorum; F medulla oblongata, cujus crura duo hic coeunt, quamvis Willisius ea distincta & ab invicem dehiscentia docuerit; G protuberantia annularis; HH primum par nervorum, s. olfactorium, ortum trahens, ex basi corporum striatorum, per fibram quandam medullarem hh, & ubi prope nervos opticos incurvatur, crassescens; II nervi optici, aut secundum nervorum par, prout ab origine sua ad egressum usque e cranio conspicitur; KK tertium nervorum par, dictum oculorum motorium; LL quartum s. patheticum; MM quintum; NN sextum; OO auditorium, quod septimum constituit, divisumque in exortu cernitur in duos ramos, quorum major & superior mollior est; PP nervi octavi paris, emanantes ex medulla, sub eminentiis, yy notatis; QQ nonum par, in uno saltem latere expressum, &, ne obscurior redderetur figura, reclinatum; notato in altero tantum ejus exortu; RR decimum medullæ oblongatæ par, quod Willisius cum primo vertebrali confudit; S medulla ad ingressum in vertebras discissa; TT nervi duo, qui ex spinali medulla intra vertebras cervicis prodeunt & ad calvarium ascendunt, ut nervis octavi paris combinentur; U infundibulum; xx duæ eminentiæ medullares, quas Willisius glandulas credidit; yy itidem duæ eminentiæ medullares, olivæ figuram haben-

TAB. VIII.

tes,

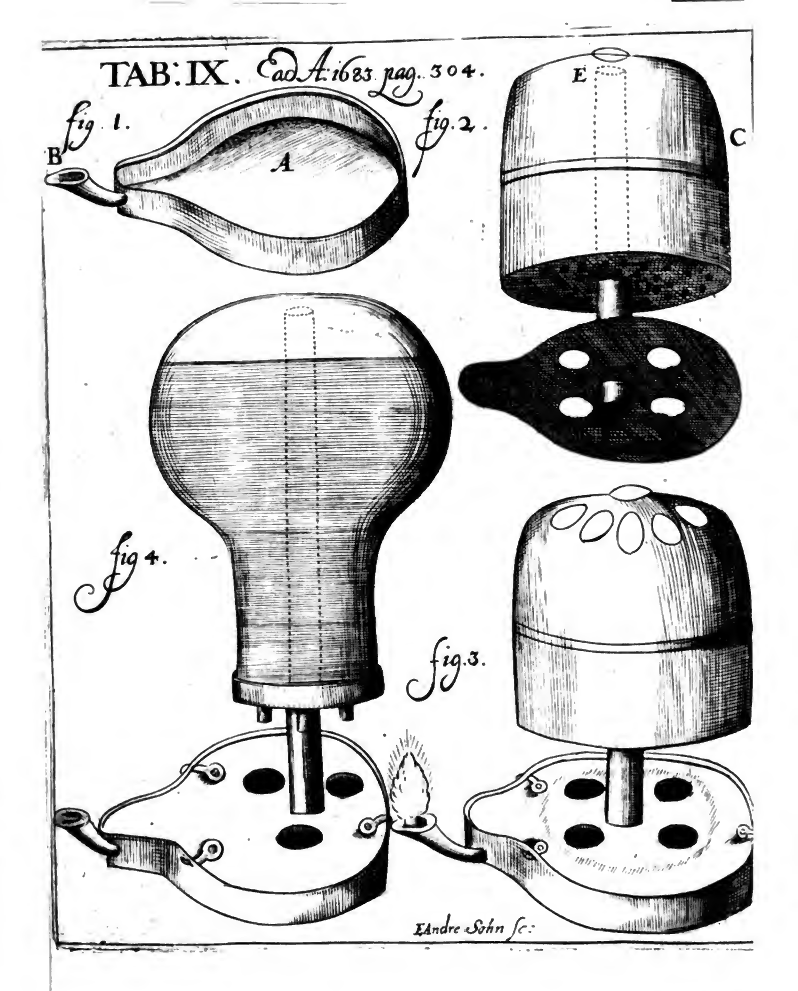
tes, quas idem ſcriptor corpora pyramidalia vocavit; zz duæ exiguæ fibrillæ, ex medulla oblongata emanantes, & nervis ſpinæ, ad octavum par inclinantibus, inſertæ: quæ in ſingulis lateribus interdum duplices aut triplices cernuntur.

NOVUM LAMPADIS GENUS COMMUNI-catum a Dn. Johanne Chriſtophoro Sturmio, Matth. Profeſſore Altorſino.

In literis Lipſiam menſe Junio 1683 miſſis.

PAraveram antehac duplex clepſydræ αὐτομάτȣ genus, quorum alterum ſua quaſi ſponte per intervalla fundit aquas, jucundo, nec inviſo tamen ante ſpectaculo: alterum antehac nunquam, quod ſciam, viſum ad nutum & adſtantium juſſa fluxum aquarum continuat & intercipit, utrumque in *parte ſecundâ Collegii experimentalis* deſcribendum, & ad cauſas ſuas reducendum. Prius autem illud non ante mihi (quod facile tamen poterat ac debebat) occaſionem ſuggeſſit novæ lampadis parandæ (quam κλεψέλαιον haut incongrue appello) quam iſta de Boyliana lampade in Actis veſtris perlegiſſem. Tum vero in mentem ſtatim venit ea forma, quam hic deſcribo, effectu ſperato quoque interim comprobata.

TAB. IX. Partes ejus duæ ſunt: una lampas ipſa A, ſuo roſtro B, pro capiendo ellychnio vulgariter conſtructa: altera vaſculum, pro oleo ſenſim in lampadem effundendo, quod inſimul operculi vicem ſubit. Vaſculum C ſuperne clauſum, & ſubtus ad fundum plurimis foraminulis inſtar clepſydræ pertuſum, in fundi medio adferruminatum habet tubulum paulo laxiorem EDF, ita ut circa E ſuperiora vaſculi non attingat, & circa F intra connexum lampadis operculum (quod 4 foraminibus grandiuſculis hiat) ad quartam circiter digiti partem promineat, orificio ad libellam & parallelum cum operculo ſitum juſte complanato. Per hoc ipſum orificium F, inverſo vaſculo oleum citra ſolicitam cautelam infunditur, & cum repletum iſtud fuerit, ac orificium F admoto digito clauſum, in debitum iterum ſitum convertitur, & remoto inferne digito, lampadi ſubito imponitur, uncinuliſque ſuis operculo affixis firmatur, ut integra κλεψελαίȣ forma prodeat ea, quam Fig.

TAB: IX. Ead A. 1683. pag. 304.
fig. 1.
B
A
fig. 2.
E
C
fig 4.
fig. 3.
E Andre Sohn sc:

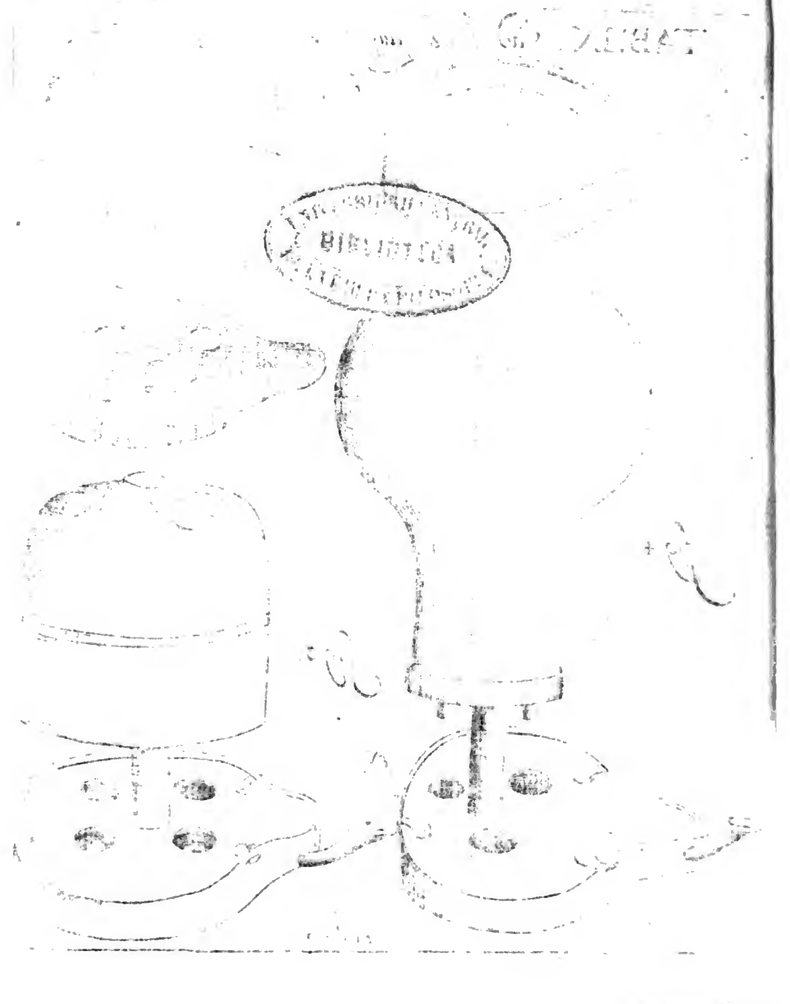

Fig.III exhibet. In hoc autem, minus operoso, credo, quam est ullus alius, lampadis apparatu, sequentia eveniunt.

I per fundi D, pertusi licet, foraminula nihil olei effluit, quamdiu digito inferum orificium clausum manet, & aeri externo ingressus denegatur.

II remoto vero digito (quod ante fieri non debet, quam operculum lampadi proxime immineat) oleum ab ingresso per tubulum FE aere fundi foraminulis filatim expressum, per operculi grandiores aperturas in lampadis internam cavitatem colligitur, usque dum orificium tubuli F suprema sua superficie attingat. Tum vero

III quod aer porro subingredi & in vasculum per tubulum ab oleo jam clausum eniti non possit, sistitur fluxus olei, deinceps ab accenso ad B ellychnio paulatim absumendi.

IV. Absumtum vero hoc in tantum si fuerit, ut ejus suprema superficies orificium tubuli inferum F non amplius attingat, aer, per operculi foramina libero gaudens accessu, in tubulum reclusum subito se insinuat, & ad superiora enixus tantum olei rursum exprimit, quantum ad occludendum infra tubulum iterum sufficiat: idemque per vices postea fit tamdiu, donec vasculum C exhaustum fuerit. Hoc vero uncinulis operculi reductis a lampade removeri, denuo repleri, & reponi tandem commode potest, lampadis flamma interim nec extincta, nec nullo modo turbata.

V Quandoquidem autem experimento edoctus notavi, propter insensibilia fere olei ab igne absumendi decrementa, non nisi paucissimum aerem singulis vicibus admitti, pauculasque olei guttulas ab eodem exprimi, cum clepsydra αὐτόματος ex defluxu aquæ inferioris admodum sensibili per grandius aliquod foramen multum aeris simul admittat, & consequenter majorem aquæ copiam per fundi foramina effundat; in clepsulæi fundo non adeo necessariam deprehendi foraminulorum multitudinem, quin 3 aut 4 angusti canaliculi, foraminibus operculi exacte respondentes sufficiant: quo casu lampadis infernæ minor & tractabilior capacitas abunde sufficeret, sordiumque minus metuendum foret, & vas supernum (quod vitreum haut incommode esse posset, & capsulæ metallicæ DE decenter adferruminatum, ut olei in ipso defectus in oculos eo facilius incurreret) arbitrariæ amplitudinis ac tantæ fieri posset, quæ lampadi sustentandæ per menses aliquot continuos sufficeret. (Vide Fig.IV.)

TRAITE DE LA RAISON HUMAINE, *traduit de L'Anglois,*

id eſt,

Tractatus de ratione humana, ex Anglico verſus, addita præfatione, in qua Autoris ſententia plurimis autoritatibus defenditur.

Amſtelodami 1682. in 12.

TRactatus hic, ejusque prolixa, & ab alio, ut videtur, autore, præmiſſa præfatio, ſi ſcopus ſpectetur, mitius judicium admittit. Agit enim quod Theologi & Politici, diverſarum licet partium, ſæpe egerunt, improbando rigorem, quo principes, ſacerdotum plerumque impulſu, adverſus diſſentientes in religione utuntur, & elidit axioma Hobbeſii, qui religionem arbitrio magiſtratus ſubjicit. Sed periculoſa eſt argumentatio, & principio fidei, ſive id unice (quod noſtrates faciunt Eccleſiæ) a ſacris literis, ſive, ut aliis placet, ſimul a traditione petatur, adverſa. Præſupponunt enim tractatus & præfationis autores, rationem humanam nec corruptam nec obſcuratam eſſe, ſed ſatis validam & illuminatam ad ſalutis æternæ viam obtinendam. Quamvis vero inter media inſtruendæ rationis non videantur rejicere revelationem divinam in ſacris literis, neque negent, Chriſtum eſſe mediatorem, per quem ſalvemur: nolunt tamen quemquam pro damnando haberi, qui myſterium Chriſtianiſmi non perceperit, neque adhibita ſumma diligentia animum ad credenda, quæ Scriptura proponit, inducere queat, dummodo veritatem ſerio quærat, & ſancte vivat, evitando vitia, quæ natura & recta ratio improbat. Religionem inde exſtruunt univerſalem, ex univerſali rationis principio, ex quo vere divinum lumen, etiam ſine auxiliis gratiæ, ſatisque aptum ad cognoſcendum & colendum Deum deducunt, tantamque de clementia Dei ſpem faciunt, ut Origenis errorem de ſalute dæmonum non rejiciant, imo Deo diverſitatem religionum placere putent, adeove nec Turcis, nec idololatris, nec ipſis atheis cœlum claudatur: Eſſe enim unicam ad ſalutem viam per virtutem, licet in plures ſemitas diſſectam, quarum una altera ſit expeditior. Et Chriſtianam quidem doctrinam aliis præferunt, ſed meritum Chriſti abſque prædicatione

tione verbi & sacramentorum usu a Deo omnibus applicari posse statuunt; neque aliam damnationis causam agnoscunt, quam vitam carnalem. Opinionem suam inde potissimum firmare annituntur, quod non aliter nisi per rationem, sive syllogismum, religio percipi, neque quisquam a sententia sua, nisi per oppositas rationes dimoveri possit. Sic medium apprehendendi principii, cum ipso principio confundunt, ut difficile non sit futurum Viris Theologis, assertum hoc, fundamenta religionis aperte convellens, solidis rationibus confutare.

DIVINUM AC IMMOBILE S. PETRI Apostolorum Principis, circa omnium sub cœlo fidelium ad Romanam ejus cathedram appellationes, adversum profanas hodie vocum novitates assertum Privilegium, per Fr. Christianum Lupum Iprensem, in Alma Lovaniensi Universitate Sacræ Theologiæ Doctorem, ac Professorem Primarium & Regium, Eremitarum S. Augustini nuper Priorem Provincialem.

Moguntiæ, 1681. in 4.

CHristianus Lupus, cujus vitam Josephus Sabatinus Ravennas Vaticanæ bibliothecæ præfectus literis consignavit, anno 1612 Ipræ natus & decimo quinto ætatis anno Augustini familiæ adscriptus, cum in Coloniensi primum cœnobio philosophiæ aliis tradendæ præpositus fuisset, hinc a Superioribus ad altiora studia Lovanium, & Duacum, iterumque Lovanium evocatus ingenio suo & industria magnum sibi nomen comparavit. Sed ut Magistralem lauream & Doctoratus insignia, quibus anno 1653 decoratus est, serius quam ambierat, obtineret, eorum invidia, qui ipsum apud Innocentii X Apocrisiarium Jansenismi arguerant, effecit. Quæ certamina cum postea recruduissent, Lupus noster ab Innocentii Successore Alexandro VII Romam accersitus, ibique cum doctrinæ suæ rationem reddidisset, ac suum Romanæ sedi obsequium probasset, per quinquennium versatus, ac ab Aulæ Pontificiæ proceribus ipsoque Pontifice honeste habitus, Lucæ Holstenio aliisque viris doctrina illustribus familiariter convi-

xit, & celeberrimas urbis bibliothecas diligenter perlustravit. Neque minus honorifica ipsi fuit altera, quam una cum aliis Theologicæ Facultatis legatis ob turbas a maleferiatis quibusdam Casuistis in Theologia morali motas provecta jam ætate in se suscepit, Romana peregrinatio. Nam & magnus Hetruriæ dux Cosmus III, qui ipsum, cum Florentiam transiret, amplissimis stipendiis per viros celeberrimos Magliabecum & Norisium oblatis, sibi auctorari concupivit, & serenissima Sueciæ Regina, & eminentissimi R.E. Cardinales cum Pontifice suo Innocentio XI, eruditionem ejus admirantes nihil omiserunt, quo affectum suum & benevolam erga ipsum voluntatem declarare possent. Tandem confectis, ob quæ Romam venerat negotiis ægre dimissus, anno 1679 in Belgium suum rediit, & paulo post Professoris primarii dignitatem impetravit. Sed ea diu haud gavisus est, siquidem anno 1681 septuagesimum ætatis annum jam ingressus vivis excessit, cum *variorum opusculorum* tomos duos, *notarum, scholiorum & dissertationum in canones & decreta conciliorum generalium & provincialium, a decretis concilii Niceni usque ad concilia a Gregorio VII habita* tomos quinque, *notas & scholia ad Tertulliani librum de præscriptionibus*, aliaque ingenii monumenta reliquisset. Nam & in extremis vitæ metis, ut adproperantia, quæ animo præsagiebat, fata anteverteret, aliquot diversi argumenti voluminibus simul edendis acriter incubuit, e quibus *variorum Patrum epistolæ ad Ephesinum concilium spectantes*, e Cassinensi codice descriptæ, & *notæ* in istas epistolas, item *Thomæ Cantuariensis vita & epistolæ*, autore suo, quibus vitam debent, non amplius vivente, lucem aspexerunt. Sed posthumos illos Lupi fœtus ad proximum, Deo volunte, mensem reservamus.

Præsens opus de S. Petri privilegio Moguntiæ, si titulo fides adhibenda, quidem impressum, sed Romæ, ipso Petro (scilicet) quasi præsente elucubratum quantum attinet, occasionem illi dedit *Paschasius Quesnellus*, congregationis oratorii Domini Jesu apud Parisienses Presbyter, qui paucis abhinc annis Leonis Magni opera notis suis atque dissertationibus illustravit. Cum enim is in causa Hilarii Arelatensis discutienda Leonem Magnum nimio sedis suæ amplificandæ studio contra canones & synodorum provincialium jura prævaricatum, potestatem insuper Romani Episcopi suburbicariis limitibus circumscriptam,

ſcriptam, & non modo a Gallicanis ſynodis ante Hilarii tempora nullas omnino appellationes ad Romanæ eccleſiæ tribunal delatas, verum etiam Afrorum & orientalium patrum eccleſiaſtica judicia appellationis jure nunquam a Romanis Epiſcopis retractata fuiſſe aſſerat, illuſtriſſimus Auguſtinus Favoriti ac alii Pontificiæ monarchiæ patroni Romanorum cenſorum virgula haud contenti, Lupum irritarunt, ut adverſus Queſnellium calamum diſtringeret, & appellationes Romanæ ſedis non Oſii Cordubenſis & Sardicenſis concilii haud recte intellecti commentum, ut Queſnellio viſum fuerat, ſed divinitus Romanæ cathedræ conceſſum & perpetuo eccleſiæ uſu roboratum privilegium eſſe, collectis omnibus ingenii ſui viribus demonſtrare conaretur.

Exorſus igitur *Diſſert. 1.* a Gallicis Eccleſiis, & Chelidonii ab Hilarii Arelat. & provincialis, quæ ipſum exauctoravit, ſynodi ſententia Romam appellantis negotio, non Leonem ſed Hilarium dignitatis ſuæ & debitæ modeſtiæ limites exceſſiſſe probare nititur, & id ubique agit, ut appellationes hujusmodi jam inde a primis naſcentis Eccleſiæ incunabulis apud Gallos viguiſſe, conquiſitis undique teſtimoniis lectoribus ſuis perſuadere poſſit. Quod dum facit, omniaque ſententiæ ſuæ obſtacula removere contendit, non ſolum cum *Queſnellio* congreditur, verum etiam ea, quæ *Johannes Gerbius* Doctor Pariſienſis, Socius Sorbonicus & Regius eloquentiæ Profeſſor, in diſſertatione ſua *de majoribus cauſis* circa appellationes iſtas annotavit, ad examen revocat, inprimis vero fonti, ex quo Queſnellium rivulos ſuos deduxiſſe animadverterat, obſtruendo, hoc eſt, evertendis *Petri de Marca* Pariſienſis quondam Archiepiſcopi, cui conſenſum cum Leone Acridenſi, acerrimo Latinæ Eccleſiæ adverſario, invidioſe exprobrat, fundamentis, libro ſexto & ſeptimo celeberrimi operis de concordia ſacerdotii cum imperio contentis, aliquot capita inſumit.

A Gallicanis Romanæ ſedis appellationibus *Diſſert. 2* ad Africanas tranſit, ac primum de Africanæ Eccleſiæ diœceſi & hierarchia, & poteſtate ſacrarum apud Afros ordinationum, & in ſpecie de Carthaginenſis eccleſiæ primatu ejusque variis prærogativis & Donatiſtarum in hanc Africæ metropolin injuriis multa diſſerit. Deinde, ſiquidem Leo IX inter alias Carthaginenſis primatis dignitates hanc etiam recenſet, quod ſolus ab Apoſtolica ſede pallium acceperit, per

hanc occasionem prolixa digressione iterum contra *Petrum de Marca*, & deinde contra novellum aliquem scriptorem, qui *Diurno Romanæ ecclesiæ* libro notas & appendicis loco dissertationem de pallio cum duabus aliis dissertationibus adjecit, de pallii episcopalis antiquitate, origine, forma atque usu disputat, eosdemque variorum in hac controversia errorum arguit. Hinc ad Africanarum synodorum sextuplicem differentiam earumque formam & autoritatem, & episcopalia Africanæ Ecclesiæ judicia descendit, & tandem his fundamentis jactis Afrorum appellationes ad Romanum Episcopum probandas suscipit, quid post Photium aliosque Græci schismatis fautores, item Calvinum, M. Antonium de Dominis, Petrum de Marca, Stephanum Baluzium & alios, Quesnellus de his appellationibus statuat, exponit, & adducta pro sua sententia Cypriani, Optati, Augustini & Leonis magni, testimonia ab adversariorum exceptionibus vindicare allaborat.

Cum vero maxime sibi adversari deprehenderet, quod Apiarii Siccensis Presbyteri, ab Episcopo suo Urbano & provinciali synodo excommunicati, transmarinam appellationem, a Zosimo quidem, Bonifacio, & Cælestino Romanis Episcopis susceptam, & per legatos suos sub prætextu Nicenorum canonum non sine falsi crimine propugnatam, sed ab Africanis patribus rejectam & constanter repudiatam fuisse constet, in totum illud negotium prolixius inquirit, nec gesta circa Apiarium spuria aut commentitia pronunciat, quod *Marcus Antonius Capellus* in suo de Romanis Afrorum appellationibus opusculo fecerat; interim tamen quæsitis variis effugiis Bellarmini, Baronii, Perronii & aliorum Ecclesiæ Romanæ promachorum vestigiis insistens, modo inter ipsam appellationum substantiam, de qua Afros inter & Romanos nullam unquam litem fuisse contendit, & inter modum easdem prosequendi, modo inter inferiores clericos, quibus ante Gregorii magni ætatem appellationes Romanas non semper licuisse concedit, & inter Episcopos distinguit.

Tres reliquæ dissertationes de Hæresiarchæ *Eutychetis, Flaviani* Episcopi Constantinopolitani, *Theodoreti* Cyrensis aliorumque Orientalium Patrum appellationibus eadem methodo agunt. Magnum vero & chartæ & laboris compendium fecisset Lupus, si ejus, quod jactat, privilegii instrumentum producere potuisset.

LES

LES CESARS INVITES A LA TABLES des Dieux: Satyre ingenieuse sur la conduite des Empereurs Romains ecrite en grec en forme de dialogue, par l'Empereur Julien surnommé l'Apostate; & traduit en langue françoise par M. P. Moret, avec des Remarques historiques.

a Paris, 1682 in 12.

id est,

Cæsares ad convivium Deorum invitati: Satyra in Romanos Imperatores græce scripta in modum dialogi a Juliano Imp. cognomento Apostata; in Gallicam linguam traducta a M.P. Moreto, adjectis annotationibus historicis.

Parisiis, 1682. in 12.

ETsi fidei religionisque Christianæ desertor turpissimus infensissimusque hostis Julianus esset, omni tamen doctrinæ genere excelluit; vitæque suæ & morum acerrimus censor, bellorum etiam in Germanos & Persas magna cum celeritate nec minori felicitate confectorum gloria inclytus eam laudem apud posteros meruit, ut, quod paucis contigit, & armis strenuus, & vita integer, & literarum studiis excellens noscatur: cum quæ singuli Imperatores partitim præclara habuerant, ea unus hic animo & factis sit complexus universa. Igitur cum virtutibus maximis animum parem gereret, & laudes cæterorum Imperatorum, ipsius etiam Constantini magni, superaret (quod adversus Patres ipsi iniquiores asseruit Petrus Cunæus, ringente Petavio) inique tulit eorum vitia, nec cohibuit calamum, quin istum in perversos mores & temeraria facta priorum Imperatorum stringeret. Hinc natus liber, quem *Cæsarum* nomine insignivit, quod eorum, qui ante se Romanis imperitaverant vitia insectaretur. Hic cum elegantia dictionis, & arguta dicacitate, rerumque varietate insignis, reliqua vel Græcorum vel ipsius etiam Juliani scripta superaret, e græco sermone in latinum a Carolo Cantoclaro Gallo, & Petro Cunæo Belga olim translatus est. Superioribus quoque annis dignum eundem censuit

censuit doctissimus vir Ezechiel Spanhemius, quem in Gallicum habitum indueret, & cum prolixis eruditissimisque Observationibus criticis Heidelbergæ anno 1666 in publicum emitteret. Sed nativum linguæ Gallicæ decus a Germano, docto licet, homine vix satis expressum rectius se assecuturum existimans Moretus Gallus, Spanhemiana editione, de qua non constiterat, cum gallice loqui Cæsares Julianeos doceret, a proposito versionem suam edendi non passus est se dimoveri: eamque præmissa Juliani vita, cum brevibus annotatiunculis historicis, quibus quæ de Imperatoribus Julianus memorat illustrantur, publicæ luci exposuit.

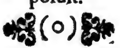
DU BONHEUR ET DU MALHEUR DU MARIAGE, par le Sr. de Mainville, Escyer, A Paris 1683, in 12,

id est,

Fortuna & infortunium matrimonii, exposita a Manuvillio, Equite.

Parisiis, 1683. in 12,

Arduum & ancipitis deliberationis negotium suscipere eum, qui matrimonium inire constituit, a quo universæ vitæ fortuna pendet, & vel bona vel adversa inde nascitur, in aperto est. Quid expendendum igitur prius & reputandum sit iis, qui se pelago huic committere cupiunt, *tribus & triginta epistolis* auctor exposuit: quas ad nobilem viduam, num ad secunda vota transeundum, animo secum deliberantem scripsit. In his commoda & incommoda, quæ ex matrimonio nasci, vel in eo accidere possunt, eleganter ostendit, prudenter expendit, ejusque vel ineundi vel omittendi rationes exponit, & gerendi consilia fideliter præbet. Ambitionem, avaritiam, & voluptatem pravas incendere cupiditates docet, cum ista perversa, illa turpis, hæc cœca sit, ac proinde nulla harum idonea matrimonio contrahendo consilia suppeditet: solum igitur eum amorem animo esse concipiendum monet, qui Deo nos attrahat; eum aversandum, qui nos alienos a Deo reddat. Alia præterea tradit, quæ cumprimis utile fuerit observare matrimonium inituros: fabulosis etiam quibusdam recitationibus salutaria præcepta exornat, nempe ut dum docet, simul oblectet animos, quos instituendos sibi proposuit.

N. VIII.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti, Anno M DC LXXXIII.

GEORGICA CURIOSA,

das ist/

Umbständlicher Bericht und klarer Unterricht von dem Adelichen Land- und Feld-Leben/ auf alle in Teutschland übliche Land- und Haus-Wirthschafften gerichtet etc. Wolff Helmhard Herrn von Hohbergs/ Freyherrn.

seu

Georgica Curiosa, hoc est, exacta Relatio & Instructio perspicua de Vita Nobilium Suburbana, ad omnem in Germania & ruralis, & domesticæ Oeconomiæ statum accommodata &c. Wolff Helmhard Domini ab Hohberg, Liberi Baronis.

Nürnberg/ 1682. in folio.

QUandoquidem rerum omnium ex quibus aliquid acquiritur, nihil est, dicente Cicerone, agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil libero homine dignius, nemo dubitabit, quin de re œconomica & universa mortalium vita præclare mereantur, qui ut in optimis maximisque fundis excolendis singulari studio & magna intelligentia sunt ipsi, sic & optimam administrandi illos rationem luculentis scriptis tradunt & relinquunt aliis; eoque ad bene beateque vivendum momenti plurimum ubivis adferunt. Locum hos inter facile principem Illustrissimus Autor tenet suo merito. Enimvero quæ is e probatissimis Rei Georgicæ Scriptoribus: Græcis, Italis, Latinis, Hispanis, Afris, Belgis, Anglis, & Germanis, cum veteribus, tum

novissimis, (singulorum catalogus in præfatione legitur) præprimis ex usu rerum multiplici cum cura observaverat, in splendidum hoc volumen œconomicum pulcherrimo sane studio congessit.

In quo concinnando non parum etiam sibi serviisse testatur selecta quædam manuscripta: Ranzavium unum; partem tamen maximam res Medicas complexum: quod ipsum Danici belli tempore, anno seculi 27, e bibliotheca expugnatæ in Holsatia arcis Ranzaviæ Bredenberg, in manus primum Viti Kitzingii, Tribuni Cæsarei; ab hujus autem genero postmodum ad se pervenerit: Alterum suis reliquisse Philippum Jacobum a Grüntall in Krembsegg & Zeiler: Tertium, idque præcipuum, instructionem Procuratoris fuisse, seu memoriale annuum, e Celsissima domo Lichtenstein, inde jam a multis annis, per Austriam, Moraviam, Bohemiam, & Silesiam, eximiis œconomiæ bene constitutæ & administratæ laudibus florente. Honoris præterea & gratitudinis causa Excellentium Virorum nomina Illustria profitetur, qui communicatis partim scriptis, partim curiosis libris, partim etiam arcanis suis, & observationibus, liberalissime institutum promoverint, quo nomine cumprimis benevolentiam & promtum gratificandi studium Dn. Francisci Christophori Comitis Khevenhulleri, Dn. Johannis Ehrenreich Geymanni L. B., Dn. Comitis Francisci Benedicti Perchtoldi, Dn. Wilhelmi Balthasaris in Löwenfeld/ Cæsareæ Majestatis Consiliarii, & Domus Archiducalis nomine ad Comitia Ratisbonensia Legati, Dn. Georgii Ferdinandi Pernaueri L. B. a Perney, Dn. Christiani Knorrii a Rosenroth/ Consiliarii Sulzbacensis, Dn. Martini Christophori Metzgeri Medicinæ & Philosophiæ Doctoris, maximopere & in præfatione & in conclusione operis collaudat. Ne vero dulce uspiam ab utili sejunctum in hoc videretur, cujusq; libri frontem epico exornavit carmine, quod rerum contentarum summam rotunde exprimit.

In duas autem partes opus universum distinguitur, quarum quælibet libros senos, opusque adeo integrum duodenos, ambitu suo complectitur: eo argumentorum ordine servato, ut in utraque parte priora sint, quæ potiora necessitate atque fructu. *Primo* itaque pro argumento est totius rei œconomicæ basis quasi, & fundamentum, ipsum puta Prædium; De cujus, ut nonnulla duntaxat rerum capita attingamus, quod & instituti ratio, & insignis rerum copia ad singula

ſingula quæque reſpicere prohibeat, acquiſitione, ſecuritate, juribus, ſitu, ſtructura, ædificiis variis, regalibus, judiciis, molis, metallifodinis, opificiis, incremento, & ſimilibus prolixius in eo diſſeritur.

Secundus in deſcribendis Domini officiis occupatur, cum erga Deum, & ſemetipſum, tum erga conjugem & liberos (de quorum liberali & accurata educatione monita utiliſſima hic inſeruntur) nec non erga famulos, procuratorem, ſubditos, & vicinos obſervandis. Inde percurrens partes anni ſingulas, deſignat quid cato incumbat patrifamilias, & domi ſuæ, & in agris, & in hortis quovis peragendum menſe. Porro de juſtis ſemper exigendis rationibus, de ſua ſuorumque tuenda ſanitate, de incendiis cavendis, aliisque præcipit.

Tertius ſcite admodum, in quibus officia & labores Dominæ verſantur, quæque ſcitu neceſſaria eidem ſunt, exponit. Cujus quidem generis potiſſima ſunt: devotum cultum, ſpreta procul & proſcripta omni ſuperſtitione, Divino præſtare Numini; benevolum obſequium, & auxilium viro: cum cura educare generoſam ſobolem: ſua ſervis ancillisque imponere penſa, & exigere: cellam penuariam (de condiendis plantarum, fruticum, & arborum fructibus, de cibariis a corruptione defendendis plurima hoc loco habes documenta) ſufficienter inſtruere: indefeſſam præcipue in re familiari claudenda & reſeranda, cuſtodienda & diſpenſanda adhibere operam. Et quoniam valetudinis curam matrifamilias quoque committendam cenſet, hoc eodem libro non ἰατρεῖον modo œconomicum, ſeu officinam Medicam domi adornare docet, pharmacisque probatiſſimis, conſervis, ſuccis, theriacis, unguentis, emplaſtris, ecligmatis, & id genus aliis probe inſtruere, ſed de affectuum etiam generibus, quæ humanum affligere corpus cum ſuis membris ac viſceribus ſolent, ordine ſic diſſerit, ut recenſeat & morbi cujusvis, peſtiferæ etiam luis, conditionem, & præſentiſſima adhibenda ſingulis remedia.

Quarti libri pars una quidem culturam vineæ, vinoque impendendam curam ponit ob oculos; & inter cætera de loco vitibus conſerendo, de corrigendis fundi vitiis, de vitium ſatu & delectu, de amputatione, religatione, & propagatione earundem; de ſarmentorum immiſſione, de agri foſſionibus & repaſtinationibus: de ſtercorandi vineam & fœcundandi modo: de vinitoris partibus: de apparatu, vindemia imminente: de variis ex muſto coquendis & præparandis,

de virtute vini dignoscenda, de ratione vina conservandi, eorumque defectus emendandi, &c. agit uberius. Parte autem reliqua Hortorum, Pomariorum maxime, & arborum cultura exponitur. *Quintus* porro de Horto Olitorio initio agit, variasque divisiones & species olerum considerat: tum de Medico; ubi herbarum signaturæ, & plagæ cœli, quibus potissimum quæque gaudeant, explicantur, curiosa etiam de Melonum cultura inseruntur fol. 503. ex Societ. Reg. Anglicanæ Actis Philosophicis. *Sextus* culturam ostendit adhibendam floribus, & num perfecto libro consignari possint omnes disquirit, variis huj9 argumenti scriptis in medium allatis. Accedunt & varii generis diagrammata, pro hortorum areis artificiose dividendis. Quo absoluto, partem operis primam finiunt indices: unus arborum, plantarum, florum, fructuum &c., alius præcipuarum rerum in eadem occurrentium.

Liber *Septimus*, cum quo Autor secundam operis partem inchoat, œconomiæ Studiosum de Agricultura instruit: quo relata simul fuere, quæ ad braxandi, molendi, pinsendique negotia spectant. Documentum etiam de succo præstantissimo ex polenta cujusvis generis frumenti extrahendo, extractoque in mellis spissitudinem coquendo, ex Glaubero adfertur, pro cerevisiæ & panis in navibus munitisque castris felicius retinenda copia. *Octavus* Equile inscribitur, & potissimum de equorum agit varietate, & præstantia pro regionum, & colorum numero: de bonis & pravis eorundem signis; de equorum oculis, toris, cruribus, & ungulis; de generosorum propagatione, equitandi ratione, nec non de curandis variis, queis obnoxium id esse genus solet, vitiis. Hujus prodromo annectitur carmen similis argumenti, ab Autore olim in Baronis Stubenbergii Hippologiam elaboratum. *Nonus* contemplatur villam & rem pecuariam cujusvis generis reliquam: Villicum & villicam, eorum famulitium, & officii partes. *Decimi* pars prior de Apum examinibus tractat, & de mellificio: posterior de bombycibus in Europæis regionibus alendis. *Undecimus* de fontibus & aquarum deliciis, de piscinis, pisciumve generibus & alimentis, de amphibiis, & horum omnium captura. *Duodecimus* idemque ultimus perlustrat nemora, & venandi studium cum feras, tum volatilia persequitur. Post discursum denique de avium nidis, qui apud Chinenses de esculentorum sunt numero,

&a

& a nostris etiam haberi in deliciis cœperunt, sequitur totius operis conclusio, quam excipiunt indices: prior rursus arborum, plantarum, fructuum; posterior potiorum in hac secunda expressarum rerum.

SADUCISMUS TRIUMPHATUS, Or ful and plain evidence concerning Witches and Apparitions: By Joseph Glanvil late Chaplain in ordinary to his Majesty, and Fellovv of the Royal Society.

i. e.

Evidens ac plana assertio Sagarum & Spectrorum: auctore Josepho Glanvilio, Regis nuper Capellano ordinario, & Regiæ Societatis Socio.

Londini, 1681. in 8.

ANsam libro huic spectrum quoddam dedit, quod a medio Aprilis anno 1661 Tedvvorthi in Anglia ædes Mompessonianas importuna tympanorum invisibilium pulsatione, variisque ludibriis aliis infestas longo tempore habuit. Cum enim post alios fide dignos viros, per quos fama de spectro illo late percrebuerat, Glanvilius quoque vir Theologus tumultuans illud coram audivisset, omnibusque circumstantiis probe exploratis fraudem illi rei nullam subesse comperisset; telum sibi oblatum existimavit, quo Saducismum configeret, & Dæmones, Spectra, ac sagas omnino dari, quod secta illa negat, demonstraret. Nam cum Saducismus multorum in Anglia animos occupasset, viamque pandere ad Atheismum videretur; ad dubitandum de Spiritus infiniti existentia inducendis facile, qui finitos spiritus a corpore separatos existere negant: suarum esse partium Glanvilius existimavit, hac ipsa occasione pestilentissimam illam Saducæorum doctrinam male curiosorum ingeniis resuscitatam pro virili refellere. Itaque jam anno 1668 Historiam spectri illius Tedvvorthiensis, sub titulo *The Dæmon of Tedvvorth*, junctis de magia meditationibus (*considerations about Witchcraft*) edidit. Quod scriptum cum semel iterumque prelo subjectum fuisset, oppugnandum

postea sibi sumpsit quidam Saducismum professus, J. Websterus, edita magiæ explicatione (*Display of Withcraft*) qua & Dæmonem Tedvvorthiensem Mompessonii & Glanvilii fraudibus confictum fuisse, & Dæmonum sagarumque commercia mutua falso jactari, nec nisi in melancholicorum aut impostorum cerebris nata, conatus est evincere. Quæ hominis audacia Glanvilio non minus, ac Mompessonio unam alteramve extorsit Epistolam, qua sibi suæque narrationi veritatis intemeratæ honorem assertum ivere: tandemque Glanvilius, ab Henrico Moro imprimis per epistolam stimulatus, justo Opere Websterum refutare aggressus est; quod, postquam Auctor ipse immortuus illi esset, amicus quidam ejus revidit, ac sub titulo Saducismi triumphati anno 1681 publici juris fecit.

Præmittitur vero Operi huic Henrici Mori, Theologicis æque ac Philosophicis scriptis, quæ edidit, aliis minime incelebris, illa ipsa, cujus jamjam meminimus, Epistola, qua dum Glanvilio calcar ad Websterum refellendum addit, suam de hoc argumento sententiam uberius explicat, ac demonstrare nititur, magorum Ægyptiorum & Sagæ Endoreæ effectus non præstigias, sed idipsum quod visi sunt, fuisse, animamque Samuelis revera Sauli apparuisse. Ubi dum apparitionem animarum post mortem exemplis probare contendit, Raphaelem Tobiæ comitem statuit animam fuisse Asariæ Anania magno nati, in Raphaelium ordinem post mortem cooptatam, idque ex eo putat patere, quia asserendum alias foret, Angelum mendacio alienum sibi nomen tribuisse; Saulem vero a Webstero *miseri reprobi* nomine male traduci putat, cui potius benevolam cum filiis in alterum mundum receptionem 1 Sam. XXVIII, v.19. verbis hisce, *cras eritis mecum*, Samuel promiserit, quique in typo tantum, ut Ismael & Esavus, fuerit reprobatus, &c.

Opus ipsum duabus partibus absolvitur, quarum prima spectrorum ac sagarum possibilitatem, altera existentiam Glanvilius demonstrat. Et in priori quidem ita se gerit, ut comprobata sententia sua, non Websteri tantum, sed Reginaldi etiam Scoti objectiones refellat, ac Simoni quoque Episcopio sagarum non existentiam quidem, sed cum dæmone commercia neganti respondeat. Ubi tametsi ingenium Auctor ac eruditionem passim prodit, non dissimulandum tamen, inspergi paradoxa quædam, & Platonicam potius quam Christianam scholam

ſcholam ſapientia. Ex Platonicorum enim hypotheſi, quam Henricus Morus tam in Enchiridio Metaphyſico, cujus ultima capita de natura Spiritus primæ parti præſentis Operis Anglice appendicis in modum annexa ſunt, tum peculiari libro de anima, Operibus ejus Philoſophicis inſerto, ac ſeparatim Roterodami anno 1677 excuſo, interpolare aggreſſus eſt, animam humanam non omnis plane materiæ expertem eſſe, & quando a corpore ſeparata eſt, certo quodam vehiculo aerio ſeu ætherio gaudere exiſtimat. Unde ubi de ſagarum per aera ad nocturnas epulas transvectione agit, & explicare rationem nititur, qua fiat, ut vulnera ſagis, quando felis aut alius animalis formam induerunt, inflicta in earundem proprio corpore poſtea deprehendantur; ſtatuit animas quidem ſagarum tantum per aera vehi, a corpore nempe revera ad tempus ſeparatas, ſed animabus ſuum eſſe vehiculum ſeu corpuſculum aereum, in quo ope phantaſiæ figuras quas velint formare, ac vulnerari etiam poſſint; ſic ut ejusdem phantaſiæ vi vulnerum veſtigia, quando anima corpori redditur, vero etiam corpori imprimantur. Quod minime abſurdum videri putat poſſe, ſi in gravidis mirandam vim phantaſiæ in fœtum, cujus tot exempla exſtant, animo reputemus. Porro cum de lactatione Dæmonum ſeu ſpirituum familiarium agit, etſi ſubeſſe huic negotio ſacramentum aliquod Diabolicum agnoſcat, non abſurde tamen ſtatui cenſet, & Dæmonem nutrimentum quodcunque ex lacte ſagarum capere, & viciſſim ſagis virus quoddam inſtillare, phantaſiæ penitus corrumpendæ idoneum. Quid quod alibi, cum Chriſti animam Patriarchis in Veteri Teſtamento dicit apparuiſſe, dogma quoque illud de animarum præexiſtentia Orthodoxis dudum damnatum, non potuit non præſupponere.

Parte ſecunda Auctor exiſtentiam ſpectrorum, ſagarum, & Spirituum tum argumentis probat ex Scriptura S. deſumptis, tum exemplis. Argumenta deprompta ſunt 1 ab apparitione Angelorum bonorum, Geneſ. 16. 18. &c. 2 ab apparitione Spirituum malorum, Pſalm 78. v. 49. Job. 1. v. 7. &c. 3 ab Energumenis, Matth. 10. v. 1. 8. v. 16. &c. 4 ab exemplo Magorum Ægyptiorum. 5 ab exemplo ſagæ Endoreæ. Quorum extremum dum a Webſteri exceptionibus vindicat, animamque Samuelis revera, non cum terreſtri tamen corpore, ſed ſolo æthereo vehiculo ſuo ad formam corporis expreſſo

expreſſo comparuiſſe comprobat, ſagam nec opera impoſtoris cujusdam callide ſubornati, ac Samuelem mentiti, Saulem luſiſſe; nec ipſam ecſtaſin patientis ſpeciem præ ſe ferendo procubuiſſe humi, vocemque ad ſonum, quem Samueli congruum putarit, detorſiſſe demonſtrat. Etſi fatetur, aliorum ſententiam, qui Dæmonem ipſum loco Samuelis comparuiſſe ajunt, nec abſurdam eſſe, nec Webſteri argumentis concuſſam. Exempla vero, quod alterum probationis genus eſt, producuntur magno numero, quæ in Britannia maximam partem intra unius alteriusve annorum decadis ſpatium contigerunt, & fide dignorum teſtimoniis confirmantur; ſubjecta calci Operis Suecicarum quarundam ſagarum Hiſtoria ex Germanico in Anglicam translata.

D. JOH. ANDREÆ KUNADI Paralipomena ad beati ſui Parentis D. Andreæ Kunadi Hypomnemata Methodo concionandi ſubſervientia.

Dreſdæ, anno 1683. in 8.

EXcidere animis noſtris non poteſt Vir æterna memoria digniſſimus, *Heinricus Hopfnerus*, Theologus quondam in hac Philurea primarius. Id enim non ſinunt tum ſcripta ejus conſummatam undique eruditionem, acre judicium, candoremque ſingularem ſpirantia, eaque edita partim, partim adhuc edenda (quæ utinam blattis eriperentur tandem & publici juris ex deſtinato Autoris fierent!) tum aſſeclæ ejus ſcriptis Theologicis in luce publica extantibus clariſſimi, archetypum Præceptoris ſui exemplar exacte repræſentantes, *Stegmanni* pata, *Hulſemanni, Cundiſii, Kromayeri, Geieri, Olearii, Rappolti*, aliique complures; quos inter non poſtremo loco collocandus venit *Andreas Kunadius*, patria Dobelenſis, Rector primum illuſtris Portæ, dein Ephorus Leisnicenſis, mox Grimmenſis, & tandem Theologus Wittebergenſis, &, matrimonium ejus ſi ſpectes, *Johannis Hopneri*, Theologi ac Superintendentis Lipſienſis gener. Nam & hic γνήσιος erat Hopfnerianus, ſive in arenam deſcendendum eſſet cum adverſariis, ſive textus aliquis Biblicus per Logicam anatomen eſſet reſolvendus. Documento huic rei ſunt cum ſcripta ejus alia ſolide ac

cum

cum ἀκριβείᾳ elaborata, tum insignis ejus in epistolam ad Galatas Commentarius, seu *Collegium privato publicum*, idque XV disputationibus absolutum, & Wittebergæ anno 1662 evulgatum. Doni autem analytici, quod eximium plane in illo erat, locuples testis est, vel solus ejus in Oratoriam Ecclesiasticam commentarius, seu *Hypomnemata*, ut vocat, *methodo concionandi subservientia*, in quibus Studiosos cathedræ Ecclesiasticæ se præparaturos ad brevem succinctamque dictorum Biblicorum ἐξήγησιν manuduxit. Cum enim animadvertisset Vir optimus, Studiosos plurimos in summi Theologi *Hülsemanni Oratoria Ecclesiastica*, velut profundo quodam in pelago nec progredi, nec natare posse, *Hypomnemata* illi hæc sua adjecit, methodumque adeo difficilem nonnullis visam pro ea, qua pollebat, perspicua ac methodica docendi ratione planiorem faciliioremq; reddidit. Præmisit enim præcepta de methodo necessaria, iisque strictim atque nervose expositis *Dispositiones* methodo suæ conformes in textus Evangeliorum & Epistolarum anniversarios subjecit, fidelemque adeo ac nunquam pœnitendum futuris Concionatoribus hodegetam se approbavit. Deerant autem huic opusculo anno 1677 Dresdæ edito *Dispositiones in ordinarias Festorum anniversariorum Periochas*. Quas cum anxie desiderari intellexisset Filius ejus paternarum virtutum ex asse hæres, Dn. *Johannes Andreas Kunadus*, SS. Theol. D. & Superintendens hodie Ileburgensis, *Paralipomena* beatissimi parentis *Hypomnematis* jam laudatis addidit, hacque laudabili omnino opera, quicquid deesse laboribus paternis videbatur, paterno more h. e. pari facilitate supplevit. Præmisit etiam brevem quidem, sed eruditum, de methodo concionandi d scursum, atque uti *Hypomnematis* antehac B. Parentis, ita suis quoque *Paralipomenis necessarios Indices* attexuit.

PARALYSIS FIDEI PAPÆÆ, JUXTA ANAlysin fidei Catholicæ Gregorii de Valentia, ostensa a Philippo Ludovico Hannekenio, SS. Theol. D. ejusdemque in Academia Gissensi P.P.

Gissæ anno 1683. in 4.

INter fulcimina Papatus nullum aliud eminet magis quam Papa ipse, quippe quod in hunc ultima fidei analysis in omnibus apud

Papiſtas fiat. Melius itaque de Papatu ſe mereri non poſſe, haud inepte putavit Gregorius de Valentia, Jeſuita non incelebris, quam ſi Papam extolleret magis magisque, & ab ipſo fidem Chriſtianorum atque ſalutem, tanquam ab ipſo fonte, derivaret. Præſtare hoc conatus fuit integris octo libris, quos de Analyſi fidei catholicæ inſcripſit. Sed hanc Analyſin degenerare in paralyſin, ita ut in Eccleſia Romana haud aliter ac in homine paralytico, male ſe habeant & contorte cohæreant omnia, oſtendit celeberrimus Hannekenius in præſenti Tractatu, in quo primum, bona fide, Aſſertiones & Argumenta Adverſarii ſui ubique proponit, deinde his declarationes, & tandem Conſiderationes, uti loquitur, ſuas aut Examen & Refutationem ſubjicit, ut nimirum de mente non minus quam de errore adverſæ partis clare conſtare poſſit. Hæc methodus, hic ſcopus, hic uſus Libelli doctiſſimi utiliſſimique.

WOUNDS OF THE BRAIN, Proved Curable, Publisbed for the Encouragement of Young Chirurgeons, and Vindication of the Author James Yonge.

id eſt,

Vulnerum Cerebri Curatio aſſerta &c. Publicata ad excitandos Chirurgos juniores & vindicandum Autorem, Jacobum Jungium.

Londini, 1682. in 8.

OCcaſio, qua obſtetricante libellus hic in publicum prodiit, Medici cujusdam Durſtoni criſis, de vulnere capitis graviſſimo cum ſubſtantiæ cerebri læſione & perditione, in puero quatuor annorum feliciter a Jongio ſanato, extitit, qua ille, hujus operam ut deprimeret, haud adeo periculoſum, multo minus cerebri, vulnus illud fuiſſe aſſeruerat, ideo quod hujus membri plagæ ſemper & abſolute lethales obſerventur. Vindices itaque has pagellas emiſit Chirurgus, in quibus Læſionis ejusque Curationis hiſtoriam exponit, & in hac prolixis circumſtantiis duas ſatis ingentes utriusque cranii lateris depreſſiones, cum notabilis fragmenti ac portiunculæ cerebri per meninges laceratas ſeparatione atque ſeceſſu, ſine ullis fere ſym-

ptomatis,

ptomatis, brevi a se curatas & consolidatas testatur. Quo facto nullum vulneratum prognostico facile relinquendum, hinc nec de Cerebri atrocioribus plagis, utut eas Hippocrates lethales pronunciet, desperandum esse monet, modo illæ sufficienter, pro materiæ purulentæ ac saniosæ egressu, patescant. *Roonhuysii* proin atque *de Foj* sententiam, quia ideo, quod dura mater calvariæ extra suturarum etiam tractus, i. e. ubique adhærescat, Trepanationem absurdam atque inutilem volunt, reprobat & per argumenta non minus ac experientiam destruit. Quibus demum ultra sexaginta Scriptorum, Cerebri vulnera non absolute lethalia, sed frequentius sanata, profitentium observationes atque testimonia subnectit, per Epilogum satis invectivum Antagonistam suum dimittens.

RELATION DE LA RIVIERE DES AMAZONES, traduite par Mr. de Gomberville sur l'original Espagnol di Christophle d'Acũna Jesuite.

id est,

Relatio de flumine Amazonum Hispanice conscripta a Christophoro Acugna, ac in Gallicam linguam translata a Domino Gombervillio.

Parisiis, 1682, in 12.

TRractatus hujus autor primi voluminis loco prolixam præfationem, quam *Dissertationem* vocat, præmisit: cujus scopus est, ut ostendat, jus quoddam esse Gallis in Americam navigandi & colonias eo mittendi: Id enim statim tentasse, postquam Hispani regiones illas detexerint. Probare hoc nititur ex ipsis Hispanorum scriptoribus, & inprimis Hieron. Benzonio Italo. Extollit gentis Gallicæ, & præcipue Oleronensium, maris Aquitanici insulam incolentium, maritimam peritiam, qua Britannos & Batavos anteiverint, & leges nauticas optimas, quæ ab illis ad Suecos & alias Septentrionalium regionum gentes delatæ fuerint. Cum itaque Galli ad latus Americæ Orientale, insulam Cayenam, fluvio cognomine a continenti separatam, jam a longo tempore possideant, animum eis, aliisque Gallis, facere videtur, ut majora tentent. Id metuisse dudum Hispanos putat,

nec aliam ob causam Christophori Acugnæ librum, quem nunc a Gombervillio ex Hispanico Gallice versum exhibet, suppressum esse. Hunc enim in finem Acugnam ad explorandas illas regiones, & imprimis celeberrimum Amazonum flumen A. C. 1639 ab Hispaniarum Rege destinatum fuisse, ut stationes navium a Gallorum, Anglorum & Batavorum incursu tutiores, & novam commerciorum viam inter Peruviam & Brasiliam indagaret. At postquam defectione Lusitanica A. C. 1640. Brasilia Hispanorum potestate excidit, & Para, colonia & munimentum Lusitanorum, ad ostium Amazonii, scopo illi jam servire non posset, satius visum Hispanis, relationem Acugnæ ad notitiam æmularum nationum non pervenire; ita factum, ut nullum libri exemplum, nisi forte in Bibliotheca Vaticana, superfit, præterquam illud, ex quo Gombervillii versio facta est. Constare vero ex scriptore hoc dicit, fabulosa esse, quæ de Maragnono fluvio, de regione aurata (*Dorado*) de ingenti Parimæ lacu, aureum sabulum habenti, sive in libris narrent, sive in tabulis describant Hispani. Hæc & alia dissertationis capita primum tractatus volumen faciunt.

Succedit *Acugnæ historia*, in duas partes divisa. Fatetur tamen qui edidit Anonymus, ab interprete Gallo ex vetustioribus Scriptoribus interpolata esse priora capita, in quibus Pizari & Orelliani navigatio A. C. 1539 cœpta describitur. Ex his Orellianus miserrima morte ulteriorem indagationem prævenit: periit etiam Petrus Orsua in eodem conatu A. C. 1560. Nec mitius fatum experti sunt duo Jesuitæ A. C. 1606 ab accolis, dum Christianam religionem prædicarent, necati. Frustra etiam fuisse scribitur Franciscus Coellus, Paræ supradictæ Præfectus, qui A. C. 1634. fluminis investigationem tentavit. At eodem tempore monachi duo Franciscani ex regione Peruviæ Quitensi secundo amne ad Param usque vecti, barbaros humanæ carnis devoratores reperisse se affirmarunt, sed cum monachi isti indocti & rudes essent, nihil relatione dignum observare aut referre potuerunt. Horum tamen qualicunque narratione motus Brasiliæ Gubernator Lusitanus, Petrus Noronia, A.C. 1639 Petrum Texeiram centurionem, cum lintrium classe, quæ 70 milites Lusitanos, & 2000 fere Americani generis homines utriusque sexus vehebat, adverso flumine submisit, qui post annum integrum ad Quitum, Hispanorum (sive Castellanorum) urbem in Peruvia Septentrionali, pervenit,

a lætantibus quidem in speciem Hispanis Quitensibus exceptus, sed utriusque gentis, uni licet tunc Regi Hispanorum subjectæ, æmulatione, parum comiter, eo tamen prætextu remissus, ut secundo flumine Param, unde venerat, delatus, accuratius cursum ejus, & situm regionum exploraret. Additi vero sunt Hispani comites, ipse hic scriptor *Acugna*, cum socio Andrea Dartieda, qui diligenter omnia observarent, & ad Regem referrent. Discesserunt ex colonia Quitensi Januario mense A. C. 1639, & enavigato fluvio post menses decem Param attigerunt.

Oritur vero flumen, quod Maragnoni & Orelliani, plerumque autem Amazonum nomine nosci cœpit, haud procul Quito in montibus; plurimisque & magnis amnibus ex utraque ripa acceptis, cum per leucas Hispanicas 1356 cursum ab occidente in orientem continuavit, ostio 84 leucas lato & innumeris insulis repleto in Oceanum præcipitatur, servato aquarum suarum alveo & dulcedine ad 30 leucarum spatium: Æquatoris lineæ fere parallelus 3, 4, aut ad summum 5 gradibus meridiem versus ab ea divertens. Præferendus itaque maximis orbis terrarum fluviis. Ad 600 fere leucarum spatium orgyjas 30 aut 40 profundus est, habetque abyssos, quæ mensuram non admittunt. Accolis & navigationis commodum & piscium mirabilem copiam suppeditat, inter quos optimi & sapidissimi habentur, quos indigenæ *Pege Buey*, Galli *Lamantins* vocant. Eorum pinguedo butyri vicem præstat. Aqua fluvii salubris & incorrupta in navibus longissimo durat tempore. Testudinibus magnis plenus est, magna scuta in dorso gerentibus. Has capiunt, percussa cum ingenti sono aqua stupefactas. Regionum adjacentium & modicis clivis assurgentium summa perhibetur fertilitas, aer temperatissimus & salubrior, quam in tractu Peruviano. Refrigeratur enim ab altissimorum montium perpetua nive & flantibus inde ventis; sic falsi convicta antiquitate, quæ regionem Zonæ torridæ inhabitabilem credidit. Perpetuo viret terra, sed hyemis loco inundationes habet. Materiam ædificiorum flumen suggerit, cedros ripis abrasas devehens, quas *cordelieres* sive cingula vocant. Fluitantes ita arbores accolæ, ut lubet, sistunt & usibus suis aptant. Gossypii, Tabaci & Sacchari magnus proventus est. Radices in cibum & potum sufficiunt. Auri feracissimas esse provincias illas & celebratissimis Potosi fodinis opulentiores,

res, ſperant potius, quam demonſtrant, qui hæc referunt, ab incolis, ut plurimum mendaciſſimis, forte deluſi. Circuitus regionum harum, quas 150 diverſis nationibus inhabitari perhibent, ad 4000 leucas computatur. Incolæ feri & fortes ſunt, ſed Europæis minime comparandi; arma habent miſſilia ex ligno, (carent enim ferro & ære) eaque tanta jactant vi & ſolertia, ut hominem ſtatim transfodiant. Scuta ex juncis vel ex piſcium corio contexunt. Commercium omne in lintribus exercent, ex cedris cavatis igne aut lapide, niſi ferramenta a peregrinis accipiant. Nudi incedunt, nullo pudore: idola parva ſibi ipſis ex ligno fabricant, ciſtis incluſa ſervant, variisque rebus præficiunt, ita ut aliud belli, aliud fertilitatis vel alia cauſa venerentur; nec id faciunt, niſi cum opus auxilio eorum habere ſe putant. Videntur tamen Deum aliquem idolis illis ſuperiorem, & mundi dominum, agnoſcere, nec advenis de eo loquentibus fidem denegant, ut non difficile habeatur, eos ad religionem Chriſtianam permovere, niſi Hiſpanis & Luſitanis (ut queritur ipſe ſcriptor Acugna) id potius cordi eſſet, ut ſub variis prætextibus gentem opprimant, & captis pro mancipiis utantur. Incantatores aut impoſtores ſacerdotum, magiſtratuum & medicorum loco habent, inter quos ſunt, qui ſe Deos eſſe jactant. Mortuorum corpora quidam ſemper aſſervant, alii comburunt. Exequias plurimis diebus magno ploratu, dein potu immodico celebrant, qui ex radicibus fermentatis non minus, quam vinum aut aliæ, quibus nos utimur, potus ſpecies inebriat. Affabiles etiam & hoſpitales eſſe ſcribuntur, quique bello captos clementer tractent, nec niſi in quibusdam regionibus, & raro oſtentandæ vindictæ cauſa devorent. Induſtrii ſunt ad lignea & figlina vaſa affabre facienda. Auri nullum uſum ſciunt, quam ad narium & aurium ornatum. Corpora habent bene compoſita, colore olivæ, ſed Braſilianis minus fuſci ſunt. Conſtanter affirmant, & nanos, & gigantes in regionibus his reperiri, & qui pedibus retrorſum verſis naſcantur, neque dubitandum de mulieribus, quæ in altiſſimis montibus habitant, advenas ſagittis repellunt, & Amazonum exemplo ſingulis annis ad vicinos deſcendunt, virisque ſe permittunt: incertum tamen eſſe, an mares, quos pariunt, interficiant, an patribus remittant. Hæc & plurima alia, cum locorum & gentium horridis nominibus refert Acugna, ejusque interpres, multaque notat, ex quibus

bus Geographicæ tabulæ corrigi possent. Subjungit invectivas in Europæos, qui media negligant, homines illos ad Dei cognitionem & mores meliores quibus facile videantur imbui posse, placido modo & bono exemplo adducendi: imo eos persequantur aut vitiorum suorum contagione pejores efficiant. Tantas vero opes provinciis illis inesse statuit, ut toti orbi ditando suffecturæ sint, omnesque adeo nationes ad colendas illas terras invitat. Ostendit etiam commoditatem coloniæ novæ & quæ Paræ præferri possit, in æstuario fluminis, insula nempe quam Solis vocant, constituendæ. Cæterum magna hujus tractus pars Goyana vocatur, inter Orenoquium & Amazonum fluvium, cujus promontorium, sub nomine *Capitis del Nort*, nautis celebratur.

Partem denique hujus tractatus constituit *Relatio Joh. Grilleti Jesuitæ ad Præpositum suum* scripta, cum diario itineris A. C. 1674 ex Cayena insula in mediterranea suscepti, ad explorandas gentes quasdam intra tres gradus latitudinis æquinoctialis habitantes. Miserrima fuit hæc profectio, tum ob navigationis periculum, cum lintribus amne Cayena, & postmodum Unia subvecti, cataractis & saxis impedirentur, ita ut lintres aliquoties extrahere aquis, & per montium & sylvarum invia bajulare cogerentur; tum ob summam omnium rerum penuriam. Comites quosdam & viæ duces habuere ex Galibum gente, quæ oram maritimam incolit, quorumque linguam aliæ nationes intelligunt. Adierunt per 170 leucarum spatia aut anfractus, Noraguios & Acoquas, ad fines usque Merciusorum. Repererunt autem exiguum, pro locorum vastitate, incolarum numerum, casis vilissimis & dispersis habitantium, tenuique victu ex radicibus, sicut alii earum regionum homines, vitam tolerantium. De moribus quæ referuntur, hæc fere sunt: Dei quandam notitiam habent, sed rudem admodum, ita ut corporeum potius, quam spiritum esse concipiant. Dæmones esse fatentur, sed ejus naturæ, ut a medicis seu sacerdotibus suis, nugatoribus insulsissimis, pelli, imo & occidi possint. Idololatria fere carent. Animam superstitem corpori esse opinantur. Polygamiam licitam habent, neque tamen omnes affectant. Concordes satis cum suis & inter se vivunt. Ineptissimum morem, qui Septentrionalibus quibusdam populis tribuitur, aliqui servant, ut mariti, quando uxores pepererunt, decumbant, & gratulationes

tiones aliaque, quæ puerperis exhibentur, accipiant. Induſtrii ſunt & laborioſi; viri piſcatione & venatu occupantur, fœminæ domus & victus cura, & concinnandis lectis penſilibus, quos *Hamac* vocant, quique in Europa jam ſatis noti ſunt. De auro ſive metallo (generis enim nomen omnibus ſpeciebus tribuunt) & de aurifodinis interrogati, nihil quod reſponderunt, habuerunt. Ferramenta maximi faciunt, iisque oblatis faciles ad omnia ſe præbent. Barbaries tanta illis non eſt, quanta vulgo creditur. Agnoſcere videntur juſtitiam, & naturæ legem de mutuis officiis; & de religione Chriſtiana loquentes Jeſuitas non illubenter audierunt. Memorat autor imitatos eſſe quosdam ex barbaris, juniores præſertim, cantum Eccleſiaſticum, & formulas orandi B. virginem, crucis etiam ſignum formaſſe: permiſiſſe dein, ut ex adultis unus & alter, atque infantes quidam, ſed lethaliter decumbentes, baptizarentur. Conferentibus hæc cum Acugnæ hiſtoria apparebit, ſatis convenire mores & inſtituta gentium; ſed jactata ab illo terræ felicitas & incolarum frequentia, in hac Gallorum peregrinatione non reperitur. Subjicitur tandem brevis Goyanæ deſcriptio, de qua ſupra jam aliquid dictum eſt.

BREVISSIMÆ JURIS CANONICI INSTITUtiones præcipuis illius Definitionibus ac Diviſionibus contexta.

Pariſ. 1682. in 12.

NOn bene ſtudiis ſuis conſulunt, qui in addiſcenda Jurisprudentia initium ab enodatione controverſiarum ac conciliatione textuum faciunt, antequam terminos ipſos, ex quibus propoſitiones Juridicæ conſtant, eorumque ſignificationes technicas intelligant; cum hoc pacto fieri aliter haud poſſit, quam ut, ſi in diverſos autores incidant, vocabula juris diverſimode accipientes, confuſam juris notitiam firmiter hærentem, nec facile emendabilem ſibi comparent. Unde optandum foret, ut cuilibet diſciplinæ, more eorum, qui Matheſin profitentur, præmitteretur brevis ac ſuccincta, methodica tamen vocum technicarum explicatio. Id enim uti brevi temporis ſpatio fieri poterit, ita apparebit, hac leviore via ingreſſos ſtudioſos maturius ad id perduci, ad quod ea neglecta ſerius iſtis fuiſſet progrediendum.

Et

Et hæc etiam ratio fuisse videtur, quæ Autorem præsentium Institutionum Juris Canonici, ut easdem conscriberet, commoverit. Quæ uti nihil nisi terminorum in Jure Canonico occurrentium Definitiones ac Divisiones proponunt, atque perspicuitate pariter ac brevitate sese commendant; ita etiam ob hanc causam laude dignus est autor, quod methodo in iis usus fuerit proxime ad ordinem Imperialium Institutionum accedente, neque adeo vel Pontificum, quam in compilatione Decretalium adhibuerunt, vel Lancellotti dispositionem fuerit secutus. Postquam enim de Jure Canonico in genere quædam præfatus esset, *Libro I* de Jure Personarum tractat, ibique personarum Ecclesiasticarum ut & Judicis ac arbitrorum Ecclesiasticorum differentias, officia, constitutionem, & contraria exponit. *Libro II* Rerum Divisionem aggressus, summariter eas in spirituales & temporales distinguit; ad spirituales Sacramenta 7 (ex hypothesi videlicet Pontificiorum) tum & alias res sacras ac religiosas; ad temporales vero decimas, primitias, & oblationes referens, iisque tractationem de beneficiis & Jure Patronatus subjungens. *Liber III* obligationes ex contractibus & delictis exhibet. Unde hic de pactis & contractibus in genere, tum de contractuum speciebus singulis secundum ordinem Justiniani agit. His deinde ultimarum voluntatum tanquam (ut ipse loquitur) contractibus accedentium, & ultimis voluntatibus sepulturarum (quod eæ plerumque in testamentis eligantur) considerationem annectit. In delictis ab iis, quæ Divinam majestatem lædunt, ad ea, quæ proximo damnum inferunt, pedem promovet, tractationem pœnarum Canonicarum iisdem adjiciens. Denique in *quarto ac ultimo Libro* capita singula processus qua civilis qua criminalis summariter delineat, & ita finem opusculo imponit. Eos igitur qui Autoris hujus tradita sedulo imbiberint, cum fructu non pœnitendo ad lectionem Decretalium, vel eorum, qui super Decretalibus commentati fuerunt, accedere posse, nulli dubitamus.

RECUEIL de VOYAGES de Mr. THEVENOT.
seu

Syllabus itinerum Thevenotii, dedicatus Regi.
Paris. Anno 1681 in 8.

APpendix hic libellus est majoris Operis in quatuor partes distributi, quo complurium itinerum Relationes, Scriptaque alia res Orientis illustrantia, quorum index tribus paginis constans præfationi Opusculi hujus subjicitur, typis Thevenotus particulatim edidit. Continentur vero & hoc libello tractatus & dissertationes non unius generis, plura quam titulus promittit exhibente. I *Tabula navigationis Abelis Tasmanni*, ad oram terræ Australis, ex qua autor deducit, partem Javæ meridionalem non adhærere, ut creditum est, terræ alii, sed a Tasmanno circumvectam, atque ita insulam esse. II *Iter Marquettæ & San-jollieti* Jesuitarum ex nova Francia sive coloniis Gallorum in America Septentrionali, in partes occidentales Ann. 1673, per varia flumina, inter quæ maximum *Mißißipy* vocatur, susceptum, in quo plurimas gentes, antea fere incognitas, aut parum exploratas adierunt. Sed cum iter hoc ultra quatuor menses non duraverit, & annis postea secutis, *Ludovicus Hennepinus* in easdem regiones, & ulterius delatus, inque iis ad triennium usque versatus, ampliorem historiam ediderit, cujus excerpta *Acta nostra* exhibebunt, superfluum visum est, ex brevi hac commentatione multa referre. Urbanitatem saltem barbaricam notare libuit, quam quidam, qui se *Ilinois* id est homines vocant, aliis scil. ob ingenium & mores præferendos, Marquettæ & socio in convivio exhibuerunt. Erat nempe, qui hospitibus frusta cibi, vilissimi licet, ita ingereret, ut pullis avium fieri solet. Inter fercula, quatuor in universum, canis assatus erat, summis in deliciis populis illis habitus: quem tamen, hospitum gratia, cum aversantium, amoverunt. De usu quoque fistulæ, qua tabaci fumus attrahitur, quam *Calumetum* vocant, mira narrantur, utque ea non tantum in conviviis & choreis, sed & caducei loco in negotiis publicis bello & pace, adhibeatur. III *Historia itineris, quod Legatus Moscoviticus, Ann. 1653, in regiam Tartarorum Cambalu, sive Peguinum Chinense*, suscepit. Ex hac Tabularum Geographicarum errores autor eruit. Memoratur v. g. *Irtis* fluvius, quo ex *Tobolo* metropoli Syberiæ egressus legatus ultra quatuor septimanas navigavit, antequam in *Obin* deferretur. At Irtim, ait, in chartis vel frustra quæri, vel male notatum inveniri. Dein oppida plurima inter *Jenicsum* fluvium usque ad promontorium *Tabinum* collocata, aut non reperiri, aut manifestæ falsitatis argumento, bis poni, primo sub gradu 53, dein sub 42; nec recte murum Chinensem notatum esse. IV *Differ-*

Dissertatio ad rem nauticam pertinens, in qua quinque problemata ab autore proponuntur. (1) de constructione libellæ perpendicularis ad Horizontis rectitudinem observandam, quam ex fistula pellucida vitrea fieri posse existimat, humore puro, nec frigori cedenti, (e.g. spiritu vini) repleta, eamque apposita figura describit. (2) hujus ope elevationem poli exactius indagari posse statuit, etsi Horizon videri non possit. (3) modum suggerit ad mensuram graduum cœli cum milliaribus terræ exæquandam & computandam, quod difficulter fit ob basium trianguli brevitatem. Basin itaque convenientis magnitudinis in maris littoribus glacie concretis, a *Suecia ad Curlandiæ* oram designari posse sperat, si cura & sumtus regum accedat. (4) modulum inveniendum esse monet, quem omnes nationes capiant ad metiendas leucas, aut alia spatia, certius quam per palmas, grana, crines, aut per pedem Anglicanum, quem *Gravius* pyramidibus Ægyptiacis inscripsit, aut pendulæ ope, quam alii commendant. Putat autem cellulas in favis apum, id mensuræ suppeditaturas esse, cum eadem dimensione in plurimis & dissitis provinciis reperiantur; prius tamen explorari debere, an ubique v. g. in *Ægypto, Moscovia, Mexicana regione*, eodem modo se habeant. Digreditur hac occasione ad observationem figuræ sexangularis, quæ in favis accurate servatur, & aptissima est ad implendum aliquod spatium, sive pavimentum sine interstitiis vacuis, & Philosophorum speculationem de figuris solidis, spatia solida replentibus, solertia apum confundi notat, de qua merito dici possit: *in tenui labor; at tenuis non gloria.* (5) Declinationem magnetis ulteriori observatione egere docet, neque superioris seculi inventioni tribuendam esse monet, allegata epistola manuscripta cujusdam Petri Adsigerii, qui jam anno 1269 quinque graduum declinationem observaverit. Addit ex sua observatione per annos fere quindecim, haud procul Lutetia habita: variare acum singulis pene annis, & aliquando longius, aliquando propius a linea discedere, aliquando locum immotum tenere. V Accedit ex alio scientiæ genere, *Sectio & descriptio*, additis figuris, *insecti*, quod Aristoteles *Ephemeron* vocat, & uno die nasci & mori credidit. Sed hic ostenditur, non nasci, sed prodire ex verme, in cœnosis Rheni & Vahalis ripis per annos tres latitante, paucisque inde horis vivere. Additur tunica *Erucæ* mirabilis structuræ, accurate depicta; tum *Cancelli* marini anatomia, & tandem index plurimo-

rum insectorum, multarumque partium ex animalibus, quæ raritate memorabili asservabantur in celebri armario *Suammerdami*, Doctoris Medici, ejusque patris; quod tunc Amstelodami venum prostabat. Præfatio opusculi præter quædam jam notata, aliaque lectu digna, tractat etiam quæstionem vexatam de via terrestri, qua homines in Americam provenerint. Accedit vero autor eorum sententiæ, qui Isthmos, per quos via patebat, inundationibus submersos fuisse statuunt. Id vero fieri posse & debere ostendit, maris superficie, ob centri terrestris mutationem, quæ varias causas habere possit, librata, & & in terras adjacentes expulsa, alicubi etiam retracta: quod accidisse existimat in Gallia, ubi irrefragabiles notæ evincant, Oceanum ad Lutetiam usque pertigisse, qui nunc 40 leucis ab ea dissitus sit.

LETTERE DI GIAN PAOLO OLIVA, Soc. Jes. Tomo II.
Sive
Johannis Pauli Olivæ, Soc. Jes. Epistolarum Tom. II.
Venetiis. 1683. in 4.

ENcomii, quod primo harum Epistolarum Tomo in Actis mensis Aprilis proximi tribuimus, pœnitere nos non potest; Admirabilis enim in hoc quoque tomo apparet eloquentia & elegantia, cum inventionis & judicii acumine. Continet autem epistolas 432, incipiendo a 568, & finiendo in millesima. Rogamus hac occasione Lectores Benevolos, ut mendum in recensione Tomi Primi admissum corrigant: Irrepsit enim numerus 5651 pro 568; totidem enim nec plures epistolæ in primo illo tomo habentur.

HISTORIA DELLE GUERRE D' EUROPA arrivate dall' Anno 1643, in fino all' anno 1680, descritta da D. Pietro Gazzotti.
Sive
D. Petri Gazzotti Historia bellorum in Europa ab A. 1643, ad an. 1680, gestorum, dedicata Serenissimo Mutinæ Duci Francisco Estensi.
Venet. 1681 in 4.

Opus

Opus hoc historicum pro immensa materiæ amplitudine, compendiosum dici potest, & autoris eloquentia & judicium in eo cum laude deprehenditur, quod & concinne ordinavit diffusa, & terse atque perspicue elocutus est. Nec ingenuitas ejus dissimulanda, qua Lectorem monet, Titulum latiorem contentis esse, non suo proposito, sed ob preces Typographi, quibus moveri se passus sit ad illam epigraphen, cum ipse non aliam libro præfixisset, quam *de bellis inter Galliam & domum Austriacam.* Sed excusationem hanc tanto facilius tueri potest, quia occasione illorum bellorum nihil non commemorat, in aliis Europæ partibus gestum, non bello tantum, sed & pace, atque ita plurima relatu dignissima exhibet. Distributum est volumen in partes duas. Prima incipit a morte Ludovici XIII Galliarum Regis, & progreditur ad narrationem usque Pacis Pyreneæ, & congressum Regum in finibus utriusque regni An. 1660. Altera absolvuntur reliqua, usque ad Pacem Neomagensem & finem anni 1679. De stylo jam diximus, neque de veritate quæ anima historiæ est, dubitandi causa apparet. Errata non pauca in orthographia nominum præcipue extra Italiam, quivis facile deprehendet, sed &, si peritus locorum & hominum est, non difficulter corriget: at imperitos hæc non morantur. Faciles sunt hi lapsus, linguas præter Latinam & ex ea deductas non callentium, adeoque a paucissimis scriptoribus exteris alieni.

IL SOLENNE INGRESSO ALLA PROCURAtura di San Marco dell' Illustrissimo & Excellentissimo Sig. Girolambo Basadonna &c.

h. e.

Solennis ingressus ad Procuraturam S. Marci Viri Illustrissimi & Excellentissimi Domini Hieronymi Basadonnæ, duabus epistolis descriptus in perpetuam hujus fausti diei memoriam, una cum aliis hac occasione scriptis, colligente & curante Co. Francisco Damiani.

Venetiis Anno 1683 in 4.

POsteaquam vivis superiore anno excessisset *Johannes Maurocenus*, Divi Marci Procurator, quem superstitem adhuc ab *Antonio de Grassis* in *Megaloprepeia Maurocena* mirifice celebratum nuper diximus, id dignitatis atque functionis apud Venetos longe splendidissimæ unanimi Patritiorum ac populi suffragio collatum est excellentissimo viro *Hieronymo Basadonnæ*, absenti licet, & minime tale quid ambienti. Quam D. Marci Procuraturam cum divinitus veluti evocatus d. 27 Septembr. ejusdem anni suscepisset, seque sueta magnificentissimi ingressus pompa inaugurari fuisset passus, suarum partium esse existimarunt felicia Italiæ in tractu illo ingenia, illustrem hunc novi Procuratoris introitum longe illustriorem ac magis auspicatum gratulationibus atque ominationibus suis, iisque qua prosis qua versis, reddere. Sed periissent tandem, ut fieri amat, tot, egregia tam præclarorum ingeniorum meletemata, nisi quæ dispersa hinc inde jam erant, conquisita undique, inque justum redacta volumen essent a *Co. Francisco Damiani*. Hic enim elogiorum horum & collector fuit & editor, hoc ipso devotissimam animi sui mentem Procuratori approbaturus novo, Charitesque ejus beneficas sibi propitiaturus. Præcedunt in hisce Prosaria, *duæ* videlicet *Epistolæ* perquam elegantes, altera *Christophori Ivanovvich*, ad D. Marci Canonici, altera *Vincentii Scipionis*, Prætorii Patavini Cancellarii; *duæ* itidem *Orationes panegyricæ* coram ipso Procuratore novo habitæ, altera quidem a *Johanne Baptista Magnavini*, Cive Veneto, altera a *Francisco Sylvani*, Academico pacifico & Paragonista. Quod *Epistolas* attinet, prima pompaticum Basadonnæ ingressum non indiserte describit, cui altera respondet hieroglyphice pompam omnem exponens, laudesque exinde novi Procuratoris ingeniose exsculpens. Quod *Orationes*, prima Basadonnam dignissimum hoc munere tum ob natales splendidissimos, tum ob vitam virtutibus meritisque maximis conspicuam ostendit. Ex majoribus autem duos saltem *Johannes Basadonnas* repræsentat, quorum unus, proavus *Hieronymi* hujus, Venetæ Reipublicæ ad Carolum V Hispaniarum, ad Franciscum I Franciæ regem, ad Maximilianum Sfortiam, & Paulum III Pontificem Orator extitit, postque obitas summa cum laude legationes, volumen Dialogorum, abstrusam undique Philosophiam de se spirantium, conscripsit; alter, patruus ejus, Oceanum omnem fuit emensus, Utinam etiam defensavit, Bre-

sciam

sciam restauravit, senatusque concilium per biennium solus & unus sustinuit. Sed nec propria *Hieronymi Basadonnæ* tacentur facta atque merita; referuntur quippe in eadem oratione ejus studia, virtutes, atque honores hactenus gesti, Senatoris videlicet, Decem-viri, Prætoris atque Consiliarii; ex quibus & non vane conjicit Orator fore, ut ad Principalem aliquando dignitatem evehatur. Oratio altera ejusdem propemodum est argumenti, nisi quod in laudes quoque fratrum trium, *Petri* imprimis, Cardinalis Romanæ Ecclesiæ, nec non *Johannis* & *Antonii*, qui & ipsi duo Reipublicæ Venetæ sunt lumina, ut & filii *Ludovici* evagatur. Orationibus proxime & longa quidem serie subjiciuntur carmina Italico partim, partim Latino idiomate conscripta, inscriptiones item valde argutæ, anagrammata, aliique lusus poetici complures. Quorum autores uti tum ingeniosæ inventionis, tum scitæ dictionis certamen instituisse quoddam videntur, ita plurimi tam Hieronymo Basadonnæ, novo D. Marci Procuratori, quam fratri ejus Petro, Cardinali, summum fastigium, huic quidem in sede, ut vocant, Apostolica, & illi in Republica Veneta, & augurantur & apprecantur.

MENS IMMORTALIS, CONTRA ATHEOS Scepticosque demonstrata a Johanne Eberhardo Schvvelingio,

Bremæ 1683, in 12.

MEntis immortalitatem firmioribus sua opinione rationibus, quam sectarum aliarum philosophi hactenus fecerunt aut præstare possunt, asserturus Dn. Schvvelingius J. U. D. ejusdemque ut & Philos. in Gymnasio Bremensi Professor, methodo Philosophiæ Cartesianæ procedit. Varia itaque demonstrationi suæ præstruit. *Primo* abjicere jubens omnia rationis ac sensus præjudicia fallacia, ponit primam veritatem: *Cogito; ergo existo.* Hanc, ait, indubitatam unice reddi a visione intellectuali sive evidentia vel clara distinctaque perceptione; hincque infert, infallibile omnis veritatis criterium esse: *quicquid clare distincteque percipitur, verum est.* Hoc cum cognito Deo manifestum fiat a priori, *Secundo* Numinis demonstrat existentiam, essentiam, atque attributa nonnulla scopo Tractationis ancillantia.

DEI

DEI existentiam probat (1) ab idea vel clarissimo distinctissimoque conceptu DEI, h. e. entis perfectissimi in nobis. (2) a dependentia illius ideæ entis perfectissimi, ab ente perfectissimo. (3) a productione & conservatione sensibilium creaturarum. Attributa, esse spiritum (vel rectius mentem) æternum, omniscium, optimum, sanctissimum, justissimum, omnipotentem, veracissimum, & reliqua, ex conceptu perfectissimi colligit. Ex quo porro deducit, omnia a DEO ceu Creatore, ceu Conservatore, ceu Directore, h.e. (ut ex hypothesi Reformatis accepta explicat) Præmotore ac Cooperatore pendere, ipsumque scientia & operatione (qui tamen modus adessendi divinus neq; Theologis Reformatis sufficit) in omnibus esse. Præ cæteris probe vult observari, cum substantiæ omnium rerum a solo Deo creatæ sint, perque continuationem virtutis creandi unice conserventur, nullas earum posse desinere in existendo durante illa creandi vi: proinde solum DEUM aliquid etiam nihil facere; philosophis autem uti de nova creatione, ita etiam de annihilatione temere h. e. citra experientiam, rationem, aut DEI ipsius testimonium non loquendum esse. Ex summa DEI veracitate, qua fallere ipse non potest, mentibus hominum potentiam convenire rebus accurate conformem, qua infallibiliter judicare possimus, res id esse, quod in mente nostra per intellectum revera, h. e. clare & distincte cognoscimus. Quare conscientiæ vel rationis dictamini ceu voci divinæ parere singulos teneri.

Tertio Animæ, (rectius Mentis, quia minus ambigua vox) cum existentiam, tum essentiam adstruit, (1) quia existere mentem nostram, a corpore revera distinctam, nullo modo reddi dubium potest. (2) quia sine extensione vel corpore anima rationalis se potest cognoscere: Ergo extensio vel corpus non pertinet ad essentiam ejus. (3) sine cogitatione anima rationalis se nequit cognoscere, estque cogitatio omnium animæ rationalis attributorum realium primum, quo ea necessario est id quod est: Ergo cogitatio est essentia animæ. (4) ex actibus mentis cogitationes indicantibus, qui sunt colloqui, scribere, æstimare gestibus & lingua res mere incorporeas, quas inter DEUS: numeros addere &c. Exinde suapte sponte fluere docet, mentem in genere (cum ea sit res a corpore realiter & essentialiter distincta) esse substantiam essentialiter adeoque intrinsece mere cogitantem. Hic voce cogitationis monet non intelligendum esse actum aliquid cogitandi

tandi vel cogitandi certum objectum (qualis cogitatio accidens mere contingens est) sed actum duntaxat cogitandi, ad quem mens se habeat mere subjective, non causaliter, qualis spectat ad esse mentis substantiale, diciturque cogitatio substantialis, uti v. g. igni focali essentiale est non calefacere hoc vel illud circumstans, sed calefacere; Corporis autem essentiam ponit in extensione per se subsistente. Ex essentia mentis cogitatione deducit (1) simplicitatem, i. e. negationem compositionis ex partibus realiter ab invicem distinctis; (2.) duas Facultates, quibus mens independenter a corpore aliquid potest. videl. Intellectum per quem res sibi in imagine repræsentare; & voluntatem, per quam intrinsece ad agendum se determinare valet; (3.) existentiam peculiarem a corporibus; (4.) mentes esse nullibi locorum, esse tamen præsentes sibi, i. e. in se & apud se; præsentes objectis variis cogitatis, rebus in quas operantur, & a quibus juxta DEI voluntatem patiuntur; (5.) mentem non posse agere extra se in corpus vel in alias mentes physice, i. e. actione a se proficiscente & passum contingente, sed agere duntaxat ad extra moraliter, dum quod ipsa serio vult, Deus physice divinæ suæ voluntatis efficacitate peragit: neque vicissim ullum corpus posse in mentem agere physice (quod iterum repetit veluti præcipuum hujus disputationis cardinem). Similiter hinc patere putat, reciprocam animi ac corporis nostri actionem & passionem unice fundari in voluntate divina, nec a mente physice moveri membra corporis, sed moraliter, dum ille, quem mens serio vult motus, propter conjunctionem animæ & corporis, DEO ita volente, adest. Quod animæ & corporis in unione commercium prolixius declarat, supponens corpus nostrum esse automatum hydraulico-pneumaticum, cujus crassiusculæ partes inter se venis, arteriis, nervis horumque propaginibus, aliisque subtilioribus sive roriferis sive lymphaticis vasis connexæ, invicem se plurimis modis afficiant, moveanturque originarie, partim a corde agente fluvio sanguinis ad functiones mere naturales, partim a cerebro operante flatibus animalium spirituum ad functiones animales: atque illorum spirituum animalium e glandula pineali cerebri scaturitionem esse instrumentum occasionale vel morale, quo mens agit patiturque. Ex quibus dignitatem hominis extollit, qui creaturas reliquas intellectu comprehendit, regit ac determinat; libere omnia agit, loquitur, imaginem re-

fert æterni numinis, & exinde æternitatem appetit vivendi apud DEUM, qua nihil novit melius ſibi eſſe. Officium ſuum erga Deum capit eſſe amorem, vel laudem continuam ejus, vel perpetuam erga eum obedientiam.

Quarto oſtendere ſatagit, animas rationales a ſolo Deo produci ex nihilo, productasque uniri corporibus in utero matris plene organiſatis.

Quinto declarat, vitam proprie ſignificare actuoſitatem, quæ mentibus eſſentialis & maxime intrinſeca ſit, ut actuoſitate negata mentium exiſtentia negetur: Uſu communi vero vitam corporum notare conjunctionem automaticam, ex qua, quamdiu incorrupte ſe habet, functiones oriantur. Ei oppoſitam mortem eſſe automaticæ conjunctionis diſſolutionem totalem, qualis in ſola corpora cadat. Corruptio, pergit, pinguiuſcule accepta continet annihilationem & modum deſinendi compoſitione vel diviſione. Hæc deſitio in mortem, & corruptionem ſpeciatim dictam, quæ eſt naturalis aut violenta, diſtribuitur. Compoſitione ac diviſione deſinunt corpora duntaxat, vel (quo homo reducitur) res partibus præditæ invicem diſtinctis. Mors hic opponitur automaticæ conjunctioni. Corruptio ſpeciatim dicta eſt corporum inanimatorum, quæ mutari poſſunt variis modis in res alteras, vel propter intrinſecus alterabilia principia, quibus conſtant (uti ova putreſcunt & aceſcit vinum) quæ corruptio dicitur naturalis, vel ob cauſam extrinſecus res conjungentem, (uti pharmacopœi ſua miſcent ægris catapotia) ictuve eas unico, valide findentem (uti fulgetris ac turbine arbores & domus proſternuntur) diciturque corruptio violenta.

Sexto, nihil ſeipſo unquam proruere ad interitum, in creato univerſo. *Septimo*, teneri quemlibet ratione duce in veritatem ac divinitatem Scripturæ conſentire.

His omnibus, quæ ad ſcopum tractationis adipiſcendum putavit facere, præjactis, nunc vitam mentium humani generis æternam ac immortalem ſequentibus argumentis evincere ſuſcipit.

Primum: Nullo corruptionis genere mens humana perit aut perire poteſt. Non diviſione, quia expers partium, ſimplex, realiter indiviſibilis eſt: Non compoſitione, tum quia natura mentis tantum eſt cogitare, quæ eſſentialiter manebit eadem ſubſtantia, licet ipſi vel

centies

centies centena millia corporum aut mentium aliarum annectantur; tum quia corpora variis constantia partibus realiter distinctis ita sola mutari possunt: Ergo mens hoc ipso quod nulla vel divisione vel compositione mutabilis est, neque mori nec corrumpi potest.

Non desinit anima hominis corruptione speciatim dicta, cum (1) simplex vel incomposita sit; (2) nulla in toto mundo existat causarum naturalium & creatarum animam destruere potens. Non intus latent in mentibus principia, quæ alterari a naturalibus causis eatenus possint, ut mentes per intrinsecam contrariorum actionem desinant, quod sunt, & incipiant quod non erant; Unum enim atque simplex duntaxat mentis est principium, nempe cogitatio substantialis. Non ab extrinseco; quia neque corpora, neque aliæ mentes creatæ physice animam attingere valent. Non corpora; 1. ob naturarum disproportionalitatem vel dissimilitudinem, per quam corpora mentes non attingere, mentesque idcirco nullam corporis alicujus actionem recipere in se vel pati possunt. 2. quia propter dissimilitudinem naturarum ne quidem mentes in corpora possunt physice operari; ergo multo minus corpora in mentes naturali præstantia robur corporis cujusvis superantes aliquid poterunt. Non mentes aliæ possunt nostris corruptionem speciatim dictam inferre; (1.) quia mentes nil ita corrumpere possunt aliter quam componendo & dividendo; Atqui compositione ac divisione mens nulla mutari potest. (2.) quia nulla mens creata agere quidquam potest extra se physice (3.) nulli corpori auferri potest id, quo corpus est; Ergo multo minus mentibus naturaliter auferri potest, quo mentes sunt. Non possunt mentes a rebus creatis annihilari, cum opus hoc sit Deo proprium. Magis repugnat, eas posse per aliquid ipsis intrinsecum annihilari, quia nihil sibi contrariatur, sed cunctæ res, quæ existunt, habent semper rationem in se, qua sunt id, quod sunt, oppositam rationi, qua possunt non esse quod actu sunt. Quare non possunt nisi per rationem extrinsecam desinere vel non existere. Non denique Deus annihilat animas; nam non solum frustra id assereretur, sed & repugnaret divinæ justitiæ, sanctitati, sapientiæ, bonitati, gloriæ.

Secundum ex consideratione nostri in utero desumitur. Sicut embryo in loculis maternis non coaluit ad jugiter ibidem hærendum, ubi

neque audire, neque videre, neque cæteras potentias, quibus pollet, explicare poteſt, ſed ad abeundum in ſpatioſiorem locum, quem totuplicis facultatis ſuæ uſurpatio expoſcit: ita mens noſtra, quæ per tenebroſum corporis carcerem, quo concluſa eſt, ſuas in exercendis naturæ viribus quaſi compedes ſentit, e corpore egredi debet &c. præſertim cum libera in corpus effluxerit a DEO.

Tertium eſt Alphonſi Regis, ex decremento Corporis progreſſione temporis, & mentis in perfectionibus incremento.

Quartum, quod ſummatim reliqua omnia complectitur, ſuppeditat notitia ſui ipſius, ex qua homo novit conditionis ſuæ & cauſam DEUM; & officium, vivere DEO; & finem, vivere penes DEUM æternum.

Quintum eſt Platonicorum, a cibo mentis mere ſpirituali ac incorruptibili, ipſa nimirum veritate ac bonitate quam ſitit eſuritque; quo ſuo cibo mentes fruuntur plenius ac vivacius, quo a radice mortis materia abſtrahunt longius. Ita pueri difficilem, faciliorem juvenes, promtiſſimam viri experiuntur intelligentiam & in bene agendo libertatem.

Sextum petitur ex mentis ſtupenda agilitate cogitandiq; celeritate, ratiocinandi ſolertia, diſcernendi, nullaque ad cerebrum & cætera corporis inſtrumenta reflexione facta percipiendi facultate, memoria præteritorum, ac providentia futurorum, artium & linguarum peritia, ex ſtudio virtutis ad famam perennem &c.

Septimum a provocationibus ad vallem Joſaphat; *Octavum* a duplici incommodo; inanes fore gentium religiones, quæ virtuti præmium, vitio ſupplicium ſtatuerunt æternum; malos fore feliciſſimos, bonos infeliciſſimos.

Nonum ex conſcientiæ teſtimonio, quod Epicureos & atheos in articulo mortis vexat. *Decimum* ex conſenſu præſtantiſſimorum Sapientum, tum apud gentiles, Platonis, Ariſtotelis, Ciceronis, Senecæ, aliorum; tum inter Chriſtianos qui libris animæ immortalitatem evicerunt; imo gentium etiam barbariſſimarum, Braſilienſium, Guinenſium, Getarum, Ægyptiorum, Virginenſium, Chinenſium, Mexicanarũ, Peruanarum, & illarum omnium, quibus ſancta ſepulchrorum cura & religio. *Undecimum* ex hiſtoria Veteris & N. Teſtamenti. *Duodecimum* ex Diaboli confeſſione apud Plutarch. lib, de ſera Numinis vindicta.

Tandem

Tandem rationes adversus mentis immortalitatem pugnantes examinat & refellit.

BENJAMINI a BROCKHOYSEN, MED. & Phil. D. & in Athenæo quod Sylvæ Ducis, Professoris &c. Oeconomia Corporis Animalis,

sive

Cogitationes succinctæ de Mente, Corpore & utriusque conjunctione juxta methodum Phil. Cartesianæ.

Amstelodami an. 1683. in 4.

LIber in Aphorismos CXXI distributus prodiit Noviomagi a. 1672 in octavo; qui omnes in hac recente nostra editione repetiti sunt; posteriores plurimique nude; priores XXV cum commentariis subjectis, a Cartesii doctrina passim recedentibus, ob opiniones vero locutionesque Platonicas & Cabbalisticas, obscuris, difficilibus, & aliis tum Philosophis tum Theologis minime placituris.

PETRI MEGERLINI, J. U. & PHIL. D. Math. in Acad. Basil. P. P. Theatrum divini regiminis a mundo condito usque ad nostrum seculum delineatum in Tabella Mathematico-historica, cum Indice Chronologico-historico & Commentario Chronologico.

Basileæ. A. 1683. in 4.

QUod fieri optavit Lipsius in Cent. miscell. ep. 65, ut esset videlicet, qui breviter & compendio ab orbe condito velut fastos concinnaret, nec aliud quam annos ac præcipua rerum notaret ac libaret, id faciundum sibi existimavit Mathematum in Academia Basileensi Professor clarissimus *Petrus Megerlinus*, J.U. & Ph. D. Itaque ad imitationem Geographorum universum terrarum orbem tabella unica repræsentantium, res ab orbe condito ad nostrum usque seculum in vasto hoc theatro gestas, tabella unica spectandas exhibuit, easque methodo nova, atque industria non vulgari collectas atque disposi-

tas. Neque enim vel annos Hainlini Sabbaticos, vel millenarios Helvici fuit secutus, sed revolutiones conjunctionum & oppositionum magnarum Saturni & Jovis ad trigonum igneum, quarum singulæ octingentos annos complectuntur: Quæ revolutiones cum septem sint, & tanquam septem mundi ætates, ævum omne a primordio mundi in initium usque hujus seculi exhauriant, septem etiam columnas in tabella sua repræsentavit, quarum I incipit a creatione & Adamo, II ab Enocho, III a Noacho & diluvio, IV a Mose & exitu ex Ægypto, V ab Esaia & captivitate Assyriaca, VI a Christo nato & Augusto, VII a Carolo M. & imperio Germanico. In columnis omnibus non nuda tantum referuntur nomina, sed cum nominibus etiam res gestæ, quantum quidem instituti ratio concessit. Cum vero omnia breviter atque concise, imo decurtatis hinc inde literis vocabulisque in Tabula exhibeantur (neque enim ob angustiam spatii exprimi omnia potuerant) adjecit ei Autor *Indicem Historico-Chronologicum*, eumque ordine Alphabetico dispositum, qui & Locorum Communium historicorum præstare vices potest; in eo siquidem res & personæ fusius, addita Chronologia & Autoribus, imo & eorum libris, capitibus & sectionibus, unde petitæ illæ sunt, continentur. Adjecit præterea & *Commentarium brevem Chronologicum*, in quo rationem reddidit, cur non secundum millenarios & septenarios annorum, sed secundum Revolutiones Conjunctionum, & Oppositionum magnarum Saturni & Jovis ad Trigonum igneum, Tabulam suam concinnaverit. Item, cur Epocham mundi non perduxerit usque ad Epocham Nativitatis Christi, sed periodum Julianam adhibuerit, demonstrans quippe, illam incertam plane esse, atque characteres Chronologicos tam Scaligeri Astronomicos, quam Hainlini mysticos ex numeri septenarii progressione geometrica, quam etiam Biblicos *Christiani Ravii* ex commentis Rabbinicis desumtos, non esse indubitatos. Attextæ etiam huic commentario sunt animadversiones quædam Chronologicæ de antiquissimis regibus Assyriæ & Ægypti, nec non Gothorum: item de regibus Persarum, aliaque haut vulgaria, de principiis imprimis Chronologiæ & computo Ecclesiastico, ut & de Cyclis Planetarum & Eclipsium, quibus mediantibus vera ipsorum loca per XXIV secula ex Ephemeridibus seculi nostri facillime depromi possint. Agmen claudit Disquisitio Chronologica de Johanna

hanna Papiſſa, qua Blondelli examinatur Anacriſis, uſusque Chronologiæ in hiſtoricis oſtenditur.

TRAITE' DES FESTINS, PAR M. MURET.

id eſt

Tractatus de conviviis, a Mureto editus.

Pariſiis, 1682. in 12.

CONviviis communem hominum ſocietatem foveri, iisque corpus non magis quam animum mortalium ſuſtentari, auctor in epiſtola nuncupatoria affirmat. Modum tamen haud raro in iis parum ſervari obſervat, ita ut ſæpe ciborum apparatus ubi nimius adeſt, feſtivitas & lepores deſint; hæc condimenta ubi adſunt, ciborum tenuitas gratiam intervertat convivii, quod ciborum lautitia corpus, & colloquiorum amœnitate ac converſationis feſtivitate animos reficere oporteat. Hinc fieri vix poteſt, quin is, qui de conviviis ſcribit, de plurimis ſimul vitæ humanæ officiis tractet; & inde ethnicorum quondam philoſophi graviſſimi ſapientiſſimique, Plutarchus, Xenophon, Ariſtoteles, Plato, aliique complures, Athenæo (qui egregios Δειπνοσοφιςῶν λόγȣς reliquit, ubi Larenſis Romani convivium deſcribens, doctiſſimos jucundosque ſermones de omni doctrinæ genere habitos refert, occaſione eorum ſumta ut quidque fuit menſæ appoſitum) memorati: ac inter Chriſtianos poſt Clementem Alexandrinum & antiquiores alios, doctiſſimi quique, Marſilius Ficinus, Pontanus, Platina, Cœlius Rhodiginus, Stephanus Figulus, Juſtus Lipſius, Gul. Stuckius, & alii, ubi de ſympoſiacis agunt, aut qui de ſympoſiis peculiares libros compoſuerunt, plurima humanæ vitæ utilia iſtis aſperſerunt.

Priorum tamen omnium de hoc argumento tractationem ſe ordinis accurata ratione in hoc libello ſervata, ſupergreſſum eſſe gloriatur auctor, præſtantiam conviviorum primum commendans, ſimulque exceſſus & defectus, qui circa eadem contingunt obſervans: varia eorum genera, natalitia, ablactationis, nuptialia, militaria, ruſtica, ſervilia, advenarum, fœderalia, confraternitatum, publica, ſacra, coronationum (quo loco ſolennis illius convivii, quod Franco- furti,

furti sub electionem Romani Imperatoris institui solet, ritus enarrat) exequialia] enumerans; qualitatem & numerum convivarum, tempusque & modum invitationis, magistrum & mod. imperatorem, leges, locum & adparatum designans; de exercitiis ante & balneis post cibi usum, vestibus, modo accubandi, corollis, variis ministeriis, usu calidæ, libatione, precibus, cantu musico & oblectationibus aliis disserens: sermonum autem convivialium prolixiorem recensionem instituens, & discursus de astrologia super convivio habitos, philosophorum item quorundam veterum & recentiorum vafre & argute sapienterque dicta memorans. Ultimum caput salutaribus monitis circa convivia vel instituenda vel adeunda implet, & quomodo se hospes & conviva gerere debeat, docet.

DEVISES DES PRINCES, CAVALIERS, dames, sçavans & autres personnages illustres de l'Europe: ou, la Philosophie des images, Tome second. par le P. C. F. Menestrier de la Compagnie de Jesus.

id est,

Symbola & emblemata principum, nobilium, fœminarum, eruditorum, & aliorum illustrium in Europa hominum: seu, Philosophiæ imaginum tomus secundus, auctore C. F. Menestrerio S. I.

Parisiis. 1683. in 8.

Quamvis rem symbolis & emblematibus præbere materiam, nec quidquam in hoc universo existere, quod non idoneum iis argumentum suppeditet, supra in Actis Jan. hujus anni p. 17 fuit monitum; cum *primum* Philosophiæ imaginum tomum superiori anno editum enarraremus. Cujus assertionis alter hic tomus, qui hoc anno prodiit, egregia præbet documenta; a naturalibus & artificialibus rebus, elementis, igne, montibus ignivomis, tormentis pulverariis & aliis machinis bellicis, chymicis item instrumentis, subterraneis cuniculis, fumo, luminaribus, igne sacro, aere, & variis avium generibus deprompta symbola & apposita lemmata exhibens: interdum etiam historiam narrans, quæ docet quem auctorem unum vel alterum

rum emblema agnoſcat, & quo tempore quave occaſione iſtud primum adhibitum fuerit, & ad quod negotium porro applicari poſſit. Ingens autem ſupereſſe videtur, qui adhuc auctori ſuppetit, apparatus: quem ubi in publicum prodiderit, non reticebimus.

AD EPHESINUM CONCILIUM VARIORUM Patrum epiſtolæ ex manuſcripto Caſſinenſis Bibliothecæ codice deſumtæ, item ex Vaticanæ Bibliothecæ manuſcripto commonitorium Cœleſtini, tituli decretorum Hilarii Papæ, Neapolitanum concilium, epiſtolæ Anacleti Anti-papæ, nunc primum in lucem data per F. Chriſtianum Lupum, cum ejusdem ſcholiis & notis ad epiſtolas, acta concilii Epheſini & Calcedonenſis concernentes.

Lovanii, Anno 1682, in 4.

QUamvis acta concilii Epheſini, quæ & ſeorſim & in conciliorum tomis extant, admodum prolixa ſint, multa tamen etiam poſtremis editionibus deeſſe cum aliis eruditis animadvertit *Johannes Garnerius*, qui Tom. II editorum a ſe *Marii Mercatoris* operum ad ſupplendam ejus concilii & contiguorum temporum hiſtoriam haud pauca contulit. Cujus exemplum imitatus Lupus, cum Romæ *Hieronymi Caſanatæ* Cardinalis beneficio in codicem quendam Caſſinenſis Bibliothecæ manuſcriptum incidiſſet, qui variorum Patrum epiſtolas, nec non Imperatorum & Comitum edicta, aliaque Epheſini Concilii & proximorum temporum acta, partim hactenus inedita, partim ab editis diſcrepantia continebat, eundem diligenter exſcribi, & Lovanium reverſus, una cum appendicibus quibusdam ex Vaticano quodam codice depromptis, publicam in lucem protrahi curavit, tanto magis operæ ſe pretium facturum ratus, quod opus ſuum de privilegio S. Petri circa Romanas appellationes ſuperiori menſe a nobis recenſitum, ex Caſſinenſi hoc codice haud parum confirmari poſſe confideret. Continet enim (cap. 117) authenticum, ut Lupus vocat, appellationis inſtrumentum, quod Eutherius Thyanenſis & Helladius Tarſenſis Epiſcopus apud Pontificem Romanum Xyſtum tertium adverſus Epheſinum concilium interpoſuerunt, & (c. 222) Eu-

Eychetis Hæresiarchæ Leonem M. appellantis epistolam, quo nomine acerrimus hic Romanarum appellationum Patronus non quod pueri in faba se reperisse ratus, & in dissert. 4. de privil. S. Petri p. 848 & 883, & in scholiis ad Cod. Cassin p. 450, impense gloriatur. Reliqua epistolici hujus voluminis capita recensere nimia eorum copia prohibet, quæ major est, quam ut angustis unius alteriusve pagellæ spatiis circumscribi possit. Viderint autem eruditi, quantum huic codici Latine tantum prodeunti & ab aliis antiquitatis Ecclesiasticæ monumentis nonnunquam dissentienti tribui debeat, quem Lupus, cum ex Insomni apud Constantinopolin cœnobio translatus fuerit, irrefragabili autoritate pollere, & multa hactenus ignota prodere asserit, licet ejus compilatorem nec in digerendis epistolis accurati semper ordinis tenacem, nec ab omnibus plane mendis liberum agnoscat. Cæterum cum in eo illustrando ad ducentesimum usque epistolarum caput pervenisset, morte præventus integrum opus absolvere non potuit, cui e typis educendo *Fratres Augustiniani* obstetrices manus supposuerunt, qui ipsas quidem Patrum epistolas magno Hetruriæ Duci Cosmo III, scholia vero & notas a Lupo additas Principi de Parma Alexandro Farnesio dedicarunt. Præmissa est scholiis vita Lupi a Josepho Sabatino descripta. Ad finem autem subjectus est index rerum & verborum in utroque tomo contentorum, quem proxime præcedit epitaphium ab ipso Autore adhuc vivo sibi positum:

Hæres peccati, natura filius iræ
Hic jaceo, dignus nomine reque Lupus.
Indignus, non re, sed solo nomine, Doctor,
Verbis, non factis me docuisse fleo.
Perdocuisse alios, & non docuisse seipsum,
Quid juvat? O! mundi fumus, inane, nihil!
Agne Deus, Patris doctrina, Redemtio mundi,
Nunc tibi prostratum commiserare reum.
Et Latro, & Meretrix gratis tua regna subintrant:
Gratia peccatis fiat & ista meis.

HISTOI-

HISTOIRE DU CALENDRIER ROMAIN &c.

hoc est,

F. Blondelli, regii Mathematicæ & Architecturæ Professoris, regiorum exercituum Campimareschalli &c. Historia Calendarii Romani, ejus originem variasque vicissitudines complexa.

Parif. 1682, in 4.

OPere hoc tribus distincto partibus Clarissimus Autor (a quo propediem novam munitionum extruendarum rationem expectamus) præcipua Calendarii Romani fata, quæ a primordiis suis hucusque habuit, ita recenset, ut simul mathematici Doctoris partes tueatur, Lectoremque suum circa computi exacte ineundi rationes studiose erudiat.

Cum autem Calendarium politica temporis sit dispositio; ejus velut incunabula non incongrue præmittit: ut videlicet simplicissimam primo temporis partem, diem mortales, inde horas, menses, septimanas advertere aut distinguere sint adducti; ex quo fonte dierum per hebdomadem appellationes, Judæis & Christianis propriæ, quasque ex gentilismo reliquas hodie habemus, fluxerint; quæ porro ratio annorum, ad motus Luminaris unius aut utriusque constituendorum, Assyriis, Ægyptiis &c; Arabibus, Turcis &c; Græcis, Romanis, Judæis fuerit, succincte præfatus.

Ipsos dein Calendarii Romani sub Romulo natales, annique rationem, & quomodo, quibusque de causis id mox a Numa Pompilio, longe vero post, penitus confusis, Pontificum sive negligentia sive superstitione, anni rationibus, a Julio Cæsare Pontifice tunc Maximo, correctum aut mutatum sit, stricte exponit: singulorum Calendariorum Tabulas, inque Juliano literas nundinales; dies fastos, nefastos, & comitiales; nomina dierum; festa, ludos, sacrificia, signorum cœlestium ortus & occasus, cum brevi commentatiuncula exhibens.

Hoc Juliano Calendario, latiſſime tum dominantibus Romanis, quoad civilem temporis diſtributionem a plerisque gentibus recepto, has interim religionis & ceremoniarum libertatem uſurpaſſe: inde & Judæos, citra Sabbati violationem, ſacri Codicis legibus feſta celebraſſe; & Chriſtianos ſingulis Judæorum ſolennibus alia, pleraque antitypica ſurrogaſſe: poſteriores tamen ob celebrationem Paſchatos mox inter ſe diviſos, ſub medium rurſus ſeculi ſecundi autoritate Pii Pontificis in unum coaluiſſe, memorat.

Stabiliendo poſtea Paſchati, decretum a Concilio Nicæno interpoſitum, quo & æquinoctio verno, & novilunio paſchali, & quartædecimæ Lunæ termini perpetui ſint conſtituti, parte ſecunda refert: cujus cauſa deinceps cyclus ſolaris literarum ſeptem dominicalium (in vicem octo nundinalium a naſcente Eccleſia olim jam obſtitutarum) inventus ſit, & Lunaris, ſive decennovalis Metonis, ſub aurei numeri titulo, Calendario invectus. Diſſidium vero inter orientales & occidentales Eccleſias, circa numeri hujus in Calendario diſpoſitionem, obortum, & ultra graſſaturum, ineunte ſeculo ſexto a Dionyſio Exiguo Abbate conſopitum; occidentalibus orientalium mori concedentibus. Subjungit autor pauca de Periodo Victoriana & Juliana, cycloque indictionum: argumentum de aureo numero ejusque per Calendarium diſpoſitione & proprietatibus; menſibus plenis, cavis & embolimæis, horumque convenienti per cyclum decennovalem ordinatione; diebus menſium ab aureo numero vacuis, eorumque verſibus memorialibus, adjecto Calendario ipſo & Tabula Lunarum cycli 19 annorum, fuſius proſecutus. Claudit hanc partem Practica Calendaria, rationem Paſchatos & Feſtorum mobilium, ope cycli Solaris & Lunaris, Tabulæque paſchalis antiquæ, quoque anno figendorum, edocens.

Cum vero ſubſequentibus temporibus animadverteretur, hanc Calendarii formam cœlum parum propitium habere, nec ideo feſta legitimo tempore amplius exhibere: quippe æquinoctiis, ob aſſumtam anni Solaris quantitatem juſto majorem, & Noviluniis ob cycli Lunaris ſuper 235 Lunationes aliquem exceſſum, præſcriptos terminos magis magisque, illis quidem ſpatio 134, his 312½ annorum integro die antevertentibus: de remedio tollendis his erroribus adhibendo

bendo, pluries & a pluribus ſerio quidem agitatum fuiſſe, parte tertia Autor commemorat; ſed ſucceſſu plane fruſtraneo. Gregorium demum XIII Pontificem Romanum, convocatis in hanc rem Aſtronomiæ conſultis, arduum hoc negotium proſpere aggreſſum, inductaque anno 1582 nova Calendarii forma, ab Aloyſio Lilio Medico Romano excogitata, quæ Gregorianæ nomine hodie venit, ex voto perfeciſſe: ſublatis non ſolum præmemoratis erroribus, ſed &, ne iidem ſucceſſu temporum denuo obrepere poſſent, accurata cautione interpoſita.

Nimirum, quantum ad errorem ex præceſſione æquinoctiorum oriundum, expunctione decendii, (tanta enim intervallo æquinoctium verum diem 21 Martii, Niceno canone eidem dictum, tunc prævertebat) poſt 4 Octob. diem ſtatim 15tum numerando, æquinoctium priſtinæ ſedi reſtituiſſe; & ut communi anni civilis quantitate retenta, exceſſus ejus ſupra Solarem debite penſaretur, nec terminus æquinoctii impoſterum vacillaret, ſingulos poſt 1600mum annos ſeculares (quorum numerus per 400 non eſſet diviſibilis) Biſſextilibus exemtos communes eſſe voluiſſe; exſecto hac ratione ſingulis quatuor ſeculis triduo, quod ex 134 annis ter ſumtis alias redundaſſet.

Novilunia, quæ integro quatriduo numerum aureum tum fallebant, ſublato cyclo decennovali, pergit Autor, alio, triginta numero Epactarum, in locum ejus ſuffecto, in ordinem coegiſſe: harumque (ut & cycli impoſterum ſolaris) ob intercalationis ſecularis deinceps omiſſionem, uſum tantummodo temporarium futurum, æquationis certæ beneficio effeciſſe perpetuum.

Epactarum porro harum diſpoſitionem in Calendario, uſum, æquationes, aliaque quæ tum ad perfectam Calendarii Gregoriani cognitionem, tum ad praxin Calendariam hujus formæ faciunt, eleganti plurimarum Tabularum apparatu, poſtrema hac Parte prolixe Autor eruditeque explicat.

LEGATUS URANICUS EX ORBE NOVO in Veterem,

h. e.

Observationes Americanæ Cometarum factæ, conscriptæ ac in Europam missæ, a R. P. Valentino Stansel, e Societate Jesu &c.

Pragæ, Anno 1683, in 4.

INsigne par Cometarum, quod sub decursum anni 1664, verisque anni 1665 initium late fulsit, & in Brasilia P. Valentini Stansel, e Professore mathematum Olomucensi & Pragensi tunc Missionarii in Indiis oculos in se convertit. Nec hoc solum, sed & cursus sui, & quæ cætera his ignibus æthereis accidunt, adeo solicitum habuit, ut observandis iis Bahiæ omnium Sanctorum vigilem sibi laborem sumserit, vigiliasq; has suas Illustribus & Clarissimis Europæ Astronomis sacras ex orbe novo transmiserit. Has non observationum tantum seriem, sed ipsam etiam Autoris sententiam, de motu, materia, lumine, loco, cauda caudæque flexu, & magnitudine Cometarum, valido argumentorum nexu, nec indecora oratione complexas, & schematismis elegantibus instructas, Astrophilorum commodo Collegium Patrum Jesuitarum ad S. Clementem, vel ut titulus fert, Mathesis Pragensis ejusdem Collegii, cum Auctario observationum Europæarum circa priorem præcipue illorum Cometarum, Romæ, Venetiis, Florentiæ, Gedani, Parisiis, Viennæ, Madriti, Ingolstadii, Pragæ, Wratislaviæ, Znoymi, Olomucii a celeberrimis Astronomis habitarum, aliarumque Cometarum anni 1680 & 1682, publico dedit.

JOHANNIS HEVELII Observationes Circa nonnullas Occultationes Fixarum GEDANI

Anno 1683 habitæ.

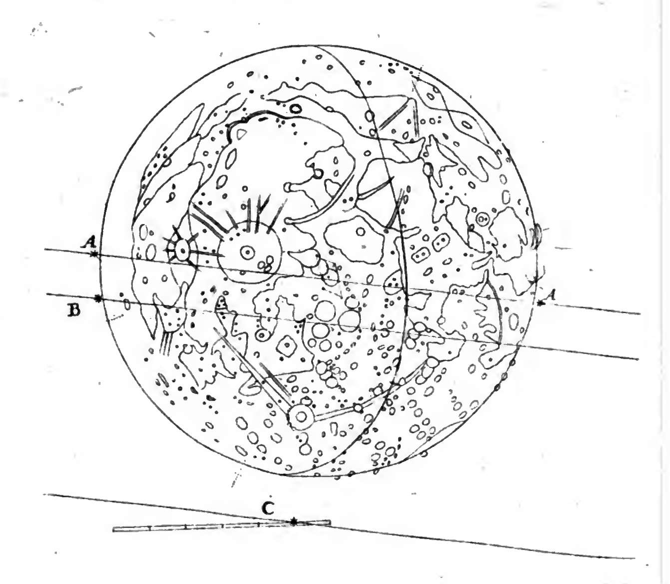
CUm Astronomiæ Cultoribus nuper promiserim, me iis quoque velle (ut circa ternas illas Conjunctiones Magnas factum est) brevi-

breviter exponere, quæ circa quarundam Stellarum Occultationes, atque nonnullos Lunæ Congressus, mihi ab 11 Febr. hucusque deprehendere obtigit, facio id nunc animo lubentissimo, nihil potius exoptans, quam ut meæ observatiunculæ in commodum Uraniæ quodammodo cedant.

1. Die 11 Febr. Anni hujus currentis 1683 vesperi sperabam non solum partem Eclipseos Lunaris (prout Tabulæ spem faciebant) circa Lunæ exortum & occasum Solis, sed & simul Occultationem Reguli me observaturum. Quare omne tempus pomeridianum in Specula impendi; verum frustra: siquidem Cœlum totum ad horam usque nonam vesp. nubibus obscurissimis ita erat obductum, ut nihil quicquam, ne quidem unicam stellulam, conspicere licuerit. Post nonam vero Luna emersit, sed prorsus ab omni umbra libera; sic ut nihil penitus de illa Eclipsi deprehensum fuerit. Occultationem Reguli quod attinet, quæ pariter hac die celebrari debebat; sciendum, quod hora 9 cum Luna in oculos incurreret, Conjunctio dicta, jam fuerit præterita. Siquidem Regulus jam satis longe occasum versus a Luna removebatur; ita ut ea ipsa Conjunctio (quantum ruditer colligere dabatur) oriente circiter Luna, hora sc. 5 vel 6 contigerit: utrum autem Regulus omnino tectus sit, an vero tantummodo transitus fuerit, haud adeo accurate deprehendere licuit. Si cœlum occidente Sole omnino annuisset, præclarissimum extitisset spectaculum, hanc Conjunctionem, una cum particula Eclipseos debite & accurate annotare.

2 Die 2 Aprilis vesperi proposueram Planetas tantummodo observare; sed cum vidissem tres stellulas minutissimas haud procul a Lunæ limbo obscuriori ortum versus existere, quas Luna juvenis, in minima libratione ad paludem mæotidem degens, sine omni dubio tectura esset, accinxi me protinus ad observationem jucundissimi hujus spectaculi, & quidem Telescopio egregio. Negotium etiam hocce ex voto successit, sic ut binas stellulas A& B distinctissime viderim a Lunæ limbo, licet obscuriori, occultari. Tertia vero stellula C non tecta est, sed in ipsa Conjunctione distabat a Lunæ cornu inferiori Austrum versus 4 circiter minutis; sicuti ex apposito Schemate videre est. Sectio Luminis & umbræ hac die per Montes Serrorum & Carpathos, per Sinum Peronticum, inter Byzantium & Ins. Cyaneam, per M. Amanum, Taurum Uxiique Montes incidit.

Prior

Prior Stellula A in Catalogo Tychonico non invenitur; ſed in meo novo habetur; vocatur ſub cornu Tauri Auſtrino ſequens quintæ magnit. Verſatur hoc tempore in 19° 1′35″ ♊, & in latit. 4° 43′ 44″ Auſtrina; altera vero B, quantum ex hac obſervatione colligere potui, exiſtit in 19° 17′ 0′ ♊, in latitut. 4° 47′ 0″ Auſtrina: at tertia C, quæ forte nudis oculis non conſpicitur, degit modo in 19° 9′ 0″ ♊ & in latitud. 5° 2′ 0″ Auſtrina.

Cæterum ſtella A, Lunam ſubingreſſa eſt ad Montem Audum, tranſiit

transiit per Insulam Cercinnam, per M. Neptunum, Mare Adriaticum, inter M. Horminium, & M. Amanum, per M. Herculis; sic ut inter Paludem Mæotidem & Inf. Majorem Caspii rursus emerserit: unde liquidum est, hanc stellulam A fere centralem cum Luna celebrasse Conjunctionem. Quam diu autem sub Luna hæserit, ipsa subsequens observatio ostendit: nam admodum exacte illam rursus prodire animadverti.

Altera vero stella B, sextæ magnit. Lunam ingressa est ad Paludem Mareotidem, transiit per Sinum Syrticum, ad M. Athos, per M. Latmum, inter Montes Sipylum & Masicytum, infra centrum Lunæ, per superiorem M. Moschum, per Fretum Ponticum, atque sic infra Insulam Majorem Caspii; prodire autem illam non conspexi, ob Lunæ decliviorem situm, vaporesque ei adhærentes.

Mens. dies st. n.	Temp. sec. hor. ambul. H	′	″	Anno 1683 Occultatio Duarum Stellularum cum alterius transitu.	Distant. & Altitud. °	′	″	Quo Instrum.
April. 2. die ♀ vesp.	9	53	30	Initium Occultationis stellulæ majoris A, 5 m.				Tubo egregio.
	10	8	30	Conjunctio Lunæ & Stellulæ C: distabat a Lunæ cornu inferiori.	0	4	0	Tubo.
	10	29	36	Initium Occultationis Stellulæ B, 6 magn.				Tubo.
	10	52	50	Finis Occultationis Stellulæ A 5 magn.				Tubo.
	11	45	30	Altitudo Lyræ.	31	44	0	Quadr. orich.
	11	46	30	Eadem Altitudo.	31	55	0	
	11	47	50	Denuo. Pro corrigendo tempore	32	6	0	

3. Die 2 Maji vesp. hora 11 0′ 0″ Luna supra Stellulam in radice Caudæ Cancri transibat, quæ modo versatur in 27° 53′ 37″ ♋ & in Latit. 2° 18′ 42″ Austr.; sic ut in ipsa Conjunctione non nisi ad 12′ a Lunæ cornu infer. abesset.

Hora 12 0′ 0″, eadem die, etiam alia Fixa, sed minutissima tecta est, quæ in Catalogo alias non habetur. Quantum conjicere dabatur, hærebat in 28° 30′ ♋, & in Latit. 1° 54′ Austr.

4. Die 3 Maji, hora 9' 12' Mars Conjunctionem celebrabat cum penultima stella alæ Austrinæ Virginis, quæ modo degit in 13° 49' 14" ♎ & Latit. 1° 48' 33" Bor., sic ut in ipsa Conjunctione vix ultra 40' Mars infra dictam stellam incederet.

5 Die 4 Maji, vesperi Cœlo perquam sudo Luna decrescens plus quam bisecta Regulum occultavit, quam egregiam Occultationem animitus exoptassem ut more meo observare potuissem; sed ob rationes maxime prægnantes atque indispositionem corporis id pro voto fieri haud potuit. Nihilominus tamen ipsum momentum immersionis accuratissime notavi, id quod incidit hor. 11 17' 20" vesp. secundum horolog. ambulatorium ex subsequente altitudine Lyræ corrigendum; sed emersionem, ob rationes dictas, minime deprehendere mihi licuit. Linea itineraria incessit per mare Pamphilium, infra Insulam Carpathos, Ins. Cyprum, infra Sinum extremum Ponti, & Sinum inferiorem Maris Caspii. Hora 11 24 42 secundum horologium ambul. altitudo Lucidæ Lyræ observata est 44° 39' 0"; ex qua initium Occultationis corrigi potest. Sectio luminis & umbræ per Lacum nigrum majorem aut Ins. Corsicam, M. Myconium, per Lacum Strymonicum ad Ins. Rhodum, per M. Sinai & M. Techisandam incidit.

6. Die 31 Maji, vesp. hora 11 45' 0", Regulus rursus a Luna tegi potuisset, ut mihi tum videbatur; sed citius occiderunt, quam id fieri potuit. Distantia namque Lunæ a Regulo erat fere adhuc tanta, quanta alias est Stellæ in Coxa a Tergo Ursæ Majoris, fere 4° 30'.

DIATRIBA DE FEBRIBUS, IN QUA AUtor complures Medicorum, Antiquorum juxta ac Recentiorum, detegit errores, cum ratione earundem Theoriæ, tum Praxeos, Belgice conscripta a D. Cornelio Bontekoë, ac Latinitate donata a Jano Gebema.

Hagæ Comitis 1683, in 8.

MEdici atque Scriptoris famigeratissimi opusculum hoc est, illius scilicet, qui sub idiomate Batavo diversos hactenus libros, *de Herba Thee, Coffe ac Chocolata; Novam Chirurgiæ Structuram &c.* publi-

publico mancipavit. Ante aliquot quoque jamdum annos Diatriba hæc eodem ab Autore vernaculo idiomate typis exscripta fuit, ita quidem, ut editionis quartæ præsens versio existat, ipso originali in diversis locis paulo magis succincta. Scilicet sicut in reliquis suis scriptis Bontekoë scholarum æque medicarum ac praxeos errores castigare contendit, sic febrium quoque doctrinam hisque medendi methodum vulgarem examinat, utramque vero plurimas quoad circumstantias insulsam, ineptam, imo mortiferam pronunciat; Veterum æque ac nonnullorum Neotericorum, v. g. Willisii, Sylvii &c. febris definitiones, differentias, & causas impugnans, ac curandi rationem (si Sylvii, quam præ aliis commendat, excipias) hactenus usitatam, & falsæ theoriæ innitentem, summopere detestans. Occasione hac, & dum febris essentiam non in calore præternaturali consistere probat, in Causo v. g. calorem naturali longe minorem paradoxe satis asserit: Willisii hypothesin ubi examinat, fermentationem vulgarem, & qualis vino aut cerevisiæ solennis, in humoribus nostris concipi haud posse ait. Pariter, quasi in parenthesi, Sylvii hypothesin de natura & causa pestis, imo quoad posteriorem omnes Scriptores impugnat. Experientiam, quam vulgus practicorum prætendere quoque contra novatores eaque se munire solent, egregie dispellit; Refrigerantia & venæ sectionem ac purgationem damnat; Chinæ Chinæ usum contra eosdem vindicat; hisque demum Epistolam provocatoriam ad Chymiæ osores subnectit.

FRAGMENTA, DIENENDE TOT EEN ONdervvys van de Bevveginge en Vyandscap, of liever Vrindschap van het Acidum met het Alcali, &c.

id est,

Fragmenta, Motum & Hostilitatem, seu potius Amicitiam Acidi & Alcali, simulque Phlegmatis, Spiritus Olei, Sulphuris, Terræ ac Capitis mortui naturam, declarantia. Item Fundamentum Medicinæ & Chirurgiæ, Autore Cornelio Bontekoë, M. D.

Hagæ Comitis 1683, in 8.

QUem in gratiam Chirurgorum saltem publici juris factum libellum præfatio hujus edisserit, illum nec Medicinæ Tyronibus inutilem judicamus, quatenus præter fundamenta chymica, totius fere Medicinæ practicæ theoremata generalia suggerit. In capite siquidem primo hujusque Appendice, duo genera salium, ut principia rerum activa, *Alcali* & *Acidum*, asserit Autor, horumque naturam differentiam & habitudines, quas in se invicem, & in alia concreta, effervescendo, præcipitando ac fermentando, exercent, exponit, *Dn. Lemery Cursum Chymicum* hujusque manuductionem in his sequendo. Oleum seu sulphur e principiorum naturalium numero delet, quod ex acido & alcali componatur: quamvis simul fateatur, peculiarem adhuc olei texturam subesse, quæ nos fugiat. Pariter spiritum nihil peculiare ab alcali, acido, oleo & aqua habere, adeoque simplicioris corporis nomen nullo jure mereri, ostendit: ac tandem salibus illis binis, Aquam, Pingue, & Terram seu Caput Mortuum, ut principia rerum adæquata, addit.

In secundo capite Operationes chymicas sub triplici, Mundationis, Comminutionis, & Compositionis classe, exponit. In tertio vero Præparata recenset, horumque selectum commendat, salis tartari volatilis & salis volatilis oleosi Sylviani famæ non parum subtrahendo.

In capite quarto simplicium, e tribus Regnis petitorum, medicaminum catalogum exhibet, de horum virtutibus horumque ætiologiis simul differendo, ac illorum farraginem damnando. Ita v.g. gemmas, præprimis calcinatas, e pharmacopoliis proscribit, crystallum tantum montanum, utpote reliquarum gemmarum materiam, & post hunc lapidem nephriticum ac smaragdum martialem commendat; margaritis, si corallia præsto fuerint, Practicum carere posse ait. Ex lapidibus minus pretiosis, paucis saltem, scilicet calcario, calaminari, hæmatite, pumice & spongia, hunc opus habere putat: quibus tamen talcum adhuc addit, utpote sulphure quodam solari scatens. Inter Metalla ferro potissimas; pauciores plumbo, cupro & stanno; nullas argento ac auro, concedit virtutes: hujus Tincturis ac panacæis cinabarim & sulphur antimonii rite præparatum longe anteponens. Mercurii commoda atque incommoda explicat, eumque ad libras duas, imo tres, interne absque ullo periculo propinari posse, docet:

docet; inprimis vero ejus vim salivatoriam, quam acidis combinatus exerit, ab ejus corrosivitate & glandulas oris exulcerandi ratione derivat. Spiritum sulphuris satis paradoxe venenum potius, quam medicamentum pronunciat; Sperma Ceti vero e mineralium serie relegat, haud tamen semen balenæ, sed cerebrum cujusdam piscis, Microcephalos dicti pro materia agnoscere asserit, quod exsiccatum cum lixivio calcis vivæ, certa ratione in pinguedinem saponi similem redigatur.

In *Fundamento Medicinæ* Autor primo quasdam de natura corporis propositiones physicas exponit; deinde morborum naturam & differentias generales æque ac speciales, item symptomata recenset, adeoque pathologum agit. Sequitur hæc methodus medendi, cujus occasione temperantium seu alterantium, sudoriferorum, diureticorum, catharcticorum, emeticorum atque anodynorum, tanquam sex remediorum internorum capitum, ætiologiam & applicandi modum tradit.

EXCERPTUM EX LIBELLO GALLICO, Mercure galant, *part. 2. Octobr. 1682*, de insignibus Ducis Burgundiæ.

CUm Delphini filio, nepoti suo, Burgundiæ Ducis titulum Rex Christianissimus suo usus arbitratu tribuisset, de insignibus illi assignandis non eadem omnium fuit opinio. Consultus ergo ea de re Dn. Dosierus, judex armorum, sententiam suam scripto exposuit, quod Mercurio Gallico, quem politum vocant, loco supra dicto pag. 333 seqq. insertum legitur. Non ingratum vero futurum Artis Heraldicæ cultoribus putavimus, si Dosieri illud judicium Latine versum hic exhiberemus, inprimis cum probatum illud publica auctoritate fuisse, Auctor Mercurii testetur. Ita vero ille:

Non alia, quam Franciæ insignia pura, concedenda esse Duci Burgundiæ, persuasum omnino habeo. Cum enim Princeps hic patrem habeat Delphinum, cujus nomen & insignia soli primogenito Regis Franciæ filio vindicantur, nec communicantur illius liberis: alia quam Regni suo ad eum tempore hereditario jure devolvendi insignia usurpanda ipsi non videntur, quamdiu in expectatione successionis, seu in titulum patris sui, seu in Regnum ipsum, hereditario ad eum jure spectans, futurus est.

est. Cumque Burgundiæ Ducis titulus nudum in hoc Principe distinctivum nomen sit, apanagium provinciæ illius annexum non habens; inconveniens utique foret, in scuto Principis hujus, insignibus Franciæ insignia Domus cujusdam, cujus caput esse non posset, nisi tanquam postgenitus e Regia Familia, adjungi. Convenire id potius in fratrem quendam Principis nostri aliquando posset, si Burgundiam is apanagii jure possideret. Hic enim, novam Regiæ Domus lineam auspicaturus, uti etiam insignibus posset, quibus a regnante Domus Regiæ linea discerneretur. Regeri equidem hic posset, Duci Burgundiæ ob titulum hunc, scutum Regni Franciæ & Ducatus Burgundiæ insignibus quadripartitum convenire, non minus ac Delphinus, Franciæ & Delphinatus insignia quadripartitur. Par enim videtur causa, patrisque exemplum filio præbere videtur regulam. Verumenimvero, sicut nemo nescius est, Delphinum nomen hoc & insignia non alio instituto gerere, quam ut stet conditione, sub qua Delphinatus Franciæ olim Regno coaluit: ita constat, aliam omnino rationem esse tituli Ducis Burgundiæ. Ea enim provincia nunquam pro Principibus, nudam a se denominationem habituris, quicquam stipulata est: ipseque titulus, proprie loquendo, nonnisi aliunde pro Principe mutuo sumptus est, donec ad Regnum pervenerit, jure natalium ipsi debitum.

*Quapropter cum successio alia Principi huic non pateat, quam in Delphini titulum, suo tempore gerendum: mea quidem hæc constans est sententia, quocunque nomine Princeps hic salutetur, non alia quam Regni insignia tribuenda illi esse, nec his Burgundiæ arma jungenda; quippe quæ ascitum segmentum (*brisure*) forent, quale in Principem non quadrat, augustiori multo, quam Burgundiæ Ducis, titulo aliquando gavisurum.*

INSTITUTIONES JURIS PUBLICI GERMANICI Romani, ex ipsis recessibus & legibus ejus Reipublicæ fundamentalibus adornatæ.

Francofurti ad Viadrum, 1683. in 8.

VAria sub variis titulis prostant Juris systemata ac institutiones, in quibus uti multi, pro ingeniorum diversitate, multa commendarunt

runt aut censoria notarunt virgula, ita præprimis in aliis methodus minus justa accusata fuit, in plerisque illud desideratum est, juventutem studiosam magis ad rivos quam ad fontes duci, hoc est, in decisione controversiarum præprimis, magnas Publicistarum, uti communiter appellantur, cohortes citari, raro leges ipsas fundamentales, quæ tamen hic utramque facere deberent paginam. Quod haud dubie trutinans Autor præsentium institutionum Magnificus, in Auditorum suorum gratiam, quo utrique huic nævo mederetur, easdem ita formavit, ut non solum, sicubi ex historiarum monumentis res fuerit deducenda, ad paucos, sed optimos scriptores; sin ex ipso jure assertio firmanda fuerit, ad Auream Bullam, Recessus Imperii, Capitulationem Imperatoriam, Instrumenta pacis, ac alia monumenta publica & Imperii Romano-Germanici bases, eos remiserit; sed & prudentissimo consilio, methodo usus fuerit ordini Justinianearum Institutionum simillima. Quo pacto id effecit, ut juvenis discendi cupidus, non solum ulterioribus absque ambagibus ad ipsum Jurisprudentiæ publicæ centrum brevi compendio ducatur, sed &, ut non per diversam a Juris privati institutionibus methodum scientia ejus turbetur, ac suo quasi loco quodammodo moveatur. Quinimo methodi occasione simul illud evenit, ut materiæ scitu necessariæ ab aliis in institutionibus juris publici vix memoratæ, aut levi saltem penicillo & obiter quasi adumbratæ, ab aliis vero plane omissæ, fusius tractarentur atq; enucleatius. Postquam enim libro I intuitu juris personarum de personis Imperii, puta Rege Romanorum, Imperatore, Rege Germanorum, Vicariis Imperii, Electoribus & reliquis Imperii Statibus egisset, de patria quoque potestate, connubiis Principum & Statuum Germaniæ, juribus item fœminarum illustrium, ac de tutelis denique & juribus illustrium liberorum, ductu juris publici tractationem instituit. Deinde libro II non solum de juribus rerum, Statibus & immediatis Imperii Germanici competentibus, quæ communiter regalium nomine appellantur, accuratissime disserit, sed & ad discursum de rebus corporalibus & incorporalibus progressus, servitutes, ac acquirendi dominii modos, ejusdemque instrumenta & effectus, tum successionem testamentariam; in libro III vero successionem ab intestato & obligationum materiam plene proponit, & secundum usum juris publici evolvit. Denique libro IV ordinem processus in Imperio Romano publice recepti

distin-

distincte adducit, eique tractatum de judiciis, intuitu criminum vel delictorum publicorum, subjungens coronidem elementis hisce imponit; quibus adeo quod ulterius addamus nihil superest, nisi ut Magnifico Autori hactenus summis Ordinis sui in Academia famigeratissima honoribus maxima cum laude defuncto, nunc vero ad intima Serenissimi sui Principis consilia admisso, digna ac jam diu promerita edecumatarum virtutum suarum præmia animitus apprecemur.

EMAN. KONIG. PHILOS. ET MEDIC. BASIL. Regnum Animale, Sectionibus 3 Physice, Medice, Anatomice, Harmonice, Mechanice, Theoretice, Practice eviſceratum, enumeratum, & emedullatum &c.

Coloniæ Munatianæ, apud Eman. König & Filios Bibliopol. 1682. in 4.

SAne hoc ipso ævo, quod abstrusorum inventione, & solertibus non minus ac judiciosis rerum naturarum scrutatoribus splendet, mirari contingit, ejusmodi adhuc hominum genus reperiri, quod dogmata superiorum seculorum adeo colit, & unius vel alterius Medici aut Physici pronunciata, tanquam Idola in Fano Æsculapii erecta, tanta superstitione adorat, ut Neotericorum inventa ac cogitata, nec evolvere, nec legere, multo minus pensitare velint, sed, quo suam vel cœcitatem, vel torporem, vel desidiam incrustent, Novatorum titulo mox hos contemnant, & quasi aliquid virulenti eorum scripta spirent, cuncta sua sensoria contra hæc muniant & obturent. Ingenua magis illorum videtur sagacitas, qui, quantum lucis quotidianum experimentorum scrutinium Veterum monumentis fœneretur, quamque scientiam Naturalem pariter ac Medendi Artem expoliat, ut utraque nunc splendidiore, quam olim, nitore fulgeat, observantes, multum equidem Antecessores nostros egisse cum Seneca profitentur, nec tamen omne peregisse, sed multum adhuc Posteritatis investigationi reliquisse, concedunt: potissimum cum ipse *Hippocrates, in Epist. ad Democritum*

critum ſcripſerit, Ego ad Medicinæ finem nondum perveni, etiamſi jam ſenex ſim. Commendamus hoc nomine præſentem Autorem, per hujus ſeculi inventa ſuperiorum aſſerta illuſtrantem, ac per diſſertationem Phyſico-Medicam modo nuncupatam ſingularem in rebus Anatomicis & Medicis eruditionem nobis probantem. Complectitur hæc tres Sectiones, quarum *prior* corporis animalium internam fabricam & animæ ſenſitivæ operationes, cum animæ rationalis formalitate explicat; *altera* animalium quinque ſumma genera & ſub his diverſas ſpecies recenſet; *tertia* tandem de animalium uſu alimentoſo & medicamentoſo, item noxis animalium venenatorum harumque medelis agit. Totum hocce ſcriptum materiebus infinitis ſcatet, ita ut determinare nequeamus, num plus verborum, an rerum ipſi inſit: cum, ut poſteriores Sectiones mittamus, prior prolixiſſimam atque accuratiſſimam Phyſiologiam, Medicam æque ac Philoſophicam, ſiſtat, ex optimorum Scriptorum inventis ac meditationibus congeſtam, propriaque ſedulitate atque epicriſi exornatam, ut in hunc usque diem nullam ipſi ſimilem, multo minus hac perfectiorem, aut magis conſummatam, Publico videre contigerit.

Chymiſcher Glückshafen/oder groſſe Chymiſche Concordantz und Collection von 1500 Chymiſchen Proceſſen 2c. Zuſammen getragen von Joh. Joachim Bechern/von Speyer/ Med. D. und Röm. Käyſerl. Majeſtät Cammer-und Commercien-Rath etc.

hoc eſt,

Urna ſortis fortuitæ Chymica, ſeu Concordantia Chymica & Collectio major 1500 Proceſſuum Chymicorum, congeſta a Joh. Joach. Bechero, Spirenſi &c.

Francofurti, Impenſis Joh. Georgii Schiele/1682. in 4.

QUalem ſortem ex Urna hac Tibi L. B. promittere poſſis, vel ſolius hujus Autoris, per Experientiam Chymicam & varia atque erudita ab eodem hactenus edita ſcripta, ſc. *Oedipum Chymicum*, *Metallurgiam*, *Phyſicam ſubterraneam* & hujus *Supplementa*, *Pſychologiam*, *Mineram Arenariam* &c. famigeratisſimi nomen docet. Multa in hac invenies chymica, plura alchymiſtica, pauca medica & mechanica, ex manuſcriptis ac Laboratoriis celebrioribus collecta, ac propriis medi-

 rationi-

tationibus ornata, Theorias partim, partim Enchierises singulares exprimentia, & in partes 20, diversæ molis, cum Appendice, quam *Rosetum Chymicum* vocat, digesta. Earum *prior* diversa Philosophorum Scripta atque Theorias, & inter hæc ipsius Becheri judicium Philosophicum de Tinctura Philosophica in via sicca, ac ejusdem Commentarium in *Monte-Snyders*, aut viam Tincturæ humidam complectitur: reliquæ vero varia experimenta & modos, metalla exaltandi, maturandi, transmutandi, a scoriis suis liberandi, cum diversis encheirisibus Chymicis; & harum vigesima, miscellanea Medica atque Mechanica non unius generis, v. g. de margaritarum dealbatione, ex minoribus majorum productione, adamantum flavescentium deputatione, Speculorum Metallicorum fusione, Plantarum regeneratione &c. suggerunt.

THESAURUS LINGUARUM ORIENTALIUM, continens Lexicon Turcico-Arabico-Persicum, non solum vocum tam simplicium quam conjunctarum copia maxima refertum, sed etiam innumeris phrasibus locupletatum; & Grammaticam Turcicam cum adjectis ad singula ejus capita praeceptis Grammaticis Arabicæ & Persicæ linguæ: opera, typis, & sumtibus Francisci a Mesgnien Meninski.

Viennæ Austriæ, A. 1680, in fol.

PRæsentia tempora, quibus Turcici exercitus Viennam Austriæ infestant, lexici hujus Turcici paucis abhinc annis in eadem urbe evulgati memoriam nobis suggerunt. Autor operis laboriosi hujus & mole pariter ac sumptibus magni est Franciscus a Mesgnien Meninski SS. Sep. Eques Hierosolymitanus, Sac. Cæs. Maj. Consiliarius ac linguarum Orientalium Interpres primarius, qui cum ex plurimorum librorum lectione & continuo annorum ultra quam viginti exercitio magnam linguæ Turcicæ, nec non Arabicæ & Persicæ, quibus Turcica exornari solet, suppellectilem sibi comparasset, alios etiam earundem literarum notitia, ob Turcici imperii amplitudinem in præcipuis Regum ac Monarcharum aulis necessaria, imbuere animum induxit.

Quamvis enim ipsum haud fugeret, extare Lexicum Italico-Turcicum *Bernardi a Parisiis* Capucini, & Arabico- & Persico-Latina *Raphelengi, Giggæi, Golii*, & *Castelli*, nec non Grammaticas linguæ Arabicæ, Per-

cæ, Persicæ, & Turcicæ, a *Martellote*, *Metoscita*, *Erpenio*, *Guadagnolo*, *VVasmutho*, *Ludovico de Dieu*, *Maggio*, *Ryerio*, *Seamano* & aliis editas; noverat tamen, libros istos non ubivis reperiri, & ab iis, qui Turcicas literas tractandas susceperunt, multa ad syntaxin ejus linguæ pertinentia prætermissa deprehendit. Quamobrem ut pleniorem istarum linguarum thesaurum aperiret, omnibus immensi laboris, maximarum impensarum aliarumque difficultatum obstaculis insuper habitis, Johannem Lobingerum civem Noribergensem chalcographiæ peritissimum ad lares suos invitavit, ejusque opera characteres Arabico-Turcicos cum aliis typis ad hoc opus necessariis incidi, ac postea typographia integra jam satis instructa Lexicon hoc cum adjuncta Grammatica imprimi curavit. Ac in onomastico quidem, juxta notissimam Alphabeti seriem disposito, voces & phrases Turcicas, Arabicas, & Persicas, characteribus etiam Latinis secundum pronunciationem Turcis assuetam expressas, primum per alia earundem linguarum synonyma, deinde vero Latine, Germanice, Italice, Gallice & Polonice explicat. Nonnullas tamen voces & phrases, in communi loqvendi usu minus vulgares, Latine & Italice tantum, eas vero, quæ non nisi in libris profundioris doctrinæ occurrunt, Latine tantum interpretatur. Interserta nonnunquam etiam invenias vocabula ex Tatarica lingua deprompta, de qua etiam in Grammaticis institutionibus nonulla afferuntur. Onomasticum enim hoc, quod cum appendice seu auctario subjuncto ultra sexies mille paginas extenditur, excipit Grammatica Turcico-Arabica & Persica in septem partes distributa, in qua orthographia, etymologia, syntaxis, & prosodia istarum linguarum perspicue traditur & exemplis illustratur. Reliqua ad splendidi hujus operis methodum ac usum spectantia Autor in prœmio fusius exponit, ubi notas quoque, quibus Turcicas voces ab Arabicis & Persicis distinxit, aliosque characteres, quibus passim usus est, declarat, & Autores Turcicos, Arabicos, Persicos aliarumque gentium editos & manuscriptos indicat, e quibus hunc thesaurum linguarum orientalium collegit.

PREUVES & PREJUGEZ POUR LA RELIgion Chrestienne & Catholique, contre les fausses religions & l'Atheisme, Par. M.F. Dyrois, Docteur en Theologie de la Faculté de Paris.

ſive

Probationes & præjudicia pro Religione Chriſtiana & Catholica, contra falſas religiones & Atheiſmum, M. F. Dyrois, Doctoris Theologi in Facultate Pariſienſi.

Pariſiis, 1683. in 4.

PIas mentes non facile alius dolor gravius afficit, quam cum divinam veritatem & gratiam aut proterve rejici, aut ſimulata profesſione jactari vident, factis ſive moribus negatam & eliſam. Ita David ſtultitiam impiorum & hypocriſin eorum, qui religionem profitentur, acerbis querelis toto fere Pſalmorum libro perſequitur. Ita ipſum Chriſtum ex vaticinio Davidis Pſ. 68, 10, *comedit zelus domus Domini*, Joh. 2, 18. Prædixit tamen idem, & confirmarunt Apoſtoli ejus, utrumque malum, atheiſmi nempe & ſimulatæ religionis, indies majora incrementa ſumturum eſſe, & circa finem mundi vix veſtigia veræ fidei ſuperfutura: quæ cum impleri depehendant temporibus noſtris, fideles & pii, ſpem quidem de Eccleſiæ externa felicitate in mundi hac fece abjiciunt, ſolatium tamen capiunt, ſperãtes, non minus comprobatum iri eventu, quæ de cõſervatione piorum, utut numero paucorum & forte miſerabilium, Servator promiſit. Pugnant interea, ejus auxilio freti, tum adverſus animi ſui trepidationes, tum adverſus inſultus impiorum; & cauſam Dei, pro viribus divinitus conceſſis, ore, ſcripto, morum ſanctitate, inter tot corruptelas ſervata, defendunt. Inter eos vero, qui contra calumnias & ſophiſmata atheorum & heterodoxorum calamum ſtrinxerunt, non ſine eruditionis, eloquentiæ & zeli laude comparet Autor hic Theologus Pariſienſis. Audiamus eum de inſtituto ſuo, in Præfatione operis, pie & docte ſcribentem. Præmittit encomium religionis Chriſtianæ, qua nihil toto orbe attentione noſtra dignius eſſe, merito ſtatuit. Hæc enim, ait, docet omnia, quæcunque homines ratione præditi, cognoſcere cupiũt, ad curſum præſentis vitæ recte tenendũ, & melioris atque æternæ poſt mortem poſſeſſionem adquirendam. Oſtendit hæc, quis ſit Autor omniũ rerũ, quo fine hæ productæ ſint, quis ſit earũ licitus uſ9: quid ſentiendũ de Ente ſupremo, omnium aliorum cauſa effectrice: quid ſit ſummum bonũ, quibus mediis ad id perveniatur: quæ ſint mala, quale contra ea remediũ. Tantos vero & tam certos eſſe tradit doctrinæ hujus characteres, ex quibus divinitas & veritas ejus agnoſci poſſit, ut neminem latere, aut fallere queant, qui debitam attentionem adhibeat, Ideas ſive conceptus ejus ſuperare omnes & ſpecioſiſſimas Philoſo-

losophorum speculationes. Argumenta pro ejus veritate ex intuitu creaturarum, & ratiocinatione subtiliori, non pauca quidem oriri, sed longe evidentiora esse, quæ ipsa historia religionis propagatæ, Prophetiarũ antiquissimarum eventus, & effectus doctrinæ probe considerati, suppeditent. Infert inde, excellentiam & veritatem religionis Christianæ demonstrari luculentius & firmius non posse, quam si simpliciter referatur & consideretur, quomodo in orbe stabilita sit, quid eam præcesserit, quid sit consecutum; tum quomodo conservata fuerit. Intuitu hujus ordinis & horum eventuum, orbem terrarum persuasum fuisse de veritate prædicationis de Deo & de officio hominis, cum aliis viis per paucorum philosophantium subtilitates parum effectum fuerit, nec superatæ dubitationes & difficultates. Quoniam vero multi ea vel præsumtione tumeant, vel præjudiciis ex sua imaginatione aut assuetudine a teneris, quæsitis occupentur, ut nihil credere velint, quam quod ratiocinatione assequantur; visum sibi esse, scribit Autor, a primis cujuscunq; religionis elementis, quæ sola ratione comprehendi possunt, initium facere, & stabilitis veritatibus, quæ sensus communis inficiari non potest, ostensum ire, necessario recipiendas etiam esse reliquas, quæ a Christiana religione proponuntur, utut incredibiles appareant. Putat autẽ Deum ipsum hac via progressum esse. Ex principiis enim illis generalioribus, quæ Philosophi, & quæ ipsa doctrina Moysaica proposuerit, inductos esse homines, ut respicerent ad rerum visibilium conditorem, ejusque perfectionem, & in gubernando mundo sapientiam: ad præstantiã humanæ naturæ: ad officia hominum erga Deum & inter se: ad usum creaturarum decentẽ: ad studium & acquisitionem summi boni: Tum ad expendendum, quid variæ Theologorum & Philosophorum opiniones doceãt & inferant, istis principiis vel conforme, vel adversans. Quo igitur tempore Christi doctrina prædicari cœpit, gentes, quibus ea primum annuntiata est, jam assuetas fuisse ait, ad disserendum de veritate opinionum circa religionem & cultum divinum, ideoque facilius intellexisse, quæ disquirenda & credenda proponebantur. Quemadmodũ enim prius homines sumus, quam Christiani: ita usu rationis opus esse, ut cognoscamus, præferri Christianismum debere omnibus aliis religionibus. Tanto igitur expeditius esse, hujus veritatem & dignitatẽ agnoscere, quanto magis præparatæ sint mentes ad materias, quas tractat.

His ita præmonitis & consideratis Autor Libr. I enarrat, quæ ex lumine rationis de primariis religionis cujuscunque articulis proponi

possint. v.g. de consensu gentium super existentia Dei: de eventibus rerum: de immortalitate animæ: de libero arbitrio; interfertis etiam argumentationibus physicis. Libr.II, ad cognoscendum hæc cum certitudine opus esse revelatione divina, si absq; falsi intermixtione doceri velimus, monstratque Philosophorum errores, & quibus argumentis & notis veræ revelationes a suppositiis & falsis dignosci debeant, easq; notas S. Scripturæ V.T. traditisque in ea revelationibus, præsertim per Noachum, Abrahamum & Moysen, inesse probat, & quæ iis ab impiis objiciuntur, refutat. Lib. III & IV omniū excellentissime reperiri omnes illos characteres demonstrat, in Revelatione Jesu Christi, Domini nostri, & scriptis Apostolorum & Evangelistarum. Lib. V progressum, profectus, & effectus religionis Christianæ recenset, & contra Judæos argumentatur. Lib. VI deducit, omnes revelationes & religiones, quæ cum doctrina Christi non conveniant, falsas esse, sive ob idololatriam, quæ Christianismi tēpora præcessit, & morum pravitatem inde secutam; sive ob corruptelas & hæreses: & speciatim Mahometanos impugnat. Hæc omnia ita proponit & firmat, ut in plerisque applausum meriturus videatur etiam discrepantium circa articulos fidei quosdam Theologorū, aliorumque doctorum virorum. At Lib. VII scopum suum, posteaquam contra hæreses veteres disseruisset, coarctat, eoque deflectit, ut fundamento solido & immobili, quod in libris præcedentibus magnifice præstruxerat, adjungat aut superficiat ad ipsum, de quo cum Romanæ Ecclesiæ doctoribus tot annis disceptant repurgatæ religionis assertores, Traditionem nempe ore factam, & quidem eo modo descriptam & statuminatam, qui hypothesi Romanæ convenit. Hinc efficere vult, religiones omnes, quas sectarum & hæresium nomine & numero censet, adeoque vel maxime etiam nostram, quæ B. Lutheri ministerio prædicari superiori seculo cœpta est, rejici debere. Extollit felicitatem, amplitudinem & potentiam religionis Romano-Catholicæ. Laudat etiam exempla sanctorum morum & conversionis gentium a Clero Romano edita. Elevat & exprobrat nobis paucitatem, & alia, quæ fidelis, utut parvi gregis, signa esse scimus, nec minas aut omina ejus metuimus, cum eadem nobis fata minitatur, quæ hæreses veteres incurrerint. Recoquit etiam veterum calumniam, quod Principes Germaniæ non aliam secessionis ab obedientia Romanæ sedis causam habuerint, quam cupiditatem invadendi & retinendi bona Ecclesiastica. Sed hæc atque alia breviter hic notari debuerunt, ne agnita videantur. Refutata sunt dudum

dum a multis, &, si aliqua responsione digna judicentur, non deerunt, qui eam in tempore possint reddere. Meliora sunt, quæ secunda Libri VIII parte adversus Socinianos disputat, nisi cum iterum ad axioma suum de Traditione regreditur, existimans hoc maxime refutari & reprimi istos posse, qui Scripturæ fidem cavillis perpetuis eludant.

Addere lubet, quæ de Scriptoribus adversus Atheismum, sive pro veritate Christianæ religionis in præfatione compendiose tradidit. Scripsisse refert secundo & tertio post Christum seculo adversus Paganos & Judæos *S. Justinum* Martyrem in Apologetico, in dialogo contra Tryphonem Judæum, & in opere contra gentiles; discipulum Justini *Tatianum*, libro contra gentes; dein *Theophilum Antiochenum*; *Athenagoram* in scripto ad Imperatores; *Minutium Felicem* in dialogo elegantissimo; *Tertullianum* in Apologetico, itemque contra Judæos & ad Scapulam; *Clementem Alexandrinum* plurimis locis in libris stromatum; *S. Cyprianum* libris ad Demetrianum & de vanitate idolorum; *Originem* contra Celsum. Quarto seculo *Lactantium & Arnobium*. Superesse etiam tractatum excellentem *S. Athanasii*. Idem egisse *S. Chrysostomum* in præstantissimis homiliis, ut & *S. Cyrillum Alexandrinum* in libris contra Julianum Apostatam; *Eusebium Cæsariensem* de præparatione & demonstratione Evangelica; *S. Augustinum* libris de veritate religionis & magno de civitate Dei opere: præter multa, quæ Patres scriptis contra hæreticos inseruerint. Post illa tempora nihil tale legi, usque ad *Anselmum & Thomam Aquinatem*, cujus summa contra gentes exstat. Postea quam vero multæ Barbarorum provinciæ a Christianis detectæ sunt, & commercia cum Mahometanis frequentari cœperunt, rediisse ad materiam hanc tractandam doctores Christianos, insignemq; operam navasse *Raymondum de Sebonde*, *Ludovicum Vivem* & *Granatensem*. Meruisse etiam apud Romano-Catholicos laudem ex dissentientibus *Philippum Mornæum* Plessium, & *Hugonem Grotium*. Memorat inde cum elogio opus *Hueti* de demonstratione Evangelica, paucos ante annos editum, & quæ *Episcopus Meldensis* scripserit. Ex quibus omnibus collegisse se fatetur, quæ valida & plausibilia sibi visa fuerint. Præteriisse vero de industria veterum gentium adversus Christianos calumnias, dudum ab Ecclesiasticis scriptoribus retusas. Evitasse etiam controversias quasdam particulares & criticas, quæ ad demonstrandam veritatē nihil proficiant. Abstinuisse ab omnibus, quæ non certissima judicaverit, & a disputatione inter Christianos non dependentia. Pia est, quam

sub-

subjungit, admonitio, quod sine precibus gratiæ divinæ illuminatio impetrari non possit: absque gratia vero hac ne crassissimi quidem errores deponi queant, & argumentorum robur nec a sagacissimis agnosci: cum ipsius Christi divina verba tantis miraculis firmata, non nisi misso Spiritu Sancto perfectam fidem & operationem invenerint.

NOVUS COMETES.

a medio Julii anno 1683 Lipsiæ visus.

Die 13. Julii st. vet. Lipsiam fure nunciatum est, denuo Cometam in cœlo conspici. Nec abnuit huic nuncio nox insecuta, quæ novum hunc advenam Amico, ad quem perlatus erat rumor, oculos per cœlum solicite circumferenti primum detexit. Præter tractum tamen cœli, in quo Phænomenon hoc offendit, regionem scilicet Ursæ majori & Aurigæ mediam, cujus sparsæ stellæ in Jordanis asterismum congestæ sunt, nihil ab ipso tunc notatum.

Postero die 14, circa XI vespertinam promiscue visus est, non procul a loco, unde superioris anni Cometes cursum suum occeperat: corpore exiguo, nec stellis tertiæ dignitatis par, lumine diluto & subalbicante, caudaque tenui, nec nisi oculis vegetioribus obvia, ad paucos etiam gradus versus verticem protensa.

Hoc insequentibusq; diebus captæ sunt ejus a proximis Fixis distantiæ, quantum cœlo vario, & per crepusculinam lucem, licuit: at quia Fixæ istæ in Catalogis non comparent (a notis enim & insignioribus stellis phænomeni distantiam capere locus observationi incommodus non permisit) calculus motus eousque nobis differendus est, donec supputatis Fixarum illarum locis, cursuque Cometæ peracto, integram ejus historiam una veluti Tabula exponere liceat.

Hoc interim compertum habemus, motum ejus in antecedentia niti, languidum, & dietim vix bessi unius gradus æqualem; quem tamen hujus diei (scribimus autem hoc pridie Kal. Aug.) observatio nunc intendi conjicere nos fecit. Distitit autem circa mediam noctem a Lucida in capite Aurigæ circiter 6°. 30′, ab Humero ejusdem plus 5°; superato jam Coluro Solstitiorum versus Capellam & Eclipticam, sed (nisi conjectura fallimur) arcu circuli minoris, tendens: Longitudo utcunque æstimata fuit 28° ♊, cum latitudine 27° Borea, quæ sub initium apparitionis erat 30°.

(o)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris, Anno M DC LXXXIII.

MISCELLANEA ERUDITÆ ANTIQUITATIS, sive SUPPLEMENTUM GRUTERIANUM: in quo eruditiora & intellectu difficiliora Marmora a Grutero omissa enodantur; statuis, gemmis, nummis, & toreumatis illustrantur; consarcinante JACOBO SPONIO Medicinæ Doctore & Professore Collegio Lugdunensi Aggregato.

Lugduni 1679 & 1683, in fol.

OMnia nata interire, neque quidquam immortale esse in terris, sed quæ manibus hominum facta sunt, iisdem concidere ac dirui, æreis & marmoreis quam maxime patet monumentis. quæ ab auctoribus immortalitati nominis, quod cum æternitate temporum certet, destinata, vix per aliquot sæcula durarunt; devastationibusque bellicis obruta, aut situ & carie exesa, exiguam sui memoriam posteris reliquerunt, ex cineribus & ruinis urbium hodie repetendam sollicitequc effodiendam. Quo magis laudanda est eorum industria, qui de bonis litteris bene meriturì in desolatarum urbium ruderibus consepultas lapidum memorias investigant, arbitrati antiquis lapidibus ceu fundamentis meliorem eruditionem superstrui: & his adminiculis fulti multa latinitatis sauciæ vulnera feliciter sanarunt, vocabulis luxatis genuinas litteras, orationi hiulcæ appositas sententias, vetustate deletis nominibus memoriam, & obscuris lucem ex obsoletis statuis, scabrosis cippis, & squalore obductis ac temporis injuria fere abolitis monumentis restituentes. Omnium cæterorum industriā studii hujus assiduitate & felicitate proventus supergressus est JANUS GRUTERUS, qui omnes sive ab aliis editas publice, sive

privatim transmissas aut aliunde erutas Inscriptiones vasto opere collegit: quod eruditorum omnium applausu exceptum, qui incredibilem monumentorū quæ vetustis saxis continentur præstantiam & late diffusam per omne genus priscæ ac reconditæ doctrinæ varietatem veneratione prosecuti *admirandi* elogio passim celebrarunt. Inde utique nec aliunde ferme petendi varii Sacrorum ritus; Fœderum formulæ; Magistratuum scita, munia, discrimina; Collegiorum, Corporum, Professionum genera, officia, rationes; Domus Augustæ ministeria; Tituli operum publicorum; multa domi militiæque instituta; adde Manium jura; Pietatis mutuæ Parentum, Conjugum, Liberorum, ac eruditæ simul elegantiæ monumenta; principis denique gentium Populi nomina, ætates, tribus; singula publicis quasi tabulis descripta. Hæc certe aliaque, enarrante doctissimo Spanhemio *sub init. Dissertat. IX de præstantia & usu numismatum*, tot litteratis ex omni memoria ætatum, temporum, civitatum Saxis, impensum quoddam pretium apud gnaros talium ac intelligentes haud immerito constituunt, eorumque assertores ac vindices æternitati consecrant. Igitur ad consummandam Gruteriani instituti nobilissimi utilissimique (quod accessionibus locupletabitur quamdiu bonis litteris honor constabit) laudem complures editis hoc sæculo quas ipsi deprehenderunt Inscriptionibus insignem operam contulerunt; REINESIVS vero, cujus Syntagma anni superioris mense Aprili pag. 89 recensuimus, & cui hoc studium ætatem fuit, eorum spicilegia colligendo & ad Scaligero-Gruteranas rationes componendo largam earum messem coacervavit: & nunc elegantissimæ doctrinæ ac variæ eruditionis vir JACOBVS SPONIVS Medicus & Polyhistor Lugdunensis idem institutum magno elegantiarum apparatu instructus strenue urget. Ac superiori quidem nono & septuagesimo sæculi anno *Supplementi Gruteriani* Partem primam ejusque *primam* sectionem sub titulo *Miscellaneorum eruditæ antiquitatis* emisit, universumque per partes proditurum opus Serenissimo Galliarum Delphino nuncupavit; hoc vero quem agimus anno sectionem *secundam* & *tertiam* publici juris fecit: ubi magisne nitorem typorum, chartæ munditiem, elegantiam iconismorum, & artificiosam accuratamque marmorum delineationem mireris, an adjectorum discursuum variam eruditionem suspicias, ambiguum est. Sponianum sane

Gru-

Gruteriano operi, cui ſupplendo & explicando expoliendove operam hanc impendit, palmam prærepturum eſſe, ubi ad juſtæ magnitudinis molem excreverit,dubitationi locus vix relinquitur. Tribus enim libris omnia conſtituit Auctor ſe collecturum marmora, quæ vel in Gruteriano opere nondum viſerentur,cumprimis Græca; vel male in eo poſita aut vitioſe deſcripta ipſe iter per Italiam Græciamque faciens accuratius enotaſſet, aut ab amicis accepiſſet, aut ex libris poſt Gruterum editis hauſiſſet; vel denique quorum imagines & typos nondum quisquam vulgaſſet, & quæ eruditas ac intellectu difficiliores inſcriptiones gemmis, ſtatuis, muſiuis & toreumatis illuſtratas exhiberent. *Primum* librum *ſeptem* vel *octo ſectionibus* abſolutum iri indicavit,quarum *tres* ſuis diſtinctæ articulis jam prodierunt, nitidisſimis æneis tabulis artificioſe exſculptis inſignes, quæ ſacra ac Deorum hiſtoriam, inque ſacrificiis uſitatorum rituum, Mænadum, Muſarum, Collegiorum & aliarum ad bonas litteras intelligendas proficuarum rerum cognitionem illuſtrant. Sub finem de *tripodibus* Diſſertatio annexa eſt, eique præmiſſa tabula e nummis & aliunde petitas varias tripodum formas ob oculos ponens. Ut quæ reſtant ſectiones partis hujus abſolvere,ſed & reliquas duas partes integri operis adornare liceat,celeberrimo Auctori idoneum otium & ætatem ac vires præſtantiſſimo ſtudio ſuffecturas a DEO precari bonarum litterarum nos jubet amor.

SANCTI GREGORII PAPÆ PRIMI cognomento Magni, Milleloquium Morale; Autore R.P. Jacobo Hommey Auguſtiniano,Communitatis Bituricenſis.

Lugduni 1683. in fol.

Non inepte quidam,cum Patres Eccleſiæ tam Græcæ quam Latinæ in ætates, primam, mediam, & ultimam diſtribuunt, ac cuique ætati quatuor Cardinales Patres tum Græcos tum Latinos aſſignant, ex Latinis primæ ætatis Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, & Gregorium M. pro cardinalibus habent. Hi enim validiſſima quatuor Eccleſiæ Latinæ fulcimenta præter cæteros ſunt viſi, imo & tanti a Canoniſtis fuere habiti,ut,quod Gloſſator *ad Jus Canonicum* & Ever-

hardus *in Topica Legali* observavit, ipsis standum in rebus certis dixerint, Hieronymo puta in Translationibus, Augustino in Disputationibus, Gregorio in Moralibus, & Ambrosio in Sacramentis, seu in Allegoriis sacris. Fuere autem Patrum horum quatuor opera non evoluta tantum ac revoluta quam diligentissime, sed a multis in succum etiam atque sanguinem, quod ajunt, conversa. Fuerunt quippe ex varii ordinis Fratribus, qui in otio illo monastico flores ex spatiosissimis patrum campis decerpsere; quemadmodum & liber extat *Deflorationes patrum*, rectius, *Flores ex patribus*, inscriptus. Notus præ aliis est *Bartholomæus Urbinas* seu *de Urbino*, Ordinis Eremitarum S. Augustini, Vir, Trithemio teste, non *in divinis* tantum *scripturis studiosus & eruditus*, sed & *operum sanctorum patrum perscrutator*. Hic enim *Milleloquium Augustini*, quod *Augustinus Triumphus de Ancona* inchoaverat quidem, sed morte præventus non absolverat, perfecit; seu, ut Sixtus Senensis de eo in Bibliotheca Sancta, *omnia fere D. Augustini volumina tenens contexuit e variis sententiis ac locis opus ingens duobus tomis constans in explicationem totius scripturæ &c.* Habuit autem Urbinas præduces hac in re, præter Augustinum Triumphum, adhuc alios. Ita enim ille in epistola præliminari ad Clementem V Pontificem Romanum: *Consideravi doctorum Bernhardi compilatorem atque Gregorii; volui itaque ob devotionem, cui ex devotione obligor, æqualiter esse Augustini; imitatus Archidiaconem Aretinæ Ecclesiæ, qui de dictis hujus Doctoris eximii omnes fere epistolas Pauli glossavit. Secutus etiam Eusebium Abbatem, qui de libris ejusdem volumen sub vocabulo Florum Paradisi transcripsit; occurrit insuper moderna inspectio viri spectabilis, venerabilis amici mei, Domini Johannis Andreæ de Bononia, Decretorum Doctoris eximii, qui de vita & libris beati Hieronymi luculentum librum edidit, & Hieronymianum nuncupavit.* Scripsit autem idem Bartholomæus de Urbino & *Milleloquium Ambrosianum*, & quidem ad mandatum ejusdem Clementis Papæ, prout ipse in epistola præfixa profitetur. Sed ecce! & *Milleloquium Gregorianum*, *Milleloquium* inquam *S. Gregorii M.* qui patrum cardinalium Latinorum primæ ætatis quaternionem meritissimo suo complet. Scripsit illud *P. Jacobus Hommey*, Augustinianus, idque Innocentio XI, Pontifici hodie Maximo, dedicavit. Cum enim animadverterit hic autor, *duo Milleloquia Bartholomæi Urbinatis* lau-

laudari ab omnibus, tractarique utiliter, dolueritque non simile quid tentatum in Gregorio, Bernhardo, aliisque patribus, (tentatum autem simile quid fuisse verba Bartholomæi de Urbino supra allegata docere ipsum potuissent) *Milleloquium Gregorianum* adornare ipsus voluit, inque eo quicquid Gregorius non ad formandos tantum mores scripsit, sed & quicquid in eo ad Theologiam Scholasticam, Positivam, Asceticam, sacrarum literarum intelligentiam, Jus Canonicum, Ecclesiasticamque disciplinam spectat, ordine digessit alphabetico, notisque perpetuis illustravit. Opus hoc autor ipse commendat ut Theologis, Interpretibus, Asceticis, Concionatoribus, Canonistis, omnibus denique Christianis longe utilissimum. Et sane non collectæ tantum in eo ex libris Gregorianis sunt sententiæ, sed loca etiam obscuriora adnotationibus doctis elucidata; cumque loci operis alii sint Theologici, alii Historici, alii mixti; Theologici, Canonici inprimis atque Ascetici, in varias divisiones ac subdivisiones sunt secti, adhibitis etiam quæstionibus & argumentationibus Syllogisticis, ut tractatus integri ac dissertationes videri possint. Sed audite Autorem ipsum has suas merces sic commendantem in præfatione ad Lectorem: *Milleloquium hoc nostrum omnium tractatuum ejus* (Gregorii) *supplementum, lumen, medulla est, nec mera censeri debet sententiarum collectio indigestaque moles; quinimo corpus doctrinæ suis membris distinctum, constans nervis &c.* Et sub finem: *Vix tibi deinceps opus fuerit aliorum tractatus evolvere, ut de quovis Theologico, Morali, Ascetico, Canonico capite ad amussim disputes. Quodlibet proponatur, doctissime, ornatissime, efficacissimeque pertractabitur a te, exhaurietur, adeo ut meo milleloquio utaris ceu quodam omnium scientiarum penu, gazophylacio, encyclopædia, isque tibi erit liber & omnis, & multiplex, & unicus.*

DESCRIPTION DE LA LOUISIANE, nouvellement decouverte au Sud-Oüest de la Nouvelle France, par ordre du Roy &c. Par le R. P. Louis Hennepin, Missionaire Recollet.

seu Descriptio Louisianæ, nuper detectæ ad meridiem & occidentem Novæ Franciæ, ex mandato Regis; cum tabula Geographica & relatione de moribus & victu barbarorum: dedicata Regi, a R. P. Ludovico Hennepino Missionario Recollecto & Notario Apostolico.

Parisiis 1683, in 12.

L*Ouisianæ* nomen tractui Americæ septentrionalis Galli nuper dare cœperunt, sive quod incolæ solem *Louis* vocant; sive ad nomen Regis Christianissimi respicientes; sive quod simul ad emblema alludant, quo Regias virtutes & actiones cum Sole comparare ingeniosi quidam scriptores assueverunt. Inde est, quod in dedicatione sua, ut & in fine libri autor hic, professione monachus, ordinis S. Francisci, ex severiori Recollectorum disciplina provinciæ Atrebatensis, Regi novum & ingens in Americanis illis provinciis regnum ominatur: reperta jam via, hucusque non explorata, per lacus & flumina, quibus ex nova Francia in sinum usque Mexicanum navigari potest. Hujus indagatio non semel a Gallis tum militibus & mercatoribus, tum missionariis Ecclesiasticis, æmulatione & invidia, ut ex hoc ipso libro apparet, aliquando certantibus, cœpta, sæpe tamen interrupta fuit. Conatum *Jollieti* anno 1673, ex relatione *Marquettæ* Jesuitæ, *Thevenotius* in tractatu nuper memorato exposuit. Paulo ante *Robertus Sallius* Eques anno 1669 iter ingressus, ultra fines lacus *Ontarii* sive *Frontiniaci* non pervenerat, variis remoris impeditus, donec anno 1675 ex cessione Comitis Frontiniaci, Novæ Franciæ postmodum Gubernatoris, (a quo & lacus & munimentum adjacens nomen habet,) Regium diploma impetraret, ad Frontiniacam munitionem, quæ subitaneo opere ex vallis & cespite exstructa erat, amplificandam & cæmentis firmandam; deinde anno 1676 novo privilegio ad exercendam pellium mercaturam excitatus, serio de itinere occidentem & meridiem versus cogitaret. Assumsit autem ad religionis Christianæ rudimenta barbaris proponenda, ex Recollectorum sodalitio monachos

chos tres. Inter eos fuit autor hujus descriptionis, qui paulo ante in colonia Gallica 14 aut 15 familiarum ad Frontiniacum collecta sacerdotis & catechetæ munus exercuerat, & liberos *Jroqviorum* (ita barbari indigenæ illius tractus, Gallorum fœderati aut clientes vocantur) literis imbuere cœperat.

Orsi sunt iter mense Novembri anno 1678 lembo majori usi, hominum primum 16, postmodum 32 comitatu, & mercibus, quas barbari desiderant, ferramentis præcipue, instructi. Ingentes in vasto illo terrarum tractu lacus sunt, a Geographis minus recte notati. Eorum quinque maximis, Galli nomina ***Delphini, Aureliani, Condæi, Contii*** & ***Frontiniaci*** dederunt. Hic coloniis Gallicis *Monti Regali* & *Quebeco*, ubi Episcopi sedes habetur, propior est. Ex lacubus hisce ingentem aquarum molem celebre *S. Laurentii flumen* & sinus haurit. Isti lacus per transeuntia flumina inter se connectuntur, periculosa tamen navigatione, tum ob rapiditatem amnium, tum ob cataractas immanes: quarum una, ad Niagaram fluvium, ***magni faltus*** nomine famosa, ad 500 pedes alta est. At Barbari lintres habent ex arboribus cavatas, vel ex arundinibus & juncis ita compositas, ut fere non nisi duos tresve homines capiant; eaque sunt levitate, ut, cum ad cataractas perventum est, vel ab uno fluvio in alium transeundum, bajulari, aut per terras nive oppletas trahi possint. Ita fit ut flumina celerrime pernavigent, & improvisi hostibus superveniant, aut venationes in dissitis terris exerceant. Talibus scaphis utendum etiam fuit Sallio & sociis, cum majora navigia subvehi & transferri non possent. Facilis tamen est majorum navigiorum structura ob materiæ copiam: eaque infra cataractas, per quas nullus navibus ascensus patet, fabricari, & navigationem commodiorem, barbaris vero terrorem facere possunt. Etsi enim ex commerciis cum Anglis & Batavis arma Europæa quidam acceperint, pavide tamen nec satis perite iis utuntur, ita ut centeni Europæis decem non resistant. Cæterum molestissimum fuit hoc iter, tum ob frigus, quod sub climate illo non est mediocre, & flumina glacie adstringit, tum ob summam omnium rerum penuriam, cum commeatum sufficientem lintrium angustia non caperet, sed victitandum esset modico frumenti Indici demenso, eoque tosto, plerumque vero carne ursorum aut bubula, pingui quidem, sed ob salis & aromatum defectum insipida. Mirum

vero

vero eſt, quod carnes illas, ſine ſale ſiccatas, in ſaccis ex pilis taurinis compoſitis, ad quatuor menſes barbari ſervent, ita ut recentis ſaporem retineat, & jus ex ea coctum bibatur; quod optimum potus genus eſt, ubi præter aquam ferme nihil habetur, quod ſitim reſtinguat. Acceſſit barbarorum nequitia & perfidia, quippe quos non Batavi ſolum, ſed & ex Gallis quidam Sallii æmuli ſtimulabant, ut iter quovis modo, mentiendo etiam & pericula fingendo, impedirent. Sic coactus fuit, amiſſis etiam naufragio mercibus non contemnendi pretii, Frontiniacum miſerrimo modo pedes remeare; cum prius inter lacum Delphinum & fluvium, cui *Segnelay* nomen fecerunt, in finibus *Ilinorum*, domum aliquam *Crepicordii* ſeu *Crevecoer* nomine, exſtruxiſſet & communiiſſet; poſtea tamen defectione ſociorum derelictam. At Hennepinus rogante Sallio, & excitatus a ſodalibus monachis, iter, duobus Gallis comitantibus, continuavit, ut non ſolum alia flumina, ſed & ingens illud, in quod cætera incidunt, cui accolæ *Mechſaſipi* ſive *Miſſiſſipi* a magnitudine, ſed Galli ab illuſtriſſimo Colberto, coloniarum & navigationum ſummo poſt Regem patrono, nomen fecerũt, aſcendendo & deſcendendo ad 500 leucarum longitudinem enavigaret; eo tamen fato, ut non ſaltem fame & fatigatione fere conſumeretur, ſed & per menſes novem captivi loco a gente *Iſſatorum* ſive *Nadoveſſorum*, una cum ſociis duobus, haberetur, quotidie mortem a barbaris exſpectans, quam ex monachis Gabriel Ribukdæus, nobili in Burgundis genere natus alio loco, ſed in hoc ipſo itinere oppetiit, clava barbarica trucidatus. Supervenientibus tandem Gallis quibusdam, mercaturam exercentibus, & dimiſſus ab hero barbaro, qui ſervitutis rigorem adoptionis titulo emolliverat, filiumque ſuum vocabat, poſt annos a cœpta navigatione fere tres, Frontiniacum rediit, menſe nempe Julio anno 1681. Quæ omnia ex narratione ejus non ſine commiſeratione, ſed & cum admiratione legentium percipi poſſunt. Sed præſtat de regionibus ipſis & incolarum moribus & victu notabilia quædam excerpere.

Regio ſita eſt ad occidentem Novæ Franciæ in meridiem protenſa, inter gradum latitud. ſeptentrionalis 50 ad 36. A ſeptentrione & ortu æſtivo habet barbaras gentes, & verſus ortum colonias Anglorum, Gallorum & Batavorum. Cum vero, poſteaquam Hennepinus iter ſuum finiit, anno ſequenti 1682 Sallius, flumine Colbertino

ad

ad 300 leucas ulterius descendens, usque ad sinum Mexicanum navigaverit, novasque gentes, & inter eas *Ovamatas*, qui regem, & aulam ministris sapientibus ordinatam habent, detexerit, accuratior & amplior descriptio sine dubio brevi evulgabitur; cujus spe tabulæ Hennepinæ, ut imperfectæ, exemplum Actis hisce addere supersedimus. Quod vero naturam & temperamentum locorum attinet, feracissima omnis generis frugum terra ista perhibetur, etiam vitium, quæ ibi sine cultura crescentes, ad arbores eriguntur, & racemos uvarum ingentes ferunt, unde vinum Gallico fere æquale exprimitur. Quoad calorem & frigus, Europæis provinciis non absimilis est, cum quibus in eodem climate jacet, nisi quod ob lacuum & fluviorum copiam depressior est & humidior, sed ideo etiam fertilior, & incredibili pascuorum copia abundans. Admittit itaque nostri frumenti, tum leguminum & olerum omnium sationem & plantationem: at arbores proceritate & specie fructuum nostras vincunt. Major etiam omnium ferarum multitudo & varietas est, ut & piscium, & volatilium. Inprimis ingentes boum sylvestrium, sive urorum, greges circumvagantur, quorum venatio barbaros maxime occupat. Ursorum, cervorum, caprearum, luporum, castorum non parvus numerus est: ranarum ea magnitudo, ut voce mugitum boum fere æquent. Serpentes & alia venenata non desunt; sed & remedia adversus ea ex herbis in promtu habentur. Alicubi ad ferri & æris fodinas spes apparuit.

Hominum pro vastitate regionum numerus exiguus, sed corpora robusta & morbis raro subjecta; quia continuo venatu & labore, ut & saltatione fere quotidiana exercentur, & ita cibos, quamvis viles & insulsos, bene digerunt: famem tamen ad tertium aut quartum diem, etiam insidiarum aut venandi causa tolerant; cutem ita assuefecerunt, ut pulicum & insectorum aliorum morsus, aut non sentiant, aut negligant, & in terra nive aut glacie plena seminudi cubent. Sarcinas ingentes portant, mulieres plerumque, quantas tres viri Europæi non gestarent. Iter 300, vel 400 leucarum, belli aut venationis causa, longius illis non videtur, quam Gallis via, qua Parisiis Aurelianum itur. Fœminæ licet gravidæ nihil remittunt ex labore, & enixæ ad omnia officia domus statim redeunt: gibbosi aut alio vitio debiles rarissime inter eos conspiciuntur. Fatigati aut ægrotantes balneo calidissimo & fricatione vires recipiunt; dolores membrorum inci-

ſione, expreſſione ſangvinis,& unctione leniunt & ſuperant. Decocta ex corticibus, febrium & aliorum, ſi qui ſunt, morborum remedia præbent; variolis tamen nulla quærunt. Impoſtores inveniuntur, qui violenta tractatione, multisque præſtigiis, neſcio quid, decumbentibus extrahere & evellere ſe fingunt, dum domeſtici commeſſationi & ſaltationi ſuperſtitioſe indulgent. Narrat Autor ſe quoque pro medico habitum, cum infantem morti vicinum baptizaret, qui poſtea convaleſcere inciperet, quod aqua tingi,& cruce ſignari illum vidiſſent; ſed magis, quod venæ ſectione aſthmaticis ſuccurreret,& puerorum vertices novacula tonderet. Veſtitu etiam, antequam Europæi in terras iſtas veniſſent, uſos eſſe conſtat, pellibus nempe ferarum & ſandaliis ex corio ſimplici confectis; norunt enim pelles cerebro animalium infectas, cerdonum arte paratis ſimiles efficere. Telam ex urticarum fibris craſſam texunt, in uſum induſiorum. Fœminæ veſtitus cincturæ genere, a viris diſtinguuntur. Imberbes ſunt hi, nec pilos, niſi in puerorum capitibus, patiuntur, horrentque Europæos barbatos & capillatos. Domi fere nudi incedunt, pueri inprimis & puellæ; tingunt corpora atro vel rubro colore, quidam etiam animalium figuris. Floribus & plumis capita, conchyliis & globulis fictilibus ex porcellana (quam vocant) collum, bracchia & aures ornant. Mores in univerſum fœdi & improbi. Nullus illis pudor eſt, non ætatis, non ſexus reverentia: obſequuntur invereeundiſſime, viri fœminæque, non naturæ ſaltem, ſed & libidini: illoti & ſqualidi præterea tota vita. Matrimonii nullum eſt vinculum; plerique uxores, prout lubet, aſſumunt & dimittunt. Alii polygami ſunt, zeloſi etiam, ut adulteras vel necent, vel auribus naribusque truncent. Fallaciſſimi & mendaciſſimi ſunt, qui applaudere omnibus & aſſentiri in ſpeciem incondita acclamatione ſolent, ſed nihil præſtant, quam quod ipſis lubet, aut utile eſt. Lacrymæ raro commiſerationis, ſæpe crudelitatis argumenta ſunt. Aliquando enim non deſinunt lacrymari & ululare, priusquam hoſtem ulti ſint, aut captivum occiderint. Humanitatis ſignum eſt, cum hoſpitibus crura pinguedine ungunt, aut corpora fricant, aut offas ori ingerunt. Tanta eſt eorum in hoſtes, quos ex mera nocēdi libidine, aut fortitudinis affectatione ſumunt, crudelitas, ut major eſſe non poſſit. Vidit autor, ut pueri captivis fruſta carnis abſciderint,& ſumma cum voluptate & petulantia devoraverint: hi

poſtea

postea arbori alligati, & omni tormentorum genere excruciati, tandem semivivi comburuntur. At morituri eadem ferocia insultant tortoribus, & suæ gentis gloriam laudant, hostilem convitiis incessunt, & ultro ad sæviendum, exprobrata mollitie, provocant. Aliquid gravitatis ostentant, cum consilium ineunt, in quo seniores taciturni consident, dein ordine & meditate verba facientes. Mos est genti, loquentem neminem interrumpere, nec interrumpi sine offensa. Capita, quæ proponuntur, bacillis numerant, & ad singula respondent. Epularum & saltationum, luctus & sepulturæ quædam ceremoniæ servantur. Ingenio sunt docili, ut omnia imitentur. Carbone Gallis fluminum cursum & viæ ordinem descripserunt. Commercia pellibus ferarum & inprimis castorum, quos Europæi pilorum causa magni faciunt, exercent. Cæterum mirati sunt maxime librorum & scripturæ usum, & pyxidis magneticæ; etiam calicem deauratum, quem sacrorum causa circumvehebant monachi. Hunc, cum cætera omnia eriperent, tangere, ut scribit Autor, non sunt ausi: spirituale quid his omnibus inesse rati, imo Gallos ipsos pro spiritibus potius, quam hominibus habentes. Ferramenta summe appetunt: qui iis carent, etiam nunc lapides acutos bacillis insertos, pro cultris habent. Arma patria sunt arcus & sagittæ, tum clavæ, quibus cerebrum hostium comminuunt. Omnia ex insidiis agunt, nihil aut parum aperto Marte: belli utilitas habetur, captura mancipiorum. Nam terræ vastæ & vacuæ acquirendæ nulla est cupiditas. Signum belli & pacis (ut alibi jam notatum est) fistulam faciunt, qua fumus tabaci attrahitur, diversis tamen plumis ornatam: eam a vicina gente pacis tesseram afferentibus amicitiam præstant, eandemque ad alias deferendam eodem effectu tradunt. Religionis deploranda est ignorantia & incuria: Idola non habent, aliquid tamen circumferunt, v.gr. ossiculum, conchylium: quidam etiam corvos & ululas, quæ symbola Dei, vitæ Domini, esse dicunt. Animas superstites esse corporibus fatentur, & in regione amœna, resumtis corporibus, venaturos esse mortuos, nugantur; eaque de causa instrumenta & arma sepultis addunt, horumque utensilium spiritum etiam revicturum esse ajunt. Sunt, qui indumentum aliquod, aut aliud tale, flumini aut cataractæ offerant, & in arboribus suspendant, additis ineptis precibus aut votis, pro successu venationis aut belli. Vetustas traditiones

nes & fabulas vel defendunt, vel præferendas exterorum doctrinæ putant. Ineptissima, quæ & ipsis fabulosa videntur, narrant de fœmina, cœlo delapsa & in mari a testudine recepta: hanc ex spiritu cælitus descendente gravidam, duos fratres ex costis enixam esse, ingenio inter se discordes; eorum alterum mores fratris non ferentem in cœlum rediisse, eumque esse, qui tonitrua edat, & fulmina in odiosum fratrem vibret. Eandem fœminam alio partu homines edidisse, qui terras impleverint. De origine itaque gentis frustra cum iis agitur, nihil plane relatu dignum aut non absurdissimum referentibus, & meliora docentes in speciem quidem audientibus, sed postmodum acerbe irridentibus. Ita animati, difficillime, autore sic judicante, ad Christianismum converti possunt. Alias aversionis causas & inter eas linguarum addiscendarum difficultatem, recenset autor; alias imputat Batavis & Britannis, qui missionariorum fidem apud Barbaros elevent; tum ipsis Missionariis, qui de modo catechizandi inter se non conveniant. Superesse igitur, ut in potestatem redacti ad religionem vi compellantur, nisi singularis quædam gratia & miraculorum editio a Deo accedat. Verum hæc ad sacrarum literarum normam, & primitivæ Ecclesiæ mores examinantibus, longe alia methodus ad religionem seu Evangelium Christi prædicandum probabitur. Interest enim, qua puritate id proponatur, omissis, quæ fundamento carent, aut ei sunt adversa. Alii etiam mores docentium, alii omnium, qui in istas terras evagantur Christianorum, requirerentur, ne fidem doctrinæ pravitate vitæ corrumpant. Interim legentibus has descriptiones, agnoscenda est summa istarum gentium miseria, & nostrarum, si cum illis comparetur, felicitas. Ea tamen si, ut plerumque fit, abutamur, non potest non major pœna, justa DEI ultione, eos manere, qui in tanta veritatis luce & disciplinæ sanctitate, sub Christiani nominis larva, barbaricis vitiis inquinantur.

JOH. JACOBI HOFMANNI LEXICI universalis continuatio, duobus tomis comprehensa.

Basileæ apud Joh. Hermann. Widerhold, anno 1683. in fol.

ETsi in tanta librorum copia, *novum* ceu vocant *Lexicon* conscribere, non tam ingenii quam laboris magni res est; tamen ideo laborem

borem diversis sic rebus in unum volumen colligendis insumtum contemnere velle, aut inutilem censere, minus æquum esse videtur. Nam opera talis studiosæ juventuti librorum inopia laboranti, aut forte etiam autores probos ignoranti, non tantum prodest, eorumque defectum supplet quasi; sed & jucundo laboris compendio, viam ad πολυμαθείας studium ostendit. Inde Græci & Latini jam olim sua *Onomastica*, & varii generis *Lexica* compilare aggressi sunt: quos in hac parte imitari, & antiquis paria præstare multi recentiores ausi sunt. Inter hos merito suo censendus venit *Joh. Jacobus Hofmannus, Græcæ Linguæ in Academ. Basileensi Prof. Publ.* vir clarissimus: qui, cum ante hoc sexennium *Lexicon universale, Historico-Geographico-Chronologico-Poetico-Philosophicum edidisset*, illudque emtorem invenisset facilem; non pigratus est nuper *Continuationem* ejus per *duos tomos*, alphabeti ordine *digestam* lectori exhibere. In qua præter res jam nominatas, collegit *historiam animalium, plantarum, lapidum, metallorum, elementorum, rerum astricarum, præcipue hominis, negotiorumque ejus, in omni ætate, sexu, conditione, ævo recentiori, medio & veteri.* Autores, unde hæc omnia desumsit, non dissimulat. Inprimis Caroli Du Fresne Glossarium, Bocharti Hierozoicon, Salmasii, Casauboni & similium polyhistorum notas in diversos autores crebro allegat, ut, qui plura ex horum commentariis noscere velit, fontes non ignoret.

NOUVEAUX DIALOGUES DES MORTS,
id est,
Novi mortuorum dialogi.
a Paris, 1683. in 12.

SCripserat jam olim *mortuorum dialogos* Lucianus, quibus philosophorum, regum ac tyrannorum, divitum, robore corporis & forma præstantium, pauperum item & afflictorum sortem apud inferos perstrinxit, & Crœsum cum Plutone de divitiis, Plutonem cum Mercurio de hæredipetis, cum Terpsione de communi fatorum lege, Zenophantem cum Callidemide de iis, qui insidias vitæ alterius struunt, ut opes consequantur, differentes: Charontem autem cum Mer-

curio, neminem navem conſcendere ferentes, niſi ſarcinam omnem abjecerit: Alexandrum, Hannibalem: & Scipionem certamen gloriæ rerum geſtarum ineuntes introduxit. Eandem rationem ſecutus auctor libelli hujus gallici, quem Luciano nuncupavit, ſatyricam ejus indolem in iſto expreſſit, veterum inter ſe, & cum modernis, nec non recentiorum inter ſe & cum priſcis ſermones fingens, quibus vanitas omnis potentiæ & ſcientiæ ob oculos ponitur. In primæ claſſis, quæ veteres inter ſe committit, *primo* dialogo Alexandri Magni fortitudinem & famæ cupiditatem exagitat Phryne luxurioſa fœmina; in *ſecundo* Milonis Crotoniatæ robur elevat Smindirides mollis Sybarita; in *tertio* Didonis famam a Virgilio ſparſam ſugillat Stratonica; in *quarto* Ariſtotelis moleſtum philoſophandi genus improbat Anacreon; in *quinto* Homeri fabulis implexis myſticisque ſuas præfert Æſopus; in *ſexto* Athenais exemplo ſuo Icaſiæ oſtendit, quos fortuna facere ſoleat ludos. In ſecundæ claſſis, qua veteres cum modernis colloqvuntur, *primo* dialogo Petrus Aretinus Imperatori Auguſto ſuggerit, argento a Poetis elogia ſibi comparare principes; in *ſecundo* ſexum ſuum infirmiorem eſſe, quam qui juvenum amori reſiſtere poſſit, Sappho queritur apud Lauram: quæ tamen ſuperiorem ſe ſemper fuiſſe inde probat, quod cum Sappho laudes amaſii ſui cecinerit, ipſa aſſiduis Petrarchæ celebrata fuerit carminibus. utrum vero præſtet amore invadi an aggredi, ambæ disquirunt; in *tertio* Socrates Montano perſuadet, non minori virtutum gradu hodie ac olim mortales præſtare; in *quarto* Hadrianus placidam ſuam mortem, quam ludibundus obiit,, Catonis Uticenſis exceſſui præfert, animoſioremque fuiſſe affirmat: Margaretha autem Auſtriaca Hadriano ſe præferendam arbitratur, quæ imminentem mortem lepidis jocis naufraga excepit; in *quinto* Eraſiſtratus numerum ætate ſua decedentium, antequam circulatio ſanguinis inveniretur, haud majorem fuiſſe eo, qui quotannis poſt inventas tot novas anatomicas & phyſicas rationes tantum non increſcit, Harveo exprobrat; in *ſexto* Berenice Coſmum II de Medicis querentem, aſtrum quod ab ipſius nomine Galilæus Mediceum appellaverat, a multis amplius non ita vocari, ſed Circumjovialium nomine venire, ſolatur indignitate fati, quod ipſius etiam experiatur coma: ac immortalitati nominis ne iſta quidem ratione ſatis conſuli, ſi iſtud aſtris inſeratur, admonet.

In

In tertiæ classis, quæ recentiorum umbras loquentes fingit, *primo* dialogo Anna Britanna, quæ post mortem Caroli IIX Galliæ Regis successori Ludovico XII nupsit, gloriam continuati imperii & ambitionem potiorem putat amore, quo ducta erga Ducem Suffolciensem Maria Angla post obitum Ludovici XII Regis Galliæ in istius se matrimonium accipi passa est; in *secundo* Erasmus omnem gloriam Carolo V, & magnitudinem nominis detracturus, quam ab aliorum infirmitate & sua fortuna profectam affirmat, veram laudem in propria virtute consistere docet: cui Carolus respondet, ingenii animique dotes æque ac opes & potentiam, casu & felicitate nascendi ac cerebri formatione contingere hominibus; in *tertio* Elisabetha Angliæ Regina summam oblectationem mortalium in eo consistere, si quis non plene potiatur ea re, cujus tamen potiundæ causa omnia agit, Duci Alençonio, tum ipsius, tum suo exemplo demonstrat: quum & ipse aliquot regnorum cupiditate ductus nullum eorum consecutus fuerit; & ipsa aliquot matrimonia summopere expetita rejecerit, quibus tamen animum prius applicuisset; in *quarto* Gulielmus Cabestanus stultitiam mortalium in eo potissimum consistere, quod nemo se respiciat & quivis alterius facta pro stolidis habeat, Alberto Friderico Brandenburgico suo ipsius exemplo persuadere studet; in *quinto* Agnes Sorella proprio etiam exemplo, amorem erga fœminas utilem sæpe imperiis & salutarem extitisse, Roxelanæ ostendit; quæ rationem Agneti exponit qua & ipsa Sultano imperarit; in *sexto* Johanna I Neapolitana, futurorum sollicita ab Anshelmo admonetur, ne quærat scire fata recondita, Babyloniosve ne tentet numeros.

EPISTOLÆ ET VITA DIVI THOMÆ Martyris & Archiepiscopi Cantuariensis, nec non epistolæ Alexandri III Pontificis, Galliæ Regis Ludovici septimi, Angliæ Regis Henrici II, aliarumque plurium sublimium ex utroque foro personarum; Concernentes Sacerdotii & Imperii Concordiam: in lucem productæ ex MS. Vaticano, opera & studio F. Christiani Lupi, Iprensis, Ord. FF. Erem. S. Augustini, S. Theol. in Alma Lovaniensi Universitate Doctoris, ac Regii Primarii Professoris.

Bruxellis Anno 1682. in 4.

Thomæ

Thomæ Beckeri, e Regio Henrici II Cancellario Cantuariensis in Anglia Archiepiscopi, ob insolentiam Regiæ Majestati gravem exautorati, & tandem quidem post sexenne exilium restituti, sed eodem anno per sicarios interempti, & ab Alexandro III, cujus autoritatem summa pertinacia adversus Regem suum propugnaverat, in Martyrum & Sanctorum numerum relati vitam, præter Eduardum Cantuariensem, cujus epitome apud Surium in vita Sanctorum ad 29 Decembr. legitur, adhuc alii quatuor coætanei Scriptores, nimirum Heribertus de Bosham, Gulielmus Stephanides Cantuariensis, Johannes Sarisberiensis, & Alanus Abbas Deobesberiensis posteritati commendarunt. Et ex his quatuor Autoribus, quorum nomina suis ubique locis annotata sunt, nescio quis, qui in Heriberto & Wilhelmo tædii matrem nimiam prolixitatem, & in reliquis duobus exprimendæ veritatis novercam succinctam brevitatem, se animadvertisse præfatus est, quadripartitam historiam confecit, eamque tribus libris comprehendit, quorum primus vitam Thomæ a pueritia usque ad exilium transactam, secundus res in exilio gestas, & tertius cum suis appendicibus ejusdem in Angliam reditum, recrudescentia inter ipsum & Regem dissidia, & ultimum vitæ exitum, nec non gesta post mortem, & discipulorum catalogum aliaque nonnulla ad historiam hanc spectantia enarrat; in quo quatuor Autoribus prædictis testis quintus Benedictus Abbas S. Petri de Burgo (cum is quoque de vita, passione & miraculis Thomæ commentarium scripserit) accedit. Hanc Thomæ vitam plurimæ ejusdem, nec non Alex. III Pont. Rom. Ludovici VII Galliæ R. Henrici II A. R. & aliarum illustrium personarum, Ecclesiasticarum pariter & politicarũ, ad hæc certamina pertinentes epistolæ, quæ pleniorem de Thomæ vita notitiam suppeditant, quinque libris digestæ excipiunt, quæ omnia ex Vaticana Bibliotheca nunc in lucem protrahi curavit Christianus Lupus, codicem hunc Romæ quondam a se exscriptum notis suis & scholiis illustraturus, nisi vis major propositum hoc intervertisset. Nam in edendo hoc Vaticano & alio quodam Cassinensi volumine, cujus mentionem in Actis nostris mense proxime elapso fecimus, adhuc occupatum mors invasit. Quid autem in hac Thomæ vita & subjuncta epistolarum sylloge contineatur, locupletissimus index subministrat.

G.G.L.

PETRI DANIELIS HUETII LIBER DE origine Fabularum Romanensium, ad Joannem Renaldum Segrasium, ex Gallico Latine redditus a Gulielmo Pyrrhone Prof. Regio, & Huetii libris de interpretatione & optimo interpretandi genere annexus:

prostat Lipsiæ ap. Fritschii hæredes, in 8. A. 1683.

FAbulas Romanenses, seu fictas casuum amatoriorum historias, prosa oratione, ad voluptatem & utilitatem legentium conscriptas, non novum seculi inventum esse, *Autor celeberrimus* in hoc libello eruditissime demonstravit. Nam postquam earum definitionem, finem, & discrimen a poematibus epicis, & historiis fabulosis aut plane commentitiis, ac fabulis mythologorum accurate tradidisset; illarum inventionem orientis populis, hoc est, Ægyptiis, Arabibus, Persis, Syrisque acceptam referri debere pronuntiat: quia plerique horum, qui inter priscos fabulæ Romanensis artifices laudatissimi extitere, ut Clearchus, Jamblichus, Heliodorus, Lucianus, Achilles Tatius, Joannes Damascenus fabulosæ Barlaami & Josaphati historiæ autor, aliique ab illis populis originem traxerunt suam. Itaque terras illas Romanensium natale solum fabularum, potiori jure appellandas esse, quam Græciam, in quam tantum fuere translatæ, concludit. Inde progressus, probat figmentorum & figurarum amantes semper Ægyptios & Persas fuisse: apud Arabes poeseos itidem amantes, natam esse versuum simili sono (quos Leoninos vocant) concludendorum artem: Indos etiam Persis vicinos figmentis poeticis & Romanensibus magnopere delectatos esse confirmat: in Syria parabolico dicendi generi sanctitatem a Dei autoritate accessisse; quippe qui in S. Scriptura per figuras & ænigmata, voluntatem suam Prophetis aperuerit: Salomonem inde parabolarum non solum studiosum fuisse, sed Scripturam S. allegoriis & ænigmatibus plenam esse: librum Psalmorum, Proverbiorum, Ecclesiastica & Cantica Canticorum opera poëtica esse: Jobi autem librum non esse parabolam ab Hebræis excogitatam, contra quosdam Talmudistas contendit, rejiciens simul eorum opinionem, qui historiam Estheræ & Judithæ eodem censu habendam putarunt.

Primis sic fabularum Romanensium fontibus reclusis, viam & ductum scrutatur, quo sese per Græciam & Italiam diffuderunt, quique illam artem, compositis scriptis Eroticis, excoluerint primum, tradit. Heliodorum Fabulæ Rom. autorem inprimis laudat: Gyraldi errores circa fabularum istarum argumentum admissos notat, desiderans in Italorum Rom. fabulis artificium. Qui ex Græcis artem Romanensem excoluere, ipsamque rudem, uti erat apud orientis populos, & incultam ad meliorem formam speciemque traduxere, recenset. Qua occasione Sybariticas fabulas describit, &, ut Romani, postquam ab Imperatoribus regi cœperunt, fabularum Romanensium amœnitate capti fuerint, declarat.

Ingruente autem postea in imperio Romano cum populis septentrionalibus barbarie, ars hæc quidem obscurata & corrupta fuit: sed Galloligures literas & poemata magis, quam Franci cæteri excolentes, illam in lucem protrahere iterum studuerunt: & cum *sermone* in componendis operibus suis uterentur *Romano*, corruptiori licet, *fabulæ* istæ dictæ sunt *Romanenses*, & *Romanisare* significavit versificare & narrare prosa oratione. Fabularum igitur Roman. recentiorum compositionem Francis deberi, & ab his Italiam & Hispaniam accepisse ostendit, rejecta Cl. *Salmasii* opinione, qui Hispanos ab Arabibus accepisse illam tradidit. Hinc cum barbaras gentes etiam fabularum Rom. studio deditas fuisse disseruisset, in causas inquirit, unde nata omnibus hominibus in fabulas & scientias propensio; & cur *Fabulæ Romanenses*, quæ originem ex falsis historiis habent, magis delectent, quam aliæ doctrinæ: cur Franci in hac arte fabularum principes, & quid de earundem usu statuendum sit, luculenter exponit. *Honoratum Urfeum* laudat, qui primus in Gallia hujusmodi fabulas barbari sermonis corruptela exemit, certisque iterum regulis adstrinxit in opere egregio *Astrææ* indigitato; cui adjungit virginem in hoc genere eruditionis excellentem, *Dominam de Scudery*, quæ illustrem Bassam, Cyrum Magnum, nec non Cleliam composuit. Tandem Tractatum hunc eruditissimum voto finit, quo moderni Regis Galliæ Ludovici XIV gloriæ consultum cupit, ut mirabilis regni ejus historia æque sublimi stilo, æque accurata rerum ab illo gestarum observatione, eademque mentis sagacitate describatur.

IDEA

IDEA DE EL BUEN PASTOR copiada por los S. Doctores, representada en Empresas sacras; por el Padre Francisco Nunnez de Cepeda de la Compannia de Jesus,

hoc est,

Idea boni Pastoris delineata a sacris Doctoribus, & repræsentata in Emblematis sacris a Patre Francisco Nunnez de Cepeda e Societate Jesu,

Lugduni, 1682, in 4.

Quinam Scriptores Emblematis inventis illustratisque & hoc & superiore seculo inclaruerint, mense Januario præsentis anni p. 18 indicavimus. Itaque *ἄνευ προοιμίων* nunc illis adjungendum suo merito censemus Franciscum Nunnez de Cepeda, Jesuitam Hispanum. Nam & hic Emblemata anno proxime elapso edidit, sed Sacra, quippe in quibus, quæ bonum pastorem v. c. Pontificem, Archiepiscopum, Episcopumque deceant dedeceantve, non obscure adumbratur. Cum vero Emblema quodvis illustramenti aliquid sibi jure quodam vendicet, autor hæc sua ipsius Emblemata, quorum XL in universum sunt, discursibus Hispanicis iisque Sacris, Moralibus, Politicis & Oeconomicis, certe ad gubernationem Ecclesiasticam valde conducibilibus, illustravit. Margini etiam paginarum latiusculo Doctorum tum veterum, tum recentiorum adscripsit verba, e quibus & tota Boni Pastoris Idea ab eo est desumta. Cæterum inter ea, quæ minus convenire boni Pastori Autor innuit, etiam morem illum Emblemate VI refert, quo Episcopi opum ampliorum gratia ab Ecclesia transeunt ad Ecclesiam, & Emblemate XXXIX famosissimum illum Nepotismum; ubi & hæc Bernhardi allegat verba: *Non sibi de bonis Ecclesiæ ampla palatia fabricet, nec loculos inde congreget, nec in vanitate aut superfluitate dispergat. Non extollat de facultatibus Ecclesiæ consanguineos suos, aut nepotes (ne filias dixerim) nuptui tradat &c.*

HIERONYMI RUVEREI pueri decennis Carmina, Ratisponæ Ann. 1683. in 8.

PLerosque divinioris ingenii pueros, ἀνδρόπαιδας Græce dictos, aut vivaces minime esse, aut in ipsa annorum ἀκμῇ hebescere, multorum seculorum testatur experientia. Multos certe Jacobo Narchisetto Pisaurensi, qui & ipse præcocis oppido erat indolis, videas similes, de quo *Janus Nicius Erythræus*, vel *Julius Victor Rossus*, in Pinacothecæ suæ lib. I, n. LXXII: *Verum*, inquit, *tot tantisque initiis non satis visi sunt exitus respondere; expectabatur enim ab eo immensa, infinita, & supra humani vires ingenii eruditio; sed tanquam si natura desperaret, posse se operi, quod inchoaverit, par fastigium & culmen imponere, hominem prope deseruit. Ut verum illud apparuerit, quod a viro sapientissimo traditur, non posse in eo esse succum diuturnum, quod nimis celeriter maturitatem est assecutum.* Quanquam autem excellentia ingenia vivacia raro ac durabilia esse compertum habeamus, nonnulla tamen viguisse satis diu, fructusque suos, quos minati in herbescente ætate jam fuerant, feliciter protulisse, non una docent exempla. Duravit enim portentosum illud ingenium, *Hugo Grotius*, qui octennis carmina scripsisse dicitur; duravit *Claudius Salmasius*, obstupescendæ & ipse indolis puer, qui anno decimo ætatis necdum exacto Nilum de primatu Papæ recensuit atque emendavit; duravit etiam superiore seculo *Hieronymus Ruvereus*, quippe qui puer decennis scripsit carmina, par tribus fratribus Canteriis, Petro, Jacobo, & Andreæ, qui decennes in omni disciplinarum genere ad miraculum usque eminuerunt, & Pico Mirandulano, qui decimo quoque anno Philosophiam omnem præter tot linguas didicerat, cujus & æmulum Ruvereus ipse in carmine XV se profitetur. Posteaquam enim vix decennis, Simlero, Cardano, & Gyraldo testibus, felicissima carminum vena orbem literarium reddidisset attonitum, succedente tempore non defecit, quin magis indies magisque inclaruit, cumque Tolonensis factus esset Episcopus, successor Arragonii Cardinalis, qui ab Archiepiscopatu Taurinensi se abdicaverat, a Principibus Sabaudiæ fuit expetitus; qua Episcopali in dignitate & Emanuelis Philiberti Orator in Galliis extitit. Cardinalitio tandem mactatus pileo, Pontificii fastigii ipsius post Urbani VII obitum fuit Candidatus. Erat autem familia ejus (ne & hanc taceamus) ex amplissimis vetustissimisque totius Italiæ, eaque gentilitia quercu insignita, unde *Roborei* quoque ac *Quercentes* ejus surculi cum Hieronymo hoc fuere cognominati.

Habuit

Habuit ea sedem Taurini jam olim seculo post C.N. octavo; sed gente aucta postmodum, colonia ex subalpinis in Liguriam missa, Saonam sibi patriam elegit, unde & in reliquam Italiam diffusa late est. Mox Urbinorum Ducum per nuptias inserta familiæ, Ducatum Urbinensem varia tenuit fortuna, deditque Romæ non duos tantum Pontifices, sed & octo Cardinales, Urbis item præfectos & Vici novi dominos, imo & alia dedit tam Latio quam patriæ ornamenta longe illustrissima. Quod Ruvereum hunc attinet, is patrem habuit Lælium Ruvereum, Patritium Taurinensem, Paduamque ab eo puer missus divinum præcoxque ingenium mox probavit omnibus; emensusque concitatissimo cursu artium humaniorum circulum, anno ætatis nono de artium omnium inter se consensu peroravit ac disputavit, carminaque postdeinceps, decennio necdum completo, applaudentibus Musis, conscripsit. Edita hæc A. 1540 Papiæ fuere a Maria Symonetta: Sed tanta illorum ex eo tempore fuit raritas, ut, cum legentes quosque rapere in admirationem potuerint, descripserint ea plurimi, descriptaque tanquam rarissimum quoddam cimelium Bibliothecis suis inseruerint. Quæ postquam inter suas quoque chartas reperisset Vir magnæ dignitatis atque eruditionis *Joachimus Hartliebius*, impetrare a se haut quivit, quin eriperet ea tenebris, & velut ab orco in publicam lucem hoc anno revocaret. Neque enim ludicra & inepta, cujusmodi puerorum decennium esse solent, isthæc Ruverei sunt carmina, sed miram ubique venæ poeticæ facilitatem, verborum item ornatum delectumque, ac fertile inventionum ingenium, imo masculum aliquem spiritum, certe aliquid supra ætatem illam, præ se ferentia. Sunt autem varii ea generis, epici puta, elegiaci, Sapphici, Phalæcii, aliorum; divisaque sunt in Heroica (quorum primum est ad Paulum III Pont. Max. tempore belli Turcici conscriptum) literaria, domestica, amatoria, catholica & rustica; quibus & epica, nescio cujus, ad Ruvereum in Italiam venturi subjuncta est epistola.

JOHANNIS MARCKII de Sibyllinis Carminibus Disputationes Academicæ duodecim.

Franekeræ, A. 1682. in 8.

 Antori-

AUtoritatem Oraculis, ut usurpantur, Sibyllinis non tribuerat solum, sed defendendam peculiari etiam tractatu superioribus annis susceperat Cl. Vir Isaacus Vossius. Quo ipso & diluere opinionem eorum voluit, qui piis illa & officiosis fraudibus accensent, & simul ostendere, quod fieri non possit, ut a Christianis illa sint conficta, cum non tantum priusquam Christianorum in seculum exiret nomen, sed & diu antequam nasceretur Christus, & lecta & celebrata pene fuerint ab omnibus; quodque si non præcipua, at certe magna fuerint causa, ut innumeri, non ex Judæis modo, sed & ex gentibus, relictis prioribus sacris, ad Christianorum castra se reciperent. In eorum tamen fide & integritate tuenda sic versatur, ut additamenta nihilominus, quæ majorem istorum librorum partem constituant, a Christianis esse conficta, libenter agnoscat. Atque hæc ipsa Dissertatio est, quæ ansam Doctissimo Marckio dedit, Theologiæ Doctori Groningensi, accuratius inquirendi in horum versuum originem, & eruditas hasce Disputationes Academicas de illis conscribendi; sub quarum calcem dilucide satis & nervose expressit, quid in Dissertatione dicta, omnibus probe consideratis, improbandum existimet.

Primum autem, non levis momenti hanc esse controversiam ubi docuisset Autor, Judicium exponit Christianorum, cum veterum tum recentiorum, de Sibyllinis hisce varium omnino atque diversum: Historiam deinde repetit Sibyllarum veterum: tertio, historiam ut & fata Sibyllinorum carminum; idque tribus Disputationibus prioribus. Quarta Disputatio Judicium de hoc Carminum genere Autoris exhibet, quinque thesibus comprehensum. Quarum prima est: Carmina hæc neque a Sibyllis omnibus & singulis, neque ab aliqua earum profecta sunt, quæ sub hoc nomine apud Gentiles celebres fuerunt. Secunda: Neque eadem Carmina θεόπνευστα, aut a Dei Spiritu inspirata fuisse censenda sunt. Tertia: Neque prout hodie extant, ante Christi nativitatem, a quibuscunque tandem hominibus, scripta fuerunt; sed a Christianis post prædicatum passim Evangelium. Quarta: Incerto interim & præciso temporis puncto, & Auctoris secta, ita ut maxime probabile sit primis post natum Christum seculis a diversis hæc carmina composita, collecta, adaucta esse: non negari interim alio loco monet, immixta iis esse nonnulla, quæ Sibyllis jam ante Christi adventum fuerant adscripta, & sub earum tum nomine

mine sive falso, curantibus id ex Prophetarum prædictionibus Judæis, sive etiam vere per traditionem a Judæis haustam, apud Gentiles legebantur. Quinta: Unde neque ad firmanda fidei dogmata, neque ad convincendos Gentiles quicquam ea valent, sed placita tantum istius ætatis leviter nobis aperiunt, multis adeo γνησίοις celebrium in Ecclesia Doctorum scriptis longissime postponenda. Atque hinc nullo intelligitur negotio, quænam sint Disputationum octo reliquarum argumenta; quippe quæ in thesibus recitatis ordine singulis explicandis, confirmandis, atque vindicandis occupantur.

Cæterum, ubi post adducta & stabilita sententiæ suæ firmamenta ad examen eorum descendit, quæ pro Sibyllinorum ingenuitate adferuntur, ista ad duo præcipue capita, autoritates & rationes, retulit. Priores observat partim esse domesticas, a veterum Christianorum: Justini Martyris, Theophili Antiocheni, Clementis Alexandrini, Origenis, Constantini, Lactantii, Augustini, &c. testimonio, & hinc fluente Ecclesiæ traditione petitas; quæ propterea apud recentiores tantum reperiantur: partim exoticas, quas ex Josephi, Hesiodi, Ovidii, Lucani, Taciti, Suetonii, Ciceronis, Virgilii denique & maxime scriptis producant juxta cum nostræ ætatis scriptoribus antiqui etiam Patres. Rationes vero peti potissimum ab interdicta Christianis Sibyllinorum lectione, & perversorum hominum ac veritatis inimicorum in ea odio, a perpetuo & communi Sibyllinorum usu, ab argumenti in multis cum veteribus Sibyllinis consensu, ab impletis, quæ in illis continentur, nostro tempore vaticiniis: quas & similes rationes cum Baronio, Possevino, Gyraldo, Mornæo, Montacutio, Erasm. Schmidio, & aliis, quorum ingenia idem argumentum exercuit, quique Disputatione I, thes. VI citantur, urget etiam Vossius. Traditionum itaque de Sibyllis vanitas quo patescat magis, ad ista cuncta tum generaliter, tum ad singula quæque speciatim respondet Autor disertissimus. Erratorum etiam, quæ in Sibyllinis hisce continentur, catalogum texit, & quamvis Manichæismi ea absolvere non dubitet, exempla tamen de communi animarum custodia ad diem judicii, de igne ultimi diei purgatorio, de expectanda paradisi terrestris habitatione, de regno Christi Chiliastico, de Sanctorum pro ipsis damnatis efficaci intercessione, testari satis arbitratur, quod a Dei spiritu sint profecta minime. Quæstionem præterea, num ad Reformationem

per

per D. Lutherum institutam Sibyllina respiciant, & num illa ex Carminibus hisce possit extorqueri, negat argumentis non ficulneis subnixus. Christianos tandem, ut Christianæ fidei consulerent, & cœcæ gentilitatis conversionem promoverent, sub Sibyllarum nomine Evangelii mysteria vulgasse concludit.

Disputationibus hisce, Spicilegii titulo, breve examen subjungitur Dissertationis cujusdam Gallicæ, quam de Oraculis Sibyllinis ante quadriennium & quod excurrit, Parisiis edidit Johannes Crassetius Jesuita, & cujus mentionem Huetius facit in Demonstratione Evangelica. Quam parum vero rhetoricationibus suis Gallicis Sibyllina Carmina hic juvet scriptor, quodque Dissertatio ista ex Societatis erga Protestantes odio potius, quam ex veritatis indagandæ studio promanaverit, succincte in eo ostenditur.

CRITIQUE GENERALE DE L' HISTOIRE du Calvinisme de Mr. Maymbourg. Seconde edition Revûe & beaucoup augmentée.

id est,

Critica generalis Historiæ Calvinismi scriptæ a Lud. Maymburgio. Editio secunda, revisa & multum aucta.

Villæ Francæ A. 1683. in 12.

Dedimus mense Martio nupero excerpta historiæ Calvinismi, Ludovici Maymburgii, ea, quæ nobis cordi est, fide, suspensoque judicio nostro: dedimus etiam ad eundem modum, contenta notarum in illam historiam, Hagæ editarum. An eidem autori Critica hæc generalis debeatur, definire non possumus; etsi scribendi genus non abludit. Et hic quoque Theologicas disputationes ut plurimum declinat, atque ut ille fecerat, ad alium scriptorem, optimo stylo valentem & celebrem provocat, qui refutationem luculentam & ordinatam meditetur. Itaque & hic inter velites esse vult, laxiori ordine cum adversario congrediens. Congessisse autem se fatetur in epistolas, quæ opponenda censeret Maymburgio, sed magna cum asseveratione,

veratione, mentem suam minime fuisse, ut epistolæ istæ ederentur, seque obstupuisse, cum Amici præpropero studio, sub titulo *Critica generalis*, literas suas typis expressas legeret. Multa non scripturum; mutaturum alia fuisse, si edenda scribere cogitasset: Sed quoniam res eo devenerit, neque sibi jam evulgata supprimere liceat, revidisse & auxisse scripta, atque correxisse quædam, ita ut secundam hanc editionem jam pro opere suo agnoscat, rejectis, quæ in priori leguntur, nisi in hac repetita inveniantur. Libertatem tamen, quæ epistolis familiaribus naturalis est, tollere nequivisse, eoque nomine excusari se petit, nec fraudi sibi esse, si non ad omnia responderit; neque enim concedi, quæ prætereuntur. De stylo, quanquam essent, quæ taxari possent, noluisse cum Maymburgio altercari; factum id ab aliis, & a quodam ex sociis ejus Jesuitis, cui nomen *Bouhours*, Scire se, non responsurum esse Maymburgium, jam pridem publice professum, nolle cum anonymis colluctari. Sed sic putat eum non habiturum, cum quo depugnet; neminem enim tam temerarium fore, ut nomen suum edat, cum summo periculo omnibus imminenti, ab acerrima inquisitione, quam in Gallia contra scriptores diversarum partium institutam esse queritur. Combustum jam carnificis manu fuisse refutationem historiæ Arianismi a Maymburgio scriptæ, nec mitius cum autoribus ipsis actum iri, si deprehenderentur; Itaque stultum fore, scribere aperte adversus eos, qui possunt proscribere.

Epistolarum in universum sunt 27, inter quas duæ priores locum communem tractant, quam difficile scil. sit, veritatem ex historicis eruere, cum nemo fere odio adversariorum aut studio suorum vacet: Itaque Pyrrhonismo vel maxime in lectione historiarũ opus esse putat. Deinde adversario affectuum intemperantiam objicit, eamque probare conatur, tum ex elogiis, quibus Heroës suos, Protestantium persecutores, ultra modum & meritum extulerit, (quorum nævos Criticus hic non celat,) tum ex assuetudine & habitu quodam, concionandi licentia quæsito. Hac occasione commemorat, infeliciter ei cessisse, quæ adversus Novi Testamenti versionem *Montensem*, sive *Jansenisticam* hæreseos convincendam declamasset, nam & acerrime refutatum fuisse, sicut & Malletum quendam, (cujus meminit Ep. 26;) & non multo post eandem versionem, tam atrociter exagitatam, approbationem ipsorum quoque Jesuitarum consecutam esse. Blandi-

menta deinde Maymburgii in aulam Regiam, cum detrimento autoritatis Pontificiæ, & quacunque alia occasione affectata, & e longinquo accersita aut detorta insectatur. Cæterum quæ vel de rigore, quem nunc Reformati in Gallia cœtus patiuntur, vel de excusatione bellorum superioris seculi, & pro apologia Doctorum, qui reformationis auctores fuerunt, dici possunt, eadem fere sunt, amplius tamen elaborata & deducta, ac quæ in autore *Notarum* supra allegato reperiuntur. Ad malignam laudem Luthero a Maymburgio tributam, quasi modestior in retinendis quibusdam dogmatibus, aut ritibus, quam Reformati, fuisset, ita respondet, ut ex rigore & asperitate, sive siccitate religionis, quam adversarius objicit, gloriam quærat ejectarum funditus corruptelarum. Irridet distinctionem Pontificis, & Sanctæ sedis, quæ ad operiendum inter Clerum Gallicanum & Pontificem in multis & maximis rebus dissidium inventa est. Refert Ep. 13, ut decretum Parlamenti Parisiensis d. 24 Sept. 1680, in causa monialium Charonnensium publicatum, Romæ exceptum sit, Excommunicatione nempe *ipso facto* omnibus intentata, qui id typis vulgarent, describerent, legerent, domi servarent; & injungendo ex plenitudine Apostolicæ potestatis omnibus, id habentibus, ut ordinario loci ad comburendum exhiberent. Adversus hanc Bullam Pontificiam tamen eodem stylo (excepta excommunicatione, & combustione,) reciprocatam prohibitionem a Parlamento emanasse; sicque fundamenta fidei Romano-Catholicæ, a Pontificis infallibilitate dependentis, palam subrui. Eadem epistola narrat damnatum Romæ, d. 16 Sept. 1680 librum *Amadei Guimenii* nomine, a *Moya* Jesuita Hispano scriptum, pro defensione laxioris disciplinæ in moralibus, sive casibus, quam Jansenistæ Jesuitis objiciunt; defensum tamen hunc ipsum librum a *Daniele Campsordo*, cum approbatione Censoris Lovaniensis; in quo inter alia eadem exceptio allegatur, qua Jansenistæ utuntur, non extare scil. in libris propositiones, Pontificis decreto damnatas. Putidum esse ait Ep. 19, quod Calvini sectam, si prematur, ut timidissimam exagitet Maymburgius; nam ex dogmatibus id minime probari, & si nationis hoc vitium sit, commune illud fore cum Catholicis. Spiritum vero sanguinarium nunquam veræ Ecclesiæ indicium fuisse multoties repetit, & Inquisitionis tribunal inauditæ crudelitatis accusat. Antiquitatis argumentum, nullum ait pondus habere, nisi de veri-

de veritate ſimul conſtet; at donec de hac definitum ſit, temporis prioritate errores juvari non poſſe, non magis ac Idololatriam, quæ Chriſtianiſmum multis ſeculis præceſſerit. Ad maculas vitæ Doctoribus Reformatis objectas reſpondet: etſi vera eſſent, quæ plerunque per calumnias illis impacta ſunt, id tamen quod adverſarii inde eliciant, minime efficere; nam neminem tam ſanctum eſſe, qui non peccet. Invertit dein argumentum, & ex moribus peſſimis plurimorum Pontificum & Epiſcoporum, aut idem, aut nihil, quod veritatem doctrinæ afficiat, ſequi contendit. Deplorat conditionem Reformatorum, qui ob culpas ſingulorum, (poſito quod veræ ſint,) omnibus privilegiis, toti eccleſiæ indultis nunc exuantur; Et periculeſam edictorum regiorum interpretationem, quaſi pro temporum ratione ſtent, aut cadant: ſic enim fidem publicam everti, & neminem tutum fore, quamcunque ſecuritatem pactus ſit. De poteſtate Pontificis ſupra Reges in temporalibus Ep. 24 ſcribit: etſi Clerus Gallicus & Parlamenta pro regibus ſtent, graviter tamen argumentatos jam dudum non ſolum *Leonardum Lesſium* in libro, ſub nomine *Guilielmi Singletoni* adverſus *Vaddingtonum* Britannum, ſcripto, ſed & *Cardinalem Perronium* oratione in conventu proecrum Galliæ habita, per quam tunc effecerit, ne condemnaretur publice, quod quidam urgebant, dogma de ſuperioritate Pontificum in Reges temporali. Si enim id fieret, dixiſſe Perronium, neceſſario conſecuturum eſſe, & allegatum iri a Proteſtantibus, quod Eccleſia Romana per aliquot ſecula capitalem errorem (Papam ſuper Reges evehendo) foverit, atque ſic Papa capitaliter errans, non fuerit caput Eccleſiæ, ſed hæreticus & AntiChriſtus; amiſſuram eſſe Eccleſiam nomen Catholicæ, nec manſuram templum & ſponſam Dei, ſed Satanæ. Quomodo ſe ab hac objectione liberare queant, qui Gallicam ſententiam pro regibus, adverſus Pontificem, tuentur, videre ſe dicit non poſſe; nam ſi vera illa ſit, ſequi omnia, quæ Perronius dixiſſet: ſi non vera, Gallos ſchismatis culpa palam teneri. Addit aliud argumentum eodem pertinens, quod nunc in materia Regalium aperte Concilio Lugdunenſi contradicatur, licet ei 500 Epiſcopi, præſente Pontifice & Rege, interfuerint. Refert etiam rejectam eſſe Bullam Pontificiam nuperam in Parlamento Pariſienſi contra 65 propoſitiones Jeſuitarum; cautelam quidem Senatum apponere voluiſſe, quod condemnationem propoſitio-

num ipſam non improbarent, ſed quod circa formam aliquid deſiderarent: veruntamen a quibusdam, quos nominat, effectum, ut clauſula hac omiſſa decretum pure contra Bullam publicaretur.

Infallibilitatem Eccleſiæ & Pontificis Ep. 26 acriter impugnat: inter alia hoc argumento, quod ultimum etiam hujus principium in Scripturis ſacris quærendum ſit. Nam ne ſimpliciſſimum quidem ex plebe crediturum, vera eſſe quæ Paſtor, deinde Epiſcopus, denique Pontifex de religione ſtatuant, niſi ei dicatur, Deum velle, ut his credatur. Itaque hoc ex Sacris literis, (alia enim revelatio non habetur,) demonſtrari debet, atque ſic ad ultimum & ſupremum judicem in rebus fidei recurritur. Sequi inde, non aliud in terris tribunal quærendum, neque quemquam fide & teſtimonio parochi ſui, aut qui ei præficiuntur ex clero, ſalutem adepturum, ſed certum eſſe debere de iis, quæ credat fide divina ex Scripturis aut earum prædicatione hauſta. Multus eſt in elevanda confeſſione Eboracenſi, quam Maymburgius Hiſtoriæ Calviniſmi annecti fecit, laudatque ea occaſione ſcriptores quosdam, inprimis *Paionium*, qui argumentatores ex Janſeniſtis acutiſſimos, *Arnaldum* cum ſociis conticeſcere fecerit. Corrigit tamen quæ in priori epiſtolarum editione ſcripſerat, quaſi *Epiſcopus Meldenſis* nihil regeſſerit ad reſponſiones libro ejus *Expoſitionum* a Reformatis oppoſitas. Nondum enim ſe tunc vidiſſe tractatum ejus noviſſimum *de Communione* ſub una. Quæ adverſus hæc profert, ſicut & alia multa, præſertim acerbiora, ſcientes prætcrimus: non tantum, ne litem noſtram faciamus, (quod pro inſtituto noſtro minime intendimus) quam quod omitti præſtet, ſi quæ ſcriptoribus partium ſtudio duriora excidunt, & nobis ea potiſſimum notanda videantur, quæ alicujus momenti ſint, & ad veritatem eruendam, atque genium autorum dignoſcendum maxime faciant, aut hiſtoriam literariam, ſive librorum notitiam juvent.

ABBREGE' DE L' HISTOIRE DU CONCILE de Trente, avec un diſcours contenant les reflexions hiſtoriques &c. Par Pierre Jurieu Docteur & Profeſſeur en Theologie &c.

id eſt,

id est,

Petri Jurioei, Doctoris & Professoris Theologi, compendium Historiæ Concilii Tridentini, cum dissertatione, continenti considerationes historicas de conciliis, & speciatim de Tridentino, ut constet Protestantes ad id recipiendum non teneri.

Genevæ, 1682. Amstelodami 1683. in 12.

Historia Concilii Tridentini sub *Petri Suavis Polani* nomine dudum edita, ab omnibus fere attribuitur *Paulo* illi *Sarpio*, quem vulgo *Fra Paolo* vocabant, Serenissimæ Reip. Venetæ quondam Theologo, & Canonistæ, scriptis pro illa adversus Pontificem claro. Non audet tamen autorem Historiæ istius Paulum profiteri Fulgentius, ejusdem cum Paulo ordinis, *servorum B. virginis*, monachus, qui vitam ejus descripsit. At Sfortia Pallavicinus, e Soc. Jes. novam suam, quam veram vocat, Concilii Tridentini historiam manifeste Paulo opposuit, magno molimine id agens, ut illum hæresis, atheismi, & plurimarum falsitatum reum sistat. Romæ quidem præmium scriptionis amplissimum consecutus est Pallavicinus, Purpuram nempe Cardinalitiam, sed nec Paulo eruditionis, sapientiæ & pietatis fama, quæ virum prosequebatur, mortuo plane intercidisse videtur, sed reliqua esse, non tantum apud illos, qui Pontifici obsequium denegarunt, sed & apud aliquos Romano-Catholicos. Egregius sane Diarii Eruditorum Gallici autor, in actis *mensis Mart. 1665* non veretur scribere, *metuendum esse, ne legentibus Pallavicini opus, quod Pauli librum simul comprehendit, verisimilius scripsisse Paulus videatur, licet verius scribere potuerit Pallavicinus.* Debetur igitur refutatori, quod liber Pauli, qui oblivione fere sepultus erat, denuo quasi resuscitatus, in multorum manus pervenit. Sed Jurioeus præterea, citatis plurimis Pallavicini locis, ostendere nititur, summo cum detrimento famæ & existimationis Pontificiæ detectas esse ab ipso Pallavicino, dum excusat, artes vaferrimas, quibus in Concilii convocatione, directione, & exitu Pontifices usi sint. Defendit deinde Paulum, breviter licet, adversus Pallavicinum, & scriptorem alium Gallum, autorem tractatus *de arte historica*, qui Paulo scurrilitatem, nullo, ut putat, fundamento objecit: nec morari se multum dicit documenta a Pallavi-

cino ex ſcriniis Romanis, pro refutando Paulo eruta: neque credere vult, reponi ibi, aut produci, ſi reponantur, quæ rei pontificiæ non conducant: denique ſi vivo Paulo aliquid objectum fuiſſet, potuiſſe eum reſpondere; ſed poſt annos quadraginta, ſuperſtite nemine, qui de factis controverſis teſtimonium ferre poſſit, impune & vane de plerisque diſputari: ſemper tamen fidem viri Romano-Catholici & monachi, pondus habituram in illis, quæ adverſus ſuæ ſectæ homines & conſilia protulerit; accedentibus præſertim adminiculis ab aliis autoribus. Hæc & alia hujuscemodi præfationis, ſive diſſertationis, quæ libro præfixa eſt, partē faciunt, ſed in eadē prolixius agit Autor de conciliis. Exponit primum cauſas, cur Tridentinū nullo modo obliget Proteſtantes, & firmat, quæ jam dudum contra illud allegatæ ſunt, exceptiones; ut nempe Pontifex in propria cauſa, & dum poteſtas ejus in dubium vocabatur, judicare nequiverit; ut Proteſtantes jam ante concilium præjudicio damnaverit, non decretis tantum, ſed & ferro atque igne in eos graſſatus, aut ut id fieret, Principes incitans; ut variis artibus Epiſcoporum ſuffragia ſuis placitis accommodaverit; ut denique omnem ſpem corrigendi errores aut mores præciderit. Impugnat titulum univerſalis Concilii, cum ne dimidia quidem Chriſtianorum in orbe pars, Romani Præſulis poteſtatem agnoſcat; nec ſine petitione principii, de quo controvertitur, dici poſſit, illos omnes, qui ſeceſſionem fecerunt, ſchiſmaticos aut hæreticos eſſe. Quod ſi quis contendat, occidentalis ſaltem Eccleſiæ caput eſſe Romanum Pontificem, ne ſic quidem effecturum, ut Concilii autoritas ſtabiliatur, cum præter Italos & quosdam Hiſpanos Epiſcopos, pauci ex Gallia, pauciores ex Germania, ex aliis regnis nulli adfuerint, & tota Gallia Concilii decreta rejecerit; neque poſtquam in ſpeciem poſt longum tempus approbaſſet, ab opinione ſua diſceſſerit, quæ cōcilii canonibus ſemper fuit oppoſita, & nunc quoque eſt, in graviſſimis articulis Tridenti, vel aperte vel tecte ſtabilitis, de autoritate Pontificia ſupra Concilia, & Regum majeſtatem; item de munere Epiſcoporum. Inde fieri, ut ſummum illud axioma Pontificiæ infallibilitatis, quod Proteſtantibus perpetuo objicitur, lubricum, & inane evadat, dum indeciſum, aut ſaltem ab ampliſſimo Galliæ regno rejectum maneat. Progreditur inde ad examinandum, quæ ſit autoritas Conciliorum univerſalium ſive Oecumenicorum, & in ea eſt ſententia, non niſi abuſive titulum

hunc

hunc quibusdam conventibus Episcoporum datum esse. Neque enim fuisse unquam, neque futura esse Concilia Oecumenica. Tribus namque ante Constantinum Imp. seculis nullam eorum mentionem aut usum fuisse, licet plurimis & gravissimis hæresibus Ecclesia vexaretur. Quod vero per accidens, postquam Imperatores Christianismum professi sunt, Episcopi convenerint, & quorundam conciliorum decreta locum ubique fere habuerint, id non ideo factum, quod universalia essent, aut sua autoritate in rebus fidei definire possent, sed quod dogmata pronuntiassent Fidei analoga. Reprobata vero fuisse aliorum, veluti Hierosolymitani, Antiocheni, Ephesini, Sardicensis, Ariminensis placita, non ob defectum autoritatis Imperatoriæ vel Pontificiæ, sed ob decreta erronea, hæresi vel hæreticis faventia. Rediri itaque ad quæstionem de regula fidei, eamque in conciliis quæri non debere. Disputat etiam, cur solis Episcopis, aut aliquibus ex eorum numero deputatis, jus suffragandi in conciliis tribuatur, & cur admittendi non sint ex Presbyteris, itemque ex populo, viri docti & pii. Quod si hoc locum inveniat, impossibile fore, ut concilium vere universale, ob impedimenta insuperabilia, haberi possit.

Cæterum compendium hoc libros habet octo breviusculos, totidem nempe, quot opus Petri Suavis sive Pauli Sarpii: sed omissæ aut cõtractæ sunt digressiones de controversiis, ordo etiã alicubi immutatus, junctis quæ ob materiam connecti poterant, cum Paulus temporum seriem, ad formam Diarii, secutus sit. Hoc institutum placuit autori, ut plurium usui accommodare posset compendium suum, stylo magis plano & populari, eleganti tamen scriptum, cum Pauli liber abstrusior sit, & doctiores lectores requirat. Versionem Gallicam, quæ jam olim edita fuit, optimam quidem esse fatetur, sed mutato interim Gallicæ linguæ genio, archaismi vitium contraxisse. Fideliter in excerpendo autore, & sensum ejus sequendo, versatum se fuisse profitetur, nec de hoc dubitandi causa apparet; sed deprehendet id certius, cui vacat cum breviario hoc librum Pauli conferre.

CN. JULII AGRICOLÆ VITA Scriptore C. Cornelio Tacito, cum notis Augusti Buchneri primum editis cura Georgii Schubarti,

Lipsiæ 1683, in 8.

Quando

QUando nuper admodum volumen Orationum Buchneri academicarum ſecundum a nobis percenſeretur (ſupra pag.347) elogium huic viro ex meritis in rem litterariam ampliſſimis tribuebatur. Verum licet ſcriptura doctorum hominum virtutes rectius exprimantur, quam ſolerti pictorum arte: ibi tamen pariter atque heic in externis hæremus ſæpius, nec interiora exhaurimus penitus. Eruditio noſtri tam varia, judicium adeo firmum & multa lectione ſubactum, ut quoquo tandem incumberet, ſeſe daret feliciſſime, neque ſtatim cunctis pateret. Quam ingens ſit munus illorum qui ſcriptores veteres enarrant, ac vel inferunt lumen, vel, ſi per temporum iniquitatem male habiti, medica juvant ope, reſecantes aliena, depravata reſtituentes, non uno loco huc uſque demonſtratum fuit. Buchnerus quorſum inter hos referri debeat, communi ſuffragio monemur, paucos tanta elegantia, tam commoda & perſpicua interpretatione, tam efficaci ſenſu magnitudinem cogitationum, ac prudentiam in monumentis antiquorum tradidiſſe. In corruptis ac deſperatis membris ea modeſtia ſemper uſus, ut nihil ex nimia ingenii fiducia, ex probatis contra lectionibus, & ſententiæ veritate, ſibi præ ceteris obvia, decerneret omnia. Non jam curatas ejus meditationes in plures veterum, gentilium atque chriſtianorum, quaſi exſerto digito indicabimus, quod unus exemplo ſit nobis C. CORNELII TACITI AGRICOLA, in quem notas edidit publicis ſcholis, quando apud Wittebergenſes humanitatis ac politioris doctrinæ profeſſionem cum gloria quondam ſuſtineret. Auberti Miræi verba ſunt aſperiora, quam libera, ubi Juſti Lipſii vitam narrat, *interpretes hiſtorici graviſſimi poſt eum, inſtar muſcarum, ad odorem bonæ famæ convolaſſe, inque eodem muſtaceo laureolam quæſiviſſe.* Palma in medio poſita eſt, de cujus honore certare permittitur, quibus modo artes ingenuæ cordi ſunt, & incrementa ſtudiorum. Romanæ antiquitatis conſultiſſimus ille, ac ſapientiæ humanæ myſtes recte putatur, qui fere primus Taciti genium pervidit; adeo autem non perfecit ſingula ac ſuis abſolvit numeris, quin multa notanda poſteris relinqueret. Quam noſter induſtriam adhibuerit iſthac parte, quam in civili argumento perſpicacitatem, utique adparet. Non ſectatur quæ in ſuperficie poſita, non levia magni facit aut protrita, ſed reconditiora ubivis aperit, ſenſa difficilia & moroſa complanat, diducit, illuſtrat.

A multis

A multis prætermissa, aut non satis explicata, sub incudem revocat, & jam brevi observatione mentem commonstrat, mox digressione facta, si forte requirat usus, prisca cum hodiernis componit, libertate sentiendi cuilibet integra servata. Ita rudimenta castrorum, educationem ac disciplinæ ordinem, quem in republica diligenter custodiverunt Romani, *capite IV & V* exponit, summamque illius ad eloquentiam præcipue ac scientiam militarem refert. In sequentibus virtute Agricolæ atque exemplo porro docet, quid a primis annis necessarium sit ei, qui mensuram egregii ducis olim implere, patriæque se utilem præstare cupiat. Prudentiam ac moderationem coercendi milites, ad turbas proniores, *capite VII* declarat, animumque judicis cumprimis format, ne fortassis iracundiæ, sævitiæ, aut vehementiori affectui unquam indulgeat: quin consilio regat, ut invenisse potius, quam fecisse bonos videatur. Fortunæ & auspicii religionem, qua veteres sua passim reddunt intricatiora, *capite VIII* mira perspicuitate evolvit, & quæ prolixis alii commentationibus, ipse compendio perquam erudite absolvit. Ibidem legati obsequium, quod duci suo debet, paucis exsequitur, & quid in utramque partem conveniat, eleganter proponit. Occasio quam grave sit momentum in rerum novarum molitionibus, maxime cum absentia ducipatefiat a tergo relictis, *capite XIV* per monita & exempla docet. Imperium muliebre, Britannis olim solenne, *capite XVI:* principum ignavorum ferociam, atque indolem superciliosam, qua gloria ac rebus gestis, qua fortitudine, justitia, prudentia, & reliquo virtutis habitu, præcellere cunctis, utut ab his male instructi, prope in speciem volunt, *capite XXXIX* describit, & quantus inde bonis horror semper incutiatur, si emineant, pari doctrina significat. Minima quæque persequi in præsenti haut vacat, neque pro instituti ratione libet: nisi quod non omittendum duximus, egregiarum harum commentationum copiam, in paucorum scriniis delitescentium, nunc publici juris factam, doctissimo viro *Georgio Schubarto* Jenensem Academiam elegantioribus studiis exornanti deberi: a cujus industria plures Buchnerianas reliquias, commentationes nimirum in *Catilinarias* Ciceronis, *Cæsarem, Florum, Juvenalis* quasdam satyras, *Zenonis* sermonem de resurrectione, ipsosque Taciti *annalium & historiarum* libros, sub LECTIONVM ACADEMICARVM titulo exspectamus.

LES POESIES D' ANACREON ET DE Sapho, traduites de Grec en Francois, avec des Remarques. Par Mademoiselle le Fevre.

id eſt,

ANACREONTIS & SAPPHUS POEMATA e Græcis Latina facta, & cum Obſervationibus edita ab Anna Tanaquilli Fabri filia.

Pariſiis 1682, in 12.

INter præſtantiſſima ingenia, quæ bonas litteras noſtro ævo exornant, florentiſſimum viget femineum doctiſſimæ Virginis ANNÆ Tanaquilli Fabri filiæ. Quæ in Delphini uſum non tantum Latinos quosdam Scriptores, *Flori* Res Romanas, *Sexti Aurelii Victoris* Romanæ hiſtoriæ compendium, ac *Dictys Cretenſis* de bello Trojano *Daretisque Phrygii* de excidio Trojæ monumenta elegantibus Notis & accurata Interpretatione illuſtravit; ſed quantum patris æmula litterarum græcarum uſu valeret, eruditiſſima venuſtiſſimaque *Callimachi* editione octo abhinc annis orbi exhibuit, & nunc *Anacreontis & Sapphus* cultiſſima interpretatione e Græca in vernaculam ſibi linguam, doctisque quas adjecit Obſervationibus, ſatis demonſtravit. Ac Pater quidem ejus græca hæc carmina cum animadverſionibus Salmurii anno 1660 ediderat: ſed ab eo Filia non raro diſſentiendum ſibi putavit, doctiores quam veriores nonnullas ejus animadverſiones arbitrata, & immerito quasdam odas quaſi minus genuinas exturbatas fuiſſe. Vitam Anacreontis & Sapphus tam exacte percenſuit exquiſitisque narrationibus condivit, ut omnes qui de iisdem commemorarunt longo poſt ſe intervallo reliquerit. Interpretationem autem Gallicam contexere inſtituens, nec Henrici Stephani & Heliæ Andreæ, qui latino numeris alligato ſermone odas has expreſſerant, nec Remi Bellavii, qui gallico carmine eas anno ſuperioris ſeculi ſexto & quinquageſimo reddiderat, exemplum ſequi, nec Itali interpretis veſtigiis inſiſtere; ſed græcas Anacreontis odas, & ſuperſtites a Dionyſiis Halicarnaſſenſi & Longino aſſervatos duos Sapphus hymnos ſoluto ſermone verbis exquiſitiſſimis gallicis exprimere

mere maluit. Id studens, ut auctoris sententiæ, ipsisque quantum gallicæ linguæ facultas ferret verbis arctissime adhæreret,& nativum Anacreontis characterem, quoad ejus fieri posset, adumbraret, & nulla eum detractione imminutum, nullo additamento auctum, sed integrum suique simillimum omni ex parte perquam fideliter exhiberet, apta verborum compositione & æquabili prorsæ orationis tractu contextum. Quod si enim obsequi numerorum legibus, & præfinitis syllabarum modulis alligari voluisset, metuebat ne deficeret in sententiis, quas præ cæteris consectandas sibi proposuerat: nec enim nimia patitur linguarum dissimilitudo, observante doctissimo Huetio, ut versus versui exacte refundi queat; longius quippe excurrere & in remotas plus æquo ac diversas partes evagari necesse est. Quæ ratio ipsum patrem Tanaquillum Fabrum eo compulerat, ut posthabitis Henrici Stephani & Eliæ Andreæ metris latinis decerneret *græca* Teii poetæ *odaria prosaico sermone convertere: quod sciret, in ea versione, quæ carminis necessitate & metri vinculis adstricta sit, multa esse duriora & obscuriora, quædam etiam non satis perite aut intellecta aut conversa: nec unquam illam interpretandi rationem* qua vorsa oratione in alteram linguam auctores transferuntur *sibi esse probatam; quippe quæ doctis hominibus non necessaria, semidoctis autem pene inutilis sit, nonnunquam etiam obsit propter intricatam impeditamque obscuritatem, quam nemo interpres* numeris adstrictus, *quantacunque utatur diligentia, vitare possit.* Sed ab hoc proposito amicorum hortationibus revocatus, provinciam, quam latine excolere voluerat, gallico habitu exornandam doctissimæ filiæ reliquit. Quæ interpretationem suam venustissimam eruditis Observationibus cuivis odario subjectis comtiorem reddidit: in quibus versionis suæ rationem, si quando ad hodiernum vivendi morem suum loquendi genus componens ab auctoris recessisset verbis, exposuit, græcum textum emendavit, ejus Interpretes notavit, plurimaque erudita & præclara attulit, quæ præstantiam ac vim ingenii, tum insignem & plurimorum auctorum haud vulgari cognitione acquisitam eruditionem ostendunt, nosque in desiderium reliquorum Auctorum græcorum, quos interpretatam se esse & notis illustrasse indicavit, rapiunt: ac proinde bonarum litterarum causam, istorum editione promovendam, celeberrimæ Virgini, sexus & sæculi ornamento, commendamus.

DES COMEDIES DE PLAUTE, TRADUITES *en francois, avec des remarques & un examen, selon les regles du theatre: par Mademoiselle le Fevre, en trois tomes,*

id est,

Comœdiæ quædam Plauti, in Gallicum sermonem translatæ, adjectis Observationibus & Examine ad leges theatri: per Virginem Annam Tanaquilli Fabri filiam; tribus tomis.

a Paris 1683, in 12.

PLautinas fabulas Gallicanis venustatibus exornatura & vernaculi sermonis suavitate civibus suis suoque sexui commendatura doctissima Virgo Anna Tanaquilli Fabri filia, tribus quos nunc emisit tomis totidem comœdias gallice versas & eruditis Observationibus illustratas dedit. His Præfationem de tenui dramatum origine apud Græcos æque ac Romanos, eorumque mutationibus & incrementis, comœdia veteri, media, & nova, earum auctoribus, satyra, ludisque scenicis præmisit. In qua Plautum omnibus reliquis comicis feliciorem fuisse prædicat; qui & latinam scenam majori adparatu instruxerit, sicque Grajorum mores adsimularit, ut identidem & suos agnoscerent spectatores Romani: & maximam sui partem inter tot bonarum litterarum omniumque comicorum ruinas sit superstes, quod priorum nemini contigerit, quorum hodie exigua saltem supersunt fragmenta. Terentium novem annos natum cum diem obiret Plautus, anno ætatis vicesimo octavo primum ludum Andriam edidisse ait. In isto plus artis, in hoc plus inesse ingenii; in isto dictionem, in hoc actionem meliorem. Nec præferendum Terentium Afrum Plauto Umbro censet, cum hic non minus quam iste habeat quo alterum præcellat: recteque Horatii de Plauto & Terentio sententiam, quam ex Julii Cæsaris mente explicat, accipiendam docet. Molierium celeberrimum Galliæ comicum Plauto & Aristophani simillimum existimat, quod iste non minus ac hi hominum captui eorumque omni generi se accommodaverit. In *interpretatione*

trium

trium quas jam edidit comoediarum studium haud leve sibi adhibitum affirmat, ut bonæ interpretis munus impleret; nec parum in ea adornanda consumtum temporis, quod sufficere potuisset alteri, perfunctorie id agenti, omnibus Plauti fabulis convertendis. *Examen* cuivis fabulæ præmissum veras theatri leges tradit, & ut Plautus eas servarit demonstrat, unde intelligenda ejus mens & verus dramatis genius pernoscendus. In *Observationibus* varia ex penitiori eruditione depromta afferuntur, ac ratio interpretationis redditur, si quando a latinis auctoris verbis ea abeat. Amphitruonem, Rudentem, & Epidicum e reliquis Plautinis fabulis selectas sibi ait quas ederet, quod inventionis, mutationis, & reliqui adparatus gratia cæteras viderentur præcellere. *Aristophanis* Comoedias, & omnes *Tragicos Græcos* eodem studio excultas posthac se edituram, ac *Plautinas* omnes fabulas, eodem habitu, quo jam tres gaudent, indutas se in publicum emissuram promittit, ubi gratam hanc operam orbi futuram cognoverit. De quo dubitandi ut nullus relictus ipsi est locus, ita promissi fidem ut impleat, ætatem & vires celeberrimæ Virgini, ævi miraculo, apprecamur.

מוח הנבואה

id est,

NUCLEUS PROPHETIÆ,

Auctore Antonio Hulsio, Theolog. D. ejusdemque ut & Linguæ S. Professore in Academia Lugd. Bat.

Lugduni Batav. 1683, in 4.

Librum quatuor suis filiis dedicatum, quibus & bona sua ex æquo legat & curriculum vitæ simul in epistola dedicatoria enarrat, Auctor in duas partes distribuit. Priore non solum primaria V.T. vaticinia de Messiæ persona, officio, regno spirituali, sed etiam alia quædam celebriora Scripturæ dicta explicat. Omnia a vanis Rabbinorum argutiis doctissime vindicat, Cocceji simul interpretationes, inprimis in Canticum Canticorum Judaicam methodum redolentes perstringens. In epilogo lubricam hodiernam Judæorum fidem etiam circa gravissimos fidei articulos, ethnicorumque superstitionibus

 & hære-

& hæreticorum deliramentis fœdam, ex R. Joseph Albo libro Ikkarim demonstrat.

Posteriore parte de Typis V. T. tractaturus præmittit introductionem, in qua postquam monuisset, universum Judaicæ Reipubl. statum tam ecclesiasticum quam politicum, sub triplici Lege delineatum pro fine habuisse repræsentationem spiritualium, quæ in Christum credentes habent, beneficiorum, de triplicis Legis, puta Moralis, Ceremonialis, & Forensis pædagogia disserit, qua ad Doctrinam Typicam manuducamur. Lex enim, inprimis Ceremonialis, veluti fons est, e quo plurimi typorum rivi manant. Typum hic appellat, signum repræsentans hominibus V. T. gratiam futuram, seu media gratiæ obtinenda per Christum. His explicationem doctrinæ Typicæ subjungit in decem capitibus, agens de Typicis (1) Sacramentis, duobus ante peccatum, *arbore vitæ & arbore scientiæ boni & mali in Paradiso*, duobus sub Oeconomia legali, *Circumcisione & agno Paschali:* (2.) Miraculis quatuor celebrioribus, Arca in diluvio Gen. 7. Mari & nube Exod. 14. Manna Exod. 16. Rupe cap. 17: (3) Personis quæ repræsentant officium Christi triplex, *Regium*, ut Patriarchæ, Judices, Reges; *Sacerdotale*, ut Sacerdotes ordinarii eorumque subordinati Levitæ & Nethinæi; *Propheticum*, ut Prophetæ. Occasionaliter etiam agitur tum de iis, qui proxime ad ista officia accedunt, Nazaræis & Recabitis, tum de falsis Prophetis, sectatoribus, hæreticis, nimirum Pharisæis, Essenis, Sadducæis, Herodianis, Gaulonitis, Samaritanis, Publicanis: (4) Sacrificiis: (5) Ablutionibus: (6) Instrumentis celebrioribus, arca fœderis, altaribus, indumentis Sacerdotum: (7) Locis tum *Sacris*, tabernaculo, templo primo & secundo, atrio Gentium, & his oppositis lucis & excelsis, ubi colebantur idola; tum *Politicis*, scilicet portis & asylis, tum *Scholasticis*, synagogis & scholis: (8) Festis, in quibus prolixe de Sabbathi origine, moralitate, Sabbatho Christiano, de operibus Sabbathicis disceptatur: (9) Visionibus: (10) Hostibus, qui ecclesiam Judaicam atrociter persecuti, figuram præbuerunt hostium N. T. in quibus eminent, Pharao Rex Ægypti, Nebucadnezar Rex Babyloniæ, Antiochus Epiphanes Rex Græcorum. In istis erudite utiliterque pertractatis Auctorem ὑποθέσει suæ (i. e. Reformatorum religioni) passim δουλεύειν, & aliquos meditatione sua typos fecisse Lector deprehendet.

Ob

Ob argumenti affinitatem adjecta est Disputatio Epistolaris Hebraica cum Jacobo Abendanah Rabbino Amsterdamensi super Hag. II. 9. constans octo Epistolis, quinque Hulsii, tribus Abendanæ, qui ad octavam & ultimam responsionem debet. Earum omnium versio Latina adscripta legitur.

Addita tandem est Mantissa ad Dan. XII. 2. *Multi ex dormientibus* &c. in qua Hulsius modeste contendit, se nullibi negasse mortuorum resurrectionem in verbis Danielis *literaliter* attendi; quem errorem sibi immerito B. Dn. D. Martin. Geierus (cujus de cætero præcellentem eruditionem & eximia in Ecclesiam merita veneratur) in Commentario ad Danielem imputaverit, allegata pag. 73 Tom. 1. Theolog. Judaicæ, ubi Hulsius scripserat: *verba sub initium Cap. 12 Danielis non ad literam, sed figurate & typice potius accipienda esse.* Ex quibus num sententia ea, quam vir immortalis nominis Hulsio tribuit, elici possit, nec ne, Lectoris esto judicium.

MOSIS CHARAS MED. D. ET REGIÆ Majestatis Anglicæ Chymici Pharmacopœa Regia, Galenica & Chymica, Gallice ab Authore conscripta, jam vero latinitate donata.

Genevæ, 1683, in 4.

QUod Opus, Gallice primum conscriptum & iterato jamdum editum, paucis forsan hactenus in Germania videre contigit, illud nunc Latino habitu in publicum prodiit. Opus vero est, quod Pharmacopœæ Regiæ Titulum optimo meretur jure, non minus in recessu, ac in fronte gerens, & per quod Autor (per Scripta *de Theriaca* & *Experimenta circa viperas* dudum celebris) Rempublicã Medicam non parum sibi obstrinxit, talia juris & usus publici faciens, quæ indefesso labore, studio multo & magnis sumptibus sibi comparaverat, aut a Viris illustribus, & inter hos præprimis a Domino *Aquino*, Medico Regio primario, sibi concredita fuerant. Ubi tamen præmonitum ante omnia Lectorem volumus, quatuor partes editionem Gallicanam complecti, quarum ultima, varia continens remedia particularia, aut ex nobilioribus scriptoribus, aut viris singularis peritiæ hausta, propriaque experientia comprobata, huic præsenti deest.

Dividit

Dividitur hæc in duos Tomos, quorum prior præter præcepta generalia & Pharmaciæ tam Galenicæ, quam Chymicæ communia, de Principiis Mixtorum, de Medicamentis in genere, horum Facultatibus, Electione ac Præparationibus variis, de Furnis, Vasis, Lutis &c. Producta præprimis Galenica, horumque parandi modos, cum singularibus observationibus v. g. occasione Conf. alkermes, quod Aurum foliatum in ventriculis animalium revera dissolvatur, de efficacia pulveris contra rabiem Domini de Piroa a Palmario descripti &c. tradit, & post Balsamorum confectionem, Methodum balsamandi & condiendi cadavera Autori peculiarem hactenus exponit. Alter Tomus circa Præparationes Chymicas versatur, in tres Libros, vegetabilium, animalium, & mineralium, digestas, multisque egregiis phænomenis atque experimentis instructas. Ita v. g. ubi de destillationibus Aquarum agit, singularem encheiresin, Aquas fragrantissimas ex floribus, cum stercore vaccino exsiccato stratificatis & rore Majali irroratis, conficiendi exponit. In cap. de Mali Citrii destillatione in *D. Frid. Hofmannum* valde invehitur, lacessitus ab hoc in *Clave Pharmaceutic. Schroderiana* per materiam de natura veneni Viperini. Spiritus vini Tartarisati vulgaris destillationem rejicit, alium ejus modum surrogando, a nullo forsan hactenus adhuc observatum, ipsum vinum acidulum a Sale Tartari destillare jubens. Optimum ac purissimum Opii extractum per Aquam simplicem parandum commendat: ejusdem vero Opii vim soporiferam haud catholicam, sed diaphoreticam ac sudoriferam tantum asserit, dum ipse aliquando a 6, ac postmodum a 12 ejus granis assumptis nihil torporis aut somnolentiæ, sed pruriginem saltem aliquam in habitu expertus fuit. De Salis Tartari volatilisatione egregia profert. Viperas destillandi modum ubi tractat, contra *Denisium*, Adversariorum Artium & Scientiarum Conscriptorem de ætiologia veneni viperini iterum disputat, sententiamque olim super hanc explicatam contra illius asserta vindicat. Cantharidum Sal volatile omnium diureticorum potentissimum & Venerem insigniter stimulans pronunciat, ultra trina grana non propinandum: it. Oleum earundem, olei Caryophyllorum æqualibus, ac duodecim olei Nucistæ expressi partibus commixtum, & plantis pedum, perinæo testiculisque inungendum commendat. De Calcis vivæ natura pariter non vulgaria edisserit, Mercurii vivi texturam minime (ut vulgo ferunt) alkalicam

alkalicam, nec virulentiam mali venerei in acido consistere, evincit. Butyrum Antimonii cum causticum potens sit, adeoque in ossium carie, gangræna, fistulis, cancro &c. absumendis ac sistendis laudetur, vehementia nihilominus illius effectuum multa cautione opus habeat: Methodum Domini Pelegrini oleo hoc in recensitis similibusve casibus cum successu & tuto utendi, testis ocularis, explicat. Antimonii insuper singulares nonnullas Præparationes subnectit, v.g. Antimonium per inferiora tantum purgans, & Tincturam ejusdem cum oleo terebinthinæ aut baccarum juniperi parandam, ac per secessum & sudorem pariter tantum evacuantem. Tandem vero & in capite de Bismuthi præparationibus, Bismuthum ac Zinckum arte parare docet.

EXPERIMENTA AC DUBIA NONNULLA Chymica, Auri & Argenti solutionem spectantia, communicata a D. B.

Sicut nec in Chymia tyronem latere auguror, Menstruorum, quæ Aurum atque Argentum dissolvunt, adeo restrictam esse potentiam, ut quod solutioni Argenti adæquatum, sc. Aqua fortis, Aurum ne superficialiter quidem arrodat; contra quod metallum hoc in minima solvit, sc. Aqua Regis, argentum vix, aut leviter saltem afficiat: Ita ex iis quæ circa hæc, satis quidem mihi paradoxa & assertis trivialibus contraria, nuper annotavi, explicare volui.

Primo nempe repetitis tentaminibus expertus sum, nihil plane referre, sive pro Aqua Regia paranda, Basis Spiritus Nitri seu Aqua fortis, sive Spiritus Salis sit: modo illi tantillum Salis communis aut marini; huic Nitri (quartam, imo sextam, partem) adjicias, vel stagmata illa ab his destillando abstrahas: i.e. Aqua Regis fiet æque, ex Spiritus Salis v.g. unciis quatuor & Nitri uncia una aut drachmis sex, ac ex Aquæfortis seu Spiritus Nitri unciis quatuor & Salis comm. uncia una &c. Unde difficile satis explicatu mihi videtur, quomodo Menstrua, ratione equidem ingredientium eadem, proportionis tamen illorum intuitu satis disparia, unum eundemque nihilominus præstent effectum?

Secundo Spiritum Salis marini seu communem simplicem, & qui

de Nitro nihil plane participat, Aurum ſolvere, Paradoxum Chymicum eſt: deprehendi interim, illum hoc præſtare, modo ſuper æqualem Salis ejusdem portionem bis cohobetur; Argentumque ſicut antea, ita & nunc, intactum relinquere.

Tertio ſi Aqua fortis a Nitri communis minusque depurati parte æquali bis vel ter cohobetur, Menſtruum Auro appropriatum evadit, Argentum aliquantum duntaxat arrodens: Quod ſi autem ab eadem Nitri, probe depurati, portione binis vicibus avocetur, Lunam in momento & ſine caloris extrinſeci adminiculo ſolvit, Solemque, calore externo quamvis adjuta, minime contingit.

Quarto mirari ſubit, quomodo eundem effectum, in ſolvendo Auro, duplici pariter ratione parata Aqua Regis præſtet? Sc. modo in Aqua forti aliquid Salis diſſolvitur, atque totum in menſtruum deliquatur, nihil autem ab hoc ſegregatur: Modo ab eodem Sale Aquafortis tantum cohobatur, hinc ejus aliqua duntaxat & volatilior forſan ſubſtantia in Aquam Regis faceſſit; ab Aqua forti autem Sali loco illius, quod deceſſerat, aliquid imprimi, credere jubet Nitrum verum, in quod remanens Sal degenerat.

THE ANATOMY OF HUMANE BODIES epitomized, by a Fellovv of the College of Phyſitians in London.

id eſt,

Anatomia humani corporis in compendio tradita a Socio quodam Collegii Phyſici Londinenſis.

Londini. 1682, in 8.

SCriptum anonymi Tibi L. B. ſiſtimus, omnium partium humani Corporis conformationes, actiones & uſus tradens, & quidem prout hæc partim ſuperioribus Seculis explicata, partim per Neotericorum, v. g. Harvæi, Bartholini, Williſii, Malpighii, Graëfii &c. inventa atque aſſerta emendata fuerunt. Dividit illud Autor in Libros ſex, quorum *primus* Abdomen, *ſecundus* Thoracem, *tertius* Caput, cum ſingulorum contentis; *quartus* vaſa artuum cujuscunque generis, *quintus* Muſculos, & *ſextus* Oſſa totius corporis una cum Carti-

Cartilaginibus, Ligamentis & Unguibus exponit, methodo negotio huic satis congrua multisque Anatomicorum observationibus exornata.

FORMULES DE MEDICINE, TIREES de la Galenique & de la Chymie, par H. Tencke Professeur Royal a Montpellier.

id est,

Formulæ Medicamentorum Galenicorum & Chymicorum, autore H. Tencke Prof. Reg. Monspel. Lugdun, 1682, in 12.

VIderat hoc Opusculum, sub Idiomate Latino, primam lucem Anno 1681, postmodum vero Interpretis Gallici expertum est calamum: diversa continens, praxin ineuntibus utilissima scituque necessaria. Sc. Remediorum Medicorum administrationem decentem, magni æque momenti ac difficultatis summæ negotium, observans Nobilissimus Scriptor, hanc ut tyrones doceat, illa sub Alterantium, Evacuantium, Roborantium, & Lenientium seu panegoricorum quadruplici classe recenset, cunctorum, partim compositionem, partim usum, partim formulas exponens, ultimæ vero classi Caput unum de sanguinis fluxu sedando, alterum de Animi deliquio corrigendo, annectens, ac hinc inde varia scitu digna immiscens. Ita v. g. Usum Opii & opiatorum in hysterica passione singularem per binos casus confirmat: ubi de Pulveribus Alterantibus agit, Chinæ Chinæ usum febrifugum hujusque circumstantias, item Coffee & herbæ Thee, exponit: & de unguentis ubi agit, de salivatione per inunctiones Mercuriales concitanda disserit.

LA COUR DE LA REINE JEANNE de Bourbon epouse de Charles V surnommé le Sage.

id est,

Aula Reginæ Johannæ Burboniæ, conjugis Caroli V cognomento sapientis.

Exhibuimus mense Junio præsentis anni p. 261 Caroli V Galliæ Regis Aulam, antiqua tabula expressam, & a Clarissimo Menestrerio Soc. Jes. *diligenti studio evolutam. Tantum vero abest, ut Historiarum ac Heraldicæ artis cultoribus, quorum inservire studiis ea re voluimus, operam visi fuerimus lusisse, ut gravissimi quidam viri ad Reginæ quoque Johannæ Burboniæ Aulam, quam priori Menestrerius adjunxerat, eodem modo ac ornatu sistendam, ultro nos solicitarint. Eam ergo, Lector Benevole, nunc accipe, ab eodem Menestrerio, cujus verba Latine reddimus, ex præsenti tabula descriptam.*

TAB. X. Argumentum picturæ congressus est Isabellæ Valesiæ viduæ Burboniæ, cum filia Regina Johanna Burbonia, ad castrum Claromontanum in sylva quadam, in qua venationi Dux Burbonius incumbit. Fœminæ illustres omnes insignibus suis super amictu expressis, perinde ac in tabula priore viri, distinguuntur. Castellum quod in angulo superno repræsentatur, Claromontanum est, in quo anemoscopia singula scutulum exhibent aureum, ex symbolo Ludovici Burbonii, qui ordinem Equestrem cum clypeo aureo instituit.

1. In medio tabulæ Regina visitur, tunicam velleris murini, & pallium Franciæ miniata fasciola Burbonica sectum induta. Coronam ea gerit coronæ mariti sui persimilem.

2. Manuducitur vero a Johanne Burbonio, primo hujus nominis Marchiæ Vindocinensis & Castri Comite, honorarii Reginæ deductoris munus obeunte. Manu sua dextra innititur sinistræ Principis, sinistra vero avem sustinet; ad venationem condictum esse, seque in agrum Claromontanum velut advolare innuens. Marchiæ Comes nonnisi brevi toga indutus est, insignia ipsius ostendente, quæ rupta sunt *(brisées)* balteo Burbonico, & subdistincta *(surbrisées)* leunculis Marchiam Vindocinensem & Castri notantibus.

3. Syrma pallii Reginæ Domina de Savoisy sustinet, Philippo de Savoisy uni ex Regis cubiculariis nupta. Stola ejus divisa est, ac altera parte insignia mariti refert, aream nempe auream tribus capreolis *(chevrons)* rubris, & striatura *(engreslure)* quadam cyanea exaratam; qualia variis in locis exstructæ ab eo arcis Segnelay conspiciuntur.

4. Post Reginam Maria Francica, filia Regia, consistit, tres aut quatuor annos nata, cum tunica velleris murini, & stola exteriore liliis consita, caput corolla seu serto aureo cincta.

5. Anna

5. Anna Ducissa Burbonia, Delphina Arverniæ, Comitissa de Forests, Domina de Mercœur, Beroaldi II hoc nomine Comitis Claromontani Delphini Arverniæ, & Johannæ de Forests Dominæ d'Ussel filia, lateri natæ Regiæ assistit. Palla ejus symbolis Burbonicis, velut mariti sui, & propriis, ad Delphinatum Arverniæ & Comitatum de Forests spectantibus, est bipartita.

6. Ejus syrma Domina de Nedonchel ex Domo Burnelia colligit, cujus peplum altera parte insignia mariti, aream cyaneam argento a dextra oblique fasciatam (*d'azur a la bande d'argent*) altera ipsi propria, scutulum miniatum & marginem disjunctum (*un orle*) cum psittacis viridis coloris in solo argenteo repræsentat.

7. Tres reliquæ Principissæ sorores sunt Reginæ. Prima, Bonna Burbonia Comitissa Sabaudiæ, conjux Amedei VI, cognomentum Comitis viridis, ex affectu in colorem illum, quodque Calendis Maji celebres ludos Equestres Camberii instituerit, habitu & sago militari viridi usus, consecuti. Palla Principissæ hujus Sabaudicis, Burboniisque insignibus distincta est, ipsaque catulum loro tenet.

8. Altera, Catharina Burbonia, Johanni ejus nominis VI Harcuriæ Comiti, ex nobilissima quadam & antiquissima Normanniæ domo, nupta. Pallæ ejus bipartitæ pars altera insignia Burbonico-Francica sistit cum fascia miniata, altera Harcuriana, fascias nempe duas aureas in campo rubeo.

In Gallico mendose legitur: d'or a deux fasces de gueules. *Legi enim debet:* de gueules a deux fasces d'or. *Id enim convenit figuræ ipsi, ubi area miniata, fascia autem auro tincta conspiciuntur, & diserte ejusmodi symbolum Harcurianæ illi genti* Varennes *parte prima libri Gallici* Le Roy d'Armes *pag. 94 tribuit.*

9. Tertia est Margareta Burbonia, uxor Arnoldi d'Armanieu Domini d'Albret, supremi Franciæ Cubicularii. Peplum ejus una parte insignia Franciæ per fasciam rubram rupta, altera Albretana, aream nempe rubentem eamque puram, defert.

Comitissa Harcuriæ avem manu tenet, sicut Regina. Tres vero has Principissas uxor Burbonii nothi comitatur. Nempe

10. Agnes de Chaleu, cujus symbola bipartita alteram quidem aream puram, nisi quod quadrans insignium Burbonicorum ipsi impressus est; alteram argenteam nigro (*ita Menestrerius:* au sautoir de

 sable.

fable. *Aſt in tabula ipſa non niger color, ſed miniatus expreſſus eſt, quo argenteum ſolum in decuſſim trajicitur; ut neceſſe ſit, vel in pictura, vel in deſcriptione erratum fuiſſe. quod definire, cum explorata inſignia Domus de Chaleu non habeamus, integrum nobis non eſt; viſum tamen fuit monendum)* decuſſatam, qua familia de Chaleu notatur, exhibent.

Quatuor hæ ſingulæ ſertum aureum capite geſtant.

11. Iſabella Valeſia vidua Burbonia, palla ſua cum inſignibus Burbonicis, & mammillari ac velo albo conſpicua, velut vidua Petri hoc nomine I Ducis Burbonii. A calantica illa viduarum mos proceſſit, quo Regum viduæ apud Gallos *albæ Reginæ* conſueverunt appellari.

12. Honoraria illius aſſecla ex Domo de Mornay de Villarceau in Normannia, ſtola ſua aream præfert aureis & rubris tæniis exaratam cum leone nigro.

13. Dux Burbonius gladio ſuo cervum transverberans, brevi veſte venatoris inſtar indutus eſt, cingulo aureo in teſſeram inſtituti ab eo Ordinis Spei circumdata.

14. Dn. de Nedonchel Ducis cubicularius, pro veteri more pedem cervi tenet Reginæ exhibendum, portatque lagenas vinarias.

JOHANNIS STRAUCHII INSTITUTIONUM Juris Publici Specimen. Juſſu heredum ex Schedis B. Autoris adornavit vulgavitque Johannes Georgius Kulpis.

Francofurti. 1683. in 8.

QUi eruditiſſimis ſuis ſcriptis, Jurisprudentiam qua publicam qua privatam concernentibus, immortalitatem ſibi paravit JCtus ſummus Johannes Strauchius, non ſemel dum viveret Publici Jurisprudentiam in formam artis redigere, ejusdemque Inſtitutiones ſecundum methodum Juſtinianearum formare aggreſſus, ſubinde tamen per varios eosque concatenatos labores illas perficere impeditus, tandem ante paucos annos, dum extremo conatu ad finem eas perducere inſtituiſſet, atque in explicanda Auditoribus ſuis Expeditione Romana eſſet occupatus, ſuperveniente mortis hora expeditionem

nem cœlestem suscipere jussus, & ita cœptum opus expedire fuit prohibitus. Cujus fragmentum hactenus avide a pluribus desideratum orbi erudito diutius invidere noluit, sed jussu heredum publici Juris fecit Clarissimus Editor, qui & ipse in præfatione ad Lectorem curam atque operam suam in hoc fragmento adhibitam latius declarat. Sistuntur autem tibi, benevole Lector, in hoc specimine Liber primus integer, & Libri secundi pars aliqua non contemnenda. In illo deprehendes Discursus accuratissimos de civibus Imperii Romano-Germanici tam imperantibus quam parentibus, de Imperatore Romanorum & ejus potestate, de Capitulatione, de Vicariis, de modis quibus potestas Imperatoris solvitur, de Electoribus ac Principibus Imperii, Prælatis item, Comitibus, Baronibus ac Civitatibus Imperialibus, tum de modis, quibus Jus civitatis amittitur, de subditis Imperii immediatis & mediatis, de Nobilibus, Equitibus, Ganerbiis, Patriciis, Comitibus Palatinis Cæsareis, de Protectoribus & Clientibus, ac de Judæis, denique de Statu Familiarum Illustrium, de uxore Augusta & Illustri; de Liberis illustribus, de divortiis, de illustribus viduis & tutelis. In Libro secundo invenies dissertationes de rebus publicis, de Jure maris, de littoribus, portubus, fluminibus, & insulis, de territorio, de superioritate territoriali, de Jure Belli, de Jure sequelæ, cujus occasione tanquam ejus partem Autor Expeditionem Romanam exponit, in qua ut modo dictum, abrumpere coactus fuit. Cujus adeo reliquas cogitationes simul nobis fuisse ereptas merito dolemus, & plus adhuc doleremus, nisi ex alterius Viri Magnifici Institutionibus Juris publici, jam præcedenti mense a nobis commendatis, & jam ob defectum hunc operis Strauchiani (quem egregie supplent) multo magis commendandis, caperemus solatium. Nec illud omittendum, fragmento huic additas esse disputationes tres a Strauchio olim in hac alma habitas ad explicationem Taciti de moribus Germanorum plurimum facientes, in quarum prima Germanos esse indigenas probavit, in secunda vero de modis acquirendi priscorum Germanorum, & in tertia de armis eorundem solide disseruit.

CONTINUATIO RELATIONIS DE COMETA, PRÆTERITO mense Julio observari cœpto.

QUanquam inter Eruditos constare arbitramur Cometam quem cœlo noviter suspensum, saltim oculis nostris detectum, Aug. mense retulimus, Spe-

ctato-

ctatoribus industriis se nondum subduxisse: non omnino tamen frustra nos futuros confisi sumus, qualicunque etiam descriptione motus, quem phænomenon hoc à Calendis Sextilibus hucusque in cœlo confecisse Lipsiæ visum est.

Die 3. Aug. Stylo vet. Hora X, 10′ vesp. Cometa distabat à Lucidâ Humeri Aurigæ 3°. 27′. 51″; lineamque δ β (stellarum Uranometriæ Bayerianæ) supergressa, ab eadem dodrante gradus removebatur.

Die 4. Hora IX, 51′ vesp. ab eâdem Lucidâ aberat 3°. 21′. 26″, & semihorâ post, a δ Aurigæ paulo minus 7°.

Die 6. Hora IX, 19′ Cometa a Capella 3°. 6′. 26″ distans, a linea α β sursum 30′ remotus erat, simul in eadem recta cum δ & ο Aurigæ consistens.

Die 8 Hora III mane, transcenderat lineam α β semisse circiter gradus; quadrante a linea α ϑ, ad quam tendebat, distans.

Eodem die vesp. Hor. IX, 20′, Cometes & ι Aurigæ rectam constituebant, saltim superiore Cometæ limbo: cujus Diameter per tubum quatuor pedum 7′ minor non erat. Hac etiam nocte, cum a pluribus diebus nihil Caudæ visum fuisset, eadem, sed tenui specie, visui denuo se ingerebat.

Die 9. Hora II, 38′ mane, Capella, Cometa, γ Aurigæ; β item γ Cometæ limbus superior & ι in eadem recta consistebant.

			°	′	″
Die 10, Hora IX, Cometa,	ι	Aurigæ distabant	1	49	17
IX, 56′.	η		1	0	0
	ζ		1	0	0
X. 9′	α		4	42	61

Die 11 Hora IX, 50′ Cometa cum Hædis η & ζ erat in una recta, ab η 2°. 17′. 9″; ab ζ 1°. 30′ remotus. Nudo oculo earum unam æquare videbatur.

Die 12, Hora X, 26′ Cometa & e Persei 2°. 47′. 9″;
32′ idem & ζ Aurigæ 3°. 43′. 56″ distabant.

Die 18. Hor. X, 52′ Lucidæ Pleiadum & Cometæ distantia erat 1°. 42′. 51″.

Die 19. Hor. X, 44, eadem distantia 3°. 12′. 51″. Transiitque Cometes inter proximum hoc biduum supra Pleiades.

Die 22, Hor. XI, 40′, Cometa & μ Ceti 4°. 17′. 9″; Idem & λ Ceti (quantum per nubes capere licuit) 3°. 12′. 51″ distabant. Omnes hæ distantiæ micrometro per tubum captæ sunt; sed tempora ex Horologio ambulatorio ad fixas non exacta. Juxta has vero aliasque observationes Cometa intra proximum quatriduum 20° emensus est.

Ab hoc tempore ad 31 Augusti, cœli constans intemperies Cometam oculis persequi inhibuit. Optamus autem, ut quando præceps ejus jam temporis in austrum declinatio eundem climati nostro mox subductura est; in transalpinis Europæ partibus celebrium Astronomorum vigilet industria, animadversoque, qua tandem cursum deducturus, aut etiam desiturus sit, absolutam phænomeni hujus nobis condat historiam.

N. X.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris, Anno M DC LXXXIII.

INTRODUCTIO AD HISTORIAM NUMISMATum, auctore Carolo Patino Equite D. Marci, Med. Doctore Parisino & in Academia Patavina Med. Professore.

Amstelodami apud Henr. Wetsteinium 1683, in 12.

INter litteraria monumenta, quæ ad historiam pertinent, nullum præstantius, utilius, jucundius commodiusque Numismatis antiquis esse, dudum ostenderunt qui bono publico ea collecta dedere: & præclaram hanc antiquitatis partem ab interitu, & eorum judicia, qui plurimum illi solent tribuere, a ludibrio vindicavit, tum ab iis, qui veteris elegantiæ & eruditionis amore vel studio ducuntur, egregiam ac laudabilem in eadem versanda operam collocari posse ac debere, apertum manifestumque fecit præclaro opere *de præstantia & usu eorum* edito doctissimus vir Ezechiel Spanhemius. Et sane, ad summam ingenii aut doctrinæ laudem consequendam nil opportunius, quam ea versare monumenta, quibus simul & novitas inventionis gratiam, & varietas delectationem, & vetustas auctoritatem conciliat. Sed cum haud vulgaris laus neque in medio posita sit abditæ ac retrusæ vetustatis arcana ex coævis neque facile obviis monumentis eruere, proba in hoc genere ab adulterinis, cusa veteri metallo ab incrustatis aut subæratis segregare, & sincerum de ætate singulorum judicium ferre: ad hanc artem consequendam viam ac rationem ostendit, qui pro dignitate eandem excoluerat, nobilissimus vir *Carolus Patinus*, Gallice edito libello Parisiis anno 1665: *Introduction à l'histoire par la connoissance des medailles.* Qui intra Gallias delitescens, ut aliis quoque gentibus, istius linguæ ignaris & stu-

dii hujus præſtantiſſimi cupidis notus redderetur, ipſe auctor doctiſſimus, Patavinam Academiam medicis & humanioribus ſtudiis jam exornans, in animum induxit eum Latinum reddere: ita tamen ut novis acceſſionibus paſſim eum locupletaret. Cui bibliopolæ non ineruditi bene de hoc litterarum genere merendi ſtudium *Joſephi Mariæ Suareſii* Epiſcopi Vaſionenſis Diſſertationem *de Numismatis & nummis antiquis*, Romæ 1668 quæ prodierat, recuſam ſubjecit.

ACADEMIA ARTIS PICTORIÆ, AUCTORE Joachimo de Sandrart a Stockau. Noribergæ 1683, in fol.

PRæclare hactenus apud Germanos de pictoria arte meritus eſt, qui eandem feliciſſime tractavit *Joachimus Sandrartus*. Nam cum jam pridem famam excellentiſſimi pictoris ſuſtinuiſſet, & tabulis venuſtiſſime pictis ingentem gloriam ſibi comparaſſet; de hac arte juſtis operibus, quæ germanice prodierunt elegantiſſimis ære expreſſis imaginibus inſignita, commentandum ratus, tam copioſe & exacte atque eleganter ipſam non magis quam ejus cultores ob oculos poſuit, ut quemvis, oculis licet eruditis deſtitutum, in amorem hujus ſtudii, quod ſtatuariam & ſculpturam complectitur, rapiat. *Duos* autem Germanica lingua conſcriptos *tomos* anno 1675 & 1679 emiſit in publicum: quos ſecuta eſt ipſius cura adornata *Iconologia Deorum*, quæ anno 1680 prodiit. Sed quando gloria nominis Sandrartiani intra Germaniæ fines non continebatur, operum quoque ejus penitius cognoſcendorum avidæ erant cultiores gentes exteræ: iſtis ut fieret ſatis, doctiſſimus & de bonis elegantioribusque litteris bene meritus vir *Chriſtophorus Arnoldus* ſtilum Sandrarto commodavit, & quæ auctor nobiliſſimus de Statuaria, præſtantiſſima & picturæ prorſus cognata arte, patrio ſermone tradiderat, Latinis litteris mandavit, quæ ſub titulo *Admirandorum ſtatuariæ* peculiari volumine Sandrartus anno 1680 evulgavit, veram delineationem perfectiſſimarum & abſolutiſſimarum ſtatuarum, artisque hujus nobiliſſimæ tractationem orbi exhibens, & maxima cura ſummoque ſtudio conquiſitas Græcorum & Romanorum ſtatuas, æri artificioſe inciſas & inde expreſſas oculis obji-

objiciens. Cumque intelligeret pictoriam artem, quæ coloribus rem exprimit, statuaria quæ imagines & ipsa corpora effingit, præstantiorem esse, quippe quam a teneris etiam excoluisset; majori apparatu exteris nationibus, *Christiano Rhodio* interprete usus, eam exponere aggressus est, & quæ Germanico idiomate duobus tomis diffusius tradiderat, Latino sermone in unum volumen arctata exposuit: singula istius artis proprio atque nativo suo nomine, secundum hodiernum usum atque consuetudinem nuncupando, & fideliter artem deque artis operibus auctoribusque judicandi scientiam tradendo. Quoniam autem cum pictoria arte ferme comparatum est, sicut cum oratoria facultate, in qua primum argumenta sunt invenienda, deinde apte quæ inveneris collocanda, post ubi disposueris verborum sententiarumque luminibus exornanda, ac denique voce & gestu animanda: ideoque pictorem prius ὑπόθεσιν (quam μέρος εἶναι τῆς ζωγραφικῆς τέχνης, ὥσπερ τοὺς μύθους τῶν ποιητῶν Nicias pictor pronunciavit apud Demetrium Phalereum libro de Elocutione) cogitare, dein οἰκονομίαν, σύνθεσιν καὶ συμμετρίαν, seriem juncturamque, ut Horatius appellat, observare, post τῶν χρωμάτων ἀκριβῆ τὴν κρᾶσιν, καὶ εὔκαιρον τὴν ἐπιβολὴν ποιήσασθαι, tandem σκιάσαι ἐς δέον, quod Lucianus in Zeuxide ait, & umbræ ac lucis beneficio vitam & motum quasi rei quam pingit conciliare oportet: hæc omnia qua ratione fieri debeant, & quomodo facultatem hæc exequendi pictor consequatur, in hoc opere auctor ostendit; de veris & genuinis pictoriæ artis proprietatibus, inventione, delineatione, εὐρυθμίᾳ & proportione corporum, de picturæ variis generibus, in albario recente sive fresco, tabulis item atque linteis, de pictura Sinensium & figuris ligno incidendis, nec non de melano-chalcographia seu figuris nigricantibus quæ in ære effinguntur, differens; tum de pingendis historiis, imaginibusve hominum, de subdialibus & nocturnis, de affectibus & perturbationibus animi exprimendis, vestibus item delineandis, & vero imaginis decoro servando tractans; tandem de lumine & umbra, colorum item proprietate, efficacia, usu, natura & significatione, eorumque subigendorum per aquam vel oleum ratione lectorem instruens. Maximam autem operis partem icones & descriptiones vitarum celeberrimorum tam veterum quam recentiorum seu modernorum artificum occupant, qui pingendi aut statuarum

apte conficiendarum arte inclaruerunt. Quorum e priscis Græcis Gyges Lydius, Pyrrhus, Polygnoti Atheniensis & Thasius, Telephanes, Cleophantus, Bularchus, Eumarus, Cimon Cleoneus, Panæus, Colotes, Timagoras, Phidias, Mycon, Onaras, Apollodorus, Callimachus, Zeuxis, Parrhasius, Demon, Timanthes, Eupompus. Nicomachus, Aristides, Pamphilus, Echion, Pausias, Euphranor, Praxiteles, Cydias, Antidotus, Nicias, Athenion, Melanthius, Apelles. Protogenes & alii; e Romanis Fabius, qui inde cognomentum Pictoris tulit, Pacuvius, Arellius, Q. Pedius, Ludius, Amulius, Pinus, Actius, Turpilius, & Imperatores Nero ac Hadrianus, libro *primo* partis secundæ exhibentur: in *altero* celeberrimorum Italorum modernorum pictorum vitæ & imagines referuntur: in *tertio* Germanorum & Belgarum, nec non Gallorum Anglorumque icones & encomia oculis animisque curiosorum objiciuntur, ut artis & historiæ pictoriæ corpus absolutum hoc opus dici mereatur.

THESES THEOLOGICÆ VARIIS TEMPORIbus in Academia Sedanensi editæ, & ad disputandum propositæ, Autore Ludovico le Blanc, verbi divini ministro & Theologiæ Professore.

Londini 1683, in fol. ap. M. Pitt.

QUo loco habitus thesium harum Autor inter suos fuerit, ex epistolæ verbis, quam Thesauro Theologiæ Sedanensis, anno 61 hujus seculi edito, præmisit Jacobus de Vaux, aperte satis liquet: *Quam subacti*, ait, *sit judicii Vir ille eximius, quantopere in rebus Theologicis versatus, quam solidæ eruditionis, quam doctus in Linguarum Orientalium notitia, prælectionibus publicis & concionibus ad populum luculentissime probat. Si Deus ei vitam diuturnam largiatur, & id per valetudinem, quæ sæpe infirma est, possit, multa & præclara ab eo habebimus, & præcipue Tractatum egregium de Statu Controversiarum, quæ inter nos & Pontificios intercedunt, cujus operis specimen dedit in Thesibus, quas de Scriptura conscripsit.*

Nec fefellisse Autorem epistolæ videtur opinio. Siquidem scopus Blanci præcipuus in Thesibus hisce fuit dilucidare distincteque expo-

exponere Statum Controverſiarum, quæ a pluribus annis magna contentione animorum agitantur inter Eccleſiam Romanam, & eos, qui ſeculo ſuperiori ab ea ſeceſſerunt propter ſuperſtitiones varias, quæ lapſu temporis in eam irrepſerant, & quarum emendationem impetrare non potuerunt: eo videlicet conſilio, ut perpetuis partium querelis occurreret, ſycophantia ſe & ſcripta ſua premi cauſſantium. Quamvis autem temporibus diverſis a Cl. Autore editæ fuerunt in uſum privatum Academiæ Sedanenſis; dignæ nihilominus Viris doctis in Anglia nunc viſæ ſunt, quæ juris magis publici fierent, & in unum corpus collectæ denuo, imo tertia vice typis mandarentur: idque his maxime de cauſſis, quod primo in quæſtionibus ſingulis diligenter obſervet Autor diverſos, ſi qui in Reformatorum & Romanorum ſcholis occurrunt, vocabulorum uſus, & λογομαχίας inde enaſcentes a controverſiis realibus curatius diſcernat: dein de Autoris alicujus ſenſu non ex verbis ab illo obiter & aliud agente prolatis judicet, ſed ex iis, quæ docet & affirmat, rem ex profeſſo tractans & explicans: præterea non tribuat ulli, tanquam ipſius dogmata & placita, niſi quæ ipſe pro ſuis agnoſcat & defendat: privatas denique Doctorum opiniones, a communi & publica ſententia Eccleſiæ cum Romanæ, tum Reformatæ probe diſtinguat; nec tribuat adverſariæ huic quicquam ut propriam illius doctrinam, præter id quod ſanxerunt iſtius Concilia atque Pontifices, aut quod in Scholis illius communi conſenſu docetur. Eſt vero hoc Volumen theſium, Anglorum adornatum ope, bipartitum. Pars prior theſes complectitur, vivo adhuc Autore hinc inde editas, quarum quoque partem aliquam alterum theſium Sedanenſium Volumen impreſſum Genevæ anno ſupra memorato, ſub finem exhibet. Parte reliqua opuſcula quædam poſthuma continentur, & theſes ex Autoris manuſcriptis depromtæ; quibus illuſtrare ſtuduit ſtatus controverſiarum aliquot, quæ circa Dei verbum & Scripturam ſacram: circa Chriſti perſonam & officium: de Eccleſiæ regimine, Romanoque Pontifice: de Conciliis: de Eccleſia militante, ejus natura, viſibilitate, inviſibilitate, duratione perenni, & conſtantia in fide: de membris Eccleſiæ militantis; nec non de cultu divino in lingua vulgari celebrando, moveri atque agitari ſolent. Extremo partis loco oratio legitur de Scripturæ ſacræ divina origine, ab Autore in promotione aliqua Doctorali habita.

FRIDERICI SPANHEMII FR. F. INTRODUCTIO ad Chronologiam & Historiam sacram, ac præcipue Christianam, ad tempora proxima Reformationi: cum necessariis castigationibus Cæsaris Baronii.

Lugduni Batavorum 1683, in 4. apud Dan. Gaesbeck.

AUtoris hujus celeberrimi *Introductio ad historiam & antiquitates sacras* in 12, jam anno 1674 Lugduni Batavorum prodiit, sed edita ex discipuli cujusdam apographo, atque inscio ipso recusa. Quam cum non plurimis tantum mendis, sed & magnis hinc inde hiatibus defœdatam deprehendisset, & castigatiorem & auctiorem repræsentare illam induxit animum. Præmissa itaque *Introductione ad Chronologiam*, in qua de principio temporis, de diversis annis, mensibus, septimanis, diebus, diversis item epochis aliisque huc spectantibus differitur; brevem, ut vocat, subjungit *Introductionem ad Historiam Ecclesiasticam Veteris Testamenti*, & hac absoluta, *brevem Introductionem ad Historiam Ecclesiasticam Novi Testamenti*. Sed hæc ad sexti tantummodo post Christum natum seculi usque finem perducta in hoc opere est. Cum enim operæ typographicæ ad res Christianas jam aliquousque processissent, & vero prolixiorem sibi tractationem, inceptæ in *Baronium*, ejusque exscriptores, nec non *Valesium*, *Allatium* ac *Maimburgium* animadversiones requirerent, Autor in duos Tomos necessitate quadam compulsus divisit hunc laborem, atque adeo priorem tantum, quamvis & alterius pars aliqua jam prælo evasisset, præmittere hoc anno voluit. Introductionem autem hanc non eo, quo Baronius, loco finiisse & tempore, sed telam historicam produxisse paulo longius, & quidem ad tempora usque Reformationi proxima, profitetur: de quo videbimus tum, si & alter tomus in publico sese stiterit. Quod priorem tomum hunc attinet, percensentur in eo Ecclesiasticæ Antiquitatis archiva; Judaicæ & Christianæ origines; doctrinæ cœlestis propagatio, eique immixti identidem errores; Ecclesiarum orientalium & occidentalium diversæ veluti phases, seu incrementa ac decrementa; res Christianorum modo afflictæ, oppres-

oppressæ, extinctæ, mox ex cineribus suis veluti renascentes; veteris disciplinæ ac publicorum rituum constitutiones, mutationes, aliorumque ex aliis propullulans multitudo; hæreses, hæresiumque oppugnatores; res item gentilium contemporaneæ aliaque plura tam ad Judaicam, quam Christianam historiam intimius pernoscendam facientia. De cætero non posteriorem tantum hujus operis tomum minatur Autor, sed & uberiorem sacrarum historiarum thesaurum, & Baronianorum Annalium pensatiorem longe trutinam: idque in præfatione parænetica, qua & Ecclesiasticæ antiquitatis commendatur studium, & hujusdem introductionis ratio ab eo redditur.

SPICILEGIUM RITTERSHUSIANUM, sive Tabulæ Genealogicæ, quibus Stemmata aliquot illustrium in Germania Familiarum, quas Vir Cl. Nicol. Rittershusius in opere suo vel omnino præteriit, vel a posteriore saltem stipite enumeravit, exhibentur. Decades Tres.

Tubingæ 1683, in fol. apud Georg. Cottam.

Cum anno 1658 Vir Cl. Nic. Rittershusius Tabulas suas Genealogicas ederet, easque tum ob ordinem exactissimum, tum ob Familiarum insignem copiam, Politicis mirifice commendasset: tria passim cœperunt observari, quibus auxiliatricem manum multi apprecabantur. Primo enim paucissimæ Familiæ retro porrigebantur usque ad seculum ad N. C. decimum quartum, quæ tamen controversias suas ab annis ulterioribus petebant. Deinde non deerant Familiæ Principum & Comitum, quorum hodiernus splendor locum in hoc Honoris templo merebatur. Tandem labentibus annis Natalium, Nuptiarum, exequiarum nova exempla, novas additiones flagitabant. Neque penitus defuit his querelis Vir Celeberrimus, dum anno 1664 nova editione singulas fere tabulas recentissimis Familiarum casibus egregie auctas exhiberet, simulque post aliquot annos adjiceret Stemmatum hactenus omissorum enarrationes non paucas. Interim Auctoris mors effecit, ut bibliopola de augmento parum cogita-

gitaret, ac adeo tertiam editionem nullis additamentis redintegratam credulis emptoribus obtruderet.

Sed ostenditur nunc Vir Nobilissimus πολιτικωτάτῳ huic studio novam sedulitatem allaturus. Etsi vero pro sua modestia nomen in titulo dissimulat; Præfatio tamen innuit, Parentem ipsius καλοκαγαθὸν in Rittershusii Præloquio laudatum fuisse, quod strenuam in hoc labore operam contulisset. Dum igitur ibidem nominari legimus Nobiliss. & strenuum Dn. Wilhelmum Im Hoff, Patritium Norimbergensem, ejusque Reip. Senatorem; facile nobis innuitur dignissimus tanto Parente Filius Dn. Jacobus Guilielmus Im Hoff, cui tanto feliciores apprecamur successus, quanto pulchriore nunc initio est defunctus. Dat enim Tabulas triginta, quibus tum nova *Altempsiorum, Bentheimiorum, Bronchorstiorum, Crichingensium, Dhauniorum, Eckiorum, Eggenbergiorum, Falckensteiniorum, Gronsfeldiorum, Hohen Emsiorum, Manderscheidiorum, Metternichiorum, Machselreiniorum, Salmensium & Reifferscheidiorum, Schönborniorum, Trautmansdorfiorum, Vehlensium, Walspediorum, Windischgräziorum* Stemmata designat, tum etiam fidelissime supplet, quicquid ab ipso Rittershusio fuerat omissum *de Electoribus Saxoniæ & Brandenburgi ex Ascaniis, de Guelphis Ducibus Bavariæ & Saxoniæ, nec non Brunsuici & Luneburgi, de Habspurgicis Comitibus, de Comitibus Leiningii, de Ducibus Meklenburgensibus, de Pomeraniæ & Stetini Ducibus, de Zolleranis Comitibus, Burggraviis Norimbergensibus.* Recentiora quod attinet, singularem promittit libellum, cujus annotata quivis excerpere, ac in Tabulas Rittershusii referre queat: ne sumtuosa Editionum repetitio, priorum possessores vel affligat vel confundat. Ut autem hujus libelli festinationem habemus in votis, sic Nobiliss. Auctori idoneos apprecamur & Fautores & Amicos, qui rem cognitu difficilem suis admonitionibus ac intercessionibus reddant aliquanto faciliorem. Quin & nomine rogamus publico, si quis vel novarum Familiarum possideat arcana, vel antiquarum novos casus habeat in numerato, nolit diligentissimo Auctori, seculoque curiosis studiis dedito pulcherrimum hoc officium denegare.

G.G.L.

G. G. L. MEDITATIO JURIDICO-MATHEMATICA de Interusurio simplice.

INterusurium sive resegmentum anticipationis, vulgo *Rabat*, est differentia inter pecuniam in diem certum debitam, & præsentem ejus valorem; seu quanto plus petat, qui plus tempore petit, vel quanto minus solvere æquum sit eum, qui post aliquot annos demum debiturus, nunc solvit. Hujus quantitas, quæ apud Jurisconsultos passim non satis, & apud aliquos non satis recte explicatur, accurato calculo definiri potest, duabus suppositionibus ex jure assumtis, Nimirum

I. SUPPOSITIO PRIMA est, *quod is, a quo pecunia ante tempus, quo deberi incipit, petitur, vicissim petere potest, ut sibi eo nomine, quovis anno futuro medii temporis, præstetur legitima usura.* Exempli causa: post decem annos proximos finitos, mihi centum debebis (de quibus interim nullas debes usuras, alioqui sortem jam nunc deberes.) Ego qui forte negotium aliquod utile, sed paratæ pecuniæ indigum, gesturus sum, peto & a te obtineo, ut nunc solvas; tu vicissim petere potes, ut eo nomine tibi quovis anno totius decennii proximi finito solvam quinque: *nec refert, utrum pecunia, quæ ante tempus solvitur, sors sit, an usura.* Omnis enim usura soluta fit sors; imo cum usurarum petitio per se odiosa sit, magis odiosa erit usurarum petitio ante tempus, & qui nihil eo nomine præstare volet, incidet in quandam usurariam pravitatem: revera enim plus usuræ nomine exiget, quam legibus permissum est, quia tempore quoque plus petitur. Itaque usuræ exactæ ob usuras ante tempus præstitas, quæ sortis naturam induere, non nisi vocabulum commune habent cum usuris usurarum non solutarum, quæ legibus prohibentur: & tantum abest negotium in vetitum Anatocismum incidere, ut secus fieri regulariter in leges peccatum videatur; regulariter inquam, nam exceptiones ex natura negotii personarumque sumi possunt (de quibus alias) quæ judicis arbitrio permittuntur. Nobis autem in calculo ineundo inspiciendum videtur, quod regulare exactumque est.

II. SUPPOSITIO SECUNDA est, ex jure notissimo petita,

quod *compensatio est quædam solutio:* & qui a pecunia, quam accipit, summam certam sibi detrahi patitur, eam ipsam summam, eo ipso tempore solvisse censetur.

III. His adjungo POSTULATUM, *quod creditor ac debitor in diem futurum certum, de pecunia nondum cadua, nunc statim inter se contrahere possint velintque, ita ut totum negotium simul ac semel inter ipsos (& quidem sine alterutrius læsione, finiatur.* Itaque creditor, qui centum post decennium debita, nunc anticipat, eoque nomine quovis anno decennii proxime futuri, deberet quinque solvere, ut ea molestia se debitoremque liberet, totumque negotium finiat, potest pati, ut sibi nunc statim de ipsis centum detrahatur aliquid usurarum futurarum nomine, & quidem non integra 50 seu decies quinque, nondum enim *cadua* sunt, seu nondum dies eorum venit; sed paulo minus aliquid. Proinde minus quam centum accipiet, & quod detrahi sibi patitur, ipsissimum est *interusurium* nunc determinandum.

IV. Ex his jam ducetur CONCLUSIO PRIMA: *si usura legitima sit vicesima sortis, valor præsens unitatis post annum debitæ erit* $\frac{1}{1} - \frac{1}{20} + \frac{1}{400} - \frac{1}{8000} + \frac{1}{160000} - \frac{1}{3200000}$ &c. *in infinitum;* sive generalius, loco 20 assumendo numerum quemcunque v, qui quotam usurariam exprimat, $\frac{1}{1} - \frac{1}{v} + \frac{1}{v^2} - \frac{1}{v^3} + \frac{1}{v^4} - \frac{1}{v^5}$ &c. *Demonstratio* simul & explicatio: statim post annum finitum mihi debebis unitatem seu 1, *(ex facto)* unum verbi gratia aureum, aut unam decadem aureorum, vel unum centenarium, &c. Hanc unitatem sive sortem si mihi nunc solvas, ejus nomine tibi usuram post annum finitum debebo; nempe vicesimam unitatis seu $\frac{1}{20}$ *(per suppositionem artic. 1)* quoniam vero placuit, ut negotium inter nos nunc statim finiatur, *(per postulatum artic. 3.)* ideo tu vicissim postulas, ut ego tibi hanc summam $\frac{1}{20}$ nunc solvam anticipando. Solutio autem hæc fieri potest per compensationem, si tantundem mihi detrahi patiar de summa, quam a te accipere debeo *(per suppos. artic. 2.)* accipio ergo 1 minus $\frac{1}{20}$ seu $1 - \frac{1}{20}$. Sed quia ita tu quoque summam $\frac{1}{20}$ post annum demum caduam, nunc accepisti; eo nomine & tu mihi post annum finitum debebis usuram *(per artic. 1.)* nempe vicesimam de $\frac{1}{20}$ hoc est $\frac{1}{400}$ Et cum negotium statim inter nos sit finiendum *(per artic. 3.)* ea mihi nunc statim dabis præter summam præcedentem, quæ

erat

erat $1-\frac{1}{20}$: dabis ergo mihi nunc $1-\frac{1}{20}+\frac{1}{400}$ Verum ita mihi quoque istam summam $\frac{1}{400}$ post annum demum cæduam nunc statim anticipando dedisti, itaque eo nomine vicissim tibi post annum finitum dedebo usuram (*per artic. 1.*) nempe vicesimam de $\frac{1}{400}$, hoc est $\frac{1}{8000}$; & cum negotium statim inter nos sit finiendum (*art. 3.*) hanc usuram anticipando statim nunc tibi solvam, salva rursus anticipationis consideratione. Solvere autem potero per compensationem (*artic. 2.*) seu statim $\frac{1}{8000}$ a te detrahi patiar de summa præcedente, quam mihi solvere debes, quæ erat $1-\frac{1}{20}+\frac{1}{400}$ itaque solves mihi $1-\frac{1}{20}+\frac{1}{400}-\frac{1}{8000}$. Et sic in infinitum calculum continuatum fingendo semperque anticipando (ut negotium statim finiatur) nulliusque anticipationis resegmentum negligendo (ut neuter lædatur) patet, te mihi solvere nunc debere summam seriei infinitæ prædictæ; cujus termini sunt progressionis Geometricæ subvigecuplæ, semper enim sequens est vigesima pars proxime antecedentis: Signa autem, $+$ & $-$ alternantur.

V. LEMMA ex calculo infinitorum; *fractio* $\frac{v}{v+1}$ *est æqualis toti seriei infinitæ* $\frac{1}{1}-\frac{1}{v}+\frac{1}{v^2}-\frac{1}{v^3}+\frac{1}{v^4}-\frac{1}{v^5}$ &c. *Demonstratio* simul & explicatio: posito v esse 20, ostendendum est fractionem $\frac{20}{21}$ idem esse quod infinita series $\frac{1}{1}-\frac{1}{20}+\frac{1}{400}-\frac{1}{8000}+\frac{1}{160000}-\frac{1}{3200000}$ &c. Nimirum fractio $\frac{20}{21}$ multiplicata per 21, dat 20, ut patet: & series ista infinita, multiplicata per 21 dat etiam 20, ut mox ostendetur. Jam quorum æquimultipla sunt æqualia, ea ipsamet sunt æqualia; æquatur ergo fractio & series, Superest tantum ut ostendatur seriem multiplicatam per 21 seu per $20+1$, dare 20. Operatio ita stabit:

Multiplicetur	$+1-\frac{1}{20}+\frac{1}{400}-\frac{1}{8000}+\frac{1}{160000}-\frac{1}{3200000}$ &c.
per	20
fiet ☉	$20-1+\frac{1}{20}-\frac{1}{400}+\frac{1}{8000}-\frac{1}{160000}$ &c.
Multiplicetur	$+1-\frac{1}{20}+\frac{1}{400}-\frac{1}{8000}+\frac{1}{160000}$ &c.
per	1
fiet ☽	$+1-\frac{1}{20}+\frac{1}{400}-\frac{1}{8000}+\frac{1}{160000}$ &c.
Ergo ☉+☽ æqual.	20 * * * * *

VI CONCLUSIO SECUNDA: *Valor præsens* unitatis seu *sortis post annum debitæ est* $\frac{v}{v+1}$ posito v esse numerum, quotam

 usu-

usurariam exprimentem: seu si v sit 20, hoc est si usuræ sint quincunces, sive vigesima sortis, erit $\frac{20}{21}$ seu *subsesquivigecupla sortis* sive $\frac{100}{105}$ de Sorte. Nam valor ille præsens est $1 - \frac{1}{20} + \frac{1}{400} - \frac{1}{8000}$ &c. (*per artic* 4.) id est (*per artic.* 5.) $\frac{20}{21}$ seu $\frac{100}{105}$, quod probandum erat. Si vero usuræ essent 6 in 100, tunc numerus valeret $\frac{100}{6}$ seu $\frac{50}{3}$ & valor præsens sortis foret $\frac{100}{106}$ seu $\frac{50}{53}$ de Sorte. Eadem conclusio adhuc alia ratione inveniri & demonstrari potest, sine serie infinitorum, hoc modo: post annum debebis mihi summam S: quæritur quantum mihi solvi æquum sit nunc, ut res eodem recidat. Ponamus te mihi solvere nunc debere Y, itaque debet summa Y esse talis, ut anno finito usura cum sorte æquetur ei, quod mihi debes. Nam dedisti mihi Y nunc indebita, ergo debeo tibi Y, & anno finito, debebo tibi Y una cum vicesima ipsius Y seu $Y + \frac{1}{20}Y$, quæ si æquentur ipsi S, summæ quam post annum mihi debes, compensatione facta, debitum tunc ipso jure mutuo tolletur *per artic.* 2, & negotium initio inter nos finitum intelligi potest, quod desideratur *art.* 3. Quoniam ergo $Y + \frac{1}{20}Y = S$, erit $Y = \frac{S}{1 + \frac{1}{20}}$, seu erit $Y = \frac{20}{21}$ de S, ut supra. Nam si $\frac{20}{21}$ mihi nunc indebite solvas, post annum inde usuras debebo $\frac{1}{21}$: ergo post annum in summa tibi debebo $\frac{20}{21} + \frac{1}{21}$ seu $\frac{21}{21}$ sive 1. Sed post annum tu quoque mihi debebis 1, unitatem nempe sive sortem. Ergo compensatione facta apparet, si pro 1 tunc debendis nunc solvas $\frac{20}{21}$ neutrum alteri quicquam amplius debiturum. Licet autem hæc via in hoc casu sit facilior priore, tamen priorem magni momenti esse judico, quia exemplum præbet Analyseos memorabilis, ab Algebra in eo diversæ, quod Algebra, ut in posteriore via patet, assumit quantitatem incognitam, tanquam cognitam, & inde regrediens, eamque cum cognitis æquans, valorem ejus quærit. Prior vero *Analysis per meras cognitas* procedens, valorem incognitum directe obtinet, Quod magnum usum habet, quando impossibile est obtineri valorem incognitæ rationalem per Algebram, tunc enim ea nihilominus hac via obtineri potest per seriem infinitam.

VII. CONCLUSIO TERTIA. *Iisdem positis valor præsens unitatis seu sortis post biennium debita est* $\frac{1}{1} - \frac{2}{v} + \frac{3}{v^2} - \frac{4}{v^3} + \frac{5}{v^4} - \frac{6}{v^5}$ &c. *Demonstratio*: debebis mihi 1, biennio abhinc: quod si mihi nunc solvas

1 anti-

1 anticipando, inde tibi debebo usuræ nomine post annum $\frac{1}{20}$ post biennium rursus $\frac{1}{20}$ in summa $\frac{2}{20}$; quæ si statim mihi detrahas *per articulum 5*, dabis mihi tantum $1-\frac{1}{20}$: Sed quia hoc modo tu quoque priora $\frac{1}{20}$ uno anno, nempe *primo*, & posteriora $\frac{1}{20}$ duobus, nempe *primo & secundo*, anticipasti; ideo usuram mihi post annum primum tam ob priora quam ob posteriora $\frac{1}{20}$ primo anno anticipata debebis, nempe bis $\frac{1}{400}$, seu $\frac{2}{400}$; & post annum secundum ob posteriora $\frac{1}{20}$ secundo anno anticipata debebis mihi $\frac{1}{400}$. Ergo summa $\frac{3}{400}$, quæ si rursus anticipando mihi solvas, dabis mihi $\frac{1}{1}-\frac{1}{20}+\frac{3}{400}$. Sed jam ita ego rursus priora $\frac{2}{400}$ anticipavi anno primo, posteriora vero $\frac{1}{400}$ anno primo & secundo: unde usuram tibi debebo, quæ anno primo finito de prioribus $\frac{2}{400}$ erit $\frac{2}{8000}$; de posterioribus $\frac{1}{400}$ erit $\frac{1}{8000}$, summa $\frac{3}{8000}$; anno secundo vero de posterioribus $\frac{1}{400}$ usura erit $\frac{1}{8000}$; & summa usurarum anni primi & secundi $\frac{4}{8000}$, quam si rursus anticipando mihi detrahi patiar, dabis mihi tantum $1-\frac{2}{20}+\frac{3}{400}-\frac{4}{8000}$. Sed jam ita tu priora $\frac{3}{8000}$ rursus anticipasti anno primo, posteriora $\frac{1}{8000}$ anno primo & secundo, unde usuram mihi debebis, quæ anno primo de prioribus $\frac{3}{8000}$ est $\frac{3}{160000}$, de posterioribus $\frac{1}{8000}$ est $\frac{1}{160000}$, summa $\frac{4}{160000}$; anno secundo de posterioribus $\frac{1}{8000}$ est rursus $\frac{1}{160000}$, summaque usurarum anni primi & secundi $\frac{5}{160000}$; quam si mihi statim solvas anticipando (salvo in continuatione calculi anticipationis resegmento) dabis mihi $1-\frac{2}{20}+\frac{3}{400}-\frac{4}{8000}+\frac{5}{160000}$: & ita calculum in infinitum continuatum fingendo, prodibit series infinita quam posuimus.

VIII. CONCLUSIO QUARTA. *Pro triennio iisdem manentibus Nominatoribus & signis, Numeratores erunt Numeri Triangulares, pro quadriennio Pyramidales, pro quinquennio triangulo-triangulares, & ita porro* pro pluribus annis, altiores numeri, quos figuratos vocant, ego ob usum combinatorios appellare soleo, in infinitum. Hoc cum ad eundem modum ostendi possit, quo præcedentem conclusionem demonstravimus, prolixe hic deducere supersedeo. Numeri ipsi tales sunt:

 Nume-

Numeri figurati seu Combinatorii.		Valor præsens sortis debitæ.		post ann.
Unit.	1. 1. 1. 1. 1.	$\frac{1}{1} - \frac{1}{20} + \frac{1}{400} - \frac{1}{8000} + \frac{1}{160000}$ &c. =	$\frac{20}{21}$	1
Natural.	1. 2. 3. 4. 5.	$\frac{1}{1} - \frac{2}{20} + \frac{3}{400} - \frac{4}{8000} + \frac{5}{160000}$ &c. =	$\frac{400}{441}$	2
Triang.	1. 3. 6. 10. 15.	$\frac{1}{1} - \frac{3}{20} + \frac{6}{400} - \frac{10}{8000} + \frac{15}{160000}$ &c. =	$\frac{8000}{9261}$	3
Pyramid.	1. 4. 10. 20. 35.	$\frac{1}{1} - \frac{4}{20} + \frac{10}{400} - \frac{20}{8000} + \frac{35}{160000}$ &c. =	$\frac{160000}{194481}$	4
Triang. Triang.	1. 5. 15. 35. 70.	$\frac{1}{1} - \frac{5}{20} + \frac{15}{400} - \frac{35}{8000} + \frac{70}{160000}$ &c. =	$\frac{3200000}{4084101}$	5
&c.		&c.	&c.	&c.

IX, Ad inveniendos adhuc aliter hos valores præsentes, assumo LEMMA: *valor præsens valoris futuri, est valor præsens ipsius summæ.* Exempli causa, sub finem anni 1685 seu post biennium debebis mihi aliquam summam; Vellem nosse quis nunc sub finem anni 1683 ejus summæ sit valor præsens; itaque primum quæro, quis summæ post biennium, seu sub finem anni 1685 caduæ futurus sit valor post annum, seu sub finem anni 1684, is utique erit $\frac{20}{21}$ de summa *(per art. 6.)* quia unus tantum annus intercedit. Itaque si post biennium mihi debeas unitatem, perinde est, quantum ad hunc calculum, ac si post annum mihi debeas $\frac{20}{21}$. Sed rursus, si post annum mihi debes $\frac{20}{21}$ perinde est (iterum *per art. 6.*) ac si mihi deberes nunc $\frac{20}{21}$ de illa summa, seu $\frac{20}{21}$ de $\frac{20}{21}$ hoc est $\frac{400}{441}$. Itaque si post biennium mihi debes aliquid, valor præsens erit $\frac{400}{441}$ de illo, seu quadratum numeri $\frac{20}{21}$, acceptum de illa summa tanquam unitate. Et eodem modo apparebit, valorem præsentem unitatis post triennium debitæ, esse $\frac{20}{21}$ de $\frac{20}{21}$ de $\frac{20}{21}$, seu cubum numeri $\frac{20}{21}$, id est $\frac{8000}{9261}$. Et ita porro. Atque hoc Lemma nihil aliud est, quam subsumtio illius axiomatis notissimi, quod æqualia uni tertio sunt æqualia inter se; nam $\frac{400}{441}$ nunc æquantur ipsis $\frac{20}{21}$ caduis post annum, & hæc æquantur unitati caduæ post biennium. Ergo & hæc unitas æquatur ipsis $\frac{400}{441}$ caduis nunc. Inde jam patet

X. CONCLUSIO QUINTA. Si numerus quotæ usurariæ sit v (id est 20, *positis usuris quincuncibus* seu vigesima sortis) *erit valor præsens summæ post aliquot annos caduæ, ad ipsam summam, in ratione* v ad v + 1 (id est *subsesquivigecupla*, seu 20 ad 21) *replicata secundum numerum annorum.* Hoc est summæ caduæ post annum unum valor præsens erit simpliciter $\frac{20}{21}$ de summa, seu erit ad summam in ratione

20 ad

20 ad 21. At valor præsens summæ caducæ post duos annos erit $\frac{20}{21}$ de $\frac{20}{21}$ seu $\frac{400}{441}$ summæ: seu erit ad summam in ratione duplicata 20 ad 21 seu ut 400 (quadratum de 20) ad 441 (quadratum de 21.) Et valor præsens summæ caducæ post triennium erit $\frac{20}{21}$ de $\frac{20}{21}$ de $\frac{20}{21}$ summæ, seu $\frac{8000}{9261}$ summæ: seu erit ad summam in ratione triplicata 20 ad 21, seu ut tertia dignitas sive cubus de 20, ad cubum de 21; & ita porro. Idque generaliter exprimendo, sit præsens valor Z, summa debita S, numerus annorum a, & quotæ usurariæ numerus v, quibus positis, erit $Z \sqcap S$, multipl. per $\overline{\underline{|a|}}\ \frac{v}{v+1}$. Sit v 20, & S, unitas, erit unitatis caducæ

post annos	unum,	duos,	tres,	quatuor,	quinque,	&c.
valor præsens,	$\frac{20}{21}$	$\frac{400}{441}$	$\frac{8000}{9261}$	$\frac{160000}{194481}$	$\frac{3200000}{4084101}$	&c.
id est,	latus.	quadratum.	cubus.	biquadratum.	surdesolidum.	&c.

qui numeri vel multiplicando, vel tantum eorum logarithmos addendo, continuari poterunt ad quotlibet annos: utileque erit fractiones decimaliter enuntiari. De usu horum in quibusdam juris quæstionibus apud egregios autores non satis recte definitis, æstimandisque reditibus ad vitam, (ubi *Interusurio composito* locus est,) alio schediasmate disseremus.

Cæterum ut Meditationis hujus usus sit in promptu: operæ pretium, ipso præsertim Nobilissimo Autore invitante, facturos nos rati sumus, constructa Tabella, in qua (posita sorte 100000, & usura vicenaria) quantum pro quoque annorum (ad quadraginta usque) numero, deducto legitimo interusurio relinquatur, sive quanti sors anticipato æstimanda veniat, exponeretur; unde porro, beneficio regulæ proportionis, quamcunque sortem datam, ad quantamcunque anticipationem æstimare planum foret: cum alias calculus futurus esset longe impeditissimus; iis saltim qui Logarithmorum destituuntur præsidio.

Tabu-

Tabula sortium anticipato accipiendarum, posito debito 100000.

Ann.	Sors anticip.	Ann.	Sors anticip.
1	0. 95238	11	0. 58468
2	0. 90703	12	0. 55684
3	0. 86384	13	0. 53032
4	0. 82270	14	0. 50507
5	0. 78353	15	0. 48102
6	0. 74622	16	0. 45811
7	0. 71068	17	0. 43630
8	0. 67684	18	0. 41552
9	0. 64461	19	0. 39573
10	0. 61391	20	0. 37689

Ann.	Sors anticip.	Ann.	Sors anticip.
21	0. 35894	31	0. 22036
22	0. 34185	32	0. 20987
23	0. 32557	33	0. 19987
24	0. 31007	34	0. 19035
25	0. 29530	35	0. 18129
26	0. 28124	36	0. 17265
27	0. 26785	37	0. 16444
28	0. 25509	38	0. 15661
29	0. 24294	39	0. 14915
30	0. 23138	40	0. 14205

Metho-

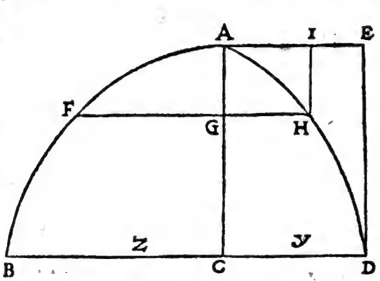
METHODUS

Data figura, rectis lineis & Curva Geometrica terminata, aut Quadraturam, aut impossibilitatem ejusdem Quadraturæ determinandi, Auctore

D. T.

HÆc ut breviter & perspicue simul rerum harum peritis aperiam, notandum.

I. Sit in figura præsenti spatium ACB, Curva Geometrica AFB, axi AC & ordinatim applicata BC terminatum; Intelligatur jam spatium ACB æquale esse rectangulo AEDC,

item spatium AGF, æquale rectangulo AIHG; si jam idem concipiatur ubique, proveniet hinc Curva seu linea aliqua AHD. Hæc vero vel erit Curva Geometrica, vel Mechanica: si sit Curva Geometrica, spatium ACB, tam quoad totum, quam omnes suas partes, erit Geometrice quadrabile, atque ideo Quadraturam talem possibilem voco; Si vero sit Curva aliqua Mechanica, spatium ACB tam quoad totum, quam omnes suas partes, erit Mechanice quadrabile, seu quadratura hujus Geometrice non poterit inveniri: Atque ideo Quadraturam talem impossibilem voco.

II. Fiant jam sequentes æquationes

$$by + ca = 0 \qquad byy + cay + eaa = 0 \qquad by^3 + cayy + eaay + ha^3 = 0:$$
$$+dx \qquad +dxy + fax \qquad +dxyy + faxy + iaax$$
$$+gxx \qquad +gxxy + kaxx$$
$$+lx^3$$

Atque sic porro quousque placet.

De his vero æquationibus notandum:

Quod omnes Curvas Geometricas AHD, earumque omnes relationes poſſibiles ad lineam rectam exhibeant:

Quod litera x repræſentet omnes abſciſſas A C;

y vero omnes ordinatim applicatas C D.

b, c, d, e, f, g, &c. deſignant quantitates cognitas his terminis præfixas, quibuscunque ſignis ſint affectæ.

Quantitas vero a, loco unitatis eſt, ad efficiendas dimenſiones æquales, in omnibus terminis harum æquationum.

Quo autem absque prolixo calculo explicem ſequentia Theoremata, quæ datæ curvæ Geometricæ quadraturam, aut ejus impoſſibilitatem demonſtrant, ſit porro

$c = ca + dx$ $\qquad\qquad$ $i = ca + 2dx$

$d = eaa + fax + gxx$ item $k = 2eaa + 3fax + 4gxx$

$e = ha^3 + iaax + kaxx + lx^3$ $\quad$ $l = 3ha^3 + 4iaax + 5kaxx + 6lx^3$

III. Sint ulterius Curvarum Geometricarum A F B omnes abſciſſæ A C æquales x, ordinatim vero applicatæ B C æquales z, tunc ponatur

1 $B = bz + i$ & erit primum Theorema, $B = 0$

2 $\left\{ \begin{array}{l} B = 2bz + i \\ C = cz + k \end{array} \right\}$ & erit ſecundum Theorema, $BBd - BCc + CCb = 0$

3 $\left\{ \begin{array}{l} B = 3bz + i \\ C = 2cz + k \\ D = dz + l \end{array} \right\}$ & erit tertium Theorema,

$$B^3ee - BBCde + BCCce - C^3be + CCDbd - CDDbc + D^3bb = 0$$
$$- 2BBDce + 3BCDbe - 2BDDbd$$
$$+ BBDdd - BCDcd + BDDcc.$$

Hæc ſuo loco ulterius extendam, quod jam ob nimiam prolixitatem evitandam omittere cogor.

IV. Uſus jam horum Theorematum duplex eſt. Primo hinc expedite admodum, infinitæ imo omnes Quadraturæ poſſibiles Curvarum Geometricarum determinantur. Aſſumpta enim quacunque Curva Geometrica AHD, invenitur ſtatim ope Theorematum modo exhibitorum quadratura ſpatii ACB, Curva Geometrica terminati: cumque æquationes annotatione ſecunda omnes Curvas earumque omnes poſſibiles relationes ad lineam rectam exhibeant;

beant; etiam hisce Theorematibus omnia possibilia spatia, Curva Geometrica terminata, quadrantur; quod unico exemplo illustrasse sufficiat. Sit Curva AHD Circulus, cujus natura hac æquatione explicatur $yy = 2ax - xx$, seu $yy - 2ax + xx = o$: jam in æquatione, quæ ejusdem gradus, annotatione secunda

$$\begin{array}{l} byy + cay + eaa = o \\ \quad + dxy + fax \\ \qquad + gxx \end{array} \quad \text{erit} \quad \begin{array}{l} b = 1, \\ c, d, e, = o \\ f = -2 \\ g = 1 \end{array}$$

Unde in secundo Theoremate $BBd - BCc + CCb = o$ (quod eligendum, quia assumpta æquatio duarum dimensionum) erit

$$\begin{array}{lll} c = o & i = o & B = 2x \\ d = -2ax + xx & k = -6ax + 4xx & C = -6ax + 4xx \end{array}$$

Quæ omnia si restituantur, obtinetur $zz = \frac{9aax - 12axx + 4x^3}{2a - x}$ curvæ AFB explicans naturam, cujus omnia spatia ope Circuli quadrantur; spatium siquidem AGF semper æquatur rectangulo AIHG. Eadem ratione alia ac alia assumpta Curva Geometrica AHD, alia ac alia Curva Geometrica AFB invenitur, & quadrabilis; unde sic quidem patet, qua ratione hæc Theoremata omnes quadraturas possibiles includant.

V. Usus alter horum Theorematum, non minus illustris, hic est, ut data Curva Geometrica, non alterius cujusdam quadratura inveniatur, prout modo explicatum, sed ipsius datæ seu propositæ Curvæ, aut Quadratura exhibeatur, aut ejusdem impossibilitas demonstretur; quod duobus exemplis declarabimus: sit etenim I. datæ Curvæ AFB natura hac æquatione expressa $zz = \frac{9aax - 12axx + 4x^3}{2a - x}$ Quæritur jam, num hujus Quadratura detur nec ne? & quidem ex annotatione quarta constat, ejus Quadraturam dari: verum supponatur hoc nobis nunc incognitum esse, & notetur Processus quæsitum determinandi.

1. Quia ordinatim applicata z ad duas dimensiones ascendit, secundum Theorema eligendum (si tres dimensiones habuisset, tertium Theorema fuisset assumendum, & sic porro) Theorema autem illud sequens est

$BBd - BCc + CCb = 0$

2. Restituantur in hoc Theoremate quantitates B & C item b, c & d, & erit

$$\begin{array}{l} bzz + caz + eaa \\ + 2dxz + fax + \\ + 4gxx \end{array} \quad \frac{dde + ccg + bff - cdf - 4beg \text{ multiplicatum in } aaxx}{4beaa + 4bfax + 4bgxx - ccaa - 2cdax - ddxx} = 0$$

3. Fiat jam comparatio omnium horum terminorum Theorematis hujus, cum omnibus terminis (ubi x eandem compositionem utrobique obtinet) æquationis quæ datæ Curvæ naturam explicat, & hinc orientur aliquot æquationes novæ, ope quarum invenientur quantitates b, c, d, e, f &c. & invenitur hic $b = \frac{1}{2}$ $c d e = 0$; $f = -1$; $g = \frac{1}{2}$ quæ omnia cum nihil absurdi involvant, Curvæ datæ quadratura datur (si aliquid impossibile inclusissent, aut si omnes æquales essent nihilo, eadem quadratura impossibilis foret.)

4. Si jam ex æquationibus annotationis secundæ assumatur ea, quæ duas dimensiones obtinet, prout talis est

$$\begin{array}{l} byy + cay + eaa = 0 \\ + dxy + fax \\ + gxx \end{array}$$ (quia datæ Curvæ quantitas z quoque ad duas dimensiones ascendit.)

& in hac restituantur modo inventæ qvantitates b, c, d, e, f, erit $\frac{yy}{2} - ax + \frac{xx}{2} = 0$; seu $yy = 2ax - xx$, proprietas Curvæ AHD cujus ope data Curva quadratur. Adeoque determinatum jam, quod Curva proposita quadraturam admittat, & cui spatio noto sit æqualis. Quod erat faciendum.

Secundi exempli loco sit Curva data Geometrica AFB Circulus, cujus proprietas $zz = 2ax - xx$. Quæstio jam est, num quadratura ejus possibilis nec ne? ut hoc detegatur, quia quantitas z ad duas dimensiones ascendit, eodem Theoremate hic, ac in antecedenti exemplo, utendum: sique jam omnes termini datæ æquationis (quæ Curvæ datæ naturam exprimit) cum omnibus terminis Theorematis illius, juxta notas leges comparationis, inter se adæquentur, invenientur b, c, d, e, f æquales 0, seu nihilo. Et per consequens nulla Curva Geometrica AHD datur, ope cujus Circulus quadretur: ac proinde Circuli quadratura eo sensu, ut vulgo desideratur a Mathematicis, impossibilis est. Idem prorsus invenietur, si hyperbola assumatur

matur quadranda, ejusdem nimirum quadraturam non possibilem esse. Ex his vero abunde constabit, qua ratione ope similium Theorematum, quorum quædam annotatione quarta tradidi, datæ Figuræ Curva Geometrica terminatæ, aut quadratura possit exhiberi, aut ejusdem impossibilitas demonstrari (cum idem processus circa omnes Curvas Geometricas institui possit, eo modo ac explicavi in hisce exemplis) quod meum propositum erat hac vice aperire. Notandum vero

VI. Quod quæ modo ostendi, nullatenus contraria sint Quadraturæ circuli & hyperbolæ, qvam nobis exhibuit Actorum horum Anno primo, Mense Febr. Ingeniosissimus *Leibnitius*: dum etenim spatii alicujus Geometrica non datur Quadratura, tunc ultimum remedium est, ut eadem per seriem numerorum, in infinitum decrescentium exprimatur. Nec mihi persuadeo simpliciorem posse inveniri arithmeticam expressionem, quadraturæ circuli aut hyperbolæ illa, quam nobis hic Vir, qui credo, paucos æquales in hisce & omni studiorum genere habet, publicavit. Quoad Curvas Mechanicas AHD vero, & quæ natura sua simplicissimæ videntur, ut horum ope circulus & hyperbola, imo omnes Curvæ, quæ Geometricam quadraturam non admittunt, possint Mechanice quadrari, illas determinandi suo tempore exhibebo Methodum: ubi constabit, quantam affinitatem habeant cum Curvis Geometricis, cum semper spatia harum æqualia sint spatio Curva Geometrica terminato. Verum hæc alii tempori reservantur, ubi ad sufficientiam (quam prævideo hic quoque desiderari posse a perspicacioribus ingeniis) explicata erunt. Jam vero hoc invento me multo majus quid præstitisse, quam si ipsam circuli aut hyperbolæ quadraturam Geometricam exhibuissem, absque dubio rerum harum periti & æqui Judices æstimabunt. Etenim si hæ quadraturæ possibiles essent, ea ratione ac desideratur ordinarie a Mathematicis, eadem methodo easdem exhibuissem, cum hinc omnes quadraturæ possibiles determinentur: Cum vero id non sit possibile, impossibilitatem quoque earundem demonstravi. Sed idem non solum de hyperbola aut circulo, sed circa omnes Curvas Geometricas quæ infinitæ sunt numero, ope hujus inventi præstatur; quod qui bene considerabit, judicabit utique, nos hoc seculo Antiquorum inventa in Geometricis longissime prætervexisse, imo & ipsa Recentiorum inventa, hisce incredibili ratione aucta esse.

PREJUGEZ LEGITIMES CONTRE LES Calvinistes. Troisiéme edition, augmentée de deux additions considerables, contre M. Claude dans sa Defense de la Reformation.

id est,

Præjudicia legitima contra Calvinianos. Editio tertia, aucta duabus additionibus notabilibus, adversus Defensionem Reformationis Joh. Claudii.

Juxta Exemplar Parisiense, Bruxellis 1683, in 12. apud E. H. Frix.

ANni sunt plus minus duodecim, cum liber hic editus fuit, magno cum Romano-Catholicorum applausu. Autor, licet nomen in titulo omiserit, vix alius esse potest, quam *Antonius Arnaldus*, Doctor Sorbonicus, ob defensam Jansenii causam celebris, idemque, qui adversus Claudium volumen ingens, in materia Eucharistica a se compositum, Pontifici, non dissimulato nomine suo, anno 1668 dedicavit. Eundem enim istius operis, & horum Præjudiciorum autorem agnoscunt Episcopi Condomensis & Gratiopolitanus in approbatione Præjudiciis præfixa. Refutavit autem hæc, prolixo satis scripto, quod hoc ipso anno recusum mox referemus, modo dictus *Claudius*, Theologus & Ecclesiastes Carentonensis, diuque sine responso dimissus est. Id ne Reformati desperationi causæ tribuerent, in repetita hac Præjudiciorum editione Typographus introducitur, autorem excusans, quod replicare supersederit: tum quod dignum responsione Claudii librum non æstimaret; tum quod aliis distractus esset laboribus. Attamen additiones duas subjunxit, quibus Claudii defensionem, dum nova ejus editio sub prælo esset, prævertit, & quædam ex illa iteratis argumentis aggressus est. Occasio ex novis his additionibus nata nobis fuit, utrumque librum in Acta hæc referendi, accedente præsertim magnorum virorum hortatu, qui utriusque autoris eruditionem, acumen & diligentiam animadvertentes, materiam de Justitia reformationis in negotio religionis superiori seculo

feculo in Germania & Gallia fufceptæ, pleniffime & fere decretorie tractatam effe judicarunt.

Enucleaturis autem ea, quæ pro & contra fcripta funt, non potuit non in mentem venire, quod eodem reformationis tempore *Georgius Caffander* ad Art. VII. Aug. Confeffionis, qui eft de Ecclefia, breviter & vere notavit: *Ex hoc articulo*, inquiens, *omnis hæc diftractio, quæ hodie eft in Rep. Chriftiana, originem ducit.* Ita enim cordati & accuratiffimi quique ftatuunt, quicquid inter Romano-Catholicos & Proteftantes, per fefquifeculum, & quod excedit, difputatum eft, hærere & fifti in quæftione de autoritate Ecclefiæ, five Pontificia. Mirandum itaque minime eft, fi illarum partium fcriptores id maxime & lubentiffime agunt, ut evitata de articulis fidei difceptatione, in qua Proteftantes ad facrarum literarum teftimonia provocant, autoritatem opponant, quam jure divino niti dicunt, omniumque controverfiarum finem & decifionem dare. Pertinet huc inftitutum autoris Præjudiciorum, quod fummatim in præfatione expofuit. Queftus enim primum de humani ingenii, etiam in acutiffimis & doctiffimis, imbecillitate, & diffentiendi, aut præconceptis opinionibus infiftendi libidine, tum fumma in rebus, ad religionem pertinentibus, difficultate, earumque copia & amplitudine, hominum vero circa infinita pene alia negotia occupatione; autoritatem tanquam portum & arcem veritatis & falutis oftendit, eamque in Romano-Catholica Ecclefia eminenter confpici, multis rationibus adftruere vult. Hac fieri dicit, ut ex S. Scripturæ & Traditionum norma fcrupuli omnes amoveantur, ejusque fententiæ tum fimplices, tum docti acquiefcere, & in unione Ecclefiaftica contineri queant. Errare vero omnes, qui huic fe non fubmittant, fed fuo examini capita religionis fubjiciant. Licet enim non difficile putet, in fingulis articulis errores eorum confutare, idque compofitis a fe circa duas magni momenti quæftiones tractatibus, nempe de *Juftificatione* & de *Transfubftantiatione* præftitiffe confidat; utilius tamen & facilius effe ftatuit, generalia quædam præjudicia, ab externis Reformatorum defectibus defumpta proponere, quorum intuitu, absque difcuffione articulorum controverforum, rejici fecta Calviniana poffit & debeat; atque fic labore difputandi fuperfederi. Nolle tamen fe nunc directo infallibilitatem Ecclefiæ probare; id enim alios præftitiffe; fed natu-

nali

rali quodam & ſenſui communi congruo modo oſtendere, nulli Catholico, neque nunc, neque olim, fas fuiſſe, aut eſſe, ab Eccleſia ſecedere, & doctores ſequi, de quibus ſperari non poſſit, quod ad veritatem docendam a Deo ſint conſtituti. Sequi inde, cum tale non ſit Miniſterium, nec cœtus Reformatorum, deſerendum eum eſſe omnibus, qui ſalvi eſſe velint. Deficere autem ei notas externas veræ Eccleſiæ, ut adeo opus non ſit, de veritate interna diſquirere. At veræ Eccleſiæ externa teſtimonia adeſſe: ita enim Deum adminiculo miraculorum & ſanctitatis primitivam Eccleſiam ſpectabilem feciſſe, eandemque gratiam, ſi non omni, aliquo tamen modo, Romanæ conſervaſſe. Satius itaque fore, etſi intrinſeca veritas capitum, quæ creduntur, non minus probari poſſit, externa argumenta præmittere, & evitare dogmatum diſcuſſionem, quæ pauciſſimorum captui conveniat. Quod ſi gratificandum ſit Reformatis, & ad diſceptationem de articulis controverſis deſcendendum, utile tamen eſſe, urgeri & premi eos his præjudiciis, ut ad ea removenda, & dogmata ſua adſtruenda, non niſi apertiſſimis argumentis pugnare poſſint. Catholicos autem his præjudiciis facilime in fidei ſuæ profeſſione firmari, etſi non diſcutiantur dogmata. His ſubjungit excuſationem, quod de autoribus reformationis, zelo religionis & indignatione adverſus ſchiſma, quod tanto cum Eccleſiæ damno fecerint, commotus, durius loquatur; licet in Reformatos, qui nunc vivunt, utpote in ſchiſmate natos & educatos, mitiori ſit animo, eorumque ſalutem animitus cupiat.

Tractatus ipſe capitibus 21 abſolvitur. *Cap. I* obteſtatur Reformatos, ut ſecundum ſua principia diligentiſſime ſinguli in examen, omni præoccupatione ſepoſita, vocent cauſas & rationes, propter quas ab Eccleſia Romana ſeceſſerint. Ut autem id recte faciant, *cap. II* mente concipere eos vult ſtatum, qui fuit ſuperiori ſeculo, cum tota eccleſia occidentalis, exceptis Valdenſium aut Huſſitarum reliquiis, ſub obedientia Romanæ Eccleſiæ quieſceret, ſolus vero Lutherus & Zwinglius nova dogmata proponerent. Conſiderare igitur jubet, an auſcultandos eos putaſſent, Lutherum maxime, qui ex diaboli inſtructione ad Miſſæ ſolitariæ abrogationem permotum ſe eſſe diceret. Externa autem omnia, quæ primi Reformatorum Doctores habuerint, ita fuiſſe comparata *cap. III* innuit, ut nihil boni

& ad

& ad ædificationem profecturi promitterent, cum nulla sanctitate ornati essent, miracula non ederent, imo impuritate vitæ, & castitatis atque virginitatis contemtu, scandalosi essent, ad rebellionem etiam homines concitarent; quod Lutherus fecerit, cædem Pontificis & Cardinalium suadens. Inquiri itaque (*cap. IV*) in eorum missionem seu vocationem debuisse, obligatosque fuisse, ut de ea fidem facerent. At (*cap. V*) de extraordinaria vocatione gloriari non potuisse, etsi id Beza statuerit, eandemque jactet Confessio Gallicana Art. XXXI, & Synodus Gapensis Anno 1603: nam præterquam quod a Deo non promissa sit extraordinaria missio, præcipue obstare huic asserto certamina Lutheri & Zuinglii, ex quibus sequatur, alterutrum a DEO non fuisse vocatum. *Cap. VI* etiam ordinariam vocationem illis abjudicat, cum caruerint ordine presbyterii, aut eum apostasia amiserint, vel nulliter a plebe acceperint. Itaque (*cap. VII*) notorie schismatis reos esse; tanto magis, quia non contenti secessione negativa, (quæ concedi potuisse videatur) iis cultus publici partibus, quibus conscientiam lædi putabant, abstinendo, sed illicito prorsus modo separatos cœtus & nova ministeria instituerint. Atqui, ut *cap. VIII* probare nititur, nunquam fas esse ab Ecclesia visibili & Catholica, nec ob mores nec ob dogmata secedere; quod evincere vult per tradita ab Augustino contra *Donatistas*. Ergo sufficere, quod constet, ab Ecclesia separasse se Reformatos, nec ullam disputationem necessariam esse, juste ne an injuste communionem ruperint. *Cap. IX* ulterius contendit, nulli Ecclesiæ nisi Romanæ characterem universalitatis & perpetuitatis competere; itaque nec Reformatæ, nec veteribus illis hæreticorum, quibus succedere voluerit, cœtibus. Summæ proinde temeritatis accusat *Cap. X* Lutherum, Zuinglium, Calvinum, qui schisma fecerint, religionis judicium Magistratibus & plebi detulerint, & ministros ex laicis eligi permiserint, ut Lutetiæ factum ait. Ob hanc ergo temeritatem statim rejiciendos, nulloque modo audiendos fuisse. Idem eos mereri (*cap. XI*) ob calumnias, quibus Romanam Ecclesiam oneraverint, affictis ei dogmatibus & erroribus, quos nunquam habuerint, aut motis frivole controversiis, quas jam ipsi agnoscant, non de re sed verbis fuisse; quod in articulo de justificatione nuper fassum esse scribit ex Reformatis *Ludovicum Blancum, Professorem Sedanensem*, cujus scriptorum hoc anno recusorum supra

pag. 420. sqq. meminimus. Aliam *(cap. XII)* rejiciendi eos causam esse, ab ingenio & consilio politico, mereque humano; quia non alio respectu cum Lutheranis contra Catholicos se conjungant, & apud hos Lutherum pro vero & divino Doctore habeant, etsi ab illo & sectatoribus ejus vehementer dissentiant, quod ex Hospiniani libris potissimum probare vult. *Cap. XIII* dogmata quædam enormia, statum Christianorum subruentia, v. g. de baptismi licita omissione, & de peccatis, electorum saluti non obstantibus, a Reformatis proferri, ob quæ statim sint repudiandi, nec ulla auscultatione circa alios articulos digni; inprimis *cap. XIV* ridiculam & impossibilem esse scribit viam & methodum, quam Reformati ad instruendos in veritate homines, ex solis Scripturis, rejecta autoritate Ecclesiæ, proponant. Refutat *cap. XV*, quæ Claudius in responsione ad tractatum Arnaldi de perpetuitate Ecclesiæ pro perspicuitate sacrarum literarum attulerat. Tum *cap. XVI* dissensiones in explicandis locis Scripturæ, qui pro clarissimis habentur, inter Lutherum & Reformatos allegat, & quomodo Calvinus etiam agnoscentibus sociis, in interpretationibus enormiter erraverit, utque patres Ecclesiæ, quos Reformati non improbant, longe aliter Scripturam explicent: unde efficere vult, claram & perspicuam non esse Scripturam, tot interpretamentis obnoxiam. *Cap. XVII* statuit, Claudium ex hypothesi sectæ, de baptismi sui validitate confidere non posse, indeque sequi principia illa falsa, & Reformatos non esse Ecclesiam Christi. Ait enim baptismum infantum & aspersionem immersioni subrogatam, ab Ecclesiæ traditione dependere, nec ex Scriptura probari posse: repudiata ergo autoritate Ecclesiæ, fidei Reformatæ principium in hoc articulo, atque ita in tota religione nullum esse. *Cap. XIIX* Calvinianos ipsos methodi suæ legem non sequi, neque ex Scripturis fidem suam stabilire, aut contradicentes refutare posse tradit, sed ad Doctores plerumque provocare; injuste itaque exigere ab aliis, quod ipsi non præstent. Talibus *(cap. XIX)* tantisque præjudiciis oneratos minime omnium habendos fuisse pro Reformatoribus, qui a Deo destinati essent, ad Ecclesiam in articulo suæ Eucharistiæ informandam. Idque *cap. XX* pluribus, ex discrepantibus de hoc articulo opinionibus Protestantium deducit. Et denique *cap. XXI* ablegat lectores ad librum Arnaldi, i. e. suum, quem supra jam nominavimus, *de Perpetuitate*, ubi præju-

dicia

dicia alia demonstraverit, ob quæ omnem disputationem de dogmatibus cum Reformatis recusare jus fasque sit. Subjungit nihilominus, etsi hæc ita sint, nolle se tamen quidquam omittere, quod ad conversionem errantium facere possit, & aliis libris de articulis fidei acturum, ne Catholicis argumenta veritatem probandi deesse videantur.

Ista sunt libri de præjudiciis capita, quorum contenta pluribus recensere nimis longum & præter propositum nostrum foret. Sed Autori ea fuit industria, ut cum tertia editio Claudianæ defensionis sub prælo esset, eodem tempore suus quoque hic liber recuderetur, cui additiones quasdam, ad refutandum in aliquibus locis Claudium subjecit. Verum de his commodior referendi locus erit, cum de Claudii libro prius dixerimus.

LA DEFENSE DE LA REFORMATION contre le Livre intitulé: Prejugez legitimes contre les Calvinistes; *par Jean Claude, Ministre de l'Evangile en l'Eglise de Paris qui se recueille a Charenton.*

id est,

Joh. Claudii, Ministri Evangelici Ecclesiæ Parisiensis, quæ Carentoni congregatur, Defensio Reformationis adversus librum, cui Titulus: *Præjudicia legitima contra Calvinianos.* Editio tertia, purgata a plurimis mendis secundæ editionis.

Amstelodami 1683, in 12. apud Tim. ten Hoorn.

Sistimus Præjudiciorum autori Antagonistam, ut promisimus. Distribuit vero is opus suum in partes IV. *In prima, cap. I,* inverso argumento adversarii, de dogmatum veritate prius quæri, & ab hac ad Ecclesiæ infallibilitatem concludi debere, non vice versa, generaliter monet. Dein quatuor deducenda sibi præfinit: (1) quod jus habuerint majores Reformatorum examinandi statum religionis

& Ecclesiæ. (2) quod reformationem juste instituerint. (3) quod fas illis fuerit discedere a communione Romanæ Ecclesiæ. (4) quod licuerit, cœtus & ministerium sibi constituere. Sed antequam hæc aggrediatur, sibi quoque permitti debere contendit, ut præjudicia præjudiciis opponat, & ex Scriptoribus Romano-Catholicis referat, quis fuerit religionis & Ecclesiæ status, quo tempore reformatio fieri cœpta est. Itaque *cap. II & III* plurima & præcipua recenset, quæ vel ad regimen Ecclesiæ, vel ad doctrinam, vel ad mores pertinent, unde corruptionis indicia facile cognosci a Reformatoribus potuerint; quæque justam examinandi causam dederint. Collegisse enim ex illis (*cap. IV*) non impossibilem esse Ecclesiæ corruptionem; accedente exemplo Israeliticæ sub idololatris, & Christianæ sub Arianis, quo tempore etiam Pontifices & concilia manifesto erraverint. *Cap. V* Infallibilitatis prætensæ dogma acrius examinat, consensu universali stabilitum negat, & Ecclesiæ Gallicanæ contradictione infringi statuit. Ad dicta Scripturæ, quibus infallibilitas & visibilitas atque eminentia Ecclesiæ adstrui putatur, respondet; neque pro ea quidquam quod jactatur, probari posse existimat, sed id modo tradi, quod conservanda sit vera Ecclesia, quæ ex fidelibus & electis eorumque interna unione consistat, & inter medias etiam corruptelas durare debeat: cœtum enim semper fuisse & futurum, de quo dici possit, in eo salvari fideles, quia Deus media salutis nunquam plane sustulerit, etsi errores & zizania admisceri veritati patiatur. *Cap. VI* autoritatem Prælatorum tantam non fuisse, nec esse debere statuit, cui cœca obedientia præstanda fuerit; sed omnibus & singulis Christianis scrutinium & judicium de veritate, ex doctrina & præcepto Christi & Apostolorum incumbere. *Cap. VII* absurda elicit, quæ ex dominatu & absoluta Sacerdotum potestate sequantur. Ita enim Israelitas culpandos fore, qui spreto Sacerdotio per idololatriam corrupto, Regibus reformantibus paruerint; dein Judæos excusandos, quod Synagogæ interdicta, Christi & Apostolorum doctrinæ præposuerint; autoritatem, antiquitatem, numerum, splendorem, felicitatem, ab heterodoxis quoque & gentilibus atque Turcis jactari; veritatem unicum Ecclesiæ Orthodoxæ characterem esse. *Cap. VIII* respondet ad objectiones, eam inprimis, quod sublata Hierarchia non possint schismata & hæreses præcaveri. Remedium enim ejusmodi externum

a Deo

a Deo non esse provisum, nec revelatum; neque id in primitiva Ecclesia usitatum, aut hæreses eo modo impeditas fuisse. Nihil etiam autoritate effici contra Atheos & Pyrrhonianos. Itaque Arnaldi consilium Christianismo adversari, cum dicat, oculis sacerdotum videndum, & vestigiis eorum insistendum esse; neque quidquam ab eo demonstratum, quod conscientiæ obligationem ad reformandum solverit.

Part. II, cap. I, Reformationem sub initium superioris seculi sperari a Romana Hierarchia non potuisse, ex historia Pontificum, qui proxime ante Lutherum fuerunt, & quomodo desideria Principum & populorum, pro reformatione doctrinæ & morum, eluserint, ostendit. Idem *cap. II* ex actis cum Luthero firmat, cum is adversus indulgentias disputare cœpisset, usque ad Ann. Chr. 1520. Unde consequi tradit *cap. III,* incubuisse iis, qui tunc vivebant, ut peremta spe æqua impetrandi a Pontifice & clero, ipsi conscientiæ consulerent; allegatque ex Theodoreto exemplum Aphraatis monachi, qui Valenti Imperatori Arianismum foventi, solus contradicere ausus fuerit, incendium ab unoquoque restinguendum esse dictitans. Singulis autem Christianis, absque novo aut extraordinario titulo, jus esse errores corrigendi, *cap. IV* deducit, & præscriptionem temporis contra divinæ veritatis æternam autoritatem, in rebus fidei locum habere negat. Itaque *secula ignorantiæ* & *vias gentium* ab Apostolis vocari, quæ præcesserint Evangelii prædicationem, Act. XIV, 6. Cap. XVII, 30. Respondet *Cap. V* ad objecta Reformantibus vitia, tum quod pleraque per calumniam impacta iis fuerint, tum quod dato, non caruisse eos nævis, nihilominus vera docere potuerint. Constare id ex dictis & exemplis S. Scripturæ, & esse, qui sanctitatem vitæ non minus allegare possent, quam Prælati Romanæ Ecclesiæ. Defendit inde Lutherum a crimine rebellionis, & diabolicæ informationis in articulo S. cœnæ; dona ejus divina agnoscit & laudat; quæ acerbius dixerit, aut ubi non satis magnum lumen habuerit, excusat. Castitatem & virginitatem a clero falso jactari dicit, nec in matrimoniis contrahendis peccatum a Luthero aut aliis agnoscit. Continentiam enim singulare Dei donum esse, non omnibus impertitum; neque tamen Abrahamum, Moysen, Aaronem, Petrum & plerosque Apostolos minus præstitisse, in concreditis

ſibi operibus divinis, quod mariti fuiſſent. *Cap. VI* Caroloſtadii, Zuinglii & Calvini apologiam facit. Principibus & Magiſtratibus jus cognoſcendi de religione aſſerit. Nec ob levia aut ſpeculativa ſed maxima, & practica, diſceſſum eſſe a Romana Eccleſia, deducit; objecta de Juſtificationis Articulo ex *Lud. Blanci* libro elidit, & de æquivocatione vocabulorum agi dicit. *Cap. VII* ad alias objectiones reſpondet: Lutherum & reliquos negat novos prophetas fuiſſe: certamina inter illum & Zuinglium ac ſocios veritati Evangelicæ non putat officere. Paulum *ex invidia & contentione* Chriſtum prædicantes tuliſſe Phil. I, 15, & *miniſtros Chriſti* vocare, 2. Cor. XI, 23, quorum errores paulo ante v. 13 acerrime taxaverat. *Hoſpiniani* virulentiam adverſus Lutherum non probat. Salomonis, cujus libri Canonici extant, & regum, qui reformationem legitimam fecerint, vitia recte ſcriptis & geſtis non nocere docet. Janſeniſtarum & Jeſuitarum diſſidia objicit, ut & Canonizationem Sanctorum quorundam in Romana Eccleſia, v. g. Catharinæ Senenſis, Petri Lucenburgici, Vincentii Ferrerii, qui in ſchiſmate, Antipaparum tempore, vixerint, & oppoſitos Pontifices pro Anti-Chriſtis habuerint. *Cap. VIII* pro autoritate S. Scripturæ ex patribus multa adducit, & teſtimonium egregium ex præfatione Montenſium in verſionem nuperam N. T. opponit, Arnaldi judicio plane contradicens, nullumque judicem controverſiarum excogitari aut dari poſſe monſtrat, quam ſacras literas; itaque quæ de Pontifice, conciliis, & populi conſenſu jactantur, rejicit. *Cap. IX* objecta diluit, & ad primum principium, nempe Scripturam, ex quo & traditiones ſtabiliri debeant, recurrendum eſſe oſtendit, quasque difficultates Arnaldus lectioni & intellectui Scripturarum opponit, & propter quas ridiculam & impoſſibilem methodum religionis ſtabiliendæ, ex Scriptura ſumi contendit, longe majores in traditionibus & conſenſu Eccleſiæ, ſi quis his pro principio uti velit, reperiri judicat. Sufficere tamen, ait, fidelibus ſimplicioribus ideam credendorum articulorum generalem, ex qua errorum rejectio ſequatur, quod per exempla cultus Sanctorum, & dogmatis de tranſubſtantiatione explicat. Ad perfectiorem autem gradum majorem diligentiam & ſcientiam requiri. Peccare vero, qui vera ex Scripturis non agnoſcant, & falſa ſtatuant, ut Ariani & Sociniani.

Parte

Parte III, *cap. I* sufficientes & justas causas separationis habuisse statuit majores Reformatorum, posito, quod in controversiis recte senserint. Firmat autem jus separationis exemplo Christianorum, qui a Judaica, & Orthodoxorum, qui ab Arianorum Ecclesia, utut numero & autoritate prævalenti, secesserint. Admitti ergo debere Reformatos ad probationem causarum, quæ non leves aut personales, quales Novatiani & Donatistæ prætenderint, sed gravissimæ & de maximis fidei articulis fuerint. Sequi porro (*Cap. II*) juste etiam a ministerio seu clero Romano, & ab ipsa sede Pontificia discessionem factam esse. Obediendum enim pastoribus esse, si loquantur verbum Dei, Hebr. XIII, 7; fideles Christo immediate jungi, non per pastores. Id urgere Paulum, 1 Cor. I & III. Exemplum Orthodoxorum adducit, soli fere Athanasio adversus Episcopos ipsumque Pontificem Liberium, Arianis cedentem, adhærentium, & cum Novatianis potius, quam cum publico Ecclesiæ ministerio, utpote errore infecto, conjunctionem tentantium, idque non Episcoporum, nec Concilii Nicæni, sed Scripturæ autoritate, quod ex *Augustino* probat. Restitisse etiam *Victori & Vigilio*, aliisque Pontificibus totas nationes Christianas, nec damnari posse, quos isti excommunicaverint. Sublata Synagoga & omnium gentium discrimine, Col. III, 11, non substitutam esse Romam, sed *cœlestem Hierosolymam, liberam, matrem nostram*, Gal. IV, 26. Inter munia Ecclesiastica a Deo instituta, & a Paulo enumerata, Eph. IV, 11, non reperiri Pontificatum, nec Christum pro *Samariæ aut Hierosolymorum monte, Capitolinum* nominasse, *Joh. IV, 24*. Tacuisse de tanta re, capite visibili & subalterno, quis crederet Paulum? cum de eo ipso disceptantibus *Corinthiis*, *1 Cor. I, 12 & c. III, 22*, Petrum ostendere potuisset. Testatur tamen, si antiquam fidem restituat Pontifex, promtos ad obsequendum ei fore Reformatos. Ut vero appareat, non frivole nec præcipitanter ad separationem a sede Romana proruisse majores, *cap. III* prolixe ex historicis refert, quid actum sit ab anno 1520 usque ad exitum concilii Tridentini, & objectam comparationem *Reformatorum* cum *Donatistis* refellit. Prosequitur hoc *cap. IV*, & quæ ex Augustino opponuntur, examinat, Donatistas vero non ob dogmata, sed ob causas mere personales schisma fecisse refert, ob quas tamen separatio nunquam fieri debeat, si doctrina pura servetur; atque eafe-

eatenus recte Augustinum objecisse Donatistis singularitatem & paucitatem. Negat tamen dilatationem Ecclesiæ Romanæ per totum orbem, & licet Reformatos multitudine vincat, nihil id referre existimat; cum Ecclesiæ veritas & unitas, in fidei puritate, non in numero aut locorum spatiis quærenda sit. Cætera ab Arnaldo opposita *cap. V* discutit, & Reformatos nunquam ait statuisse, quod tota Ecclesia ante Lutherum plane interierit. Negat etiam restrictam veram Ecclesiam ad *Valdenses* aut *Hussitas* fuisse, aut ad solos infantes, sed pro membris veræ Ecclesiæ, isto obscurationis & corruptionis tempore, etiam haberi debuisse, qui simplici fide Deo adhæserint, & merito Christi innixi fuerint. Sic leniendum esse, si quid a Protestantibus Theologis de seculis illis calore disputationum, durius dictum sit, quod & Patribus acciderit.

Parte denique *IV* Ministerii Reformati jus & legitimum statum adstructurus, *cap. I* ex eodem præsupposito veræ doctrinæ, (quam probare Reformati parati sint) licitum & fas fuisse deducit, separatos cœtus ab Ecclesia Romana constituere. Allegat promissam gratiam & præsentiam Christi, *Matth. XVIII, 19*, etiam duobus aut tribus in nomine suo congregatis: nec dubitari posse, si societas pia & legitima sit, quin pium & legitimum etiam sit ministerium, quatenus est divinum munus, & quin quilibet cœtus jus habeat omnia ordinandi, quæ ad pietatis exercitia requiruntur, & collective a cœtu expediri non possunt, sed a certis personis. Apostolorum quidem missionem immediatam necessario præcedere debuisse, at quoniam ex scriptis eorum & toto sacro codice de fide constet, nihil vetare, quo minus a cœtu, humano jam jure constituantur, qui doceant. Novæ ergo Ecclesiæ nomen Reformatæ non competere (*cap. II*) quæ purgata saltem sit; ideo nec novos ministros, & novatores dici posse pastores reformatos, qui retentis essentialibus ministerii functionibus, prædicatione verbi, Sacramentorum dispensatione, & regimine cœtus convenienti, rejecerint tantum per accidens aut male addita. Essentialia vero illa conservata in corruptionibus fuisse, sicut ipsos electos statuit, quanquam de modo conservationis & propagationis liquido non constet: mansisse etiam omnibus & singulis jus & facultatem discernendi corruptelas, v. g. verum cultum ab idololatria, veram Eucharistiam a sacrificio missæ, excusatos fuisse simpli-

ſimpliciores, ſed melius edoctos ad profitendam veritatem obligatos, ex verbis Chriſti *Joh. XV, 22.* Speciatim *cap. III* legitimam miniſtrorum vocationem defendendam ſumit. Diſtincta vocatione ad reformationem, & ad miniſterium: illam omnibus, hanc iis competere dicit, qui ab Eccleſia jam reformata vocantur. Nullum ſpeciale jus ad hanc vocationem probari debere, ſed derivari & ſequi ſua natura ex jure ſocietatis, ſive Eccleſiæ. Paſtoribus vero ſolis, ut paſtores alios conſtituant, tribui non poſſe, inter alia hoc argumento: quia miniſterium proprie ad vere fideles ſive electos pertineat, quos in toto cœtu reperiri dubitari non poſſit, ſed de perſonis paſtorum, quod vere pii & electi ſint, atque ita cœtum repræſentare valeant, conſtare non poſſe. Itaque jus cœtui competens ad ſingulos, multo minus ad unum, deferri non debere, ne in manus profanas incidat. Interventum vero cœtus in electione Apoſtoli Matthiæ, & Diaconorum, probat ex *Act. I, 15 & C. III, 3.* Argumentatur etiam ab excommunicatione, quam Paulus juncto ſibi Corinthiorum cœtu exercuerit. *1. Cor. V, 4.* Fruſtra objici, cœtum dare miniſterium non poſſe, quod ipſe non habeat. Habere enim eminenter ſeu virtualiter, atque ita formaliter conferre poſſe & debere; ſed non inficiatur, ad paſtores jus examinandi & ordinandi recte translatum, & ſi quæ ab initio reformationis aliter facta ſint, ad exemplum non eſſe trahenda, nec tracta. Ad Arnaldi denique quæſtionem, ordinaria ne an extraordinaria fuerit reformationis autorum vocatio, *cap. IV* reſpondet, extraordinariam, eo modo, quo Apoſtoli vocati fuerint, non fuiſſe, quanquam ita dici poſſit ob alias temporum & perſonarum circumſtantias, inprimis ob egregia & ſingularia ſive heroica dona, a Deo in eos collata; atque ita explicari debere confeſſionem *Gall. art. 31,* & *ſynodum Gapenſem,* quam alia *Rupellæ* anno 1607 habita declaraverit, itemque quæ Beza & alii ſcripſerint. De ordinatione multa habet, & Epiſcopis ſolis, (cum diſtinctio horum a presbyteris non ſit juris divini) tribui eam debere negat. Caſum ponit, ſi totum miniſterium, aut (quamvis id ob promiſſionem divinam futurum non ſit) tota Eccleſia intercidat, an non per librum Scripturæ, ſi ſervatus fuerit, reſtitui poſſit? Refert exemplum prædicati *ſeculo quarto* apud *Indos* a duobus juvenibus Edeſio & Frumentio Chriſtianiſmi, *ex Theodoreto.* Rejicit neceſſitatem miraculorum,

cum nova doctrina non fuerit prædicata. Reordinatos ab initio apud Reformatos non fuisse, qui in Romana Ecclesia ordinati erant, fatetur; potuisse enim ordinatione sua ad essentialia ministerii uti, & quamvis præter ordinantium intentionem, ex impulsu conscientiæ, errores abjicere. At confirmato postea, præsertim per decreta Tridentina, schismate, & ordinatione Romana ad ea dogmata jam pertinente, rectius nunc reordinari. Baptismum infantum defendit ex *Act. II, 38 39*, & aspersionem sive lotionem, ex locis, ubi baptismus eandem significat, *Marc. VII, 8, Luc. XI, 38*, provocans ad nuperam versionem *Montensem*. Validum vero baptismum in Romana Ecclesia esse statuit, quia substantialia retenta sint, nec beneficium, quod a Deo Ecclesiæ datum est, ministrorum vitiis aut abusibus corrumpi posse; allegans *Augustinum adversus Parmenianum & Donatistas id evincentem*. Epilogum addit, in quo deplorat Christianismum indies magis ruentem, & non leve vulnus ab iis accipientem, qui contra autoritatem Scripturæ tam aperte disputent. Reformatæ vero Ecclesiæ puritatem, & disciplinam commendat.

Cæterum in additionibus, quarum in relatione *Libri de Præjudiciis* mentionem fecimus, objicitur Claudio audacia, cavillandi artificium, & mala fides, in referendis Arnaldi dictis; omisisse etiam defensionem arguitur ad præjudiciorum *cap. XV*, responderi enim putat ad omnia debuisse. In specie vero allatas a Claudio responsiones pro Luthero vehementissime exagitat, & Hospiniani maxime testimoniis apparitionem diabolicam & instructionem de Missa datam *Addit. I, cap. 1* evincere satagit. *Cap. 2.* eodem fervore etiam alterum convitium de concitatis ad cædem Pontificis & Cardinalium, Principibus & populis, adstruere laborat. *Cap. 3* accusat Claudium omissæ clausulæ, qua Arnaldus de Carolostadio loquens usus fuerit, quod nempe non simpliciter, sed tempore seculi XVI primus fuerit, qui præsentiam Christi realem in sacra cœna negaverit. *Cap. 4* negat se concessisse, quod Reformati licite segregare se a Pontificiis potuerint separatione negativa, & cavillatorie id sibi imputari valde queritur. *Additione secunda, capitibus tribus*, deprehensos esse putat Reformatos in mendacio, quia nunc Reformatoribus suis extraordinariam vocationem ipsi adimant, quibus tamen eam antehac confidenter tribuissent, atque sic missionis & reformationis jus omne, amisso

amiſſo titulo, amiſerint. Noſtrum non eſt replicantium partes ſuſcipere, aut, an non ex Claudii defenſione reſponderi his novis objectionibus poſſit? judicare: Facient id fortaſſis, quorum propius intereſt. At non poſſumus non queri de recoctis obſoletis illis adverſus B. Lutherum calumniis, quas partim ipſe, dum viveret, partim Theologi eum ſecuti, tam evidenter & ſolide refutarunt, ut æquis & piis mentibus omnino ſatisfactum eſſe debeat. Si quid tamen denuo regeri opus & operæ pretium eſſe videbitur, non defuturos ſperamus, qui id cum ſucceſſu præſtituri ſint.

TRAITTE' DU MOUVEMENT ET DU RESſort, par le R. P. C. F. M. De Chales de la Compagnie de Jeſus,

id eſt,

Tractatus de motu locali & elaterio, Autore Claud. Franc. Milliet Dechales Patre Jeſuita.

Lugduni 1682, in 8. apud Aniſſonium.

SCripti hujus eruditus Autor ex inſigni opere Mathematico, tribus voluminibus comprehenſo dudum notiſſimus eſt. Poſtquam is ante hos quinque, & quod excedit, annos vivere deſiit, repertum eſt inter ejus manuſcripta hoc opuſculum, quod publica luce dignum ſuo merito judicatum fuit. Evolvit enim accurate & feliciter materiam, quæ alias quidem tantum pene moleſtæ difficultatis, quantum jucundæ delectationis habet, ac ſuppeditat rationes quorundam naturæ effectuum, quos admiramur. Motuum etiam particularium regulas hic invenimus, quibus experientia apprime ac conſtanter reſpondet, niſi nonnunquam ex accidenti natura impediatur; quod quoties & qua ratione fiat, ab Autore ipſo diligenter monitum eſt.

Tractatus totius quinque ſunt partes, & methodo mathematica per propoſitiones exhibentur. Prima harum partium phyſica eſt & quaſi præliminaris, quæ notioni *Elaterii* intelligendæ ſerviat, & lucem quandam regulis motuum conciliet. Abſolvitur quatuordecim

propoſitionibus, quarum ſex priores negativæ Carteſii, Epicureorum, Peripateticorum & Ariſtotelis varias ſententias de cauſa continuationis motuum recenſent ac deſtruunt. Septima experimentis quibusdam in vulgus notis evincit, a potentia reſiliendi, quam corpora pleraque obtinent, motus nonnullos continuari, & inde colligit fieri poſſe, ut alii etiam effectus eandem cauſam agnoſcant, id quod ſibi in ſequentibus Autor inveſtigandum proponit. Reliquæ propoſitiones hujus partis de natura virtutis elaſticæ tractant, eamque aliam in corporibus duris, aliam in liquidis eſſe obſervant. Durorum corporum vis elaſtica dicitur potentia reaſſumendi figuras ſibi proprias, quoties ipſas aliorum corporum occurſus immutavit. Corporum autem perfecte liquidorum, quibus hujusmodi potentia competere non poteſt, (eo quod, juxta ſimpliciſſimam notionem, quam de ipſis philoſophi tradunt, figuram propriam non habeant, ſed cuivis alii facile ſe accommodent) vis elaſtica in rarefactione h. e. ſola facultate ſeſe extendendi ponitur, in qua explicanda quidem Autor Ariſtotelem ſequitur. Inter dura & liquida corpora quædam eſſe intermedia monet, quæ ſcilicet perfecte liquida non ſint, ſed conſtent filamentis exiguis, quæ adhibita vi flectantur, ſua ſponte vero poſtmodum reſurgant.

Pars altera ſeu liber ſecundus magis mathematicus, elaterii proprietates 29 theorematibus pertractat. Ex his priora duodecim ad vim elaſticam corporum durorum potiſſimum pertinent; ſequentia tria aerem concernunt, ac oſtendunt, quo pacto is impulſu corporis duri condenſetur, ac poſtea iterum expanſus idem corpus in parte oppoſita impellat. Reliqua de corporum illorum motu agunt, quæ vel ob mollitiem ſuam, vel ob duritiem ac inflexibilitatem elaſtica illa virtute expertia ſunt, ac inquirunt, quid accidat, quoties vel hujusmodi corpora ſibi mutuo obviam fiant, vel alterum alteri tardius procedenti ſuperveniat, vel denique motum unum in aliud quieſcens feratur.

Librum tertium autor de motu accelerato inſcripſit, isque pari theorematum numero cum ſecundo abſolvitur. Poſt præmiſſa duo generalia de augmento motuum demonſtratur, corpora projecta, ſimulac a virtute movente extrinſeca fuerint ſeparata, omnem ſuam celeritatem obtinere, nec eam per gradus paulatim acquirere.

Inde

Inde a theoremate quarto usque ad undecimum inquiritur in caussam accelerationis, quam in corporum gravium descensu observare licet. Quæ vero porro usque ad finem libri sequuntur de proportione, quam spatia confecta & tempora, velocitates itidem ac momenta corporum motorum ad se invicem obtineant, ea maximam partem jam in Cursu authoris Mathematico (t. 1 Stat. l. 2) pertractata sunt, quo non obstante Autor ista hic repetere voluit, tum quod ad integram materiam motus localis ac elaterii plenius intelligendam facere viderentur, tum quod hic tractatus Gallico sermone, Mathematica vero opera illa Latino conscripta essent.

Libro quarto titulus est de percussione, cujus naturam Autor, priusquam ad particularia nonnulla de vi elastica descenderet, investigandam credidit, quoniam percussio vim illam corporum provocat, & in actum deducit. Hujus libri postremæ septendecim propositiones, quæ de motu gravium in planis inclinatis, ut & de pendulorum vibrationibus agunt, jam in Statica Autoris l. III maximam partem, forma tamen nonnihil immutata, inveniuntur. In propositione omnium ultima Autor sub finem monet, se sententiam quandam Domini Hugenii olim in Statica sua refutasse, sed ex experimento minus accurate instituto; unde semet corrigit, & ubi error commissus lateat, ingenue ostendit. Priorum 19 theorematum pars de percussione ejusque impetu, ac impetus talis collatione cum gravitate, seu impetu corporis gravis quiescentis; pars de æquali divisione motus, quam habet linea in gyrum acta; pars denique de centro percussionis in quavis figura aut corpore inveniendo tradunt. Est autem centrum percussionis autori illud punctum, in quo momenta simplicia partium in æquilibrio ponuntur, ita ut ibi maximum impetum in quodvis corpus occurrens faciant, & ut momenta composita sint æqualia. His propositionibus interspersæ sunt de ratione ponderum nonnullæ, quæ in staticis vulgo negliguntur. Applicant enim ad corpora mota illas regulas, quas statica de solis quiescentibus, & propter ponderositatem naturalem, non propter motus impetum gravibus proponit.

Liber quintus motum reflexionis principalem effectum virtutis elasticæ exhibet, ejusque causas ac circumstantias cum cura investigat. Priores tres propositiones sunt generales, ut & quarta,

quæ licet vulgariter nota sit, ab Autore tamen singulari modo tractata ac demonstrata est, cum plerumque a Philosophis inter postulata referatur. In iis, quæ sequuntur, speciales quidam casus circa potentiam resiliendi corporum proponuntur, ubi tamen fatetur Autor (prop. 10) vix ita a se difficultatibus satisfactum esse, quin remanserint nonnullæ, quas ipse aliis harum rerum studiosis solvendas reliquerit. Cæterum uti liber secundus corporum elastica vi carentium varios occursus persequitur, ita liber ultimus inde a 7 theoremate usque ad finem tradit, quæ de corporibus vi tali pollentibus, quando ista sibi obviam feruntur, observari debent.

NOVA THEORIA VISIONIS,

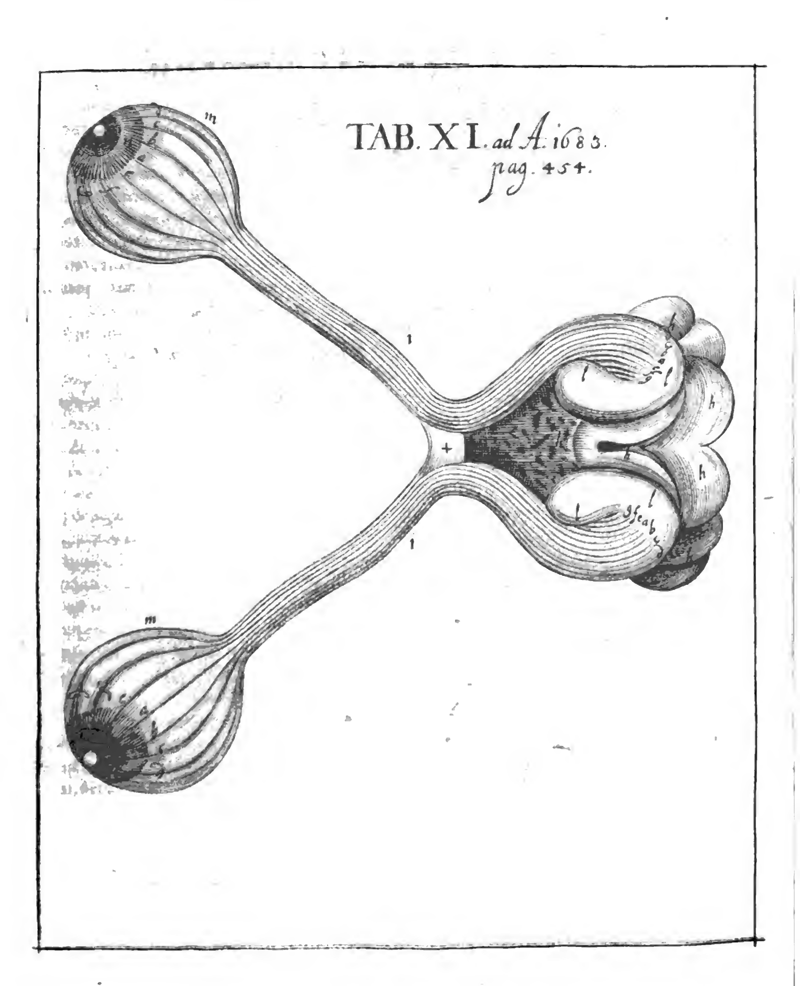
Regiæ Anglorum Societati exposita per Wilhelmum Briggs. M. D.

Ex Collectionibus Philosophicis Anglicanis num. 6, Anno 1682, p. 167 sqq. excerpta.

CUm observasset Theoriæ hujus clarissimus Autor, non minus aliorum de doctrina visus hactenus edita scripta, quam suam anno 1676 in publicum emissam *Ophthalmographiam* imperfectione adhuc notabili passim laborare; potissimum cum hanc anatomice tantum tractasset, sine ullo modum visionis explicandi tentamine: pro defectu hoc aliquatenus supplendo, circa Nervorum Opticorum conformationem peculiaria & ab aliis nondum observata recenset, & ea *iconismo* delineat, & diversa, difficilia æque ac jucunda, problemata, ab Opticis alias minus sufficienter explicata, per eandem Theoriam declarat.

TAB. XI.

Et *primo* quidem exortum horum Nervorum singularem ex hoc evincit, quod, dum reliqui ex plana magis cerebri basi emergant, hi altius & ex duabus protuberantiis (*Tab. XI* ll. ll.) quas thalamos Nervorum Opticorum appellant, prodeant; ita ut fibræ illorum super thalamos hos tractæ chordarum citharæ super ponticulum flexuram, quæ pariter eminens & convexa est, commode referant. Sicut autem in duabus citharis paris magnitudinis, ac fidium æqualium, chordarum super ponticulum extensarum supremæ magis,

TAB. XI. ad A. 1683.
pag. 454.

BIBLIOTECA
FILOSOFIA

magis, reliquæ quo ab his remotiores sunt, eo minus tensæ deprehendantur: ita fibras illas binas, quæ in apice aut Zenith quasi dictorum thalamorum existunt, maxima; binas in Nadir, seu parte opposita omnium minima tensione, propter minorem inflexionem gaudere: intermediarum vero tensionem proportionaliter differre statuit, prout aut summo, aut imo sint viciniores; cum hac tantum exceptione, quod fibræ laterales internæ sub laxiore tensione concipi debeant quam externæ, ideo quod hæ posteriores magis inflexæ sint, ut conspicere liceat, si in *Figura Tabulæ XI, d d* comparetur cum *gg*.

Superiores ergo ex utroque thalamo ad superiorem oculi partem productas fibras, per literas *aa, bb, cc*, indigitatas, *concordes* vocat, quæ unisonis in duabus citharis respondeant, eoque *fibræ homotonæ* dici quoque possint. Has a cerebro, seu thalamis nervorum opticorum, tanquam illius moleculis peculiaribus emanantes, ut concordent, sub exortum sui uniri haud necessarium esse, cum situ & tensione sibi quam exactissime respondeant: inferiores pariter, & inferioribus oculorum partibus implantatas, quia minore, eaque æquali tensione gaudeant, utpote minus inflexæ, probe congruere: denique intermedias, media ratione se habentes, sibi itidem conformes existere docet. Unde elucescat, fibras binas parallelas, seu eundem situm & tensionem obtinentes, nempe duas summas, duas infimas, duas laterales externas, duasque internas, in singulis thalamis esse quasi symphoniacas: ita ut impressio objecti externi utramque fibram movens, non magis duplicem sensationem præstet, ac fides unisonæ duarum cithararum simul pulsatæ duplicem excitent sonum.

Atque hunc fibrarum parallelismum magis confirmari putat per sequens phænomenon; nempe quod *secundo* fibræ nervorum opticorum ordinem & positum distinctum observent, quem connexio eorum, æquilibrium magis firmans, non parum juvet. Quod enim nervi hi se invicem decussent, uniantur, aut eorum fibræ confundantur, concipi haud debere; sed eas, quæ thalami dextri sunt, distinctim quoque ad oculum dextrum; quæ sinistræ, ad sinistrum ferri: prout in diversis piscibus evidens fit, ubi nervi hi duo per simplicem tantum contactum jungantur; quod & ex Chamæleonte, in quo eos plane non coire, communis ferat opinio, ac in homine ex obser-

obſervatione *Veſalii de corp. hum. fabr. l. 4, c. 4* colligere liceat, qui in fœmina, cujus oculus dexter a prima infantia minor & emaciatus, ſiniſter perfectus ac ſanus extitit, nervum dextrum toto ſui tractu exiliorem ſiniſtro deprehendit.

Præterea hoc æquilibrium, quod connexio illorum nervorum præſtet, multum juvari ſuſpicatur per ſingularem muſculorum conſpirationem, quatenus obliquus inferior ex peculiari orbitæ foramine exſurgat, reliquis omnibus ex fundo ejus emergentibus: & hinc æque inferius per muſculum hunc, ac ſuperius per trochlearem, oculi diſtorſionem inhiberi; i. e. per trochleam in parte una, & per hujus muſculi obliqui inferioris ſitum in altera, oculum firmum & rectum teneri, ut nec ad externum, neque internum canthum magis declinare queat. Atque hunc quidem peculiarem muſculi exortum, (cujus ætiologiam nullus Scriptorum determinarit) negotio huic maxime neceſſarium putat: quia ſi cum reliquis ex fundo orbitæ prodiret, oculus perpetuo ſtrabiſmo laboraturus eſſet, trochlea ſola huic incommodo declinando haud ſufficiente: potiſſimum cum muſculus obliquus ſuperior interveniente hac trochlea, (quæ juxta principia mechanica ejus potentiam intendat) ſemper potentior foret, adeoque oculum nimis verſus canthum internum moturus eſſet, niſi inferior illi potentia æqualis hoc impediret: utpote qui ſuperiore craſſior, licet brevior, a craſſiore oſſis parte oriatur, & deprimentis tendinem transgrediatur, ne ab hoc in ſua actione turbetur; dum ille longior exiſtat, & robur majus a trochlea recipiat, ſub tendine vero attollentis decurrat, adeoque exacta utriusque, rata proportione, potentiæ libratio ſit. Pari modo attollentem ac deprimentem muſculum proportione æquali gaudere perhibet: ita ut, quamvis prior paulo craſſior exiſtat, quia tamen minus robur ad deprimendum quam elevandum oculum requiratur, eorum potentia æqualis ſit: idemque in lateralibus muſculis, ſitum atque craſſitiem eandem obtinentibus, adeoque æquilibrium, quod ad conſenſum fibrarum concordium neceſſarium ſupra dixerat, obſervantibus contingere aſſerit.

Imo *tertio* hæc confirmari putat, per fibrarum nervi optici in oculum inſertionem illam, qua hæ diſtinctas illas, quibus oriuntur, retineant ſeries. Quemadmodum enim illius membranæ ſcliroticam ac

ac uveam forment, ita ejus fibras medullares retinam constituentes in hac parallelismum, in principio observatum, & ad visum necessarium, distincte satis continuare.

Ex qua hypothesi diversa problemata explicare satagit, alias vix solubilia: nimirum *1 cur duplici oculo contingat visio simplex?* Scilicet quod fibræ nervi utriusque optici concordes (quemadmodum superius dictum) instar unisonarum fidium in chely se habeant, adeoque simul feriantur. In quo problemate Gassendum de *Apparenti magnitud. Solis humil. & sublim.* tantam difficultatem reperisse refert, ut distinctam & accuratam visionem uno tantum oculo fieri persuasum habuerit: cum nihilominus certum sit, nos unum objectum semper duobus oculis intueri, nec (propter consensum nervorum motoriorum, circa originem combinatorum, & per consequens quoque musculorum, in quos abeunt) unum oculum versus aliquod punctum converti posse, quin alter eo simul feratur; cumque sensibus obvium sit, quod visio ambobus oculis perfectior, quam uno, contingat; dum, si quis modo uno, modo utroque oculo remotiorem paulo scripturam legere tentet, utroque oculo literas evidentiores & claras, uno obscuras deprehendat. Quod vero de sclopetariis urgeri soleat, qui pro accuratiore ad metam collineatione alterum oculum claudant, assertum hoc mimine evertere, multo minus communem illam sententiam confirmare, quod spiritus visivi oculi clausi ad apertum derivati hujus spiritus augeant; cum fibræ singulorum nervorum opticorum adeo distinctæ atque ordinatæ observentur, ut unus cum altero haud communicet: sed contingere hoc, quia granulum sclopeti collineatorium ita collocatum sit, ut utrumque axem visorium per illud ad metam dirigere haut liceat; adeoque commodius sit, alterum oculum claudere, quam eum vacillantem violenter ad metam intendere.

2. Hinc quoque constare docet, *quomodo alterutro oculo depresso objectum simplex videatur geminum?* Nempe quod radii hujus in fibras discordes, hoc est, tales incidant, quæ ratione superius explicata sibi haud respondeant: ita ut hic duæ distinctæ sensationes sint, & objecti species una vera, altera falsa; una altior, altera profundior appareat. Quod enim hoc non, ut communis fert sententia, ab optici aut refracti coni in duas partes scissura eveniat, quæ duo

distincta retinæ loca in depresso oculo feriant, hinc elucescere, quod geminatio hæc mox evanescat, modo (quod a nemine alias Scriptorum observatum) oculus non depressus occludatur. Per chartam equidem perforatam objectum totuplex conspici, quot sunt in illa foramina, quæ instar vitri polyedri objecta multiplicantis, tot distinctos conos forment, in discordes ejusdem retinæ fibras incidentes, & quidem oculo etiam altero clauso: ast hoc dictam solutionem haut evertere, cum illud contingat per interpositionem alterius corporis simili fere modo, ac in vitro multiplicativo; non vero nudo oculo, ut in modo exposito casu: potissimum cum similis generis extent observationes, quæ duplicem sensationem a turbato illo parallelismo, eadem ratione ac in depressione oculi, fieri evincant. Ita quando *Borrichius Actor. Hafn. vol. 2. obs. 80* refert, ægram quandam, paulo ante mortem (ubi spiritus vacillare ac tremiscere, simili ratione ac in ebriis, solent) omnia duplicia vidisse: causam hujus phænomeni hanc tradit, quod spiritus animales serie haud stabili, sed interrupta utrumque nervum motorium, hinc utriusque oculi musculos, irradient, & per consequens illum parallelismum, quem ad distinctam visionem necessarium supponit, destruant; quatenus nulla humoris crystallini alteratio concipi possit, quam autores in ejusmodi casibus alias inculpant.

Similiter dum in *iisdem Actis vol. 3 obs. 20* paris symptomatis mentio fit, quod fabrum lignarium, nicotianæ fumum sugentem, subito invaserat: illud repentinæ ad nervum alterum defluxioni acceptum refert, hunc laxanti, ejusque tonum alterius tono inæqualem reddenti. Quod idem in milite illo Parisiensi, quem *Forestus l. 11 obs. 39* in scenam producit, dextro oculo humidiore & quasi prolapso, nisi hic clauderetur, cuncta objecta duplicia vidente, solisque exsiccantibus & cephalicis restituto, locum habuisse putat; quatenus nervis motoriis ac musculis ab humorum decubitu laxatis, oculi hujus cum altero æquilibrium fuerit destructum, ita ut hic quasi depressus extiterit, hincque objecta duplicia apparuerint; remedia vero dicta humiditatem præternaturalem consumpserint, adeoque nervo & oculo pristinum robur ac tonum, per consequens parallelismum illum, reddiderint. Tandem etiam eandem ætiologiam casui illi rariori, quem *Aquilonius Optic. p. 346* refert, applicat, ubi juvenis quidam

dam objecta propinquiora simplicia, remotiora autem gemina vidit, in cujus tamen oculis nihil præternaturalis, excepta humiditate extraordinaria, deprehensum fuerit: nimirum, quod laxato musculorum tono, in observandis remotioribus, quæ majorem oculi firmitatem postulant, oculum firmum & stabilem continere haud potuerit; quæ nihilominus laxatio vicinorum inspectionem haud turbarit.

Quo vero uni & alteri objectioni satisfaciat, ac Theoriæ suæ omnem ambiguitatem præcidat, primo ratione figuræ, in qua fibræ nervi optici se non decussant, monet, in asello moliiore, & aliis forsan quibusdam piscibus, secus ac in homine, illam per superius allegatam Vesalii observationem refelli. Imo nec hanc in asellis conspicuam decussationem opinioni suæ aliquid derogare, sed eam potius confirmare; quandoquidem tonus nervorum æqualis in protuberantiis thalamorum opticorum concipi queat, sive decussentur, sive non. Deinde ait, se per *parallelismum* non tam pupillarum ad se invicem habitudinem, quam hoc intellectum velle, quod fibræ correspondentes retinæ singulorum oculorum eandem relationem ad objectum habeant: hac enim si destituantur, res geminas apparere, quamvis unus oculus altero humilior haud sit. Et si oculus ad latus alterutrum prematur, (*contradicente quamvis Aristotele & Galeno*) objecta pariter gemina conspici, ideo scilicet, quod figura oculi mutata fibrarum quoque retinæ situm mutari necesse sit.

Denique concludit, quando æquilibrii destructione res geminari asserat; se certum hujus destructionis gradum supponere, talem scilicet, quo tota imago aut hujus maxima pars fibras discordes feriat; cum exilis & levis oculi pressura objectum non magis geminum reddat, quam strabismus connatus aut exigua oculi torsio: cum contra in strabismo a spasmo aut paralysi musculorum motoriorum, ubi distorsio major & violentior contingit, res simplex semper duplicetur. Simili modo, si æquilibrium per ebrietatem aut phrenitidem corrumpatur, interdum res geminas videri, interdum non; prout scilicet corruptio illum gradum attingat, vel non. Perinde ac inter digitos, non aliquatenus tantum, sed probe & sufficienter decussatos, globus ultro citroque actus geminus sentiatur.

Figuræ Explicatio.

aa, *bb*, *cc*, *dd*, &c. ſunt fibræ concordes nervorum opticorum, prout a thalamis opticis *ll ll* emergunt, & ad partes oculi ſibi oppoſitas ſub iisdem characteribus feruntur: ita ut *aa* ſint binæ ſuperiores, & majore flexura gaudeant, quamvis in plano hæc earum flexura ita exhiberi nequeat. *bb*, *cc*, *dd*, Fibræ laterales externæ; *ee*, *ff*, *gg* laterales internæ. *ll*, *ll* Protuberantiæ cerebri, thalami nervorum opticorum appellatæ. *hhhh* Partes cerebri pone has collocatæ. *ii* Optici nervi, majores paulo, pro fibris eorum commodius explicandis.

✠ Locus, ubi coeunt, a quo aliquantum ſeparati concipiuntur, quo diſtincta illorum fibrarum ſeries melius conſpiciatur.

Literæ *aa*, *bb*, *cc*, &c. oculorum ſingulorum retinæ fibras concordes monſtrant, prout a thalamis continuo tractu feruntur: quamvis harum plures in ſpatiis intermediis ſupponi debeant, non adeo commode in ſchemate literis exprimendæ. *mm*. ſunt oculi ſclerotica & uvea exuti, quo fibræ Retinæ, quæ in proceſſus ciliares terminatur, manifeſtiores reddantur. *nn* Proceſſus ciliares, mox ſub Iride ſiti, quæ in figura, qua ſireſecta concipi debet. oo Pupillæ.

Nota, quod quemadmodum *aa* ſuperiores, & *bb*, *cc*, laterales fibras concordes ſuperioris oculi hæmiſphærii ſiſtunt, ita earum aliæ ſupponendæ veniant in inferiore hemiſphærio haud demonſtrabili, quarum omnium infimæ fibris *aa* diametraliter ſint oppoſitæ.

MONUMENTUM ROMANUM IN EPISCOpatu Angliæ Durhamenſi repertum, deſcriptumque a Martino Liſtero.

Ex Tranſactionibus Philoſophicis Anglicanis 10. Mart. 168¾ no. 145.

INter tot monumenta Romanæ Antiquitatis a Smetio, Grutero, Reineſio aliisque antiquariis magno ſtudio collecta, loco principe non abs re collocantur Aræ, Diis Deabusque pro ſalute Imperii & Imperantium, aliarumque honorabilium perſonarum dedicatæ. Nobis ex ordine tot Imperatorum Romanorum, quorum pro ſalute aræ olim ſunt poſitæ, commemorandus nunc venit *L. Septimius Severus.* Nam uti hic victis Peſcennino Nigro & Clodio Albino Rempublicam

TAB.XII. ad A. 1683. pag. 461.
Fig. 2.
Fig. 5.
Fig. 1.
IS MAR
B PRO SALV
TEM RE
ANTONINI
AVG IM
LV BENSM
OBREDITV
Fig. 3
Fig. 4

cam, quam turbatam acceperat, pacatam reddidit, ita dignissimus præter cæteros fuit habitus, cujus pro salute atque incolumitate Diis Deabusque aræ sacrarentur. Id vero honoris non Septimio tantum datum; sed & filio *M. Aurelio Antonino, Caracallæ* vulgo dicto, quos & in pluribus ararum pro salute erectarum inscriptionibus v. g. apud Gruterum p. 12, 32, 46, apud Reinesium p. 211 conjunctos videas. Patre post deinceps fatis functo *M. Aurelius* solus monumenta id genus meruit. Pro salute namque ara posita *Jovi opt. max. & Junoni Reginæ* apud Gruterum p. 6 & 7, *Herculi invicto* p. 46, *Marti August.* p. 57, ut alias plures nunc prætervehamur. Atque his accensenda venit & Ara illa, quæ in Episcopatu Angliæ Durhamensi paucis abhinc annis ad ripam fluvii Tine Australem reperta, Oxonium postea a doctissimo Viro *Martino Listero* missa, & *Eliæ Ashmolio*, famigerabili antiquitatum promocondo dono data est, sic referentibus Philosophicis Regiæ Societatis, quæ in Anglia floret, Transactionibus. Est illa, si Listerum jam laudatum audias, ex rudiori confecta lapide, nec nisi pedes quatuor alta, cumque quatuor habeat veluti facies, in anteriori aliquid inscripti, in reliquis aliquid insculpti repræsentat. Atque ut a posteriori incipiamus parte, insculptam illa ollam sistit herbæ cujusdam caules aliquot continentem; secunda cultrum incisorium & securim; tertia urceolum & spatham; quarta quæ pars prior est, & quinto loco, (post planum, figura IV expressum, quod pelvim utrinque ansatam simulat) in imagine ænea notatur, inscriptionem Latinam. Hæc novem constat lineis, sed mutilatis oppido & corrosis, ut Oedipo aliquo omnino habeant opus. Hunc ut præstet, Listerus sic legit: *Dis Deabusque matribus pro salute Marci Aurelii Antonini Augusti Imperatoris-votum solvit lubens lubens merito ob reditum.* Neque multum abludere a scopo is videtur. Nam M. Aurelius Antoninus mortuo apud Eboracenses patre Septimio Severo, bello Britannico præfuit solus, repressisque Caledoniis, qui post murum illum longissimum a patre structum habitabant, tanquam victor ad matrem, & fratrem Getam, quem socium alias in Imperio habuit, teste Dione ejusque epitomatore Xiphilino, rediit. Cum autem varie exponi posse videatur hæc inscriptio, in sententiam quoque *D. Johnsonii de Pomfret*, celeberrimi Antiquarii, non invitus concedit Listerus. Is vero inscriptionem de apotheosi seu consecratione Septimii Severi, abs Herodiano fuse descripta, intelli-

TAB. XII.

telligit, priores duas lineas sic legens: CONSERVATORI B PRO S &c. & quoad reliqua Listero consentiens.

* * *

Nos quanquam Palæmonis partes nobis hac in re haut sumimus, Listerianam tamen priorem præ posteriore sententia, quæ & Johnsoniana est, longe magis censemus esse plausibilem. Neque enim ulla literarum primæ lineæ cum voce CONSERVATORI est convenientia; ut taceamus Septimium Severum non in Britannia, ubi diem suum obiit, sed Romæ demum, quorsum & cineres ejus fuere transportati, solennissime consecratum esse ac divis accensitum. De cætero quamvis non ignoremus, complusculas repertas esse aras *DIS Deabusque matribus* inscriptas, legeremus tamen, si & nobis divinare quid licet, *DIS Patriis & Marti Britannico.* MAR enim restat in prima linea, non MAT. Deinde cum Caledonii, Britanniæ populus, ab Aurel. Antonino non minus, quam a patre subacti fuerint, non *Deabus Matribus,* sed *Marti* vel maxime, præter Deos Romanorum alios, pro salute Principis extruenda ara videbatur. Et *Marti* quidem *Britannico.* Pro locorum enim diversitate alia atque alia cognomenta Mars æque, atque Dii cæteri, est indeptus. Atque hinc talia in Inscriptionibus diversis legas epitheta: *Marti Augusto: Marti Ciradino: Marti Segomoni: Marti Leucetio: Marti Camulo: Marti Britovio* &c. Accedit, quod Septimius Severus non tantum *Parthicus, Arabicus* & *Adiabenicus,* sed & *Britannicus* fuit celebratus, testibus tot Inscriptionibus, ut & Ælio Spartiano in ejus vita sic dicente: *Persarum Regem Abagatum subegit, Arabas in deditionem accepit; Adiabenas in tributarios coegit; Britanniam (quod maximum ejus imperii decus est) muro per transversam insulam ducto, usque ad finem Oceani munivit, unde etiam Britannici nomen accepit.* Huic igitur Britannico Imperatori cum adfuerit filius Antoninus, Britannicumque bellum post patrem feliciter consummaverit, ecquid vetat, quo minus in ara, quæ in Britannia pro salute & reditu Antonini erecta est, *Martem Britannicum* intelligamus? *Mars* certe *Britannicus* melius exsculpi ex literis superstitibus potest, quam *Conservator Britanniæ.* Quod si admittere & interpretationem Johnsonii velimus, per eundem Martem Britannicum Septimius Severus

jam

jam defunctus posset intelligi. Solebant enim Imperatores, quorsum & Listerus cum Johnsonio respexit, a populo abblandiente etiam ante consecrationem, imo & vivi adhuc inter divos numerari. Quod lineas VI & VII attinet, quarum literæ non tam corrasæ, quia ne una quidem litera comparet, quam violenter excisæ videntur, eas nomina dedicantium, qui abblanditi hoc honore Imperatori, sed occisi postidea fuerint, præ se tulisse, una cum verbo votum exprimente, Listerus conjicit. *Domesticos* enim *suos partim dimisit* post obitum patris Caracalla, *partim occidi jussit, in quibus,* ut Dio & ex eo Xiphilinus refert, *Evodus, educator ipsius, & Castor, uxorque Plautilla cum Plauto fratre ejus.* Et sane eorum, qui ad mortem ignominiosam damnati sunt, vel jussu Magistratus, vel a vulgi intemperie, expungi solent nomina. Sed unicum fuisse dedicatorem, non plures, numeri singulares *lubens lubens* vel *lubens libens* nobis facile persuadent, quocunque etiam fato obliteratum nomen ejus fuerit. Quid quod ipse Listerus legit *votum solvit*, non *solverunt*. De cætero non *pro salute* tantum, sed & *ob reditum* hanc aram fuisse positam, res ipsa loquitur. Sed *reditum* a *salute* divulsum videas in hac Inscriptione. Mirum id quodammodo videtur Listero. Sed *pro salute ob reditum* quid aliud est, quam *pro salute itus & reditus*, vel *pro salute, itu & reditu*, quas formulas in inscriptionibus aliis animadvertimus? In plano alias aræ, & ipsi focum agnoscimus; in latere secundo duo instrumenta mactandis hostiis adhiberi sueta, cultrum nempe ferreum, vel ut Festus appellat, secespitam & securim; in tertio duo itidem vasa apud Romanos in sacrificiis usitata, sympuvium puta seu capedunculam aut capedinem, ut Cicero in Paradoxis vocat, & ligulam seu cochlear rotundum atque concavum; aut discum, in quo assæ carnes reponebantur. Nymphæam herbam in prima figura exhiberi non tam facile induci possumus, ut Listero assentiamur; uti eam nec libero sculptoris arbitrio, sed exquisitæ sacerdotum curæ adscribendam esse existimamus. Neque enim promiscuus herbarum in sacrificiis fuit usus; uti nec omnes pro sacris fuere habitæ. Verbena autem præ cæteris sacra dicta, Græce *ποτάνη ἱερός*, a Festo *Sagmen* quasi sacrum germen. Nam ea in expiationibus suspensa, & tanquam amuletum quoddam fuit commendata, imo verrendis etiam Jovis aris adhibita, unde & nomen videtur

tur accepisse. Sed quæ in olla repræsentatur herba, uti nihil quicquam verbenæ habet, ita nec nymphæa est. Sagittaria autem videtur nobis, tum ob foliorum formam tricuspidem, & telo similem, tum quia contra telorum ictus conducere, vulneraque sanare fuit credita. Sed & ista conjectamus tantum, facile autem rectiora monentibus docentibusque præbituri.

THE METHOD AND MEANS OF ENJOYING health, vigour, and long live, by Ev. Maynvvaringe M. D.

id est,

Methodus modusque sanitate, vigore, & longævitate fruendi; auctore E. Maynvvaringo M. D.

Londini 1683. in 8. apud D. Nevvman.

Libellus hic, bis jam olim sub titulo *the preservation of health and prolongation of live* editus, tertium hoc anno, sed multo auctior, ex prælo prodiit. Ejus summa hæc est: Quemadmodum tria in sanitate consideranda veniunt, ejus nempe ratio ac causæ, effectus item atque commoda, media denique eam conservandi: ita primum de sanitatis natura ac effectibus agit auctor, inde morbos ac statum valetudinarium ejusque molestias exponit, tandemque methodum sanitatem tuendi aggreditur. Et hanc quidem in rerum non-naturalium potissimum moderamine, seu usu naturæ legibus congruo consistere supponens, eum primo generaliter describit; hinc ad specialiora descendens, aëris varias conditiones recenset, harumque selectum commendat, ita quidem, ut e. g. iis qui affectibus thoracis laborant, eum mutare suadeat, simulque cur nonnunquam civitates magnas deserere & ruri vivere cogantur infirmiores, disquirat. Quo facto, ciborum variam substantiam, quantitatem, tempus eos assumendi &c. explicans, de eorum condimentis, variisque generibus prolixe disserit. Potulentorum diversa genera postquam enumeravit, aquam illorum omnium optimum, ac naturæ nostræ maxime conveniens quinque argumentis nititur evincere; vinum non ut potum ordinarium & quotidianum, sed mentis exhilarandæ corporisque roborandi causa tantum propinans. Decoctum Coffée quid præstet, & quibus subjectis conveniat, declarat; ad quæstionem vero, num interdum e.g. singulis mensibus inebriari conducat, negative respondet. De motu & quiete, somno & vigiliis, excretionibus & retentionibus limitandis temporandisve ubi egit, quædam de constitutionum ac temperamentorum varietate immiscet, quæ quia a diæta & digestionibus diversis dependent, secundum eorum differentiam diætam mutare jubet. Hinc ad passiones animi progressus, modum quo ab iis corpus afficiatur determinat, earumque in hoc varios effectus enumerat.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris, Anno M DCLXXXIII.

ΑΡΠΟΚΡΑΤΙΩΝΟΣ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΡΗΤΟΡΩΝ,

HARPOCRATIONIS LEXICON DECEM ORATORUM, cum latina versione & Philippi Jacobi Maussaci ac Henrici Valesii Notis editum a Nicolao Blancardo.

Lugduni Batavorum 1683. in 4. apud J. a Gelder, & J. A. de la Font.

VAlerius Harpocration Rhetor Alexandrinus inter alia monumenta ingenii studiique, quæ injuria temporum interciderunt, *Lexicon* posteritati reliqvit: collectis in unum e decem præstantissimis Græciæ oratoribus, Antiphonte, Andocide, Lysia, Isocrate, Isæo, Æschine, Lycurgo, Demosthene, Hyperide & Dinarcho, præcipuis eorum loquendi generibus; ubi simul supremorum Atticæ magistratuum monumenta, ritus & leges exposuit, deque jure Atheniensium & Lacedæmoniorum civili ac sacro, de variis item totius Atticæ locis, gentium moribus institutisque, & nominibus virorum propriis, in quorum manibus diu rerum Atticarum administratio fuit, quæ alibi non reperiuntur attulit. Insigne hoc Græcæ eruditionis monumentum primus Venetiis sub initium superioris seculi luce donavit Aldus Manutius, idemque post elapsos, a prima editione, tres & viginti annos, cum Asulano eam iteravit: nec repertus est intra integrum quasi seculum quisquam, qui mendis, trajectionibus & lacunis, quibus utraque Aldina laborabat editio, auctorem liberaret, donec eruditissimus juvenis Philippus Jacobus Maussacus gemino codice, altero

manuscripto, altero excuso quem Pithœus variis lectionibus e Vaticano (ubi & ipse codices excusos contulit, ut e Dissert. Critica p. 379 apparet) petitis insigniverat, adjutus, ingenio autem felicissimo & studio inexhausto fretus, medelam corrupto inque plurimis mendis cubanti operi tulit, sanumque ac integrum textum constituit, emendationis & restitutionis omissorum, corruptorum, disjectorumve locorum rationem in Notis reddens; & sic adornatum Lexicon hoc Parisiis anno 1614 in publicum emisit, adjecta *Dissertatione critica* perquam erudita, in qua de auctore hujus Dictionarii, & de vera antiquis usitata conscribendorum Lexicorum ratione, primis eorum auctoribus & generibus, quid ea a Glossis differant, de Oratorum lexicis & eorum collectoribus, cumprimis vero hoc Harpocrationis opere: porro de Grammatica ejusque variis divisionibus & nobilissima parte Critice copiose & eleganter disquirit: variorum auctorum, Tertulliani, Demosthenis, Capitolini aliorumque loca illustrat, Scriptores quosdam recentiores notat, & de Etymologico magno, Hesychii item, Suidæ & Varini Phavorini Lexicis lectorem instruit. *Notæ* in emendatione ipsius Harpocrationis & ejus æque ac aliorum veterum Scriptorum illustratione, depravatorumque locorum restitutione occupantur: ad quas anno seqventi 1615 *appendicem* attexuit, & Salmasio dedicatam Notis ad Plutarchi de fluviorum & montium nominibus, ac Pselli de lapidum virtutibus libellos Tolosæ excusos subjecit. Quam ipsis Notis textui substratis inseruit, latinamque interpretationem quam ipse primus adornaverat, eidem adposuit, Indicesque adjecit, qui Harpocrationem denuo edidit Nicolaus Blancardus: seorsim in postremam operis partem seponens doctissimas *Henr. Valesii* ad Harpocrationem & notas Maussaci *annotationes*; quas a doctissimo Jacobo Gronovio ex Bibliotheca Guilielmi Prousteau superiori anno editas in Actis sextilibus istius anni p. 250, 251 enarravimus.

LA GNOMONIQUE, OU L'ART DE TRAcer des Cadrans ou Horloges solaires, &c.

Hoc est,

Gnomonica, sive ars super quacunque superficie diversis praxibus describendi sciaterica:

Au-

Autore Domino de la Hire, Regiæ ſcientiarum Academiæ.

Pariſiis 1683. in 12. apud Stephanum Michalet,

QVæ pro varia planorum ſuorum ad planum Horizontis inclinatione varie, ſed prono in errorem notabilem lapſu, conſtruuntur Sciaterica, ea Clariſſimus Autor, nullo declinationis habito reſpectu, ſuccincto hoc Tractatu indifferenter univerſaliterque deſcribere docet.

Partes operi duas, duo linearum, ex quibus Horologia hæc conſtant, genera fundamentalium & horariarum faciunt: quarum utraque Problemata ſua ex diverſis datis diverſimode deducit, adjunctaque ubivis demonſtratione praxin ipſam firmat.

Prima pars exordium ſumit a Definitionibus circulorum Sphæræ, qui conſtructioni Horologiorum inſerviunt: poſt partibus Sciaterici breviſſime deſcriptis, modos exhibet ducendi lineas, horizontalem, ſubſtylarem, æquinoctialem, meridianam; centrum item Sciaterici, axem, punctaque ſex horarum ſuper linea æquinoctiali & horizontali, ponendi aut determinandi.

At cum omnes hæ operationes, ab umbræ puncto, quod ſtyli ſuper plano Sciaterici erecti extremitas ſive apex deſignat, tanquam a primo principio procedant; idem vero hoc punctum exacte definire ob penumbræ fallaciam res plane ſit ardua: difficultati huic tollendæ duplex commendat remedium. Horum primum ſimpliciusque eſt, ut applicato extremitati ſtyli centro laminæ rotundæ, plano Sciaterici parallelæ, centrum umbræ a lamina fuſæ pro exacto umbræ puncto accipiatur.

Quo porro cum delectu modi ſupra memorati adhibendi, Autor Lectorem a limine Partis ſecundæ inſtruit: in qua deinceps circa lineas horarias, Aſtronomicas, Italicas & Babylonicas, arcusque ſignorum Zodiacalium ducendos, & Horologium reflexum delineandum occupatur. Definit tandem in tradendo uſu Tabularum binarum adjectarum, quarum prima declinationes ſolis ad ſingulos annorum 1681, 82, 83 & 84 dies; altera latitudinem Urbium celebriorum & longitudinis a Pariſina differentiam exhibet.

Subnectitur opuſculo brevis recenſus operis abſoluti de ſectionibus Conicis, typorum operas jam fatigantis: in quo Autor præter ea,

quæ huc usqve circa hoc argumentum ab aliis detecta sunt, nova sua plurima, quorum gustum publico subinde dederit, peculiari præcipuarum demonstrationum methodo, cujus specimen ab anno 1675 jam extet, per novem libros digesta, promittit. Seriem operis & summa librorum singulorum capita B. Lector inde petet; pleniorem vero ex Actis futuris relationem, quamprimum luci publicæ expositum, juris nostri futurum est.

LA CRITIQUE DE L'ORIGINE DE L'AUGUSTE Maison de France, par le R. P. Adrien Jourdan, de la Compagnie de Jesus.

i. e.

ADRIANI JORDANI SOC. JES. CRITICA, de origine Augustæ Familiæ Regum Galliæ: dedicata Ser. Principi Condæo.

Paris. 1683. in 12. apud Sebastianum Cramoisy.

QVæ difficultates studio Genealogico ex defectu veracium & accuratorum Historicorum, & per fraudes falsa documenta supponentium objiciantur, questi jampridem sunt docti & sinceri Autores, qui summorum Principum stirpes enarrandas sumserunt. Inter hos non contemnendum locum ob eruditionem & diligentem veterum monumentorum perscrutationem sortiri censendus est, qui Criticam hanc disquisitionem composuit, & Historiam Galliæ an. 1679 a se editam, cujus summa in *Diario Eruditorum Parisiensi 3 & 24 illius anni* exhibetur, adversus dissentientes circa Regum Genealogiam defendit. Inter hos honorifice nominat Ducem Espernonium, qui de vera origine tertiæ Regum familiæ librum *Diario Parif. 6, a. 1680* recensitum, Gallice edidit, ejusque comitatem celebrat, quod cum refutare sententiam suam decrevisset, argumentorum consignationem sibi communicaverit. Eo itaque, ut sperat, non ægre ferente, ad dubia respondet, & judicium Condæo Principi, non minus ob acre de studiis elegantioribus judicium, quàm armorum gloria eminenti submisse defert. Quæstionis capita duo sunt; tot etiam tractatus partes. Agitur primo de majoribus *Arnulphi*, quem *Sanctum* vocant, a quo per *Pipi-*

Pipinum secunda Regum Galliæ stirps, nempe *Carolina*, communi fere consensu Gallicorum scriptorum, deduci solet. Dein de majoribus *Roberti* Comitis Andegavensis, cognomento *fortis*, disceptatur, ex quo Hugo Capetus, Regum, qui nunc Gallis imperant, progenitor descendisse creditur. Variatum esse de utriusque, Arnulphi nempe & Roberti origine, mirum videri nemini potest, qui & barbariem illorum seculorum considerat, & scriptorum, ex quibus historia eruenda est, ruditatem, aliosque defectus, in quibus examinandis accuratus & sedulus est Jordanus; ut & in allegandis & conciliandis eorum dictis, quos pro sua sententia, quam rejectis aliis stabilire intendit, facere arbitratur. Summa est: Arnulphum ex prima Galliæ Regum familia ortum habuisse, quæ ante Carolinos imperavit, & vulgo *Merovæa* dicitur; Robertum vero ex eodem Arnulpho descendisse; Unde conficitur, unam eandemque stirpem esse, quæ jam per quindecim secula Regno Galliæ potita est, quam gloriam nulla toto orbe regnans familia sibi asserere possit. Argumenta quibus isthæc adstruit, & quomodo refutet objecta, enarrari per compendium non possunt, nisi haud multo brevius ipso tractatu facere vellemus. Adscribemus tamen seriem Regum & Principum, quam a se erutam aut comprobatam Autor fini tractatus subjunxit, & singulis ubi opus est, adjiciemus observationes quasdam ex tractatu excerptas.

FRANCUS. Ita Francorum Rex aut Dux, eodem nempe, quo gens, nomine vocatur, qui tertio a nato Christo seculo Gallias invasit, imperantibus Valeriano & Gallieno.

GENEBAUDES. Maximiani & Constantini tempore.

MALLOBAUDES. Constantii, Valentis & Gratiani;

PRIAMUS. Valentiniani & Theodosii:

MARCOMIRUS. circa eadem tempora.

PHARAMUNDUS. Hunc, quem extitisse recentiores quidam dubitant, multis rationibus & vixisse, & Marcomiri filium fuisse statuit, quem juvenem pater Honorio Imp. obsidem dederit, cuique post occisum ab Honorii Duce Castino Theodemarum, Francorum in Belgica regnum delatum sit. Firmat hæc ex Chronico Prosperi (alius a S. Prospe-

 ro,)

ro,) cujus fidem adversus Duc. Espernonium defendit, & Petri Bibliothecarii, ex quo contraria adducuntur, elevat. Ex eodem Prospero, digressione facta, de hæresi *Prædestinatianorum* quædam inserit, suæ Societatis gratia, adversus æmulos, quos Jansenistas vocant.

CLODION. Tempore Valentiniani III. Huic successisse plerique scribunt *Meroveum*, a qvo *Merovingii*, prima Regum stirps nomen sortita est, nec dissentit autor, sed filium Clodionis fuisse negat, privignum tamen facit, qui filio Clodionis impubere extruso regnum occupaverit, Romanorum Duce Aetio, cui contra Attilam suppetias tulit, adjuvante.

SIGIMERUS. Hic Sidonio Apollinari, illustri viro, & Arvernorum, cum senex esset, Episcopo (cujus libri extant,) memoratus, ab Autore dicitur Clodionis filius fuisse, & uxorem duxisse filiam Tonantii Ferreoli Præfecti Prætorio Galliarum, qui gener erat Imp. *Aviti*. Alii Sigimerum hunc Burgundum aut Visigothum faciunt, quos refellit Autor, & sententiam suam ex *Prisci Rhetoris*, aliisque testimoniis, & argumentis adstruit; silentium vero Autorum, qui regnante & præpollente Meroveo, ejusque liberis, metu aut neglectu tacuerint, utcunque excusat.

FERREOLUS. Huic nomen ab avo materno, ut sæpe fit, contigisse ait, uxorem vero Clodovæi Gallorum Regis filiam, dein secundo matrimonio aliam Romanæ, ut conjicit, stirpis Deuteriam sive Ætheriam. Alii, & ex recentioribus Buchetus, Ferreolum hunc, Ferreoli Tonantii filium faciunt.

ANSBERTUS. Ferreoli (ut autor asserit) filius ex secundo matrimonio, qui tamen Imperatoriæ stirpis fuisse dicitur, sed ut autor existimat, non ex paterna linea, verum ob aviam, Aviti Imperat. neptem.

Fra-

Fratres habuit *Aigulphum* Metensium, & *Firminum* Uticensium in Aquitania, Episcopos, sanctitate celebres. Uxorem ei assignat, idque prolixe adversus dissentientes tuetur, Blitildem Clotarii I. Gall. Regis filiam, ex qua natus sit *Ferreolus Episcopus Uticensis*, hic quoque sancti cognomentum adeptus.

ARNOALDUS. Sigeberti I & Guntrami Gall: Reg: tempore claruit, uxoremque habuit *Odam*, illustrem ex Suevis fœminam, qua mortua, Episcopus Metensis factus est, in locum S. Aigulphi patrui.

ARNULPHUS. Clotarii II. & Dagoberti temporibus vixit. Rejicit autem autor Chifletii, Bucheti, & aliorum opiniones, per quas Arnulphus vel ex Meroveo deducitur, vel ex Gallica, non Francica stirpe, contra decus Francorum gentis: ostendit etiam falsitatem Chartarum, quas Leodii & Divione nuper inventas quidam allegarunt. Hæc parte prima habentur; sequentia in secunda.

ANCHISES. Arnulphi filius, qui nomen ex occasione fabulæ de Trojana Francorum origine traxerit, (rectius fortasse Ansegisus scriberetur.)

PIPINUS. *De Heristallo* cognominatus, magister Palatii regii Gallis scriptoribus illius ævi satis memoratus.

HILDEBRANDUS. Multa de hoc dubitatio est. Chifletius Longobardum fuisse tradit, quem acriter refutat Jordanus, & hunc Hildebrandum Caroli Martelli fratrem, Pipini, qui Caroli M. parens fuit, patruum, fuisse asserit.

NIBELONGUS. Comes *Matricensis*, (locus nunc ruderibus & oblivione sepultus in Neustria) Caroli M. tempore.

THEODEBERTUS. Ludovici Pii tempore vixit, & secundum autorem uxorem duxisse fertur, Pipini Regis Aquitaniæ filiam Ingeltrudim.

ROBERTUS. Hic demum est, qui Caroli Calvi tempore Co-

Comes Andegavensis fuisse, & ob bellicam virtutem *Fortis* cognomen meritus esse dicitur, cui primam uxorem *Agaven* Comitis Bituricensis filiam autor assignat; alteram vero *Adelaidem*, viduam *Conradi*, qui frater erat *Juditha Imperatricis*, ex qua *Odonem* & *Robertum* genitos, tradit, qui Reges Galliæ fuerunt. Rejicit diversas opiniones, præcipue eam, quam plerique asseruerunt, quod Robertus hic Saxonici generis fuerit, a *Witechindo* Magno ortum habens. Minime id probabile esse ait, quod in tanta Illustrium Francorum eo tempore multitudine, externæ originis homo, ad eam claritatem pervenerit, ut ejus filii ad regnum Francicum eveherentur, neque peregrinitatem hanc ab adversariis silentio transmissam fuisse credi posse, cum alia objicerent. De origine erroris conjecturam affert, de *Saxiaco* in Biturigibus tractu, cujus dominium ad Robertum forte pervenerit. Probato igitur, (ut probasse se arbitratur Jordanus,) quod Robertus ea quam referimus progenitorum serie, ex Arnulpho, & hic ex Pharamundo genus paternum habeat, neque dubitetur, quod Roberto filius *Robertus* Galliæ Rex, nepos *Hugo* comes cognomento *Magnus*, pronepos *Hugo Capetus* fuerit; demonstratum utique erit ab autore, quod demonstrare voluit, nempe Regiam, quæ nunc floret, stirpem eandem esse cum Carolina, & hanc eandem cum Merovæa, adeoque falsa esse, quæ alii sive ex autoribus errantibus, aut male intellectis, sive ex chartis supposititiis (quales multas in scriniis reperiri, aut hodie quoque fingi queritur) scripserunt aut crediderunt.

DOUTES DE MR. BERNIER SUR QUELQVES uns de principaux Chapitres de son Abregé de la Philosophie de Gassendi.

Dubia Dn. Bernier, de principalibus quibusdam capitibus suæ Epitomes Philosophiæ Gassendi.

Parisiis 1682. in 12. apud S. Michallet.

SUnt quædam Philosophiæ capita tot tantisque difficultatibus obnoxia, ut iis se vix quisquam, quantumvis ingenio & experientia rerum naturalium plurimum pollens, satis feliciter expediat. In horum numerum referri debent celebres illæ Physicorum controversiæ de spa-

Spatio, Loco, Motu, Tempore ac similes, quas dum pertractamus, facile quidem est, in aliorum placitis, quid displiceat invenire, difficillimum autem eadem corrigere, quin rursus aliorum censuram incurramus. Quod cum Eruditissimus Gallus *Dn. Bernier*, qui ante aliquot annos Epitomen Gallicam Philosophiæ Gassendi edidit, agnovisset, iisque difficultatibus ne quidem per Epicurea Gassendi principia satisfieri invenisset, voluit is, antequam latinam Epitomes suæ versionem literato orbi offerret, dubia quædam proponere, ac Eruditorum super ista sententiam scripto publico rogare. Monet autem in præfatione ad Lectorem, ista dubia non concernere Philosophiæ Epicureæ fundamentum (quod ipse pro immoto ac fixo habet, ut credat, neminem physicorum alii hypothesi, nisi isti de atomis & vacuo corporibus interspersо, satis firmiter inniti posse) sed tantum certas quasdam materias, quæ nihilominus in rerum naturalium contemplatione accuratius considerari mereantur.

In ipso opusculo hunc ordinem Autor servat, ut post propositum quodque caput, dubiam primo Gassendi sententiam, deinde argumenta, quæ istam evertant, proponat. Initium fit a *Spatio*, quod Gassendus, uti aliunde notum est, tanquam infinite extensum, æternum, immobile ac incorporeum, ita ut ejus dimensiones penetrabiles, in partes tamen divisibiles sint, describit. Cumque ex his sequatur, spatium a DEO independens ac increatum esse; absurdum autem sit, rem ullam præter summum ac immutabile Numen a seipsa existere: hinc asserit porro idem Philosophus, spatium tale nec substantiam esse nec accidens, imo nec positivum quid, esse tamen rem veram suo modo, quæ negative vel exclusive concipi debeat, interim non dependeat a sola imaginatione, sed ante omnem humanæ mentis actum existat. Post enarratam hanc Gassendi sententiam, profert Autor quasdam rationes, quæ persuadeant, spatium esse non nisi merum nihil. Quia vero de his e celebri controversia de spatiis imaginariis inter Conimbricenses, Fonsecam, & Suarezium, ac inter nostros etiam Theologos dudum agitata constat, hinc eas speciatim hic enumerare supervacaneum fuerit. Difficulter certe res præter Deum æterna, independens, immensa ac incorruptibilis admittitur; absurde eadem incorporea, & in partes tamen divisibilis dicitur. Physicum denique non decet admittere ens, quod ipse nec videt nec palpat, nisi ra-

tiones sat evidentes id demonstrent. Hæc fere sunt momenta eorum, quæ Gassendo ab Autore opponuntur.

Finita consideratione *spatii*, pergitur ad *Locum*, quem Gassendus vocat *spatium, quod a quovis corpore occupatur*. Dn. Bernier vero in dubiis annexis Aristotelis sententiam propugnat, ceu clariorem & faciliorem. Rejicit tamen Peripateticorum commune assertum, quod locus sit immobilis, ac ostendit nullam esse absurditatem, si res immota mutare locum dicatur, modo aliter definiatur motus, ac vulgo fieri solet. Pro inconveniente etiam non habet, affirmare, quod, si res quæpiam extra mundum in vacuo esse concipiatur, ea in loco omnino non sit.

Inde fit ad *motum* progressio. Eum Gassendus dicit *translationem rei ex loco uno in alium*. Dn. Bernier generatim probat, & inutile, & periculosum esse modos rerum definire. Inutile, quia modi sint satis per se clari ac evidentes, & in explicanda rei cujuslibet natura pro notioribus habeantur. Periculosum, quia modorum definitio facile quempiam seducat, ut rerum modos cum rebus ipsis confundat, & modis esse quoddam verum ac positivum affingat. His præmissis, speciatim Gassendi, Aristotelis, & Cartesii descriptiones motus aggreditur, &, quid quæque incommodi secum ferat, ostendit. *Celeritatem ac lentorem motuum* Gassendus ab interspersis & admixtis morulis deducit. Bernier ad id, quod modo de affectionibus entium non definiendis dixerat, recurrit, motumque & quietem obliquitati ac rectitudini rerum comparat, quibus intelligendis non opus sit descriptione. *Motum corporum projectorum* idem explicatu haud difficilem esse affirmat, quippe cum modus sit aut certa ratio existendi, quam res quævis tamdiu servet, donec ab alio corpore eadem privetur. *Percussionem duorum corporum* ita interpretatur, ut cum iis, quæ vulgo afferuntur, satis conveniat. Quomodo autem globulus ferreus incudi incidens resiliat, id accuratius sibi explicandum sumit. Negat enim tribui hunc affectum debere partibus incudis & globuli, quæ vehementia casus inclinatæ postmodum cum impetu instar arcus resiliant ac se invicem impellant, cum experientia probet, follem distensum atque aere plenum, si manu contra tabulam marmoream prematur, nunquam resilire, quantacunque celeritate digiti inde referantur. Potius igitur globuli illam reflexionem ita contingere colligit, ut particula A, quæ in extremitate globuli esse, ac prima omnium

omnium incudem tangere intelligitur, pressa retrocedat, ac eo ipso moveat partem alteram B, hæc rursus aliam C, donec ad ultimam Z perveniatur, quæ communicato ab aliis partibus impetu resiliat, omnesque partes totius globi secum quasi ligatas abripiat, ut ita globus sursum feratur. *Actum resiliendi* corporum, quæ prius vi incurvata fuerant, velut baculi, laminæ ferreæ, aut arcus, Gassendus ita explicat, ut statuat, unicum esse eorum motum ex inclinatione & reflexione compositum. Autor vero huic sententiæ opponit casum, quo corpus v.g. baculus per duas tresve horas ita teneatur inclinatus, vel alligetur etiam, ut nonnisi post aliquod tempus relaxetur: & inde colligit, quum hoc pacto motus inclinationis a motu reflexionis tempore separatus sit, non posse motum quendam ex utroque compositum admitti.

Pertractatis omnibus, quæ de *motu ejusque speciebus* dici possunt, devenitur ad *tempus*. Huic *Gassendus* easdem proprietates tribuit, quas antea *spatii* esse dixerat, & in eo solo unum ab altero distinguit, quod *temporis* partes sibi invicem succedant, *spatium* autem omnes simul habeat. Hoc sensu *tempus* ipsi est *extensio incorporea successiva*. *Bernier* facto inter *durationem* & *tempus* discrimine, negat *istam* definiri vel posse vel debere, eo quod vox ipsa significatum suum satis clare exprimat, modum videlicet rei cuilibet essentialem, & ab ejus existentia inseparabilem. *Tempus* autem vocat *aliquam durationem determinatam, quæ tanquam cognita & evidens pro mensura serviat, alias durationes longiores & minus notas exacte cognoscendi*. Unde infert, si nullus omnino motus in hoc universo daretur, & nihil præter rem unicam immobilem esset, illam quidem rem duraturam, nullum tamen tempus fore, quod hanc ejus durationem actu metiatur. Interim non negat, facta ista hypothesi, rei istius in mundo unicæ durationem talem concipi debere, ut potuerit respondere tempori finito, si aliquando cœpisset, aut infinito, si ea semper durasse supponeretur. *Æternitatem Gassendus* vocat *durationem mensuratam, quæ initio & fine caret*, nec alia ratione vult eam a tempore distingui, nisi quod æternitas infinita sit, *tempus* autem, juxta vulgarem hujus vocis acceptionem, ejus tantum aliqua particula. *Autor* noster *durationem DEI* seu continuatam ejus existentiam putat æternam dici, non quod ipsa e temporibus infinitis componatur, seu iis-

dem respondeat, cum ante mundi creationem nullus fuerit motus, adeoque nullum etiam tempus, sed quod talis sit ad differentiam rerum creatarum, ut, si infinitæ fuissent durationes, ipsa his potuisset mensurari.

Sub opusculi finem Autor dubiorum par subjicit, quorum unum atomos concernit, alterum vacua atomis interspersa. Primo dubitat, an *celebri & ordinariæ objectioni, qua atomorum existentia impugnatur, recte a se sit satisfactum?* Objectionis illius hæc est summa: *Particula atomi A, quæ Orientem spectat, non est ista B, quæ Occidentem versus est. E. hæ particulæ sunt realiter distinctæ, & per consequens separabiles.*

Hic Autor negat separabilitatis verum ac genuinum signum recte dici realem partium distinctionem, & asserit, id omne inseparabile esse, cujus partes, utut realiter distinctæ, vi separanti non cedant, sed ita duræ ac compactæ sint, ut eidem resistant.

Ad instantiam, quod partes atomi possint, si non per alterius corporis introductionem, quam atomi durities impediat, saltim per diversos motus partium, quibus una huc, altera illuc trahatur, separari, respondet Autor distingui debere corpora contigua a continuis; falsum esse, quod non nisi contigua in mundo dentur; motum quoque velocissimum non esse semper separationis causam, cum pulvis adamantinus, utut raptissime motus, nunquam dissolvatur. Ultimo loco Autor vulgare argumentum Lucretii a motu desumtum, *quod ad probanda vacua illa spatiola inter corporum partes solidas intercepta urgetur*, affert, idque Eruditorum censuræ subjicit.

Quæ omnia, utut maximam partem, e disputationibus hoc seculo inter Philosophos summa contentione habitis, nota sint, prolixius tamen hic referenda putavimus, quoniam Autor Doctos invitavit, ut suum sibi judicium de rebus propositis communicent, ac decernant, num dubia ejus rationi & naturæ rerum satis sint consentanea.

LES IMAGINAIRES, & LES VISIONNAIres. Traité de la foy humaine. Jugement equitable tiré des œuvres de S. Augustin. Lettre de M. Nicolas Pavillon Evêque d'Alet, a M. Hardovin Perefixe, Archeveque de Paris.

id est,

id eſt,

Epiſtolæ Imaginariæ & Viſionariæ. Tractatus de fide humana. Judicium æquum ex operibus S. Auguſtini extractum. Epiſtola Nicolai Papilionis Epiſcopi Alectenſis, ad Hardovinum Perefixum Archiepiſcopum Pariſienſem.

Coloniæ 1683, in 8.

QUæſtionem ſumma vehementia inter Jeſuitas & Theologos quosdam Lovanienſes primum, dein Pariſienſes, eosque omnes Romano-Catholicos, de libro *Cornelii Janſenii Epiſcopi Yprenſis*, poſt mortem tamen ejus edito, cui titulus eſt *Auguſtinus*, plurimis annis agitatam, neque decretis Pontificiis, neque Regiis, ſopiri hucusque potuiſſe, ſemperque in nova inter partes odia erumpere, notum eſt omnibus, qui non ignari ſunt rerum, quæ in Republ. ſacra & literaria geruntur. Prævaluerunt eatenus Jeſuitæ, qui ſibi SemiPelagianiſmum a Janſenio imputari ægerrime ferebant, ut & quinque propoſitiones Janſenio imputatæ, a Pontifice Innocentio X damnarentur, & formulæ a Pontifice & Epiſcopis Galliæ præſcriptæ proponerentur, ad quarum ſubſcriptionem ſub excommunicationis pœna, doctores & paſtores, etiam monachi & monachæ, teſtandæ erga Pontificium decretum obedientiæ cauſa, adigebantur. Maluere tamen quidam Theologi, & ex ſacris virginibus illæ, quæ Lutetiæ monaſterium *Portus Regalis* incolebant, extremum cenſurarum rigorem pati, quam formulis illis ſubſcribere, non quod circa dogmata diſſentirent, ſed quod quinque propoſitiones in Janſenii libro non reperiri, atque adeo Pontifici in iis excerpendis fucum factum eſſe contenderent. Agitabatur itaque controverſia jam non ſolum de *gratia ſufficienti, efficaci, neceſſitante*, aut de diſciplina Eccleſiaſtica a Confeſſionariis exercenda, quam relaxari a Jeſuitis querebantur Epiſcopi & Paſtores ordinarii; neque de *probabilitate*, qua conſcientiis conſultum putant Jeſuitæ; ſed vel maxime de infallibilitate Eccleſiæ, ſive Pontificis, quam utraque pars in dogmatibus ſuo modo agnoſcit, ſed in quæſtionibus facti, Theologi, totusq; præter Jeſuitas, Clerus Gallicanus, negant. De prioribus controverſiis plurima extant partium ſcripta, inter

quæ maximam offenſam concitarunt *Literæ Provinciales*, quibus moralis Jeſuitarum diſciplina exagitatur. At aliæ de infallibilitatis quæſtione tractantes, editæ ſunt jam olim anno 1664, 1665, & 1666 ſingulatim, ſed in unum volumen aut nunc congeſtæ, aut recuſæ, quibus *Imaginariarum* & *Viſionariarum* titulum autor fecit, ſive is *Antonius Arnaldus*, ut plerique putant, ſive alius ſit, doctus certe & facundus.

Diſtributæ autem ſunt in duas partes. Prima eſt *Imaginariarum*, quas ita nominat autor, quia de hæreſi imaginaria, ſive falſo imputata queritur. *Epiſtola prima* oſtenditur, futilem & leviſſimam eſſe controverſiam, utrum nempe propoſitiones illæ quinque in Janſenii libro reperiantur, nec ne? Comparat cum hac lite illas, quæ de *cuculli Franciſcani* menſura, & de proprietate panis, quem monachi illi comedunt, & de qua conſtitutiones *Joh. XXII* inter *extravagantes* leguntur, ſuperioribus ſeculis, magna mole, nec ſine ſanguine actæ, at nunc vel obliteratæ vel riſui expoſitæ ſunt. Unde conjicit autor, totam hanc de Janſenio concertationem brevi tempore eodem modo expiraturam.

Secunda Ferrerio Jeſuitæ Tholoſano oppoſita eſt, qui de *Idea Janſeniſmi* tractatum ediderat.

Tertia originem & progreſſum diſceptationum inter Theologos & Jeſuitas enarrat, ab Anno 1626 uſque ad Annum 1664. Nempe *Garaſſi* Jeſuitæ & *Abbatis Sancyrani*; tum inter *Smithum*, quem *Urbanus VIII* Pont. in Angliam Epiſcopum miſerat, & Jeſuitas illius regni, de hierarchia ſeu Epiſcoporum autoritate, & de Sacramenti, quod vocant, Confirmationis neceſſitate. Refertur etiam, quemadmodum pro Epiſcopis ſcripſerit *Petrus Aurelius*, vel ut creditum eſt, ſub hoc nomine, *Sancyranus*, approbante *Clero Gallicano*: damnati vero fuerint, qui contrarium tuebantur, Jeſuitarum, *Celoti* inprimis, libri. Porro, ut edito ab *Arnaldo*, pro *Sancyrano*, & ad improbandam Jeſuitarum circa diſciplinam & abſolutiones methodum, libro *de frequenti communione*, tota fere Societas excitata, hæreſeos inculpaverit autorem, calamumque acerbe ſtrinxerint *Briſacerius*, *Seguinus*, *Meynerius*; damnati tamen Romæ fuerint *Biroti* Jeſuitæ, & *Caramuelis* Epiſcopi, *Apologetici* pro *Caſuiſtis*; approbati vero libri *Antonii Merendæ* Bononienſis, & *Proſperi Fagnani* Prælati Romani, in quibus probabilitas,

babilitas, a Jesuitis defensa, pro commento diabolico traducitur. Narratur denique, ut librum Jansenii primo *Lovanienses* Jesuitæ, dein *Habertus* quidam, concionator Parisiensis, aggressi sint, & 40 hæreticas propositiones in illo contineri jactaverint, quæ tandem ad quinque, & quoniam ne hæ quidem monstrari in Jansenii opere potuerint, ad nihilum redierint. Superesse autem jam unicam rixandi ansam, de hac ipsa *quæstione facti*, an nimirum reperiantur damnatæ illæ quinque propositiones in libro Jansenii, nec ne? Negant autem reperiri, nisi primam, (sed in antecedentibus & consequentibus orthodoxe explicatam) & ad inspectionem libri provocant *Jansenii* defensores. Unde efficiunt, Pontifici qui eas inesse decrevit, & condemnavit, subreptum, illumque falsum fuisse, quod impium dictu nunc putent Jesuitæ, obstante licet omnium Theologorum sententia, qui infallibilitatem ad dogmata restringunt. Allegatur exemplum non damnati, examinati licet, ab inquisitionis Tribunali, libri *Georgii Laudensis*, anno 1660 Neapoli editi, in quo Lateranensis concilii decretum contra libellum *Abbatis Joachimi*, de Trinitate, erroris in facto arguitur, quod imputasset Abbati, quæ non scripserit aut senserit.

Epistola *quarta* dubitandum non esse ostendit, quin Jesuitæ, etsi P. *Annatus*, Regi tunc a confessionibus, subtilius loquatur, infallibilitatem Pontifici, etiam in quæstionibus facti, tribuant. Allegat theses & libros, quibus id probatur, cum aperte statuunt, Pontificem tam in quæstionibus facti, quam juris, eandem infallibilitatem habere, quam Jesus Christus habuerit, ideoque ei credendum esse, cum pronunciaverit, quinque Propositiones extare in Jansenii libris; vidisse enim illum oculis Ecclesiæ, & sensum autoris, per illuminationem Spiritus S. penetrasse. Rejiciendum ergo hunc sensum esse, ab iis etiam, qui illum non inveniant, aut capiant. At hanc sententiam, quod Pontifex in factis inspirationes & revelationes divinas habeat, autor epistolæ hæreticam pronuntiat, idque etiam *Elisaldum* Jesuitam Hispanum, allegato communi doctorum consensu, libro *de ratione veræ religionis quærendæ & inveniendæ*, anno 1663 edito, statuere refert.

Epistola *quinta* solatia promit iis, qui formulæ subscriptione recusata, ab Episcopis excommunicabantur, dum injustam excommuni-

municationem non patientibus, sed inferentibus nocere docet; al-legatis plurimis Patribus & Doctoribus, ipsoque Jure Canonico.

Epistola *sexta*, quinto Archiepiscopi decreto de subscribendo, licet jam omissa phrasi, *de fide humana*, mollius loquatur, salva tamen conscientia non magis ac præcedentibus obtemperari posse deducit.

Epistola *septima* sanctitatem, licet Gregorii VIII decreto, Pontificibus vi Canonicæ ordinationis tributa sit, successores ipsos sibi non arrogasse monet, veritos, ne cum sanctitas deficeret, ordinatio in dubium vocaretur; sed ab adulatoribus aulæ Romanæ inventam postea esse opinionem, de potestate Papæ supra concilium in dogmatibus, qua præsidium adversus Episcopos, reformationem in capite & membris postulantibus quæsitum fuerit. Jam Jesuitas, etiam hoc extendentes, infallibilitatem in factis comminisci, non alio fine, quam ut quidquid ex utilitate sit, vel ad adversarios opprimendos conducat, statui possit; qua ratione nemo posthac tutus sit futurus, quin si de verbis convinci nequeat, ex sensu, per divinam scilicet inspirationem Pontifici innotescenti, condemnari queat. *Bellarminum* opponit, qui expresse statuerit, Papam & solum, & cum concilio, in controversiis facti & particularibus errare posse. Nec aliter excusari, quæ objiciantur *Honorio, Vigilio, Stephano V, Sergio III*, qui omnes manifeste in factis decepti fuerint.

Epistola *octava* apologiam habet pro epistolis huc usque editis, quibus objectum fuit, quod contra charitatem peccent, taxando Archiepiscopum, & alios in ecclesiastica dignitate constitutos. Summæ enim charitatis opus esse ait, injuste agentes etiam superiores argui, idque exemplo Pauli Petrum reprehendentis, cuivis Doctori orthodoxo licere adversus Pontificem.

Epistola *nona* pro enormi injustitia habet, quod virgines *Portus regalis* ex monasterio ejectæ, carceri mandatæ aliisque modis durissime tractatæ fuerint, ab aliis etiam virginibus, quæ lictorum manus in eas exercuerint, ob recusatam subscriptionem formulæ. Præterquam enim, quod fœminis quæstio nullius momenti, nec earum captui conveniens, non fuerit proponenda, merito recusasse eas obedientiam in re, quæ divino præcepto, quod falsa asseverare vetat, adversabatur. Hoc enim semper præferendum, dictis Scripturæ plurimis firmat, & licet plerique aut omnes injustis mandatis obsequantur,

tur, vel uni licere, & summe laudabile esse asserit, si resistat. Confirmat id exemplo *Job. Caravajalis Cardinalis*, qui *Paulo Secundo* Pontifici, contra juramentum suum & Cardinalium, indebitam subscriptionem exigenti, solus se opposuerit.

Epistola *decima* Christi exemplum proponit, qui non ut Philosophi per argumentorum, quæ paucissimi capiant, ambages & subtilitates, nec per refutationes adversantium opinionum, sed temperamento egregio doctrinam suam ita proposuerit, ut & autoritate sola & nuda non uteretur, Scripturas quippe allegans, atque ita ingenio hominum, qui rationes doctrinæ expetunt, se accommodans: tum debilitati eorum prospexerit, miracula edendo, quibus dicta confirmabat: sic enim a difficillima & impossibili Philosophorum Theologia eos liberasse, & adversus imposturam falsorum Prophetarum præmunivisse. Inde eodem fere stylo, & argumentorum apparatu, qui in libro *præjudiciorum Arnaldo* tributo reperitur, Ecclesiasticam autoritatem stabilire, & notas quibus vera, id est Romano Catholica Ecclesia, discerni debeat, demonstrare satagit, ut conjectari hinc & ex aliis indiciis possit, eundem harum epistolarum, illiusque libri autorem esse. Monet vero deinde inventa jam semel Ecclesia, ejusque autoritate agnita, non simpliciter credendum esse pastoribus; nam & in media Ecclesia falsos Prophetas extare, idque ad Jesuitas applicare nititur, & condemnatum eos iri tandem a Pontificibus ominatur.

Parte secunda, *octo* continentur epistolæ, quas *Visionarias* inscripsit autor, quia cuidam nomine *Desmarests de S. Sorlin*, oppositæ sunt, qui fanaticis opinionibus propalandis famam ante annos hos viginti adeptus est. De hujus libris, & moribus, & quomodo duos Enthusiastas & nugatores alios, Carpium & Morinum, (ex quibus hic supremo supplicio affectus fuit,) secutus sit, dein deseruerit & prodiderit, multa refert, gravi cum querela, quod iste scripta & dicta, manifestæ heterodoxiæ convincenda, impune apud Clerum tulerit, non alia ut putat, indulgentiæ causa, quam quod in *Jansenistas*, & adversus virgines *Portus Regalis*, virulenta convitia sparsisset. Hæc itaque singulatim refellit, præcipue epistola ultima. Sed nec intacta sinit, quæ is impia, aut saltem vana & inepta, in libris suis jactavit, de intimo cum Deo commercio: de exercitu 144000 suæ disciplinæ hominum comparando, quibus victimarum amoris nomen fecit, & per

quos Rex totum fere orbem sub suum imperium & obedientiam sedis Romanæ reducturus sit: item de methodo nova & expedita, scilicet *annihilationis*, qua ad perfectionem vitæ Christianæ & mysticæ perveniri possit. Adversus hæc pie & docte multa commentatus est autor epistolarum, & lectu digna per digressiones tractat, v.g. *Epistola prima* de duplici ratione gratiæ, quam Deus fidelibus suis impertitur, ordinaria & extraordinaria, quam aliqui *orationem mentalem* sive supernaturalem vocant, & de abusu & errore, in quem fanatici veteres lapsi sunt, & novi quotidie incidunt. Addit populari quadam facilitate, *Epistola septima & octava* dissertationes, ex sua hypothesi, *de auxiliis gratiæ*, & quomodo cum his operatio Christianorum in exercitiis pietatis concurrat, in quo rejectis omnibus Enthusiasticis figmentis, tuto & salubriter persisti possit & debeat.

Tractatus de fide humana, decretum *Archiepiscopi Parisiensis*, de quo supra dictum est, plurimis argumentis oppugnat, & distinctionem fidei divinæ & humanæ, aliasque omnes, quibus infallibilitas Ecclesiæ circa facta stabiliri videtur, rejicit. Respondet etiam ad objecta, inprimis ad exemplum *Canonizationis* Sanctorum, quam, etsi diligentissima investigatione peragatur, pia tamen potius præsumtione, quam indubitate credi ostendit, neque hac in commoda Ecclesiæ peccari, aut scandalum hæreticis dari, quemadmodum detur, attribuendo Pontifici & hominibus, quæ solius DEI sunt. Nam quod infallibilitas in dogmatibus Ecclesiæ tribuatur, ex promissione divina, & principiis Scripturæ, & (quod ex sententia Romana addit,) traditionum, pendere, qualis in factis non detur. Neminem itaque ab Ecclesiæ communione repellendum, qui neget non credenda, [illegible] consuetam atque intempestivam subscriptionem Formulæ recuset, nec hominum servus fieri velit, assentiendo omnibus, quæ sub talis infallibilitatis a Deo non promissæ prætextu, & per dominationem Episcopis non concessam, obtruduntur. Solis Jesuitis per decreta illa consultum fuisse, ut occasionem haberent persequendi, qui errores eorum in articulo gratiæ, & corruptionem disciplinæ arguerint. Quam facile autem decipi possint Pontifices & Concilia in judicandis factis & personis, exemplis ex historia Ecclesiastica allatis comprobat, neque ante annos decem, id est, antequam Jesuitæ novum de infallibilitate in factis dogma produxerint, ullum fuisse autorem contendit,

dit, qui lapsus illos, v.g. *Honorii, Liberii*, & Conciliorum, aliter, quam concessis in facto erroribus, excusaverit. Pluribus dein enarrat, multaque cum libertate, quomodo *Innocentius X* quinque propositiones damnans, tum ignorantia Theologiæ, tum affectibus accusatorum & jussionibus Regiis cedens, deceptus & lapsus sit. Nec veretur dicere, se magis credere in quæstionibus facti, (*Gerson* olim idem de quæstionibus juris scripserat,) Doctori uni perito & gravia argumenta afferenti, quam Pontifici, ex mala informatione, aut affectibus judicanti. Ita fidem merito se adhibere *Dion. Petavio* Jesuitæ, ob Græcæ Linguæ peritiam, & argumentorum pondera, qui adversus Concilii V, & multorum Pontificum, etiam S. Gregorii, prædecessorum scita bona fide sequentis decreta, *Theodoretum Cyri Episcopum*, a Nestorianismo absolvat; & *Bellarmino*, qui *Eugenii* IV Papæ bullam erroris convincat, qua statuitur, Cardinales non Episcopos, semper locum priorem præ Episcopis non Cardinalibus in Ecclesia habuisse. Invehitur in adulatores, quos diaboli vicem in aula Pontificia præstare dicit, cum eum, attributa infallibilitate in factis, supra humanam conditionem evehunt.

Judicium æquum, brevis est dissertatio, de fugienda temeritate judicandi, sive hæreses & crimina per mendacium, & sine idoneis probationibus, alicui tribuantur, sive defectus minores exaggerentur. Desumta autem fere omnia sunt ex *Augustino*, contra *Donatistas* & *Manichæos* scribenti, ex quo egregiæ sententiæ referuntur, & ad Jansenianam controversiam applicantur, ita tamen, ut in omnibus ejusmodi quæstionibus ad moderationem servandam utilem præstent admonitionem, v.g. cum Augustinus de iis, qui omnia in meliorem partem interpretantur, etsi errent, scribit: *Hic error non modo humanus est, sed & homine dignissimus.* Et de non temere judicando de absentibus & mortuis, atque sic non satis auditis: *Quibus argumentis mortui vel absentis hominis voluntatem ita colligam, ut de illa jurare possim?* item: *Esset ne quisquam tam improbus, qui mihi succenseret, quod bona de homine in re dubia potius existimem, etiam cum male diceret?* & alia plura.

Epistola denique Episcopi Metensis, 7 Novembris 1667 ad Archiepiscopum Parisiensem, decretorum de subscribenda formula autorem, data, breviter & accurate quæstionem de fide humana tractat,

& neminem ad subscriptionem cogendum esse suadet. Sed notatur, nihil responsum ab Archiepiscopo, multo minus consilium hoc approbatum fuisse. Est hic idem Episcopus, qui ob Jansenii causam, & quod disciplinam in dioecesi sua restituere, maxime vero eos, qui post confessionem & communionem sacram statim in peccata, a quibus absoluti erant, relabebantur, a Sacramentis arceret, multa passus esse in tractatu *de fide humana* refertur.

JOH. HEVELII

Historiola Cometæ Anni 1683.

PLurimi sine dubio, inprimis ii, quibus Historia Cometarum non adeo plene cognita est, haud parum mirabuntur, quod ab Anno 1680, in tribus scilicet annis, tres Cometæ notabiles in coelo fulserint; imo si accurate loquendum, spatio unius anni duo revera extiterint. Nam Anno 1682 a mense 25 Augusti ad 17 Septembr. satis conspcuus Cometa luxit; prout ex observatiunculis meis, Actis Erudit. Lipsiensibus mense Novemb. dicti anni insertis, videre est. Nunc rursus priusquam adhuc totus iste annus effluxit, alius novus exortus est, quem a die 30 Julii, st.n. ad 4 Sept. ex voto observavi, & cujus historiolam hisce, amice honorande, brevibus Tibi trado. Verum enimvero non est, quod adeo miremur, tres Cometas in tribus hisce elapsis annis nobis apparuisse: cum pluries non solum in tribus, vel 4 annis, tres & quatuor illuxerint, sed etiam spatio 5 annorum 5 diversi, & quidem maxime notabiles: sicuti ex Historia mea Cometarum cuilibet patebit. Anno enim post natum Christum 837, ad annum 840, tres; (2) ab anno 1312 ad 1315, quatuor; (3) ab anno 1337 ad annum 1340, tres vel quatuor; (4) ab anno 1399, ad annum 1403, quinque; (5) ab anno 1531 ad annum 1533 tres; & (6) ab anno 1556, ad annum 1560 rursus quinque in mundi conspectum venerunt. Inter quos haud pauci horrenda & terribili specie, nec non cauda longissima & lucida extiterunt. Inprimis de Cometa Anni 1401 diversissimi Auctores, utpote Lavatherus, Rockenbachius, Eckstormius, Ursinius & Büntingus referunt, quod fuerit magnus, horrendus, lucidus & clarus; cauda expansa, simili pavonis, comam erectam explicans, ignis flammantis specie, non secus ac hastam radios jaculans; quodque Sole infra Hori-

Horizontem demerso propriis radiis effusis, omnes orbis terminos collustrarit, nec aliis Stellis lumen exserere concesserit, aut aerem noctis umbra infuscari: quod ejus lumen aliorum splendorem vinceret, & ad cœli verticem flammam protenderet, quamdiu supra Horizontem exstabat. Sic ut certissimum sit, & alio tempore tres & quatuor Cometas altero statim anno se invicem subsequutos esse, aliudque seculum alio, Cometarum multo fuisse parcius. Nam plerumque post natum Christum, uno Seculo (si tantummodo omnes & singuli ab Auctoribus fuerint annotati) tantum 10, 12, vel 13 extiterunt; nisi quod seculum 13 & 14, Cometas 20 exhibuerit. Hucusque tamen omnium præcedentium seculorum nullum plures, quam proxime præcedens, 15 scilicet seculum, produxit stellas crinitas: quippe in quo 40 Cometæ annotati sunt a fidissimis Auctoribus. Hocce vero seculum currens 16, hucusque ad mensem Octobr. anni 1683 currentis, tantummodo adhuc 15 sidera comata nobis in conspectum dedit. Interea tamen hocce seculo inprimis bene notandum est, quod intra spatium unius solummodo anni, quatuor bene conspicui, utpote Anno 1618 (uti tam ex nostra, quam aliorum patet Cometarum historia) apparuerint Cometæ; id quod nullo alio seculo unquam extitisse legi.

Sed ut ad nostrum Cometam redeam, atque referam, qua occasione, quo tempore, & ubinam primum a me visus, atque observatus sit; scias, mi Amice: postquam triplicem illam conjunctionem magnam superiorum Planetarum satis frequenter, ad Junium usque, cœlo annuente observassem, accidit ut continuæ pluviæ diesque nubilosi in mensem usque Julium obstiterint, quo minus cœlum rite intueri sæpius potuerim. Die vero 30 Julii aere rursus depurgato, cum speculam ascendissem, atque stellam novam in Collo Ceti quærerem, postmodum etiam faciem ad Aquilonem converterem, ex insperato obtigit mihi nihil tale quid exspectanti, ut hora vesp. 11. 30′ circiter phænomenum aliquod, eo quidem in cœli loco, ubi nullæ stellulæ valde conspicuæ existunt, nimirum in novo nostro sidere, Tigride vel Lynce, quod inter Ursam majorem, Geminos, & Aurigam situm est, & cujus maxima pars in Cancro conspicitur, eo in loco inquam Sidus crinitum hic Gedani deprehenderem, caudam haud adeo longam, inter Stellam Polarem, & Cassiopæam sursum cum aliqua inclinatione exporrigens. Constituebat lineam rectam cum suprema Capitis Auri-

gæ, & dextro humero Persei, non minus cum ventre Ursæ majoris, & dextro humero Aurigæ; item cum media Caudæ & latere Ursæ majoris. Deinde Tubo 10 pedum arrepto, istud phænomenum contemplatus sum. Caput quidem satis amplum, sed materia non admodum condensata erat, sic ut nullus lucidus nucleus, neque distincta corpuscula, ut quidem alias in plurimis aliis deprehensum est, in eo apparerent. Versabatur eo ipso tempore inter tres stellulas (sed Telescopio tantum visibiles,) quæ vix 20 ab invicem removebantur minutis, atque triangulum fere æquilaterum constituebant. His annotatis, sextante diversas distantias istius novi Cometæ dimensus sum: utpote a lucido latere Persei, a latere Ursæ majoris, & ab humero Ursæ minoris. Hora 12 fere altitudo ejus erat 19°. 57′: quantæ autem revera extiterint illæ distantiæ, hic nimis longum foret recensere, cum animus tantummodo sit hac vice breviorem ac generalem historiolam Astrophilis tradere. Reliqua enim omnia, ut & inter quas stellulas singulis diebus visus fuerit, in continuatione mearum observationum brevi edenda referentur.

Die subsequente Saturni, 31 Julii vesp. ab iisdem stellis fixis Cometa debite est observatus, altus cum esset hora sc. 12. 30′, 21°. 28′, qui cum pede Aurigæ & Capella rectam constituebat. Cauda erat dilutissima ac rarior, quam die hesterna, sed paulo longior.

Die Solis, 1 Augusti vesp. hora 11. 30′, Cometa quidem per dehiscentes nubes Tubo detectus, sed ob vapores densiores Instrumentis minime observatus est.

Die Mercurii vero 4 Augusti mane, rursus Cometam a Capella, a lucido latere Persei, a latere Ursæ majoris, & ab humero Ursæ minoris dimensus sum; cui 4 stellulæ, nudo oculo invisibiles, adstabant. Removebatur eo tempore tanto spatio a dextro humero Aurigæ, quanto alias distat dictus humerus a capite Hædi. Cæterum sinistra Tibia Persei, Capella, & Cometa rectam referebant. Hac nocte hora fere 2, hoc inprimis notandum occurrit, quod Venus a stella fixa 3 magnitudinis, a Ventre scilicet Pollucis, non nisi 16′ removeretur Austrum versus, id quod ex Micrometro accurate comperi.

Die 5, 6, mane, item die 11, 12, 14, & 15 vesp. ob Lunæ splendorem, nubes, atque vapores non nisi Telescopio Cometa observatus est, accurate tamen omni tempore delineatus, quibus stellulis esset circum-

cumdatus, & quanto ſpacio ab hac vel illa diſtaret: adeo ut locum Phænomeni nihilominus ex parte cognoſcere potuerim. Cauda vero vix ac ne vix amplius ſub adſpectum veniebat.

Die Lunæ, 16 Auguſti veſp. hor. fere 11, Cometa inter quatuor ſtellulas rurſus verſabatur, quarum una a parte Cometæ ſuperiori, in ipſa conjunctione non niſi 1′ diſtabat; adeo arcte limbo adhærebat: quo tempore ſimul diametrum Cometæ micrometro meo dimenſus ſum, nimirum 6′.5″ exiſtentem: inprimis, ut ſucceſſu temporis cognoſcerem, an creſceret, an vero decreſceret? Qua etiam die rurſus diſtantias a Lucida, & ſequente in pede ſiniſtro, nec non a lucido latere Perſei, item a latere Urſæ majoris feliciter impetravi.

Die Mercurii, 18 Auguſti veſp. eædem diſtantiæ ſextante obſervatæ ſunt a Cometa, qui breviſſimam ac rariſſimam caudam inter Capellam, & caput Hædi exporrigebat.

Die Veneris, 20 Auguſti veſp. ex voto iterum diverſiſſimas diſtantias Cometæ a fixis obtinui. Inprimis jucundiſſimum erat, Cometam contemplari inter plurimas, ac lucidiſſimas fixas. Nam utrique hædo erat viciniſſimus, ita ut cum his triangulum fere æquilaterum conſtitueret, cujus latera fere diſtantiam hædorum (quæ eſt 47′ circiter) æquabant. Adhæc Cometa cum Capella & illa in planta dextri pedis Perſei, triangulum æquilaterum, cujus baſis erat diſtantia dictarum fixarum, exhibebat.

Die Martis, 24 Auguſti veſp. capta eſt diſtantia Cometæ a dextro humero Aurigæ, ab Alamac, a lucida in ſiniſtro pede Perſei, & a Lucida Tauri: verſabatur inter Capellam & Plejadas, ſic ut a Capella & Plejadibus in eadem fere remotione videretur. Deinde Capella, Cometa, & Plejades; item Alamac, caput Meduſæ, & Cometa; nec non dexter humerus Aurigæ, Cometa, & ſequens ſiniſtri pedis Perſei lineam fere rectam conſtituebant: in hac tamen ultima conſtitutione Cometa paulo infra rectam incedebat.

Die Mercurii, 25 Aug. veſp. eædem antecedentes diſtantiæ obſervatæ ſunt, Cometa exiſtente cum Capella & Capite Hædi in eadem recta.

Die Solis, 29 Auguſti mane, (noctes enim antecedentes erant prorſus nubiloſæ) denuo Cometam contemplatus ſum in ſitu perquam notabili, prope Plejades, ſic ut hora 1. 5′ plurimis minutiſſimis & clariſſimis fixis ſtipatus eſſet, nempe *Stellis Subjeſcanis*, atque a Cuſpide

ſpide occidentali Plejadum ſurſum verſus, non niſi 42'. 35" removeretur. Obſervatus inſuper eſt eodem tempore a dextro humero Aurigæ, a lucida Arietis, a lucido latere Perſei, & a Capella.

Eadem die veſperi, 29 ſc. Auguſti, ab iisdem ſtellis Cometa deprehenſus eſt, ſed longe jam promotior contra ſeriem Signorum; ſpatio ſc. 24 fere horarum ad quatuor fere reperiebatur gradus.

Die 30 Auguſti, die Lunæ veſp. Cometa a ſtellula quadam bene conſpicua non niſi 32'. 41" aberat; & cum Muſca & in Baſi Trianguli, deinde etiam cum præcedente in Pede, et illa in genu Perſei lineam conſtituebat rectam. Adhæc a plurimis fixis Sextante quoque obſervatus eſt.

Die Jovis, 2 Sept. mane, Cometa inter Plejadas & Nodum Lini verſabatur, conſtituens lineam rectam cum Muſca & Lucida Mandib. ceti; & cum infima in armo Tauri, & Mandibula triangulum fere æquicrurum, cujus vertex dicta erat Mandibula. Præterea quoque lineam referebat rectam cum duabus in fronte Ceti, tantoque fere ſpatio ab occidentaliori diſtabat, quanto alias utraque ab invicem removentur. Prout ex obſervatis diſtantiis Sextante captis clarius patebit.

Hac die iterum diametrum Capitis Cometæ Micrometro diligenter dimenſus ſum, ut rite explorarem, an diameter ejusdem adhuc eſſet magnitudinis, an creſceret, an vero decreſceret? Erat autem Cometæ diameter die 16 Auguſti eodem Micrometro obtenta, tantummodo 6'.5"; hodie vero jam 9'.7"; ſic ut notabiliter in ſpatio 17 dierum creverit. Nonnemo diceret id factum eſſe, quod in ultima obſervatione vicinior multo fuerit Terræ; atque ideo clarius & lucidius caput exhibere debuerit: præſertim ſi corpus eſſet æternum (ut quidam ſtatuunt) quod rurſus certo tempore, abſoluto ſuo circulo, nobis in conſpectum redit. Sed e contrario caput longe obtuſius, rariusque ultimo extitit, ſic ut diſtinctiſſime notare potuerimus, materiam capitis ſenſim ſeſe diſſolvere: id quod autem multo melius cum noſtra convenit hypotheſi.

Ultimo, die Saturni, 4 Septembr. mane, ex voto Cometam obſervavi. Videbatur in linea exiſtere recta cum illa in fronte occid. Ceti & lucida Arietis, item cum illa in ore & Mandibula Ceti: adhæc fere triangulum æquilaterum cum illa in ore, & ad Genam Ceti conſtitue-

ſtituebat. De cætero autem exoptato mihi extitit, quod non ſolum ſufficientes diſtantias pro vero loco ex calculo eruendo, ſed etiam Cometæ altitudinem meridianam in Auſtro, exactiſſimo Quadrante hora videlicet matutina 3. 40′ fere, nimirum 30°. 15′ impetraverim.

Poſthæc, diebus ſubſequentibus, quoties cœlum tantummodo annuit, ſedulo quidem illum quæſivi, ſed ob Lunæ vicinitatem, ejusq; ſplendorem, vaporesque circa Horizontem crebriores, haud illum amplius deprehendere potui; utut ad 12 Septembr. ſupra noſtrum Horizontem adhuc extiterit: prout ex ſubſequente Tabella ejusque motu diurno liquidum eſt.

Ultimo, mi Aſtrophile, etiamſi graviora ſtudia, quibus quotidie occupatus ſum, haud conceſſerint univerſas meas hujus Cometæ obſervationes calculo ſubjicere, nihilominus, quantum fieri licuit, rudiori Minerva Tibi ſub adſpectum ponam, quo loco, ſecundum longitudinem & latitudinem in quavis obſervatione & die extiterit, & qua ratione motus ejus diurnus contra ſeriem ſignorum creverit; nec non ad certos dies quanta fuerit Cometæ declinatio & Aſc. Recta.

TABULA,

Cometæ Anni 1683 Longitudinem, Latitudinem, Motum diurnum, Declinationem, & Aſcenſionem Rectam, a Die 30 Julii, ad 4 Septembr. exhibens.

Menſ.	Dies.	Longitudo. °	′	S.	Latitudo. °	′	Mot. diur. °	′	Declinat. °	′	Aſcenſ. rect. °	′
Julii	30	7	0	♋	29	15 B.			51	30 B.	100	0
	31	6	25		29	0	0	42				
Auguſt.	1	5	45		28	45	0	44				
	2	5	0		28	30	0	46				
	3	4	10		28	15	0	48				
	4	3	20		28	0	0	50	51	40 B.	96	0
Auguſt.	5	2	20	♋	27	45 B.	0	52				
	6	1	20		27	30	0	54				
	7	0	20		27	15	0	56				
	8	29	20	♊	27	0	0	58				

Menſ. Dies	Longitudo. ° ′ S.	Latitudo. ° ′	Mot. diur. ° ′	Declinat. ° ′	Aſcenſ. rect. ° ′
Auguſt. 9	28 20 ♊	26 40 B.	1 0		
10	27 20	26 20	1 2		
11	26 20	25 55	1 4		
12	25 20	25 30	1 6		
Auguſt. 13	24 20 ♊	25 0 B.	1 8		
14	23 20	24 30	1 10		
15	22 20	24 0	1 12		
16	21 10	23 20	1 14	46 0 B.	77 0
Auguſt. 17	19 20 ♊	22 30 B.	1 19		
18	17 40	21 30	1 25	44 0 B.	73 30
19	16 0	20 30	1 35		
20	14 20	19 15	1 45	41 0	69 30
Auguſt. 21	12 20 ♊	18 0 B.	1 55		
22	10 20	16 45	2 5		
23	8 20	15 30	2 15		
24	6 20	14 15	2 25	35 0	60 40
Auguſt. 25	3 50 ♊	12 45 B.	2 40		
26	1 5	11 0	2 55		
27	28 15 ♉	9 0	3 10		
28	25 15	6 30	3 25	24 30	51 0
29	22 15 ♉	4 0 B.	3 40	21 30	48 30
30	18 55	1 30	3 55	18 0	45 40
31	16 25	1 0 A.	4 5		
Sept. 1	12 55	3 30	4 20		
2	9 55 ♉	6 0 A.	4 40	10 30	40 0
3	6 25	8 40	5 5		
4	2 35	11 20 A.	5 30	1 30 B.	34 0

Ex quibus nunc luculenter videre eſt, Cometam hunc continue contra ſeriem ſignorum inceſſiſſe, ex Lynce videlicet ſeu Tigride (quod ſidus

ſidus ego primum cum aliis 10, in novos meos transtuli Globos) per Aurigam, Taurum, ad Caput usque Ceti; hoc eſt ex 7° Cancri (ubi 30 Auguſti primum a nobis viſus) per Geminos, ad 3° Tauri usq;; ſic ut in Ecliptica 63°. 55', in ſua vero orbita 74 . 35', (nimirum a 30 Julii, ad 4 Sept.) peragraverit: Sub angulo videlicet orbitæ & Eclipticæ 39 fere graduum; ſub angulo vero orbitæ & Æqvatoris 56°. Latitudo initio 29°. 15' Borealis, & ultimo 11°. 20' Auſtralis extitit; adeo ut ad 41° fere gradus eam variaverit. Si Luna non fuiſſet pernox, nec adeo ei vicina ultimo, tum noctes extitiſſent ſerenæ, profecto adhuc diutius, nempe ad 12 Sept. usque illum obſervaſſem: prout ex ejus Altitudine meridiana, motuque diurno, quem in ultima obſervatione exercuit, ſatis ſuperque patet.

De Capite hoc notandum habeo, quod initio, quoad Diametrum, longe minus quam ultimo, e contrario initio longe lucidius, quam circa finem extiterit: nullos tamen diſtinctos & fulgentes nucleos, prout in plurimis videre nobis obtingit, exhibuerit; ſed confuſam materiam, & circa finem multo tenuiorem. Jure hic Cometa (cum plerumque absque omni cauda viſus ſit) inter ſidera comata, vel crinita, ſive inter Barbata & Hircos refertur. Nam non niſi ad 18 Auguſt. breviſſimam & dilutiſſimam caudam ſurſum verſus exporrigebat; quæ poſtmodum vero omnino evanuit.

Quibus ut quam diutiſſime valeas, Amice plurimum Honorande, animitus precor: nihil potius exoptans, quam ut per graviora quædam ſtudia, pro meo modulo a DEO conceſſo, in Aſtronomiæ commodum ac incrementum, Aſtrophilis inſervire poſſim. Dabam Gedani Anno a nato Chriſto 1683 ſt. n. ipſo die Æquinoctii Autumnalis, Sole exiſtente in Meridie alto 35°. 27' Quadr. parvo Orich.

Tuus

ex animo

J. Hevelius.

DE L'AME DES PLANTES, ESSAY DE Physique, par M. Dedu, Docteur en Medecine, &c.

i. e.

De Anima Plantarum Tentamen Physicum Dn. Dedu.

Parisiis, in 12. 1682. apud Steph. Michallet.

INter varia Philosophiæ Naturalis incrementa, quæ seculo huic, ejusque quadræ præsenti, seu ultimæ, illa debet, Phythologiæ Anatomica æque ac Physiologica experimenta, diversorumque Virorum Clarissimorum, v. g. *Grewi, Malpighii, Mariotti, Perault, Dodarti*, &c. meditationes ingeniosæ observantur: quibus non sine ratione præsentis opusculi tenorem, Animæ Vegetativæ principaliores functiones complectentem annumeramus.

Scilicet *primo*, ortum Plantarum expositurus illius Autor, quædam de Alcali & Acidi natura horumque actione reciproca præmonet, hinc Malpighii hypothesin, Plantam non nisi ex semine gigni, suam facit; illam autem ejus sententiam, qua semen vegetabilis ovum, hujusque capsulas ovaria pronunciat, adeoque simili ratione, ac animalia, ex ovulis plantas produci autumat, haud amplectitur: vegetationis autorem potius externum, quid concipiens, Acidum scilicet partim cum aere, partim cum pluviis, decidens terramque subiens, a radiis solaribus exagitatum ac cum Alcali terræ fermentescens: cujus fermentationis occasione minima illius Acidi multa seminis grana penetrent, hujus particulas sensim & aliquantum divellant; acidum vero semini connatum & intrinsecum dum simul in motum abripiant, motu hoc intestino crassiora grani involucra rumpant, ejusque compagem laxiorem reddant. Quoniam autem cum aliis Neotericis totum Plantæ corpus hujusque partes cuilibet semini actu subesse, exemplo bulbi Tulipæ evincit: infert, illam non tam ex semine formari, quam huic inexistere, & per vegetativam illam particularum exagitationem seu turgescentiam, tantum evolvi ac explicari. Atque hac occasione disquirit, cur non omnis ferat omnem plantam tellus? & qua ratione ex fimo terra fertilescat? prioris phænomeni ætiologiam per aci-

acidi terrei incongruitatem, posterioris per Salis volatilis stercorum activitatem determinans.

Deinde, ubi ad Nutritionem vegetabilium se convertit Autor, in Terræ sinu succorum mineralium ubertatem supponit, qui sub exhalationum forma illorum radices, hinc caules, subintrent, accedente insimul per caulium poros succo magis aereo: per quorum cum spiritu architectonico interno mutuam fermentationem atque combinationem, appropriatum iis præparetur nutrimentum, circulationibus a summo ad imum repetitis magis exaltandum. Similiter enim, ac in animalibus, succum nutritium & hic circulari, argumentis atque experimentis nonnullis evincit, simulque, quæ hypothesi huic aliquam difficultatem parere poterant, dubia declinat: hac tamen sub disparitate, ut, cum primus in animalibus circulationis autor intrinsecus, nempe cor, existat, vegetabilibus extrinsecus magis videatur. Quem quidem non aeris, juxta *Malpighium*, respirando ingesti elaterem, nec secundum *Perrault*, ambientis pressuram tradit: sed terram potius, a fermentationibus intrinsecis rarefactam, & distensam, postmodum denuo subsidentem, caulem per intervalla comprimere, adeoque hujus alimoniam per truncum ad superiora urgere, suspicatur, pari circiter modo, ac musculi abdominis intestina comprimentes, chylum per totum corpus dispensandum vasis lacteis impellant. Ubi simul, quomodo exile terræ spatium diversas plantarum species enutriat? item cur hic vel ille flos prope aliam plantam optime floreat, prope alteram marcescat, declarat, Peripateticorum vero facultatem attractricem, retentricem &c. quas fibris determinatis tribuunt, irridet.

Tandem rationem accretionis plantarum exponit, & de fructuum productione horumque statu triplici, tam ex hypothesi Philosophorum corpuscularium, quam Chymicorum disserit: cur & quomodo arbores hyeme languescant & exsuccæ sint, vere revirescant, & in quo illarum vivacitas, in annos sæpe adeo multos, consistat, rimatur: denique vero, utut ad prodigiosam sæpe molem & proceritatem evehantur, haud tamen in infinitum eas crescere, sed tandem diversis modis corruptioni & morti subjici, concludit.

HISTORIA CONCILIORUM GENERALIUM, *in quatuor Libros distributa, auctore Magistro Edmundo Richerio, Doctore ac Socio Sorbonico.*

Coloniæ, 1683. in 8.

QVinquaginta elapsi sunt anni, ex quo diem suum obiit Edmundus Richerius Presbyter Lingonensis & Facultatis Parisiensis Doctor Theologus, qui præter obstetricem animorum, de optimo Academiæ statu libros duos, notas ad Tertullianum de Pallio, libellum de arte figurarum & causis eloquentiæ, item de arte & causis Rhetoricæ, ac alia ingenii sui monumenta, tractatum de Politica & Ecclesiastica potestate edidit, cujus hæc est summa ipsi titulo præfixa: *Ecclesia est politia monarchica ad finem supernaturalem instituta, regimine aristocratico, quod omnium optimum & naturæ convenientissimum est, temperata a summo animarum Pastore Domino nostro Jesu Christo.* Hujus libri primum sine Autoris nomine impressi parentem cum se professus fuisset Richerius, Monarchiæ Pontificiæ patronos haud mediocriter offendit. Inventi quippe, qui non solum diatriben hanc de politica & ecclesiastica potestate confutandam susciperent, quos inter Andreas Duvallius Doctor Sorbonicus & Regius Theologiæ in Universitate Parisiensi Professor primarius extitit, verum etiam coactis synodis damnarent atque proscriberent, quod Anno Christi 1612 mense Martio Parisiis in congregatione, quam Jacobus Cardinalis Perronius Archiepiscopus Senonensis cum septem suis Suffraganeis habuit, & paulo post mense Majo in simili congregatione Aquensis provinciæ contigit, & inter libros publica autoritate prohibitos referrent, quod adhuc nuperrime in indice librorum prohibitorum jussu Innocentii XI Romæ publicato his verbis factum legimus: *Edmundi Richerii opera. Cujus est etiam liber anonymus prohibitus & qui denuo prohibetur, inscriptus de ecclesiastica & politica potestate liber unus, &c.* Quamvis autem Richerius, quem regia autoritate a facultatis suæ syndicatu depositum perhibent, tandem omnes libelli sui propositiones earumque expositiones Romanæ ecclesiæ judicio, ut fertur, subjecerit, & hæc declaratio apud Eminent. Card. Richelium 1629 renovata & extremo spiritu apud Confessorem confirmata, & ab hoc Archiepiscopi Parisiensis jussu vulgata fuerit, relicta tamen ab eo concilio-

rum

rum generalium historia, ut libelli de politica & ecclesiastica potestate defensionem, quam in hac conciliorum historia sæpius allegat, taceamus, satis indicat, quod sententiam suam de regimine Ecclesiastico absolutæ monarchiæ oppositam serio & ex animo nunquam retractaverit. Cum enim in libello de Ecclesiastica & Politica potestate docuisset, concilium esse supra Papam; Ecclesiam canone, non absoluta potestate, regi oportere; atque politicos Principes, tanquam juris Divini, Naturalis & Canonici vindices & executores, autoritate gladii in omnes cives, ambitu & finibus reipublicæ contentos, pollere; hocque jure & titulo Constantinum Magnum, atque alios Imperatores Christianos, velut communes Episcopos & exterioris disciplinæ assertores octo prima Concilia Universalia, pro juris Divini, Naturalis & Canonici vindiciis indixisse & congregasse: & hæc a Card. Perronio, Roberto Hubaldino Nuncio Apostolico, Henrico Gondio Parisiensi episcopo eorumque asseclis, non aliter quam erronea, impia, hæretica & seditiosa judicari intelligeret, accuratius ea, quæ de conciliis breviter attigerat, tractare animum induxit.

Quatuor autem libris hæc generalium Conciliorum historia absolvitur: quorum primus jam ante triennium seorsim vulgatus post generalia fundamenta, e quibus cap. 1 Ecclesiæ regimen non pure monarchicum, sed aristocratico temperamento mitigatum esse probat, de concilio Niceno, Sardicensi, Antiocheno, Constantinopolitano I, Carthaginensi VI, Ephesino, Chalcedonensi, Constantinopolitano II & III, Niceno II & Constantinopolitano IV, totidem capitibus agit; in quorum conciliorum historia Autor ita versatur, ut ea potissimum, quæ suis hypothesibus probandis inserviunt, seligat & contra Baronii, Bellarmini, Perronii, Possevini, Binii, Vallii & aliorum, qui conciliorum autoritatem a Pontificis R. nutu dependere asserunt, objectiones & exceptiones tueatur. Ostendit igitur, Niceni & reliquorum, quæ modo nominavimus, conciliorum indictionem, supremam directionem & confirmationem, perperam Romanis episcopis ascribi, cum Constantinum M. Constantem & Constantium, utrumque Theodosium & Valentinianum, Martianum, Justinianum, Constantinum Pogonatum, Constantinum VI, & Basilium Imperatores hæc concilia convocasse iisque cum jurisdictione præfuisse constet; monarchicum P. R. imperium canonibus Nicenis, Antiochenis,

Con-

Constantinopolitanis & Chalcedonensibus explodi; Sardicenses canones, e quibus jus appellandi Romanam sedem Papalis monarchiæ patroni probare annituntur, temporarios & provisorios fuisse, & Zosimum ejusque successores, qui eos pro Nicenis venditarunt, falsi crimine teneri; Antonii Fussalensis exemplum, ex quo Bellarminus & Baronius evincere conantur, quod Episcopi Romani non obstantibus concilii Carthaginensis, quod sextum appellatur, decretis Afrorum causas cognoscere eorumque appellationes suscipere non destiterint, non ad quæstionem juris, sed ad viam facti pertinere,& silentio potius obrui quam allegari debuisse; Episcopos Romanos privilegia sedi Romanæ non jure divino, sed ob urbis & imperii majestatem concessa,& potestatem jure extraordinario & in casu necessitatis quandoque permissam,præter fas & contra jus commune ad opprimendam Ecclesiæ libertatem ampliasse; acta concilii Ephesini a Peltano edita magis consentire moribus & disciplinæ illorum temporum quam Romana, e quibus pro regimine Ecclesiæ Monarchico nonnulla afferri soleant; Vallium & Bellarminum acta concilii Chalcedonensis corrumpentes in legem Corneliam impegisse; falsum esse quod Patres hujus concilii Petrum crepidinem & fundamentum Ecclesiæ, aut Leonem Episcopum universalem & caput universalis Ecclesiæ appellaverint, cum istud tantum a legatis Leonis, meras ampullas projicientibus, & clericis quibusdam Alexandrinis privato ausu factum fuerit; Patres quintæ synodi generalis minime putasse, Papam esse infallibilem Ecclesiæ monarcham, aut a solo Papa autoritatem celebrandorum conciliorum generalium dependere; Justinianum Imperatorem in edicto adversus tria capitula non obscure significare, infallibilem decernendi facultatem non uni sed unitati datam; non deesse causas dubitandi, an epistola Justiniani ad Johannem II, qua declarat Romanum Pontificem esse caput omnium Ecclesiarum, genuina sit, quamvis id Cujacius asserat, & istius epistolæ, si vel maxime genuina sit, hunc esse sensum, quod Imperator controversiam, quæ tum Romanos episcopos cum Constantinopolitanis committebat, tollere voluerit, & hoc ad declarationem potius quam novi juris institutionem pertinere, cum primatus, quam distinctionem Autor in hoc opere frequenter repetit, quoad essentiam juris divini sit, sed quoad usum, extensionem, exercitium & administrationem

tionem juris humani ab Ecclesia limitandi; in sexta synodo generali Agathonem Pont.Rom. ad imitationem Gregorii, qui se Imperatoris servum jure reipublicæ vocaverat, Imperatorem pro Domino suo agnoscere; Honorium fuisse Monotheletam; curiam Romanam, contra praxin veteris Ecclesiæ, potestatem capitales pœnas hæreticis infligendi sibi vindicare; in concilio Niceno II non solam Romanam sedem, sed alias etiam patriarchales, apostolicas vocari; synodi octavæ generalis examini, Nicolai Pont.Rom. judicium subjectum fuisse: ut reliqua, quæ e singulis his conciliis contra absolutam curiæ Romanæ monarchiam colligit, brevitatis studio sileamus. Tandem ultimo capite dictorum compendium, & simul gradum ad reserandam politiæ Ecclesiasticæ inclinationem, quæ post decimum a Christo nato seculum contigit, facturus, quam diversa hic sit rerum facies ostendit; cum octo generalia concilia ab Imperatoribus tanquam juris naturalis, divini & canonici vindicibus, & publici ordinis assertoribus indicta, directa & confirmata fuerint, illisque temporibus cæteri patriarchæ in Metropolitas & Episcopos suarum Diœcesium tantumdem juris, quantum Romanus in suos, habuerint, & novem primis seculis Romanæ Ecclesiæ nomen non alia notione aut significatione, quam pro particulari Ecclesia & membro universalis Ecclesiæ, a quoquam acceptum fuerit, omniaque aristocratico regimine & jure communi ad normam canonum gubernata & administrata fuerint: contra vero post decimum seculum, cum Ecclesia Romana, reliquis patriarchalibus sedibus jam collapsis, non amplius æquabili earum libramento in officio contineretur, Benedictinorum Cluniacensium aliorumque monachorum studio omnia in pejus mutata fuerint, quod autor demonstrat ex 27 dictatibus, ut vocantur, quos Gregorius VII in synodo ex aliquot Italiæ Episcopis & Abbatibus ordinis Benedictini conflata decrevit; a quo tempore absolutum Curiæ Romanæ regimen, omnisque disciplinæ ecclesiasticæ conturbatio, tanta indies incrementa cepit, ut tandem in concilio Constantiensi & Basileensi reformandæ Ecclesiæ ratio inita fuerit, qua de re in sequentibus libris prolixius agitur. Ad quos antequam progrediamur notamus, libro primo formulam jurisjurandi, quo recens creati Pontifices se octo generalibus conciliis obstringunt, ex libro Pontificali, qui diurnus appellatur, excerptam præfigi, & ad calcem appendicem subnecti, in qua ar-

gumenta, quæ Card. Perronius in responsione ad epistolam Casauboni, nomine Serenissimi Britanniæ Regis editam, ad absolutam Papæ monarchiam propugnandam, e Patrum scriptis inprimis & historia Ecclesiastica consarcinaverat, ad examen revocantur.

Libro secundo Autor, quæ corruptissimæ regiminis Ecclesiastici immutationi remedia adhibita, quo successu tentata & quibus artibus elusa fuerint, exponit. Exorsus igitur (c. 1.) a schismate inter Antipapas Romanos & Avenionenses, Urbanum VI & Clementem VII eorumque successores agitato, & pessimo Ecclesiæ statu hinc exorto refert, quanta libertate & solicitudine Magistri Academiæ Parisiensis, (quamvis ea res Johanni Russio ad tempus in carcerem conjecto, Petro Alliaceno, Ægidio de Campis, & Johanni Gersonio nonnihil periculi creaverit) teterrimum hoc ulcus & tangere ausi, & sanare conati fuerint, nunc modo nominatum Gersonem ad Benedictum XIII Clementis VII successorem ablegando, nunc seculare Regis sui Caroli VI brachium in subsidium vocando, qui post crebras legationes & irritam Avenionis obsidionem, duobus edictis A. C. 1406 promulgatis, Ecclesiæ Gallicanæ libertatem ab intolerabilibus Romanæ curiæ exactionibus vindicavit, & cæteros Christianos Principes per literas excitavit, ut exemplo suo neutralitatem amplexi, utrique Pontificum de primatu inter se contendentium obedientiam subtraherent, donec non amplius clamor crudelis fœminæ infantem in duas partes dissecari cupientis, sed vox piæ matris infantem integrum servari malentis audiretur. Quibus regiis edictis atque literis, variæ Doctorum in diversis Europæ Academiis de potestate Papæ & concilii sententiæ, inprimis ex Gersonis tractatu de auferibilitate Papæ & aliis opusculis excerptæ subnectuntur. His ita prælibatis Richerius (c. 2.) ad concilium Pisanum, quod Christianissimi Regis assiduis obtestationibus fatigati tandem Avenionensis curiæ Cardinales, consentientibus Romanis, indixerunt, progreditur, & Synodi hujus A. C. 1409 a 180 Archiepiscopis & Episcopis, 300 circiter Abbatibus, totidem Juris Canonici ac Civilis Doctoribus, plurimis Theologiæ Magistris, Academiarum Procuratoribus & Principum Legatis frequentatæ acta, cum ea in Suriana, Biniana, (quod de prima editione intelligendum est) ac Romana conciliorum collectione prætermissa animadvertisset, ferme integra exscribit. Inter Theologiæ Magistros, qui huic concilio interfuerunt, fuit Petrus

Pla-

Plaoul, Episcopus postea Sylvanectensis & Collegii Sorbonici Provisor, qui d. 29 Maji sessioni decimæ tertiæ destinata, pulpitum ascendit, & ad illa Hoseæ verba cap. I. vers. ult. *congregabuntur filii Juda & filii Israel pariter & ponent sibi caput unum*, de ecclesiæ supra Papam eminentia juxta omnes causas disseruit, & suam sententiam publica Universitatis Parisiensis, Andegavensis, Aurelianensis, & Tolosanæ autoritate comprobavit. Quo descendente alius quidam Episcopus Italicus, centum & trium Theologiæ Magistrorum, & plurium Licentiatorum & Baccalaureorum, & Universitatis Bononiensis opinionem, Parisiensi Academiæ conformem, publice prælegit. Reliquarum sessionum acta singula repetere nec instituti patitur ratio, nec operæ pretium videtur. Summa huc redit, quod Petro de Luna, qui Benedicti XIII nomen sibi asciverat, & Angelo Corario seu Gregorio XII post multas citationes papali dignitate privatis, & Petro Philareto de Candia, qui se Alexandrum V appellari voluit, ad Pontificatum Romanum electo, inter alia decretum fuerit, ut Pisano concilio interim quasi suspenso, post triennium seu A.C. 412 pro continuanda Ecclesiæ reformatione novum generale concilium idoneo loco conveniret. Sed hoc postea anno demum 414 Constantiæ contigit, cum jam Alexandro V, qui religiosis mendicantibus immensa privilegia, a Cancellario Parisiensi Johanne Gersone non sine gravibus querelis improbata impertiverat, & judices nonnullos Apostolicos, Caroli VI edicto rejectos & eliminatos, ad convellendas Ecclesiæ Gallicanæ libertates in Franciam miserat, universæ carnis viam ingresso, Johannes XXIII successisset, quem Richerius Academiam & Curiam Parisiensem multis gratiis, expectativis aliisque privilegiis demereri conatum, de Ecclesiæ corio lusisse profitetur.

Sequitur ergo (cap. 3. & ult.) historia concilii Constantiensis, in qua id inprimis Autor agit, ut decreta quartæ & quintæ sessionis, quibus sancitum fuit, quod concilium generale catholicam ecclesiam repræsentans potestatem immediate a Christo habeat, cui quilibet cujuscunque status vel dignitatis, etiam Papalis, in causis fidei vel exstirpandi schismatis, & reformandæ ecclesiæ obedire teneatur, legitime condita, & quoad praxin ipsius concilii Constantiensis tredecim præjudiciis confirmata fuisse, ex actorum serie demonstret, eorumque autoritatem contra Bellarmini, Cajetani, Vallii aliorumque ob-

jectiones tueatur. Quod dum facit, etiam reliqua hujus concilii gesta vel breviter indicat, vel paulo fusius exponit. Quo pertinet patrum in certas nationes distributio, eo fine facta, ne Italica ob Episcoporum multitudinem cæteras suffragiis vinceret, & ecclesiæ reformationem in capite & membris impediret; item juramentum, quo Johannes XXIII papatu, si pax Ecclesiæ id exigeret, se cessurum solenniter spopondit, ut cætera taceamus. In ejusdem concilii historia, sententiæ de tyrannicidio licito, a Johanne Parvo cædem Ducis Aurelianensis propugnante propositæ, condemnatio, contra Marianæ cavillationes a Richerio defenditur, & Bellarminus, qui ex monitorio adversus comitem Astensem, clericos Principum legibus non subesse contra Barclajum perperam colligit, refutatur. Inserti quoque actis hujus concilii, Apostoli & responsio apologetica nationis Gallicanæ de annatis non solvendis, minus recte Nicolao de Clemangis attributa, quam jam ante centum annos Parisiis editam, & postea ab Orthuino Gratio rerum expetendarum fasciculo insertam, a pluribus mendis repurgare, & in hac generalium conciliorum historia integritati suæ restituere, Richerio placuit. In actis ultimæ sessionis occurrit censura libri a Johanne Falckenbergio conscripti, qui ut publico Synodi decreto condemnaretur, cum jam per deputatos in causa fidei, & per quinque concilii nationes, & per collegium Cardinalium damnatus fuisset, Regis Poloniæ & Ducis Lituaniæ oratores interposita, ni id fieret, protestatione & appellatione ad futurum concilium postularunt. Suspicatur autem Richerius, librum illum Falckenbergii propositiones quasdam de potestate Papæ in abdicandis & interficiendis Regibus continuisse, quam conjecturam ex Gersonis Dialogo apologetico pro actis synodi Constantiensis firmare satagit. Quod si quis contra Polonorum provocationem ad futurum concilium excipiat, Martinum V, qui Johanni XXIII post fugam exautorato, in concilio Constantiensi surrogatus fuerat, constitutionem contra appellationes a Papa ad concilium edidisse, respondet Richerius, hæc ad viam facti & ad absolutam Papæ monarchiam pertinere, quam Ecclesia non agnoscat, cum juri Divino, naturali & canonico penitus repugnet. Ultimo loco Richerius refert, Martinum V aliquos judices & nuncios Apostolicos in Franciam, imperante jam Carolo VII misisse, ut jus commune & libertates Ecclesiæ Gallicæ perfringerent, qui cum

passim

passim assererent, sententiam Pastoris etiam injustam timendam & tenendam esse, Cancellarius Parisiensis sæpe jam nominatus assertionem illam peculiari opusculo discussit. Sed nihilominus Martinus V haud quievit, donec Carolus VII magnis Curiæ Romanæ pollicitationibus allectus A. C. 1424, d. 10 Febr. contra libertatem Ecclesiæ Gallicanæ edictum promulgaret, quod quo minus in rem judicatam abiret, Magister Petrus Cousinus cognitor Regius generalis obstitit, ut ex actis Parlamenti a Petro Pithæo editis Richerius annotavit. Cæterum his, quæ de Constantiensi concilio Richerius disseruit, plane contraria post alios monarchiæ papalis assertores nuperrime tradidit Emanuel Schelstratenus, cujus sententiam paucis hic referre placet, tertio interim & quarto Richerii libro ad proximas Deo volente calendas reservato.

ACTA CONSTANTIENSIS CONCILII ad expositionem decretorum ejus sessionum quartæ & quintæ facientia, nunc primum ex codicibus MSS. in lucem eruta, ac dissertatione illustrata per D. Emanuelem a Schelstrate S.T.D. Bibliothecæ Vaticanæ præfectum.

Antverpiæ apud Joannem Baptistam Verdussen, 1683. in 4.

QUam vis jam a longo tempore concilii Constantiensis autoritatem, quoad decreta quartæ & quintæ sessionis, de ecclesiæ & conciliorum generalium supra Papam eminentia, Pontifices Romani eorumque defensores infringere conati fuerint, impedire tamen nullatenus potuerunt, quo minus cordatiores Papistæ ea ipsa Constantiensis Synodi decreta, contra prætensam Romani Pontificis infallibilitatem & supremam potestatem, explosis effugiis strenue urgerent. Clerus certe Gallicanus, quod in recenti omnium memoria versatur, superiore anno Parisiis congregatus articulo secundo statuit: *Sic inesse Apostolicæ sedi ac successoribus Christi Vicariis rerum spiritualium plenam potestatem, ut simul valeant atque immota consistant Sanctæ œcumenicæ Synodi Constantiensis a sede Apostolica comprobata ipsoque Romanorum Pontificum ac totius Ecclesiæ usu confirmata, atque ab Ecclesia Gallicana perpetua religione custodita decre-*

ta de autoritate Conciliorum generalium, quæ sessione quarta & quinta continentur, nec probari a Gallicana Ecclesia, qui eorum decretorum, quasi dubiæ sint autoritatis, ac minus approbata, robur infringant, aut ad solum schismatis tempus Concilii dicta detorqueant.

Ægre id fert Emanuel Schelstratenus, ac ut hoc Cleri Gallicani statutum elidat, primum ex codicibus nonnullis hactenus ineditis acta quædam Constantiensis concilii, quæ ad decreta quartæ & quintæ sessionis explicanda faciunt, excerpit, e quibus postea peculiari dissertatione contra Clerum Gallicanum probare nititur, haud spernendam ac rejiciendam esse eorum sententiam, qui decreta ista Constantiensia indubitatæ autoritatis esse negant, aut ea justo valore ac robore destitui contendunt.

Hoc ut evincat, primo dissertationis capite in tres articulos diviso asserit, primum quartæ sessionis decretum a Patribus concilii Basileensis, quorum jussu Constantiensis synodi decreta A.C. 1442, a duobus Cardinalibus, duobus Episcopis, duobus Theologiæ Doctoribus & Archi-Diacono Zagabiensi compilata sunt, adulteratum fuisse, & has Basileensium corruptelas, non solum in antiquiores Constantiensis concilii editiones, qualis est Hagenoviensis, quæ juxta apographum Basileensis istius codicis, a Johanne Hobero Inderdorffio descriptum & a Matthia Strinbachio notario publico cum authentico exemplari collatum A. C. 1500 prodiit, & Mediolanensis, quæ A. C. 1511 typis Gotardi de Ponte impressa opera Zachariæ Ferrerii Subasiensis Abbatis Vicentini lucem publicam aspexit; verum etiam in recentiores conciliorum collectiones, ne Romana quidem, cui Pauli V bulla autoritatem conciliavit, excepta, emanasse. Refert deinde, decreta quartæ & quintæ sessionis sine debita & sufficienti deliberatione condita fuisse; in quarta sessione, post multas Regis Romanorum & Cardinalium & nationum altercationes, tandem inter omnes Divino Flamine inspirante convenisse, ut capitula a Cardinalibus impugnata, quorum præcipuum fuit reformatio ecclesiæ in capite & membris, omitterentur; ante quintam sessionem, cujus decreta reformationis illius mentionem faciunt, & quoslibet cujuscunque dignitatis, etiam papalis, generalibus conciliis obedire detrectâtes pœnitentiæ subjiciunt, Cardinales & oratores Galliæ in camera paramentorum secreto protestatos fuisse, quod non animo consentiendi, sed scandali tantum vitandi causa sessioni huic interfuturi essent; denique si vel maxime de-

me decreta quartæ & quintæ sessionis incorrupta ad nos pervenissent, & post debitam deliberationem nemine reclamante aut protestante condita fuissent, Patres tamen in his sessionibus congregatos sufficienter ecclesiam universalem minime repræsentasse, cum eo tempore Constantiensi concilio nondum adhæserint, qui vel Gregorii XII, vel Benedicti XII partibus addicti fuerant, adeoque decreta quartæ & quintæ sessionis ab una tantum Johannis XXIII obedientia, & ne ea quidem integra, profecta fuerint.

Capite secundo disquirit Autor, quid Patres Constantienses, inprimis post trium obedientiarum, ut juxta stylum ejus temporis loquitur, unionem de sensu & autoritate decretorum sessione quarta & quinta conditorum tenuerint, & ex actis suis abunde constare existimat, Patres Constantienses aut maximam saltem eorum partem, sacrum scilicet Cardinalium collegium totamque nationem Italicam, nec non Hispanicam & Gallicam, paucis tantum, quorum nulla fuerit habita ratio, exceptis, post sessionem 38 decretum quintæ sessionis ita interpretatos fuisse, ut illud non de concilio seorsim sumpto, sed de concilio, cui verus & indubitatus Pontifex adsit, intelligerent; cum contra Regem Romanorum & adhærentes ei nationes, Germanicam & Anglicam, ante omnia de reformatione Ecclesiæ agendum ratas, solenni sua protestatione obtinuerint, ut primum de electione novi Pontificis ageretur. Addit, nationi Germanicæ, cum ægre consensum suum præbuisset, & postulasset, ut statim post electionem Papæ, ante ejusdem coronationem & quamcunque administrationem, reformatio fieret, responsum fuisse, quod Papa electus ligari non possit. Ex quo responso, quod toti orbi catholico hactenus incognitum fuisse fatetur, colligit, decretum quintæ sessionis de Pontifice in casu contumaciæ puniendo, non ad veros & indubitatos, sed tantum ad schismaticos Pontifices spectare. Subjicit quoque nonnulla de articulis reformationis summi Pontificis judicio, ut putat, reservatis, & de professione fidei Pontificibus præscripta, in qua post omnium generalium conciliorum enumerationem, solius Constantiensis concilii mentionem propterea omissam hariolatur, quod Constantiense concilium sessione 39 ad decreta fidei a se edita Romanos Pontifices adstringere noluerit, antequam ab ipso Pontifice approbata & confirmata forent.

Tertio

Tertio tandem capite decreta quartæ & quintæ sessionis vel eo nomine invalida asserit, quod nec a Patribus Constantiensibus post trium obedientiarum unionem, nec a Martino quinto confirmata fuerint. Id ut probet, adducit iterum nonnulla de 18 articulis ad suscipiendam ecclesiæ reformationem a concilio propositis, item de capitulis reformationis, quæ a Labbeo quondam ex codice Capranicensi edita se nunc e duobus codicibus manuscriptis magis integra in lucem protraxisse asserit, & non ad sessionem 40, ad quam a Labbeo relata fuerant, sed ad 43 sessionem pertinere judicat. Inprimis vero narrat, oratoribus Regis Poloniæ Uladislai, & Ducis Lituaniæ Alexandri, publicam & synodicam libri a Johanne Falckenbergio editi condemnationem urgentibus, autoritate Martini V silentium impositum fuisse, eundemque Martinum in ultima illa sessione omnia Constantiensis concilii in materia fidei decreta confirmasse, & hoc ipso demonstrasse, quod sibi supremum in rebus fidei judicium competeret, omniaque concilii decreta confirmatione sua indigerent. Ne vero admittere cogatur, etiam decreta 4 & 5 sessionis a Martino V confirmata fuisse, ea ad fidem pertinuisse negat, & Martinum V ea decreta minime approbare voluisse exinde satis manifestum putat, quod A.C. 1418 in consistorio publico constitutionem promulgaverit, qua sancit, nulli fas esse a Romano Pontifice appellare, aut ejus judicium in rebus fidei declinare.

Hæc sunt, quæ Schelstratenus de Constantiensi concilio circa decreta 4 & 5 sessionis contra Clerum Gallicanum produxit, quæ si perspicax Lector cum iis, quæ Richerius in historia generalium conciliorum paulo ante memorata de eodem concilio retulit, conferat, utri magis credendum sit, haud difficulter judicabit.

תרגום של דברי הימים

Paraphrasis Chaldaica II libri Chronicorum hactenus inedita & multum desiderata: nunc vero e codice MS. antiquo membranaceo bibliothecæ Rev. Ministerii Erfordiens. A.C. exscripta & juris publici primum facta, cura atque opera Matthiæ Frid. Beckii Conf. & Eccles. Augustanæ Ministri.

Prostat Augustæ Vindelicorum apud Theoph. Gœbelium. Anno 1683. in 4.

Qvod

QUod autor chronici Hebræorum Juchasin non vidit, & ab aliis visum fuisse unquam negavit vir doctissimus *Christoph. Helvicus, cap. II de Paraphrasibus*; id videndum jam orbi erudito exhibuit Autor Clarissimus: Paraphrasin puta Chaldaicam παραλειπομένων seu Chronicorum. Nam cum ante triennium, non sine magnæ industriæ laude *primi libri Chronicorum Paraphrasin* ex memorato codice MSC. satis antiquo emisisset in publicum, spemque simul fecisset, alterum quoque librum edendi propediem, datam hanc fidem suam ipse liberavit. Equidem ante jam *Christianus Ravius* apud Hottingerum in Thesauro Philologico memoravit, in codice quodam Msc. Erpeniano in Anglia Paraphrasin Chaldaicam in libros Chronicorum repertam esse: & *Edmundus Castellus* in præfatione Lexici Heptaglotti affirmat, D. Sam. Clericum ex αὐτογράφῳ in Academia Cantabrigiensi descripsisse Paraphrasten Chaldæum in libros παραλειπομένων, eumque Latinitate donavisse, ut publicam aliquando lucem aspiceret: sed cum ille nondum, quod sciamus, typis exscriptus sit, operæ utique pretium fecit Clarissimus *Beckius*, quod hanc interpretationem e tenebris, queis per aliquot secula delituit, primum protraxit. De autore hujus Targum ipse in libri I Chron. præfatione ad lectorem erudite disquirit, existimans eum aut e posteriorum paraphrastarum numero fuisse, & vel Tannai hoc est Talmudicum doctorem seu Gemaristam, qui seculo post Christum Natum tertio, quarto & quinto floruerunt; aut certe recentioris ævi Judæum. In præfatione libri hujus II negat, interpretationem hanc Jonathani deberi: mallet illam R. Joseph, qui juxta Fabrum, Clavis Talmudicæ *Halicoth Olam* p. 20, quarti seculi Gemarista fuit, adscribere: quanquam nihil in re incerta definit. Laudanda vero Beckii hæc industria, quam partim in versione, partim in notis adhibuit, in quibus LXX interpretum versionem Græcam sæpe correxit, Tremellii atque Junii Latinam interpretationem ut plurimum laudavit, Hebræorum commentarios non raro rejecit aut castigavit. Annotavit etiam, Paraphrasten hunc textum sacrum non κατὰ πόδα sequi, sed passim extravagari, plurimaque vel de suo assuere, vel ex antiquiori Cabbala accersita addere; id quod ex libri hujus II. c. III. 1. XIII. 2. XV. 16. XXIII, 11. XXIIX. 3. XXXII. 21. 31. XXXIII. 12. 13. inspectione adparet. Interim vel maxime notatu digna sunt loca, quæ c. VI. 4. & XXXII. 7. de Divi-

vinarum Perſonarum Trinitate leguntur. Cæterum nihil in hoc altero libro deſideratur, niſi quod alicubi vocabula quædam, ſcribæ forſan negligentia fuerunt omiſſa. De quo,ut& codicis hujus MSti antiquitate *Autor* in dedicatoria Epiſtola libr.I.chron.diſſerit.

HISTOIRE DE L' HERESIE DE VICLEF, Jean Hus, & Jerome de Prague, avec celle des Guerres de Boheme, qui en ont eſte les ſuites.

ſive

Hiſtoria Hæreſeos VVicleſi, Huſſi, & Hieronymi Pragenſis,ut & bellorum, quæ eam ſunt ſecuta. Lugduni 1682. in 12. apud Joh.Certe.

SI autorem præfationis, quæ tractatui huic brevi, in duas tamen partes diviſo, præmiſſa eſt, ſequimur, excitari ſe paſſus eſt, Illuſtris quidam & eruditus ſcriptor, ſucceſſu librorum hiſtoricorum,a Maymburgio editorum, ut Wicleſi & Huſſi hiſtoriam componeret; cauſas tamen habuit, ob quas nomen ſuum diſſimularet. Approbatus vero eſt liber *Regii Procuratoris Lugdunenſis* cenſura, ad eundem quippe quo Maymburgiana ſcripta, ſcopum tendens,dum rebellionum & motuum cauſam confidenter Doctoribus iſtis attribuit, & licet violentam reductionem diſſentientium a ſedis Romanæ placitis improbet, & cum *Tertulliano* ſtatuat, *non eſſe religionis, cogere religionem,* laudat tamen artes, quales contra Husſitas tempore concilii Baſileenſis adhibitæ ſunt, ut potiores permisſione *ſacri calicis*, evectoque ad Archiepiſcopatum Pragenſem *Johanne Rokezano*, utcunque deliniti, in cæteris controverſiis, Pontificum decreta ſequerentur, refragantes autem ex plebe opprimerentur. Quos hiſtoricos ſecutus ſit autor, obſcurum non eſt ex iis, quæ adverſus illos, quos pro hæreticis habet, compilavit. Mortem tamen Joh.Husſi ita deſcribit, ut autor *Apologiæ adverſus Maymburgii hiſtoriam Calviniſmi* (de qua in tempore dicturi ſumus,) *part. 1. c. 10.* ſinceritatis encomium ei non potuerit denegare, Nec fraudat militaris fortitudinis inſigni laude, celebrem illum Husſitarum ducem *Ziſcam:* iniquior tamen *Georgio Podiebradio*, in cujus ad regnum Bohemicum evectione ſcribendi finem fecit.

Accidi

Accidit vero autori quod aliis, qui gentium & locorum, de quibus ſcribunt, non ſatis periti ſunt, ut in nominibus facile errent: niſi Typographi culpa factum eſt, quod e.g. p. III pro Erfordia, *Oxfordia*, p. 113 & 114 pro Petro Dresdenſi, *Bresde*, & alia ejusmodi legantur, & *Schlickius* trium Impp. primarius miniſter, atque Illuſtriſſimæ familiæ conditor ſub nomine *Seliqve* vix agnoſcatur.

L' HISTOIRE VERITABLE DU CALVINISME
ou
Memoires hiſtoriques touchant la reformation, opposés a l' hiſtoire du Calviniſme de Mr. Maymbourg.
id eſt,
Vera Calviniſmi hiſtoria, ſive memorialia hiſtorica, de reformatione, oppoſita Hiſtoriæ Calviniſmi, Maymburgii.
Amſtelodami 1683. in 12.

PRoduximus jam duos, qui *Maymburgii* hiſtoriam Calviniſmi velitatione tamen potius quam acie aggresſi ſunt. Tertium nunc damus, qui in velitum ordinem referri ſe, & quæ ſcripſit breviter recenſeri non invitus fortaſſe patietur: dum majoris operis autorem actis hiſce noſtris propediem inſeremus, prolixius ibi quæ hic prætterimus annotaturi. Diſtinctus eſt hic tractatus in libros breviuſculos, ſive capita XVI, variis hiſtoriis, non ſervata ſemper temporum ſerie, ſed ut occaſio materiæ tulit, referta, & digresſionibus non paucis interſtincta. Sic fidem Maymburgii infirmare; quos ille heroes miris laudibus extollit, ſævitiæ & impietatis accuſare; reformatorum vero Theologos, proceres, & plebem pietatis, doctrinæ, virtutum & Martyrii encomiis ornare autor nititur. Nomen quidem ſuum in titulo libri reticuit, effecit tamen narrando non pauca, de vita fortunaque ſua, memorando etiam patruos ſuos Rocolios, ut id neminem latere posſit. Ex dogmatibus nihil aut parum attingit: Totus eſt hiſtoricus aut paræneticus adeoque religionis, quam relicta Romana & abdicato, quo potiebatur, Canonicatu, ſecutus eſt, Zelator fervi-

dus. Utitur ut plurimum ad probanda quæ tradit, historia Ecclesiastica, superiori seculo a Reformatis in Gallia publicata, sæpe etiam *Thuano* & *Mezenayo*, quos ob sinceritatem & moderationem merito laudat. Lib.I & II Genevensem Reformationem, ejusque auctores recenset, interque eos *Franciscum Bonnivardum*, ex cujus epistola salubre monitum exscripsit, cives cohortantis, ut qui profugos urbe sacerdotes ob ambitionem & luxuriam odissent, eadem vitia in seipsis corrigerent, nec minus de morum, quam de doctrinæ emendatione soliciti essent, aut si postremum hoc nollent, & severiorem disciplinam aversarentur, ab omni novatione abstinerent. Lib.III & IV Calvini genus, studia & ministerium ab inculpationibus defendit. Lib.V idem præstat Maroto & Bezæ. Lib. VI & VII illustrium in Gallia Virorum fœminarumque pro reformata Religione aut contra eam studia & gesta, itemque martyria exponit; multa sane cum libertate, etiam cum de regibus sermo est. Lib.VIII & parte IX famosam illam *Cabrariensium & Merindoliensium* cladem, a Maymburgio extenuatam, pathetice ob oculos ponit, dein fautores quosdam reformationis ex sacro ordine describit. Lib.X & sequentibus pergit proceres utriusque partis, inde Guisios & Momorantios; hinc Condæos, Colinios, ipsosque Reges & Reginas laudibus mactare, aut vituperiis incessere; bella, prælia, carceres, supplicia, tractatus etiam & conventiones, atque edicta referre. Lib. XV de colloquio Posfiaceno potissimum agit. Lib.XVI idemque ultimus in historia & elogio Guilielmi Auriaci occupatur. Dissimulare non possumus, tot mendis typographicis editionem libri, qua usi sumus, scatere, ut secundam curam omnino requirere videatur, si lectoribus tædium, & iis, qui minus periti sunt, errandi occasio demi debeat.

NIEU LIGT DER APOTEKERS &c. BENEFFENS eenige Ontleed-Genees-en Heelkundige VVarnemingen &c. Door Antonius de Heide M.D.

id est,

Novum Lumen Pharmacopœorum, una cum quibusdam observationibus Anatomicis, Medicis, & Chirurgicis, Autore Antonio de Heide, D.M.

Amstelodami apud Hæredes Jansonianos 1682. in 8.

Qui

QUi Chirurgorum trivialium caliginem ac tenebras olim per Facem lucidissimam, seu tractatum, cujus inscriptio, *Nieu-light end Fackel der Heelkonst* discusserat Scriptor, idem vulgi quoque erroribus Pharmaceuticis mederi hoc opusculo alaboravit: evincendo, multorum medicamentorum usualium virtutes, hactenus suppositas, multum adhuc incertitudinis habere, pravisque operationibus ac præparationibus a Pharmacopœis subjici. Prius ut præstet, equidem nonnullorum simplicium, v g. vitri antimonii, purgantium vegetabilium, opiique vires sufficienter innotescere, concedit: plurimorum tamen effectus incertos ostendit, quod per experientiam veram, qua alias rerum potentiæ explorantur, illi nondum comprobati sint. Scilicet dum adæquatæ experientiæ quatuor essentialia concipit requisita, 1 ut de morbi, cujus remedium aliquod simplex dicitur, natura constet, 2 ut illud frequentius ac utplurimum eundem in illo præstiterit effectum, 3 ut sine aliorum admistione fuerit propinatum, ac 4 ut ejus effectus manifestus & sensibilis satis existat; tentamina autem hæc cuncta sustinuerint aut sustineant paucissima usualium; multa, quorum virtus medicamentosa incerta, quotidie præscribi, ac Pharmacopolia plurimis inutilibus medicamentis obrui satis nervose colligit. Atque hæc sua argumenta variis circa specialiora, observationibus dilucidat, v.g. dum de usu Chinæ Chinæ in febribus tertianis egregio, de insulso cichorii contra calorem epatis abusu, de natura febrium, & quod harum formalitas non in calore consistat, de virtutibus opii multivariis, ejusque ac purgantium operandi ratione, de medicamentorum potentiis, ex colore aliisque eorum signaturis illatis disserit. Alterum, id est circa simplicium præparationes commissas ineptias, dum aggreditur, primo insignes illorum compositiones atque farragines culpat, utpote quæ nec palato serviant, nec asservationem medicaminum juvent eorumque corruptionem sufflaminent, nec robur illorum augeant, neque separationem partium activarum ab otiosis juvent; contra loco remedii damnum corpori adferant, v. g. in Mercurio sublimato, actionem medicamentorum incertam reddant, pharmacopæorum denique labores cumulent, ægrorumque crumenas emungant. Deinde in mixturis illis officinalibus congruitatē ac incongruitatem miscibiliū minime attendi, sæpe iis talia addi, quæ composi-

 tio-

tionis activitatem vix augeant, v. g. aquis destillatis corallia & margaritas, ac deniq; minus necessariis, ineptis ac damnosis operationibus exponi demonstrat; usitatiora Officinarum composita, v.g. aquas, aceta, Sirupos, electuaria &c. examinando, declarat, occasione vero antidotorum, veneni & alexipharmacorum naturam, ac errores circa theriacam ac mithridatum perpetratos exponit.

Observationes annexæ varii objecti sunt, scilicet de materia calli ossa fracta conglutinantis, quam sanguinem extravasatum esse tradit: de transitu sanguinis ex arteriis ad venas, quem per vasorum anatomoses fieri per aliquot experimenta suspicatur: de sanguine diversorum animalium, Lacte, & Saliva, per Microscopium, & destillationem æque ac affusionem nonnullorum liquorum, lustratis, ubi inter alia curiosa globosam cruoris particularum figuram his non propriam & naturalem esse, sed a fluido forsan seroso & heterogeneo imprimi auguratur, differentiam vero inter serum & salivam notabilem ostendit. Porro ex vulnerum cerebri & meningum chirurgia, & circa hanc adornatis experimentis, porismata nonnulla, physiologica non minus, ac practica, depromit. Puris, Seri hydropicorum & Urinæ varie a se instituta examina recenset, simulque Uromantiæ falsitatem atque fallacitatem declarat: Anginæ causam non tam in laryngis musculorum inflammatione, quam Cartilaginum Arytænoidarum & Epiglottidis glandularum tumoribus concipit, huicque malo remedium euporiston vitriolum album commendat. Variorum liquorum per venas canum viventium injectorum, ac flatuum inspiratorum phænomena, item Nucis vomicæ, cani ac feli exhibitæ symptomata, nec non in illorum cadaveribus observata, refert. Colophonem denique opusculo per descriptionem uteri reliquorumque organorum genitalium Ranæ fœmellæ imponit, *Tabulæ* XIII conferendam. In cujus *Fig.*1. NKL ovarii dimidium, IHP Tubam dextram, in situ naturali & convolutam, ABCE dextram evolutam magisque extensam, & FENP uterum facie externa bipartitum sistit. Literæ AD *Fig.*3, Tubarum istarum extremum unum, circa pulmones & in ventre libere fluctuans, ac pro excipiendis ovulis patulum exhibetur, ex latiore orificio AD in meatum angustiorem circa C abiens, mox denuo latescens: E vero alterum, quo in uterum illæ hiant. Utero superin-

Tab. XIII.

ster-

TAB: XIII. ad A: 1683. pag. 510.

BIBLIOTECA

sternitur intestinum rectum NO, reliquis intestinis, præprimis hyemali tempore latius, quod cum vesicæ urinariæ GO, pariter in duas quasi eminentias distinctæ meatu excretorio & uteri cervice in ductum communem RS abit. *Figura* vero 2 præter interioris tubarum superficiei areolos hexagonas, a vasis sanguineis circumscriptas, nihil declarat.

OBSERVATIO DN. LEUWENHOECK DE PILIS,

Excerpta e Transactionibus Philosophicis Anglicanis Mensis Januarii, 168½ p. 93.

QUi exilium corporum partes, quarum subtilis textura oculorum aciem alias fugit, adhibito microscopio examinare solent, eorum aliqui pilos cavos esse, ac perinde ut ossa medullam continere arbitrantur. V. *Power* Microscop. observ. 50. *Hoock* micrograph. observ. 32. *Transact. Phil. Londin.* no. 102. Sed Dn. Leuwenhook, postquam accurato studio ac repetitis crebris observationibus in rei veritatem inquisivisset, datis ad Regiam Societatem Londinensem literis (d. 4 Nov. anni 1681 Delphio) sententiam illam disjecit, ac errorum fundamenta detexit. Ejus sunt quatuor istæ, quas exhibemus, figuræ, nempe 4, 5, 6, & 7, quibus intelligendis necesse est, ut paucis, quid ipse de pilis sentiat, referamus. Pilos igitur censet ita nasci, ut quod ante intra cutem delituerat materiæ glutinosæ, id postea extra illam quasi vi protrudatur, & cum initio molle sit ac lentum, beneficio aeris paulatim siccetur. Ubi porro observat, contingere nonnunquam, ut partibus exterioribus pilorum ex cute prodeuntium subito siccatis, reliquæ internæ corrugentur, & inde varias fissuras ac rimas relinquant, unde & cavitates quasi fiant, & lineæ nonnullæ obscuriores appareant, quas aliqui pro medulla falso acceperint. His præmissis, Figura quarta ABC exhibet setæ suillæ portionem oblique sectam, cujus fissuræ e partium arescentium contractione ortæ sunt EEEE. Figura quinta FGHI ejusdem pili portionem aliam repræsentat, in qua rima unica KLM conspicitur, quæ speciem cavitatis habet. *Hujusmodi pili observatio*, inquit Autor, *fortasse nonnullos decepit, ut crederent, veram cavitatem cujuscunque generis crinibus tribuendam esse.* In Figura sexta NOPQ pili pars conspicitur, quæ rimis omnino caret. *Id*, dicente Autore, *accidit, quia len-*

Tab. XIII.

te ac paulatim pilus iste, quum nasceretur, aruit. Erat autem coloris cineracei, interspersis labeculis nigris a b c & aliis albicantibus. Septima denique figura sistit nigrum pilum porcinum, qui quod partes interiores seu filamenta maxime conspicua, & quodam ordine distincta haberet, inter alios excudi meruit. Omnes quatuor figuræ ad refellendum errorem communem serviunt, quo pilis generatim rotunditas tribuitur, quum tamen inter quatuor vix unus sit, qui ipsam obtineat.

GABRIELIS NAUDÆI BIBLIOGRAPHIA MILITARIS, IN Germania primum edita, cura Georgii Schubarti. Jenæ 1683, in 12.

QUi de veterum disciplina militari ac arte commentarios reliquerunt, magis ingenii ac eruditionis gloriæ, quam posterorum utilitatibus consuluisse videntur; quod priscorum ritus, si ad eos conferantur qui nunc obtinent, plane diversos, parum emolumenti afferunt his, a quibus exactissime cognoscuntur. Solidæ igitur veræque commoditatis rationem habens GABRIEL NAUDÆUS potius existimavit, præcepta bellorum, omnibus locis & temporibus ac personis quæ conveniunt, complecti, & de recta eorum administratione commentari. Hinc profectum *Syntagma* ejus *de studio militari*, Romæ anno 1637 Ludovico Comiti a Balneo dicatum editumque, opus eruditione, labore, ac multiplici digressionis cura exasciatum. In cujus medio Lib. II pag. 504 & seqq. ubi modos scientiam militarem comparandi exponit, (quorum alter sit experientia, alter lectio historicorum) auctores de re militari omnes recenset, tum antiquos, sive deperditos, sive superstites; (sive typis excusos, sive quorum manuscripta in bibliothecis latent opera) tum recentiores: quorum quidam de militia in se tantummodo spectata scripserunt, quidam veterem ac novam militiam inter se contulerunt, quidam de hodierna ejusque partibus singulis commentati sunt. Integrum autem Naudæi Syntagma cum non ubivis extet, & rara ejus supersint exempla, isti eximendam hanc particulam censuit Clarissimus Vir *Georgius Schubartus*: cumque ipse auctor p. 36 edit. novæ, librorum militarium recensionem hanc *Bibliographiæ polemicæ* nomine insigniendam putaverit, sub hoc titulo, argumentis capiti cuivis præfixis, corpori præstantissimo avulsam hanc nobilissimam particulam edendam solitariam duxit; in hoc doctissimum Buchnerum imitatus, qui *Bibliographiam civilem* sive politicam Naudæi simili instituto olim emiserat typis nostris in publicum.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris, Anno M DC LXXXIII.

JACOBI GRONOVII EXERCITATIONES academicæ, de pernicie & casu Judæ τῦ προδότυ.

Lugduni Batavorum, apud Danielem a Gaesbeeck, 1683, in 4.

PErditissimi mortalium Judæ infelicissimum interitum a Matthæo cap. XXVII, versu 5, & Petro apud Lucam in Actis cap. I, versu 18, verbis nequaquam obscuris expositum, variis opinionibus in diversas partes flectere, & historiæ tam claræ tenebras offundere, traditionemque tam adultam de suspendio & αὐθεντίᾳ impugnatum ire studuerunt, qui interpretandis sacris litteris operam suam addixere. Ut igitur cognoscatur, quid ab ipso usque Apostolorum tempore observatum de ultimo proditoris casu sit ab aliis, simul autem intelligatur, quid statuendum de eo sit; muneris sui partes se impleturum existimavit, nec exquisitam suam eruditionem imparem huic argumento penitissime exigendo & sententiis aliorum examinandis esse ostendit doctissimus vir *Jacobus Gronovius*, editis exercitationibus academicarum prælectionum in usum conscriptis, quibus tenebricosum, ut ait, Judæ laqueum omnibus palam ostentare studuit, opiniones interpretationesque aliorum omnes candide in medium attulit, & acriter examinavit, monstravitque qua in parte illi videantur ab vera orbita deflexisse, ac denique subjecit, quid sibi videatur de sano rectoque sensu verborum Græcorum a Matthæo & Luca hic adhibitorum: quæ e Gentilium libris & debere elucidari & rectius posse quam ex omnibus Christianorum evanidis conjecturis, egregio hoc documento probavit; ostendens, & tempus & ipsam per-

niciem Judæ, quæ sub variis doctorum hominum conjecturis hactenus fluctuaverunt, clare ab ipsis Evangelistis esse indicata.

Primum qui involverit Judæ laqueo sibi vitam finientis historiam, & ambagiosis fictisque narrationibus incrustarit, PAPIAM nominat, scriptorem teste Eusebio futilissimum, cujus fabulationes de inflato Judæ corpore & plusquam hydropico ejus tumore, (quo factum, ut cum via, per quam facile agi plaustrum poterat, ipsum non caperet, obtritus a curru scelestus fuerit eiusque viscera excussa) ab Oecumenio & Theophylacto interpolatas, ab his, qui Græcorum commentarios in Catenam Patrum contexuere, isti innexas fuisse ait: a quibus acceptam fabulam latius disseminarint Baronius, Pererius & alii, falsas & prorsus commentitias neque inter se cohærentes narrationes de supplicio Judæ commenti: interiora etiam ejus scrutati, non eo animo venditum ab eo proditumque Servatorem fingentes ut occideretur, sed quod speraret manibus & vinculis hostium sæpius elusorum eum elapsurum esse, seque divina sua vi erepturum. Quod commentum Theophylacto & Theophani Cerameo placuisse affirmat: quorum alter addiderit, Judam Christo supervixisse, & in prædio post longos demum cruciatus periisse. Quarum fabularum futilitatem auctor veris rationibus & suspicionum somnia idoneis argumentis discussit: rectiora secutum pronuncians veterem Interpretem Evangelistarum, qui *laqueo suspensum Judam effusis visceribus medium crepuisse* scripserit. Quod licet omnis retro antiquitas persuasum habuit, sibi discedendum tamen ab eo existimavit avorum nostrorum ætas, committi hac ratione Evangelistas verita, si alter suspendio, alter præcipitio Judam periisse narrasset, ac propterea laqueo gulam fregisse proditorem sibi amplius persuaderi non est passa. De eo quidem jam Erasmum subdubitasse auctor pag. 27 indicat, quod nempe vultus in terram dejectus (nam sic interpretatur πρηνὴ γενόμενον) non conveniat gestui ejus, qui laqueo fauces constrinxit sibi. Sed adversus hunc, eosque qui eum secuti, suspensum vel se ipsum præcipitem egisse, vel ab aliis dejectum esse, ex istis Lucæ verbis colligunt, & mirificos casus supponunt, istud loquendi genus auctor explicat: eaqve occasione dum privatæ strangulationis exemplum e Petronio recitat, locum ejus emendat in capite 54, pro vulgato: *semicinctio stanti ad parietem spondam junxeram*, legendum censens: *semicinctio institam ac parieti spondam junxeram.*

Veteribus

Veteribus scriptoribus confutandis, qui a Papia inducti (quem Eusebius, Casaubonus, & Halloixius notavere) pro vera Judæ morte fabulas dederant, nec in sacris litteris nec in antiquitate quidquam præsidii invenientes, capite secundo & tertio defunctus, quinto & sexto ISAACI CASAVBONI sententiam examinat, qui ut Matthæum proditoris in frangenda laqueo gula consilium exponentem Lucæ facti scelerati exitum funestum horrendumque narranti conciliaret: Judam strangulatione vitam sibi erepturum, laqueum collo aptantem, seque impellentem, ut eo facilius fauces eliderct, fracto laqueo in faciem cecidisse, & saxo truncove acuto illisum ventre rupto intestina effudisse, vel divina sic adgubernante ultione corporis fissionem, quod vis quædam peculiaris & extraordinaria intus operaretur, passum esse tradidit: quod probarunt Belgæ Bibliorum interpretes, Calixtus, Gerhardus, Dietericus & alii. DAN. HEINSII opinionem, Jac. Lydio præ cæteris probatam, ex ingenti mœrore animi contracto morbo & spiritus angustia, ἀγχόνῃ seu angina, Judæis familiari morbo, qui fauces, sive summas gulæ gutturisque partes, cum anxietate maxima præcludit, strangulatum quasi Judam interiisse arbitrati, capite septimo & octavo excutit. HVGONEM GROTIVM Heinsianam sententiam interpolantem, & gravissimum conscientiæ exulceratæ tormentum inopinato casu exitium Judæ attulisse asserentem, capite nono notat. CLAVDIVM SALMASIVM comminiscentem Matthæi dissensum a Luca, quorum is suspendio, hic præcipitio Judam periisse tradiderit, capite decimo refellit. JO. PRICÆI conjecturam, Vossio admodum probatam, qua ductus nullum mortis genus a Matthæo indicari credidit, sed animi saltem dolorem exprimi, quem præcipitium voluntarium fuerit secutum, incertum quo tempore, capitibus XI, XII, XIII & XIV elevat. JO. LIGHTFOOTI denique commentum, quo persuadere is conatus est credulis, raptum a diabolo in sublime proditorem strangulatum ac præcipitem datum fuisse, ita ut terræ allisus iste rumperetur medius, effunderentur ilia, & tam horrendo exitu egrederetur qui in ipso habitaverat dæmon, capite XV exagitat.

Momenta igitur omnium sententiarum de supremis Judæ postquam examinasset, & severe castigasset, eos etiam qui amplexi istas fuerunt non minori ingenio quam verborum acerbitate perstrin-

xisset, (Nicolao Heinsio aliud quasi agens admodum iniquus, ejusque fidem in enotandis variantibus lectionibus adhibitam p. 173 elevans) ipse quid de interitu Judæ sentiat tandem exponit. Et cum ante de vocibus ἀπήγξατο & πρηνὴς γενόμενος, e quibus solis recte intellectis verum genus mortis Judæ intelligendum, accurate disseruisset, & e plurimis Græcorum scriptorum locis probasset, quæ vera eorum esset significatio, nec unquam ἀπήγξατο adhiberi, nisi cum violentia extrinsecus in collo adhibita quæ circuitu laquei illud angustet, exprimenda est, ac vix scriptorem Græcum alicujus auctoritatis esse, qui non eo verbo ita utatur, exemplis Herodoti, Thucydidis, Æliani, Arriani, Artemidori, Aristophanis, Theocriti, Epigrammatariorum, Xenophontis, Polybii, Appiani, Luciani, Hesychii, Eustathii, & Hippocratis probasset, aliaque alibi non obvia, nec ulli interpretum antea observata, e Græca litteratura attulisset: tandem colligit, nequaquam angina, mœrore, aliove morbo, sed reste sua manu collo injecta infelicem spiritum exclusisse strangulatumque periisse perditissimum mortalium: post mortem vero non sepultum fuisse, (neque enim isto tempore amplius cadaver abjicere aut insepultum relinquere sibi religioni duxisse Judæos, quod non licebat dum casta religione Mosaicas leges observabant) sed in notam omnibus & destinatam cadaveribus & belluinis purgamentis voraginem ac Geennam πρηνὴς abjectum fuisse: qui locus tesqui instar cum esset horridus, eminentibus hic illic rupibus, istis impactum infelix cadaver ruptum fuisse & viscera effudisse. prorsus loco tali aspero ad id destinato, ut sic squallor cadaverum dum projiciebantur collisorum citius exsiccaretur & interiret, quam si integra alibi in plana abjecta lente putrescerent. Nulla vi hæc extorqueri, sed sponte sequi censet ex verbis, quibus illam historiam nobis prodidit Sanctus Spiritus, simplicissimis & liquidissimis maximeque propriis, quibus vim inferre & coniecturarum suspicionumque somniis in diversas partes ea rapere nefas existimat: vanum etiam componendorum Evangelistarum studium censet, in re de qua nunquam in partes abierunt; cum Matthæus de morte, Lucas de tempore post mortem, & eventu cadaveris laqueo alligati, postea demti abjectique & inde diffissi, narrationem instituerint.

J. COM-

J. COMMELINI CATALOGUS PLANTARUM *indigenarum Hollandiæ, cui præmissa Lamb. Bidloo dissertatio de Re Herbaria.*

Amstelodami, apud Heinricum & viduam Theod. Boom, 1683, in 12.

EX Anglia mense hujus anni Majo Botanicum eximium repræsentavimus *Joh. Rajum*, cum *novam plantarum methodum* in publicum evulgasset. Nunc ex Hollandia exhibemus virum & ipsum rei herbariæ ad stuporem usque deditum *J. Commelinum*, Senatorem Amstelodamensium amplissimum, cujus Catalogus plantarum in Hollandia nunc nascentium, hoc ipso anno a Lamberto Bidloo, Pharmacopœo Amstelodamensi, fuit editus. Libellus, si molem contempleris, valde est exiguus; sed si laborem in tot agris, nemoribus, dumetis, collibus littoribusque perreptandis, plantisque exinde colligendis adhibitum, satis grandis atque operosus; nec plantarum tantum catalogum sed arbores etiam, sata, & quidquid ex terræ Hollandicæ exsurgit gremio, complexus. Plantas vero *indigenas* dum nuncupat auctor, non eas tantum, quæ supra hominum memoriam in Hollandia suapte sponte crescunt, sed & quæ ex aliis in eam delatæ oris cœlo & solo Hollandiæ assuefactæ, & civitate quasi ejus sunt donatæ, exhibet; & quidem ordine alphabetico dispositas, nec latine tantum a *Casparo* & *Johanne Baubinis* fratribus, aliisque clarissimis Botanicis, quorum series cum contractorum nominum explicatione dissertationi Editoris subjicitur, sed & Belgice a Belgis duobus *Remberto Dodonæo* & *Matthia Lobelio* denominatas. Expressa etiam sunt nativitatis loca nominibus propriis, quibus gaudent, urbes puta Hollandiæ, pagi, villæ, fluvii & canales, ut adeo ab iis quoque, qui linguam latinam in Batavia haud callent, & herbarum tamen diligentissimi sunt collectores, investigari ostendique aliunde advenientibus possint.

Usum libelli hujus ulteriorem fuse jam dictus Bidloo in dissertatione præliminari exposuit; atque ea pariter, quæ a Medico quodam in scripto invectivo cum contra Botanicen omnem, tum contra indigenarum plantarum præstantiam a se assertam protulerat, partim experientia certa, partim aliorum populorum atque auctorum testimoniis confutavit.

futavit. Atque uti Botanices patronum se semel est professus, ita non ab iis tantum, qui rejectis Botanicæ sacris, Chymiæ apotheosin quandam affingunt, se facit segregem, sed & illos, qui totum Medicinæ negotium ad normam Matheseos se instituere atque absolvere gloriantur, satyrico sale perfricat: ostenditque præterea, Neotericos nihil aliud quam veterum cramben, dogmata videlicet de *atomis, motu, materia prima, fermentatione, dissolutione & concretione,* recoxisse. Patrocinatur postea Empiricis, sed ratione utentibus, Hippocratique similibus, qui divinos aphorismos suos ex tabulis ægrotantium eucharisticis concinnasse traditur. Quanquam autem non approbat Bidloo, qui ex Chymia, Botanica insuper habita, deam quasi faciunt, eam tamen Phytologicis disquisitionibus non minus, quam Metallurgiæ & mineralium anatomiæ censet necessariam, quippe cujus sine adminiculo plantarum destillatio, decoctio, extractioque non possit fieri. Quæ & alia postquam fuse ac docte pro Botanica herbisque indigenis edisseruit Bidloo, de recte instituendo studio Phytologico nonnulla adjicit. Existimat autem Botanicorum priscorum & coætaneorum figuras diligenter examinandas, an eædem sint, quibus nos utimur? nec tantum radicum, foliorum, caulium, florum, seminumque figuras indagandas, sed & palati nariumque examini offerendas. Hoc excipere debere Chymicam analysin, unde luculenter patere possit, num eodem ex processu succedant eadem; dein discernenda legitima a spuriis, & tum conspicuum fore, num recte Botanicorum mentem, titulos, vocumque significationes perceperimus; quin & appariturum, Auctores quosdam minus dextram tribuum distributionem confecisse. Præmissæ huic disquisitioni usum medicum tanquam coronam atque coronidem imponendum: hunc enim, si contrarium testetur successum, documento fore, aut errasse antecessores nostros, aut nos nō satis homogeneam investigasse plantam. Quod ignota attinet, hæc primum, quantum ex figura externa, odore & sapore conjicere liceat, ad classem alicujus generis referenda, ignisque examini destinanda, unde cui speciei propius unaquæque herba accedat, manifestum sit futurum. Desinit tandem in laude studii botanici, cumque circiter bis mille annos parum vel nihil luminis allatum ei fuerit, (quod & Botanicis objecit Helmontius) id vel maxime nunc temporis excolendum exornandumque esse contendit, laudatque tum Consules Senatumque Amstelloda-

lodamensium, qui usui medico, exoticorumque culturæ hortum spatiosissimum destinarũt, tum *Commelinum* inprimis spectatissimum, qui non notas tantum collegit herbas, sed & ab aliis nullibi & nunquam repertas Hollandiæ plantas nota ND. distinctas, detexit, longeque plures hoc opusculo jam sub prelo sudante congessit, aliquando & ipsas luci exponendas.

OBSERVATIO RARA
circa aquam Rhodani, Jac. Spon Med. D. Lugd.

Quæritur inter medicos, inquit Plinius, *cujus generis aquæ sint utilissimæ. Stagnantes pigrasque merito damnant, utiliores quæ profluunt existimantes: cursu enim percussuque ipso extenuari atque proficere.* Hinc magnorum & rapidorum fluminum aqua salubris esse debet, si præsertim multum limi non vehat secum. *Parthorum Reges*, inquit idem Plinius, *ex Choaspe & Eulæo tantum bibunt.* Indorum Reguli ex solo Gange. Tot populi varii, tot varias potant aquas, fontanas, puteales, nivales, pluviales, fluviatiles, necessitate & commoditate potius coacti, quam sanitate. In ultimo meo per Galliam itinere, Arelate pertransiens, quæ est urbs antiqua ad Rhodanum sita in palustri solo, observavi fontes nullos esse, saltem quorum aqua potabilis & laudabilis foret, nec pariter puteos; attamen ipsos aquam limpidissimam & optimam bibere. Quænam illa foret aqua inquisivi. Eandem retulere mihi, quæ mœnia nostra proluit: at quo pacto reservaretur, addidere. Ex medio Rhodani fluente accipitur, & domum affertur, ubi in cellis vinariis reconditur intra maximas figulinas urnas, in quibus subsidentia omnis per aliquot septimanas aut menses deponi permittitur, antequam potetur. Hinc pura & optima aqua habetur, quæ non solum per plures menses, sed per annos plures, imo per sæculum integrum incorrupta conservatur. Repertæ sunt enim aliquot urnæ aqua illa plenæ, in domus alicujus ruderibus, quæ a centum fere annis jacebat. Quod si aqua hæc Rhodani hoc quo diximus modo depurata, in navibus supra mare transferatur, incorrupta permanet, modo sit illa in figulinis urnis reservata: alioquin si in doliis ligneis, corrumpitur, & dein exacto aliquo tempore iterum depuratur, & potabilis ut antea evadit.

Ergo

Ergo illa corruptio a ligno putredini potius apto, quam vasa figulina, quod in nautarum gratiam notandum. Etenim non est forte illa proprietas optimam & incorruptam aquam præbendi Rhodano soli tribuenda: siquidem & in Occitania qui circa fluviolum *Vidourle* habitant, idem de ipsius aqua decantant. nec dubito magnorum præsertim fluminum aquas id præstare, veluti Rhenum & Danubium, si eodem modo recondantur. Quod Physicis & curiosis proponendum censui, non tantum ut theoricam quæstionem, sed etiam ut in usum revocetur in iis locis, ubi laudabiles alias aquæ non habentur. Ita apud Lugdunenses nostros, qui puteales aquas non omnino limpidas ac puras bibunt, Arelatensium jam non invidebo lympham, ubi magnas mihi fingi urnas curavero. Adsunt enim nobis *Rhodanus amne præmpido fluens, Ararque dubitans quo suos cursus agat.* Ille purus & limpidus, iste impurus & limosus, unde potui minus commodus. Sequana tamen Lutetiam intersecans, limo turgidior est, potatur tamen & sana putatur post integram defæcationem. Purgans est præcipue advenis ob exiguum salem ex limo & recrementiis variis ab illa convectatis. Plin: *Aquam quam optimam, aeri simillimam esse oportet*, hoc est, tenuem & quamminimum secundis qualitatibus dotatam, insipidam, inodoram ac pellucidam.

HISTOIRE DU CALVINISME ET CELLE DU Papisme mises en parallele, ou Apologie pour les Reformateurs, pour la reformation, & pour les reformez, divisée en quatre parties, contre un libelle intitulé l'histoire du Calvinisme per Mr. Maimbourg.

sive

Historia Calvinismi & Papismi parallela,

vel

Apologia Reformantium, Reformationis, & Reformatorum, in quatuor partes divisa. Adversus libellum cui Titulus est: Historia Calvinismi Dn. Maimburgii.

Roterodami 1683. in 4. & 12.

apud Arn. Leers.

Prodit

PRodit jam post illos, qui Maimburgianam Calvinismi historiam aggressi, & a nobis in superiorum mensium actis relati sunt, is cujus spem illa fecerunt; justæ, ut dici solet, armaturæ bellator, argumentorum phalange & ad defendendum, & ad impugnandum instructus. Prius operis parte prima, alterum secunda præstandum sumsit. Nos de prima nunc agemus, dilata in mensem sequentem altera. In præfatione *Gallum* se profitetur autor, sed extra patriam viventem: neque tamen satis tutum putavit, ut nomen ederet, Regis longas manus, & iras veritus. Has ab adversæ partis scriptoribus incendi queritur, dum non solum Reformatis veteribus rebelliones & bella civilia immerito imputent; sed & Apologistas recentes magnæ adversus Regem insolentiæ, per calumniam accusent, & ignobili cautela efficiant, ut summo rigore adversus autores & editores defensionum procedatur. Se tamen libere ait & sincere facturum, ut veritas contra objectiones falsissimas asseratur, nec Sponii cautela usurum, qui in historia Genevensi ad patronos quosdam in aula Regia respexerit, omissis, quibus offendi illi viderentur posse. Antequam vero in aciem descendat, characterem ingenii Maimburgiani præmittit; venalemque & aulæ mancipatum stylum, tum ex hoc, quem refutandum destinat, libro, & *Concionibus* ejus *Anti Jansenisticis*; tum ex aliis scriptis prolixe arguit: eoque non mirandum esse dicit, quod in Reformatos, quorum interitum ab aula decretum esse sciat, tam acriter invehatur, qui eodem adulandi studio regiam causam in quæstione *de regalibus*, utut justiorem, tamen contra ordinis sui sacramentum adversus Pontificem defenderit, & censuram ejus, atque ejectionem ex Societate insolenter spreverit; ut jam *Abbatis* aut *Domini* titulo tumidus, per vicos Parisienses biga feratur, quos antea pedibus triverit.

Post hæc & alia etiam acriora, *Parte I. Libr. I. Cap. 1.* (compellatione semper per modum epistolæ ad amicum quendam directa) *Zvinglium* a Maimburgii convitiis liberatum it: militem fuisse negat; *Ignatio Lojola, Dominico, & Francisco* longe sanctiorem statuit: neque Pelagianismum sapere, quod de Ethnicis quibusdam ob virtutes in cœlum receptis scripserit, cum ex iisdem virtutibus conjectasset, extraordinaria Dei gratia, nec nisi per Christum, ad salutem eos pervenisse. Ad summum itaque in facto errasse, aut exemplo *Clementis Ale-*

xandrini & Epiphanii, eadem & duriora tradentium; nulla *Pelagianæ* hæreſeos contagione, quæ omnia viribus humanis tribuat, quamque Scholaſtici & Jeſuitæ renovarint. His Guil. Poſtelli immanes errores objicit, quem pro ſocio inter fundatores agnoverint. *Cap.2.* Literatos, qui ſuperata *Sorbonicæ Theologiæ* barbarie, Sacrarum literarum ſtudia ſub Franciſco I Rege reduxerint, interque eos *Guilielmum Briſſonetum Epiſcopum Meldenſem*, & *Jacobum Fabrum Stapulenſem* defendit, hujusque memorabilem & ſanctum obitum ex *Huberto Leodio* refert. *Cap.3. Petri Vermilii*, vulgo *Martyris* dicti, cauſam agit, nec in doctrina de Cœna vacillaſſe, aut *Luthero* conſenſiſſe concedit. Negat etiam uxorem ejus monialem fuiſſe; nec referre, ſi fuerit. Ex *Hieronymo* enim, fervido licet & hyperbolico cœlibatus præcone, conſtare, licuiſſe velatis virginibus, ſi voluiſſent, nubere. Matrimonia Sacerdotum defendit, & impuritatem cœlibatus inſectatur. *Cap.4.* diſſenſum, qui objicitur, inter *Zuinglium* & *Calvinum*, in fundamento Religionis fuiſſe negat. Expendit divinam providentiam, qua fiat, ut diſſenſiones etiam inter orthodoxos inveniantur: ex quorum tamen cenſu *Socinianos*, novos *Arrianos*, *Anabaptiſtas*, & omnes fanaticorum ſectas excludit. Eidem providentiæ divinæ tribuit, quod pauci electi, in purioribus etiam cœtibus, multitudine reproborum circumdentur, & ſub illa aliquando, præſertim in perſecutionibus, (per quas non ſemper, nec ſoli electi abripiantur,) lateant. Quod vero ex Proteſtantium Eccleſiis multæ ſectæ heterodoxæ prodierunt, id veritatis indicium eſſe; neque aliter actum in Eccleſia primitiva. Hujus enim fata cum Proteſtantium Eccleſiarum ſtatu optime comparari poſſe: ſive ſimplicitatem & humilitatem docentium; ſive ſchiſmata inter fideles, (qualia *Corinthi* fuiſſe ex *Pauli* & *Clementis* epiſtolis conſtet;) ſive hæreſium multitudinem; ſive diaboli machinationes & hoſtium ſævitiam ſpectemus. Concordiam itaque & quietem externam non eſſe argumentum veræ Eccleſiæ, neque *(Cap.5.)* unionem tantopere a Romanenſibus jactatam alio vinculo niti, niſi ſola primatus Pontificii agnitione. Sic receptos olim *Abyſſinos* & *Maronitas*, non correctis erroribus, quos ab *Eutychianis* & *Monothelitis* hauſtos notorie retinuerint. Objicit deinde acerrimas inter Romano-Catholicos diſſenſiones, *de immaculata conceptione B. virginis; de auxiliis gratiæ, dum Moliniſta Arminianorum, Janſeniſta*

nista Gomaristarum sententiam teneant; *item de juribus Episcoporum, de disciplina morum*; *& de infallibilitate Pontificis, a Clero Gallicano negata:* unde sequatur, extra concilium, adeoque jam intra annos centum, spiritui erroris expositam fuisse ecclesiam. Ita intra castra & vallum Pontificiæ unionis, imaginariæ & hypocriticæ, pugnari non mitius, quam inter Protestantes, nisi quod hi separata quasi castra habeant. Uniri tamen hos sub uno capite Christo, & judice Scriptura, in fundamentis doctrinæ: sed disceptantes in Ecclesia Romana, nec sub his principiis inter se uniri, & solo primatus utcunque agniti nexu ad externam pacem obtinendam Pontifici adhærescere. Nec audere, aut ausurum Papam controversias, quantumcunque graves decidere, nec obsequium inventurum esse: sic enim condemnatos licet, *Escobaris*, *Lessii* & *Caramuelis* libros, nihilominus manere, & rejecta dogmata vigere. *Cap. 6.* fanaticorum originem Protestantium doctrinæ objectam, in adversarios retorquet: ab illis enim visiones & apparitiones ad tuendos errores expeti, curiose indagari, & sub levi prætextu probari. In vita Monastica atram bilem sive melancholiam frequenter gigni, & ad visiones eliciendas foveri: apud Protestantes helleborum visionariis proponi. Nec novum *Enthusiasmi* malum esse. Ad *Hieronymum* provocat, tam doctum & acrem virum, qui tamen in vita *Hilarionis* & *Pauli* Eremitarum ea scripserit, quæ insulsissima *Sanctorum Legenda* ineptiis vincant. Nihil absurdius esse apparitionibus *Theresiæ, Carmelitarum reformatricis*, quas tamen *Arnaldus Andillius* Gallice vertere sustinuerit. Fuisse longe ante reformationis tempora *Franciscanos spirituales*, decretis Pontificiis vix coercitos; fuisse *Flagellantes*, *Begardos*, *Turlupinos*, aliosque: *Johannem Parmensem* æterni Evangelii venditatorem, seculo 13 vixisse, nec multo post *Christianum Rosacrucium*, cujus dogmata in libro, cui nomen *Fama*, ineunte hoc seculo resuscitata fuerunt. Fanaticis accensendos etiam esse *Theologiæ Mysticæ* scriptores, *Schonovium*, *Taulerum*, *Rusbrochium*, *&c.* nec *Lutheranis* annumerandum autorem *Theologiæ Germanicæ*, Libertinismi, ut putat, semina continentem: imo a Luthero rejectum fuisse *Lojum* quendam, *Antuerpiæ* postea combustum. Pro Enthusiastis etiam habet in Belgio plurimos ante Lutherum, *Coppinum*, *Quintinum*, alios: sed & Monachorum quorundam fundatores; tum S. *Brigittam*, & *Catharinam Senensem*.

 Tandem

Tandem etiam in *Avianum*, præter vere Sanctorum exemplum in orbe, ut ait, vagantem, & se fictis miraculis ostentantem, vehementer invehitur. *Cap. 7. Marotum* inter Doctores reformatos non agnoscit, nec psalmos in Protestantium gratiam aut usum, sed ut Poetam, in aula Francisci I Regis, composuisse scribit: hosque prius a Catholicis, quam a Reformatis cantatos, imo censura probatos, & cum privilegio Regio editos aliquando fuisse. Maroti mores non defendit, negat tamen illum ob adulterium Genevæ fustibus cæsum. Objicit cantiones ineptas, aut profanorum carminum tonis accommodatas; Psalterium Latinum Breviarii ex corrupta Græca versione translatum, & *Antonii Godavii* paraphrasin a sensu Spiritus Sancti multis locis recedentem. *Cap. 8.* pro Beza acriter pugnat, excusato inprimis carmine Juvenili, quod Maimburgius Bezæ objecit, *Florimundi Remondi* calumniam secutus. *Cap. 9.* retorsionis loco turpissimos *Aretini* & *Johannis Casæ* libros opponit; tum quæ *Casistæ* v. g. *Thomas Sanchez*, & ex veteribus, *Burchardus Wormatiensis*, aliique scripserint, lectu horrenda. Impuros vero Cleri mores ex autoribus ante reformationem, & ex ipsius Maimburgii *de declinatione Imperii*, testimonio taxat. *Cap. 10. Annæ Burgii* Martyrium ex Thuano, & aliis argumentis defendit. Digreditur inde *Cap. 11* usque ad 14, ut evincat veros Christi Martyres tum ob doctrinam & pietatem; tum ob constantiam, tolerantiam, ut & numeri, sexusque & ætatis respectu fuisse, qui ob religionem Reformatam & Lutheranam mortem oppetierint. Nec gloriam hanc Lutheranis denegandam; passos enim esse ob fidei capita, quæ cum Reformatis communia habuerint: nec leviores errores a Deo Martyribus imputari. Certe *S. Cyprianum* non fraudari Martyris titulo, licet a *Stephano* Pontifice excommunicatum. Exagitat *Martyres Jesuitarum*, præsertim in Anglia & China, allegatis contra eos autoribus Romanensibus: notat etiam *Georgium Cappadocem*, quem in Papatu, Angli præsertim devote coluerint, Arianum fuisse. Persecutionem in Gallia superiori seculo exercitam summæ crudelitatis, & Ecclesiam Romanam maximæ impietatis accusat; & Tragicos casus funestasque persequentium mortes, multis exemplis confirmat. *Cap. 15. Calvini* Apologiam facit: & cum Maimburgius putida quædam, a celeberrimis tamen adversæ partis autoribus hucusque confidenter objecta, omiserit, ad excusandam,

ſandam, quæ Calvino imputatur, animi & ſtyli vehementiam reſpondet, protervia adverſariorum irritatum fuiſſe; Deum vero hanc ejus ut & Lutheri vehementiam in bonos uſus Eccleſiæ vertiſſe: multa tamen exaggerata aut affiĉta. Denique ejus ſeculi & ſcholarum morem hunc fuiſſe, & ex libris controvertentium apparere, ut acribus dicteriis ſe mutuo inceſſerint: nec parcere ſibi invicem hodie Romano-Catholicos; imo *Arnaldum* omnes mortales convitiandi arte ſuperare. Obiter notat, Calvinum ſerius ad reformationis negotium acceſſiſſe, nec inter primos reformatores numerandum eſſe. *Cap. 16.* ridiculum eſſe ait, quod Maimburgius objiciat, Calvinum non fuiſſe Theologum: aliter judicare peritiores ex Romana Eccleſia. Exſcriptum fuiſſe a *Salmerone*, laudatum a *Stapletono, Pasquierio*, aliis. Scholaſticarum nugarum parum expertum fuiſſe fatetur; ſed has a cordatis Pontificiis ipſis improbari, quos allegat, & barbariem ſeculi ante reformationem libere deſcribit. *Cap. 17.* ſingulare eſſe ait, & imperitiæ adſcribendum, quod Maimburgius Calvino Lutherum quoad eruditionem præferat: fuiſſe utrique ſua dona; ſed Lutherum omnium conſenſu in commentationibus S. Scripturæ a Calvino vinci, & hunc ad miraculum literatum fuiſſe. Poſtea *Petri Valdi* laudes ex ipſo Maimburgio repetit; nec pudere debere Calvinum aut Lutherum, ſi quid ex eo aliisque hauſerint, dummodo (ut confidit,) vera & pia ſint: nova enim non affectaſſe. Inde ad dogmata quædam aſſerenda progreditur, v.g. *de libero arbitrio, de gratia efficaci, de juſtificatione per fidem, de juſtitia imputata, de meritis operum, de virtute Sacramentorum, de fiducia, de poſſibilitate implendi legem divinam, de utilitate votorum:* in quibus omnibus ſententiam Reformatorum ſpecioſe proponit, & reprehendi eam non poſſe exiſtimat. *Cap. 18.* ad ea reſpondet, in quibus Lutherum Calvino juſtius, ſive accuratius erraſſe, ſcribit Maimburgius: hanc ejus phraſin exagitat autor, dein ad allegatos errores, quos Lutheranis dogmatibus graviores æſtimat Maimburgius, ſpecialia regerit & ex hypotheſibus Reformatorum explicat: v.g. *de dubitatione, cum fide ſive fiducia conjuncta; de gratia,* an *amitti non poſſit?* an *Deus Pater filium non ſemper generet?* an *Filius eſſentiam ſuam non habeat a Patre, nec Spiritus S. ſuam a Patre & Filio?* an *Pater ſolus ſit Deus per ſe ipſum?* an *Chriſtus dubitaverit de animæ ſalute?* *Cap. 19.* imputatum Calvino do-

gma, quod Deus homines ad damnationem creaverit, calumniæ accusat: refert differentiam *supralapsariorum* & *infralapsariorum*, neque tamen concedit priores illos statuere, quod Deus homines ad damnationem creaverit, aut, non prævisо crimine, damnaverit. Calvinum dicit non habuisse opinionem supralapsariorum, & a paucis hanc teneri: minime vero etiam ex hac doctrina sequi quod Maimburgius inferat, nempe ideam de Deo iniquam, multo minus Atheismum; quippe qui ex longe aliis, quam ex conceptu nimiæ severitatis divinæ oriatur. Fatetur tamen supralapsariorum sententiam incommodam esse, & rectius adhæreri *Augustino*; quod & Calvinus fecerit, præcipuique ex Scholasticis *Scotus*, *Thomas*, & alii quos citat, quosque Maimburgius incaute cum Calvino damnet. Subjungit quædam de corporis Christi in S. Cœna præsentia, quam dicit spiritualem esse, sed nihilominus realem, ob communicationem omnis virtutis carnis Christi per fidem. *Cap. 20.* ceremonias Ecclesiæ Romanæ, quas extollit, & reformatum cultum sine succo & unctione, sceleti instar, siccam & informem esse Maimburgius dicit, minime ad veram pietatem conducere, sed hypocritis latibulum præbere statuit. Improbat tamen, quod alicubi inter Protestantes (Britanniam intelligit) ob quosdam ritus turbæ excitentur, nec infirmis ex utraque parte parcatur. Mysticas quasdam rituum in Rom. Ecclesia significationes ex autoribus ritualium affert, easque vel ineptas, vel quoniam populo ignotæ sunt, infructuosas esse docet. *Cap. 21.* in statu Ecclesiæ perfectissimo & optimo, qui tempore Christi & Apostolorum, & paulo post fuit, nihil ex succo & unctione, quam Maimburgius tantopere celebrat, reperiri scribit, adductis testimoniis ab adversæ partis autoribus. Originem potius rituum in quibusdam *Judaismo*, plerisque vero *Paganismo* deberi contendit, inter alia ex collatione *apotheoseum* cum *canonizationibus*, *Penatium* aliorumque *Semideorum* cum Sanctis, eorumque imaginibus & cultu. Denique aperte adversari Christianæ religioni, quod jugo Judaicorum rituum, sanctis de causis populo illi a Deo imposito, per Christum liberata, sub aliud non minus grave redigatur, & cultus Christianus simplicitate & puritate sua cœlesti, quem speramus, proxime accedens, externis pompis & ritibus in Papatu oneratus, illius dissimilimus reddatur. Præferri igitur merito debere siccum & sceleto similem, sed

pium

pium & purum Reformatorum cœtum, succulentæ & fece mundi illitæ Romanorum Ecclesiæ.

Partis primæ Sectio sive liber secundus historicus est, & exponit, quomodo non in Gallia tantum, (de qua fere unice agit Maimburgius,) sed & alibi ad reformationem perventum sit. *Cap. 1. Tigurini* senatus acta referuntur & probantur; quia religionis cura ad Magistratum pertineat, isque consilio sacerdotum & doctorum, plusquam 600. adhibito, tempore etiam ultra sexennium indulto, optimo ordine & circumspecte processerit: optatque ut ubique eo modo agi potuisset. *Cap. 2.* prolixe agitur de reformatione *Genevensi*, & quædam referuntur, quæ (ut in præfatione auctor jam monuerat) certis ex causis in nuper a V.C. *Jac. Sponio* edita Genevensium historia omissa fuerant: inter hæc atrocia de Cleri vitiis & de fraudibus in reliquiis supponendis, aut miraculis effingendis. Multa habet de *Farelli, Fromentii & Vireti*, qui primi religionem reformatam, (Lutherana tunc vocabatur) Genevæ prædicarunt, zelo, eorumque persecutionibus: populi vero excessus turbulentius aliquando agentis, libertate publica, & *Bernatium*, urbis protectorum, autoritate excusat. *Cap. 3.* historiam reformationis in *Scotia* a prædicatione & martyrio *Patricii Hamiltonii*, qui in Academia *Marpurgensi* Lutheranæ doctrinæ principia hauserat, inchoat, & notatis quæ Maimburgius falso, ut ait, & ad invidiam Scotorum commemorat, usque ad mortem Regiæ matris *Mariæ Lotharingæ* deducit: postquam totum regnum Papismum excussit, nulla violentia, sed omnium ordinum consensu: sola regina, frustra, ut ait, & nullo jure obnitente. Excusat autē plebem, quod persecutionibus ab initio irritata, festinantius in quibusdam locis ad diruenda monasteria progressa sit. *Cap. 4 Mariæ Stuartæ*, quam ut Sanctam & martyrem mire extollit Maimburgius, & alii ex earundem partium scriptoribus, mores corruptissimos cum in modum exponit, ut appareat, quicquid ei mali contigit, non Calvinismo, sed ipsius culpæ esse tribuendum. *Cap. 5.* de reformatione in *Anglia* agit, *Burnetum* secutus contra *Sanderum*, quem nihil nisi calumnias & mendacia compilasse notat. Inprimis observat, quod doctrina *Wiclefi* nunquam plane extincta fuerit in Anglia, sed ad Lutheri usq; tempora clam duraverit: idque probat ex pœnis, quæ plurimis ob illam doctrinam, affictis tamen erroribus, irrogatæ fuerint. Dein *Henrici VIII* gesta accurate enarrat, & Maimburgii Theologiam notat,

tat, quod Catholicum illum mansisse statuat, qui Pontifici obsequium denegaverit: unde exemplum ostendatur, salva religione Pontificiam autoritatem subruendi. Promovisse vero Henricum reformationis opus, etiam per visitationem & destructionem monasteriorum, cum immania religiosorum scelera deprehendisset, & monachorum potentiam debilitare vellet; dein permissa plebi lectione Bibliorum; decretis etiam synodicis, per quæ multa dogmata Pontificia correcta aut suspensa fuerunt: faventibus reformationi *Thoma Crammero Archi-Ep. Cantuariensi*, & *Thoma Cromvvello*, Regi a Secretis, postea Essexio Comite. Non diffitetur tamen *Cap. 6*, Lutheri sententiam tunc in Anglia receptam, sed *Zuinglianam a Petro Martyre* postea, sub Eduardo VI introductam fuisse. Regis hujus historiam, atque absolutæ sub illo reformationis recenset, notatque, omnia sine cæde & sanguine peracta fuisse, consentientibus aut dissimulantibus Episcopis. *Cap. 7.* inauditam Mariæ Reginæ crudelitatem in Protestantes, optime licet de ipsa meritos, etiam marito *Philippo Hispaniarum Rege* & *Reginaldo Polo Cardinale* Pontificis Legato non satis probante, exercitam describit, administris potissimum *Gardinero Wincestriensi* & *Bonnero Londinensi* Episcopis. *Crammeri* martyrium refert, & ut rejecta, quam spe veniæ ei extorserant, palinodia, dextram suam, Scævolæ exemplo, rogo impositus, prius ipse combusserit. Dein quæ mortua *Maria* Elisabetha ad perficiendam reformationem placide & sine sanguine peregit, indeque diversum utriusq; religionis genium explicat. Tandem etiam *Eboracensis Ducissæ* declarationem, quam Maimburgius historiæ suæ adjecit, nihil sani continere, & verisimile videri ait, eam illius pœnituisse, cum biduo post moreretur. *Cap. 8.* deducitur, motuum causam in Belgio minime Calvinismo tribui potuisse: sed eos ex rationibus politicis, ob violata provinciarum privilegia excitatos fuisse, culpa *Granvellani* potissimum; quod probat ex autore Gallo Protestantibus minime amico, & clerico, cui nomen *Le Laboureur*, *in addit. ad memorialia Michael. Castelnavii.* Notat etiam ex *Meterano*, ab anno 1522 usque ad tumultum bellicum Anno 1567, magnam jam copiam Reformatorum in Belgio fuisse, & plusquam quinquaginta hominum millia religionis causa per varia suppliciorum genera periisse. Religionis itaque initium non a libero exercitio, sed a professione, licet inter persecutiones, numerandum

esse

esse: secus si fiat, Christianismi principium in seculum quartum collocandum fore. Ex eadem ratione *Cap.9* probat, minime verum esse, quod adversarius tradat, violentis modis reformatam doctrinam in Gallia stabilitam fuisse; cum ne unicum quidem exemplum afferri possit, quod aliquis ad religionem hanc amplectendam metu mortis, aut alia vi, quali Romana Ecclesia utitur, coactus fuerit: neque ante annum 1560 arma sumta, cum tamen ab anno 1521 Lutheri doctrina in Galliam delata plurimos sectatores jam invenisset, & multi ob eam ad supplicia raperentur, ut adeo in sanguine Martyrum ad veteris Ecclesiæ exemplum Protestantium religio stabilita fuerit; & anno 1559 ante bellum postea exortum jam plusquam 2000 cœtuum numerarentur, ita ut etiam synodo Nationali Lutetiæ celebrata confessio fidei conscriberetur, qua adhuc Reformati utuntur. Cæterum regulam, quod sine permissione publica Evangelium prædicari non debeat, repugnare juri divino, & exemplo Apostolico: nemini enim id prohiberi posse, qui morte luere veritatis prædicationem velit. Dein *Cap.10* usque ad 21 *sive ultimum*, prolixe ostenditur, quam injuste & subdole bellorum civilium, per annos 40 in Gallia gestorum, calamitas Reformatis tribuatur; cum vel ex scriptoribus Romanarum partium constet, causas bellorum istorum vel omnes, vel saltem præcipuas & plurimas, politicas fuisse; *Ligæ* potissimum, cui *Catholicæ* & *sanctæ* nomen fecerant, quamque ne Maimburgius quidem nunc, cum victrix pars *Borbonia* regno potiatur, probare audeat, imputandas. Notanda est singularis & nova, ex scriptore quodam superioris ævi eruta nomenclatura vocabuli *Hugonotorum*, quæ ab *Hugone Capeto* deducitur, quod hujus posteri Borbonii adversus Guisiorum Caroli M. genus jactantium prætensiones, a Reformatis defensi fuerint. Observari etiam meretur, quod *Cap. 15.* ex historia Ecclesiastica Reformatorum, & ex Synodorum decretis allegat, improbatam fuisse plebis licentiam, quæ imagines sine Magistratus autoritate per tumultum sustulerit. Videatur etiam *Cap. 17*, ubi disputatur, num omnia bella religionis causa suscepta, injusta sint; & quatenus liceat pro Christianis populis alienæ ditionis, injusta persecutione oppressis, arma sumere.

CONTROVERSES FAMILIERES, OU *les Erreurs de la religion P.R. &c.*

id est,

Controversiæ familiares, sive errores Religionis prætensæ Reformatæ, refutati ex Scriptura, Conciliis & Patribus.

Lutetiæ Anno 1683 in 12. apud Ant. Dezallier.

AUtor, *Provinciali Jesuitarum in Aquitania*, in approbatione titulo libri subjuncta, dicitur *Johannes Leonhardus de Fenis, ex Soc. Jesu.* Utitur forma Dialogistica, & magno cum rigore id agit, ut Reformatos hæreseos & impietatis reos sistat. Itaque *parte prima, cap. 1 usque ad 5* vitam æternam illis abjudicat, quod non servent mandata Dei, & servari posse negent; quod fidem & conscientiam suam, neque ex verbis, neque ex sensu sive consequentia Sacræ Scripturæ firmare possint; quod plane careant Scriptura, quia testimonium Ecclesiæ rejiciant; quod contraria Scripturæ doceant; quod eam corruperint & versiones mutaverint. *Cap. 6 & 7* Ministros sive Pastores illorum non a Deo, sed a Diabolo missos contendit. *Cap. 8, 9, 10* dogmata quædam aggreditur, quæ Deo & rationi adversari, & per quæ ad omnia vitia homines impelli, ab operibus vero bonis, virginitate præsertim, removeri ait. *Cap. 11.* Fœminis honestis deserendum esse Reformatorum cœtum suadet, tum ob alias causas, tum ob hanc, quod matrimonia ob adulterium dissolvenda statuant, & sic in maritorum potestate sit, commisso cum aliquo scorto crimine, conjugii vincula quoties velint rumpere. *Cap. 12* narratis, quæ *Lutherus* & alii *Philippo Hassiæ Principi* circa admittendam pellicem olim suaserint, Polygamiam a Reformatis probari non veretur asserere. *Cap. 13* Pastores, quique eos sequantur, statuit esse hæreticos, quia Ecclesiam, quæ tempore reformationis vera fuerit, deseruerint. *Cap. 14* relata Synodi *Dordracenæ* autoritate, a Reformatis agnita, sequi dicit, Ecclesiæ Romano-Catholicæ judicium longe magis agnoscendum fuisse. Applicat hoc *Cap. 15* ad Concilium Tridentinum. *Cap. 16 & 17*, Loca Calvini in plurimis articulis adducit, in quibus fateatur,

ctatur, Ecclesiæ priorum seculorum ad *Gregorium* usque *Magnum* doctores eadem statuisse, quæ Romano-Catholici statuant, & sic semetipsum suosque sectatores innovationis reos faciat. *Cap.18* refert, Bezam in colloquio *Possiaceno* negasse præsentiam Christi in S. cœna, eandem tamen affirmari, aut saltem non improbari decreto Synodi *Carentonensis* anno 1631: ex qua contrarietate manifestum sit, apud Reformatos non esse fidem Christianam, quia sermo eorum non sit, *est, est, non, non*.

Parte II Cap.1 certitudini salutis, quam Reformati sibi promittunt, contradicit, quia non habeant fidem, nec securi esse possint de perseverantia, nec sint in Ecclesia. *Cap. 2* tutius esse ait majorem numerum, & nomen Catholicum sequi, inprimis quod Reformati fateantur, salvari etiam posse homines in Ecclesia Catholica. *Cap. 3 & 4* prolixus est, ut Reformatos extra Ecclesiam ejiciat, quia fuisse Ecclesiam oporteat ante Reformationem, nisi Christo contradicere velint, invictam & perpetuam ecclesiam promittenti. Illam ipsam autem esse, quam Reformati deseruerint; quo argumento multos conversos esse jactat. Addit & alia de *visibilitate ecclesiæ, de novitate schismatis, de moribus Lutheri, Calvini, Bezæ* ex acerrimis eorum insectatoribus desumta. Addit non pauca de dissensu inter Protestantes, qui se invicem hæreseos accusent. Dein ad firmandos articulos controversos pergit, agitque *cap. 5 & seqq.* de *imaginibus*, de *invocatione Sanctorum & Angelorum*, de *reliquiis*, de *festis*, de *justificatione*, de *remissione peccatorum*, de *meritis & libertate arbitrii*, de *purgatione*, de *satisfactione & indulgentiis*, de *confessione*, de *votis & cœlibatu*: omnia, qua potest, ut orthodoxa & sancta adstruens.

Parte III Cap.1, 2, 3, sententias Romanensium, de *Eucharistia, transsubstantiatione, & Missa* solitis argumentationibus defendit. *Cap. 4* tractat de *usu linguæ Latinæ in Sacris*, & de *lectione Biblica*, quam non vetari ait. *Cap.5* propugnat *communionem sub una*; *Cap. 6, traditionem*; *Cap. 7 primatum Petri, & necessitatem capitis visibilis, & autoritatis definitivæ*, quam ab ipsis Reformatis contra *Independentes* asseri dicit. Denique ad dicta quædam præsentiæ reali, & transsubstantiationi potissimum opposita, responsiones subnectit.

An in toto hoc libro, præter illa, quæ inter tot scriptores polemicos per sesqui seculum ventilata sunt, novum & singulare aliquid

quod refutationem mereatur, propositum sit, expendent, qui id operæ pretium esse putaverint. Nobis librum non examinantibus, sed pervolventibus, cum trita & sæpissime vulgata occurrerent, summa capita excerpsisse & indicasse sufficiens visum est. De exemplis vero novarum in Gallia conversionum, & de convictione ministrorum reformatorum, a *controvertistis*, quos vocant, in provinciis & civitatibus constitutis, præsentes rei testes judicare poterunt.

JOHANNIS CARAMUEL, EPISCOPI Viglevanensis, Comitis Zemidæ &c. Leptotatos, Latine Subtilissimus, de nova Dialecto Metaphysica.

Viglevani Anno 1681. in fol.

INter varia scripta, quibus jamdudum Autor inclaruit, hoc est unum e primis simul & postremis, si ad diversa, quibus delineatum, conscriptum, & evulgatum est, tempora respiciamus. Librum enim hunc, quem *(pag 2) ante quadraginta aut plures annos conceperat*, edidit demum, *postquam jam (pag. 37) a quinquaginta annis vel pluribus professus fuerat Theologiam*; hactenus nimirum hæsitans conscientia novitatis & metu Censorum; & adhuc *timide audax aut audacter timidus (pag. 6)* quando eum evulgavit. Continet autem ille novam Dialectum Metaphysicam aut Scholasticam *(pag. 2)* qua conceptus ambigui & obscuri Metaphysicorum & Theologorum Scholasticorum, inprimis Thomæ Aquinatis, distincte ac perspicue proferri & intelligi possint. Nova in hunc finem nomina & verba in Dissertatione prima Metalogica formantur & exponuntur; in secunda Philosophica & tertia Theologica variis quæstionibus applicantur; quæ est totius hujus Operis οἰκονομία. Verbum, stylo Logicorum, est vel substantivum, vel adjectivum. Utrumque assumitur, sed diversimode tractatur. Verbum enim substantivum *(Sum)* distinguitur a novis quinque Verbis, *Sam, Sem, Sym, Som, Sum*, ita, ut illud nihil denotet aliud, quam τὸ Esse generice, hæc specifice: *Sam*, habere essentiam; *Sem*, habere existentiam; *Sym*, habere æternitatem simultaneam; *Som*, habere actum physicum; *Sum*, habere aliquam durationem. Ne vero quis tertium *(Sym)* cum vulgato Conjunctivo *(Sim)* confundat, scribitur illud per y; quemadmodum quintum

(Sum)

(Sum) conjugatur, *sus, sut*, ut a vulgato (*sum, es, est*) distingui possit. Deinde quinque illa nova Verba inflectuntur per omnes modos, ita ut in infinitivo (qui frequentissime in exemplis occurrit,) sam habeat *sare*; sem *sere*; sym *syre*; som *sore*; sum *sure*; imo vero conjugantur etiam passive, sed tantum in tertia persona: *satur*, habetur essentia; *setur*, habetur existentia; *sytur*, habetur æternitas simultanea; *sotur*, habetur actus physicus; *sutur*, habetur aliqua duratio. Cum autem hæc ipsa verba (sam, sem, sym, som, sum) non significent activo-transitive, huic defectui consultum fuit per alia quinque verba derivativa: *Samo* (a sam,) *semo*, (a sem,) *symo* (a sym,) *somo* (a som,) *sumo* (a sum,) quæ significant active ac transitive, *dare aut communicare essentiam, existentiam &c.* Et sicut per imitationem vulgati verbi substantivi (sum) formata sunt quinque illa sam, sem, sym, som, sum, ut perfectos essendi modos exprimant: ita ad imitationem horum ipsorum alia quinque nova verba finguntur: *saim, seim, syim, soim, suim*; quibus modi essendi imperfecti, videlicet essentia aut existentia imperfecta &c. designentur. In verbis Adjectivis hæret circa participia; quæ sunt vel usitata vel nova. Ab usitatis deducuntur Abstracta nova: ab amaturus, *amaturitas*; ab amandus, *amanditas*. Nova derivantur ipsa a tertia persona pluralis numeri in omnibus temporibus Indicativi & Conjunctivi Modi; ab Amant, *Amans*, *Amatus*; ab Amabant, *Amabans, Amabatus*; ab Amaverunt, *Amaveruns, Amaverutus*; ab Amabunt, *Amabuns, Amabutus*; ab Ament, *Amens, Ametus*; ab Amarent, *Amarens, Amaretus*; ab Amavissent, *Amavissens, Amavissetus*; ab Amaverint, *Amaverins*, *Amaveritus*. Et ne quis forte conqueri possit de inopia novorum hujusmodi Participiorum, seorsum quoque deducuntur contracta a contractis Præteritis & futuris: *Amaruns & Amarutus* ab Amarunt; *Amarans & Amaratus* ab Amarant, *Amarins* & *Amaritus* ab Amarint; *Amassens & Amassetus* ab Amassent. Hæc Participia ita se habere putat Autor *pag. 27, ut tametsi simpliciter necessaria non sint, ad magnum tamen Metaphysicæ dialecti splendorem & ornatum conducant, si illis aliquando utamur.* Quod ut facilius credatur, non profana, sed sacra exempla *pag. 36* adducuntur. Quando enim *Matth. cap 1. v. 19*, Vulgatus legit: Joseph autem, Vir ejus, cum *esset* justus & *nollet* &c. & Arias Montanus, per participia: Joseph autem, Vir ejus, justus *existens & non volens*; Dialectus Meta-

physica dicit: Joseph autem, Vir ejus, *essens* justus & *non vellens*, Quando *ibid.cap.2.v.9.* Vulgatus scribit: Qui cum *audiissent* Regem, abierunt; & Arias Montanus, per participium: Illi autem *audientes* Regem, profecti sunt; Dialectus Metaphysica vertit: Illi autem *audivissentes* Regem, profecti sunt. Quando *Joh. ult.* Vulgatus habet: sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui *scribendi* sunt, libros; & Arias Montanus per participium: sunt autem & alia multa, quæcunque fecit Jesus, quæ si scribantur ad unum, nec ipsum arbitror mundum capere posse *scriptos* libros; Dialectus Metaphysica interpretatur: sunt autem & alia multa, quæcunque fecit ipse Jesus, quæ si scriberentur singillatim, ipsum arbitror mundum non posse capere libros *scriberetos*. Longe vero major usus tribuitur novis verbis: Sam, sem, sym etc. Nam hæc aptantur vexatissimis quæstionibus, e.c. an Materia Prima habeat *Sare* (essentiam?) An *sere* (existentiam?) An mundus, si ab æterno fuisset a Deo productus, habuisset *Syre* (æternitatem simultaneam?) An entia rationis habeant *Saire* (essentiam imperfectam?) &c. Ubi non negamus, si ad res ipsas respiciamus, non pauca notatu digna pro iis qui his studiis delectantur, inprimis in dissertatione tertia, quæ Theologica dicitur, ingeniose immisceri; an vero novis hisce vocabulis tanta insit vis, ut quod putat Autor, nuda veritas, omni ambiguitate exclusa, statim concipi possit, judicet, qui velit: quemadmodum non nostrum, sed Pontificii, *Humani Erdemanni*, personati Scriptoris, judicium ex ore Viri, quem vocat, Eximii est in *AntiCammuele pag. 16, Cammuelem habere ingenium ut octo, eloquentiam ut quinque, judicium ut duo.*

TIBERE, DISCOURS POLITIQUES sur Tacite du Sieur de la Motte Josseval d'Aronsel,

hoc est

Tiberius seu Discursus Politici in Tacitum Domini de la Mothe Josseval d'Aronsel.

Amstelod, typis Elzeverianis Anno 1683 in 4.

Taciti

Taciti gravissimi annalium conditoris tanta semper autoritas apud eruditos & existimatio fuit, ut veterum scriptorum nemo sit, in quo vel enarrando vel interpretando tot literarum notitia illustres viri fuerint occupati. Ex omnibus tamen illis, qui ejus libris operam impenderunt, vix duos invenias, qui eodem consilio ducti sint, aut idem commentandi genus elegerint. Cujus rei rationem Dn. de la Mothe in præfatione Tiberio suo præfixa prolixius evolvit, ac inde quid a se in novo isthoc opere post tot in Tacitum commentarios præstitum sit, edisserit. Selegit autem ipse solos sex priores annalium libros observationibus politicis illustrandos, & a Romanorum Monarcha tertio, cujus isti vitam describunt, tractatui nomen imposuit. Instituti ratio & rerum, quæ traduntur ordo, haud parum convenit cum methodo, qua antehac Pius Mutius *considerationes super Tacitum Italicas* conscripsit. Nimirum in capita divisum opus primo subinde loco textum Taciti latinum, qui dictum aliquod aut factum ad vitæ civilis institutionem pertinens recenset, pro titulo exhibet. Quæ postmodum in argumentum quodvis propositum Autor differit, ea magnam partem ejusdem Taciti sunt, e scriptis ipsius passim collecta, ac continuo orationis cursu ita apte connexa, ut Tacitus, velut sui ipsius interpres producatur. Sub cujusque capitis finem recentioris historiæ exempla conferuntur, quo loco Autor inprimis Ludovici XI, quem Galliæ Tiberium vocat, res gestas & imperandi arcana examinat. Placuit autem patrio sermone agere, ac proinde gallicis literis mandare, quæcunque Tacitus latine dixit. Ubi potuisset quidem autor opera Triumvirorum suæ nationis uti, videlicet Rudolphi le Maitre, Dominorum de Chamoallon & Ablancour, nisi ipse mentem potius Taciti, quam verba exprimere studuisset. Hinc varias etiam lectiones ac interpretum controversias fere semper præteriit, iis solis quandoque, sed breviter annotatis, quæ sensum aliquem integrum pervertere videbantur. Omni enim studio ad id unice incubuit, (nec sane perdidit operam,) ut ideam boni principis ex iis exsculperet, quæ in Tiberio, etiam quum malus autore Sejano esset, laudem merebantur.

FRANC

FRANC ZYPÆI, IN ALMA UNIVERSITATE Lovaniensi Medic. Licent. & Anatomiæ tam sine, quam cum sanguinis effusione, ad normam magni Bilsii Professoris, Fundamenta Medicinæ Physico-Anatomica.

Bruxellis ap. Ægid. t' Serstevens 1683, in 8.

INdefesso non minus Chymicorum quam Anatomicorum atque Physiologorum labore atque studio cum hoc, quod colimus, seculo adeo mirabilis Medicinæ contigerit Metamorphosis, ut multa, quondam pro veris habita, nunc ridicula evaserint, ac de quibus Antiquitas ne quidem somniavit, in lucem hactenus prodierint: Autor, non ingratas Lectori futuras sibi persuadens has Institutiones Medicas, eas publico destinavit, velut tales, quæ novis Anatomiæ inventis ac Philosophiæ modernæ a se sint adaptatæ, ac phænomenorum multorum, secundum Neotericorum plerorumque hypothesin mechanicam, explanatione exornatæ, omissis, aut ad minimum rejectis iis, quæ Medicinam obnubilant ac tyrones confundunt. Partium, quibus omnem absolvit tractationem, constituit sex, quarum prima de Medicina in genere agit, reliquæ Physiologiam, Hygieinem, Pathologiam, Semioticam & Therapeuticam exponunt, satis quidem accurate, & secundum methodum Præceptis ejusmodi adæquatam. Inter alia, ubi Lactis naturam ac productionem investigat, quamvis hujus materiam, seu chylum per arterias mammis adduci sustineri queat, ductui tamen thoracico hincque ad mammas derivatis surculis idem munus deferendum esse per autopsiam evincere satagit, qua in caniculis lactantibus ramos lacteos ex cysterna lumbari ac ductu thoracico ad mammas distribui, aliquando advertit, illo sc. modo, quem pro invisibilibus alias lacteorum & lymphaticorum ramulis pervestigandis ac deprehendendis sibi peculiarem, ex admirandis istis magni Bilsii Secretis, in sola Lovaniensi Universitate asservatis, & a Serenissimo Parmarum Principe tunc temporis Flandriæ ac Brabantiæ Gubernatore sibi concessis, possideat. Ubi in parte Therapeutica, indicatorum atque Remediorum, v. g. purgantium, sudoriferorum, venæ Sectionis, cucurbitularum &c. usu disserit, illorum ætiologias seu agendi rationes mechanice satis explicat. Illud nihilominus miror cogi-

cogimur, cur Bilsii illius, cujus Anatomiæ cruentæ æque ac non cruentæ Fundamenta sua se superinstruxisse asserit, inventorum & paradoxorum, v.g. de labyrintho ductus roriferi, motu lymphæ seu roris a centro ad peripheriam, de ductibus Mosch ad Renes, nullam fecerit mentionem; vasorum Lacteorum usum juxta Asellium & Pecquetium admiserit &c.

OBSERVATIO CIRCA LONGITUDINES locorum quorundam in Tab. Geographicis non satis accurate determinatas. Ex Transactionibus Philosophicis Anglicanis n.143 excerpta.

QUantopere non raro in designanda locorum longitudine Geographi a veritate aberrent, id & olim pluribus exemplis comprobatum, & nova nuper observatione in Insula S. Laurentii patefactum fuit. Solet huic Insulæ communiter 75 æquatoris gradus tribui; in tabulis etiam antiquioribus ipsa fere a 78 gradu incipit & in 88 usque porrigitur. Majorem tamen hanc latitudinem vera esse quidam Dn. Heathcot, Anglus, Chirurgus navis onerariæ in istas regiones euntis, occasione Eclipseos Lunaris, quæ d. 19 Aug. 1681 accidit, detexit: legiturque ejus demonstratio in Transactionibus Philosophicis Londinensibus, postquam fuerat Societati Regiæ a Clarissimo Mathematico Dn. Flamstedio communicata. Quieverat nimirum navis in sinu quodam australi Insulæ S. Laurentii, ad eam partem, quæ Lusitanis Terra del Gada dicitur. Illic dispositis in littore mathematicis instrumentis, adhibito etiam vice horologii pendulo, cujus vibratio una minuto secundo respondebat, cœpit eclipsin laudatus Dn. Heathcot observare. Et simulac animadvertit extremam corporis lunaris superficiem umbra tegi, ad metiendum Procyonis altitudinem ipse se paravit, datis interim amico his partibus, ut vibrationes penduli accurate numeraret, quæ inter initium eclipseos & tempus visæ altitudinis stellæ fierent. Distantiam Procyonis ab horizonte invenit 25°, 30'; Vibrationes autem penduli fuerunt 140, quod est 2', 20" temporis. Postero die altitudinem Solis meridionalem metiens, loci latitudinem reperit esse 19°, 20'. E quibus omnibus denique collegit, tempus observatæ stellæ fuisse horam ma-

 tutinam

tutinam quartam cum 58 minutis primis; & subtractis inde duobus minutis primis & 20 secundis, eclipsin hora quarta 48′, 40″ incepisse. Si jam conferatur tempus, quo eadem eclipsis Lunaris Londini initium sumsit quoque, juxta calculum Dn. Flamstedii fuit hora matutina prima 50′, 40″; ac differentia duorum temporum in gradus commutetur: constabit clare, longitudinis Londinensis ab illa Insulæ S. Laurentii differentiam haudquaquam tantam esse, quantam Geographicæ chartæ faciunt, sed $7\frac{1}{2}$ gradibus minorem.

Simili modo Eclipsin lunarem anni 1682 die $\frac{11}{21}$ Februarii Londini cœpisse observatum fuit hora noctis nona, minuto duodecimo: at Lisbonæ visa est initium sumere hora octava, minuto 31. E qua differentia iterum longitudo Lisbonæ invenitur, haud parum ab ea, quæ vulgo statui solet, discrepans: uti id in Transactionibus philosophicis Anglicanis Mens. April. 1683 ad calcem annotatum est.

Mirum autem nemini videri debere, locorum adeo dissitorum distantiam intra tam laxos certitudinis terminos consistere, vel observationes earundem harum eclipsium, Gedani, Londini, Lipsiaeque habitæ, & Actis superioris anni, mens. Jan. Apr. Aug. Sept. exhibitæ, fidem faciunt. Ex earum enim comparatione, sive initia initiis, fines finibus, aut momenta alia similibus conferas, liquidum est, intervalla locorum memoratorum contractiora esse, ac Geographorum etiam accuratiores catalogi aut mappæ volunt: adeo ut Londini & Gedani distantia observata sæpius $1\frac{1}{2}$, aliquando duobus integris gradibus; Lipsiæ vero & Gedani dimidio gradu minor sit ea, quam chartæ Tabulæque exhibent Geographorum.

APOTHEOSIS VEL CONSECRATIO HOMERI. sive, Lapis antiquissimus, in quo Poetarum principis Homeri consecratio sculpta est, Commentario illustratus a Gisberto Cupero.

Amstelodami, apud Henricum & viduam Theodori Boom 1683, in 4.

Quemadmodum magna semper eorum, qui & illustri ingenio & eruditione multijuga inclaruerunt, tam ante quam post fata fuit veneratio, ita Homerus potissimum, tanquam fons parensque

omnis

omnis ſapientiæ, non exquiſitis tantum elogiis, ſed & ſtatuis honoratus, æri inciſus, ex eodemque metallo conflatus, tandemque inter Deos ipſos fuit relatus. Luculentiſſime hoc oſtendit vir & magnæ dignitatis, in illuſtriſſimum quippe præpotentium Fœderatorum Belgarum conſeſſum cooptatus, & doctrinæ prorſus inuſitatæ *Gisbertus Cuperus* hoc libro, non ita pridem evulgato. Producit enim in eo poſt auctores, qui ſtatuas Homero poſitas atteſtantur, nummosque cuſos imaginem ejus exhibentes, & templa in honorem ejusdem ſtructa, etiam *Marmor* ſingularis ac perantiqui operis, quo Deus a Gentilibus factus atque in cœlo fuit poſitus. Repertum illud in agro Ferentino, qui hodie Principum Columnenſium eſt, & vulgo Frattochia nominatur. Qui locus cum ſeceſſus Imperatoris Claudii olim fuerit, non abſurde colligunt eruditi, Homerum, cujus lectione valde delectabatur hic Cæſar, & ex quo verſus multos pro tribunali ſedens allegare conſueverat, ſolenniter abs eo hoc ipſo marmore fuiſſe conſecratum.

TAB. XIV.

Hoc uti multa præ ſe fert antiquitatem eruditam ſpirantia, ita *Latio* illud ſuo inferre ATHANASIVS KIRCHERVS, celeberrimi nominis Jeſuita, non dubitavit. Videtur autem ipſi (ut explicationem ejus, quæ extat a fol. 81, usque ad 87, in compendium redigamus) in ſupremo monumenti ἀποθεωτικοῦ ordine *Jupiter* Parnaſſo monti inſidens, ſceptro una cum Aquila aſſiſtente conſpicuus, qui facie converſa ad Muſas, pro apotheoſi Homeri veluti ſupplicantes exaudiat. Sex autem Muſis ſeu Charitibus cum ſit circumſtipatus, has totidem civitates eſſe cenſet apotheoſin efflagitantes; Kirchero ſiquidem nihil aliud exhiberi in primo ordine videtur, quam legitima *Gratiarum* apud Jovem de Homero in Deorum numerum recipiendo ſupplicatio. In ſecundo ordine quæ *prima* apparet figura, Kirchero Poeſis eſt, lyram ſiniſtra, plectrum dextra tenens: *ſecunda*, quæ globum manu indicat, metrum Homeri videtur denotare, quo mundi opificium, & omnia, quæ in eo ſunt, divino afflatu quodam deſcripta cecinerit; *tertia* rupi ambabus innixa manibus, velut ecſtaſi quadam abrepta divinos Homeri labores contemplatur: quod *quartam* & *quintam* attinet, in antro quæ conſpiciuntur, prior lyram Orphicam læva tenet, dextra plectro inſtructa; poſterior Iliadem monſtrat, in qua amores, Deorumque omnium, quorum ſymbola, arcus & pha-

retra ſint cum faſciis, laudes & facta decantentur. Vir, qui abaco inſiſtit, *Flamen* Kirchero eſt, dextra volumen tenens, ſiniſtra pectus premens, & converſa ad Deas facie ſententiam exſpectans, promtumque pariter ſe exhibens ad ſacrificia Ægyptio more Homero facienda; id quod colligit ex duabus facibus accenſis & Tautico Charactere, proprio Ægyptiorum in ſacris faciendis ſymbolo, ſeu cruce anſata, aris templisque Niloticis hinc inde inſculpta, omnibusque Ægyptiorum numinum manibus inſerta. In tertio ordine, in quo executivam Jovis de conſecrando Homero ſententiam repræſentari putat Kircherus, abs eodem primum conſiderantur quatuor virgines ſub forma *Charitum* adumbratæ: ΑΡΕΤΗ, ΜΝΗΜΗ, ΠΙΣΤΙΣ, ΣΟΦΙΑ. Hæc enim quatuor potiſſimum eſſe ait, quibus mundum in admirationem Homerus rapuerit. Has quatuor aliæ ſequuntur, ΚΩΜΩΔΙΑ, ΤΡΑΓΩΔΙΑ, ΠΟΙΗΣΙΣ, ΙΣΤΟΡΙΑ; in quibus & ipſis Homerus excelluerit. Propter has itaque virtutes ſacrificio hecatombes vel centum boum videtur honoratus, ob figuram bovis aræ impoſitam, thus item & thymiamata, ſympulumque ac pateram, quæ duo a puero afferuntur. Throno igitur qui inſidet, *Homerus* tandem Kirchero eſt, læva ſceptrum flore loti inſignitum, dextra Iliadis volumen tenens, duobus Geniis throno utrinque aſſiſtentibus; qua imagine cum ipſum apotheoſeos actum exhiberi Kircherus credat, hunc claudi innuit per duos ſuperioris ordinis Genios, quibus hæc ſubſcripta legantur verba: ΕΤΜΕΛΙΑ, ΚΙΡΟΝΟΣ, ΙΛΙΑΣ, ΟΔΤΣΣΕΙΑ, ΟΜΗΡΟΣ, ΜΤΘΟΣ, ad denotandum tum dulcia Homeri carmina, tum reliqua Iliadis & Odyſſeæ opera ſub abdito Mythologiæ ratiocinio deſcripta.

Atque hæc illa Kircheriana vetuſtiſſimi marmoris explicatio eſt; a qua etſi non parum lucis id monumenti acceperit, accuratiorem tamen hominis alicujus eruditi, inque omni antiquitate verſatisſimi curam deſiderare non abs re fuit viſum. Id igitur operæ ſuſcepit CVPERVS ſupra laudatus, & quemadmodum in lectione veterum auctorum, omnique erudita antiquitate ad ſtuporem usque eſt verſatus, ita multa quoque ad explicandum hoc marmor congeſſit, congeſtaque tandem cum univerſi literarii orbis applauſu evulgavit. Huic autem ille, qui montis vertici inſidet, barba & capillo decorus, inferiorem corporis partem tectus, diademate vel tænia caput cinctus,

ctus, sceptrum sive hastam tenens, nec non comitem habens aquilam, *Homerus* ipse est, isque tanquam novus Jupiter Olympo, non Parnasso, qui biceps est, insidens, & iisdem, quibus Jupiter, insignibus, excepto fulmine, exornatus. Sequuntur hunc *Musæ* dulci vocum concordia ejus, ut Jovis apud Hesiodum, animum demulcentes, variisque vestibus decoratæ. Quæ proximum abs novo Deo locum occupat, *Mnemosyne* videtur, vel *Eupheme*, vel potius *Calliope*: quæ descendentis vel saltantis habitu super antrum pendet, *Erato*, docta quippe saltare, & cithara, quam petit, canere: binas tibias (nisi faces sunt) ad Homerum protendens *Euterpe*: Citharam pulsans *Clio*, vel *Polyhymnia*, vel *Melpomene*: digitum in globum intendens *Urania*, quæ cœli atque astrorum motus scrutatur: quanquam nihil certi statuit Cuperus de his & reliquis, nullo insigni a se invicem distinctis. Novem Musas excipiunt *duæ Virgines* in aditu antri constitutæ. Harum altera, quæ dextrum latus claudit, severior, *Ilias*, altera, quæ sinistrum lætiore vultu, *Odyssea* videtur Cupero. Nam illa vetustior, hæc junior, & Ilias Tragœdiæ, Odyssea Comœdiæ est similis. Argumento præterea ipsi sunt res in medio antri ore atque ad pedes virginum positæ, arcus nimirum & pharetra, quibus bella in Iliade decantata, & pileus, quo peregrinatio Ulyssis in Odyssea descripta, designetur. Ubi quidem non dissimulat, NIC. HEINSIVM uti lyram antro superimpositam, ita arcum quoque & pharetram pro Apollinis insignibus accepisse. Vir basi prope antrum insistens tunica & pallio amictus, qui Kirchero flamen erat ad sacrificandum paratus, Cupero jam *Linus*, jam *Lycurgus*, jam *Homerus* ipse, jam alius quis veterum videtur: Heinsio autem *Pisistratus* est, qui dispersa Homeri scripta in unum corpus collegit; Spanhemio *Pittacus* vel *Bias*, ut patebit postea. Rem isthanc dubiam facit character Tauticus, qui capiti hominis imminet, Ægyptiorum inventum. Sed clariora sunt omnia in segmento marmoris ultimo. Qui enim Olympo modo insidebat *Homerus*, in templo nunc sedet diademate vel vitta casta caput cinctus, manum sinistram ad summam hastam fere extendens, dextra in genu reposita tenens codicem, tunicam indutus, pedes nudus; cingiturque filiabus, Iliade & Odyssea (libri enim poetarum *filiæ*, illique horum *parentes* appellari consuevere) atque Ilias quidem armata est *ense* propter bella & cædes; Odyssea vero *aplustre* propter

 errores

errores Ulysſis tenet. *Mures*, qui prope ὑποπόδιον chartulas rodunt, vel Batrachomyomachiam notant abs Homero ſcriptam; vel invidos, chartas & famam Homeri, ut mures corium, vellicantes. ΕΥΜΕΛΕΙΑ coronam ipſi imponit: ΚΡΟΝΟΣ admiratur virum & ſilentium ſuadet; ΜΥΘΟΣ pateram tenet & ſympuvium: aræ adſtat *Bos* miræ, ſed tum temporis cognitæ formæ: ΙΣΤΟΡΙΑ ex acerra thus depromtum aræ duobus primis digitis injicit: ΠΟΙΗΣΙΣ faces, quæ ignem ſacrum accendant, extollit: ΤΡΑΓΩΔΙΑ & ΚΩΜΩΔΙΑ præ gaudio & admiratione, quod auctorem patremque ſuum jam Deum vident, manus tollunt ad ſidera; ΦΥΣΙΣ puerili imagine blanditur Virtuti: ΑΡΕΤΗ digito os premit, ſilentium ſuadet, increpatque quaſi Naturam ſuas veſtes vellicantem; ΜΝΗΜΗ meditabunda plane, memoriasque veterum repetens adſtat: ΠΙΣΤΙΣ miratur tanta Homero propter innatam quaſi dicendi ac perſuadendi vim nunc præbita eſſe præmia: & denique ΣΟΦΙΑ eandem ob rem velut attonita hoc agmen claudit, oculosque in virum intendit, qui omnium judicio ſapientisſimus fuit habitus.

His breviter expoſitis in latisſimum campum quem vaſta aperit eruditio, evagatur Cuperus, virtutesque Homeri omnes his nominibus denotatas ſigillatim, ex antiquisſimis Hellados ac Latii ſcriptoribus explicat, inſertisque hinc inde numiſmatis, ſtatuis atque inſcriptionibus egregie illuſtrat. Deinde cum & variæ veſtium figuræ qua viriles, qua muliebres in hoc marmore exhibeantur, etiam harum peculiarem explicationem ſubjungit, nec huic tantum marmori, ſed & univerſæ antiquitati plurimum adfert lucis. Sub finem addit amplitudine munerum & doctrinæ copia viri illuſtris EZECHIELIS SPANHEMII litteras, quibus indicavit, Virum illum baſi inſiſtentem *Biantem* ſibi videri, primarium illud Prienenſium decus, idque ob habitum Philoſophis Græcis uſitatum, & quia operis artifex Archelaus, cujus nomen monti inſculptum, fuerit patria Prienenſis. Addit etiam doctisſimi Abbatis RAPHAELIS FABRETTI (qui hoc marmor in ædibus Columnenſibus ſemel atque iterum cum Marcello Severolio recognoviſſet) notas, abs Antonio Magliabequio, Bibliothecario Florentino ad promovenda litterarum ſtudia nato ſibi miſſas. Hic in ſegmento ultimo mulieris, quæ primo loco ſtat, nomen non legit ΕΥΜΕΛΕΙΑ, ſed ΚΟΥΜΕΝΗ, eoque ſuppleto ΟΙΚΟΥ-

ΜΕΝΗ,

ΜΕΝΗ, intelligitque *Terram Matrem*, *Cybelem*, ſeu *Rheam*, aut Ægyptiorum *Iſidem*, quam & turriferam in hoc marmore deprehendit. ΚΡΟΝΟΣ autem, quod pro ΚΙΡΟΝΟΣ ſubſtituit, alatus *Saturnus* ipſi eſt, vel *tempus* vel potius *cœlum* ipſum, ſignificatusque adeo harum duarum imaginum iſte: & terram & cœlum in æternitatem Homericorum carminum conſentire; emendationes Fabretti alias ut taceamus.

De cætero cum ſemel occeperit Cuperus abſtruſæ atque reconditæ antiquitatis Patulcium quendam agere, non ectypum tantum *Gemmæ Auguſteæ* a celeberrimo viro Joanne Georgio Grævio ſibi miſſum, in qua Auguſtus & Livia currui triumphali inſidentes, Octavia autem & Marcellus, vel Julia atque Tiberius eidem adſtantes exhibeantur, ſed & *Numismata antiqua* a Patino, Seguino, Vaillantio, Goltzio, Reineccio, edita aut in gazophylaciis reperta: *Inſcriptiones* item & *marmora vetuſta* a Smetio, Sponio, Grutero, Reineſio aliisque conſignata docte feliciterque elucidat, tandemque colophonem pulcherrimo opuſculo impoſiturus, *utilitatem, quam ex numismatis capere queant Principes*, ſcito atque erudito diſcurſu exponit.

TRAITE' DU SCORBUT. PAR L. CHAMEAU Docteur en Medicine.

ſive

Tractatus de Scorbuto. Autore L. Chameau: Med. Doct.

Londini 1683. in 12.

QUantas in Anglia late ſtrages edat Scorbutus tanquam morbus regioni huic præ cæteris endemius, cum obſervaſſet tunc temporis Autor noſter Gallus, quando cum aliis Proteſtantibus ſic dictis religionis ergo patria relicta eo ſe receperat, (licet poſtquam fortunam minus ſecundam Londini experiretur, Burdegalam repetere, ac ad Pontificios, quo praxin ibi Medicam libere ſibi exercere liceret, tranſire haud dubitarit,) in gratam hoſpitii remunerationem, præſentem imprimi curavit libellum, quo ſuppetias quaſi ad ulterio-

ulteriorem Scorbuti progressum inhibendum ferre nititur. Scorbutum ipsum non nisi sanguinis dissolutionem esse contagiosam, quæ diu multas corporis partes modo una vice, modo succesive, afficiat male, arbitratur, cujus ortum a sale acri & subtili proxime derivat, velut quod aut immediate, aut interveniente sanguinis dissolutione pathemata quævis Scorbuticis familiaria gignat. Cur vero in Anglia frequentiores dentur Scorbutici, ac in Gallia, & cur Angli levamen quoddam hujus mali in Gallia persentiscant, Galli contra Scorbutici in Anglia evadant, ab Aere potissimum, vivendi genere, & demum consuetudine, quæ cum Scorbuto jam infectis in Anglia excolitur, deducit. Differentiam tandem Scorbuti, prout hunc celeberrimus Medicus Anglus Willisius, & cum eo plures alii Medici, in sulphureo salinum & salino sulphureum dispescunt, plausibiliter satis refellit; in Cura nihilominus, num calor quidam præternaturalis, an vero obstructiones conjunctæ sint, animadvertendum adhuc esse præcipit, præ cæteris remediis (in quorum præscriptione famigeratissimum Practicum Monspeliensem Barbayrac, Præceptorem quondam suum presso pede sequitur) inprimis Lac ceu verissimum Antiscorbuticum extollens, acria vice versa tantum non penitus velut noxia rejiciens.

ANTIBARCLAIUS, id est, EXAMEN Apologiæ, quam non ita pridem Robertus Barclajus, Scoto-Britannus pro Theologia vere Christiana edidit, institutum in gratiam Evangelicorum a L. Ant. Reisero, Augustano, nunc Pastore ad D. Jacobi Hamburgensi.

Hamburgi apud Gothofredum Schultzium, 1683. in 8.

Sectariorum fanaticorumque, quorum Anglia inprimis ferax hoc seculo fuit, pessimi haut dubie *Quakeri* sunt, seu *Tremuli*, ob tremorem corporis sic appellati; Spiritu nempe divino se corripi implerique jactitantes, ac ita correpti toto contremiscentes corpore, & quicquid post raptum illum verborum eructant, tanquam oracula divina, scripturisque sacris longissime anteponenda infrunitæ plebi venditantes.

Tametsi

Tametsi vero dogmata eorum Enthusiastica dudum publicis Theologorum scriptis penitus explosa sunt, mireris tamen, nec in hunc usque diem patronos ac propugnatores acerrimos isti Quakerorum sectæ deesse. Quos inter vel principe loco referendus venit *Robertus Barclajus*, Scoto-Britannus, qui servum Domini Dei, item servum Jesu Christi se profitetur. Hic enim ut sectam suam, quæ Quakerismus vulgo audit, commendabilem, præ religionibus Christianis reliquis redderet, primum *Theses Theologicas* de ea evulgavit, easque omnibus clericis, universis præsertim Doctoribus, Professoribus ac Studiosis Theologiæ in Academiis Europæ versantibus seu Pontificiis sive Protestantibus legendas excutiendasque obtulit. Deinde cum theses hasce ab aliis, ad Enthusiasmum scilicet propensis, laudatas, ab aliis iisque sanioribus oppugnatas intellexisset, eas novo scripto, quod *Theologiæ vere Christianæ Apologiam* vocat, incrustavit, editumque in lucem anno 1675 Carolo II, magnæ Britanniæ hodie Regi, dedicavit. Id operis operosum non minus, quam speciosum est, inque tanto a Quakeris pretio habetur atque æstimio, ut obturare id omnium contradicentium ora, neque refutari a quoquam posse sint persuasi. Et sane non nova tantum methodo, sed & novo scribendi genere hoc argumentum a Barclajo fuit pertractatum. Quamvis enim is Scholasticorum non *admiratorem & imitatorem*, sed *contemptorem & adversarium* in præfatione ad Lectorem se esse fateatur: Theses tamen suas in *Apologia*, non confuse, uti Fanatici plerique alii, sed Scholasticorum more, h.e. *κατασκευαστικῶς* & *ἀνασκευαστικῶς* propugnat; quippe ectheses suas non Scripturæ tantum ac Patrum dictis communiens undique, sed ad ea quoque, quæ sectæ suæ vel opposita jam sunt, vel opponi ulterius posse prævidet, pro virili respondens. Neque enim humanæ literaturæ ignarus est Barclajus, qui Quakerorum alias character est, ab ipso Barclajo thesi X requisitus; sed in Philologia, Philosophia, & lectione Patrum non tralatitie, ut totum hoc opus loquitur, versatus.

Tota autem moles Theologiæ Barclajanæ (lubet enim potissima thesium ecthesiumque capita referre breviter) internæ & immediatæ Spiritus revelationi tanquam principio ultimo ac fundamento innititur. Hæc namque ipsi sufficiens est absque externa per Scripturam seu verbum revelatione; hæc objectum quoque fidei est

ſanctorum omnium, qui ſunt, qui fuerunt futurique deinceps ſunt; neque eam ad normam verbi divini (cauſæ videlicet ſuæ diffidens) vult examinari; Scriptura ſiquidem ei ſecundaria, Spiritus vero, ſeu revelationes ab eo factæ primaria Fidei morumque ſunt regula. [Intelligit autem ſpiritum non eum, qui per Prophetas fuit locutus, ſed privatum ac familiarem, qui examen Scripturæ haud admittit, imo in plerisque contradicit.] Dein, dum a Doctoribus particularitatis quoad gratiam & meritum Chriſti ſe diſſociat, ex carbonaria, quod ajunt, in calcariam incidit, a ſpecioſo illo internarum revelationum lumine occœcatus. Nimirum dum decretum abſolutæ reprobationis damnat, ad alterum extremum non minori cum periculo devergit, univerſalem ſtatuens redemtionem Chriſti, & ſupernaturale aliquod lumen, idque ſalutiferum, cujus operationibus Philoſophi quoque Gentilium ſervati olim fuerint, ſerventurque adhucdum, quibus Evangelium de Chriſto nunquam forinſecus innotuit. In doctrina de juſtificatione, quam ante ſe nunquam tam diſtincte ac luculenter ex Scripturis exhibitam fuiſſe gloriatur, Pontificiorum, Weigelii aliorumque fanaticorum arat vitula, in juſtitia eam interna, non imputativa conſtituens, operaque bona omnino ad ſalutem neceſſaria eſſe contendens; & quemadmodum opera Sanctorum polluta eſſe abnuit; ita poſſibilitatem illis non peccandi tribuit cum Donatiſtis, Pelagianis, Anabaptiſtis ac Pontificiis, quanquam ultro fatetur hic Apologetes, ſe ad ſtatum illum perfectionis ſanctitatisque nondum adſpiraſſe. Requirit præterea, poſtquam ſemel revelationem internam immediatamque Theologiæ ſuæ præſtruxit, internam tantum atque immediatam ad miniſterium vocationem, cultumque divinum non in Liturgiis, precibus, conventibus Eccleſiaſticis, cæterisque ſacris actionibus (has enim carnales vocat,) ſed in ſilentio, ſecretisque Dei inſpirationibus, nec non tremore corporis, a quo & *Quakers* ſectarii illi ſunt dicti, conſtituit. Infantum baptiſmum pro mera traditione humana habet, non alium agnoſcens baptiſmum, quam Ignis & Spiritus. Communicationem & participationem corporis & ſanguinis Chriſti ſpirituale aliquid atque internum eſſe dicit, non ceremoniam, ut loquitur, frangendi panem, Sacramentum corporis Chriſti cum manducatione ſpirituali confundens. Refellit denique titulorum vanitatem hodie nimium quantum excreſcentem, ut & vo-

bisſa-

bisſationem, tuizationem præ illa approbans, capitis item apertionem, ingeniculationem & corporis proſtrationem, varietatem & luxum veſtium, ludorum ac Comœdiarum uſum, juramenta inprimis, vindictam & bella. Theologiam hanc ſuam tanquam vere Chriſtianam deprædicat Barclajus, & veluti ſponſam quandam labis maculæque omnis expertem commendat; dumque id agit, non tantum Pontificios, Calvinianos, Socinianos atque Arminianos, ſed & Lutheranos ſtringit, multasque in hos injurias calumniasque evomit, in ecthesi maxime I, VII, IX, XI, XIV & XV.

Quas cum minime tolerandas vindicandasque omnino cenſuiſſet Theologus γνησίως Lutheranus, isque & exilio propter Chriſtum & ſcriptis in lucem editis clariſſimus *L. Antonius Reiſerus*, patria Auguſtanus, nunc Paſtor ad S. Jacobi Hamburgenſis, juſto zelo quodam correptus id laboris ſuſcepit ipſe, examenque *Apologiæ Barclajanæ* in gratiam Evangelicorum inſtituit. Neque id infeliciter. Examinavit enim theſes atque ectheſes Barclaji omnes, neque heterodoxas tantum ex orthodoxia ſubvertit, ſed &, quid ὕπουλον ſub illis, quæ ſaniores videntur, latitet, detexit; quam ſæpe etiam ſibi contradixerit Apologetes, quamque frivole inepteque Scripturæ ac Patrum dicta ad incruſtanda dogmata ſua adhibuerit, oſtendit, exploſis etiam omnibus, ad objectiones vel ab aliis vel a ſcipſo factas, reſponſionibus, gloſſis item cerebrinis, & conſequentiis male cohærentibus. Quandoquidem vero in prioribus Barclaji theſibus atque ecthesibus Quakerianæ doctrinæ fundamenta vel maxime continentur, in his quoque diruendis ac deſtruendis prolixior eſt Reiſerus, quam in reliquis, in quibus eadem aut affinia cum Anabaptiſtis, jamdudum refutatis, ſentit; cumque aliarum quoque religionum aſſertoribus multa objecerit Barclajus, Reiſerus iis tantum, quæ Lutheranos ſeu Proteſtantes Evangelicos tangunt, retundendis vindicandisque eſt intentus. Non diffitetur interim, & ſuos Lutheranis eſſe nævos; atque hinc orta non tantum *Gravamina*, ſed *pia* multorum doctorum bonorumque in Eccleſia Lutherana eſſe *deſideria*; uſum etiam ab abuſu in multis, in illis maxime, quæ in II & XV ecthesibus taxantur, diſcernendum eſſe contendit. De cætero ſi non omnia, at pleraque tamen, quæcunque momenti alicujus eſſe ſunt viſa, & quibus Apologetes inniti cumprimis in Apologia ſua voluit, juſto examine

amine ventilavit, & qua modeſtia eſt vir optimæ doctrinæ & vitæ, examen totum Lectoris accurati veritatisque Evangelicæ ſtudioſi judicio cenſuræque ſubmittit. Attexit etiam ſub finem *Henrici Mori*, Theologi Angli, lectu digniſſimam ad hanc ſectam προσφώνησιν, ſtatuitque cum eo, Quakeros non pauca *Jacobo Bohmio*, Philoſopho, ut vocatur, Teutonico, debere.

RENATI DES CARTES EPISTOLÆ, Pars Tertia.

Amſtelod. e Typographia Blaviana, anno 1683. in 4.

QUi Epiſtolarum Carteſii ad virorum doctorum quæſtiones & dubitationes varias ſolvendas ſcriptarum priora duo volumina collegit doctiſſimus *Clerſelier*, idem tertium hoc luci expoſuit, reſervans has ultimo loco, quæ in difficultatibus Dioptricis & Geometricis verſabantur, & multum temporis ad delineandas figuras requirebant.

In præfatione Editor Gallus philoſophiam Carteſii commendat, ac ex adverſariis ejus recenſet *Burdinum*, *Fermatium*, *Robervallium*, quorum duo priores Dioptricam, poſtremus Geometriam, primus & tertius quoque Phyſicas meditationes impugnarunt.

Epiſtolæ numerantur CXV.

Prima eſt Apologia Carteſii ad Magiſtratum Ultrajectinæ Civitatis adverſus Voetios, patrem & filium. Conferri poteſt Ep. 97. & 110.

II uſque ad XXII ad Merſennum aliosque ex Jeſuitis, agunt de contentione, quæ Carteſio cum eis interceſſit, propter theſes & disputationes Burdini contra Dioptricam & principia philoſophiæ.

XXIV usque ad XXVIII ſunt ad Merſennum, partim Hobbeſii dubia adverſus Dioptricam Carteſii moventis & perſequentis, partim Carteſii reſpondentis.

XXIX usque ad XLVI ſunt partim Fermatii ad Carteſium, hujusque reſponſiones de Dioptrica; partim Fermatii ad Clerſelierum & de la Chambre, cum Reſponſionibus Clerſelieri & Rohaulti ad Fermatium.

XLVI

In XLVI usque LXXVII Cartesius cum Fermatio, Robervallio aliisque, de variis difficultatibus Geometricis disceptat; ad Principem Elisabetham de Problemate agit: Tribus circulis datis invenire quartum, qui contingat tres illos.

LXXVIII usque ad LXXXVII de vibrationibus tractant, & Aristarchi a Robervallio editi defectus perstringunt.

LXXXVIII est Clerselieri, qui eam affictam Cartesio prælegit in ædibus D.Montmor, ad refutandas objectiones Robervallii contra motum in pleno factas.

In XC & sequentibus tribus inter Cartesium & Ferrerium Mechanicum de machinis tractatur, ad secanda, terenda & polienda vitra perspicillorum maximopere idoneis, fabricandis. Confer Epist. 96.

In XCIV respondet Cartesius quæstioni Musicæ, quare magis liceat procedere a decima minore ad sextam majorem, quam a tertiis ad octavas.

In XCV proponitur systema novum, ad fabricandum instrumentum musicum, quod sit perfectum.

In C cupit quædam in metaphysica sua Cartesius mutari, ab Arnault melius edoctus; opinionem refellit Angli cujusdam, asserentis reflexionem corporum fieri ideo, quod per organum aliquod ab aliis corporibus, quæ offendunt, repellantur.

CI facit ad illustrationem motus Planetarum, quem non satis in Principiis Philosophiæ descriptum, aliqui desiderabant.

CII aeris gravitatem vindicat.

CIII proprietates magnetis explicat secundum tradita in principiis Philosophiæ.

CIV rationem inquirit, quæ facit, ut aqua descendat & vinum ascendat in duabus lagenis positis una super altera: refutat eos qui asserunt, corpus aliquod transire per omnes gradus celeritatis tum, cum incipit se movere.

CV motum globi tudicularis pulsi sæpius eadem vi mensurat, de quo etiam in præcedente epist. quædam occurrunt: doctrinam suam de Rarefactione tuetur; experimentum ponderandi aeris describit, quod pulchre sibi successerit.

CVI solvit dubitationes a Picotio motas ad loca quædam Parte 3 Principior.

CVII Schootenii quæstionum duarum Algebraicarum solutionem proponit, quam CVIII Cartesius approbat, & judicium suum rogatus addit de Gregorii a S. Vincentio libro de quadratura Circuli & Sectionum Coni, insignem in eo paralogismum indicans.

In CX difficultas Optica de radiis ab objecto venientibus & oculos ingredientibus enodatur.

CXII & CXIII, quid per ideas rerum insensibilium sit intelligendum, disquirit.

CXIV ad duas quæstiones respondet, unam de motu corporum; alteram, de qualitate cognitionis Dei in beatitudine.

CXV & ultima est Clerselieri ad de La Forge Medicum Salmuriensem, de Actione animæ in Corpus.

EDMUNDI RICHERII, DOCTORIS AC Socii Sorbonici historia conciliorum generalium liber 3 & 4.

Coloniæ anno 1683. in 8.

CUm priores hujus historiæ libros nuperrime Calendis Novembribus p. 494 recensuerimus, nunc restat, ut promissi memores, quid reliquis contineatur, strictim referamus.

Decretum fuerat in concilio Constantiensi, ut post quinquennium Papiæ nova Synodus haberetur, quo cum anno 1423 Prælati a nationibus & provinciis delecti, reformandæ ecclesiæ desiderio frequentes convenissent, ob luem pestiferam Senas abierunt, ubi quid circa inquisitionem hæreticorum contra *Petrum de Luna*, & de unione Græcorum gestum fuerit, ex actis ejus concilii, quæ a *Nicolao Fabro* acceperat Richerius, exponit.

In Basileensi, quod sequitur, concilio Constantiensis synodi decreta de autoritate concilii super Papam iterum iterumque repetita, &, quod in singulis fere sessionibus diligenter inculcat, verbis pariter ac factis stabilita, ab Abbate *Panormitano*, *Nicolao Cusano*, *& Johanne Patriarcha Antiocheno* peculiaribus scriptis defensa, & ab ipso Pontifice *Eugenio* in ordinem redacto approbata fuisse refert, nebulas a *Cajetano*, *Bellarmino*, *Vallio* & aliis objectas dissipat, & quibus artibus Romanus præsul salubriter a patribus intento reformandæ ecclesiæ concilio

cilio

cilio remoram injicere, & contra jus commune absolutæ suæ monarchiæ potentiam fartam tectam conservare annisus fuerit, enarrat. Nec dissimulat his Romanæ curiæ machinis effectum fuisse, ut multi, qui pro ecclesiæ & conciliorum autoritate egregie steterant, sive cardinalitiæ purpuræ autoramento excœcati; sive aliis beneficiorum philtris fascinati libertatem proderent, & Eugenii a concilio hoc, quod Græcorum prætextu dissolvere & Ferrariam transferre conatus fuerat, exautorati partibus faverent. In his fuerunt paulo ante nominati, *Nicolaus de Cusa*, cujus epistolas pro Eugenio scriptas Richerius examini subjicit, & *Panormitanus*, cujus argumenta, a *Ludovico Romano* defensa, *Johannes de Segovia* Theologus Hispanus, & *Ludovicus Alemannus* Cardinalis Arelatensis confutarunt.

Actis sessionis 36, occasione decreti de immaculata B. Virginis conceptione, prolixa Autoris de hac controversia digressio inserta legitur. Ac primum quidem ex *Jacobi Fabri* commentariis, quos in scholæ Sorbonicæ tabulario reliquit, varia dissidia ante & post concilium Basileense in Academia Parisiensi agitata repetit. Refert enim, quid a Facultate Theologica seculo decimo quarto contra *Johannem de Montesono* Hispanum, ejusque hyperaspisten *Guhelmum* Ebroicensem Episcopum, seculo decimo quinto contra *Johannem Viridem*, & seculo decimo sexto contra *Maldonatum* & alios Jesuitas, Parisiensis Episcopi patrocinio suffultos, pro immaculata Mariæ conceptione decretum actumve fuerit. Et hac certaminum historia præmissa Richerius suam de hac controversia sententiam exponit, asserens, Beatam Virginem equidem quoad jus, debitum, obligationem, habitum & in actu signato, minime vero de facto & in actu exercito originale peccatum contraxisse, quia singularis cujusdam gratiæ amuleto ita divinitus præmunita fuerit, ut realiter peccati originalis macula nullo modo potuerit inquinari, idque non opinione probabili, sed fide catholica teneri oportere. Quam sententiam primum e Scriptura, deinde ex tacito ipsius naturæ sensu, tum ex Patrum testimoniis, & tandem ex Jure canonico & ecclesiæ catholicæ consensu confirmare & contra Maldonati exceptiones & objectiones stabilire nititur: veritus, ut videtur, ne si aliter sentiret, Basileensis concilii autoritas, quam infallibilem & omnibus modis salvam esse cupit, aliquid detrimenti pateretur.

Decreta Constantiensis & Basileensis concilii approbavit Sanctio pragma-

pragmatica a *Carolo VII* Franciæ Rege Biturigibus condita, quam cum *Ludovici IX* ſanctione Richerius comparat, obiter animadvertens, quod *Margarinus de la Bigne* in ſua Patrum bibliotheca iſtam Ludovici ſanctionem, ut eam Curiæ Romanæ tolerabiliorem redderet, caſtrare auſus fuerit. Poſtea prolixius recenſet, quantopere poſt *Nicolaum* V, *Pius* II, ab *Ænea Sylvio* Canonico Tridentino, nondum Epiſcopo, nondum Cardinali, nondum Pontifice admodum diverſus, aliique Pontifices Romani, pro obliteranda ſanctione pragmatica laboraverint, & quanta conſtantia Eccleſia Gallicana, libertatis ſuæ & conſervandæ tenaciſſima, & recuperandæ ſtudioſiſſima, conatibus iſtis, qui erraticæ febris inſtar ſubinde corpus ſuum infeſtarunt, ſeſe oppoſuerit, donec *Franciſcus* I *Leoni* X & concilio Lateranenſi tandem cederet.

Synodum hanc Lateranenſem *Julius* II oppoſuit concilio Piſano *Maximiliani* I Cæſaris, *Ludovici* XII Galliarum Regis & aliquot Cardinalium auſpiciis indicto, cujus actis præmittitur ejuſdem apologia a *Philippo Decio* conſcripta, ejuſdemque clariſſimi Jureconſulti conſilium pro Eccleſiæ autoritate latum, & oratio pro defenſione concilii Piſani contra Lateranenſe concilium habita. In ipſis autem actis concilii Piſani, quod *Julium* II papali officio ſuſpendit, procemii locum occupant conſtitutiones quædam concilii Conſtantienſis & Baſileenſis, & formula atrociſſimi juramenti, quo *Julius* II, antequam Pontifex Romanus eligeretur, & cæteri Cardinales ad reformandam eccleſiam ſe devoverant, cum aliis quibuſdam inſtrumentis ad procurationem hujus concilii pertinentibus.

In hiſtoria concilii Lateranenſis, a *Julio* II indicti & a *Leone* X continuati, commendatur oratio *Ægidii Viterbienſis*, qua bellicoſum Julii animum perſtrinxit; contra *Cajetani* oratio, qua Papæ poteſtatem nimis extulit & concilium Piſanum reprehendit, refutatur, & ſingularum ſeſſionum geſta non ſine cenſuris paſſim interjectis recenſentur. Poſtremo refertur, quomodo *Franciſco* I mater ſua, & *Ludovicus* Sabaudus, & Cancellarius a *Prato* inſtinctu Pontificis Romani perſuaſerint, ac ſi Mediolanenſem Ducatum, quem armis recuperaverat, conſervare minime poſſet, niſi juxta concordata Bononienſia pragmaticam ſanctionem in Lateranenſi concilio damnatam, vel invitis omnibus regni ſui ordinibus, quorum ſuaſiones, obteſtationes, querelas & appellationes primum a *Mamerto Patiſſonio* Gallice editas & poſtea

in La-

in Latinum sermonem conversas Richerius exhibet, in regno suo prorsus aboleret.

Et hanc pragmaticæ sanctionis abrogationem toti Galliæ regno funestam, ipsique Regi omnium calamitatum causam extitisse Autor judicat, neque minus Cancellarium *Pratensem*, quamvis purpuram a *Leone* meruisset, perpetua nemesi vexatum fuisse animadvertit. Addit Ecclesiæ Gallicæ & Academiæ Parisiensis planctus, ac satyras, quibus Scholastici concordata Bononiensia & Cancellarium a Prato exagitarunt, graviterque deplorat varios abusus, qui ab illo tempore ordinem hierarchicum & disciplinam ecclesiasticam pessime corruperunt, quos Divina providentia sic disponente eo ipso anno, quo Constantiensis & Basileensis concilii decreta cum pragmatica sanctione in concilio Lateranensi abrogata sint, Martinus Lutherus publicæ luci exposuerit, cujus doctrinam, quam hæresin appellat, ob insanabiles regiminis Ecclesiastici corruptelas diu duraturam ominatur.

Tandem post commentarios fiduciæ, ut vocant, quibus *Adrianus* VI per Nuncium suum *Cheregatum* Principibus Germanicæ nationis in conventu Noribergensi reformandæ ecclesiæ necessitatem ingenue fatetur, & articulos a delectis Novemviris pro ecclesiæ & curiæ Romanæ emendatione jussu *Pauli* III compositos, item articulos fidei a Theologica Facultate Parisiensi promulgatos, sequitur historia concilii Tridentini, quod a praxi veterum conciliorum plane alienum esse notat, cum Spiritum S. Roma Tridentum mitti opus fuerit, & Italiæ episcopi, a nutu Romani Pontificis dependentes ejusque placitis innutriti, omnium reliquarum provinciarum episcopos suffragiorum numero longe superaverint; unde factum, ut multa in hoc concilio constituta fuerint, quæ a pristinis ecclesiæ moribus abhorrent. Adducit eam in rem testimonia *Claudii Espencai*, *Claudii Sanctii*, *Gentiani Herveti & Gilberti Genebrardi*, eademque variis & lectu non injucundis annotationibus illustrat, quas hic referre supersedemus, nimiæ prolixitatis vitandæ studio ad finem properantes.

DOMINI BERNOULLI EXAMEN MACHINÆ urinatoriæ a Borello excogitatæ,
Ex Diario Eruditorum Parisiensi XXI, d. 16 Aug. 1683 desumptum.

JOhannes Alphonsus Borellus inter alia multa, quæ in erudito opere de motu animalium præclare tradidit, novæ cujusdam machinæ mentionem fecit, cujus ope possit homo sub aquis non tantum adplures horas vivere, sed & piscium varios motus imitari. *V. pag. Actorum 75.* Quod inventũ quia & campanæ urinatoriæ, & canalis seu tubuli coriacei, cujus olim apud Romanos usus erat, incommoda diminuit, reaemque respirationi aptum diutius sub aquis conservat, nec externa aliorũ ope urinatorem sive inter descendendum, seu inter emergendum indigere patitur; plurimorum eruditorum approbationem meruit, ita ut humanæ industriæ posthac nihil in ista arte perficiendum superesse pronunciarent. Sed Dn. Bernoulli, Diarii Gallici XXI pag. 250, id judicium de machina Borelliana latum refellit, ac ostensis, quibus ea urgeatur, difficultatibus, prorsus ipsam nullius pretii esse conclusit.

Equidem quin istarum difficultatum plerisque occurri possit (agnoscente vel ipso Dn. Bernoulli) dubium non est. Nam nec plumbea illa fragmenta, quibus compositum ex homine & vase ad æquilibrium cum aqua reducitur, pedibus urinatoris alligari ullibi Borellus voluit: nec penitus impossibile fuerit, syringem octo pollices latam epistomio ita claudere, ut nullæ amplius rimæ pateant, per quas aquæ admittantur: & quod tertio contra pelleam bursam, quam Borellus conficere docet, objicitur, ad id facilis est responsio, si quis solummodo constructionem istorum canalium, quos ab Antiquis adhibitos fuisse diximus, expendat: quo conferatur ipse Borellus part. I. de M. A. prop. 220, & Schvvent. delic. Physico-Mathem. part. XII prop. 14. Interim, quo pacto palmario isti argumento, quod ab inæquali aeris & aquæ pressura Dn. Bernoulli ducit, satisfieri in Borelli favorem possit, vix apparet. Neque enim forte omnis difficultas tollitur, si vel maxime aer æneo vasi inclusus augeatur, quod quidem Borellus sub finem prop. 222 suadet. Id igitur curiosorum maturiori scrutinio relinquendum. Examen vero Dn. Bernoulli visum est, ipsius verbis e Gallicis Ephemeridibus hic exhibere, ut, quantum ponderis Clarissimi Viri argumentationi insit, tanto magis appareat.

Homo, inquit, *qui in aquam, galea armatus, mergitur, si eo modo ad notabilem quandam profunditatem descenderet, gravissima ibi tormenta perferret, ex ea ratione, quod caput tum solam pressionem elasticam aeris naturalis intra vas inclusi sustineret, reliquum interea corpus non*

non solum pressioni cuidam atmosphæram æquanti, sed etiam gravitati cylindri aquei tanto altioris, quanto homo profundius mergeretur, expositum est. Id vero sanguinem e toto corpore, per nares, aures & os exprimeret, & caput multo magis inflaret, quam caro intra cucurbitulas vulgo attollitur. Imo vero ubi galea ad profunditatem 31 pedum (tanta enim requiritur, ut pressio corporis dupla sit pressionis capitis,) pervenerit, dolorem penitus intolerabilem fore existimo. Sed & alios præterea cruciatus urinator sentiet. Ut enim ipse una cum vase, cujus diameter duorum pedum est, demergi possit, appendendum erit corpori pondus ducentarum librarum. Quo facto hærebit equidem in mediis undis, cum nec plus nec minus specificæ gravitatis obtineat, quam æqualis aquæ portio: attamen quoniam galea subinde vi quadam ducentarum librarum ascendere nitetur, plumbum vero, quod sacomatis loco est, æquali impetu eam fundum versus trahet, duplex iste in contrarium nisus demersi membra discerpet, ipseque homo suffocabitur. Verum equidem est, incommodo isti ex parte occurri, si ipsi galeæ plumbea fragmenta addantur; non penitus tamen illud evitari potest, quia homo sursum deorsum perpetuo traheretur, pro ratione, qua epistomium syringis vel promoveret, vel remitteret.

Non hic dicam de difficultate, quam habet constructio syringis, cujus cavitas pedem cubicum contineat. Nam si ejus longitudinem facias duorum pedum, latitudo novem pollicum cum dimidio erit; sin trium, octo pollices diameter habebit. Judicent hic alii, an parari epistomium possit, quod syringem ejus amplitudinis adeo exacte obturet, ut aqua satis impediatur, ne paulatim subintret. Hoc addo, si loculum quendam, jubente Domino Borello, e corio conficiamus, fore ut pressio exterior dum intra loculum sufficientem resistentiam non invenit, omnem inde aerem in vas æneum propellat, loculumque ita comprimat, ut ne minima quidem aeris particula illac amplius transire possit. Esto tamen, posse his defectibus remedium afferri: Primaria sane difficultas, quæ inæqualem pressionem aeris & aquæ concernit, nunquam tolletur. Ita enim argumentor: Ut quis sub aquis vivere ac respirare possit, necesse est, ut aut totum corpus humanum inclusum sit vasi, & aere circumdatum, aut quædam corporis pars ex vase promineat. Totum corpus inclusum esse non potest, nulli enim tum usui foret in fundo maris, siquidem finem, in quem mergeretur, non obtineret. Itaque si pars quædam

dam extra sit, necesse est ad evitandum dolorem, qui inaequalem pressionem comitatur, aut ut aliquid in promtu sit, quod partem ex vase eminentem a pressione aquae defendat, (exempli causa loricae species, quae exacte illam partem circumdet, quaeque non solum tantam habeat duritiem ut gravitati aquae, non obstante irregulari ejus figura, satis resistat; sed simul quoque flexibilis ac mollis sit, ut hoc pacto manus urinatoris epistomium (syringis) *huc atque illuc agere, inque fundo maris operari possint, quae quidem res plane impossibilis est;) aut oportet, ut de medio augendi pressionem aeris inclusi cogitemus, id quod fieri non potest, nisi per aeris condensationem, si scilicet vas non ex aere, sed e corio molli ac tenero paretur, ut complicari queat & exteriori pressioni aquae cedere. Ita enim aer in vase ad minus spatium sensim se reducens tanto plus roboris acquiret, quanto profundius illud demittetur. Difficultas in hoc casu fuerit, quod syrinx tollendo aut demittendo homini non amplius sit servitura. Ubi enim vas ab aqua premente coarctatum in profunditate 30 circiter pedum, ultra duos extensionis suae pedes cubicos perdiderit, urinator frustra vel ad summitatem usque syringis epistomium retrahet, ad recuperandum unicum pedem. Aeternum enim aquis sepultus in maris profundo remanebit.*

Praeter ista omnia nihil habebit haec machina prae campana peculiare, quippe eidem incommodo obnoxia, quod respirationem in aere condensato comitatur; fistula enim & loculus, de quibus Borellus, campanae aquae ac isti machinae aptari poterit; ut adeo perditis opera ac oleo semper in eandem difficultatem incidamus.

Ex his concludo: Machinam Borellianam plane nullius esse pretii.

LA VIE DE MADAME HELYOT,

sive

Vita Helyotae, foeminae.

a Paris, chez Estienne Michalet, 1683 in 8.

HEracliota Zeuxis cum a Crotoniatis ad exornandum egregiis picturis templum Junonis, quod religiosissime colebatur, ingenti pretio conductus esset, statuit secum sub Helenae simulacro perfectissimam formae muliebris pulchritudinem exhibere. Itaque ex univer-

universo virginum numero, quas formosissimas omnium judicaret elegit, ac quidquid in singulis eximium atque notabile deprehenderat, in picturam suam transtulit, ratus se hac ratione fœmineæ pulchritudinis imaginem rectissime posse absolvere. Idem consilium secutus videtur auctor, quem e Societate Jesu esse produnt præfixæ privilegii & approbationis formulæ, confessionarium pag. 482 profitetur, ætate provectum Præfatio indicat, sed qui suum nos latere voluit nomen. Is enim *Mariæ* cujusdam, Parisiis anno 1644 e gente Herinxia & Oliveria natæ, Helyoto consiliario regio anno 1662 nuptæ, & trigesimo septimo ætatis anno 1682 defunctæ vitam expositurus, quidquid venustatis, pietatis, modestiæ, castitatis, frugalitatis, patientiæ, sanctitatis, ac reliquarum virtutum fœminei sexus commendatur in variis, de una Helyota sua prædicavit, sanctissimæ fœminæ imaginem quasi & exemplar ob oculos sistens. In Sanctarum tamen numerum referre eam non est ausus, sive quod memoria ejus vitæ recentior esset, quam quæ hoc elogium admitteret, sive quod Urbani VIII decreto obtemperans auctor, sedis apostolicæ sententiam privato judicio antevertere vereretur. In duas narrationem universam distribuit partes: quarum altera brevior, nascentem, adolescentem, virtutumque ac pietatis semina quasi animo concipientem, matrimonii deinde castissimis nexibus implicitam, ex eoque filiolum suscipientem, sed qui quarto ætatis anno vix expleto decesserit, quem ipsa mater integerrimam Deoque dicatam vitam agens placidissimeque obiens secuta fuerit, sistit; altera prolixior, uberrimos suavissimosque sanctissimæ per omne virtutum genus exactæ vitæ fructus exhibet, ardentissimi amoris erga Deum, integerrimæ dilectionis proximi, disciplinæ exquisitissimæ sui, ac sollicitæ curæ aliorum æque ac suæ salutis promovendæ, precum item, fidei, pœnitentiæ, patientiæ, misericordiæ ac beneficentiæ in omne miserorum genus, suavitatis morum, frugalitatis, sobrietatis, & aliarum virtutum illustria documenta præbens, & rerum sancte ac præclare ab ea gestarum copiosam narrationem pertexens. Plane autem singularia sunt & communem mortalium sortem supergrediuntur ac fidem excedunt, quæ de radiis e facie ejus promicantibus, bono odore quem ipsius corpus spiraverit, vario morborum genere quos ipsa sanarit, apparitionibus item post mortem, quibus in hunc usque diem conspiciendam se devotis

fœminis præbeat, & memoriam ſui conſervet, admirationem vero augeat, refert: quæ ſive vera ſint ſive conficta, in Divarum certe ac Sanctarum catalogum aliquando relatum eam iri, diribitore aliquo Pontifice, præſagitnut.

CONJUNCTIO LUNÆ ET PALILICII de die obſervata Gedani Anno 1683 d. 6. Nov. ſtylo novo,

a

JOHANNE HEVELIO.

Cum die 6 Novembr. ſt. n. conjunctio Lunæ & Palilicii incideret, etiamſi Ephemerides vix ſpem aliquam facerent illam conjunctionem, ob ſolis ſplendorem, videndi: nihilominus tamen volui ad illam diligenter attendere, ut, ſi fieri poſſet, accurate deprehenderem, quousque Luna ad ſtellam accederet, ſplendente licet Sole. Id quod etiam feliciter mihi ſucceſſit. Nam orto jam Sole, & ad duos gradus elevato, Tubo decem pedum, ac Micrometro inſtructo, diſtincte diſtantiam Palilicii a Lunæ limbo orientali dimenſus ſum, comperique, 44′.6″ adhuc eſſe: ſic ut ab ipſa conjunctione 1°. 14′ adhuc abeſſent. Quousque autem Luna, tempore conjunctionis, ad Palilicium revera acceſſerit, adeo accurate indicare haud poſſum: cum poſt ea impedimenta intervenerint, quominus in ipſo puncto conjunctionis (quæ poſt nonam matutinam, quantum colligere licuit prius, incidit) remotionem iſtam notare potuerim. Interea tamen nihilominus hæc obſervatiuncula bene notari meretur (etiamſi nonniſi unica tantum diſtantia impetrata ſit) qua videlicet Palilicium a Luna, ſplendente jam Sole, obſervatum eſt: id quod profecto, quantum memini, nunquam, etſi 50 annorum ſpatio obſervationibus operam dederim, mihi obtigit: nec compertum habeo, an id ab ullo aliquo alio obſervatore, circa illam ipſam ſtellam deprehenſum ſit. Proinde non ſemper animus abjiciendus eſt, in Obſervationibus peragendis, quando Occultationes & Tranſitus de die incidunt, ſed ſedulo attendendum. Gedani d. 9 Novembr. ſt. n. Anno 1683.

HENRI-

HENRICI GUNTHERI THULEMARII, J. U. & Philos. D. & Academiæ Heidelbergensis Professoris P. ordinarii Tractatio de Bulla aurea, argentea, plumbea ac cerea in genere, nec non in specie de Aurea Bulla Caroli IV. Imperatoris, &c.

Heidelbergæ, 1682 in 4.

AUream Bullam, sanctionem illam Imperii nostri pragmaticam & fundamentalem, ex ipso, quod Francofurti ad Mœnum sancte asservatur, autographo editurus Auctor clarissimus, operæ pretium se facturum putavit, varia simul nec indigna memoratu de bullis commentari. Hinc de multorum sigillis aureis, argenteis, plumbeis & cereis plurima præfatus, ipsam Aureæ Bullæ historiam aggreditur, dicendo, eam neque ab ipso Carolo, neque consiliario ejus, Bartolo JCto, quippe qui jam A. 1355 Perusii diem suum obiisset, sed ab ipsis Procerum Germaniæ ministris confectam, ejusque demum Capita XXIII priora anno 1356, 4. Id. Januarii Norimbergæ in ædibus ad insigne aurei clypei conscripta ac edita; reliqua vero eodem anno in curia Metensi ipso sacri Natalis festo composita ac promulgata, neque alia de causa, quam ut Romano Pontifici aliisque Germanicæ linguæ ignaris innotescere posset, latino idiomate exarata fuisse. His præmissis, de Aureæ Bullæ originalibus *Latinis*, nec non editionibus diversis & commentatoribus prolixe disserit. Ratione originalium pro certo habet, unumquemque Electorum a Carolo IV exemplar authenticum aureo sigillo roboratum accepisse, neque, ut nonnulli voluerint, authenticum Palatinum, proximo tricennali bello Germanico Romam avectum, sed adhuc illæsum in Heidelbergensi archivo, asservari, id quod ipse auctor αὐτόπτης testatur. Præter Electores vero liberam quoque Civitatem Mœno-Francofurtanam originali a Carolo IV donatam fuisse, quod omnium famigeratissimum & emendatissimum putetur. Ad apographa deinde progressus, in typis impressa & manu scripta illa dividit. Inter hæc laudat MS. in Bibliotheca Vindebonensi jussu Imperatoris Wenceslai descriptum, multisque figuris exornatum, nec non Norimbergense Grund-

Grundherranum. Ex impressis recenset *Coloniense* 1530: *Moguntinense* duplex, quorum primum anno 1548 & alterum 1575 lucem adspexerit: *Francofurtense* apud Christianum Egenolphum studio ac opera Justini Gobleri JCti editum: *Antwerpiense* 1566: *Cujacianum*, quod in appendice librorum Cujacii feudalium legatur, ac denique *Palatinum* a Goldasto inter Constitutiones Imperiales relatum. Memorantur postea varii Aureæ Bullæ commentatores, Goldastus, Gerlacus Buxtorfius, Dominicus Arumęus, Martinus Rumelin, a Jacobo Speidelio & Nicolao Mylero ab Ehrenbach locupletatus, Georg. Theodorus Dietericus, Johannes Limnæus, Joh. Andreas Crusius, Joh. Volckmann Bechmannus, Georgius Lehmannus, Petrus Ostermannus & Hieronymus Canisius. His omnibus subjicit accuratissimam autographi Francofurtani descriptionem, ac tandem quoque varias versiones ac editiones *Germanicas*: & primo quidem eam, quæ Imp. Wenceslai jussu facta, in hodiernum diem in Bibliotheca Cæsarea ostendatur, ut & *Moeno-Francofurtanam* cum authentico latino in eadem cistula asservari solitam: *Venetam* inde, jussu Friederici III Imp. a Johanne Jenson primo excusam, ac eodem anno a Johanne Bæmler *Augustæ Vindelicorum* repetitam, & denique a Goldasto Constitutionibus Imperialibus insertam: *Argentinensem* anno 1485 apud Joh. Preussen: *Spirensem* 1527 a Petro Trachen: *Moguntinensem* A. 1562 a Francisco Bohem: aliam tandem *Goldastinam* part. II. der Reichs-Satzungen editam; quas omnes tamen cum latino authentico neutiquam convenire neque adeo vim probandi habere dicit. Exhibetur tum ipse Aureæ Bullæ tenor juxta authenticum Francofurtense; quem excipit alia *Bulla Aurea* in forma epistolæ commendatitiæ conscripta, quam anno 1330 *Andronicus* II Imperator Constantinopolitanus Henrico Henrici Mirabilis filio, Alberti M. nepoti, Duci Brunsvicensi, Orientem tunc temporis perlustranti dedit, cum notis doctissimi quondam Viri, Henrici Meibomii, novisque Auctoris nostri, ut vocat, additiunculis. Accedit *Bulla Brabantina* ab eodem Carolo IV. Imp. Johanni Duci Lotharingiæ, Brabantiæ & Limburgiæ anno 1349 concessa, cujus mentio in Instrumento Pacis Westphalicæ, ac Ferdinandi IV, nec non moderni Cæsaris augustissimi Leopoldi, Capitulationibus injicitur. Agmen denique claudit *Maximiliani II Imp. Capitulatio*, quam Germanico idiomate contextam, eamque integram, juxta ipsum

ſum Archivi Palatini exemplar authenticum, luci publicæ Auctor omnium primus exponit; ſicque oſtendit, Capitulationis illius exemplum quale Goldaſtus, & ex eo Carpzovius, Limnæus, aliique edidere, mutilum fuiſſe.

INDEX
AUCTORUM AC RERUM.
I. Theologica & ad Eccleſiaſticam Hiſtoriam ſpectantia.

S. Anaſtaſii *Sinaitæ Anagog. Contemplationum in Hexaemeron l. XII.* pag. 25
Anonymi Geneſis cum explicatione ſenſus literalis & ſpiritualis. 181
Anonymi Conſiderationes unionis Calviniſtarum cum Lutheranis. 213
Anonymi Collationes Proteſtantium oppoſitæ Clero Gallicano. 214
Anonymi Conſiderationes ad Epiſtolam circularem Cleri Gallicani. 255
Anon. Tractatus de ratione humana. 306
Anon. Epiſtola imaginariæ & viſionariæ &c. 477
Anon. Hiſtoria hæreſeos Wiclefi, Huſſi, & Hier. Pragenſis. 506
Antonii Arnaldi *Præjudicia legitima contra Calvinianos.* 438
S. Aurelii Auguſtini *Operum Tomus quartus.* 1
Matth. Frid. Beckii *Paraphraſis Chaldaica libri II. Chronicorum.* 504
Ludovici le Blanc *Theſes Theologicæ.* 420
Jac. Benigni Boſſueti *De communione ſub duabus ſpeciebus.* 230
Collatio cum Claudio Miniſtro Charentonio. 231
Burneti *Animadverſiones in Acta Comitiorum Cleri Gallicani.* 210
Abrahami Calovii *Biblia declarata.* 181
D. Juſti Cami *novus Iſmael &c.* 13
Joh. Claudii *Defenſio reformationis adverſus Arnaldum.* 443
S. Cæcilii Cypriani *Opera cum notis Johannis Epiſc. Oxonienſis.* 41
Dyrois *Præjudicia pro religione Chriſtiana contra Atheiſmum.* 364
Joh. Leonhardi de Fenis *De erroribus religionis prætenſæ Reformatæ.* 530
Car. du Freſne *Epiſtola de libellis adverſus Henſchenium & Papebrochium diſſeminatis.* 127

Josephi Glanvilli *Saducismus triumphatus.* 317
Jac. Gronovii *Exercitationes de pernicie & casu Judæ.* 513
Phil. Ludov. Hannekenii *Paralysis fidei Papææ.* 321
Godofredi Henschenii *Acta Sanctorum Maji.* 4
Jacobi Hommey *Milleloquium Morale S. Gregorii.* 371
Antonii Hulsii *Nucleus Prophetiæ.* 405
Johannis *Episcopi Oxoniensis Cyprianus recognitus & illustratus.* 41
Johannis *Episcopi Cestriensis Annales Cypriani.* 45
Petri Juricei *Compendium Historiæ Concilii Tridentini.* 397
R. Leonis *Mutinensis liber de ritibus Judæorum hodiernis.* 136
Melch. Leydeckeri *Oeconomia trium Personarum in negotio salutis humanæ.* 47
Christiani Lupi *De Appellationibus ad Romanam Curiam.* 307
Ad Ephesinum Concilium variorum patrum Epistolæ. 345
Epistolæ & vita D. Thomæ ArchiEp. Cantuariensis. 383
Franc. Nunnez *de Cepeda Idea boni pastoris.* 387
Danielis Papebrochii *Acta Sanctorum Maji.* 4
Ant. Reiseri *AntiBarclajus.* 544
Edmundi Richerii *Historia Conciliorum generalium.* 494. 505
Martini Ruari *Epistolarum selectarum centuria altera.* 20
Eman. a Schelstraten *Acta Constantiensis Concilii.* 501
Joh. Schilteri *de Libertate Ecclesiarum Germaniæ.* 119
Joh. Scoti *Erigenæ de Divisione Naturæ libri V.* 190
Simonville *Comparatio ceremoniarum Judaicarum cum Disciplina Ecclesiæ.* 137
Frid. Spanhemii *Introductio ad Chronologiam & Historiam sacram.* 422
Stephani Spinolæ *Theologiæ Scholasticæ pars I.* 241
Joh. Thilonis *Medulla Theologiæ veteris Testamenti.* 134
Jac. Thomasii *Sylloge C dictorum V. & N. Testam. Historiis illustr.* 62
Augusti Varenii *Breviarium Theologicum.* 59
Val. Henr. Vogleri *de rebus Naturalibus & Medicis, quarum in Scriptura S. fit mentio.* 14
Volpierii *De vita in hoc mundo bene ordinata.* 247
Christoph. Wittichii *Causa Spiritus S. victrix.* 39
Consensus veritatis revelatæ cum Philosophia. 40

II. *Ju-*

II. *Juridica.*

Anonymi Animadv. in Furstenerium de jure Suprematus Principum Germaniæ. 100
Anonymi Brevissima juris Canonici Institutiones. 328
Anonymi Institutiones juris publici Germanici Romani. 358
Borjon *de officio judicis in genere.* 285
Cassiani *a S. Elia Centum Historiarum Examen.* 269
Claudii Columbet *Paratitla Digestorum.* 288
Joh. Doujatii *Institutiones Theophili, notis illustratæ.* 289
Ern. Gockelii *Tractatus de jurisdictione suprema.* 189
Henr. Hahnii *ad Paragr.* de indaganda, *in Instr. Pacis Osnabr.* 257
Ehrenfr. Klozii *Differentiæ Iuris Civilis, & Reform. Francofurtensis.* 188
Ludov. Gunth. Martini *Annot. ad Institutiones Iustiniani.* 103
Petri Mulleri *Jurisprudentia Elementaris.* 284
Phil. Alb. Orthen *De Regali conducendi jure.* 102
Franc. Sadarini *Responsa cum Rebus judicatis.* 286
Ioh. Schilteri *De Tutelis & Curis ad Pandect. libros 26 & 27.* 104
Ioh. Strauchii *Institutionum juris Publici specimen.* 414
Christiani Thomasii *Annot. ad Strauchii Dissert. Iustinianeas.* 102
Henr. Gunth. Thulemarii *Tractatio de Bulla Aurea.* 559
Ioh. Voet *Compendium juris juxta seriem Pandectarum.* 189

III. *Medica & Physica.*

Academiæ *Naturæ Curiosorum Miscellanea Curiosa.* 260
Tob. Andreæ *Bilanx Bilsianæ & Clauderianæ Balsamationis.* 270
Anonymi Medicus sui ipsius. 168
Anonymi Anatomiæ humani corporis Compendium. 410
Ioh. Ioach. Becheri *Urna sortis fortuitæ Chymica.* 361
Bernieri *Dubia de quibusdam capitibus Philosophiæ Gassendi.* 472
Iac. Bernoulli *Cogitationes de gravitate ætheris.* 106
Ioh. Bohnii *Observatio circa motum bilis ab epate ad vesicam biliariam.* 126
circa usum spiritus vini externum in hæmorrhagiis. 153
circa venæ pulmonalis propaginem tussi rejectam. 218
circa auri & argenti solutionem. 409

INDEX

Cornelii Bontekoe *Diatriba de febribus.* 354
Fragmenta de Acido & Alcali. 355
Ioh. Alph. Borelli *de motu animalium Opus posthumum.* 32. 63
Inventa nova machinæ & navis urinatoriæ. 73
Wilhelmi Briggs *Nova Theoria visionis.* 454
Benjamin a Brochhoysen *Oeconomia corporis animalis.* 341
Ioh. Conr. Brunneri *Experimenta nova circa pancreas.* 198
Georgii Calafatti *Tractatus de peste.* 198
L. Chameau *Tractatus de scorbuto.* 543
Mosis Charas *Pharmacopœa Regia, Galenica & Chymica.* 361
I. Commelini *Catalogus plantarum indigenarum Hollandiæ.* 517
Fr. Milliet Deschales *Tract. de motu locali & elaterio.* 451
Dedu *Tentamen Physicum de anima plantarum.* 492
Ian. Abr. a Gehema *De plica Polonica.* 201
Antonii de Heide *Novum lumen pharmacopœorum.* 508
Ioh. Helfr. Juncken *Medicus præsenti seculo accommodandus.* 38
Iac. Iungii *Vulnerum cerebri curatio asserta.* 322
Emanuelis König *Regnum Animale.* 360
Nicolai Lemerii *Cursus Chymicus.* 251
Antonii Levvenhoeck *observatio de pilis.* 512
Ioh. Marci Marci *Othosophia, seu Philosophia impulsus universalis.* 242
Mariotti *Epistolæ de novo invento circa visionem.* 67
E. Maynvvaring *Methodus sanitate, vigore, & longævitate fruendi.* 464
I. Michault *Discursus Chirurgici.* 37
Dan. Georgii Morhofii *Stentor ὑαλοκλάστης.* 194
Lucæ Antonii Portii *Erasistratus, sive de sanguinis missione.* 161
Ioh. Raji *Methodus nova plantarum.* 184
Raimondi Restaurant *Hippocrates de ustionibus sive fonticulis.* 156
Magnus Hippocrates Cous redivivus. 157
Viti Riedlini *Observationum Medicarum centuria.* 273
Petri Rivalieiz *Observationes Medico-Physicæ tres.* 219
Ioh. Eberh. Schvvelingii *Mens immortalis contra Atheos demonstrata.* 335
Iac. Sponii *Observatio circa aquam Rhodani.* 519
H. Tencke *formulæ medicamentorum Galen. & Chymicorum.* 414
Ed. Tyson *Observ. circa pilos in diversis corporis membris repertos.* 215
Verney *Tractatus de auditus organo.* 301
Franc. Zypæi *Fundamenta Medicinæ Phys. Anatomica.* 536

IV. *Ma-*

IV. Mathematica.

Petri Ango *Optica.* 163
Anonymi Observatio novi Cometæ a.1683 Lipsiæ facta. 368. 415
*Iac.*Bernoulli *Examen machinæ urinatoriæ Borelli.* 553
F. Blondelli *Historia Calendarii Romani.* 347
Boffati *Telescopium Catadioptricum & Diacatoptricum.* 124
Ern. Frid. a Borgsdorf *Munimentum inexpugnabile.* 27
Ismaelis Bullialdi *Arithmetica Infinitorum.* 207
Renati des Cartes *Epistolarum Pars III.* 548
Ioh. Caffini *Descriptio phænomeni cœlestis a. 1683 observati.* 274
Comiers *Problema Geometricum.* 125
Antonii Desgodets *Ædificia antiqua Romana exactissime mensurata.* 265
Ioh. Hancke *Doctrina Eclipsium.* 169
Heathcot *Observ. Eclipseos d. 19 Aug. 1681, in Insula S. Laurentii.* 537
Ioh. Hevelii *Occultatio Palilicii d. 9 Ian. 1683 observata.* 201
Tres Conjunctiones magnæ Saturni, Iovis, & Martis a. 1682 & 1683 observatæ. 290
Observatio circa nonnullas occultationes fixarum. 350
Historiola Cometæ anni 1683. 484
Conjunctio Lunæ & Palilicii d. 6 Nov. 1683, de die observ. 558
De la Hire *Gnomonica.* 466
G.G.L. Meditatio Iurid. Mathematica de interusurio simplici. 425
Gemin. Montanarii *de Cometa a. 1682 viso Epistola.* 128
Ioh. Henr. Olhofii *Excerpta ex literis ad Hevelium scriptis de rebus Astronomicis.* 290
Claudii Ptolemæi *Harmonica.* 77
God. Schultzii *Occultatio Hyadum & Palilicii d.* $\frac{9 \text{ Ian.}}{30 \text{ Dec.}}$ *a.* $\frac{1683}{1682}$. 170
Conjunctio magna Saturni & Iovis 1682. 298
Valentini Stanfel *Observationes Americanæ Cometarum.* 350
Ioh. Christoph. Sturmii *De Conjunctionibus magnis Saturn. & Iovis.* 169
Novum lampadis genus. 504
D.T. Nova methodus determinandi maxima & minima. 122
auferendi omnes terminos intermedios ex data æquatione. 204

datæ figuræ, rectis lineis & curva Geometrica terminata, aut Quadraturam, aut impossibilitatem ejusdem determinandi. 433
Ioh. Wallisii *Harmonica Ptolemai.* 77

V. *Historica & Geographica.*

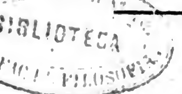
Christoph. Acugnæ *Relatio de flumine Amazonum.* 323
Anonymi Vera Historia Calvinismi, opposita Maimburgio. 507
Anonymi Historia Calvinismi & Papismi parallela. 530
Anonymi Critica generalis Historiæ Calvinismi Maimburgianæ. 329
Olai Borrichii *Dissertationes Academicæ de Poëtis.* 281
Isaaci Bullartii *Academia artium & scientiarum.* 177
Franc. Damiani *ingressus Dn. Basadonnæ ad Procuraturam S. Marci.* 333
Joh. Doujatii *Livius illustratus.* 81
Guil. Dugdalii *Conspectus nuperorum Angliæ motuum.* 227
Petri Gazzotti *Historia bellorum in Europa ab a. 1643 ad 1680 gestorum.* 332
Joh. Georgii Grævii *Iustinus.* 179
Antonii de Grassis *Maurocena Megaloprepeja.* 299
G. Guilleti *Historia Regni Mohametis II Turcarum Imperatoris.* 87
Ludov. Hennepini *Descriptio Louisianæ nuper detectæ.* 374
Jac. Guil. Im Hof *Spicilegium Rittershusianum.* 425
Adr. Jordani *Critica de origine Augustæ Familiæ Regum Galliæ.* 468
Justini *Historiarum libri XLIV ex recensione Grævii.* 179
T. Livii *quæ extant, cum notis Doujatii.* 81
Ludov. Maimburgii *Historia Calvinismi.* 97
Prosperi Mandosii *Bibliotheca Romana.* 237
Petri Megerlini *Theatrum Divini regiminis.* 341
Cl. Fr. Menestrerii *Aula Caroli V. Galliæ Regis.* 261
Iohannæ Borboniæ Reginæ. 414
Excerptum ex Mercurio *Gallico de Insignibus Ducis Burgundiæ.* 357
Fr. Henr. Noris *Cenotaphia Pisana Caji & Lucii Cæsarum illustrata.* 113
Antonii Pagi *Dissertatio de Consulibus Cæsareis.* 235
Caroli Patini *Introductio ad Historiam Numismatum.* 417
Gedeonis Pontieri *Bibliotheca Magnatum.* 30
J. B. de Rocoles *Vita Sultani Gemes.* 203

Rou *Notæ ad Maimburgii Historiam Calvinismi.* 97
Thevenotii *Itinerum Syllabus.* 79

VI. *Philosophica & Philologica Miscellanea.*

Annæ *Tanaqv. Fabri filiæ Anacreontis & Sapphus Poemata.* 402
Comœdiæ quædam Plauti. 404
Anonymi Tractatus de usu Schedularum inter mercatores. 203
Anonymi Novi mortuorum Dialogi. 381
Ælii Antonii *Nebrissensis Dictionarium.* 225
Augusti Buchneri *Orationum Academicarum Volumen II.* 147
Notæ ad Taciti Agricolam. 399
Ioh. Caramuel *nova Dialectus Metaphysica.* 532
Iac. Nic. Colberti *Philosophia vetus & nova ad usum scholæ.* 15
Gisberti Cuperi *Apotheosis Homeri.* 538
Ioh. Eggelingii *Mysteria Cereris & Bacchi.* 140
Ioh. Ludov. Fabritii *Apologeticus contra Atheismum.* 176
Christoph. Fischeri *Oeconomia Suburbana.* 222
Fleurii *Mores Israelitarum.* 173
Mores Christianorum. 174
Ioh. Frid. Gronovii *Notæ in L.A. Senecæ Tragœdias.* 49
Harpocrationis *Lexicon cum Mausaci & Valesii notis.* 465
Ioh. Iac. Hofmanni *Lexici Universalis continuatio.* 380
Wolff Helmhard Domini ab Hohberg *Georgica curiosa.* 313
Dan. Huetii *Liber de origine fabularum Romanensium.* 385
Juliani *Apostatæ Cæsares ad convivium Deorum invitati.* 311
Ioh. Georgii Kulpis *Collegium Grotianum super Iure belli & pacis.* 187
Martini Listeri *novum monumentum Romanum descriptum.* 460
Manuvillii *Fortuna & Infortunium matrimonii.* 312
Ioh. Marckii *De Sibyllinis Carminibus.* 389
Cl. Fr. Menestrerii *Philosophia Imaginum.* 17. 344
De diversis Nobilitatis generibus. 51. 250
De saltationibus veterum & hodiernis. 238
Franc. a Mesgnien *Thesaurus Linguarum Orientalium.* 362
De la Mothe *Iosseval Tiberius, seu Discursus Politici in Tacitum.* 534

Mureti *Tractatus de conviviis.* 343
Gabrielis Naudæi *Bibliographia militaris.* 512
Ioh. Pauli Olivæ *Epistolarum Tomus primus.* 132
secundus. 332
Thomæ Reinesii *Syntagmatis Inscriptionum Indices.* 139
Hier. Ruverei *pueri decennis Carmina.* 387
Ioachimi de Sandrart a *Stockau Academia Artis Pictoriæ.* 418
L. A. Senecæ *Tragœdiæ cum notis I. F. Gronovii.* 49
Iac. Sponii *Miscellanea Erudita Antiquitatis.* 369
Iac. Thomasii *Orationes varii argumenti.* 152
Franc. Vavassoris *Multiplex & varia Poesis.* 267
Wickfortii *Tractatus de Legato, ejusque munere.* 140

ERRATA NONNULLA.

Pag. 10. lin. ult. & pag. 11. lin. 1. pro *Horreense diploma, quod falsum censuerat Papebrochius, verum esse asserens,* lege: *Archivi Sandionysiani diplomata quædam, quæ falsa censuerat Papebrochius, vera esse asserens.* Pag. 106, lin. 10. pro *27 & 28,* lege *26, & 27.* Pag. 172, lin. 19. pro *E & O,* lege *ξ. & o.* Pag. 189. lin. 18. pro *quanta,* lege *in quantum.* Pag. 287. lin. 32. pro *Responsi,* lege *Responsis,* & pro *uuque,* lege *ubique* Pag. 298. lin. 22. pro *& ψ ad lineam,* lege: *ex ψ demissum ad lineam.* Pag. 554. lin. 7, pro *reaem* lege *aerem.* Cætera Benevolus Lector corriget ipse: jam enim relegere hujus anni Acta integra non vacat.

